CORNELII GEMMAE
LOVANIENSIS MEDICINÆ PROFESSORIS,
DE ARTE CYCLOGNOMICA,
TOMI III.

DOCTRINAM ORDINVM VNIVERSAM, VNAQVE PHIlosophiam Hippocratis, Platonis, Galeni & Aristotelis in vnius communissimæ, ac circularis Methodi speciem referentes, quæ per animorum triplices orbes ad sphæræ cælestis similitudinem fabricatos, non Medicinæ tantùm arcana pandit mysteria, sed & inueniendis, constituendisque artibus, ac scientiis cæteris viam compendiariam patefacit.

Ζεὺς εἶδος πάντων.

IOVIS OMNIA PLENA.

Ternus, ter triplices animus si compleat orbes,
Principio finem, Manibus astra ligat.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXIX.

MENTI RERVM ARCHITECTRICI,

DIVINI AMORIS ET PSYCHES HYMENÆVM COR. GEMMA LOCO HYMNI MAGICI CONSECRAVIT.

ARMA *ducésque suos veterum celeberrima vatum*
Turba canens, aures, animos, atque ora potenti
Perculit appulsu: seu Saturni aurea pandat
Secula, seu sobolem argento, electróque decoram,
Seu rutila horrendum terris ferrugine Martem.
Maior me nunc, maior agit Deus, omnia latè
Et spolia, & currus, diuorúmque agmina secum
Corripiens; cuius simulatque afflauerit ignis,
Non ego vel venti vires, flammaqúe trisulcæ
Amplius, aut Bacchum, aut Cereris mirabor aristas:
Nec Jouis imperiis sæuo submissa tridenti
Regna canam, nec Ditis opes Acheronte sub imo:
Sed tu magna opifex mundi, MENS *ab Joue summo*
Progenita, innumeros mundi diffusa per artus:
Tu coniux & amor magno im̃mortalis AMORI.
Naturam expedies, genus, atque minacia sponsi
Arma tui, quibus ille modis, quo semine primum
Terrarúmque, fretiqúe chaos, æthræqúe liquentis
Informes habitus formosi in luminis orbem
Extuderit, nascíqúe eadem, & nascentia duci
Circuitu dederit certo, & resoluta referri.
Conde caput tenebris procul (heu) procul accola diræ
Tisiphones, cui desidiæ glacialis ab vnda,
Et plusquàm Arctoo concrescens frigore sanguis
Obriguit, cui liuor inops, cui fastus, & atrox
Ambitio, primi sub limina pectoris omnem
Eripiunt oculis lucem, & talaria plantis

Amor ceu magnus dæmon Deorũ omnium potẽtissimus artis quoq; Cyclognomicæ primus inuentor.

Mens rerum architectrix Amoris coniunx, Psyche veteribus appellata.

In coniugio Amoris & Psyches comprehensa naturæ facies vniuersa.

Tres naturæ motus, Anal. Synth. conuersio.

Animarũ lustratio ante diuinorũ Consyd.

Animarum descensus.

Ascensu prohibent, & ad inferiora reuellunt.

Animarum ascensus.

Iam noua terrarum facies, nouus ardet Eoo
Lucifer, en video medium discedere cælum
Flammarúmque globos, nulloqúe elisa fragore
Fulgora, ceu sudo radios Aquilone moueri.

Amoris diuini maiestas.

Magnus AMOR, *sacra quem maiestate verendum*
Sublimes stipant animæ, cœtúsque Deorum:
Magnus AMOR *triplici tria torta volumina spiræ*

Orbes discursus Cyclognomici.

Insinuans, vnum ex multis vomit orbibus orbem,
Qui media extremis pariter liget, infima summis,
Partim habitu prono, partim reuoluta supino.

Effectus eiusdem.

Tum subitò terram quatiens, pelagúmque, polúmque,
Multiplicésque vago iaculatus turbine tædas,
Anticipat celeri volitantia nubila curru.

Amor Amoris humanus animus.

Vnam te thalamo PSYCHE, *te è millibus vnam*
Coniugio poscens, O lucis lumen, AMORIS

Animi species.

Fortis amor, simplex auraï simplicis aura,
Aura quidem simplex, sed vires, nomina mille,
Æternósque trahens æterna ab origine motus.

Dos Amoris mundi theatrum vniuersum.

Huc ades ô formosa, tui te amplissima sponsi
Regna vocant, pulchroqúe viro pulcherrima coniunx
Accipies pulchrum Mundi pro dote theatrum.

Psyches & Cupidinis, id est Animæ atq; Amoris Hymenæus.

Pande sinus formosa thoro iam coniugis aureo,
Flauentémque comam, & niueos proiecta lacertos,
Qualis ebur, Tyrium candens vbi tinxerit ostrum,
Qualis in aërio Narcissus vertice campi
Purpureos albo permiscet flore colores.
Pande sinus formosa, tuus te expectat Apollo,
Ille tuus, splendore tuo, percussus & arcu,

Mentis diuinæ defluxus in animá rationalem:

Igne tuo flagrat, cuius violentior ignis
Hactenus & Superûm vix vlli, hominúmque pepercit.
En tibi nunc animos supplex, tibi tela, manúsque
Porrigit, & pharetram, & lato venabula ferro

Saucius,

Saucius, in sola te figens virgine vultus.
Utque voles plenum felix agitata per orbem,
Nec teneros artus, habitum, florémque iuuentæ
Aut Boreas premat, aut hyberni frigora Cori,
Laxabit Zephyrum, blandi feret aura Fauonij,
Et rhœdam, & radios celeres, lapsúsque rotarum
Subiiciet, virgam digitis, pennaque sonantis
Remigium aptabit dorso, & sublimibus armis.
Pande sinus formosa, sacro te semine sponsus
Imbuet, æterno saturam te nectare Flora
Accipiens, summi Iouis in penetralia ducet;
Unde Deûm voces, hominúmque, & sensa ferarum,
Mille mali species aperit, medicamina mille,
Quæque trahunt supra cælos, infráque reducunt,
Quæque solent similem cyclo sortita figuram,
Et bona fermentare malo, & deformia pulchris,
Unde maris vasti, terræ, cælique decorem,
Et varias rerum possis cognoscere caussas:
Mortalique in veste opera immortalia præstans,
Erga homines humana, Deos diuina, perennem
Circuitum peragas, quo te cælestibus ortam
Auspiciis tuus & cælo regnare maritus,
Et superis faciat paulatim assuescere mensis.

Animæ raptus à Mente diuina vel cęlesti cupidine.

Animæ vehiculum alæ, & virga itineris dux.

Animæ rationalis [illegible]

Naturæ cognitio fructus Amoris & circuitus animarum.
3 Ordines Mundi.

Caussarum cognitio.

Finis vltimus ac rerum Bonum.

SERENISSIMO REGI PHILIPPO

CAROLI V. IMPER. FILIO,

CAETERISQVE CONSILII REGII PRINCIPIBVS *viris, nec non totius inferioris Germaniæ triplici Statui, ceu circa Jouem in terris vnicum Diuorum cœtui vniuerſo.* S. P.

SCRIPTVRVS VNIVERSALEM METHODI formam, quæ Medicinã imprimis, deinde & artes, ſciẽtiasq; cæteras, inſtar vnius ſphæræ circa ſphærarum innumeros orbes, omnem quoque rationalis animæ motum, intra vnius circularis ambitus ſpeciem contineret; ita per vniuerſi circulos ſum agitatus, vt longè ſublimiore carpento, quam quo vectum Promethea, vel Triptolemum ferunt, rerum ſingularum pugnas & ſimilitudines, conſenſuum leges atq; diſſenſuum longè firmiſſimas animaduertens, eaſdem ſimul & vnitate ſenſerim, & multitudine regi, agentium rerum ac paſſibilium ſympathia prognatas cauſſarũ antipathia diſſolui celeriter, interituſque viciſſitudinem experiri.

Proinde vt cum materie forma totius operis, iuxtaq; primi conceptus ideã, & partus ratio, & iam vitalis fœtus ſuſceptio reſponderet; me quoque facturũ hic operępretium duxi, ſi quemadmodũ ille ſupremus Naturæ architectus Mundum hunc ambientẽ, atque ſenſibilem Mundo interiori, vel animæ rationali congruentẽ eidẽ propter analogiæ ſpeciem dedicauit: Ego ſimiliter fere hanc artem vnicam, vno ſuffultam ſtabili centro, pro ternis ordinibus rerum tres circulorum ſpecies continentẽ (quo virtus Animæ Naturæque reducitur infinita) tali quoque in terris numini conſecrarem, cui velut Monarchæ inuictiſſ. orbis hic pareat vniuerſus, ſitque vna iuſtitiæ auguſtiſſima ratio, tres adſint radij, ęternis orbibus, æternæ felicitatis ſolio circumfuſæ, Fortitudo, Prudentia, Tẽperantia, ceu circa Solem triplex errantium ſyderum ſtatus, circa Deorum patrem tres illæ Charites primum, deinde & reliquus vertitur ſuperorum omnium, mediorum, atque infimorum numinum chorus.

Talem ego contemplor nunc Maieſtatem tuam, Sereniſſime Rex,

diuinæ

diuinæ & volũtatis & poteſtatis imaginem, virtutum omniũ inter mortales, imperij ſacroſancti, tuendæq́ue Reip. Chriſtianæ & Religionis exemplar admirandum.

Video & circumfuſos Procerum cętus, quorũ ordo diuinus mentem quoq; diuiná refert ſupernis ſedibus lapſam, inq; omnes terrarum (Regni tui) margines exporrectá. Ordo enim incócuſſus & boni, & veri, pulchriq; eſt index lógè certiſſimus: vt de pręſagio ſuo diuinus Hippocr. in epiſtola quadá ad Philopœmené abundè teſtatur.

Verè mihi & illud videre videor, quod multis in locis lib. de cæleſti deq; Eccleſiaſtica Hierarchia ſummus philoſophus demóſtrauit, quod vti interioris animæ ſint quædá corporeæ notæ, rerumq; ſenſibus occultarũ foris paſsim appareat ſenſibile ſimulachrum, ita cæleſtem illá Hierarchiá non ſolum hæc mundi viſibilis machina, ſed & homines ſinguli, atque vna ex multis conflata reſpublica repræſentet. Ita æterná Chriſti Eccleſiam terrenis oculis longè lateq; ſemotam refert in terris alter diuinus exercitus partem corpoream trahens, quæ tamé cum priore illa ſic coaleſcit, vt non minus quàm anima cum humano corpore vnam conſtituit humani ſpeciem animalis, hæc quoque præſens in terris cum illa ſuperna, minuſq; conſpicua intra vnitatis vnius & indiuiduæ rationem ſit comprehenſa. Quemadmodũ rurſus idem B. Dionyſius in cælis angelorum cóſtituit ordines nouem, qui rurſus in ternariũ redeunt, & hinc in vnitaté (qualis profecto partitionis regula in recenſendis dęmonũ claſſibus Ethnicæ quoque philoſophiæ principibus viris Iamblico, & Mercurio imprimis eſt familiaris:) Ita [illegible] contemplor hunc cętum in terris longè pulcherrimũ, cuius caput incorporeũ Deus, Spiritale magis & ſummus pontifex, corporeum Rex, quo nemo ad regis æterni ſimulachrũ propius venit. Diducti patét hinc ordines trini, in tres particulares alios diſtributi. Habitant autem hanc re- „ gionem (vt verbis Hipp. vtar in epiſtola) & artes, & virtutes omnis „ generis, & dij, & dæmones, ſenatus, conſilia, polus quoq; maximus, „ ſtellis inſignioribus coronatus. Vt iuxta diſtributionem Philonis lib. de Gigantibus primus ordo ſit ſummi illius concilij pars ſublimior ſacræ religionis antiſtites comprehendens, tanquam in vni-

uerſo

uerſo Angelicę claſſes,tanquam in humana fabrica caput,in anima diuinę mentis particula. Succedit iſti ſublimis alter mobiliũ cœtus, ducum,comitum,aliorumque virorũ Principum mirabilis fulgor, armis,conſiliis Remp. Chriſtianam iuuans,qualis heroum ordo inter exercitus vniuerſi,cordis in humano corpore,vitalis animæ vis, aut ſpiritus inter illius cæteras poteſtates. Poſtremus ordo diuinus quoq;,quamuis pro loci,& rerum particularium multiplici vultu maiorem in multitudinem effundatur,ciuitatum reges, & conſules habet,duces & Senatores, quorum ea ad cæteros comparatio eſt & locus in vniuerſo,qui & dęmonibus bonis in illo circuitu animarũ; in corporibus hepati; inter animæ vires atque ſpirituum, potentiæ naturali. Sunt rurſus in ſingulis,vt per naturæ reliquã ditionẽ gradus inferni,medij, ſupremi: ſed horum omniũ vna quædam conſenſio,vna virtus,& pulchritudo ad ſalutem regni totius,Regis inuicti gloriam, integritatemque proſpiciens. Quò ſanè ſpectare & iſtud augurium puto,Georg. IIII.

Jlle operum cuſtos,illum admirantur, & omnes
Circumſtant fremitu denſo,ſtipantque frequentes,
Et ſæpè attollunt humeris,& corpora bello
Obiectant,pulchramque petunt per vulnera mortem.

Vos igitur magnanimi Principes cum auguſtiſſimo Rege, velut Naturæ totius optimum ſimulachrũ,velut vnũ ex particulis pluribus conflatum corpus appello, vt eodẽ numine quo penè labentẽ hanc orbis machinã ſumma hac ſeculi calamitate ſuſtinuiſtis, noſtros labores pluſquam Herculeos adiuuetis: Opus hoc noſtrum, quod ſeſe ad orbis immẽſi ſpeciem rapit,ſuſceptum patrocinio veſtro ſit in accepti beneficij monumentũ,quò famã noſtrã inter contentionis publicæ tempeſtates,ab inuidorũ hominum rabie, morſu,mẽdacio & calumnia liberaſtis: vt idem pulchritudine veſtra videri pulchrius poſsit,veſtræ vnitatis imagine contra maleuolorum (vt ſunt hodie plurimi) peſtilens virus, & vires & robur accipiat. Veſtra denique prudentia & virtutum circulis abſolutis,ſeſe ab interitu vindicet,æternitatiſque ſpeciem conſequatur.

ILLVSTRISS. PRINCIPI

AC HEROI MAGNANIMO

DOMINO FEDERICO DE TOLETO, &c.

ILLVSTRISS. DVCIS ALBANI

INFERIORIS GERMANIAE GVBERNATORIS FILIO,

S. P.

EMVNDI totius ambitu vasto, naturæque partibus infinitis, tria mihi proposui semper, Federice illustrissime, quibus inter fortunæ munera, vel corporum, vel animorum, fructum vniuersum & gloriam, suscipiendorum operum felix auspicium, rerumque vel maximarum patrocinia debeamus. Primi ordinis est ille qui solus EST, à quo diuinus amor infusus animæ mundi, iuxta Platonicos, formam vniuerso præstat atque materiem, addit vtrisque vinculum spiritale & effectricem causam, addit robur & pulchritudinem, & quicquid exactæ perfectionis circulo est comprehensum. Secundus honos habendus est Regi & Patriæ, siue natali solo: habendus & cæteris, qui sua virtute illius opes auxerunt, gloriam pepererunt, salutem incolumitatemque à maleuolorum aduersis machinis vindicarunt: quorum catalogo propemodum infinito in formam vnius corporis diuinæque Reipubl. conspiranti, opus hoc generatim prius communique tantum sub notione voluimus commendari. Sed præter classes anteà memoratas est & in vniuerso tertius gradus, in quo quemadmodũ sui cuique sunt peculiares Dij & Genij,

parentes corporum, præceptores animæ, honoris & rerum ad vitam neceſſariarum defenſores, erga vnumquemque vel vſu & naturarum affinitate, vel pulchri honeſtique ſpecie & virtutum cognatione procliues: licet ſanè & ex eodem aceruo nobis in album tales producere, quorum virtus eximia, qualis ex Olympia ſede ſtellarum primæ magnitudinis fulgor, potentiore radio cunctorum oculos animoſque perſtringit: quorum & viuam induſtriam & integerrimam fidem, humanitatem ac patrocinium ipſi coràm experti ſumus: quorum denique pro componendis diſtribuendiſque rebus ſummè ordinata prudentia cum operis propoſiti ſcopo, tractandorumque ordinum ſphærica abſolutione conſentit. Talem ego te video, Princeps magnanime Federice, illuſtriſsimo patre prognatum, à quo quemadmodum ex naturæ præſidis intellectu amor ille diuinus germinat, mentis ac poteſtatis vniuerſę character abſolutus, qui quaſi vinculum extremorum ſub vno gratiſsimo diis atque hominibus clementiæ numine (quo diuulſa optimè glutinantur) aliarũ in ſe complectitur virtutum omnium rationem: tua certè Excellentia nobis occurrit primò velut Amorem in terris alterum repręſentans, cui peculiariter ceu meo patrono colendiſsimo, hanc mei fœturam ingenij conſecrarem. Tuus enim viuificus ſplendor, Gemmæ tui ſplendorem maximè potis eſt illuſtrare, quando & cæterorum mortalium languentes animos recreet, ſummis inferna connectat, penè demortuos auris vitalibus reddat, vti nõ ego tantùm viuis exemplis didici, cùm nuper me tuus ille fidus Achates duceret omni virtute & doctrina ornatus, & qui tãtũ Principẽ deceat Secretarius Alfonſus Suarez, ſed & erga innumeros alios in grauioribus cauſis toto vitæ tuæ curriculo demonſtraſti. Decet igitur, vt, quemadmodum acti tempeſtatibus nautæ ad Helicen ſolẽt, omnes in te reſpiciant maximè ὥσπερ πρὸς τὸν φανερώτερον ἀστέρα, ſiue ſecurum vitæ ſuæ aut exiſtimationis portum, ſiue præclari principis exemplar elimatum complecti animo aut imitatione conſequi velint. Illud enim tale exiſtimo, vt nullum habeat orationis definitum modum, cuius terminis ſeptum teneatur, cùm (vt præſens præſenti licuit intueri pręter omne meritum meum) ſit in eodem mellita morum ſuauitas,

ſum-

ſumma cum maieſtate coniuncta. Eſt animus tuus iſto bene nati corporis domicilio dignus, εὐφυὴς ſcilicet, bonarum artium, præſertim Mathematum, omniſque Philoſophiæ non tantùm amantiſsimus, ſed qui eandem quoque à teneris hauſtam in præcipua felicitatis parte collocarit. Eſt animus ingens & generoſus, rerum maximarum capax, in humanitate ampliſsimus, in amplitudine humaniſsimus; à quo nihil erga quemquam aſperum expectetur, nihil etiam populare nimis ac diſſolutum: cuius ea potiſsimùm virtus in ora hominum ſenſuſque permanat, vt non ſolùm intentus publico bono ea cures quæ totius ſunt vniuerſi, ſed more diuorum omnium, te quoque ſubinde ad inferna demittas, vota ſubditorum & preces in ſublime referas, mandata Regis & munera ad ſubditam plebem, ceu cardo & commiſſura qua mundi vnius ſolidum pēdeat firmamentum, interque graues & acutos muſicæ tonos concentus ſuauiſsimi altera quædam temperata æquabilitas comparetur. Cùm verò inter ſæuiſsimas tempeſtates, amicorum numinum vires & radios optimè diſcernamus, tuam ſanè Excellentiam complectar memori mente, Princeps pręſtantiſsime, *dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos reget artus.* Quanquam & amicis cęteris propter fidem & operam non ſupinam præſtitam in negotio meo quamplurimum debeamus, quos inter humanitatem ſummam aliarumque virtutum pręclara inſignia experti ſumus in illuſtriſsimo duce Arſcotēſi Philippo de Croy, ac pluribus aliis inter proceres Status Brabantici, quorum nomina recenſere, loci & temporis magis eſt opportuni. Expertus & olim piæ M. parens Gēma in illuſtriſsimo duce de Feria, D. Petro Fernando de Corduba & Figueroa, & reuerendiſsimo cardinali Antonio Perenotto, quorū eximia virtus, eruditio, ſummaque propenſio erga præclaros in diſciplina Philoſophica viros, digna eſt vt ſeſe diſſeminet in orbis memoriam ſempiternam. Verùm ad te redeo virtutum maximarum cumulo florentiſsime Princeps, cuius amicitiam vel ſi cętera quæ ſunt fortunę lubricioris, non aſpiraſſent, mihi pro omni corporis animique contentione velut palmarium ducerem, & pro triumphali laurea circumferrem: cuius denique ſpectata benignitas & concors dextera eam abſoluet cum cæteris pręſtantiſsi-

tissimis viris Reip. speciem, quæ à Platone libro de Legib. exaratur. Iam enim tempus affore video, quod ille deorum sator Veneri quondam prędixerat suæ: (Amori scilicet rerum opifex Intellectus)

Cana fides & Vesta, Remo cum fratre Quirinus
Iura dabunt: diræ ferro, & compagibus arctis
Claudentur belli portæ, furor impius intus
Sæua sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

Felix hæc certè, felix ter & amplius ætas, quæ te Principem tantum, tot insignitum optimarum rerum luminibus sit habitura. Gratulor mihi ipsi tuam Excellentiam honore inter mortales amplissimo venerari; sic enim existimo Superos & Reip. per te consultum optimè voluisse; tibi verò virtutis illustrandæ materiem longa posteritatis serie præparasse. Quæ res, precor Opt. Max. vt primũ Excell. tuæ, deinde & gregi Christiano, & nobis omnibus vertat bene. Me verò numini tuo & patrocinio pluribus commendarem, nisi nobis quotidie promissæ tuæ beneuolentiæ fides inconcussa, tibi vicissim pro me res ipsa ærumnis pluribus iactata hactenus loqueretur. Louanij, III. kal. Febr. M. D. LXIX.

Excell. vestræ omni officiorum genere addictissimus

Corn. Gemma.

ARTIS CYCLOGNOMICAE

TOMVS I. DOCTRINÆ TOTIVS CONSTITVTIONEM EXHIBENS, IVXTA NORMAM DISCVRSVS TRIPLICIS AB INTELLECTV PARTIM ET SENSV, PARTIM A RATIONE PROFLVENTIS.

AB IOVE PRINCIPIVM MVSÆ, *Iouis omnia plena, vt rectè diuinus cecinit Maro. Illũ ego cum Poëta opt. max. vt nostrã hanc animet foueatq; sibi cõcentricam sphæram, illũ supplex ante omnia dominumq; patremq; compello Jouem, cuius solius nutu hic orbis immensus excubat, cuius viuifico spiritu velut anima, Natura per partes indita miscẽtur, viuũt, germinant vniuersa; è cuius immenso sinu, diuina ratio, diuinumq; verbum, instar torrentis fluuij è summo in pronum præcipiti cursu cõcitati cunctis illabitur, cuncta permeat, totamq; infusa per artus Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.*

Operis diductio ab opificis summi similitudine.

Ex illa etenim patris æterna potestate, verbiq; sapientia postquam ardentissimi spiritus amor, siue voluntas vniuersa fundens & copulans, velut ab Analysi in Synthesim mundi plenus irrupit, hæc primo rerum concretio ac dissipatio, Anaxagoræ sub naturæ vocabulo intellecta prouenit: ac sanè quemadmodum in cæteris omnibus non solum ipsius artificis, sed & maioris mundi similitudinem hic minor vbique repræsentat, hos ipsos etiã cõmunioris naturæ geminos motus vna cum eorundẽ plenis cõuersionibus humanus animus pro rerũ inuẽtione atque iudicio, admiratione primùm, studio deinceps assiduo, amore, propositiq; exemplaris imitatione aliqua tenus est assecutus.

Cõmunioris naturæ tres simplicissimi motus.

Primum etenim ex abditißimo Naturæ opificis intellectu, rebus singulis suæ creationis ordo velut quidam diuinitatis character inoleuit; illum acceptum haustu puriore mentes angelicæ in mundum externum hunc atque sensibilẽ, eiusque partes singulas pẽnes officij necessitudinem tradiderunt. Unde & in motu maioris mundi per ortus atque occasus, accessus recessusq; varios, agitationis illius triplicis imago perspicua protinus elucescit. Secutus est hanc & μικρόκοσμος homo, in anima simul et corpore paßim consimiles impetus, anfractusq; viarũ analogos ad amußim deprehendens. Quare & paulatim cùm alij ad scientiã magis, alij ad actionis felicitatẽ cõferre plurimũ vellẽt iuxta Naturæ pantomorphæ arcanam similitudinẽ, artes quidẽ particulares plurimas ante omnia meditabantur: verùm quia singulorum modos effectuumq; minus communiũ rationes in vniuersali cuiusdam alterius gremio cõprehendi viderant, scandẽtes altius paulò, rudes paulatim artium typos ex obseruatione primum, deinde & epilogismo protulerunt. At cùm neq; in hisce conclusionum perpetuus vigor neque stabilitas vlla sufficeret, rationem ilicet vnà cùm intellectu in consilium aduocarunt. Hinc primum disciplinæ natæ sunt communiores Rationalis scilicet & Metaphysica, quarũ cõpositio vnà cum rerum naturaliũ spectaculis à sensu primum atque imaginatione desumptis scientiã alterã longè cõmunißimam fecit, veræ Dialecticæ nomine cõprehensam, artiũ cæterarum & facultatum sponsam indiuiduã: cuius quisquis firmũ coniugiũ volet non cum arte duntaxat Medica, sed et particulari quouis cognitionis habitu, hic rursus ad quandã mediã sese recipiat planè est necessariũ, oportet enim extrema connecti vinculo quodã istiusmodi quod cum extremorũ vtroque societatem perpetuã gerat. Tale quiddã est hoc inuentũ Artis Cyclognomicæ, augustius multò quàm vel ipsa aliarũ cõiunx Dialectica, vel

Mundorum omniũ in ordinis characterismo cõsensus cõmunissimus.

Resolutio cõmunissima.

Ex resolutione cõmunissima necessitas veræ Dialecticæ, artisq; Cyclognomicæ demonstratur.

Præcipua vis huius instituti in vinculo siue cõiugio per Methodum Cyclognomicen Dialecticæ velut sponsæ cũ artibus ac facultatibus cæteris.

vel habituum differentiæ cætera, quæ per Dialecticam sint exploranda. At neque istius vniuersam gloriã ab ipso vestibulo spectandam protinus exhibere operæpretium duxi; tum quòd illius ambitum, ac latè exporrectam ditionem nemo perlustret facilè, nisi ingressus altius vel ad vsque penetralia mentem direxerit suam: tum quòd eiusdem fulgor atque infanda acies sic omnes perstringat animi neruos, omnémque exuperet dicendi facultatem, robur, & copiam, vt nullum sit adeo fœcundum ingenij flumen, nulla tam studiosè affectata oratio, quæ veræ laudis huiusmodi aut speciem aut magnitudinem cõprehendat. Præstat hanc igitur nõ tam longè quæsitis encomiis persequi, quàm (quod fieri in Ægyptiorum mysteriis solet) solo silentio numinis instar venerari, contenti scilicet vsus istius imagine quadã rudiuscula, dũ sese Silenus hic prorsus aperiat, radioq́ diuinitatis repentino cuncta perfundat. Quandoquidem verò negotium penè sit inauditum, et adhuc recenti inuẽtione calidum fumet, ne nimis longè petitis principiis rem parum frugiferam vestigasse videar; idcirco præter plurimorum vsitatam in docendo viam doctrinæ scopum & diagramma vniuersum malui statim in limine ante oculos & ora omnium constituere, non iuxta plenæ synthenseos ritum quo tradi primum discentibus debet, verùm ordine prorsus resolutorio. Cuius vnius ope filoq́ certissimo gratulor mihi repertam sedem tanti numinis, maiestatis, lucis & gloriæ, etsi me l[illegible] per anfractus arduos, per sudores inexhaustos, per saxa & præcipitia, per labyrinthos inextricabiles. Cur enim mihi nõ gratuler ea iam facultate prodita quæ cunctis scientiis potior, cũctis antiquior, cunctis ductricem manum per auia subministrat, quæ nõ superbit vnius artis freta molimine, strictisq́ paucarũ marginibus exporrecta, sed naturalem facultatem occupans Rationalem & Metaphysicam cum arte quauis atque sciẽtia totius philoso-

Breue huius artis encomium.

Corpus doctrinæ schema analyticũ ante oculos constituerit.

Vtilitates Methodi Cyclognomicæ.

philoſophiæ coniugium meditatur artificio prorſus admirabili, per doctrinam ſcilicet ordinum, circuloſq; methodicos ad naturæ exemplar fabricatos, quorum adminiculo nō tantum inueniendæ tradendæq; rei medicæ methodus vniuerſa comparetur, ſed & artes quælibet ſiue ſcientiæ, omnéſque rerum abditiſsimarum rationes à natura ſumptis exordiis per varios aſcenſus deſcenſusq́ue & circuitus animorum tradi ac veſtigari poſsint, bonum hoc tam præclarū, tam ſuaue, tam latè patens celare poſteros nolui. Quamuis enim illius ſeminaria pleraq; reperias in veterum philoſophorum monumentis, Galeni potiſsimum atque Hippocratis, Platonis & Ariſtotelis, in artem tamen iſtiuſmodi redigere nemo ante nos vel ſomniauit quidem. Nec eſt quod dictū hoc quiſquam arrogantiùs putet, ſcio de methodis tractaſſe Galenum, ac multo fuſius Galeni interpretes, vel vſq; ad nauſeam ſcilicet. Scio & inſtrumentorum omnium conſtare apud Dialecticos expeditam rationem, ſcio deniq; eſſe & apud Neotericos Methodorum infinitum numerū, cùm iſti quibus id nomē ſemper in ore verſatur, vel actum ſæpius agant, viam à veteribus rectè ſignatam in ſyrtes magis & ſaxa trahentes, vel partem duntaxat negotij pro toto venditent, vel (quod longè turpius eſt) congeſtam farraginem ex ſentētiis alienis ſub Methodi nomine comprehendant, diſpendia verius bonarū artium, quàm vera compendia. Eiuſmodi medicinæ methodos hodie in triuiis inſtar holerum ſuccreſcentes paſsim reperias. At nos de illa loquimur generali methodo actionum quarumcunque ſignificatrice, conſtitutrice artium ac ſcientiarum omnium, particulares illas methodos, velut partes potius integrantes vnius doctrinæ habitu ac maieſtate complexa. Huic ego orarim vel à Ioue ſummo non infimam in cœleſti zodiaco ſedem, pro huius inuento litandam victimam Deo, ſtruendas aras, noua tēpla dedicanda.

Doctrinæ Cyclognomicæ ſeminaria qui dem à veteribus tradita à nobis primū in artem eſſe redacta.

Quantū neoterici abutantur nomine Methodi.

Quænam ſit nobis Methodi appellatio.

At

At iam in rei laudem vel inuitus transferor, possentq́ plurimi ante rei gustum merito fortaßis illud cum Poëta dicere: Parturient montes, nascetur ridiculus Mus. Malo itaque statim ab ipsis finibus auspicari, à rebus sensui manifestis, donec cautes & scopulos circumuectis ex improuiso pulcherrimus sese philosophandi campus aperiat, in quo non tantum huius medicinæ, sed & artium quarumcunque & scientiarum principia vel sole clariùs elucescent.

Artis meæ summariam formam ipsa nonnihil præceptionum multitudine exemplorũ & partitionum varietate distractam, nullo commodius typo illorũ aspectui possum subiicere, qui rerũ argumenta lubentius doctrinarũ laciniosis periodis latéque diffusa paraphrasi prosequũtur: quàm si ad orbis circumfusi externam similitudinem: Solem illos & Lunam, vnà cum stipatricibus stellis, stellarum circulis, circulorum partibus, contentis & animalibus, in vniuersa Methodo in artium & sciẽtiarum omnium Encyclopedia iubeam contemplari, omnemq́ intendere mentis aciem, vt ambientis mundi singulas formas, conuersiones atque connexus mutuos, causarum omnium & effectuum necessitudines, in hominem transferat, ex anima, spirituq́ & corpore constitutum. Primò quidem vim omnem ex mente opifice in opus productum, ex vno Archetypo in vultus ordine posteriores, ex parte intelligibili in spiritalem atque corpoream trahat, ex mundo maiore in μικρόκοσμον hominem, ex homine in hominum societates, siue cõnexus (quos Reipublicæ vel ciuitatis nomine possumus appellare) in ciuitatum gubernandarũ leges, in artium denique & scientiarum καταστάσεις, in rerum omnium agendarũ, vel cognoscendarũ rationes. Atqui vt magnum hoc primæ philosophiæ mysterium paucis expediam, cogita primò id esse solem inter cælestia, quod rebus infusum singulis naturæ

Operis totius argumentum.

Comparatio Methodici syntagmatis cum vniuerso.

Imaginũ & exẽplarium mutua necessitudo in arte Methodica.

Solem quid referat in Methodo constituẽda.

exemplar absolutißimum Deus; sua videlicet mente, luce, virtute infinita totum hoc syntagma penetrans, regens atque perficiens. Planetæ qui subter supráque Solem sese circumagunt, velut particulares intelligentiæ, vniuersalem opificis rationem (iuxta Platonis placitum in Timæo) ad architecturæ inferioris speciem multiplicem trahunt, ideoq́ ceu tutelares dij vel succenturiati præsides nominantur. Luna his omnibus paulo inferior, induta naturæ faciem vtriusque, mutabilis simul & immutabilis, optimè humanos animos alligatos, sedi corporeæ repræsentat, vires quidē et lumen à Sole primum concipiens, deinde & à planetis reliquis per ascensum: facta rursus digreßione easdē parturiens, & reflectens in orbem hunc infimum sublunarem: qui meritò cum ciuitate optimè constituta, etiam cum artium & scientiarum œconomia per diuinam Methodum dirigenda pulcherrimè comparatur.

Planetas quid referat.

Luna menti humanæ in discursu Methodico comparatur.

Itaque vt in Sole omnium principe certa est & intellectus, & voluntatis, & potestatis symphonia per exactißimam vnionem, sed horum principiorum ratio magis, magisq́ diuisa in planetarum singulis: magis multo in orbe lunari, omnium maximè propter materiei infinitudinem & dissolutionem, in his quæ Lunæ & ætheri subiiciuntur: ita quoque de Methodorum exēplari primo ad posteriores ideas, idearumq́ postremas imagines comparato secūdum analogiam Hippocrati celebrem libro de Locis, item Platoni & Anaxagoræ, statuere non inconueniens arbitramur. Est enim in animis nostris ad normam mentium supernarum, sicut & in Luna ad ritum orbium superiorū ascensus, descensusq́ & conuersionis perpetua ratio, secundum vel intellectus & cognitionis scalam, vel voluntatis & appetitus, vel actionis denique & potestatis, quam quidem à sublimioribus haustam in inferiora transmittit, sic vt illorum motuum orbitæ

Ascensus, descensus, & periphericæ ratio ab vniuersi similit. ad Methodi cōstit. translata.

Quid libet in quolibet.

in

supernis quidem ad modum sigilli potissimum & penes rendi conditionem magis existant, in inferioribus contra passbili modo ad normam imaginum expressarum, in mente umana velut medio speculo, qui characterismum sanè ab lto sit suscepturus, eundem denuo in inferiores ordines ransmissurus.

Mentis humanę conuersiones ad Archetypu vniuersū.

Sicut igitur Luna per suos accessus ad Solem multo plus luminis in seipsam recipit ac virtutis, iuxta angulorum magnitudinem variè commutatam, minus verò reflectit in terras; sed per digressus iterum crescente pariter reflexionis angulo, vsque ad oppositionem terras quidem magis illustrat; paulatim tamen illi minuitur à Sole conceptum lumen: ita & mens humana si motum ab intellectu consideres, per ascensum quidem ab effectis ad causas, à singularibus ad vniuersalia, propior iam diuinis ad inuentionem rerúmque conceptum fit multo habitior, per descensum verò ad traditiones & constitutiones earundem: per plenos autem circuitus exactum iudicium vtrimque protensum, & sibi triplex à natura delegatum munus absoluit paucis ab Hipp. comprehensum lib. diuino penitus, quem περὶ διαίτης inscripsit: vbi postquam secerni singula in generatione mundi & commisceri denuo tradidit, donec harmoniam sint consecuti per symphonias tres comprehensim in singula penetrantes, sic vt acutis & grauibus media consonent, & infimis quibusque per proportionem summa consentiant, huius quidem inconcussæ musicæ causam in aquæ & ignis mutuo temperamento visus est collocasse, tandem in hæc verba prorumpens: „Ignis quæ in corpore sunt omnia ad vniuersi similitudinem exornauit parua „cum magnis et magna cum paruis. Paulo post spiritum addens „vtriusque vinculum de ipso sic loquitur: „Et alia quidem consu-

Motus ab intellectu.

Hipp. pręclara sententia Methodi exēplar vniuersum in se cōplexa.

Ignis circuitus triplex.

consumens, alia verò adaugens, aquæ tenuis & ignis dispersionem fecit, insupérque non obscuri et apparentis secretionem à compacto, in quo delata omnia in apertum proueniunt, singula iuxta destinatum fatum: In hoc verò triplices circuitus ignis fecit, inter se mutuo intus & foras terminantes, alios quidem ad cauitatem humorum Lunæ facultate; alios verò ad externam circumferentiam, ad ambientē soliditatem astrorum facultate: medij verò & ad intro & foras terminantes, calidissimum ac fortissimum ignem habent, qui sanè omnibus dominatur, omniá gubernans secundum naturam sine strepitu, in quo Anima, Mens, Prudentia, Augmentum, Imminutio, Permutatio, Somnus, Vigilia. Hi sanè circuitus triplices potissimum in rerum externarum generatione conspicui, ab anima mundi per spiritum procedentem in mundi corpus vniuersum, in mentis humanæ discursus tandem, in artificiosam Methodum & methodicè constitutas scientias dimanarunt. Quin si præter intellectus reciprocos orbes, motū quoque vel appetitus vel voluntatis obserues, similiter animus cōtemplationi deditus à rebus abstrahitur sensibilibus; in sensuum lenocinia se demergens, à rerum diuinarum cogitatione decidit, & subinde quidem longissimè fluens in vmbram interpositæ terræ, tota & luminis, & virtutum suarū Eclypsim patitur. Soli verò sese vniens exactissimè, ipsa quidem eodem fruitur maximè vires concipiens longe plenissimas, sed terris diram ferruginem referens, & Solis splendorem paulisper abscondens, maximarū deinceps mutationum conuersionumque causa existit.

Motus animi à voluntate & appetitu.

Eclypsis mentis humanæ.

Diuersi aspectus mentis humanæ.

Quemadmodum rursus ad Solis arbitrium Planetæ ceteri conuertuntur, Luna verò tum Phœbi sui, tum aliorū satellitum motus obseruat, à singulis quoque virtutis & luminis per aspectus varios diuersitatem quandā arripiens: Ita & animus noster.

ſter ſurſum, deorſum, in orbem mobilis ad ſpeciem pulcherrimi exemplaris particulares circulos quibus inſiſtat, ex vniuerſi ambitu trahit, ad quorum rurſus ſimilitudinem cuncta corripiat quæ ditioni illius proximè ſubſternuntur, vt ſunt ratiocinatrici menti artes, ſcientiæ & rerum abditarum quæſtiones; quemadmodum ad ſpeciem motus Lunaris in circulis excentrico, deferente, epicyclō, mouentur hæc elementa orbis inferioris, laxatur corporum humiditas atque contrahitur, maria in longitudinem ac latitudinem fluunt & refluunt, & in altitudinem depreſſæ, ab æſtuante ſpiritu denuo attolluntur.

Cõuerſiones Lunæ & mentis humanæ ad normam ſuperiorum. Cõuerſiones infimarũ rerũ ad normã Lunę ſuperioris.

Sit itaque motus in elementis hiſce conſpicuis velut Methodi artificialis ab hominibus cõſtituendæ certiſsima lex & character indelebilis, cuius exemplar proximum in Luna hac noſtra, in humanis animis per certiores paulo, magisq́; & vniuerſales, & conſtantes circuitus definitur. Omnium verò anteſignana ſpecies in illa cæleſti reuolutione depicta, Solem quidem velut rationalis ordinis fontem, naturamq́; communiſsimã per omnia commeabilem optimè repræſentat. Cælum autem ſtellarũ fixarum, intellectus ſtabilem vim, ordinemq́; rerũ analogicum à ſuperioris notionibus influentem. Planetæ reliqui ſeriem rerum phyſicam magis, ſecundum idem genus communiſsimum omnia referẽtes, quæ nobis ad vim imaginatricem præ cæteris ordinum ſpeciebus opportuna dicetur.

Methodi rectius conſtitutio cũ vniuerſi circuitu comparatur.

Ordo Rationalis.

Ordo Intellectualis.

Ordo Imaginatricis facul.

Primum itaque de Methodo exẽplari quæ cunctis antiquior in vniuerſo naturæ delituit ſinu, libro peculiari à nobis eſt exarandum. Secundo libro de cauſsis eiuſdem propioribus, de circulis Animæ rationalis ad conſtitutionem Methodi altius pertinentibus diſſeretur: Cuius Ideam ſequetur protinus vniuerſalis & abſoluta Methodi forma, tertiã operis totius partẽ occupatura, qua facultates artium & ſcientiarum omnium inueniri probè,

Primi libri inſtitutum.

Secundi.

Tertij.

B vt

ut ante promisimus, constitui & indicari possint: cuius sanè inscriptio, multis nominibus reddi potest, si quis fortè vel frōtis intuitu, vel titulorum externis splendoribus capiatur. Habet enim hoc opus Philosophiæ omnium primæ syntaxim pro nostris viribus hodie & pro ratione temporis accuratam, qualis nimirum inter fortunæ publicas priuatasq́; tempestates construi potest. Habes totius Physicæ, Metaphysicæ, & Logicæ cōmplexū admirabilem, qui Medicinam præcipuè, deinde & facultates artesq́; cæteras per vniuersalē Methodum cum illa Philosophia triplici componat atque conglutinet. Habes fœcundissimum omnis ferè peritiæ, prudentiæ, sapientiæque seminarium, ex multis riuulis in vnum Oceanum refluis. quæ quidem mihi non ita deberi volo, vt omnium fontes non intelligam primos Hipp. Platonem, Gal. & Aristotelem, quorum dispersas sententias in artis dumtaxat vnius Methodicæ formam coaptare conati sumus, vt ille quondam Æsculapius, discerpta Hippolyti membra componens, vitam naturæ opificis imitatione restituit, ad quam nos sedulo collimantes,

Breue totius operis argumentum.

Doctrinę Methodicæ fontes 4.

TE MENS *stellarum numero cælisq́; locamus:*
Centrum & apex Deus his, area mundus erit.

TOMI

TOMI PRIORIS,

PARS I.

CATHOLICÆ METHODI SIVE TOTIVS ARTIS CYCLOGNOMICAE CONSTITVTIONEM EXHIBENS.

CAPVT I.

De Artis huius principiis προλεγομένων loco pauca præmittit.

HOMO DIVINVM ANIMAL, NATVRÆ IVXTA mortalis & immortalis cõfinium, ceu sola cælestis planta in terris est constituta, cuius rãdicem conditor hisce infernis sedibus vinxit, cõmam verò atque perpetuò frondenrẽ verticem supra anni & Solis viam, supra cæli extremam circumferenriam ad nunquam interituros ambitus religauit. Quare huic tanquã suæ maiestatis simulachro longè pulcherrimo & mundum, & quæ in mundo sunt singula, tum ad viram, tum ad bene viuendũm contulit; quorum illud, ad fruitionem paratarum rerum vbertas perficit; alterum istuc naturæ & vniuersitatis contemplatio, qua quidem perculsa mens veternosæ moli repudium mittit, amorẽ simul, & desiderium scientiæ rerum istiusmodi concipir. Vnde licet antè morralis homo ex ipso descensu atque terreni corporis induméto, licèt ęger, sentus, squalidus, licet in sensibilium spectrorum gurgire penè demersus, per ascensum denuo caput attollit, paulatimq; à fæce turbida repurgatus velut ex Cimmeriorũ regione in clarissimam ætheris lucem immigrat, tandemq; & cæli fornicem penetrans, iam ab ærumnis atque cupidiratibus liber, immortalitatem ipsam ceu postliminio recipir, ibiq; cum diis & deorum filiis pernoctando, veritatis verè (cuius nunc tantum per vmbram reminiscitur) idæam viuam assiduè contemplatur.

Homo ceu finis eorum omnium quæ ab opifice summo sunt instituta.

In homine creato particulares fines duo, vita scilicet, vitaque fœlicitas.

Finis vtriusque vlterior resolutio.

Philosophica contemplationis vis.

Constat igitũr hominem ex tribus velut in vnum coagmentari, anima nimirum, spiritu, corpore; quarum cuique partium sua rursus narura particularis existir, sua virrus & ἐνέργεια, sua denique quodammodo propria perfectionis ratio. Dispersis, inquã, his omnibus iuxta conceptus animi nostri iam multiplicis, re tamen ipsa in indiuiduum quoddam centrum æterno flumine concurrentibus.

Hominẽ ex tribus consistere.

Animi narura (vt tantum his obiter viam sternamus ad sequentium enarrationem, donec de artis nostræ principiis disserendi fusius alter sese offerat ex professo locus) in hoc potissimum sira est: vt corpus gubernet intercedente spiritu, per corpus verò mundi huius sensibilis administrationem subiens, cunctorũ & rex & Deus velut tutelaris existat. Corpus hoc animæ loco domicilij

1 Partiũ singularũ triũ vlterior Resolutio Animæ.

2 Corporis.

datum est, vt instar fomitis ignem violenter extra natiuam sedem continentis, illam quoque patriis quondam cunabulis vulsam huic prouinciæ ad præscriptum æui curriculum obligaret. Verùm quia id crassum & lubricum corpus maximè cum æternitate animi pugnet, nec duo extrema inter se dissidentia modis omnibus in vnam naturam facilè coalescant, accessit medio spiritus essentia indolis vtriusque consors, vniuersæ syngamiæ nodus indissolubilis.

Spiritus.

Singulorum nexus obiter & sympatheia.

Rursus ille auræ simplicis vigor apparet vt actus quidam immortalis à Deo atque intellectu communiore dependés, sursum deorsum means, quandoque in se reflexus, agens interim per spiritum in corpus, per vtrunq; verò in alia quæ sint extra corpus constituta. Spiritus autem in animæ arbitrio positus, etsi animæ sit instrumentum proximum, eiusdem participatione per corpus sese agendo versus exteriora protendit. At corporis moles rei passibili cognata maximè, suapte quidem natura ignaua & excors actionem foras effundit per spiritum & animá, velut effectricibus caussis ad nutum accliue substerniculum.

Naturam rerum quarumcunq; similiter & [illegible] multitudinem fluere, ex hac vicissim in vnitatem reuocari.

Finis vnius & simplicissimi numinum summi boni propositionem omnibus natura insitam esse.

Finis vnius itinera lóge diuersissima.

Quare sicut & natura reipsa est vnica ex animorum digressu diuersaque relatione distincta, similiter & scopi illius vniuersim conceptus varia successione vt plures occurrunt, sic tamen vt in vnam essentiam, veram perfectionem scilicet solidamque in summi boni vnione positam felicitatem referantur. Hinc & hominum generi fomes à Deo est insitus, qui boni pulchrique expectationem enutriat, cuius tamen inuentio non minus sit abdita quàm Moly illius Homerici, cui, teste eodem poëta, *Nigra subest radix, lactisque albedine flos est*; fitque ideo vt inter sese prope dissentiant omnes, tametsi cunctos exerceat communis Amor & desiderium Boni, ad cuius cósecutionem tam multis variisque itineribus passim contenditur, vt propter opinionum negotiorumque diuersitatem aliis quidem secundo spiritu, aliis aduerso fluctuantibus circa falsissimas vmbras personatas sub imagine veri, nunquam idem fatum patemq; fortunam sortiantur. Atqui cùm velut in tenebris thesaurum quiuis reconditum quærat, innumeræ nobis malorum species & calamitatú germinant, propter solam beatitudinis spem intercedente per ignorantiam deceptione.

Omnis error ad consecutioné finis in viarú ignorantia collocatur.

Itaque turbulenta hæc primum affectio mortalium animos in diuersa concitauit, cælum, terras, ac mare permiscuit, cogi conciones voluit, induci iudicia, compleri carceres.

hic ferrea iura,
Insanumque forum, & populi tabularia tractat.
Sollicitant alij remis freta cæca, ruuntque
In ferrum, penetrant aulas & limina regum.
Hic petit excidiis vrbem miserosque penates,
Vt gemma bibat, & Serrano dormiat ostro.
Condit opes alius, defossoque incubat auro.
Hic stupet attonitus rostris. &c.

Verùm posteaquam ex vnitate naturæ & finium, lapsi in multitudinem sumus; dico illius simplicissimi scopi, prima quædam constituenda capita duo, ipsum

ſum eſſe ſcilicet, & bene eſſe; quorum eſſentia quidem in naturæ ſolius arbitrio ſita eſt: bene eſſe tum à natura, tum à nobiſmetipſis proficiſcitur. Quæ omiſſis illis quæ non vſqueadeò in manu mortalium ſunt; vniuerſim hoc eſſe bene in particulares alios fines ſic ſubdiuiſimus, quorum natura prior ſit ipſa cognitio, dignitate tamen executio præſtet, quam & operationem appelles licet. Cognitio magis ad arcem totius animæ ſpectat: Executio ad corpus vniuerſum, verùm & cognitionem ſibi præuiam poſtulat. Cognitio præſentium partim, partim præteritorum ac futurorũ æſtimatur: Operatio demum, ſi deinceps progredi voles, in orationẽ ſeſe diffundit, actionem atque effectionem: de quibus ſingulis diſtinctius alibi cùm vſuuenerit loquar.

Eſſe et bene eſſe fines naturæ primi, quorũ bene eſſe magis in noſtro arbitrio poſitum eſt.

Finium ſimpliciſſimorũ analyſis vlterior.

Iam quia ad ſpem fœlicitatis per operationẽ aut cognitionem maximè prouehamur, neceſſe fuit, ſcopos hoſce poſteriores, ad priorem alterum cauſſæ atque principij rationem obtinere: quo ſanè adepto, futurum cogitemus, vt effectum illum potiorem promptè velut optatam induſtriæ metam aſſequamur. Artes igitur ſingulas ad ſcopos ſingulos fabricari humanis ingeniis decuit, vt harum intuitu generali illorum finium particularem quemlibet dextrè quis inueſtiget. Quotquot enim communioris ſcopi partitiones per analyſim excurrunt latiùs, totidẽ & artiũ particulatiũ gra[illegible] propagantur. Poſtremò cùm vita ſit breuis, ars autem (vt ille dixit) vnaqueque prolixior ſcrutandi altius occaſionem intercludat; neceſſe fuit cunctarum artium artem alteram reperiri, caput ac ducem anteſignanam, quæ fluctuãtibus animis per rerum infinitam multitudinem ceu lichnucha quæpiam in nocte altiſſima viarum omnium compendioſos circulos monſtrat ad fabricæ partim humanæ, partim orbis exterioris ſimilitudinem exaratos. Eiuſmodi quiddam eſt Methodus hæc longè pulcherrima anfractuum diuerſiſſimorum orbiculare ſyntagma; cuius profectò ſi ſcopos ſingulos & hinc ſuggentium innumera penè ſcientiarum genera contempleris, Methodorum ſpecies quoque plures emergunt. Verùm ſi ad vnitatem ſimplicem vnumque præcipuum finem executionem ſcilicet effectionémue (cui cognitionis incluſa ratio eſt) ſeries illarum vniuerſa trahatur vna cum hiſce differentiis, quas modò ex aliorum quoque principiorum iure deducemus, mox & inſtar vnius corporis ex ſpeciebus compactũ pluribus velut membris diagramma naſcetur, quale quod nobis vel abſolutæ Methodi ſolidæ ſiue Catholicæ nominibus eſt inſignitum.

Artium inuentio.

Artium diuerſitas pro diuerſiſſimorum finium ratione.

Methodi inuentio eiúsq; breuis delineatio.

Omnium artiũ et ſcientiarũ, vnã eſſe, ceu cõmuniſſimam Methodũ Cyclognomicen, quæ & Catholica meritò nominetur.

Sed vt ab illa (quam Rationales ſpecificam vocant) Methodorũ diſtinctione auſpicium fiat, eo demum hactenus noſtra vergebat oratio, propter hanc diuerſarũ in naturæ fabrica & partium, & facultatũ, & actionũ viciſſitudinẽ, finium quoq; multiplicitatẽ in humanis animis rectè conſtitui, quorũ reſpectu diuerſi demum animotũ habitus, artes atque ſciẽtię, diuerſa Methodo & tradi & veſtigari poſtulent, vt non immeritò; ſi Methodorum partitiones varias, iuxta Methodicorum principiorum differentias, voces in harmoniam vnicam, idipſum à finium reſolutione (cuius ſanè cõceptus vbique ſe obtulit primum) meritò ſit inchoandum. Quare

Progreſſus ad diſtinctionem Methodi, quæ omnis à cauſis tũ propinquis, tum remotis ſingulis, maximè ſit eruenda.

Primam diſtinctionem Methodi à finium ratione rectè deſumi.

 Primam

1

Primā diuisionē Methodi in species à fine sic probe cōstitues vt alia referatur:

- Ad esse simpliciter in solo arbitrio naturæ posita totius Methodi exemplar archetypum.
  - Ad esse: Animale, Vitale, Naturale.
  - hanc Methodum naturalem & exemplarem dicimus.
- Ad bene esse in hominis potestate posita ad imaginem Methodi naturalis, & hęc rursus vel spectat ad
  - Cognitionē nudam, hinc Methodus speculatiua.
    - Præteritorum, vnde memoria & eius artificiū Methodicum.
    - Præsentium, vnde scientia eiusque adipiscendæ Methodus.
    - Futurorum, vnde prædictio & præsagiū eiusq; Methodus.
  - Operationem siue executionem, hinc Methodus operatiua vel practica, vergens denuo, vel ad
    - Orationem
    - Actionem
      - Moralē
      - Nō moralem.
    - Effectionem
      - Eorum quæ nō sunt
        - Productionem per similia.
        - Prohibitionem per cōtraria.
      - Circa ea quæ facta sunt
        - Conseruationē per similia.
        - Demolitionem per cōtraria.

Vides quopacto ille simplicior finis processu tandem analytico iuxta conceptus speciem infinitam in membra penè infinita procedat; quæ tamen singula sicut ad vnam beatitudinem vel verè talem vel imaginariam vergunt, iuxta ordinis compositorij normam, ita & huic opposita via resolutoria in finem priorem alterum colliguntur, quem Actiologismum, siue caussarum indagationem appellamus, cuius vnius suffragio omnis dexteritas negotij nostri propositæque dudum felicitatis cardo versatur. Vides iterum huius partitionis membra talem inter se habitudinem obseruare, vt quamuis distincta specie videantur, ritu subalternorum tamen posterius vnumquodque thesim prioris sibi in subsidium vocet, eiusque rationem includat tacitè, non autem contrá. Quare inter præcipuos limites hic ferè continuus ordo spectatur.

[Marginal note:] [illegible] finium resolutorum cōpositio in Actiologismū proximè reuocatur.

[Marginal note:] Ordo et necessitas [illegible] membrorum quæ sunt à fine desumpta.

- Per Analysim occurrit
  1. Beatitudo: Vera / Imaginaria. — Per se expetitur.
  2. Effectio vel Praxis propter beatitudinem.
  3. Cognitio, propter effectionē præcipuē.
     - Quoad naturā
     - Quoad nos
     - Quoad vtrunq; — Propter cognitionem effectionemque.
  4. Actiologismus & caussarum indagatio.
- Per Synthesim occurrit
  1. Actiologismus: quoad nos / quoad naturam / quoad vtrunque
  2. Cognitio
  3. Effectio & Praxis: Imaginaria
  4. Beatitudo: Vera.

Hos itaque animorum primos impulsus natura mortalibus dedit, vt fine sibi proposito quolibet eius resolutionem continuo meditentur, donec ad scopos particulares maximè & indiuiduos fluāt, vnde regressus per synthesim denuo priorum finium classes tanquam principia posterioribus applicet, optimaque

ſque laboris præmio potiatur, quare & ex eodem fonte ad conſtitutionem oſtræ Catholicæ Methodi primus ille Canon emerget.

Verùm quandoquidem cauſſæ finalis intuitus cauſſam efficiẽtem prouocet, ɛrumque agendarum diuerſa ratio in efficiẽtis animo ante omnia deliteſcat, it & proxima finali partitioni ſuprà conſtitutæ illa quæ nunc penes idæam rincipij efficientis eſt fabricanda. *Secũda Methodi diſtinctio à cauſſa efficiẽtrice deſumpta à partitione ſcilicet animi rationalis.*

Diſcurſiuum quorumcunque effectricem cauſſam humanum animum in es diuiſum facultates libro ſequenti demõnſtrabimus. Cùm enim in nobis æc tria ſpectentur, Intellectus, Ratio, Imaginatio; idcirco & Methodi diui-onem alteram priori ſic adaptabimus.

2

...ethodi omnes ſiue cõgnitionẽ, ſiue ad ...xim referantur, pri... ...s diſcurſuũ ſpecies ...bent propter ætiolo... ...imum, vel

1 Ab Intellectu, hinc Methodus intellectualis & metaphyſica.
- Metaphyſicam viam inſiſtens.
- In longitudinem fluens.
- Relatione ad idem principium:
- Via indeterminata planè quoad nos.
- Determinate quoad naturam.

2 Ab Imaginatione, hinc Methodus Phyſica & imaginatrix.
- Phyſicam viam ingreſſa.
- In longitudinem & latitudinem.
- Relatione ſecundum idem principium.
- Via indeterminata quoad naturæ perfectionem.
- Via determinata quoad nos.

3 A Ratione, hinc Methodus Dialectica, vel Logica potius, & Rationalis.
- Logicam viam obſeruans.
- In tres dimenſiones, ſed potiſſ. altitudinem.
- Relatione circa idem principium.
- Via determinata partim quoad nos, partim quoad naturam.

Ad hanc partitionem tertij potiſſimum canonis doctrina pertinebit.

Eſt & in huius compage membrorum quædam neceſſitudo mutua, ſic vt otitiam vtroq; modo determinatam & ratione comparabilem velut prima-am perfectioremque ordine reſolutorio proponamus. Huius gratia præcedat iſcurſus Phyſicus, vti & propter Phyſicum is qui ab intellectu dimanauit. ontrà ſecundum naturæ ſeriem compoſitoriam priùs laborandum eſt intel-ctus per quem educta linea à finibus ſingulis per phantaſiã magis eſt termi-anda, donec vtriuſque iudex ratio vtriuſque imperfectionem ſuppleat per otionum copulam atque extremorum ſymmetriam. *Ordo & connexus ſpecierũ ab efficiente deſumptarum.*

Porrò Methodorum omnium inuentrix anima poſtquam in finis cuiuſque æãm ſeſe direxit, materiem inueſtigat, totique iam repertæ ſic ſeſe accom-odat, vt huius vniuerſa ſeries per prioris diſtributionis extremos margines quabiliter fuſa videatur. *Tertia diſtinctio Methodi à materie ex quæſtionis ſcilicet vel relationis ſpecie qua quæſtionum partes variè cõſeruntur.*

Eſt autem diſcurſus Methodici materies duplex, prior propriè dicta, penes elationis differẽtiam, incluſam tacitè in effectricis cauſſę partibus ipſorumq; nium ratione. Eſt & materies communis altera penes quæſtionũ, & reſpon-onum genera: vnde adeò & Methodi ſubit partitio tertia, vel ex relationum uerſitate, tanquam ſubiecto proprio, vel inſtrumẽtorum & quęſtionum, ceu ateriei communis varietate cõtexta: quam ſanè idcirco velut interiore fultã incipio, materialem ſectionẽ non verebimur appellare. Nectatur interim & ęcum præcedentibus ad formam ſubiecti diagrammatis.

Metho-

- Methodus omnis siue ad cognitionẽ, siue ad praxim referatur: siue rursus ab intellectu pẽdeat seu sensu magis vel ratione: Omnis iterũ secũdũ materiem secta est
  - 1 Ratione subiecti proprij quo à subiecto Dialecticę differt. Diuiditur in Methodum Relationis
    - Simplicis
      - Rerum
        - Metaphysica ad idem
          - Effectus ad causas / Totius ad partes — Analyt. / Synth.
        - Rationalis circa idem
          - Accid. circa substantiam / Entium circa rationes rerum vel contra — Analy. / Synth.
        - Physica secundũ idẽ
          - Genus commune vel diff. / Subiectũ cõmune / Accidẽs commune — Analy. / Synth.
      - Instrumentorũ vbi cõparãtur vel
        - Diuersi inter se generis instr.
          - Definitio / Diuisio / Resolutio / Demõstr. — Analy. / Synth.
        - Eiusdẽ generis instrumenta prout alterum altero sit
          - Cõmuni' / Minus cõmune — Analy. / Synth.
        - Totius instrumẽti alicuius ad suas partes
          - Maiores / Medias / Minores — Analy. / Synth.
    - Cõpositæ
  - 2 Ratione subiecti cõmunionis, quod nimirũ Methodus cõmune habet cũ Dialectica Ratione
    - Quæstionis
      - Simplicis
        - 1 An sit / 2 Quid sit — Diciturque vel Methodus — Simplex / Cõposita — Vniuersalis / Particularis
      - Cõpositę
        - Problematicæ
          - 3 An conueniat
          - 4 Cur conueniat
        - Practicæ
          - 5 An sit agendum
          - 6 Per quas caussas
    - Solutiõis. Dicitur Method'
      - Diffinitoria / Diuisoria / Compositoria vel resolutoria / Demonstratiua — Ex omnibus vna cõponitur ætiologistica, vti ex quæstionibus erotematica.

Illud imprimis hic obseruandum, nomen analyticæ methodi vel syntheticæ differentias assignare, non tam à materie quàm à forma desumptas; ideo verò postremis subiici diuisionum singulis membris, vt distributionum omnium contextus quidam perpetuus elucescat.

Cæterùm quoties Methodum vel definitiuam, vel diuisiuam, compositiuam, aut demonstratiuam appellamus: illud non segniter expendendũ reor, (in quo pluris impacti naufragiũ patiuntur) hęc ipsa nomina valde ambigua, multis prolixæ disputationis hactenus, erroris maximi occasionem præbuisse. Vel enim sic dici intelliges, vti ad instrumentorum fabricam, velut finem referantur, vt definitiua sit Methodus quæ definire docet, compositiua quæ componere: vel prout ex talium instrumentorum partibus velut principio certa quædam tractatio rei ignotæ, aut artis constitutio in membra sua, ac partes sit tribuẽda, vt cùm ex definitionis norma Medicinam constituimus, vel vnius demonstrationis explicandis partibus totum instituti nostri curriculum occupamus. Habes

Habes in hac diuisionis tabula rursus specierum contextus istiusmodi, vt articulari cuilibet vniuersalis illa subseruiat, vtque ad simplicioris arbitrium compositioris ratio sit adaptanda. Quare & rerum idæam prius communem gendā in animis arbitramur, quàm exerceri possis circa singula; prius discenam naturæ cognitionem in negotio medico, quàm ægrorum curationem; ius instrumentarias methodos atq; prodromas; quàm hanc catholicam, ex velut viis pluribus in vnam perpetuam coagmētatis. Nulli itaque dubium ito, quin ea vulgata Methodus examinandi thematis (quæ quia per quæstioes concatenatas incedit, Erotematica dici ad aliarum distinctionem proeretur) non tam sit absolutè Methodus appellanda, quàm discurrentis anii substrata materies methodique perfectioris elementum potius & pars nara antiquior, quodq; altera instrumentalis methodus huic ad amussim corspondeat instar correlatiuæ (vt sic loquar.) Cùm enim quæstio rem primo in bium vocet, instrumenta verò dissoluant, pares necesse est dari & quæstionū instrumentorum differētias, si quæstionum genera prima præ oculis statuaus. Nam vt 4. sunt instrumenta potissimum ad caussæ indaginem requisita, esolutio, Diuisio, Diffinitio, Demonstratio: ita & quæstionum aliæ ad res spersas nimium aut contractas atque multiplices, vel rursus occultam essenam, vel plurium compositionem altius explorandam referuntur.

Ordo in speciebus singulis à natura desumptus.

Liquet hinc adeò illorum absurda distributio, qui ordinem à Methodi raone secernunt, huius nimirum constituendo species 4. Diuisoriam, Resoluriam, Definitoriam, Demonstratiuam, quæ nihil sint aliud, quàm Methodi lidæ prima, & simplicissima quædam elementa, vel instrumenta potius à ialecticis mutuata, quorum singula ad sui integritatem inuentionemque am compendiariam alteram particulatim prærequirunt. Illius verò doctrie ordinum constituunt species tantum tres, cùm potius ex ordinis distribuone, differētiæ Methodorum essentiales elici debeant, vti mox deducemus. ihil enim aliud sonat vel ipsum Methodi nomen, quàm expeditam viā, siue dinis succinctam rationem.

Non esse plures ordinis differentias quam Methodi, nec econtrario.

Posteaquam igitur efficiens caussa Methodicæ constitutionis materiē aptè o finis necessitate digessit, formam essentialem nititur introducere pendenm penitus ex illa efficientis ad finem habitudine, agentisque ad passum anagia mutua: Quare cùm & in finiū cōsecutione, & formæ effectricis exēpla (mente humana scilicet) prioris pateat, posterioris ac medij connexus semternus, sitque in illis circa hæc tria motionum ordinatarum differentiis, alia mplex, alia verò composita, simplicium rursus hæ quidem rectæ sint, illæ cirlares; rectè demum vel animorum ascensu vel descensu diffiniantur: ideir pro motus quoque & ordinis varietate (quem propriè Methodorum omum caussam formalem recensuimus) hæc demum quarta Methodorum seio in species verè essentiales germanasque differentias, sic aptè prioribus texetur.

Methodi quarta distributio cæteris potior a forma ratione dependens.

C Metho-

4

Methodus omnis siue ad cognitionem siue ad executionem pertinens, siue rursus ab intellectu, sensu, aut ratione, seu denique vniuersalis, particularis, simplex, composita, erotematica vel instrumentaria. Omnis per formam tandem essentialem (ordinis scilicet ratione) est subdiuisa in

- Simplicem, per ascẽsum descensumue duntaxat vniformẽ
  - Rectam
    - Analyticam, quæ ad inuentionem sit accommodatior, iuxta naturæ ordinem.
    - Syntheticam, quæ ad tradendum aptior iuxta doctrinæ seriem.
  - Circularem
    - Plenam
    - Imperfectam & vnius ordinis tantũ
      - Augustiorem
      - Strictiorem alteram.
- Compositam, ex ascensu descensuque variè distractam, vt cùm quis ratione totius operis analyticam viam insequitur, in partibus tamen viam syntheticam spectat.

Necessitudo vnius speciorum à forma deductarum. Quod si in illa pridem cœpta membrorum comparatione persticeris, patebit denuo simplicius vnumquodque amplexu compositioris includi, similiter institutionem Methodi rectę circulari prælibandam, circulis autem plenioribus imperfectos. Quandoquidem, vti iam insinuatum sæpius fuit, simpliciora singula compositorum sunt elementa.

Conclusio summaria de Methodi distinctione multiplici. En quanto vobis compendio Methodorum omnium non species tantùm recensuerim, sed & diuidendi diuersas rationes, iuxta principiorũ constituentium analogiam; quæ si cum aliorum partitionibus conferantur, has planè in vnitatem proximè consentire deprehendes, illas autem diuulsas magis atque infinitas quàm sint mundi Democritici.

Quopacto diuisiones tam multiplices Methodi in vnitatem optimè reuocentur. Vnionis ratio, qua iam propositæ sectionum quadruplices classes ad sygygiam inconcussam redigantur, ferè talis existit, vt ab efficiente caussa sumpta diuisio in finalem totam se tota diffundat, omnesque species istius ordinis in speciebus alterius, præsertim primis & simplicioribus expendantur, similiter materialis partitio in vtramque priorem se porrigat, formalis tanquam interiore principio manans in omnes omnium species siue dispersas, siue per modum vnius corporis inuicem coaptatas, adeò vt quicquid viarum sit vspiam, aut Methodorum atq; discursuum, ad tria hæc velut capita reducantur, Analysim, Synthesim, & conuersionẽ siue σωματοπεριφέρειαν. Quorum Analysis quidẽ magis ad scientiarum inuentionem pertinet: Synthesis ad traditionem effectionemque, Iudicium etsi ad compositoriam viam sit inclinatior, vtriusq; tamen circuitu veriùs adimpletur. Verùm quando iam Methodi partitiones singulæ rudi Minerua sunt exaratæ, iuxta illam diuisionis normam, quæ generis dicitur in suas species, tandem ad postremam alteram accingamur, antedictarum omnium seriem vniuersam, non iam vt species ambitu suo complectentem, sed veluti totum concretum ex partibus multis in vnius corporis molem.

Tria præcipua totum Methodi capita, Analysis, Synthesis et Peripheria.

Digressio ad alteram partitionis speciem, qua Methodus, vt totum diuiditur in partes integritatem absoluentes.

CAPVT

CAPVT II.

Delineationem syntheticam docet Methodi solidæ siue Catholicæ ex speciebus cæteris in vnius effigiem ductæ.

CVM itaque nomen id generale Methodi ad scopum propositum ab animis nostris, circa quæstionem vnamquamque viam compendiariam præ se ferat planam ac facilem penes ordinis rationem, sintque tot Methodi distinctiones specificæ complexu perpetuo sibi cohærentes, quot illius prima principia demonstrantur: idcirco solidam Methodum, perfectam, siue catholicam definimus, quæ à primis simplicissimæ cognitionis Methodis ad finem vltimum siue compositissimum (vt est effectio) vel ab effectione, contrà per quæstiones medias ad simplicissimas vsque prorogatur. Quamuis enim illud vix vsuueniat vnquam, vt scopi cuiusuis consequendi gratia extremarum classium, & mediarum omnium plenè curriculum peragremus; hanc tamen idcirco seu plenioris idæam ante oculos statui, vt quantum in nobis positum sit, exemplar omne perfectius in animum nostrum, & consuetudinem transferamus. *Methodi absoluta siue Catholica definitio.*

Nunc de quæstione qualibet quænam sit prior, quæque posterior, ex antedictis liquidò constat. Id sanè cunctorum caput & summa est, simpliciores Methodi species velut ministras totius & instrumenta perenni quodam ordine referri ad suam principem, vti partes ciuitatis in bene constituta rep. solent. Verùm artis cuiusque inueniendæ gratia, iuxta seriem resolutoriam eruenda sunt nobis ex abdito primùm axiomata, rerumque quas aucupamur caussæ, principia, & elementa, propter hæc argumentandi ratio & demonstrationis principia, quorum comprehensio ab altera rursus terminorum notiria simpliciore dependet. Sed postquam per finis analysim inuentis artibus circuli medietatem absoluerimus; mox huic discursui Methodus synthetica constituendis omnibus quàm vestigandis aptior, eadem vestigia relegens, ad ipsum finem statim ab elementis per medias caussas ordine propiores aduersam orbitam rapit. Atqui apparet & compositionis, & resolutionis ratio non solùm in hac catholica Methodo, verùm & in eius partibus singulis partiumque particulis minimis, donec ad instrumenta perueuerimus. *Species Methodi antedictas habere interdum et partium ratione ad Methodum absolutam, qualis in artium inuentione & constitutione inprimis est æstimanda.* *Resolutionis totius & compositionis breue diagramma.* *Idea partiũ omnium in toto & totius in partibus singulis.*

Quandoquidem verò penes & finium & quæstionum cohærentiam omnis istius contextus, seu compositionis cardo versetur, contextus denuo se iuxta, vel plenioris, vel simplicioris notionem ingerat intellectui nostro, proinde hanc ipsam examinis nostri consequentiam paucis exhibui antè totalis Methodi diagrâma, vt quamuis hæc eadẽ pro plena artis istius cõstitutione sub ipsum finem nonnihil sint repetenda: principiorũ tamen doctrinã superficiariã ceu gustũ pellicẽ tironũ inexercitatis animis in ipso limine moueamus. *Ratio cur totius negotij breue compendium in operis fronte constituatur antequam artis principia plene sint demonstrata.*

Sic

Cum de circulatiter discurrendi artificio sit suscepitus sermo, debere et sermonis eiusmodi partes circuli rationem inter se obtinere.

Sic enim rei quam profitemur professionis norma planè consentiet, vtque in omni Methodo à rudi primum cognitione ad determinatam altersius proficiscimur, qua parta denuo reuerfi in circulum indefinita priùs cognitionis principia propius intuemur, ita & ex obscura totius negotij synthesi rectè in plenam analysim sese mês nostra diffundit, vnde rursus in orbem obliquata suæmet constitutionis modum atque principia explorans, certius illud, vnde defluxus rudimenta desumpsit, elaboratorum axiomatum fide & stabilitate compensat.

Synthesews iudicium breuis exegesis.

Confusa quælibet ac magis vniuersalia notiora quoad nos existere satis demonstrat Aristoteles capite 1. lib. Phys. 1. Huius autem cognitionis ductu. prius, velut per nebulam, procul cóspecto Socrate, offert sese substantiæ notio, deinde corporis, paulatim verò & animati atque sensibilis, rationalis, atque postremo etiam indiuidui. Neque verebor hic scabras passim Dialecticorum voces interserere, cum in sermone philosophico Syrenes Musis, iuxta Pythagoram minimè sint præferendæ.

Simplicissimarũ quæstionum expeditio.

Priùs itaque quæritur, quid sit corpus, quàm quid sit corpus humanũ, priùs etiam de corpore humano simpliciter tali est disserendum, quàm quatenus morbis aut sanitati obnoxium sui curationem postulet. prius denique de sanitate vel morbis in vniuersum, quàm de huius atque illius affectione naturali vel præter naturam. Quin quòd si à communissimis iter auspicaberis: ante omnia quæres, Num res talis existat, de qua nobis est controuersia, idque sub absoluta ratione, & minimè ad substantiam vel qualitatem vllam determinata: Vt si quæratur, An sit corpus humanum, statim notiones communes suggerunt omnis scientiæ atque cognitionis principium à sensu esse vel intellectu. Vbi sensus abundè testatur, mentis negotium est superuacuum; si de rebus insensibilibus quæstio fiat, statim per prius vel posterius aliquod conclusio est inferenda. Ita enim Deum ex effectibus, ex patris hypothesi filium esse cognoscimus. Nunc cùm homines esse & hominũ corpora sensus ostendat, quidnam sit corpus inquiritur, similiter per suas caussas. Primò quidem indeterminatè quoad nos, determinatè quo ad naturã, ex relatione scilicet ad idem principium, & ordinum inspectione, quem mundi res obtinent, tum inter se mutuo, tum ad principium primum ac finem vltimũ, qualis intuitus simplex & naturæ prior existit, nobis verò maximè rudis & confusaneus, ab intellectu quippe & Metaphysica discursione dependens. Secundò aduocat mens sensum in subsidium, cuius lenocinio iam pridem corporibus est alligata, atque hic secundum idem commune principium vel essentiale vel accidentale cuncta dispescens denuo explorat altius, ac Physica discursus specie definit melius quo ad nos, minus quo ad naturam. Itaque & mobile colligit & substantiæ rationem, vbi per substantiam commune quiddam cum incorporeis habet; per mobile verò à rebus immobilibus est separatum. Postremò per rationem cuncta componens, ac diuidens multo quàm pridem accuratiùs concreta fundit, diffusa recolligit, donec perfectum discursionis orbem circa cóclusionis eiusdem

3 Modi examinandæ quæstionis simplicis ordine cohærentes ab intellectu, à sensu & ratione.

dem centrum peragrauit. Vnde & corporis accidētia & ſubſtantiales proprietates variè diſcutit, totum quoque in partes dirimit, & partium ſingularū rationes cùm ſubſtantiales; tum accidentarias inueſtigat; vbique determinans partim quoad nos, partim quoad naturam, quid ſit illorum quodlibet, quantum, quale, vbi, quando, quæ cuique cognata, quæ pugnantia, & id genus reliqua, quorum coaceruatio in Methodi communis ſpeciem ſurgit inueſtigando themati dedicatam. At cùm de corpore ſatis doctrinam communiorem exanthlarit, ad humani corporis contemplationem deſcendit, iuxta tritam ſententiam, Scientiæ Phyſicę extremos fines in Medicinę auſpicia propagari; ſunt enim inuicem ſubalternatę, quales Græci ὑπάλληλας vocant. Itaque humani corporis cauſſas perimendas iterum ſibi proponit, iuxta triplicem diſcurſionis ſeriem ante iam definitam, diſtinguens protinus totum in ſuas partes vſque ad elementa, in ſingulis ſpectans inuentionem formę atque materiæ primùm, deinde & cauſſarum cæterarum, ſemel per ordinis cohærētiam ab intellectu, mox per ſigna interna quædam & propria, quædam magis communia, tádem & per Logices inſtrumenta. Rurſus cùm de humano corpore ſatis eſt demonſtratum, nequaquam ceſſans rationalis anima ſub ſanitatis vel ægritudinis ipſum ratione perſtringit, vnde & ſanitatis ac morbi cauſſas inquirit planè, vti in præcedentibus dictum eſt, ſed ſub reſtrictione maiori & propriùs ad praxim declinante. Tandem verò cùm per ſingulorum ſtatuum cauſſas eorundem ſcientiam anima ſit cōſecuta, quærit num naturalem affectionem ſeruare per ſimilia poſſit, num præter naturam inundantes morbos curare contrariis. Itaque ad compoſitiſſimam ſpeculationem deuoluta diuerſorum trium in arte propoſita ſubiectorum naturas meditabitur, humani corporis ſcilicet tanquā paſſibilis, medicaminum verò & rerum adhibendarum velut agentis, poſtremò & Analogiæ tanquam vinculi ſub indicationum claſſe deliteſcentis. Vbique verò eadem eſt trium antedictarum diſcurſionum ratio ad cauſſarum inuentionem vel Aetiologiſmum, niſi quòd quæſtio compoſitior quæuis in finium formas multipliciores ſeſe diffundat pro rerum ſcilicet ſpectandarū diuerſitate. Simplicioris autem alterius ſimplicior quoque eſt reſolutio, nam pro cognitione humani corporis, vt tale eſt, tantum corporis fit reſolutio, deinde & humanæ figuræ, ex qua interiorum formarum analyſis ante occulta ſe prodit. Verùm ſi corpus humanum ſpectes, vt morbo vel ſanitate affectum, ibi & antedictorum analyſis prærequiritur, deinde & ſanitatis & morbi. ſi demū propius ad negotium Medicum, artiſque neceſſitatem prouehamur; mox terminorū, & medij ſimul indaganda natura eſt, vt nauem in portu collocemus. Similiter pro artis vniuerſalis cōſtitutione prius ipſarum vocum quàm rerum doctrina capeſſitur, mox prius an ſit, quàm an hoc vel illud, tantum vel tale. &c. Poſtremò ſi quis axiomatū artē conſtituentiū veram ſcientiam volet adipiſci, terminorum ſimplicium, vt ſubiecti & prędicati cognitio eſt obtinenda, atq; adeò ipſius medij per quod illorū copula dęmonſtretur, prius quàm horū connexionem veram aut falſam eſſe deprehendat. Terminorum & medij ſimiliter

Methodus vulgaris & viſitata maximè.

Deſcēſus ab vniuerſalibus paulatim ad particularia.

Progreſſus ad quæſtiones problematicas.

Poſtrema diſcurſio per ſyntheſim circa rerum agendarum rationes, ſeu quæſtiones practicas.

Quæſtionis practicæ partes triplices, agens, patiens atque proportio.

Omnia ad cauſarum inuētionem referenda.

C 3

militer cognitio existit per caussas proximas, Rationis ratio tandem per caussas vlteriores. Felix igitur qui rerū potuit cognoscere caussas: Hoc enim opus, hic labor est, huc mentis acies, huc omnes ingenij nerui sunt intendendi.

Laudes Cyclologisticæ disciplinæ.

Nam non antè datur Telluris operta subire,
Auricomos quàm quis decerpserit arbore ramos,
Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
Instituit, primo auulso non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga metallo.
Ergo altè vestiga oculis, & ritè repertum
Carpe manu, namque ipse volens facilisque sequetur,
Si te fata vocant, aliter &c.

Ars quantū naturæ conferat ad caussarum inuestigationem.

Omnes enim scientiarum habemus principia in nobismetipsis, at non omnibus demonstrandi artificium datum est, nisi idipsum vel authorum probatissimorum lectione sedula, memoria stabili, accuratoque examine consequantur, vel (quod paucissimis vsuuenit) fæcundæ indolis atque naturæ indulgētia, tanquam dextri afflatu syderis, impetrarint. Esto tamen, vt inter naturæ dona præcipua Methodicam hanc dexteritatem numeremus, eandem tamen humani rursus ingenij legibus atque arte roboratam ad perfectionis cumulum altiùs aspirare nemo inficias ibit. Hæc de synthetica totalis Methodi dispositione impræsentiarum satis. Nunc ad eiusdem doctrinam Analyticam fusiùs excurramus, donec in priora vestigia versi rudem hanc artis constitutionem latiùs effundamus.

Digressio ad totam doctrinæ Cyclognomicæ constitutionem Analyticam.

Capvt III.

De Methodi Catholicæ Analytico typo.

Analytica Methodus quid à synthetica differat.

Catholicæ Methodi seu cursum syntheticum, siue analyticum spectes, vnū & idem est diagrāma ordinis, duntaxat ratione differēs secundum partes singulas, prout in ipsis à discurrente animo ad cognitionē vicissitudo est deprehensa. Quare & figurā solidæ Methodi sub tabulæ vnius imagine pictam facilē disces, si priùs illud perceperis, totius cuiuslibet integritatem ex suis partibus sub solo figuræ materialis intuitu percipi posse, ac proinde nos eiusdem Methodi syntaxim non tam spectandam euidenter in caussis cæteris, quàm quęstionū serie protulisse, sic tamē vt & principiorum reliquorum ratio inclusa tacitè comprehēdatur. Duo sunt etenim interna maximè rerum principia, per quę vnumquodq; totius cōpositi essentiā præ se ferat, forma nimirū atq; materies. Sed vtraq; rursum media est inter caussas extremas, finem atque efficientē scilicet, sic vt & forma & materies quandoque finis speciem possit induere, quandoque & effectricis caussæ, finis quidem vt sequitur, efficientis vt præcedit, etsi non semper finis vel efficiens conuersim sub formæ aut materiei imagine concipiatur, etsi neque materies vnquam formæ includat speciem, nec forma materiei. Ergo si principiorum

Delineationem Methodi et totius ex partibus à suis materiæ maximè desumendam. Caussarum diuersarum materies ... quando nominibus cōprehendi.

biorum internorum vtrumque sumpseris tacitè, mox & caussas cæteras in totius compositione ligabis. Sed rursus forma cùm sit posterior quo ad nos, nec definitè nobis, nisi sub signis sensibilibus exprimatur, quodammodo in sinu materiæ delitescit, sic vt materies totum quiddam potentia dici mereatur, ex cuius intuitu formales adeò & finales, & ab efficiente caussa specierum differentiæ sumptæ nobis facillimè subolescant. Itaque quot sunt fines, totidem & quæstionum genera cogitemus, vt & quæstionum gratia & circa quæstiones ab iisdem & per easdem fieri cuncta non immeritò censeantur. Vt cùm de fabricando ædificio quis laborat, prima occurrit quæstio quo pacto sese ab hominum conspectu atque ambientis aëris inclementia tueatur; mox tecti struendi ratio surgit, deinde propter hunc alterum finem oritur & secunda quæstio, tectum quo pacto firmiter locet, vt & figuram commodam & durationem assequatur, quare pro conclusione & muros & basim necessariam videt, sed horum caussa denuo lignorum, lapidum, calcis, tanquam elementorum vsus in mentem venit. Quibus demum comparatis, procedit opposita via ex antequæsitis iam muros & fundamenta locans, ac tectum vltimò superinducens. Resoluitur itaque quæstio composita quæuis in simplices, particularis in communiores alias sub conceptu finium, sed procedunt iterum inuerso tramite simplices ad compositas illas, verùm sub efficientis ratione, & hæc demum omnia propter formam præcipuè & per formam interiorem, cuius reuera exterior isthæc syndrome materialis tantum velut index & fomes occurrit.

Materies totum quiddam potētia rationis finalis et formæ et effectricis caussæ habitū pro se fert.

Resolutio in Architectura.

Compositio in Architectura.

Cōclusio ex ante dictis de diuisione Methodi totius in partes.

Primum itaque in negotio Medico Cephalalgiæ historiam demus exempli loco. Hanc si in particulari quopiam curare Methodicè voles, ad morbi illius Methodum communiorem omnis cogitandi cura decumbat, vt quemadmodum sub axiomate generali particularius alterum per subsumptionem innotescit, sic & sub artis vniuersali ratione illa se manifestet, quæ circa singula est. Vnde cùm in communi Cephalalgiæ curandæ Methodo, iuxta viam inuentricem seu resolutoriam primò ad symptomatum seriem signaque humanis sensibus obuia, tanquam caussarum optimè indicatricem sobolem intellectus conuertatur, fit quoque in consideratione minus communium, vt statim ab his quæ vel vulgi oculis patent demonstrandi auspicia nobis certiora quæramus, discursu quidem analogistico, cuius tamen principia ex obseruatione sedula & diuturna per epilogismum antè sint constituta. Verùm quia omnis determinatio fida ad veram scientiam spectans, tum quo ad nos, tum quo ad naturam scilicet, sola ratione fit comparabilis tanquam discursus logici effectrice proxima caussa: ratio autem se ipsa sensum exigat determinantem singula plenius quo ad nos; intellectum verò à parte diuersa plenius quo ad naturam: Idcirco discursus logicus ipsa consecutione postremus recensebitur, & tamen natura extremorum medius, quippe qui illorum vtrumque perficiat, & ab vtroque vicissim perfectionis suæ auspicium trahat. Primos itaque animorum impetus, vt viam Methodicam currant,

Analytice diuisionis breuissima cōprehēsio exemplo ab arte Medica.

Ascensus à particularibus primū quæstionibus ad vniuersaliores ordines.

Ascensus à sensu ad intellectū ac rationem.

currant, ab intellectu protinus ordiri consentaneum est, rebus conceptis scilicet per modum finium mediorum principiorumque ordine cohærentiũ notione confusa. Huic discursui succedit Physica determinatio à sensibilibus signis exorsa, velut carceribus propriis, quæ cum obiectis intelligibilibus componens Ratio extensam in tres dimensiones sphæram prorsus absoluet.

Quæstionis practicæ consideratio prima penes Analyticã viã.

Cùm itaque circa communiores, & (quæ istis subsumi solent) particulares Methodos conceptus finium sit omnium primus; Sanitatis autẽ restitutio vel conseruatio in re medica sint de operationum genere; illud imprimis cogita, Restitutionem circa ea versari quæ non sunt, Conseruationem circa res actu iam subsistentes. Atqui restitutio fit per demolitionem contrarij, quandoquidem morbo sublato, qui sanitatem impugnat, natura mox ipsa partes restaurat absque subsidio Medici. Similiter conseruatio fit partim per prohibitionem contrarij nondum aduenientis, partim per roborationem naturæ. Contrarij prohibitio & demolitio fiunt per caussas contrarias: Naturæ autem roboratio fit per naturæ fomites atque consimiles caussas. Communissimæ itaque Medicorum indicationes sunt vel similium, vel contrariorum, similiter & hæ sunt nobis, ceu primùm in arte nostra infusæ notiones, Conseruationem esse per similia, Contrariorum demolitionem per contraria: quanquam & hæ sententiæ siue cõceptus primi ad aliarum facultatum genera sese non minùs extendant, quàm ad Medicinam ipsam. Cùm itaque effectio vel procreatio eius, quod ante non erat in rebus naturalibus, naturæ concessa soli videatur per suas nimirum caussas intrinsecas, sic vt nec proprie hominem homo creet, neque substãtiam deperditam possit restituere; fit sanè vt ad naturæ opificis imitationem atq; exemplar archetypum Medicæ professionis opera velut amussim explorẽtur vniuersa quidem vel conseruationis vel profligationis nomine comprehensa. Seruamus sanum per similia, morbum infringimus per contraria: sed cùm actio vnius in alterũ per similia vel contraria includat sibi rerum triplicium hypothesim, subiecti scilicet agentis, vt termini à quo fit actio; subiecti passibilis, vt termini in quem recipitur virtus agentis; ac postremò medij paragogi, velut vinculi, quo virtus actiua rei passibilis naturæ copulatur. Patet continuo istorum trium, agentis inquam, passi, & proportionis mediæ caussas primum internas, & proximas nobis eruẽdas, deinde remotiores atque extrinsecas, donec venerimus vsque ad elementa. Nam sicut omnis doctrina atque scientia per suas caussas existit, ita prorsus & actio, quodque de actione dictũ est per similia fieri aut contraria, id omne ad caussarum indolem est referendum, ita tamen vt nomẽ contrarij latiùs se proroget, quàm apud Aristotelem, pro omni scilicet eo quòd actionis alterius caussæ quomodocunq; refragatur.

Communissimorum finium communes, maximè indicationes & axiomata.

Ascensus à quæstione practica ad simpliciores ordine.

Exemplũ deductio in Cephalea.

Cum igitur Cephaleam tibi curandam proposueris velut finem vltimum, hunc tibi in conseruationem & expugnationem deinceps resoluas licet, quandoquidem humani capitis integritas labefactata sub diuersa formarum imagine ingerit sese intellectui nostro; etenim primũ vt sani quiddam residuum obtinet, deinde vt affectum alterum præter naturam. Caput igitur vt sanum

est,

eſt, ſeruari per ſimilia decet, vt ægrotum curari per morbo contraria. Iam quia & conſeruatio & profligatio ſunt actionum diuerſæ ſpecies, vtrobique neceſſe eſt ſpectes motionum terminos duos, & inter vtrumque analogiam mediam. Imprimis igitur pro conſeruatione ſubiectum paſſibile vel terminus ad quem eſt capitis portio adhuc integra, cui quærendum eſt ſubiectum agés ſimile per cauſarum analogiam, quare ſubiectum paſſibile in ſuas cauſſas eſt reſoluendum, vt ſimilitudinis ratio in extremis per analogiam indicem ex naturæ penetralibus hauriatur. Similiter pro morbi ablatione caput rurſus loco ſubiecti paſſibilis in conſiderationem cadit, iam non vt ſanum, ſed ſub ægritudinis notione: quærēdum eſt igitur genus affectuum præter naturam, per cauſſas principiaque prima & elementa, quibus coaptandæ ſunt per analogiam mediam cauſſæ contrariæ in ſubiecto altero, cui totius actionis præfectura ſit tribuenda. Vides ad Aetiologiſmum & cauſſarum inueſtigandarum neceſſitatē cuncta referri, quē ſcopum catholicum vt dextrè cōſequamur, diſcurſuum trium circulos in ſolidam ſphæram coaptabis, iuxta doctrinam ſequentium Canonum I X. quos tomo iſtius operis I I I. effuſius proſequemur.

Et hæc quidem totius artis ſuperficiaria quædam eſt comprehenſio. Nunc æquor ingreſſi pleniùs ſecundis ventis expanſa carbaſa proferamus.

CAPVT IIII.

De Artis Cyclognomicæ elementis primis, deque Methodorum omnium Archetypo & exemplari primo.

QVOD ſi res omnis per ſuas cauſſas eſt, atque cognoſcitur, cōſtituendæ quoque Methodi cauſſæ neceſſariò referuntur: ſunt & harum propinquiores quædā & magis intrinſecæ, remotiores aliæ, quæ vel principij verius vel elementi appellationem promerentur. Sed vt iam ſolidam conſtitutionem artis ingreſſi à primis vſque cunabulis filo perpetuò deſcēdamus, cauſſarū omniū principem ſuprà vulgariter notas 4. Idæam Archetypam ſiue exemplarem non immeritò poſuit diuinus Plato. Sunt enim non in mundo duntaxat intelligibili, ſed & in animis noſtris ante productionem quamlibet rerum efficiendarum rationes. Sunt & in mundi partibus, totius quædam imagines, & in ipſo toto Idææ partium velut adumbrationes perfectiſſimæ, velut infuſa ſemina & tenues ſine corpore vitæ. Quamobrem ſi per omnem vaſtæ illius machinæ, quam vniuerſi nomine vocant, oculorum aciem vndique circumtuleris, occurret ilicò huius quoque conuerſionis Methodicæ exemplar abſolutiſſimum, nobis quidem adhuc mortalibus infandum penitus atque in arduo poſitum, ſub notione tamē obſcura comprehenſibile; ſi defæcatis terræ ſordibus, animorum alas ex hoc ergaſtulo ad illam ſponte influentem atque inuitantem lucem explicuerimus. Videbis etenim in Architecto Deo ante cunctorum fabricam (vt pulchrè lib. de mundi opificio docuit Philo) totius ordinis Analytici primùm, deinde & Synthe-

Conſtituendæ Methodi cauſſæ atque principia.

De cauſſa Methodorum omniū principe vel exemplari.

Exemplar in ipſo opifice Deo & totius mundi fabrica.

Synthetici fuiſſe quandam velut vmbratilem rationem. Propoſito etenim homine tanquam ſcopo, res mundi maioris cæteras eius penè vnius gratia, partim vt cauſſas proximas, partim vt medias atque elementa digeſſit. Rurſus in ipſo particulatim homine, partes tum corporeas omnes, tum incorporeas ea lege cōtexuit, vt primò totius nomine in ἀλλομελίαν καὶ εὐφυΐαν planè cōſentiant, deinde vt minores maiorum miniſtræ ſint & pediſſequæ; maiores verò minoribus nexæ, & vitam vitæque pabula & robur, vnà cum ſpiritu largiantur. Similiter in mundi maioris partibus, ſiue hunc viſibilem ſpectes atq; corporeum, ſiue intelligibilem alterum, talis quoque ſpectari debet ſymphonia mutua, vt cum infernis ſupera, cùm primis vltima officiorum æterna viciſſitudine vinciantur. Hanc primam Analyſin apparet ſecuta ſyntheſis, qualem dierum 6. curriculo nō in inſtanti vnico ipſe per Moyſem diuinus ſpiritus tradit cap. Geneſ. 1. Quòd ſi ad captum humanæ mentis primi motoris efficientiam celebrant Vates, quid eſt quòd nos quoque prohibeat cum Philone penes Mineruam craſſiuſculam arbitremur hanc mundi mētem opificem ſeu ſigillum ordinis vniuerſi ex creandarum rerum analyſi, ad earundem ſyntheſim facta velut conuerſione prorupiſſe. Habes iſtius imaginem triplicem, Primam in rerum eſſentia & gradibus, penes quos illæ ſunt diſtributæ: In totis quidem & ſingulis, vt ſi aſcenſus ſit à corporibus ad qualitates, hinc rurſus ad animam, angelos, Deum: In partibus verò, vt in eodē homine gratia viſcerum ſint vaſa, vaſorū cauſſa ſint oſſa & muſculi; vel propter rationalē animā iraſcibilis, propter hāc cōcupiſcibilis, & generatrix: In mundo externo propter animalia ſint humores, cibi potuſque; propter hæc denuò orbis elementaris, elementorum gratia cælum atq; ætherea regio, quibus poſtremò præfici oportuit mundum alterum incorporeum, vti & animabus ſenſu carentibus, quæ ſentiunt aliæ; irrationabilibus rationales; & formis ligatis corpore, intellectus puri ſiue intelligentiæ. Secundam eius conuerſionis imaginem habes in rerum effectarum connexu, alteratione, ortu, interitu, viciſſitudine varia, & conſecutione mutua, dum ſcandunt quæcunque priùs cecidere, caduntque quæ fuerant in honore. Eiuſdem orbis figura tertia eſt obſcura primum in animis noſtris, & veluti à cunis inſita, procedente verò tum vſu, tum iudicio ab arte confirmatur. Obſcura quidem exiſtit primùm in quæſtionum genere, dum ad felicitatem omnes & boni conſecutionem tendimus, velut vltimum finem; eius autem potiundi ſtudio actionem variam meditamur; propter actiones, artium ſtudia; harum deinceps gratia propoſitiones & axiomata, & tandem quæſtiones ſimpliciſſimas de natura partium, propoſitionis, ſubiecti & prædicati. Quibus inuentis omnibus regredimur conuerſa ſerie, & quaſi per ſyntheſim ad orbis integritatem aſpirantes, donec potiti fuerimus ſcopo, qui nobis præfixus ab initio fuit. Rurſus in actiū & facultatū genere propter ſuſceptam quæſtionem, artem quoque particularem iuxta naturam ſubiecti meditamur, huius gratia indagandi veri falſiq; ſcientiam, quæ nobis ſcilicet diſcurſionum inſtrumenta ſuppeditet, ea eſt facultas Logica vel rationalis: propter rationalem

Exemplar in fabrica humana poſitum.

Imago prima in rerum eſſentia & gradibus.

Imago altera in rerum effectarū connexu & mutatione.

Imago tertia in animis noſtris tū quo ad habitum, tum quo ad facultates ipſas & actiones.

Actiuum & facultatum genere.

nalem denique Methodi perfectæ disciplina est expetenda, vt nobis vtendi facilè cuiusuis instrumenti viam monstret ac elaboret. Quare & à Logica scandimus ad Physicam, ab hac ad Mathematicen, à Mathematica ad Metaphysicen; qui quidem scientiarum circulus est longè perfectissimus, ad naturæ exemplar fabricatus. Pari ratione à sensu ac phantasmatibus ad rudem ascendimus compositionis ac diuisionis notam in potentia imaginatrice positam, vel descendimus econtrario. ab imaginatione sæpius itur ad rationem certiorem, ab hac postremò ad stabilem notionem, & Metaphysicam, ad intellectus lucem æternam notionesque communes. Omnis itaque confusa cõuersionis ratio sub†Synthesis nomine atq; Analysis, velut capitibus, cõtinetur. Earundẽ impetus primos, robur atq; perfectionem in magni illius Dæmonis siue Amoris potestate constitui. Nunc postquam naturæ opificis sigillum probè intuiti sumus, de absoluta Methodo, & ea quam arte ẽlaborãdam diximus, verba per compendium faciamus.

Potentiarum circulus cæteris indefinitior, cũ sæpe ascensus à notionibus videatur ad ipsas sensibiles species, sæpe à sensu ad intellectũ, sæpè ab vtrisque ad rationem, vel à ratione & sensu ad intellectum, prout variè concipitur noti cuiuisque ratio.

†Analysis et Synthesis omnis in animo discursiũ conuersionis capita seu circulorum partes existunt.

Cum nihil sit aliud Methodus quam vestigandi veri via compendiaria; quę sit compẽdij potissima ratio, scire imprimis operæ pretiũ duco. Tota vis igitur agendi dexterè, & facilè cognoscendi per rerum caussas in ipsis ordinibus potissimum collocatur. Ordo enim intelligẽtiæ signũ est, vt Plotinus refert; & quicquid ab ordinis ratione discedit, instar ἀμεθόδου non iniuria recensetur. Sed rursum diuersi sunt ordines pro discurrẽtis animi relatione diuersa. Nãque is vel res vniuocè spectat cõceptu Physico, & secundũ idẽ, vt in constituẽdis generibus 10. quo maximè filo fertur doctrina Peripathetica: vel res cõsiderat habitudine prorsus analõga & Metaphysica, quo, iuxta Platonicos, in omnibus omnia figurantur ductu perpetuo ad vnũ idemq; principiũ, fontẽ vnionis scilicet, bonitatis, veritatis, ac pulchritudinis: vel res circũagit cõceptu logico & rationali per instrumentorũ peripheriã circa eandẽ conclusionẽ velut centrũ, donec assũptis primo & media vniuersa, & rationũ extrema consentiãt. Eam sanè velut vndantis animi salutarẽ anchorã amplecti potissimũ visus est diuinus Hippocrates; cùm circularis ordo non solũ robustior cæteris, sed & figurarũ omniũ sit maximè capax. Iuxta Idæã itaq; mẽtis illius triplicis diuinę, mundanæ, atq; humanę ter in ternariũ ęqua proportione distributæ, iuxtaq; hæc antedicta relationũ genera tria, rerum tres etiã classes velut Cyclognomicæ facultatis elemẽta, velut discursionum carceres primos præfixos tibi vel à natura cogitabis.

Methodi definitio.

Ordo Methodi formalis ratio est.

Ordines ex animorum relatione maximè discrepare.

Relatio triplex.

Digressio ad prima artis Cyclognomices elementa.

*Quemadmodũ verò in mẽte opifice prima, in anima nostra, in anima mundi, & rebus vniuersis sunt quidam circuli, vel orbes orbibus implexi variè, quorum illæ limitibus raptę in seipsas denuo conuertuntur: similiter & nos discursionum quarumlibet scalas in circulorum species adaptauimus, sic tamen vt ipsa connexionis ratio penes animi discurrentis infinitudinem, sit infinita. †Sicut rursus in sphęra maiores circuli, minores continent, omnes autem in orbis vnius integritatẽ planè cõsentiunt: ita prorsus & isthic vsuuenit, vt quemadmodum imaginatio à ratione, ratio ab intellectu continetur; sic & imaginatricis potentię classis seu sphæra physica intra rationalis ambitum sita;

Orbium cõsensus & circulorũ in vniuerso.

†Continentiũ et contentorũ series respectu cognitionis quo ad nos, nõ vtique particularia in vniuersalibus continẽtur, ita imaginatrix virtus & ratio minus cõmuniũ principiorum in intellectu, qui circa communiora est occupatus.

hæc

hæc verò deinceps intra superiorem seu metaphysicen, & demum in singulis imagines omnes ab exemplaribus interni circuli ab extrinsecis comprehen-

Classes verò quæ dicantur. dantur. Sunt igitur classes rerum, velut certorum ordinû, penes quos sub certa relatione discurritur, obscura quædam diagrammata ad exemplarem Methodum siue Archetypum quodammodo referenda. Vnde & velut orbis vnius atque

Classes triplices. immensi sphæras particulares tres assignauimus, quarum virtutis imaginatricis vna sit intima, intellectus exterior altera, tertia inter vtramque media

Singularum classium trium subdiuisio. ad facultatem rationalem referatur. Et quoniam vbique peripheriarum differentiæ particulares occurrunt, proinde & singulas in tres minores alias ordine distribuimus, & sic deinceps seruata sæpius sacræ ternionis analogia. Sed illa

Vt anima in constituendis ordinibus & partitionibus rerum infinita. est animæ rationalis vis atque pernicitas, vt & numerum pro arbitrio variet, ac licet illius sphæra intra maiores cæteras collocetur, ipsa tamen superato vel orbis immensi ambitu cæteras quandoq; contineat, & complectatur. Fitque hoc modo, vt & contentum continétis induat rationem; vt animus sese quodammodo & se superiora cognoscat, fatoque (iuxta Platonicos) longè sublimior

Summa distributionis antedictæ. eius se potestate prorsus absoluat. Sunt itaque classes præcipuè tres, Physica, Rationalis, & Metaphysica: sed & hæ rursum triplices iuxta contentæ imaginis vel continentis exemplaris necessitudinem: sunt enim & idæarum genera

Exēplar in vnoquoq; classiu genere vnicû est, imagines duæ, sic vt ternarius in [illegible] præferatur. triplicia; quædam solius continentis siue sigilli rationem præ se ferunt, quædá imaginis tantum, quædam denique vtriusque. Ac licèt vnus sit Deus exemplar omnium, solius continentis vniuersalis notam vsurpans sibi, est tamen in vnoquoque mentium genere quiddá superius omnia continens, velut exemplar archetypum, est & imago multiplex ad huius efficta similitudinem; est & medium quod pro relatione diuersa superioris quidé imago, inferioris exemplar dici non incongruè mereatur.

Classes siue coordinatarum rerum habitudines mutuæ sunt triplices

- Metaphysicæ, ad intellectum pertinentes relatione rerum ad idem principium æquiuocè, & à notioribus naturæ discurrendi auspiciû præbens
  - Exemplar & Idæa prior
  - Idæa media, ipsa præcipua classis Metaphysica
  - Idæa posterior & imago.
- Rationales, ad rationalem seu logicam facultatem pertinentes, relatione rerum circa idem, res ignotas determinans, tum quo ad nos, tum quo ad naturam.
  - Exemplar prius
  - Imago media præcipua classis Logica
  - Imago posterior
- Physicæ, ad phantasiam & sensum pertinentes relatione rerum secundum idem vniuocè, & à notionibus potissimum quo ad nos frequentiora discurrendi auspicia præbens
  - Exemplar prius
  - Imago media præcipua classis Physica
  - Imago siue Idea posterior.

Quod autem ad partes vniuscuiusque seu particulares ordines spectat, habent & nouem istorum ordinum singuli scalas transuersas alias, platasque rectas, ac tertias velut obliquas, cuiusmodi omnes licebit vel dimensionum...

vt lon-

vt longit. latitudinis atque altitudinis nominibus inſignite, ſic tamen vt altitudinis ratio vbique ſit cæteris abſolutior, ipſo dumtaxat genere triplex, & primis generibus claſſium æquè communis, quippe quæ omnem relationis ideā primario in ſe comprehendat. Etenim in Metaphyſicis claſſibus tribus vbique relationis ſunt ordines ad idem continuum loco, tempore, vel æquiuoca ſimilitudine. In Phyſicis tribus ſecundum eiuſdem eſſentiæ rationem, idem ſubiectum vel accidens. In tribus claſſibus Logicis circa idem inſtrumentaria collatione & circuitu facto, vel vt inſtrumenta diuerſarum ſpecierum inuicem comparentur, vel eiuſdem ſpeciei plura, vel vnius inſtrumenti partes inter ſe mutuò. Exemplar primum vbiq; eſt velut cōmunior ratio, cuius nimirū inſtinctu poſterior imago dirigitur, cum hæc viciſſim illius velut ſoboles, notas exhibeat particulares magis rationi aut ſenſui manifeſtas. Sic enim oportuit non ſolum in creatione vniuerſi, ſed & conſideratione qualibet mentem corporibus alligatam paulatim à ſuperis ad inferiora duci, vt hinc ſimiliter ſurſum eadem graduum neceſſitudine conuertatur. Sed preſſius ſingula atque euidentius forſan ſub tabellarum effigie referemus.

Quid ſit exemplar primum in unoquoque claſſium genere. Quid imago. Uſus ſingulorū.

TYPVS CLASSIS METAPHYSICAE

Primus, pro exemplari & idæa priore, ſecundum conceptum ſublimiorem magiſque Metaphyſicum.

Pro longitudine.

A B C Scala tranſuerſa rerum ab vno ad infinitam multitudinem atque materiem.

Partium numeratio in ſcala tranſuerſa.

A quidem gradus entium maioris participationis, boni, veri, vnius, & pulchri.

B Gradus entium mediæ participationis.

C Gradus entium inferioris ordinis ac minoris participationis.

Pro Latitudine.

D E F Scala recta à parte continentium, vt ſphærarum.

Partium numeratio in ſcala recta.

G H I ſiniſtra à parte contentorum, vt animalium, &c.

D quidem & G vtrobique opacitatis, abyſſi atque materiæ.

F & I lucis & formæ nobilioris.

E & H vtrobique ordinem in ſcala recta demonſtrat eius analogiæ ſiue proportionis quæ eſt inter lucem & abyſſum, inter formā atque materiem. Velim te verò hîc contemplari ſegmenta ſingula A B C in latitudinem exporrecta diſtribui ſingulis quæ in longitudinem prorogantur. Quod & in tabellis ſequentibus etiam atque etiam obſerues moneo.

Omnia ferè in omnibus contemplāda per continuam quandā analogiam.

Einſdem exemplaris Metaphyſici altera delineatio ad Phyſicam rationem propius deuergens.

Aſſumatur eadem figura quæ prior. Hic A B C ſcalam tranſuerſam à cauſſis primis ad effectus vltimos denotabit.

A quidem gradum cauſſarum extrinſecarum maximè, quas Græci προκαταρχτικὰς vocant, effectrices primo Latini & remotiores nuncuparunt.

B Gradum refert cauſſarum præcedentium.

C Proximarum & continentium.

Reliqui ſcalæ rectæ ordines D E F à parte continêtium rerum, quæ in vniuerſo ſunt. G H I autem à parte contentarum, formæ materiæque diſtributę claſſes oſtendunt, & inter vtramque analogiæ mediæ, vti ſupra. Sunt enim & inter materiales formas & formantes ſeu principes, continentes aliæ, aliæ præcedentes & procatarcticæ, vt fuſiùs álibi demonſtrabitur. Iunges autem ordinibus ſingulis in altitudinem id quod in hac claſſe velut præcipuum eſt, iuxta tres rerum præcipuos gradus, ſegmenta quoque confuſa continuę dependentiæ ad idem principium temporis & loci, iuxta illorum ſcilicet differentias I I I. quæ quia intelligenti à ſenſibus inoleſcant, ægrè idcirco à Metaphyſicis abſtrahuntur, quorum relatio ad idem potiſſima iuxta tabulā præcedentem in illa rerum æquiuoca ſimilitudine & diſſimilitudine continetur, ſignis interim ſecundariò & à relatione Phyſica mendicatis, prout vnumquodque ſitu, tempore præcedit vel ſequitur. Vbi tamē nihilominus præcipua vis ab intellectu eſt referēte ſingula ad idem principium quantitatis, quæ materiæ vt comes eſt indiuidua, vnde & hanc claſſis Metaphyſicæ partem velut nonnihil ambiguá vſq; ad Phyſicen prorogaui. Ratio in ſequētibus eluceſcet.

Partium enarratio in ſcala trāſuerſa.

Claſsiũ ſegmēta in varios numeros diſtrahi, quorum tamen ternarius velut fons, & caput exiſtat.

PRO IDÆA MEDIA SIVE præcipua claſſe Metaphyſica ſchæma ſubiectũ intueberis.

Hic ordo eſt Analogicus Platoni maximè familiaris.

A B C D E ſcala tranſuerſa mundorum ordine quintuplici inuicem dependentium, quem tamē pro intellectus varia comprehēſione, vel in ternarium licet contrahere, vt par ſit vbique diuiſionis proportio: vel extendere in ſeptenarium, vel ad alterius numeri harmoniam religare, cuius tamē ternarius ſit velut elementum primum.

Scala

Scala recta dexterior F G H I, & sinistra K L M N rerũ sunt circuli, ex qui- *Partiũ enarratio*
bus vniuersi natura consistit, F quidẽ & K ipsorũ corporũ: G & L qualitatũ *in scala recta.*
quæ spiritus corporibus iungunt. H & M spirituum qui animas qualitatibus
nectunt. I & N formarum gubernatricum seu principalium classes osten-
dunt, à dextris quidem I H G F rerum continentium, à sinistris cæteræ 1
K L M N rerum quæ à dextris continentur. Rursus in A quidem rerum quæ *Mundi quintu-*
pertinent ad mũdum incorporeum atque intelligibilem maiorem, angelis sci- *plices.*
licet & intelligentiis liberioribus destinatum. In B eorum quæ ad mundum 2
corporeum maiorem, vt cæli, ætheris atque orbis sublimioris. In C quæ ad 3
minorem mundum & incorporeum spectant, vtpote ad animum humanum
vinculum & nodum totius vniuersi. In D eorum quæ ad mundũ corporeum 4
minorem referuntur, ad corporis scilicet humani fabricam, mundi maioris
atque sensibilis imaginem, vti animus ipsius est mundi intelligibilis. Postre- 5
mò in E transuerso circulo rerum congeriem imaginandã proposuimus, quæ
ad mundum artificialem siue rempublicam bene constitutam, nec non ad ar-
tium œconomiam, & cuiuslibet scientiæ syntaxim ordinatam à supernorum
orbium analogia traducuntur. Cogitabis itaque in horum mundorum vno-
quoque cum esse concentum & ligaturæ musicæ speciem, vt passim superna *Concentus om-*
summis, inferna infimis, media quoque mediis pari proportione consentiant. *nium.*
Vt sint in singulis velut quædam corpora, ad materiei rationem proximè de-
uergentia; quanquam in rebus incorporeis ipsa natura abstractior omnem
penè compositionis & diuisionis modum subterfugiat. Sed loquor humano *Singula in singu-*
more, & iuxta Plotinum, qui & suam quandam materiã in angelis posuit non *lis esse, quomodo*
tam verè materiem, quàm quatenus ab intellectu nostro respectu sensibilium *accipiendum.*
rerum, quibus immergi solet, penesque similitudinem, proportionem, atque
metaphoram sic sese habere concipitur. Est igitur sua quædam cuique mate-
rialis portio, velut compositionis basis, est & aura siue vehiculum spiritus qua-
litatum syndrome, scilicet ad spiritus animæque & corporum nexus imprimis
necessaria. Sunt & sui cuique spiritus, sua anima velut forma totius præses &
gubernatrix. Confer te demum per ordines singulos, & discurrens obiter in
latitudinem modò, modò in longitudinis scalam, & in omnibus omnia per
analogiam harmonicam sedulò contemplatus, videbis ilicò per intellectus
aciem, Homeri illam catenam auream, à Luciano toties decantatam, qua *Catena aurea*
mundi res singulæ ab vno dependent, & ab eodem delapsæ in infinitæ multi- *Deorũ omnium*
tudinis chaos conuersa serie ad idem principium, ad vnitatem indiuiduam, *ab Homero cele-*
præclari velut cuiusdam tripudij choro, assiduè reuertuntur. Sed hæc expres- *brata.*
sius in maiori tomo (si diis visum erit.) Nunc vide tabellam alteram, eiusdem
Metaphysicæ classis velut idæam tertiã præ ceteris antepositis sensui maximè
planam, qualis rursum extendi & contrahi modis fermè infinitis potest.

CLASSIS

CLASSIS METAPHYSICAE IDAEA TERTIA
vmbratili tantum ratione depicta.

Partium explicatio in transuersis ordinibus mutuo se consequentiũ. Creationis triplicis ordo in vniuerso, unde & principiorum effluxus omniaque essentia.

I

Esse simpliciter.

2

Esse commune.

Transuersi circuli D E F triplicis creationis seriem demonstrant, D quidem à Patre, virtute stabili, vnde esse simpliciter prodit (si paulo altiùs loqui iuxta veterem theologiã fas est) centro comparabile, estque vt exemplar omnium, vt sigillum, archetypum, & cõceptus vniuersi. huius series omnino consona est cum mundi iam actu formati partibus atque concentu. E, seriem creationis alteram notat, à diuino spiritu scilicet virtutisq; radio velut in rectum prorogato. Hinc esse cõmune atq; protensum indefinitè, areæ sphæricæ cõparabile, tanquam generationis rudis inchoatio; quæ statim & duplex occurrit, primũ absq; reuolutione perfecta in G circulo, vnde principiorũ ortus planè indeterminatus: ea numero triplicia recensuimus ex radiorũ impulsu in lõgit. materiẽ primã, ex ductu in lõgit. & lat. formã, ex impetu tertio in altitudinẽ omnesq; dimensiones, proportionẽ extremorum vinculũ. Materiei indefinitas qualitatum differẽtias assignauimus, præter cæterorum forsitan opinionem peruulgatã, eæ sunt æquabilitas, asperitas, & extremorum mediocritas, humoris cuiusdam imaginem vel glutinis materialis præ se ferentes, quo partes magnitudinis inuicẽ copulentur, dicente scriptura sacra: Erant aquæ super faciem abyssi. Formarum differentias primas statuimus perspicuitatem lucis, opacitatem, & mediam qualitatẽ tertiã. Proportionis verò æqualitatem vnicam, & species inæqualitatis duas, maioris scilicet atque minoris. Quod si iam nectas singula singulis, variæ exurgent cõpositionum differentiæ, quarum contextu in eodem E circulo & creationis ordine elementa catholica numero totidem, indefinita quidem adhuc secundum speciem, sed ex radij diuini reuolutionis subobscuro rudimento, determinatiora paulo in H quàm erant in G ipsa principia prima. Materies enim iã posterior in qua actu contemperatio est humoris æquabilis cum luce perspicua, elementum producit aëreum tam in cælis atq; æthere, quàm in orbe sublunari. Lux, humor, qualitatum vtrinque mediocrium confluentes, aurã elementarem præstant extremorum mediam, & connexionis vlterioris instrumẽtum. Lux opaca cum humore aspero & inæquali indefinitum constituunt terræ elementum in singulis quoque mundis & mundi partibus conspicuum, eadem serie, qua elementa cætera, A B C in longitudinẽ scalæ vniuersim prorogantur,

Principiorũ ortus indeterminatus maximè.
Materiei ortus.
Forma.
Proportionis.
Singulorũ principiorũ indefinitæ qualitates.
Elementorum Catholicorum ortus indeterminatus.
Eorundem ortus determinatior.
Aërisortus.
Aura media ortus.
Terræ ortus.

rogantur, vt sint A & C quidem extremorum ordines, B verò ipsius vinculi & proportionis mediæ. Postremò F litera transuersam seriem signat creationis 3
tertiæ atque postremæ à verbo seu filio virtutis diuinæ radio in orbem vndique circumacto, vnde esse perfectum in rebus apparet circumferentiæ comparabile, velut partus vniuersi: huius gradus sunt, ordo, cōnexio, vita. Distribuitur autem eiusdem creationis subiectum primo in mundum maiorem, minorem, & minimum, siue rempublicam humanam. Horum trium vnumquodque partem habet sui corpoream, incorpoream, & mediam. In singulis rursus à dextris velut continentes sphæræ: à sinistris velut contenta animalia, quorū alia supremum rursus ordinem, inferiorem alia sibi, tertia mediam regionem vendicarunt. Postremò in omnibus apparet ordo quem ante præscripsimus, corporum, qualitatum, spirituum, animarum. Vel (si intra ternarij fines malis persistere) apparet portio quædam aërea, quædam terrea, quædam cum auræ mediæ natura planè consentiens. Nam quod ad ignem & aquam attinet, sunt & hæc elementa, sed sensibiliora, iuxta Hippocratem, sed posterioris cuiusdam compositionis, virtute scilicet lucis perspicuæ vel opacæ in aërem, vel terram vlterius progressa. Diuidimus igitur planiùs mūdi sensibilis machinam in regionem cælestem, æthereā, & sublunarem, in harum singulis primæ compositionis elementa statuimus aërem, terram, & auram mediam. Posterioris compositionis ignem, aquam, & auram rursus vtriusque mediam: sic tamen vt in cælestibus forma ad lucis magis accedat speciem, ad splendoris in regione æthereā circa lunam ad luminis vim in sublunaribus, ad colorem in mixtis atque compositis orbis inferioris. Similem partitionis normam in mundis cæteris, & (quæ cuique sunt) particulatum differentiis Marte tuopte (si paulum aduigiles) facilè deprehēdes. Sed vt istius schematis vtiliorem dumtaxat portionem rudiusculè demus, huc mentem aduertito.

Esse perfectum.
Ordo.
Connexio.
Vita.
Partes creationis tertiæ.
Ignis & aqua cuiusmodi sint elementa.
Diuisio vniuersi maximè plana.

E Mundi

Mundi opifex iuxta Merc. Trismeg. Materiei purissimus aër, Aeris anima, Animæ mens, Mentis denique DEVS *ad efficientiam exigit.*

	1 MATERIEM, ceu subiectum vltimum.	2 QVALITATEM, vt vinculũ spiritus.	3 SPIRITVM, vt vinculũ animæ.	4 ANIMAM, vt tonus præsidem formam.
IN MVNDO INTELLIGIBILI	*Lux intelligibilis in glutine materiali consimili.*	*Qualitates intelligibiles.*	*Spiritus intelligibiles.*	*Intellectus purissimi.*
IN CAELESTIBVS	*Lux corporea cælestis & firmissimæ concretionis.*	*Cælestis calor ex luce perspicua, & frigus cæleste eiusdem vinculũ ex luce opaca vel inperspicua.*	*Cælestis spiritus inferiorum gubernatores.*	*Intelligẽtiæ orbium cælestium gubernatrices.*
IN ÆTHEREIS	*Corpora splendida mediæ concretionis.*	*Calor æthereus, frigus æthereum.*	*Spiritus ætherei.*	*Dæmones.*
IN SVBLVNARIBVS	*Corpora luminosa infirmæ cõcretionis.*	*Calor elementaris & frigus illi oppositum.*	*Spiritus elementares.*	*Heroës.*
IN ANIMANTIBVS	*Corpora colorata concretionis polymorphæ.*	*Calor animãtus Hippocrati innatum calidum, huic frigus innatum opponitur.*	*Spiritus animæ ideas continens & rationes rerum agendarum, vel ante fœtus formationem.*	*Animæ.*
IN HOMINIS ANIMA	*Sensus, in quo obiecta sensibilia.*	*Imaginatio, in qua phantasmata.*	*Ratio, in qua discursuum seminaria comp. & diuis. rudimenta.*	*Mens, in qua notiones, καὶ κοιναὶ ἔννοιαι.*
IN REPVBLICA	*Corporeæ partes in republica, vt principatus, magistratus, populatus.*	*Legum, qualitatũ, & circumstantiarũ velut nexus propiores.*	*Legum ritus et ceremoniæ, velut vincula.*	*Legum rationes velut animæ earundem.*

QVATERNIO PYTHAGORICVS PER MVNDI *septenos ordines pari proportione distributus.*

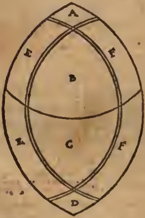
Quàm

Quàm multa statim ex hac connexione cuique argumentari liceat in facultate sua, nulli nisi stupidissimo dubium reor. Sed non est quod rationes omnium vel diduci latius, vel isthic particulatim à nobis excuti velis: Sunt enim hæc loci alterius, temporis atque negotij. Atque vtinam quæ nunc pro vtilissimis tradere in scopum propositum volui, id fieri quàm paucissimis possit, ne nimiū videar in docenda Methodo ipsius Methodi septa transiluisse. Verùm age nunc ad classes Physicas vela vertamus.

Classis physicae typi.

Prior pro exemplari classis Physicæ secundum idem habitudine ducta ab imaginatrice potentia.

1 *Sub notione magis rationali ordo vniuocus Aristoteli familiarior.*

In Longitudine.

A Summorum generum gradum repræsentat. *Partes scalæ transuersæ in longitudinē prorogatæ.*

D Infimorum omnium atque indiuiduorum classem.

B Generum & specierum subalternarum.

C Specierum specialissimarum.

In Latitudine.

E & F differentias vtrinque velut formas essentiales, vel proprias vel cōgestitias, superiorum diuisiuas, constitutrices inferiorum. *Partes scalæ recta siue in latitudinē prorogatæ.*

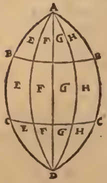
E quidem dextri lateris.

F Prioribus oppositæ, & sinistri lateris.

In Altitudine.

Licebit occultis notulis tres illos adiungi Physicos continuæ dependentiæ gradus, quorum præcipuus secundum communem atque eandem substantiam, alter secundum idem subiectum, tertius secundum accidens referatur. totus enim hic ordo prioribus totis ferè promiscue complicatur. *In altitudinem.*

2 *Sub notione magis reali, eaque rurſus vel Phyſica magis in rectum, vel Metaphyſica transuerſim incedens, quarum vtraque intra priorem ſit comprehenſa.*

In ſcala tranſuerſa.
- A B Ordo partium maiorum totius integralis.
- B C Minorum partium.
- C D Minimarum.

vel
- Temporis præteriti.
- Temporis præſentis
- Tẽporis futuri

Rebus enim ſenſibilibus cunctis per phantaſiam illico nectũtur locus & tempus. Vnde hæc ſcala ad Phyſicos æquè & Metaphyſicos ſpectat cum & latitudo quæuis longitudinem in ſe contineat.

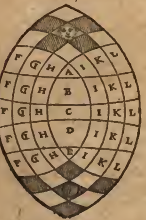
In ſcala recta
- E Rerum quæ ad ignem analogæ ſunt.
- F Rerum aëriarum.
- G Rerum aquearum.
- H Rerum terrearum.

vel in
- E Corporeæ ſubſtantiæ communionem ſignificet.
- F Qualitatum.
- G Spirituum.
- H Animarũ & formarũ gubernatricum.

Licet enim ſic variis nominibus atque ſegmentis diſpeſcere nunc ſcalam rectam, nunc tranſuerſam, modò relationis ſpecies, quæ ſecundum idem commune vertitur, ſua nequaquam ſepta tranſcendat.

Partium enumeratio in Scala trãſuerſa.

Partium Scalæ rectæ explanatio.

Idæa Media claſsis Phyſicæ.

Hic rurſus A B C D E quinque tranſuerſi circuli rerum quæ ſunt in vniuerſo, ſphærarum ſcilicet & animaliũ. In A quidem ſint immortalia. In B rationalia. In C ſenſibilia. In D animata. In E corporea. Hunc ordinem in continuum proportione pari vt proroges licet.

Scala longitudinis dextra ad mundi eſſentiam ſpectat, rerumque ſucceſſiones ex eſſentia profluẽtes, in F quidem, actiones, in G proprietates, in H formę intimæ, principes atque eſſentiales.

Scala longitudinis ſiniſtra accidentium cæterorum, & rerum eſt magis in ſinu materiei collocatarum, vt I. eorum accidentium quæ ad figuram propius ſpectant, quantitatem dico, qualitatem, locum, & tempus. etſi K naturales magis potentias referat, vel impotentias, L verò paſſiones atque paſſibiles qualitates.

Ex

EX ANTEDICTIS PATET

Eiusdem classis Idæa posterior, & hæc, vt cuique ingenium fert, formæ quoque multiplicis assignari potest.

1 *Secundum accidentium magis communionem manifestam.*

	Lux perspicua cum humore æquabili.	*Lux perspicua cum humore inæquabili.*	*Lux opaca in humore inæquabili.*	*Lux opaca in humore æquabili.*
	Calidum Humidum.	Calidum Siccum.	Frigidum Siccum.	Frigidum Humidum.
ELEMENTA COMMVNIA.	AER	IGNIS	TERRA	AQVA
ELEMENTA CÆLESTIA.	Lux qualis in ♃ ♀	Lux qualis in ♂ ☉	Lux qualis in ♄ ☿	Lux qualis in ☾
ELEMENTA ÆTHEREA.	Splendor aut vehiculum aëreum.	Splendor aut vehiculum igneum.	Splendor aut vehiculum terreum.	Splendor aut vehiculum aqueum.
ELEMENTA SVBLVNARIA.	Lumen aëreum ex perspicuo & æquabili.	Lumen aut subiectum igneum ex perspicuo & inæquabili.	Lumē terreum ex opaco & inæquabili.	Lumen aqueū ex opaco & æquabili.
HVMORES ET TEMPERAMENTA	Sanguis & sanguineū temperamentum.	Cholera & biliosa crasis.	Atra bilis & crasis melancholica.	Pituita & crasis phlegmatica.
ÆTATES.	Pueritia. Pubertas. Adolescentia.	Iuuentus. Aetatis virilis exordia.	Senectus & ætas decrepita.	Virilis ætas. Senium.
ANNI TEMPORA.	Ver Galeno temperatum.	Aestas.	Autumnus Galeno inæqualis.	Hyems.
CARDINES MVNDI.	Meridies.	Ortus.	Septentrio.	Occasus.
VENTI.	Auster cum collateralibus.	Eurus.	Aquilo.	Zephyrus.
PARTES ANIMALIVM.	Caro, pulmones, medullæ.	Parenchymata, vt hepar, splen, cor.	Solidæ partes, vt ossa, nerui, cartilag. venæ, arteriæ.	Cerebrum, adeps, stomachus, intestina.
PARTES VINI, OLEI ET SIMILIVM.	Flos { Vini. Olei.	Vinum feruentius aut oleum.	Fex { Vini. Olei.	Mustum aut oleum quod iam concoqui pridem cæpit.
ANALOGIA accidentiū cæterorū præsentim sensibilium. { Visu Auditu Gustu Olfactu Tactu.	*Aërea.* Aequabilia tenuia.	*Ignea* Tenuia leuia, sed inæquabilia.	*Terrea* Crassa & inæquabilia.	*Aquea* Crassa, sed æquabilia quæuis.

Consensus partium, & habitudo maxima in classe Physica.

Patet hic habitudo maximè quæ secundum idem appellatur: nam vel secundum substantiæ communis analogiam ista coordinantur, naturæ scilicet igneæ, aëreæ, aqueæ, terreę participationem, vel secundum accidentium communionem, calidi, frigidi, humidi, sicci, quorum cõsensus vim formæ interioris magna ex parte comitatur. *Vsus.* Pulcherrimè quoq; ex eodem fonte deduces, quæ quibus consentiant maximè, & quibus offendantur, iuxta formarum essentialium accidentalium sympathiam & antipathiam. *Exemplum.* Ita enim iuuenibus morbi biliosi magis incumbunt, propter ignis communionem; iidem æstate & venris orientalibus imprimis accendi solent; & si temperati sunt, similibus gaudent; si pro naturæ conditione intemperati, à contrariis facilè temperantur, vt hyeme & flante potissimum zephyro. Similiter de cæteris ratiocinabere.

Eiusdem ordinis atque Ideæ figura altera, cum exemplari classis Physicæ primo exactius quadrans, & res coaptans secundum essentiæ communionem magis occultam, tam in accidentibus quàm substantiis ipsis; particulatius tamen expressa passim in Dialecticorum monumentis.

2

Partium explanatio.

Tres sunt naturæ totius orbes præcipui, A quidem idęarum relationũ omnium atq; entium rationis, B substantiarum, C verò accidentium cæterorum. Finge verò in A & B suos particulatim quotlibet respondéres inuicem. In C verò classium prædicamentalium interpuncta, Quãtitatis scilicet, Qualitatis, Actionis, Passionis, Loci, tẽporis, Situs, Habitus. Finge & circa substãtiæ interordinia orbis accidentalis circulũ verti, deprehendes & isthoc modo habitudinem quæ secundum idem est, modo tamen magis rationali, quique iam pene circa idem discurrentis animum rapere videatur. Apparet enim intuentibus obiter hæc classis cum illo exemplari primo nonnihil ambigua. Nam vti à sensu proficiscitur primum, & ex consideratione secundum idem, ad physicen facultatem propius spectat: vti verò ex animorum agitatione circa idem, atque ex peripheria accidẽtium circa substantias, formarum circa subiecta, naturæ communioris circa singula, vbique sub nominibus entium rationis, magnam hinc sanè suæ constitutionis partem discursioni Logicæ debet. *Instrumentorum Dialecticorũ primus exortus.* Vnde profectò & definitiones, diuisionesq;, & demõstrationes logicæ vel rationales magis, tum ex isthac, tum primo physicæ classis exemplari, quàm illa propria & sibi dedicata rationali classe trahuntur. Eadem verò instrumenta quatenus physicam appellationem subeant, ex præcedente schemate viuidiùs efflorescunt, vti ex sequentibus facilè disces.

Sed

Sed superest classis Logica siue rationalis, tertia quidem quo ad nos, sed media inter priores naturæ ordine collocanda.

CLASSIS RATIONALIS PARADEIGMATA.

1 *Prius quod exemplaris Archetypi locū habet in animis nostris, hac fermè ratione describitur.*

Pro Longitudine.

Interior circulus A Deus omniū A & Ω, fons veri, vnius, boni: fons omnis essentiæ vitę, & pulchritudinis, expers omnis compositionis, loci, & temporis. Circa hunc orbes ingentes 4. transuersi sese conuertunt, mentemque humanam ad motus illius instar Methodicæ circumducunt.

Partium transuersarum anatome.

Orbes 4. circa Deum velut centrum perpetuo reuoluti, quorum particulatim singuli in 3. portiones alias distribuuntur. Atque hic triētes iuxta essentia speciem differunt sed ipsi gradatim circuli iuxta recessum accessumque gradus ad Deū, vel materiā primā.

B. quidem Ideari omnium, et simplicioris essentia triēs.
- *Ideas simpliciores ostendit in 1. circulo.* quales in mente Archetypi vigent.
- *Rationes in* 2. quales in anima pullulascunt
- *Semina in* 3. quales in natura aut qualitate
- *Formas in* 4. quales in mole materiali maximè efflorescunt.

Hic circulorum triens ad esse simplex pertinens spectat.

C Naturæ seriem monstrat indeterminata passim ratione diffusæ.

In
- 1 Quidem circulo mentis stabilis, cui annexa est numeri ratio.
- 2 Animæ mobilis per se, cui inest & numerus & tempus.
- 3 Naturæ mobilioris in alio, non ab alio, cui subest & numerus, & locus, & tempus.
- 4 Molis materialis magis atque corporeæ, mobilis in alio, & ab alio, cui annexa sunt numerus, locus, tempus, & *ἀϊστασία*.

Hic circulorum triens ad esse commune alius spectat.

D Mundorum ordinem prę se fert, interni intelligibilium superiorum, externi circuli eorum magis, qui circa intelligibilium imaginem assidua cognatione reuoluuntur.

In
- 1 Mundus intelligibilis maior.
- 2 Mundus maior corporeus.
- 3 Mundus minor, seu *μικρόκοσμος* homo.
- 4 Mundus artificialis, vt scientiarum constitutio & reip.

Hic triens ad esse perfectum magis est referendus.

C Fati

G Fati initium.

H Eiusdem perfectionem significat.

E Vitam superiorem, penes quam, cum libet, supra Fatum attollimur.

F Vitam inferiorem, quæ nos in fati abyssum præcipites vocat, nisi alis subducti Platonicis pedem maturius supra alterum hæmisphærium eleuemus.

Pro Latitudine.

Explicatio partium scalæ rectæ. M N O scala circuli recti pro cognitionis ala dextra, quæ veritatem velut obiectum respicit. Vbi M quidem intellectus gradum exhibet. O phantasiæ. N verò rationis mediæ. I K L eiusdem circuli recti scala dextera, pro appetitus & volūtatis ala, cui & nos tria segmēta insculpsimus, vt in L quidē sit amor cœlestis & solidus. In I vanus & voluptuarius. In K alter quidā ἀλλοπρόσαλλος.

2 *Schema ideæ Mediæ atque præcipuæ classis rationalis, quæ superioris quidem velut imago est exemplar posterioris.*

Transitus ordinum explanatio.

Hic ordo totus per tota extrema diffusus, vtrorūque particeps, æquè & Platoni & Aristoteli celebris, sed maximè Galeno atque Hippocrati, ex quorum officina Methodi totius ratio penè defluxit.

A Velut cōclusio circa quā vertuntur orbes cæteri B C D,

B Quidem circuli tres, naturæ communionem omnem atq, diuersitatē inuestigant. &

B quidem in orbe:
- 1 Naturæ cōmunionem, & diuersitatē secundū relationē ad idem totum siue principium. } Primi nitiis B
- 2 Eandem penes entis rationis.
- 3 Eandem penes accidentium habitudinem atque subiecti.

Et hæc quidem omnia diuisione & resolutione illi opposita perfici solent.

C Circuli rursus in caussæ & effectus dependētiā elaborāt.

C quidem in orbe:
- 1 Ratione intellectuali Metaphysica, & ad idem facta relatione, hinc definitio Aetiologistica.
- 2 Ratione Logica, & circa idem, sub nominibus rationis, hinc definitio Rationalis.
- 3 Ratione Physica, sub habitudine signi & signati, hinc descriptio. } Secundi trientis C

Vniuersa

Vniuersa igitur per ætiologismum & definitionem,

D Circuli, inuentionem medij moliuntur,

In orbe
1 Facta demonstratione per caussas sub caussæ nomine, & consideratione Metaphysica.
2 Per caussas sub generis vel differentiæ nomine, vel totius compositi.
3 Per caussas sub accidentali notione.
Tuentis tertij. D

Hinc verò demonstratiua Methodus, quarum alia ex probabilibus, alia ex necessariis comparatur.

Rectorum orbium G H I scalam insinuat dextram, earum specierum quæ se animis nostris ad veri cognitionem tendentibus offerunt. quarum in G. quidem sunt species verissimæ; in H eædem ambiguæ; in I verò falsæ & personatæ. Scalæ sinistræ gradus K L M, similiter species virtutis appetitricis ostendunt: K quidem ingenuas veras: L ambiguas: M fucatas atque vmbratiles. Sed classis Logicæ duplicibus scalis, in longitudinem scilicet ac latitudiné exporrectis, restat in altitudinem tertia, cómunis (pro altitudine) & classis eiusdem typis cæteris primo ac tertio scilicet. Nam vti occultis lineolis in Metaphysica classe pro altitudinis scala relationis continuæ gradus ad idem signari fecimus, in Physicis secundum idem; ita & hic tres sunt secundum idem permistim infusi continuæ dependentiæ gradus, ordinis instrumẽtarij circa conclusionem videlicet, prout nimirum in hoc ipso vel totius generici, vel speciei, vel integralis partes connexæ inuicem comparantur. Ex ante protracto schemate (tanquam ex parente soboles) sequens figura dependet.

Rectorum orbium explicatio.

Passiuum scalæ obliquæ et in altitudinem protogatæ explicatio.

3 CLASSIS RATIONALIS IDAEA POSTERIOR.

Pro Longitudine.

A Sphæræ totius centrũ ipsa est cõclusio, circa quam orbis instrumentorum vertitur; cuius quidé reuolutionis certiora auspicia partim ex classis Physicę idea prima, partim ex Metaphysices posteriore trahuntur.

Orbium transuersorum distributio.

A 1 Ignoti simpliciter vestigationem spectat, cui debentur definitio, descriptio, nominis interpretatio.

A 2 Multiplicis indagationem respicit; cui si multitudo coacta est; diuisio quadrat; si dispersa, resolutio simplex.

A 3 Propositionis fidé explorat, dum terminorũ nexus in medio contéplatur ipsius demonstrationis subsidio. Orbis interior intellectiuę potissimũ facultati, & discursioni Metaphysicæ cõparatur: Sequens rationali: Postremus Physicæ atque imaginatrici.

F Vnde

Vnde in B quidem ſtatuimus inſtrumentum prius, quod definitio nominatur, vt:

In orbe
- 1 Ea ſit definitio quæ per cauſſas expreſſe, atque ſub habitudine ad idem (principium vel effectum ſcilicet) eſt inſtituta, Logici cauſſalem vocant.
- 2 Illa quæ cauſſas quidẽ explicat, verum ſub nominibus entium rationis, & hæc quidem veriſſima definitio eſt.
- 3 Illa quæ accidentaliter ſumpta eſt à ſubiecto ſcilicet vel eius paſſione, vt ſunt cuncta deſcriptionum genera.

Trientis primi. B

In arcu C diuiſionis ac reſolutionis inſtrumenta vertuntur.

Atqui in
- C 1 Diuiſio vel cauſſæ in effectus, vel totius in partes, & his oppoſita reſolutio omnia ex relatione Metaphyſica ducta.
- C 2 Diuiſio generis in ſpecies, & huic oppoſita reſolutio, vtraq; ex habitudine logica circa idem.
- C 3 Diuiſio accidentis in ſubiecta, ſubiecti in accidentia, accidentis in accidentia: quibus & ſua eſt oppoſita reſolutio, vniuerſim ex relatione Phyſica ortum trahens.

Trientis ſecundi. C

In ſegmentis arcuum D demonſtrationum ordines exarantur; atqui hic rurſum,

In
- D 1 Demonſtratio, quæ per cauſſæ vel effectus habitudinem expreſſam comparatur.
- D 2 Demonſtratio, quę per cauſſam fit ſub nominibus entium rationis.
- D 3 Demonſtratio Dialectica magis atque probabilis ex habitudine potiſſimum pendens, ſecundum idem ſubiectum vel accidens.

Trientis tertij. D

Si mentem adhibeas, facillimè in huius ſpheræ ſyntagmate animorum aſcenſum omnem atque deſcenſum rationalem, deinde & peripheriam vniuerſam velut in ſpeculo contemplaberis. Eſt enim deſcenſus ab orbe 1. ad 2. denuo & hinc ad orbem primum vel intimum, ſcientiæ ſiue concluſioni proximum. Circumuolutio à B potiſſimum per C in D. donec ad primos carceres, vnde digreſſa eſt, reuertatur. Atq; hæc de tranſuerſis orbibus tantum, quibus vt latitudo claſſis cum altitudine impleatur, recti ſuperincumbunt duo, interior vnus, alter exterior, & horum ſane ſcala dextera E F G ad ſeriem analyticam ſpectat. ſiniſtra H I K ad eius oppoſitam ſyntheſim. Quæ quidem viarum differentiæ in inſtrumentorum Dialecticorum ſyntagmate vniuerſo imprimis eluceſcit. Cùm enim vulgata quædam ſit Methodus excutiẽdi thematis, quæ quia per quæſtiones cathenatim incedit, rectè ἐρωτηματικὴ dicta eſt, plæriſque tamen vel pro præcipua circumfertur, etſi totius Methodi ſiue catholicæ pars, vel inſtrumentum verius appelletur, idcirco iuxta earundem quæſtionum ſeriem, quæ à ſimplicibus ordine ad cõpoſitiores, & hinc ſe rurſus in orbem quandoque circumagit, nos & huius diſcurſionis logicæ ſyſtema vniuerſum in tria partiti ſumus, iuxta comparationum differentias, quibus hæc inſtrumenta logices, nunc ſyntheticῶs, nunc analyticῶs ad inuicem referuntur.

Diſtributio partium in ſcala recta.

Methodus vulgaris & ἐρωτηματική.

Prima

Prima igitur collationis ſeries ſit velut in E inſtrumentorum diuerſi generis inter ſe. Sub huius ambitu interni circuli L demonſtrationum nomina, M punctus, diuiſiones ac reſolutiones rerum ſimplicium (nos compoſitiones rectius appellamus) N verò definitiones deſcriptionesque continebit. *Prima instrumentorum comparatio.*

Altera collationis ſpecies in F exiſtit inſtrumentorum eiuſdem generis inter ſe, idque ſecundum magis minuſque communis rationem, & hæc proinde comparatio, ceu particularior intra priorem eſt comprehẽſa, licèt & penes totius analyſeos filum eandem appoſitè conſequatur. Sic verò ſub huius ditione interni circuli, Q quidem communiorum Argumentationum, Diuiſionum, Reſolutionum, Definitionum; P minus communium; O proximarum & particularium maximè ſtationes exhibebit. *Secunda.*

Poſtrema inſtrumentorum Logices comparatio in ſingulis patet, cum horum inſtrumẽtorum quodlibet totum diſſoluitur in partes, maiores primum vt in R. deinde & in minores ordine, vt in S. tandem & in minutiſſima ſcrupula, vt in T. Quod ſi orbem tibi diſcurſionis penè perfectum voles, hinc rurſus ſumptis auſpiciis paulatim à partibus inſtrumenti cuiuſque ad totius compoſitionem, à minus compoſitis ad perfectiora ſingula, ab vniuerſalibus denique ad particularia, vel à remotioribus ad illa proxuma, minuſque communia inſtrumentorũ genera, oppoſito cõpoſitionis ordine progredi licet: vt eorundem orbium ſiniſtræ ſcalæ deſcenſus oſtẽdit, primũ in H particulatim T S R, in I rurſus Q P O, poſtremò & in K interioris ordinis gradus N M L. *Tertia.*

Habes conſtituendorum ordinum confuſam hactenus & indeterminatam rationem, ſed opportunam maximè & veritati proxumam, quippe quę ad ſtabiliendam Methodum certam numerorum æquabili lege conſentiat, ab ipſa autem naturæ opificis ſimilitudine protrahatur. Priuſquàm verò diſperſa nimium in vnitatem denuo referamus, hæc ſit dictorum ſumma complexio.

CLASSIVM IX. BREVIS EPILOGVS,

Cum reductione earundem ad ternarium, rurſus & hinc ad vnitatem indiuiduam.

CAPVT V.

CVM rerum omnium prima ſint genera duo, quorum alia in mẽte dumtaxat, alia in natura eſſe dicantur: idcirco & conſtituendarum claſſium duplex eſt ratio, rebus nimirum propoſitis, vel vt ſunt in animo tantum, vel vt in natura. Equidem quo cunctis vno negotio facerem ſatis, miſta ex vtriſq; generibus forma, compoſitionis tertium genus inueni. Mentalem etenim rerum cõſiderationem ad rationalem partem magis reuinxi cum claſſe logica, quæ ipſi imprimis ſit dedicata. Reales ordines cõtra ad intellectum magis imaginatricemq; facultatem, ad contemplationem Phyſicam, vel Metaphyſicam alligaui. *Rerum prima genera duo. Duae constituendarum classium simplicies rationes. Tertia & mista constitutionis species. Ordo Mentalis. Ordo realis.*

Rursus cùm in consideratione qualibet siue ordinibus singulis, alij sint exemplares maxime,tanquam in Deo resides, in mente opificis primi: eorundem alij rursus ab intellectu inferiore tãquam imagines efflorescant,quarum & priores aliquæ, posteriores cæteræ, ceu magis effusæ nobisque familiares appellantur;idcirco & trinitate in se ducta classes vniuersim effinximus noué, sic tamen vt omnes ad tres potissimum refluant, sintque in singulis trium archetypæ quædam, velut sigilla vel exemplaria;quædã vti effigies primę;quædam postremò, vt harum imagines posteriores.

Exemplares classes.

Imagines priores & posteriores. Classes ex 3. nouenis.

Classis Metaphysicæ anacephalæosis.

In classe Metaphysica quæ ab intellectu potissimum pendet, exemplat id omnibus præferendum est,vt ordo prior in rectũ perpetuus cogitetur, à summo Ente ad non Ens infimum per medios gradus,penes participationẽ idæarum omnium,Vnius,Boni,Veri,Pulchri. Transuersim rursus statuantur,& alij gradus rei cuique intra compositionem quodammodo subsistentes, à prima abysso siue materie ad auram mediam proportionis gubernatricem , & hinc ad superiorem alteram, seu toti præsidem formam. Huius imago sensibilis ac magis expressa est , in rectum sanè à mundo maiori per microcosmon hominem,vsque ad bene constitutam rempublicam siue scientiam aliquam , quæ velut imago mundorum sit omnium supernorum Velut Mundus μικρόκοσμος ad naturalis vtriusque similitudinem ab homine conformatus , qualem ille fortasse Prometheus finxit,cùm ignem cęlitus sustulisset. Transuersim denuo ducantur ordines plures,ab ipsis nimirum corporibus ad qualitates,ab his ad spiritus animamque gubernatricem, quæ cæterorum vires in se complexa,sit finis compositi,sit & principium antesignanum. Nos hic maioris distinctionis gratia,mundorum singulos rursum diuisimus in alios duos,corporeum scilicet vnum,atque intelligibilem alterum,quæ vel vt partes cuiusque antedictorum trium,vel species concipi possunt,& rursum dirimi infinitis modis, cùm & ipsa in animo nostro compositionis diuisionisque potestas numero sit infinita. Postrema imago classis eiusdem fuerit, quæ iuxta creationis triplicem seriem mundi res vniuersas ductu continuo ab vno trinoque fonte diducit,& cuius subsidio dispersa plurimum in vnitatem optimè referuntur, vti vberius figura plenior suo loco & tempore demonstrabit. Istarum classium trium syntagma est vnicum,rectis vndique,transuersisque circulis exaratum, classis intellectualis vel Metaphysicæ nomine comprehensum; at circulis illis in longum latumque exporrectis accedunt alij communes sanè figuris tribus,ac velut occultioribus notis in altitudinem subrigẽdi, vt cogitemus in singulis dependentiam mutuam ad idem vnicum per partes analogas ratione vel loci, vel temporis,vel alterius ordinis: ex quo similitudo confusa & tantum æquiuoca,naturæ certior quidem,nobis indefinita consurgit. Sunt autem sicut & ex diuisione qualibet totius in partes integritatem constituentes ; ita & ex rerum ordinibus, locis atque temporibus distributarum plurimi gradus . vel enim dicuntur res summæ,mediæ, infimæ: vel priores loco, mediæ atque postremæ: vel demum pręteritæ,pręsentes tempore ac futuræ. Ex hisce classibus

intellectus

intellectus ſubſidio conſtitutis inuentio quoq; confuſa primum exoritur quo ad nos: Quare & Metaphyſicus ille diſcurſus, qui cæteris prior in ſphæra rationalis animæ pro longitudine referetur.

Succedunt Phyſicę claſſes ab imaginatrice potiſſimum facultate cōpoſitæ, atq; ad diſcurſionē Phyſicam mox adaptandę. Huius ſyntaxeos pars vel forma exemplaris prior recto & pręcipiti lapſu à ſummis generibus per ſubalterna ad ſpecialiſſima fertur, tranſuerſim diuiſiuas paſſim oſtendens & conſtitutrices differentias; vel ſi quid promi poſſit illarū loco. Idea eiuſdem media vel imago prior in longitudine quidem ſubſtantiarum exhibet gradus, iuxta communioris minúſue communis formæ participationem: in latitudine verò formarum omnium ſeriem eſſentialiū, accidentalium, & quæ eſſentiam comitátur, prout eidem vel propiores ſunt, vel ab eadem longiùs ſemouentur. Imago poſterior mundi res vniuerſas ad elementorum, vel trium, vel quatuor indolem optimè religauit, quod ſanè vt feret cuique ſententia, variari modis rurſum vel infinitis licet. nam ſiue primorum generum, ſiue elementorum mundi catalogum ſpectes, etſi (vt libro de nat. humana inquit Hippocrates) diuerſa diuerſi ſtruant; ſententiam tamen omnes eandem ineunt, vt quamuis alij duo, alij tria vel plura numero elementa conſtituāt, nonnulli vnicum tantum, etſi rurſus & inter Medicos plerique hominem ex ſolo ſanguine conformatum cenſeāt, alij ex bili tantùm vel pituita, omnes quidem verbis diuerſa proferūt; epilogum tamen eiuſdem ſententiæ vel inſcij cōprehendunt. Quod & Ariſtoteli vſuueniſſe arbitror, dum de principiorum numero contra Thaletē, Meliſſum, Anaxagorā, &c. tantopere litigat: cùm ipſi fortaſſis minimè cōſtet quopacto principij nomē ab antiquioribus fuerit definitum. alij enim principium ſubſtantiæ, alij fortaſſe continuitatis, vel magnitudinis, vel efficientiæ voluerunt. Ita cùm in corporibus noſtris de venarum arteriarumque principio diſputatur, niſi quid nomine principij voles antè conſtituas, poſſum & cor vaſorum omnium, poſſum & hepar venarum principiū affirmare. Ita ſanè & particulares de re quapiam opiniones diſſidentes in concordiam rediguntur iuxta cōceptus cōmunioris aliquam rationē. Sed vt ad claſſes me recipiā. Harū quoq; figurarū triū cùm ſit ſyntaxis vnica ex circulis pluribus, recta, trāſuerſim excurrētibus; accedit tamē & ratio cōmunis altera, velut in altitudinē exarāda, progreſſus Phyſici, & ſecundum idem: vt alij ſint continuitatis gradus ſecundum idem commune genus, ſiue eſſentiam rei, vel ſecundum commune accidens, vel commune ſubiectum, ſub ſigni ſcilicet ſignatique nominibus, ex qua continuitate diſcurſus ille in latitudinem germinaſcet.

Claſsis Phyſica anacephaleoſis.

Variandi ratio in omnibus infinita.

Poſtrema nobis eſt claſſis etſi naturæ media, quam Rationalem & Logicam appellaui, velut ex Rationis mediæ officina ſcaturientem. Huius exemplar primarium in longitudine tres voluntatis habet, tres cognitionis præcipuos gradus, in latitudine Idearum ordines primo, inde & naturæ in commune diffuſæ ſpecies, tandem & mundorum omnium rerumque ſeriem, vt actu ſint diſtributæ, prout hęc ſingula circa ſuum opificem velut centrum, & circa ea-

Claſsis Logica anacephaleoſis.

 dem

dem animus noſter cognitionis ala & voluntatis aſcendit deſcenditq́ue continuè vel penitus circumfertur. Eiuſdem claſſis imago expreſſior data eſt, vt recto quidem aſcenſu deſcenſuq; voluntatis & cognitionis tripartitæ nuper obiecta totidem numero comprehendat, prout ſublatus animus ad verum bonumq́ue, vel decliuis ad falſum malumq́ue altius reuellatur. Tranſuerſim in latit. iterum I I I. ordines aſſignantur. Primò naturæ cõmunio atq; diuerſitas ſub nominibus entium rationis: Secũdò eiuſdem communio ac diuerſitas ſub nominibus cauſſæ vel effectus: Poſtremò earundem conſenſus atque diſſenſus, prout in medio quodam velut ad communem regulam comparatur. Reſpondet huic imagini tertia, cuius diductio tranſuerſim quidẽ inſtrumentorum Logicõn differentiis partim eſſentialibus, partim accidentariis adaptatur; alter autem in rectum deſcendens ordo eorundem collationem mutuam refert: primò, vt magis minuſq́ue cõmunia ſunt inter ſe; mox & ſecundum vniuſcuiuſque partes maiores, medias atque minores: Ita in vnũ redactis rationalis diſcurſus claſſibus tribus, vnã quoque conceptus ratio, & cõmuniſſima velut in altitudinem aſſignanda eſt: vt quidem ſint plurimi dependẽtiæ gradus per inſtrumenta ſpecificæ ſimilitudinis, genericæ rurſus & accidẽtariæ. Horum omnis relatio circa idem, ex qua diſcurſus tandem rationalis aptiſſimè producetur. Vides vt rerum immenſa ſeries ex vnitate paulatim in infinitam multitudinem ſerpat: vtq́ue naturæ totius conceptus rudior (cui potiſſimùm hæc operis pars à nobis eſt dedicata) per tres primarias claſſes, vel ordines diſtributus, velut multiplicatione quadrata ſeſe in nouenarium ſcindat, ex quo paulatim & Cubice ad ſeptem vſque & viginti interordinia ad ſolidi corporis ſpeciem quàm facillimè proferatur.

Numeri ternarij & nouenarij ſummaria ratio, & eorundẽ progreſſus ex vnitate vſque ad 27. figuram corporis cubici.

Ratio cur diſperſa reduci in vnitatem maximè debeant.

Sed cùm inferna pars animæ noſtræ ex vno multiplici diſtincta fuſius rerumq́ue communium particulares facies propter commercia externorũ ſenſuum certius aſſequatur, ſed non tam firma complecti memoria poſſit, niſi diſperſa penitus in vnitatem denuo vel ſimpliciores ordines colligantur. Idcirco ne propter inſolentẽ luxuriem ordinum I X. propterq́ue exorbitantem paululum ipſarum vbiq; partium varietatẽ (quæ reddi modis innumeris queat) inter diſcurſus methodicos non ſatis ſuccurrant ſingula, nec prõpte cum libet in vſum neceſſitate præcipiti proferantur; nequaquam fore id ſuperuacuum puto, ſi tres præcipuas claſſes ex antedictis nouem ſic fabricaueris, vt particularium quælibet intra ternarij limites comprehenſa ad integritatem vnius id maximè conferat, quod ſit in genere ſuo velut anteſignanum. Eadem opera & fructu maximo diſces, quanta ſit animæ rationalis in compoſitione varia atque diuiſione dexteritas ſiue potentia, quantumq́ue rebus iiſdem humanæ cogitationis vi vel impugnantes oppidò ſpecies ſeparatis, ordo tamẽ partium in toto (ſi rectè proceſſerit) atque in eodem illarum conſenſus mutuus vbique analogus effloreſcat. Atqui vt breui complexu inexercitatos tyrunculos paululum adiuuemus (nam dare perfectos rerum ordines, non eſt inſtituti noſtri, cùm potius docere ſit animus inſtituendi ordinis compendiariam rationem, ideoq́ue.

ideoque inter communia tantum communis hactenus atque indefinito impetu discurramus ipsam discursionis cuiuslibet Methodum accuratam præ oculis statuentes, sed particulares quæstiones de rebus ipsis non nisi per accidens propterq; doctrinæ communioris illustrationem in medium producturi:) ponam figuris rursum liquidioribus effingendarum classium typos præcipuos III. Metaphysicum vnum relationis ad idem intellectui congruentẽ: mox & Physicum alterum relatione secundum idem ab externis sensibus maximè virtuti phantasticæ familiarem: quibus succedet tertius Rationi domesticus ordo, qui relatione omnium circa idem velut centrum Logicus vel Rationalis appelletur. Habebunt singuli ex sui generis particularibus typis decerptos præcipuos segmentorum gradus, quorum sublimior scala in longitudinem, in latitudinem infima, media rursus in altitudinẽ erigatur, vt insit vbiq; figuræ simplici sectionis prioris idea, qua primum vnitas in ternarium, ternarius in nouenarium excrescebat. Sed cùm planè ad circulum seu rationem sphæricam nostri contendat propositi forma, in rebus expansis figuram quoque ipsarum classium circularem maluimus imitari potentiæ mobili animæque discursioni maximè consonantem. Nunc tamen cùm ad memoriæ stabilitatem, propter firmissimam basim, sit aptior trigonus; cumque ad lineam rectam detur vel arcus vel circuli certa proportio; figuræ autem multilateræ ad trilateram reducantur vt elementum primum; idcirco postquam perlustrauerimus mobilioris animæ redactos nuper in circulum gradus, eorundem certè comprehensioni stabili sic per trilateras hasce pyramides optumè consulemus.

Reductio omniũ nouem in ternarium.

Figurarum ratio in constituendis classibus.

FIGVRÆ

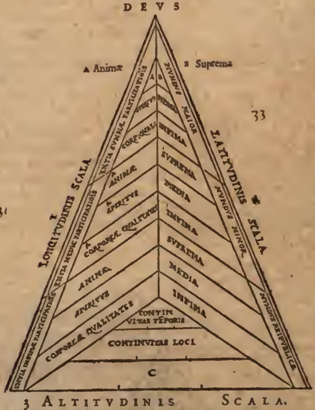
FIGVRAE PRIMARVM CLASSIVM TRIVM

Ex orbibus nouem in tres trilateras pyramides concinnatæ.

I

CLASSIS METAPHYSICA

intellectui maxumè familiaris.

C Continuitas apparentis similitudinis veri boni vnitatis pulchrit. &c. quæ ad Deum referuntur.

Vbique Relatio ad idem æquiuoca.

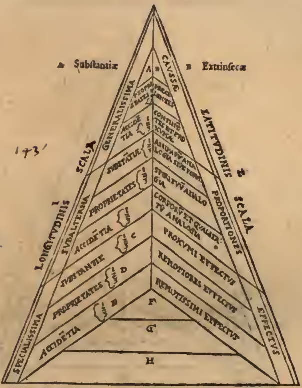
In summo, commune punctum vel apex Deus, infinitus secundum actiuam potentiam.

In imo Materies, infinita secundum passibilem vim.

CLASSIS

2

Classis physica virtuti imaginatrici maximè seruitura.

143'

C
Materies
Forma
Cōpositū
{Diuis. Cōstit.

D
Animarum
Spirituum
Corporum

E
Quantitas
Qualitas
Relatio.

3 Altitudinis Scala.

F Continuitas secundum idem vel commune Accidens.
G Continuitas secundum idem commune subiectum.
H Continuitas secundum eandem substantiæ rationem vel generis, vel speciei, vel differentiæ nomine comprehensam: quæ velut augustior cæteris locum in discursu Physico primarium habet.

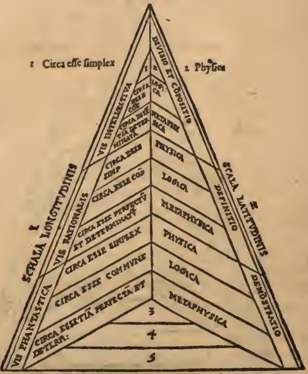
Vbique Relatio secundum idem, vniuoca; primario quidem si secundum substantiam, secundario & per reductionem quandam si secūdum subiectum vel accidens, vti ex sequentibus amplius innotescet.

Commune fastigium Natura rerum effectrix, vel Deus.

In Basi res singulares sensibiles, vel indiuidua.

3

CLASSIS MEDIA SEV LOGICA AD RATIONALEM facultatem maximè ſpectans humaniq́ue animi raptum circa naturam atque entia rationis.

3 ALTITVDINIS SCALA.

3 Continuitas orbis inſtrumentarij totius generici ratione.
4 Continuitas orbis inſtrumentarij totius atque eiuſdem ſpeciei ratione.
5 Continuitas inſtrumentariæ collationis totius integritatis ratione.

Vbique relatio partim rerum, partim inſtrumentorum circa idem, ſubinde analoga, ſubinde vniuoca, ſubinde mixta quadam ratione.

In area naturæ rerum inſtrumentorumúe diuerſitas.

In medio ſcientia, ſi res rationis obſerues; Deus, ſi res vti ſubſiſtunt.

In circuitu animus rationalis vnus ac trinus, ad ſui artificis ſimilitudinem, & cuncta ad ſui imaginem in trinitatem & vnitatem rapiens.

Vberio-

Vberiorem istarum classium vsum per doctrinam canonum IX. interque exercitamenta particularia promptius assequeris.

Quod si adeò totius quoque conceptus Pyramides III. in vnam principem ceu columnam solidam arctare sit animus, quę tibi per inexhaustã oceani molem, Naturęque abditæ cymmerias tenebras gradienti velut fax æterna prælu ceat: ad vnitatem illam æternam hic te conuertas est necessarium. Vnde & vita omnis, & nexus, & pulchritudo, similiter & status, ascensus, descensus atq; conuesio velut radij triplicis cõtinua quadam dimanatione procedũt. Nihil enim in tota philosophia verius, quàm Deum vnum, Florem mentis & caput (vt Zoroastri verbis vtar) vbique velut architectum principem, summumque geometram vnitatis suæ & trinitatis indiuiduæ imaginem sacrosanctam in rebus conditis expressisse. vt sit ab infimis ad suprema vsque, & hinc cõuersim ad infima raptus quidam perpetuus, qualem profecto per scalã immensam à terræ radicibus ad plagas vsque æthereas exporrectam, perque accessus angelorum regressusque varios ostendit in somnis Deus patriarchæ summo atque philosopho Iacob: cuius sanè pulcherrima ratio præclarè à Iudæo Philone reddita est libro de somniis, vbi & diuorum venerationem æternorumq; spirituum ceu mediatorum mortalibus necessariam demonstrauit. nam & si inter nos & patrem sit mediator filius, si tamen inter & filium & nosmetipsos nulli sint ordines medij, iam certè extrema se turpiter iungunt, peritq; totius ordinis & hierarchiæ pulchritudo, vnde & plus impendeat periculi nobis, plus etiam diuinæ magnificentiæ detrahatur. Nec vetat quippiam vel hinc probari quæ rident insulse plurimi animarum hinc euolantium triplices status, atque inter extrema cuiusdam generis medij vindicem flammã, cuius sanè vel priscos philosophos sensum habuisse in viuis apparet, vti ex monumentis Platonis atque Plotini est manifestum.

Reductio in vnitatem quo fonte primum sit hauriendum.

Deus omnium Fons.

Raptus mundi perpetuus.

Scala vniuersitatis Iacobo in somnio diuinitus ostensa.

Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes; penitusque necesse est
Multa diu concreta modis, &c.

Sed istæc nonnihil supra propositi metas, atque odiosa fortasse pluribus, qui in rebus sacris sermonem philosophicum vix admittant, reiectisque rationibus logicis à sola semper auctoritate depẽdeant, cùm tamen in auctoritate explicanda per rationem priuatam quiduis audeant, vt doctè admonet philosophus summus & Reuerendiss. Cardinalis Hosius libello quem de hæreseon originibus scripsit. Sed neque hic rationi assiduo locus. Vnde id tantum digressus volui, rectè vbique, ad vnitatem classis vnum principium summum & finem infimum, plures verò analogos statui atque intermedios gradus, cùm absque medio extrema inuicem nec pulchrè, nec commodè comparentur. Viderunt hæc Ethnici Vates, non per solidam fidem (quippe quæ nobis Christianis solis à sancto spiritu per Baptismatis sacramentum infundantur) sed tantum naturæ instinctu simpliciore, tumultuaria prorsus atq; vmbratili ratione, qualis

Conc[illegible]

Aethnicorũ sagacitas circa diuinarum contemplationem.

qualis

qualis quæ per Ecclesiam vnicam, intellectúmque communem minimè gubernatur. Vnde Pythagoras vnitatem imprimis creditur adorasse, sed & eandem trinam virtutis triplicis astruebat. Eiusdem ferè sententiæ est illud Orpheicum.

Monas Pythagorica.

πάντ' ἐνορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις καὶ πάντα βραβεύεις.

Monas & trias Orpheica.

Videtur enim tribus hisce nominibus cõsilio, luce, vita, trinitatem aliquam in vnitate signasse, qualem nos istic liquidiore schæmate commonstramus.

Ternionis sacrae paradeigma.

		Summũ bonum		Principium		Creat		Ex eodem effluũt vt a		Vita
Iupiter, vel summa vnitas trina secundũ Orphea.	In se	Summũ pulchrũ	ad cæteta cõparatur vti	Mediũ	idéo omnia per amorẽ	Rapit ad se	hinc inter creata singula	Per eundẽ circũaguntur	hinc & particulatim in omnibus	Ordo
		Summũ iustũ & verum		Finis		Perficit		In eundẽ refluũt & terminantur vt a		Connexio

Productionem huius vlteriorem columnæ sequens pictura mox exhibebit. Quid autem prolixius inter Philosophos moror, num magis illa Mercurij miranda sententia? M E N S autem (vt in Pimandro meminit) vtriusq; sexus » fæcunditate plenissima, vita & lux, cùm suo V E R B O mentem opificem pe- » perit, qui quidem Deus ignis & S P I R I T V S numen ex hoc ternario in multis non longè à Moysis sententia discrepans, paulatim consonam ducit vniuersi molem, suo principio per numeros certos ac pondera, perque proportiones ordine respondentem, tandemque in fine Asclepij & mẽtis humanæ portiones cõgruas pro gratiarum actione depingit, vbi sic ait, Donas nos sensu, ra- » tione, intelligẽtia: Sensu quidem, vt te cognoscamus (per sensibilia scilicet si- » mulachra) Ratione, vt te suspicionibus indagemus (per instrumenta scilicet » propria discursuumq; seminaria) Intelligentia, vt te cognitione cognoscentes » gaudeamus (per infusa scilicet prima principia radiumque mentis superioris) » ac tuo saluati numine gaudeamus. Pulchrè itaque vel solo naturæ lumine antiquiores philosophi ad illud E N S E N T I V M viam mortalibus præpararunt. Vnde & vnitatem illius, & trinitatem, progressumque cõtinuum per ordines mundi mineruа crassiuscula percepere.

Monas & Trias Mercurij Trismegisti.

Virgilij de Deo sententia Georg. 4.

Deum namque ire per omnes
Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum;
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenueis nascentem arcescere vitas.
Scilicet huc reddi deinde, & resoluta referri
Omnia, nec morti esse locum, sed viua volare
Syderis in numerum atque alto succedere cælo.

Vbi

Vbi Poëta maxumus eleganter admodum non modò diuinæ naturæ radium mundi mẽbris infusum singulis explanauit, verùm & primos insinuasse visus est omnium motus, ascensus scilicet, descensus atq; conuersiones, in quibus potissimum integritas mũdi & vniuersa vita cõsistit. Sed multo expressiùs nostræ religionis antistites, quorũ referre sententias quotcunq; vel huic loco sunt opportunę, friuolum foret ac superuacuũ penitus. Quin cùm ille immensus artifex, teste Psalmista, ignitis curribus suis, atque inaccessæ luci æternam caliginem circumfuderit; præstare arbitror vt cum B. Dionysio Areopagita illud de Deo dicamus, potius omnes affirmationes nostras incõpactas penitus apparere, vt summa hæc vnitas nullis humanis viribus vel capi vel exprimi possit: nam si veritatem voces, obiectat se falsitas; si substantiam, ingerit se accidentis ratio; si bonum, mali; si primum ens, non entis atq; materiæ conceptus animũ (velis nolisque) diuellit. Vnde & nomina quidẽ quàm plurima tribuit in vnitatẽ vnicã cõsonãtia: nã & Deũ vocat & vitã, pulchrũ & sapiens, lucem & veritatẽ. Sed ipsa quidẽ bonitas (vt verbis ipsius vtar lib. de diuinis nominibus cap. 2.) diuinam totam essentiã quicquid sit tandẽ definiens atque enunciãs à scriptura sancta laudatur, nemo bonus, nisi solus Deus. quare & talẽ coniunctionis distinctionisq; rationẽ theologis visus est præfixisse, vt omniũ sit „ affirmatio, omniũ negatio, omni affirmatione atq; negatione superior, prima- „ rumq; principaliũ personarũ, si ita dicendũ est, aliarũ in aliis omnino cõiuncta „ & nulla in parte confusa mansio & sedes. Quemadmodum (inquit) lucernarũ „ lumina (vt exemplis quæ sub sensum cadunt & aptis vtar) quæ in vna sunt do- „ mo & tota inter se, ac mutuo in totis, integram certamque inter se quæ pro- „ priè cohæret habent distinctionẽ, cùm interim & coniuncta distinctione sint, „ & coniunctione distincta. quibus [illegible] verbis Trinitatis sacratissimæ ra- „ tionẽ infandã (quoad humanis viribus licuit) luculẽter absoluit, vnius & trini radium in cuncta diffusum eiusdẽ operis cap. III. his ferè complectitur. Hoc „ autẽ & vnum, & bonũ & pulchrũ vnius vi ac nomine, omniũ multorũ & pul- „ 53 chrorũ caussa est & bonorũ; ex hoc sunt oẽs rerũ status, qui essentiã attingunt, „ cõiunctiones & diuisiones (vt ita dicã) idẽtitates, diuersitates, similitudines, dis- „ similitudines, societates, commerciaq; contrariorũ, non cõfusæ res & proprie- „ tates, superiorũ prouidẽtiæ, parium inter se cõnexiones, cõuersiones animorũ, „ rursusq; omniũ in omnibus cõgruę cõmuniones, cõcentusq; vniuersi, vt men- „ tium, animorũ, corporũ. Sed personarũ trium in vnitate essentię rationẽ omnes theologi veteres ita paucis perstringunt. Quia Deus est vnitas summa, gignẽs ac pater dicitur: ex eo autẽ quòd vnitatis æqualitas, genitus siue filius: ex eo quod vtriusq; cõnexio, sanctus spiritus. Quod si autẽ exactè perpendas à patre filiũ gigni, hoc fuit in sacris Deũ omnia in verbo creare, quo argumẽto verbũ, artẽ atq; ideã creatorũ respectu affirmat D. Aurelius August. Nã creatura, quia Deus pater est, esse incipit; ex eo quod filius, perficitur; quod verò sanctus spiritus, ordini cõgruit vniuersali & coaptatur. quæ sunt in rebus singulis trinitatis æternæ vestigia; quod idẽ cõprobat cõmentario in Genes. ca. 1. Vides vt nostra

Trinitatis atque vnitatis diuinæ idea paucis ex orthodoxis desumpta.

hæc quoque principia etſi Platonem in pluribus redolent, ab illo ſacrarum literarum fonte non ita diſſideant, quin illuc vnde deſumpta ſunt primum (at nonnihil ab Ethnicis deprauata) quàm facillimè reducātur. Sed vetus prouerbio vox eſt, Ea quæ ſupra nos, parum ad nos aut penitus nihil. Quin vt familiarem & nobis circunfuſam proximè progreſſus iſtius imaginem demus:

Paraſceue ad vnitatis & trinitatis ideā expreſſam in mundis tribus, et eorum partibus ſingulis.

Refer te denuo ad mundos præcipuos tres, & eorundem ſingulos gradus: apparet hos omnes ratione ſtabili ex vno in tria & IX. ductu continuo prorogari: ac viciſſim ex IX. per III. referri in ſimpliciſſimam vnitatem.

Mundi prima diſtinctio.

Habes enim maiorē orbem, minorem & medium: in ſingulis ſua contenta, continentia, & impetū facientia vel animas, ſpiritus, corpora: poſtremo & in horum vnoquoque inferiores ordines, medios & ſupremos; nec verò partiri vlterius ſeruata ternarij ſimilitudine, vel vſque in infinitum. Sic enim vniuerſim ideę ſunt comparatę, vt inferiorū omnium rationes in ſuperioribus ſint comprehenſæ, ſuperiora viciſſim inferioribus ordine, iuxta minoris maioriſque participationis ſeriem naturæ ſuæ imaginem virtutemque communicent, ne temere dictum ſit illud, OMNIA IN OMNIBVS ESSE, quod cùm Platone primum diuinus ſenſit Hippocrates.

Imago Dei in Mundo maiore Sol.

Accipe verò totius primum ſenſibilis mundi ſiue maioris imaginem in ſole hoc longe pulcherrimo, quem propter cognationē vel apparentem ſimilitudinē dignatus eſt ipſemet rerum ſummus artifex ſedem ſuam vel habitaculū appellare. eſt enim Sol vnicus totius lucis, caloris ac vitæ ſenſibilis fons, velut princeps aut anima mundi, velut communis intelligentia totius orbis ideam infinitis radiis & potentiſſimo orbe complexus, quod ſanè hinc facilè conſtat, quia quicquid ſtellarum reliquū eſt, hunc tanquam regem inſtar ſatellitij circumſiſtit, hunc ſolum obſeruat, huius parent imperiis, orbes ſuos ad nutum iſtius circumagunt, calorē ſuum, vel caloris actum potius eiuſdem caloris impulſu, vitam ex vita, & lumen quodammodo ex lumine mutuantur. Nam ſiue cæleſtium motuum ſecteris veterem theoriam, ſiue repertas pridem Nic. Copernici, viri clariſſimi, & planè inuerſas prioribus Hypotheſes, Solem in centro ſcilicet vniuerſi immotum penitus cum cælo octauo conſtituentes, Terram in loco Solis orbe lunari vndique comprehenſum, vbique

Sol mediū mundi aliorum ſyderum dux.

ſanè Solem vt mundi medium fatearis eſt neceſſarium: & quod ad cæterorū motus attinet, omnes reſpectu viæ Solaris vnius eclipticæ ſcilicet diriguntur: vnde & deferentes augem excentrici eorundem & epicycli pulchrè ad Solis

Planetæ omnes ad ſolis arbitriū mouentur.

aſpectum, velut vnam certiſſimam regulā, velut amuſſim explorantur. Quodque ad virtutes omnium, ſunt ſuæ cuique peculiares, vt & effectus quotidiani,

Solis vis actualis.

& ipſa apparens lucis varietas docet; verùm hæc eadem in Sole quodammodo velut actu perpetuo viget, in cæteris vinctæ perpetuo à Solis actu id planè

Syderum vires à ſole in actū prouocantur.

expectant, vt per ſchematiſmos mutuos è poteſtate in actū prouocentur, vnde & eius calore & velut communi ſpiritu pendent accedente varia directionum viciſſitudine. Nam habent planetæ omnes vim calidi in luce vt ſumme concreto fomite deliteſcentem, & ſi quid efficiunt in hiſçe inferioribus (quod omne tantum eſt vniuerſale, propter correſpondentis atque ſubiectæ materiæ infinitu-

infinitudinem, vnde & eorum significatio tantum est communissima) virtute solius id calidi præstant: verum Saturno idem calidum magis decumbit centrum versus ab ipsa circumferentia. quod & in orbe Lunari est vero simile. *Probatur idea in singulis.* Marti cõuersim vis omnis protensa videtur ex centro magis ad circumferentiam. Ioui Venerique magis æquabili ratione per aream vniuersam, vti Mercurio per eandem, sed inæquabili modo. Ligatur omnis hæc calidi virtus propter ipsius lucis ingenitam qualitatem, quam præter communem à Sole protensam habet: in ♄ quidem propter analogam terræ compactamque nimis superficiem lucis, quæ quodammodo & frigidi caussa efficiens in sublunaribus est æstimanda. in ☽ ♃ ♀ propter analogam aëris elemento æquabilitatem nimiam velut humidi caussam. in ♂ & ☿ propter inæquabilitatem nimiam. Vnde & siccitas in rebus subditis germinascit. Vnde ☉ actum dat omnibus. Luna vehiculum vel vinculum calidi, & cum Sole Mercurius impetum præcipuè subministrat. Rectè igitur in prædictionibus illis meteorographicis non ex aspectu præsenti statim, vt vulgus facit, venturarum mutationum iudicia ferimus, cùm prius oporteat in sublunarem regionem à mundo superno totius systematis semina delegari, quæ per directiones, vmbrarumque circuitus certos ex mera potentia prouocentur in actum. Atqui cum cæli totius idea in Sole præcipuè vigeat, regionis sublunaris in Luna, rectè vbique eorundẽ congressus ceu maris & fœminæ in iudiciis obseruamus; vnde velut iactis seminibus directionem instituenti euentuum tempora & vicissitudines pulcherrimę deducuntur. *Solis & Lunæ congressus idea omnis generationis corruptionis.* nos horum (absit inuidia verbo) non absque applausu vel doctissimorum hominum persæpe periculum fecimus, nunc imitari studẽt ineptus vnus & alter sub cuiusdam Athẽsis nomine, qui rem nequaquam assequitur, verborum interim & carminũ ex nostris Ephemeridibus fœdissimo plagio vel plenas paginas suffuratur. Nunc vide, num qualis artifici Deo per vniuersum, talis ferme & Soli per res sensibiles ex vnitate virtutum multiplicitas fluat, ex multitudine rursus in vnitatem omnium reditus colligatur, quemadmodũ ex vno Oceano inundat vberrimus Nilus, vnde ceu facto circulo per sinus diuisos iterum

Atque per ora nouem, vasto cum murmure montis
It mare præruptum, & pelago premit arua sonanti.

Sunt enim in mundo maiore contigua singula, propter communem spiritum, quæ contiguitas id maximè præstat, vt iuxta perhennes ordinis gradus caloris, vitæ, lucis, sensus & motus sit quidam consentus mutuus, mutua participatio. Atqui horum idea in Sole vt simplicissima & generalis maximè est, iuxta Ptolomæi sententiam libro τετρα βιβλίου. vbi & de Luna idem iudicium ferè promiscuè tulit; in stellis cæteris dispersa penitus & singularis, non tamen vsque adeò quantũ in sublunaribus elementis mistisque corporibus, quæ quanto ex pluribus sunt cõstituta, eo & signi, & caussæ rationẽ magis multiplicem præseferunt. *Solis & Lunæ vis generalis maxime, aliorũ syderum dispersa et singularis magis.* hinc autem nata est contrarietas primum, deformitas omnis materialis, fortunæ acerbissima velitatio cum humana ratione, sic vt & iste delapsus

lapſus ex vno in multitudinem per animorum incuriam vel opinionem prauam,ceu prima ſit viſa veteribus peccandi occaſio, quemadmodum de lapſu angelorum doctiſſimè cenſuit Beatus Dionyſius Areopag. Verùm age, cum Cæli,Sòli, Solisq; intuendorum gratia nati propemodum ſimus,vt horum ſcilicet ſenſibili ſimulachro,internum illum ac nullis ſenſibus peruium Regem velut ſub ænigmatis nube, & obſcura cinctum indagine contemplemur:

Eſto hoc demum in mundo Maiore

SOLIS VNIVS ET TRINI SENSIBILE SIMVLACHRVM, eiuſque dimanatio in mundum maiorem hunc vniuerſum.

Sol Anima vel oculus Mundi, iuxta Platonicos.

1 Anima Cognitrix Princeps & Gubernatrix.

2 Mundi Maioris Spiritus Animalis.

3 Cæleſtis regio.

4 Anima Vitalis & Iraſcibilis mundi.

5 Mundi maioris Spiritus vitalis.

6 Aetherea regio circa Lunam.

7 Anima naturalis & vegetatrix.

8 Mundi Maioris Spiritus naturalis.

9 Elementorum turbida & Sublunaris regio.

A principe parte Solis vt anima vel eiuſdem intelligentia, mediante Spiritu,per corporeã lucem,inſinuat ſeſe illius Rãdius animæ vniuerſi,per ſpiritus eiuſdem, vſque ad corpoream qualitatẽ. Vnde hic Nouenarius

VT PRINCIPIA. 1	1 Princeps facultas intellectui comparabilis cum defluxu radiorum.	2 Media facultas rationi comparabilis cùm circuitu Radij.	3 Inferior poteſtas imaginatrici comparabilis cum reflexu radiorum.
VT MEDIA 2	4 Lux cum calore cæleſti vel elemento Stellarum.	5 Splendor cum calore æthereo.	6 Lumen & color cum calore elementari.
VT FINES 3	7 Vita & eſſe ſimplex in rebus vniuerſi.	8 Connexus miſtura & eſſe determinatum.	9 Continuitatis ordo cum attractione ſimilis ſeparatione contrarij: vnde eſſe commune.

Ideam.

Ideam omnium prorſus analogam in cælo hoc vniuerſo, in ſtellis ſingulis, & mundi partibus minutiſſimis non aliena admodum ratione concipies.

Flecte nunc mentis aciem in teipſum, inque humani generis ſpeciem microcoſmi nomine comprehenſam. Conſtamus omnes ſimiliter penè ex animo, ſpiritu, corpore. Sed anima rurſus in rationalem aptè dirimitur, iraſcibilemque, & appetitricem. Corpus proportione pari in ventrem ſuperiorem, medium & infernum. Spiritus in hæc diffuſus aut animalis dicitur, aut vitalis, aut naturalis. Atqui vt oculus vnicus ideam cerebri refert; cerebrum, vel caput (Platone teſte) totius humanæ fabricæ: ita & rationalis anima velut vnum & omne eſt, formamque ſimplicem ter triplici modo diuiſa potentia velut nouies Styx interfuſa coercet. Eiuſdem itaque & partitionis ratio & vnitatis imago priori conſimilis ſub ſtellæ vel ſyderis ſpecie ita concipi poteſt.

Imago diuinæ vnitatis & trinitatis in Microcoſmo et eius gubernatrice anima rationali.

ANIMAE HVMANAE VNIVS ET TRINAE Imago rudiuſcula, eiuſdemque velut gubernatricis extenſio in Microcoſmum vniuerſum.

H *Anima*

Anima Rationalis Microcosmi gubernatrix.

1
☉
Animalis animæ vis, cognitionis, ſenſus, & motus.

2
Spiritus animalis Microcoſmi nat. ○ ♃ ☿

3
Venter Superior vnà cum neruis vniuerſis & cerebro.

4
☿
Vitalis animæ vis & pulſus gubernatrix.

5
Spiritus vitalis nat. ♂ ☿

6
Venter medius, vt thoracis regio, vnà cum corde, & arteriis, & pulm.

7
☽
Naturalis animæ vis vegetationis gubernatrix.

8
Spiritus naturalis natura.
☽ ♄ ♀ ☿

9
Venter inferior cum hepate, ſtomacho, liene, inteſtinis, genitalibus, venis vniuerſis, & carnoſis partibus.

A parte principe minoris mundi fluunt virtutes analogo modo, per ſingulos gradus, vt in maiori oſtenſum eſt ſupra. Verùm ſi animam rationalem ad obiectum proprium referamus, pulchrè ex ternario hic nouenarius aperitur.

VT PRINCIPIA.	1	1 Intellectus agens.	2 Intellectus paſſibilis ſeu ratio.	3 Phantaſia vel imaginatio.
23. 67 VT MEDIA	2	4 Analogiſmus.	5 Conuerſio mutua analogiſmi & epilogiſmi.	6 Epilogiſmus.
VT FINES	3	7 Sapientia.	8 Scientia.	9 Peritia.

Verùm de mentis humanæ partibus, deque totius animæ diſtributione pulcherrima, de gradibus ſingulis, partiumque conſenſu admirando, etſi abunde tractarint veteres ac neoterici; quantum tamen ad conſtitutionem methodi pro effectrice cauſſa ſit neceſſarium, dicemus fuſe ſecũdo huius ſyntagmatis libro; vbi de cauſſis nimirum fabricandæ methodi proxumis & precedentibus ordine diſſeretur. a cap. 3.

Nunc

Nunc adeo ad mundum illum *μικρότατον* à viua naturæ imagine conuertamur. Eiusmodi quiddá est; Ciuitas aut Respublica est & bene cóstituta scientia siue facultas in animis nostris. At nunc Rempublicam vt orbem vnum, eundemque multiplicem præ oculis statuamus. Constat hæc omnis religione, armis, atque forensi toga. Exurgunt in singulis particulares ordines tres; quorum infernos alios voces, mediocres status, ac supremos cæteros. Sunt itaque ceu partes in toto diuulsæ, quæ quantum in vnitatem semper aspirent, ex illo apologo Menenij Agrippæ de partibus humani corporis, earumque consensu mutuo facilè constat, quem (vt testis est Liuius) coram seditioso populo pacis conciliandæ gratia opportunè referebat. quem si semper obseruent & ciuitates cæteræ & summè florentia regna, non ita diuulsis animis, non ita plurimi priuato duntaxat commodo consulentes; & se, & salutem publicam præsenti exitio darent. Fit enim quemadmodum in humana fabrica quoties fatiscente spiritu naturali & animalis deficit, horumque consensu mox & vitalis tertius, aut ex corde afficitur cerebrum, ex cerebro hepar, aut ventriculus perturbatur: hic inter medicos varij varia consulentes, alij in caput mali coniiciunt caussam, alij in ventrem, hepar, vterum aut lienem: cùm interim sit vnus affectus propter humorū duntaxat & partium sympatheiam multiplex, vnde & illi continui defluxionum atque exhalationum circuli, nisi & medicamentis pluribus in vnitatem temperatis, & vni toti, & promiscuè partibus singulis consulatur. Ita nimirum in ciuitate si quisq; solum se sapere putet, si sibi consulat soli, & secum agi feliciter censeat, res vbi priuatas in portu collocarit, fato interim cōmuniore venturam procul perniciē non animaduertat: quodq; vel ex inflammato digito pedis subinde accensa febri & cordis præcipuum viscus laboret, ex oculo accēso cerebrum inflammetur, ex Solis defectu Lunęq; labore languescant & aliorum siderum vires, subiectaque animalia & mundi elementa perturbentur. Eiusmodi verò consensus primaria vincula sunt ipsa religio, iustitiæ leges, & rerum omnium pro cuiusque statu vel ordine summa mediocritas. Hæc cùm rumpuntur, mox velut diuulsis repagulis labascit paulatim & omnium vel multorum salus;

Imago diuinæ vnitatis & trinitatis in mūdo humana republica, tertio scilicet omniumque minimo, & in eius anima gubernatrice, Rege vel Principe.

Consensus partium reipubl.

Simile.

Reipublica vincula.

Vt cùm carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Eiusdem consensus denique, velut superior angulus atq; primatium caput, est gubernator vnicus, rex aut princeps, rursum vt oculus regni vel ciuitatis, vt maximus Sol qui terrarum flammis opera omnia lustret. Huius virtutes ad regni stabilitatem necessarias sic paucis carminibus insinuat Maro;

Principis idea.

Vitisator curuam seruans sub imagine falcem,
Saturnusque senex, Ianique bifrontis imago
Vestibulo astabant, aliique ab origine reges,
Martia qui ob patriam pugnando vulnera passi.

Exempla veri principis.

Habes & eius exemplum viuax in Imperatore quondam Carolo quinto, cuius iustitia summæ iuncta clementiæ, cuius prudentia, temperantia, fortitudo semper inuicta in eiusdem filio, ac rege nostro Philippo sic reuirescit, vt cui & æqua potestas imperij, eidem sanè & morum atque fortunæ, eidẽ merito & præclare gestorum, paternarumq́; virtutum omnium infusa species tanquam hæreditario iure credatur. Modus autem quo res dispersæ ciuium in vnitatem optimè reuinciũtur, primo per illas naturæ cõmunissimas leges, deinde ciuiles & municipales priorum asseclas reperitur. Sunt autem & Medicinæ, & Iurisprudentiæ, & Theologiæ practicæ, iuxta connexum illum perpetuum animorum, corporis atque fortunæ, fermè communes leges atque ab origine nobis insitæ notiones, quarum intuitu particulares canones fabricantur. Similitudines quoque, prouerbia, allegoriæ, metaphoræ in vsum communem erui solent: quanquam & à rebus maiori interuallo naturæ disparatis, eorum collectio per ideam quandam vniuersalem fit ferè consimili modo. Habes passim exempla plurima sententiarũ & axiomatum, quę facultates principes tres æqua quodammodo ratione concernunt. vt

Modus continendæ reipublicæ in vnitate in quibus consistat. Triũ præcipuarũ facultatum communissima axiomata.

Non auferri effectum, nisi sublata caussa.
Omnem curationem adiectione fieri & subtractione.
Affectum omnis intemperantiæ vel in astrictione nimia, vel fluore versari; in excessu vel defectu nimio.
Contraria curari contrariis.
Similia similibus conseruari.
Fluxum fluxu prouocari.
Parua incendia magnas vires neglecta sæpe assumere, & idcirco malorum principiis occurrendum.
Remedia pro ratione naturæ atque affectus ipsius variè temperanda.
Turpe rescindendum, ne pars syncera trahatur.
Orta principij indolem præse ferre, & econtrario.
Extremis morbis extrema remedia conuenire.
Nullum violentum perpetuum, Moderata perdurare.
Si quod cum ratione suscipitur non statim proderit, non illico mutanda remedia.
Omnem mutationem subitam ad contraria maximè periculosam.
Bonum esse contrariis assuefieri, si paulatim fiat.
Omnium rerum vicissitudinem esse.
Habitum fœlicem cum in supremo constiterit, maximè periculosum.
Generationem vnius esse corruptionem alterius.
Qui admodum crassi sint, citius perire quàm qui graciles.
Cum morbi inchoant siquid mouendum, moueri oportet; in statu melius est quiescant.
Concocta medicari non cruda oportere.
Impura quo magis nutries, magis lædes.

Si qualia purgari oportet purges, confert & facilè ferent; ſin minus, contra.

Medicationes non tam quantitate, quam qualitate ſunt æſtimandæ.

Quæ iudicata ſunt integrè mouere non oportet.

Quæ relinquũtur à morbis tollenda, ne recidiuá pariant, aut quoquo modo ſunt reprimenda.

Ex duobus contrariis optumum quandoque temperamentum fieri.

Duorum malorum eligendum quod ſit potiſſimum.

Omnia quæ modum excedunt mala.

Curandum vbique tuta maximè via, celeri & iucunda.

Omnia omnibus conſentire, totumq́ue corpus.

καὶ ἀπνεῖν καὶ ἐκπνεῖν εἶναι.

Hæc & ſexcenta ſimilia in monumentis veterum extant, quæ ſanè idcirco recenſui lubens, quod ea vel ſola ſufficiant accedente rerum vſu & Methodo, vt particulares leges in arte qualibet pro loci, temporis, naturæq́ue differẽtia vel ſuſcitari de nouo poſſint. cuius conſtitutionis illud quoque pręcipuũ axioma eſt, In rebus omnibus atque negotiis conſyderandam protinus regionem, & tempus, ætatem & affectionum genera, & conſuetudines ipſas (Hippocrates eleganter & paucis δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει, alibi καὶ τοὺς νόσους ἐπιβλέπειν cum cæteris poſtulat) in quibus conueniat nec ne, & patrios cultuſq́ue habituſq́ue locorum, (inquit Poëta) & quid quæque ferat regio, quid quæque recuſet. Hæc iudicare principis eſt non circumſpecti tantum, ſed & ſupra affectionem omnem penitus conſtituti; quique inſtar Camerinæ vel Herois Semidei, ſupra elementarem ſortem & ſublunares turbines afflictis rebus & paſſim turbatis conſulat, ipſe in tranquillo poſitus extra anni ſoliſq́ue vias, neque amore priuati boni, neque vnius odio vel alterius vel vindictæ ſtudio propter offenſam leuem in ciuitate aut regno quicquam inſtituat quod vel ab æquitatis publicæ vel clemẽtiæ moderatione recedat. Vno enim inconueniente dato, plurima conſequuntur, eademq́; paſſim eſt finis ratio & eorum quæ ad finem diriguntur. Sunt autem & ſpes & metus tyranni potentiſſimi, teſte Luciano, quibus ferè ſubiicitur orbis hic vniuerſus, quibus omnis calamitas primum omniſq́ue concuſſę calamitatis cardo verſatur. Nam horũ impulſu & in arte noſtra impoſturæ maximæ tanquam capitibus continẽtur, propter hæc ipſa diſſoluitur vnitas omnis in multitudinem, & ab vno rectè inſtituta principe inter inferiores ordines aliqui ad ſuum priuatum commodũ ſæpe diuellunt, vt horum nomine, cum ad particularia maximè deuenitur, id quod in vnitate optimum fuit, non æquè bonum ſit ſingulis, nec iuſtum perpetuo videatur. Fiunt itaque propter ſpem & metum rerum omnium infandæ viciſſitudines, legum iudiciorumq́; plurimæ corruptelæ, & ex priuati quæſtus vel commodi ſtudio calamitates publicæ, præſertim ſi vel à capite vel à præcipuis viſceribus morbus incipiat; ſitq́ue poſtremò vt qui vel Aſiæ totius, vel Europæ, vel Aphricæ victores olim ſint celebrati, (teſtantur vitæ Pompei, M. Antonij, Scyllæ, Neronis & eius generis ſine nomine turba) afflicti tamen

Axioma præcipuum in gubernanda repub.

Princeps abſque ſpe & metu.

Apathia laus in principe.

Spes & metus tyranni orbis potentiſſimi.

 miſerrimè

miſerrimè diſſidiis intercutaneis, & ab hoſte domeſtico obſeſſi, grauiter ſe ipſos vincere non potuerunt; vnde euecti ſubitò, & in felicitatis velut faſtigio collocati, poſtquàm ampliùs ſui non meminerũt, delapſi turpiter & citius quàm conſcenderant, vitam deinceps miſerã in tenebris luctuque traxerunt. Hæc ſunt in viris principibus execrandæ philautiæ corollaria, quę mihi vna in menſa diſcumbenti nuper in memoriam redegit illuſtriſſimus Dominus Comes Buranus Philippus-Guilhelmus, magni ingenij & generoſæ indolis adoleſcens, cui quantiſper Louanij muſis operam dedit, ego (ſi merui) in negotiis medicis ſemper hactenus à conſilio fui. illum hęc ego aut ferè ſimilia recitantem memini diſertis omnia & verbis appoſitiſſimis explanãtem, qui nunc quotidianus in aula eiuſdem, ſed vetuſtate & maiorum exemplis percelebris mos eſt, ſub gubernatore ſtrenuo atque inclyto viro D. Henrico à Wiltpurg, cuius præclara inſtitutio vel ſola exempli apud poſteros loco ad arma ſimul ac literas inuictum aliquando principem educare contendit. Ac iam paulatim elucet illa maieſtas principe digna, ſumma cum humanitate cõiuncta; de qua ſiquid mihi Virgilianum vt augurer licet,

Aggredere ô magnos (aderit iam tempus) honores,
Aſpice conuexo nutantem pondere mundum,
Terraſque, tractuſque maris, cælumque profundum:
Aſpice venturo lætentur vt omnia ſæclo.
O mihi tam longæ maneat pars vltima vitæ,
Spiritus & quantum ſat erit tua dicere facta.

Quod ſi & hortari amplius licet illum cui freno magis, quàm calcaribus opus ſit:

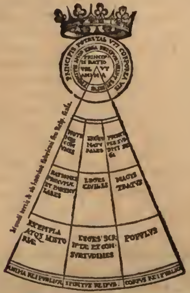
Tu facito mox cùm matura adoleuerit ætas,
Sis memor, atque animo repetentem, &c.

Sed non eſt inſtituti mei principem erudire, niſi quantum imago illius vniuerſa ad Solis inſtar in mundo maiore, animæque rationalis in Microcoſmo homine diffuſam continuè μονάδος, τριάδος, χιλιάδος potentiam per vniuerſa reipublicæ membra protendat.

ANIMAE

ANIMAE CIVITATIS VEL REIPVB. VNIVS ET trinæ imago qualis spectatur in principe viro.

Rex anima vel oculus τοῦ κόσμου μικροτέρου.

A Rege vel Principe in continuum fluunt.

VT PRINCIPIA.	1	1 Iustitia clementiæ iuncta.	2 Fortitudo veritati iuncta atque prudentiæ.	3 Temperantia.
VT MEDIA.	2	4 Retributio bonorũ, pœna malorum.	5 Cõpositio bonarũ rerum, & malorum sequestratio.	6 Mediocritatis conseruatio.
VT FINES.	3	7 Fuga mali, amor boni.	8 Concordia & pax.	9 Vbertas æquabilis & limitem non transcendens.

Hi sunt ex anima triplicis mundi processus analogi; quos si libet ad particularia magis extẽdi, circumfer oculos denuo in orbe maiori ad lapides, plãtas atque id genus alia, in quibus continuo ductu & vnionis, & ternionis, interdũ & nouenarij characterismus apparet. Dissolue vel ouum in suas particulas (si magnis parua licet cõponere) videbis tres illico partes tribus particulatim aliis liquidò differentes. Dissolue & arborẽ vel plantã aliquã in radicẽ, caudicem & caput. in radice occurrit protinus cortex, lignum atq; medulla; in trunco vniuerso similiter; in ipso vertice fructus, flores & folia. Sed longè pulcherrima ratio

> *Imago vnitatis, trinitatis atque enneadis in rebus omnibus mundi.*
> *In ouo.*
> *In planta.*
> *In face accensa.*

ratio eiusdem distributionis in igne artificiali quouis apparet. siue enim candelam, seu facem aut accensam lampadē spectes, pulchrè hæc omnis vniuersi speciem repræsentat; videbis etenim quacunque se lucis ambitus profert in centro quidem accensi elychnij speciem lumini comparabilem. Versus sublimen magis ardentis faculę regionem occurret splendidior flamma splendoris quoque ætherei imaginem seruans. At per extremam aream orbis se lucidissimus spargit, cuius natura & cælestis illius lucis ingenium proxumè mutatur. Distingue nunc accurata obseruatione trium istarum partium tres alias proportionali ordine differentes. Nam & in elychnio atra est & cæteris particulis crassior infima basis: hac verò rubentior & magis accensa, quę & loco superior visitur; ignita penitus quæ in sublimi collocatur. Similiter & in flamma inferior portio terrestris magis & indigesta, rubentior media, serena & lympida, quæ cæteris supereminet. In area cōformes omnino circuli tres, subuiridis aut subcerulens prior, flagrantior medius, tenuior multo splendidiorq́; supremus; & hoc quidem exemplum planè domesticum, quippe quod sensibus quotidie *In iride & parheliis.* obuium nolui præterire. Similè prorsus in Iride, & in Parheliis, atque infinitis aliis, ex quibus protinus vel mediocriter ingenioso colorum tam multiformis ratio elucescit. Verùm in orbe hoc Microcosmo occurrunt pari analogia minores particulæ cæteræ, quarū demonstratio vt est prolixa, ita & huic loco pa- *In organis humanorum sensuum.* rum opportuna: Tantum spectabis oculum visionis organum, nares olfactus, auditus illud os temporum lithoeide, quorum structura mirabilis non absque artificiosa anatome reperitur. nos pro virili nostra aliquando publicè demonstrauimus post lectionem libri Gal. de ossibus, & sectionem humani capitis ad- *In oculo visus organo.* ministratā. Vtq́ue compendio loquar, sunt in oculo externæ tunicæ tres adnata, cornea, vuea, & ex his velut prognatæ aliæ tres amphiblistroeidis, arachnoeidis, cum illa quæ iridem repręsentat. Implent humores numero totidem Hy- *In olfactus organo.* datoeidis, Cristalloeidis, Hyaloeidis. In olfactus instrumento tres sunt cauitates insignes, duę in fronte, & vna alueolorum plurium specie, quarum singulis suæ particulatim tunicæ, sui humores, qui aduenientem è cerebro spiritū & per neruos vel processus mamillares influentem alterant atque immutant, vt fiat *In auditus organo.* particularis sensus idoneum instrumentum. In osse temporum Lithoeidi prima occurrit Tympanoeidis cauitas anterior, mox oualis altera & priore angustior: Spiralis tertia omnium angustissima: atqui in ipso Tympano, præter neruos complures atque membranas, ossicula tria nexu pulcherrimo certisq́; articulis inuicē cōpedita malleus, incus, & stapha, in ouali cauitate foramina 6. laberinthum sanè inextricabilem per tres canales in se reductos constituentia, in Spirali antro tres orbes sinuosi in spiram mirabilem cōuoluti, in quam se porus acousticus occulit cum portione nerui quinti paris è cerebro ad audi- *In organis cæteris.* tus organum excurrentis. Vbique sanè analogia partium similis & in sensuum organis vniuersis, quæ in cerebro per sectionem aperitur. est & vtilitatum eadem ratio, vt quemadmodū tota anima sit distributa in anterioribus, vel quibusque particulis infimis sit quædā receptio specierū, in supremis depromptio

vel

vel conseruatio, in mediis autem compositio atque diuisio: quâquam sint rursus in omnibus omnia, & proportione musica res numero plures in vnius harmoniæ rationem exactè consentiant. Inter reipublicæ singulos gradus imago totius similiter exarata est, quam nos aliquando per lusum carmine sic expressimus.

In reipublica membris membris.

Tres hominum classes, tria sunt & in orbe theatra,
Transigitur scenis fabula tota tribus.
Illum diuitiæ stimulant, hunc turpis egestas,
Est quem sors mediæ conditionis alit.
Qui quid habet seruat, qui non habet vt licet aufert;
Anceps ancipitem sors dedit ire viam.
Pectine dentato furit hic, colum arripit ille,
Girgillum alterius concita dextra rotat.
Omnes lanifici, quorum orsa est tela priori,
Posterior carpit, tertius orbe legit.
Vnica materies, lis est non omnibus vna:
Iste premit nimis, hic implicat, ille rapit.
Nunc vt in extremis sit copula iusta duobus,
Is lanam, hic digitos præstet, at ille modum.
Sic quoties tibi tensa vides venabula Castor,
Tu rese[illegible]a testes, hic legat, ille v[illegible]et.

Quantum igitur diuinæ vnitatis ac ternionis idea in mundo maiori primum, deinde & in minoribus cæteris velut reflexione mutua germinascat, quantumque in singulis sit quædam particula princeps totius habitum, numerum, speciemque in se complexa, satis est demonstratum. At per easdem orbitas quibus se monas in triadem atque enneadem spargit, eadem multitudo in vnitatem reuocatur. Restat itaque ex antedictis, vt pro diuinæ monadis absolutissima forma systema hoc vnicum fabricemus, cuius apex sit architectus Deus, Basis humanus animus, vel scientiarũ methodus; at corpus immensum natura sit vniuersa; quodque instar ignitæ nubis per inaccessos aditus in multa nocte versantem rationalem animam ducat. vel instar columnæ solidę & cosmographicæ tabulæ, quæ rerum vniuersitatem augustam angusto margine comprehendat.

Conclusio.

Reductio triadis vniuersa in absolutã monadẽ, qualem fortasse Pythagoras somniauit.

1 25.

Columna vniuersitatis. 5.

Quæ quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
Expediat, cursusque dabit venerata secundos.

MONAS PYTHAGORICA.

ESSENTIA	VERITAS	BONITAS
VNITAS	POTESTAS	PVLCHRITVDO
VIRTVS IN SE PERMANĒS	VIRTVS COPVLANS	VIRTVS EXTRORSV T[illegible]

IN TOTO VNIVERSO.

Forma cui apparētia indefinita annectitur.	*Proportio & cōnexus extremorū.*	*Materies cui gluten vel humor annexus.*	Principia.
Aequabilitas materiæ.	*Mediocritas Materialis glutinis.*	*Inæquabilitas siue asperitas materiæ.*	Compagum Materiæ.
Perspicuitas formæ seu lux.	*Mediocritas apparentiæ in forma.*	*Opacitas formæ.*	Compagum Formæ.
Proportio inæqualitatis minoris.	*Proportio æqualitatis.*	*Proportio maioris inæqualitatis.*	Comp. proportionis.
Aer.	*Aura.*	*Tellus.*	[illegible]
Ignis.	*aura.*	*Aqua.*	[illegible]
Esse simplex.	*Esse determinatū.*	*Esse commune.*	[illegible]
Vita & vnitas.	*Compositio & ordo.*	*Multiplicitas & pulchritudo.*	[illegible]
Mundus maior.	*Mundus minor.*	*Mundus minimus*	[illegible]

IN MVNDO MAIORE.

Continentia.	*Vincula et Spiritus*	*Contenta.*	
Cælum.	*Aether.*	*Sublunaris regio.*	[illegible]
Lux.	*Splendor.*	*Lumen & color.*	[illegible]
Formæ præsides.	*Spiritus.*	*qualitat. et corpora*	Partes mundi contentæ.
Animæ sublimes.	*Animæ mediæ & rationales.*	*Animæ infimi gradus.*	

IN MICROCOSMO HOMINE.

Anima.	Spiritus	Corpus.	Partes maiores.
Anima rationalis.	Anima irascibilis.	Anima cōcupiscibilis & vegetatrix.	Anima.
Intellectus.	Ratio.	Imaginatrix virtus.	Anima rationalis.
Spiritus animalis.	Spiritus vitalis.	Naturalis Spiritus	Spiritus.
Humor aerius.	Aura media.	Humor terreus.	Elementa 2. & 3. compositionis.
Igneus humor.	aura media.	Humor aqueus.	
Viscera.	Vasa.	Externæ corporis partes.	Partes sensibiles.
Cerebrum et nerui	Cor & arteriæ.	Hepar & venæ.	

IN MVNDO POSTREMÆ COMPOSITIONIS.

Notiones.	Discursuum seminaria.	Sensibilia simulachra.	Seminaria.
Metaphysica.	Logica.	Physica.	Fines
Secta Methodica.	SectaDogmatica.	Secta empeirica.	Sedes
Analogismus.	Conuersio vtriusque.	Epilogismus.	Instrumenta primaria. 59
Synthesis.	Conuersio.	Analysis.	Motus primarij.
Mens legum.	Lex.	Vsus & historia.	Principia Reipub.
Principes.	Magistratus.	Populus.	Partes Reipub.
Discursus Metaphysicus in longit.	Discursus Logicus in altitudine.	Discursus Physicus in latitudine.	Methodus.

Monas insectilis, vti & punctum et unitas prima.

Ipsius Monadis nulla prorsus est vera sectio, vti nec puncti, neque virtutis primæ & in se permanentis. est tamen omnium principiorum trium hęc summa ratio, vt sint per se quidem indiuisa, ac tria vnius numine comprehensa; sintque relatione totius quantitatis motus atque naturæ in vniuerso (quorum auspicia prima dicuntur) humanæ cogitationis ope diuisa. Nam idem est punctus siue essentia, idē virtus & vnitas; sed respectu progressus & dimanationis in quantitatem continuam, punctus appellatur; respectu numeri progressusq́; in res discretas inuicem; vnitas rectè; respectu naturæ denique vt formarum omnium essentialium, accidentalium & proprietatum, virtus primaria; virtus in se primo quidem consistens, mox diffusa, & in orbem velut circumacta, humanis oculis spectandam se repræsentat. Ipsa enim omnium trium extensio diuisibilis ex indiuiso termino, velut ex puncto linea propagatur. Vnde & vnitas ipsa nequaquam à nobis percipi, nisi modo partibili potest, dum vnionem

Diuina nomina quo pacto distinguantur.

trinam & ternionem nouenariam appellamus. Vnde & essentia, vnitas, veritas, bonitas, potestas, pulchritudo, atque omnis denique virtus vnum sunt, penitus distincta quodammodo per intellectum ex rerum sensibilium obscura quadam atque vmbratili similitudine. Nam intellectus cùm in quacumq; discursione, præsertim circa caussas primas indigeat phantasia, simulachris autē sensibilibus permisceri contingat & locum & tempus, idcirco abstrahere difficilius est ea quæ sunt phantasmatum, à rebus ipsis quas in iisdem speculamur.

Intellectui complicatur locus et tempus vel intuita anima.

Errorum caussa circa diuinorum contemplationē ex sensu maximè.

Proinde cùm inter intelligibilia & sensibilia sit quodammodo medius, aut putat sæpius res esse supra quàm sunt, abstractas à materie scilicet, vel in rebus immaterialibus materialem conditionem affingit sibimetipsi, qua (quantum in hoc mortali puluere licitum est) veram aut verosimilem rei notionem atque

Authoris excusatio circa diuina nomina.

essentiam deprehendat. Patieris igitur, si paulo liberius ad hęc exprimēda mysteria voces accommodem opportunas, & passim pro mei ingenij tenuitate quæsitas: si fortè in rebus diuinis minùs modestè ac propriè quicquam constituero quàm pro maiestate par sit. Sic enim inquit clariss. Philosophus B. Dionys. Areop. lib. de cæl. Hier. Simulachris sub sensum cadentibus mētes illas cę-
„ lestes in sacro-sanctis Scripturæ libris descripsit, vt nos & rebus sensum mouē-
„ tibus ad eas quæ animo ac ratione cernuntur, è signis fictitiis ad summam eue-
„ hat cælestium hierarchiarum simplicitatem. Nos itaque, quantum per oculos corporeos datum est, à mundi spectaculo ad ipsum artificem antè conscendere conabamur impulsu Dauidici carminis: Cęli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ipsius &c. hinc per descensus iterum ex vnitate & trinitate opificis summi mundi vnius ternariam rationē & triplicem quoque, si fas est, creationis seriem deriuauimus; vt quanquam in Deo nulla diuisio, nullusq́; passiuus motus, dicam tamen cum Moyse, motum diuinum spiritum super abyssi faciem. Statuam & synthesis quandam atque analysis atque conuersionis speciem iuxta illud Psalmographi; Dante te illis, colligent; cōponente te manum

Quomodo moueri Deū aliqua ratione dicamus. Analysis Synthesis idea in mēte diuina.

„ tuam, omnia replebuntur bonis. Vbi & synthesis sanè & spiritus emissio quæ-
„ dam insinuatur. Auertēte autē te faciem tuam, conturbabuntur. auferes spiritum

ritum eorum, deficient, & in puluerem suum reuertentur. Vides & veram in rebus analysis formam, dum mundi spiritus ad nutū diuini spiritus redit vnde defluxit. Sequitur mox in eodem psalmo 104. quo vniuersi compositionem satis ostendit: Emittes spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. „

Quod si verò in hoc naturæ theatro circa diuinorum nominum proprietatē, „ communionem, differentiam vel id genus alia superiora, ingenio meo præter mentem Ecclesiæ catholicæ & doctissimorum patrum sententiam, vel propter inscitiam, vel ex digressu ardētiore in campos Theologiæ Platonicæ imprudēs fortè constitui, omni certè contentione id minimè ratum apud posteros volo: non enim hæc ideo ad diuinam essentiam vsque deduximus, vt illam aperiāt quæ nec angelis est manifesta; verùm vt ascendentibus aditum monstrent per res sensibiles atque mutabiles; vel descendentes econtrariò ex diuinorum contemplatione rudiuscula, pulcherrimi opificij harmoniam exactam cum suo opifice aliquatenus apprehendant.

Ecclesiæ autoritas omni rationi Philosophiæ præferenda.

Reductionis ergo totius in vnitatem ratio in antè præfixa tabula est, vt per descensus ascensusque rectos siue transuersos, res mundi singulæ primùm sub suo genere totoque composito ad vnitatē triplicē sic referantur, quatenus in eodem genere vel toto quædā suprema, quędam sint media atque infima, quæ tamen in vnius generis rationē planè conueniant. 1

Reductionis ternariæ in vnitatē ratio triplex in ante præfixa tabula.

Nam qualis est cæli ratio ad ætherem & sublunarem regionem inter mundi maioris sensibiles partes, vel formæ præsidis ad spiritum medium atq; infimam qualitatem inter insensibiles partes eiusdē; talis & in Microcosmo homine inter sensibiles partes cerebri habitudo ad cor atque hepar est æstimanda: & inter contenta vel insensibiles partes animæ rationalis ad vitalem ac naturalem, intellectus quoque ad rationem & phantasiam, & cæterorū ordinum ad cæteros proportione analoga semper, etsi in Deo rationes omnium reuera sint semper vnitæ, diuisæ solum (vt dixi) per humanæ mentis relationē.

Est & reductio quædam posterior singularum partium ad sua tota maiora vel pleniora, vt qualis sit habitudo in maiore mundo, vel cæli ad sublunarem regionem, vel cæli ad sibi præsidem formam & animalia in se contenta, & sublunaris regionis ad sua similiter; talis & in mundo minori, capitis ad ventrem, vel capitis ad animæ vires in eo contentas, & per consequens totius maioris ad totum minorem orbem. 2

Postrema reductio est vniuersalis maximè, vt qualis habitudo maioris mundi ad minorem, & huius ad Rempubl. talis totius syntagmatis ad fontem atque architectum Deum, à quo vti digreditur primū, in eodem sane & ab intellectu facta reductio pedem figat. 3

SI QVIS verò præter Pythagoræ Monadem, qualem nos ex naturæ opificio partim, partim ex Platonicis monumentis pingere conati sumus, eam desideret quæ verè catholico symbolo sit consentanea; fateor equidem in hoc genere me parum versatum, & omnium minimum posse, quādo hoc omne mysterium nullo sermone hominum recludi penitus, nullo vel angelorum intellectu percipi possit. Verùm oporteat, vt inquit Aurelius lib. vij. de Trinit. creatorem per ea quę facta sunt, intellecta conspicientes, Trinitatem intelligamus.

Trinitatis mysteriū nullo humano intellectu homine nedū oratione cōprehendi posse.

In illa enim origo est summa omnium rerum,& perfectissima pulchritudo, & beatissima delectatio.

Memini quoque illius sententiæ, Quod qui scrutator sit maiestatis diuinæ, ab eadem facillimè deturbetur. quodque lib. de Ciuitate Dei præclarè innuit D. August. cum sic ait: Liberis verbis loquuntur philosophi, neque in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia, etiam de rebus quæ his significantur, impiam gignat opinionem. Proinde id etiam atque etiam lectores monitos volui, ne fortè per imprudentiam vlli sim offendiculo, neúe ex scriptis meis, in hoc negocio difficillimo plura quis ratiocinetur, quam vel ipse concesserim, quæ fortè vel fidei nostræ literisque sacris & patrum traditionibus aduersentur. Si quid verò ab eorundem sensu magis sit alienum, omne idipsum ex prisca gentilium Theologia, ex Academiæ spatiis, & Aegyptiorum schola à nobis esse depromptum sciant, nullo quidem probandi tantopere vel asserendi studio, sed partim ornatus solius, atque illustrandæ doctrinæ gratia, partim vt omnes intelligant me non tam hic Theologum, quam naturalem Philosophum agere. Nec res diuinas adeo ad viuam naturæ imaginem, quam contra hanc ipsam ad suum exemplar, siue opificem cogere voluisse, quod & Marcilius Ficinus & Picus Mirandulanus, & Gaspar Contarenus Cardinalis illustriss. pluresque alij hac ætate viri in philosophia percelebres absque calumnia præstiterunt.

Auctoris obtestatio in materia vnitatis ac Trinitatis.

Huius autem præcepti toties à nobis facta est repetitio, quòd huius exulcerati sæculi mores intelligam, quodque inuidiosorum pestilens virus, cane & angue deterius extimescam: dum plures id captant scilicet vel ambitionis studio, vel inflammati odio aut auaritia, vti adiiciendo, auferendo, torquendo, calumniando, peruertendo paucula suam sæpe opinionem conformem aliorum placitis reddant; sæpè verò auctores eosdem alios quàm reuera sint, per hominum ora traducere moliantur; vt nobis hac ratione plus sit negotij in horum arcendis machinis, quàm in nouorum operum compositione, quæ tanto telis maioribus, atque periculis patet, quanto per plures, & altiores gradus sursum, deorsumque prorogatur.

Trinitatē omnium rerum principem fontē, & idcirco hoc opere ad plenam ordinis explicationē de illa obiter fieri mentionem, magisq; secundum sensibilem quandam imaginē in opifice mūdi quàm eius essentiā veram nullis mortalium viribus vestigandam.

Atqui vtinam à scriptis eiusmodi rerumque diuinarum commemoratione mentem omnino abstrahere licuisset, ne vel parergis, excusationibus vel obtestationibus crebris eadem toties vsque ad fastidium inculcare sit necessarium. Sed requirebat nonnihil sublimem hanc considerationem totius operis filum ac penè præcipua basis, si veram discursionis methodum à primis principiis per intermedios gradus, vsque ad vltimam metam in vnitatis ternarij ac nouenarij perpetua symphonia, id est, à Deo ad materiem vsque, per res naturæ singulas opificis æmulatrices velis deducere. Habemus enim sub hisce spectaculis numerorum trium comprahensam naturæ faciem vniuersam, vt ex antè traditis liquet. Sed accuratiore methodo

Vsus huius spectaculi.

paulo.

paulo post altiùs eruendam iuxta præcepta secundi, & tertij libri. Habemus, inquam, doctrinæ Physicæ, Logicæ, Metaphysicæ, imò totius philosophiæ fecundissimum seminarium, in quo vti res vniuersi cæteræ ex 9. ad 3. & hinc ad vnitatem rediguntur: ita quidem in artium & facultatum genere Grammatica, Dialectica, Rhetorica, ad vnam Logicen: Medicina, Meteorographia, Astrologia ad Physicen proximè: Mathematica, Iurisprudentia Theologia, ad Metaphysicen fortassis non incongruè pertinebunt. Omniumque tandem capita tria ad philosophiam vnicam, quæ vel Cicerone auctore in tres præcipuas partes est distributa. In naturæ obscuritatem, in disserendi facultatem, in vitam ac mores: Vnde nobis non malè definiatur cognitio siue doctrina & rationum omnium, & rerum naturæ & supra naturam existētium: cui coniugis loco deseruiat hæc Cyclognomice siue Methodica ratio, quæ ab vnitate progressu in multitudinem facto, & hinc reductione passim in vnitatem, demonstret perfectos circulos in rationali sphæra, quibus insistēs animus cognitionem vniuersalium simplicissimam infinitis possit particularibus applicare, atque ita versari circa scientias, quæstionem & facultatem quamlibet humanæ subditā rationi, vt nusquam exorbitans à veri compendio circa errorum multiplices scopulos, naufragium patiatur.

Artes omnes atque scientiæ ad 3. capita primū, inde ad Philosophiam vnicam reducuntur.

Philosophiæ definitio ex Ciceronis partitione præstantissima.

Cyclognomica facultas vt philosophia coniunx.

Nam si præclarè Martianus ille philosophus dixerit, olim philosophiam ad vnitatis trinæ fastigium conscendere meditantem & sphæras vomuisse & circulos: quid mirum & nos, quibus omnis labor incumbit in animi sphæram, ardenti istius studio ab infimis rebus paulatim per medios gradus, conuersa serie ad illam vsq; vnionis ac ternionis infandam lucem supinos oculos cum manibus sustulisse? Da veniam tu magne Deum sator atque hominum rex, non enim hæc ego contētionis spiritu, nec maiestatis tuę scrutandę studio, nec inanis gloriæ spe, sed boni communis gratia, & quantum ipse concesseris pro hymnis & holocausto statuā in laudem nominis tui. Tu modo æternæ sapientiæ pater signa super nos lumen vultus tui, caleatque pectoribus nostris splendoris tanti vel parua scintillula, vt & infanti & paruulo manuum tuarū opera manifestentur, sitque ex supernis mundi gradibus & mediis & infimis, benedicta Maiestas tua in sæculorum sæcula.

Martiani celebris sententia.

Equidem tractatum de Vnitate ac Trinitate sanctissimā facilè quidem ex Orthodoxorum placitis, atque ex Magistro sententiarum doctiss. viro Episcopo Petro Lombardo in vnam tabulam redegissem, verùm hanc inseri nolui operibus meis, etsi fortassis magnopere oportunam, ne sensum illius purissimum soli spiritui atque Ecclesiæ cognitum viderer vel commentatione philosophica vel rationis humanæ viribus inquinasse, quippe cum qua nec conuenire penitus, nec vllo modo coalescere possit. quare & quæ relata sunt hactenus, & quæ dicentur postea, non eo contendunt, vt simplex illa atque purissima lux cum gentilitiis tenebris componatur; sed vt iisdem oppido separatis, nihil in hac materie discursioni lubricæ temerè permittatur, sed tempestiuè ceu simplici auctoritate contenti pedem ab exem-

Cur potius de vnitate ac Trinitate secundum veterē orthodoxorum traditionem philosophia inquirendum.

exemplari ad apparentem illius in opificio mundi imaginem referamus.

Symbolum Apostolicũ credendum esse simpliciter, non indagãdum alius.

Sit itaque satis ex illo nobis Apostolorum symbolo Deum vnum & trinum suam nobis & mundo imaginem reliquisse;quin & velle & posse in Deo sunt vnum,Aeternitas quoq;, potestas & volũtas vnum quid est & Deus ipse.Nam vt ex sacris verbo tenus istæc & obiter inseramus,pro depẽdentium ordinum » quodam continuo filo,Deus pater in Deo filio est,filius in patre & Spiritus san» ctus in vtroque.Nec vllus horum est extra ipsorum quemlibet propter naturę » vnitatem,nec est personarum aliqua pars diuinæ essentiæ,sed per cõsideratio» nem creaturarum vnius substantiæ trinitatem cognoscimus, scilicet vnũ Deũ » patrem à quo sumus,& filium per quem sumus, & Spiritũ sanctum in quo su» mus.Scilicet principium ad quod recurrimus,& formam quam sequimur, & » gratiam qua reconciliamur,vnum quo auctore conditi sumus,& similitudinẽ » eius per quam ad vnitatem reformamur,& pacem qua vnitati adhęremus.

Trinitatis imago in anima rationali.

» Hanc vnionis trinæ imaginem monstrant interpretes sacri penè & in rebus mundi cæteris:præsertim verò in anima rationali;quam D. Augustinus diuidit in memoriam primò, deinde in intelligentiam , postremò in amorem & voluntatem.

Trinitatis imago in opificio vniuersi.

Similiter sanè & in orbe vniuerso,primùm vita siue potestas, inde veritas atque cognitio,tertiò connexus & actio.

Eiusdẽ imago in creationis serie.

In ipsa quoque creationis serie,quam Moyses distinguit per interualla dierum 6.eiusdem ternarij & vnitatis ratio maxumè repræsentata est.

Creationis mundanæ partes ex Alcuino.

Reductio 4 partium ad ternarium.

Quare & vniuersam hanc operis molem in partes 4.vel potius operationis modos ab Alcuino diuisam accipimus:comment.in lib.Geneseos. Primus est is,in verbo omnia disponendo: secundus in informi materie , illam de nihilo procreando: tertius per opera sex dierum distinguendo varias creaturas: cui accedit quartus,quem nos, vt sit perpetua trinitatis ratio,in classe Metaphysica sub tertio comprehendimus , quo ex seminibus primis continua quadam generationis vicissitudine cuncta vel hodie reformãtur,ne cum particularibus formis rerum communes species extinguantur.

Excursus Platonicus de trinitate & vnitate in creationis successu & partibus rebus.

Sed nos ab hisce principiis ad sensibilia propiùs inclinati, triplex confestim
in rebus genitis esse conclusimus. Primò,quod simplex & stabile penitus ap-
pelletur,velut diuinæ virtutis radio suo se termino continẽte. Secundò,quod-
1 dam esse confusum, virtutis eiusdem radio in rectum vltro citroque reducto,
2 & ad alia quædam à se per circunfusæ suæ caliginis nubem erumpẽte. Tertiò,
3 vt sit determinatum alterum essentiæ genus conuersione lucidi radij,velut in orbem sphærice conuoluta,in cuius circuitu pleno,plena & gignendarum rerum perfectio collocetur.

Esse triplex in rebus mundi.

Loquendũ Metaphysicis sæpe pro captu mentis humanæ.

Hic sanè ex rebus intelligibilibus ad naturalia discurrentes,loqui deinceps magis magisque Platonicõs & rationibus abditissimis,notas miscere prophaniores cœpimus,pro captu scilicet humanæ mentis, quæ sæpe vel Deo ipsi status motusque affingit multiplicem formam,Amorẽ & odium, iram, zelotypiam,mærorem,gaudium,extensionem,contractionẽ, ætatem , manus,oculos,aures & brachia;vnde & nos ex illo Pimandri specta-

Pimãdri spectaculũ apud Merc. Trismeg.

culo

culo longè pulcherrimo diuini radij imaginati ſumus quodammodo tripli-
cem raptum,non tam profectò in Deo ipſo omnis compoſitionis & diuiſionis,
& mobilitatis experte,quàm mundi conſpicua varietate diſtinctum. quorum *Opificis radij triplex apparentia in rebus cōditis.*
prior ſit mētis opificis primę, quam Patrem appellat Mercurius,in cuius ſinu
mundus intelligibilis vel naturæ exemplar archetypum deliteſcit. Cui con- 1
ſentit & illa Philonis præclara ſentētia lib. de opificio mundi,vbi ſic ait,Mun- *Archetypi ratio & eſſe ſimpliciter.*
dum autem illum,qui ex ideis conſiſtit,nefas eſt loco vllo, vel dicendo vel co-
gitando circūſcribere: Sciemus tamen quo pacto cōſiſtat,ſi conſiderauerimus »
aliquam noſtratium rerum ſimilitudinem: quoties cōdenda eſt vrbs cura Re- »
gis alicuius aut Imperatoris,præſto eſt quiſpiam peritus architectonicæ, qui »
contemplatus loci oportunitatem, primum intra ſeipſum partes futuræ vrbis »
propemodum omnes delineat,templa, gymnaſia, vias, naualia,porticus,angi- »
portus &c. Secunda creationis ſpecies ſit à ſpiritali radio, qui ſuper abyſſi fa- 2
ciem prouolutus,cælum & terram indeterminata prius ratione conſtituit for *Eſſe indeterminatum ex primis principijs ſcilicet.*
mam ſcilicet atque materiem indefinitam,& vtriuſque medio proportionem
cōſimilem: cuius adminiculo paulatim ad elimatioris compoſitionis ſpeciem
mundus exurgit,& quaſi à verbo patris aut filio,(vt inquit Mercurius) ſic cun 3 *Eſſe definitū ex elementis actu iam ſeparatis.*
cta in orbem aptiſſimum colligātur,vt ad ornatum ſui, neceſſitatem atq; per-
fectionem nihil amplius requiratur. *Mercurius creationis ſingulas partes ſubobſcurè ad perſonas ſingulas refert.*

Obſerua hic obſecro Mercurij illius ter Max. orationem penitus admiran-
dam,& ſpectatarum ordinem rerum,libro de poteſtate & ſapientia Dei cap. 1.
Ibidem etenim poteſtatem referre videtur maximè ad perſonam Patris, Sa- *Applicantur 3. creationis partes ad Pimādri ſpectaculum.*
pientiam Filio aſſignare,amorem & voluntatem Spiritui: atque in formatione
mundi primo immenſum quoddam ſpectaculum refert: Omnia videlicet re-
pente in lumen conuerſa,& ſpeciem ſtabilem infinito imperio præualentem: 1
Paulò poſt vmbram horrēdam ſiue caliginem obliqua reuolutione ſubterla- 2
bentem vultu exagitatam ineffabili, vnde natura humida & indigeſta proti-
nus emanarit: Cui tertio aſſiſtens opifex verbum ex terra & aëre,aqua & igne 3
velut confuſis ſeminibus hactenus, diſtinctum ordinibus mundum menſura,
numeroque,& proportione formauit. Itaque velut ex conuerſione luminis in *Caligo.*
ſeipſum,obſcurè nonnihil ortum caliginis inſinuaſſe videbitur, ſi altè expēdas
ſingula. Ex luce autem foras erumpente fortaſſis & formæ propagationem in- *Lux.*
tellexit: atque ex diffuſa caliginis ſpecie,abyſſum ſiue materiem. Similiter pe- *Materies.* *Forma.*
nes ideam triplicis motus tum in actiuo principio tum in paſſiuo & vtriuſque
proportione media licebit tibi quodammodo & actionis concipere triplicem *Actionis voluntatis poteſtatiſque differentia triplex.*
differentiam,& voluntatis,& poteſtatis: quarum ſit prior in quiete ſtabili: ſe-
cunda ſit tanquam radiis diuinæ lucis in continuum exporrectis iuxta dimen-
ſionem triplicem: tertia verò iiſdem omnibus in orbem ſolidum vndique
reuolutis.

Ab eſſentia etenim ſimpliciter exiſtente & (vt ſic loquar) virtute ſtabili cen 1
tro ſpheræ alicuius comparabili rerum omnium velut conceptus naſcitur at- *Rerum omnium conceptus primus.*
que archetypus, rerum eſſe puriſſimum ſcilicet,æternum, ac ſtabile ſemper in

mente opifice. de quo fortassis illud in sacris: fecit cælum & terrã, atque omne virgultum agri antequã oriretur, omnemque herbam antequam germinasceret: vbi sanè nihil nisi ideas intellexisse videtur consentaneum. Atque sic etiam interpretatus est Philo.

2 *Rerum progressio in vniuersi fabrica.*

Ab essentiæ dimanatione velut in rectum, quę areæ superficiali est cõparabilis, rerum progressus in generatione post conceptum, id est ipsa principia adhuc inconnexa prodierunt: vnde & esse simplex & indeterminatũ, donec paulatim radiis in circuli figuram coeuntibus cæperũt obscura compositionis rudimenta, indefinita tamen propter naturam superficiei: vnde & afflatu simpliciore mundi prima elementa sunt propagata.

3 *Rerum partus.*

Ex essentiæ verò dimanatione in orbem absolutũ & solidum, sphæricæ scilicet circumferentiæ comparabilem, Esse quoque compositum ac determinatum prorsus per hæc inferiora dimanauit. Hic autem velut quidam partus est atque perfectio, in mũdi scilicet triplicis, aut quintuplicis speciebus, & specierum diuersis partibus elucescens.

3 *Principia.*

De Archetypo impræsentiarũ nihil amplius addam. Quod ad principiorũ creationem attinet, sunt hęc, vt dixi, potissimum tria, Materies, Forma, Proportio; omnia ex mundi spiritali radio protenso in rectum atque continuum ordine scaturientia.

Ortus Materiæ. *Ortus Formæ.* *Ortus Proportionis.*

Cum verò sit & protensio triplex, vna dextrorsum sinistrorsum, hinc materies oriunda est, lineæ tantum cõparabilis ac velut sola prædita longitudine. Altera sursum deorsum, vnde forma progreditur tanquã latitudinis rudimentum superficiali rationi cõparabile. Tertia verò antrorsum ac retrorsum: vnde altitudinis ratio pullulascit, oriturq; Proportio, quæ corpoream soliditatem in rebus absoluit, posteaquam scilicet hæc prima principia actu per medium sunt copulata.

Motuum diuersitas in opifice mundi.

Cæterum in ante dictis motuum differentiis, quod si intellectus aciem ad summas vsque angustias redigamus, inuenietur denuo particulares aliæ differentiæ tres: duæ quidem simplices, vna composita. Dum enim vel in lineam mouetur spiritus mũdi vel superficiem, vel in altitudinem sphæricã: mouetur sanè vel extrorsum à centro scilicet, seu medio ad circumferentiã extremam: vel via opposità à circumferentia ad ipsum centrum: vel denique per motum compositum, pariter versus extrema protensum, rursusque ab extremis mediũ versus inuicem occurrentibus. Ex his autem differẽtiis motuum postremis in priorum singulis apparent & principiorum differentiæ quædam, indeterminatæ tamen, donec actu per proportionis spiritũ copulentur. Multi hæc monstra nominum & partitionum temerè iudicabunt, quibus hoc obiter dictũ volui, vt sese prius emungant probè, quam aliena temere iudicẽt vel præiudicatis opinionibus acquiescant: in omni enim doctrinæ genere summè periculosa addictio est.

Etsi enim materiem senserit Aristoteles omni penitus forma liberam, omni qualitate vita spirituque destitui: nos tamen hic Metaphysicæ rationi, vel intellectui

tellectui potius auscultantes lubenter concipimus vnicuiq; principio tria semper assistere. Primò Phenomenon, seu apparentiam quandam, indeterminatā tamen, vtpote linealé in materie, superficiariam in forma, in proportione corpoream. Secundò addimus & indefinitam animam quandam seu vitam indeterminatam illius principij quatenus adhuc est inconnexum. Tertiò spiritum quendam in singulis mobilem vltro citroque: deinde & motiuum alterum, & copulantem, pro ratione impulsus facti ab anima mundi. *Tria in vnoque quæ spectant principio mundi.*

Vnde materiei, quam scriptura Abyssum videtur appellasse, interdum & terram ipsam, à conceptus similitudine assistunt. *Materiei ratio.*

1 Gluten perpetuum seu humor quidã indeterminatus (quem pulchrè literæ sacræ vel aquas vel faciem abyssi nominant) cuius officium est partes linealis rationis inuicem connectere, modo tamen adhuc indefinito.

2 Spiritus extensus in longitudinem, passibilis tantum, & adhuc indefinitus.

3 Intelligentia vel vita consimilis.

Cæterum pro analogia huius principij materialis tanquam subiecti actionis ad virtuté agentis verbi diuini per impulsus continuitatem discontinuitatem (prout nimirũ introrsum extrorsumúe procedit in longitudiné) oriuntur tum in materiali glutine, tum in illius spiritu ac vita seu potestate triplices apparentiarum differentiæ, continuitas, discontinuitas & extremorum Symmetria.

Vnde materiei dicitur
- Humor
  - Aequabilis & leuis.
  - Inæquabilis & asper.
  - Symmetros.
- Spiritus
  - Leuis.
  - Asper.
  - Medius.
- Anima & vita materiei
  - Leuis.
  - Aspera.
  - Media.

Pro analogia rursus principij formalis ad virtutem agentis in ipso impulsu spirit⁻s à centro ad circumferentiam, vel econtrario, vel permistum, triplices quoque in formæ confusæ sunt differentiæ qualitatis: Nam *Principij formalis ratio vniuersa.*

Formæ quam scriptura sacra videtur cœli dignata nomine assistunt.

1 Apparentia superficialis exterior, quę in cælestibus lucem parit, in æthereis splendorem magis, in elementis corruptibilibus lumen, colorem cum suis vbique oppositis ex opaco prodeuntibus. vocat hanc facié Moyses lucem & diem.

2 Spiritus fusus in latitudinem.

3 Vita formans, vel rerum formatrix intelligentia.

Vnde pro impulsus triplici ratione tres quoque particulares differentiæ in assistente formę Phænomeno geminascunt, Perspicuitas scilicet, Opacitas, vel vt scripturæ verbis vtar, Caligo. Et inter hæc extremorum Medium.

Vnde formarum
- Apparētia ceu lux dicitur
  - Perspicua.
  - Caliginosa.
  - Media.
- Spiritus.
  - Fusus ad circumferentiam & leuis.
  - Contractus ad centrum seu grauis.
  - Ambiguus.
- Potestas vel vita ad tonum
  - Leuem
  - Grauem
  - Symmetrum
  - } Aspirans.

Qualitatis prime.

Qualitatis æquabilis in materie comes humiditas in creatione determinata. Asperi verò & inæquabilis siccitas, similiter & perspicui soboles calor: opaci siue caliginis, frigus. Quod ad proportionem attinet principium tertium, pro eius quoque respectu ad efficientem caussam ceu impulsorem spiritum illa similiter quæ semper assistunt vide.

Proportionis ratio vniuersa.

Assistunt autem proportioni
1. Concretionis velut coagulum quoddam adhuc indefinitum: licet & gluten corporeum in potentia nuncupare, quod quidem in cælestibus firmissimam efficit formæ atque materiei ceu lucis & humoris concretionem: in orbe corruptibili infirmissimā: in æthereis mediam.
2. Spiritus in altitudinem extensibilis.
3. Anima ceu vita corporea in potentia rationem altitudinis complexa adhuc indefinitam.

Idcirco pro impulsus varietate introrsum, extrorsum, permistumq; in altitudinem oritur in rebus atque principiis concretio firmior, ex proportione minoris inæqualitatis; infirmior, propter maiorem; concretionis robur mediocritas, propter proportionum æqualem Symmetriam.

3.62.

Hinc apparet in proportionum specie.
- Phænomeni loco coagulum.
  - Maioris inæqual.
  - Minoris.
  - Symmetrum.
- Spiritus.
  - Maioris inæqual.
  - Minoris.
  - Symmetrum.
- Animæ & potestatis inhærentis similes differentiæ.

Habes

Habes ex tribus principiis Musicarum vocum differẽtias septem, Asperum, Lene, Graue, Leue, Aequale Inæquale, Symmetrum. E quibus tandem restat vt aucupemur Symphoniam vniuersi numeris congruis & tamen discordibus variè temperatam.

Musicarum vocum in harmonia mũdi primæ differentiæ 7.

Restat, inquam, prędicta singula variè componamus per multiplicationem quadratam scilicet, aut si voles cubicam. Videbis ex coniugationibus singulis oriri totidem quoque elementorum species. Primò 27. quæ ad 9. reducuntur, hæc demũ ad 3. Nos in ternione persistentes tria summatim deriuauimus: Vnum elementum scilicet ex connexu æquabilis cum perspicuo, qui fit veluti primarius aër. Secundum ex connexu inæquabilis cum imperspicuo vel opaco: idipsum primaria tellus appelletur. Tertium ex cõpositione æqualiũ æquali prodeat, in quo sanè residebit semper spiritus & intellectus à superiore dimanans ad vsque hæc inferiora, iuxta ideam extremorum, nec non actionis & passionis omnis, quam in se complectitur. Hanc auram optimè, fomitemq; innati calidi, vel extremorum vinculum deinceps vocitabimus.

Elementorum indefinitus exortus.

Itaque cùm sint partes vniuersi triplices, Cælestis merè actiua respectu inferiorum, Elementaris passioni subiecta, Aetherea verò actiuam facultatem obtinens versus inferiora, passiuam respectu superiorum.

Erunt & elementa triplicia in 3. singulis mundi partibus ad huc confusa paulisper iuxta secundæ creationis alteram partem.

- In cælestibus quidem
  - Lux perspicua cum humore æquabili.
  - Æquale cum æquali
  - Lux opaca cum humore aspero vel inæquabili.
- In ęthereis
  - Splendor perspicuus cum humore æquabili
  - Medium
  - Splendor imperspicuus cum humore aspero.
- In elementis & elementaribus.
  - Lumen vel color perspicuus cum humore æquabili.
  - Medium.
  - Lumẽ vel color imperspicuus cum humore aspero.

Ex hisce elemẽtis indefinitis paulatim & tertia creationis species ẽst absoluta. Vnde mox elemẽta in cælis, æthere, & sublunari mũdi regione prodeũt. Primò quidem aër, tellus & aura media, iam actu distincta, & suis limitibus circumscripta, mox & posterioris compositionis elemẽta ignis, aqua, & horum vehiculum medium: ex iisdem elemẽtis rursum humores corporum totidem & omnis mistorum secuta est generatio. Sed istæc alibi fusiùs & sparsim cum vsu

Elementorum exortus determinatio.

Conclusio de Trinitate vniuersi.

Conclusio de Vnitate vniuersi

vsu venerint explicanda, nunc obiter retuli, vti omnem ascensus, descensus & conuersionis seriem ab æthnicis mutuatam cum rerum ordine naturali (meliore interim saluo iudicio) conferamus. Obseruabis itaq; sedulò mundorum trium tres quoque præcipuas partes, creationem triplicem, conceptum, progressum & partum, trium spirituum triplicem motum, trium principiorum triplicem qualitatem, tria elementa primæ & secundę compositionis: quę cuncta demum ad absolutam monadem referuntur.

DE CIRCVLO SIVE CONVERSIONE EXEMPLARI *in rebus singulis vniuersi, rerumque caussis vsque ad elementa, ac primum in finibus vniuersi.*

CAPVT VI.

Epilogus antecedentium cum propositione noua.

ET HACTENVS quidem à Deo diduximus per mundū triplicem vsque ad materiæ infinitudinem in rebus naturæ singulis, inque humanis animis distributorum ordinum classes, atque earundem analogias mutuas essentiæ, facultatum, actionumque specie congruentes. Vt hæ vel solæ sufficiant pro generalis illius Methodi elementis primis, quorum intuitu solo (absq; vlteriore præceptione scilicet) plurimos constat in magnos quandoque artifices euasisse.

Conuersio, tertia pars exemplaris Methodi.

Verùm ea quæ modo protulimus vniuersa regressus quidem progressusque speciem, ascensus omnes atque descensus in exēplari Methodo satis ostendūt: ipsam verò conuersionis imaginē ex vtrisque cōpositam, etsi intra se continēt, minus tamen conspicuam præbēt, nisi ex amborum pugnantium mutua vicissitudine vnius circuli perpetua ratio tum in rebus genitis, tum in rerū caussis atque principiis, in toto simul ac partibus pari analogia monstretur.

Methodi exemplaris triplex ratio.

Omnis autem Methodi exemplaris ratio prima in Deo, naturaque opifice collocatur. Posterior hæc & imitatrix altera in humanis pectoribus superioris aspectu sic viget & excitatur, vt ignis in naptha vel sulphure delitescens, ad illud exurgit quod actu perpetuo viget incendium, viuacemque sequitur flammæ exterioris afflatum. 1 2

Hæc rursus confusa primum Methodi species, & subita duntaxat impulsione progenita sedem paulisper in lubrico seruat, donec accedente rationis adminiculo postremæ & solidioris methodi fundamentum solidum fiat. Cuius robur vel ædificandis artibus cæteris, scientiisque ita cōueniat, vt nec fortunæ ludibria, nec sophistarum inanes strepitus pertimescat; sed sit velut portus ab accessu ventorum immunis, & vndæ: Nympharumque domus, vbi fessas vincula naues contineant, & adunco pendeat anchora morsu. 3

Partes 3. exemplaris cuiusque.

Exemplaris Methodi, ac totius imaginis sunt partes præcipuæ duæ, ascensus, descensusque scilicet; qui quidem mutuè copulati absoluunt conuersionē vnicam, vel plenum circulū, vt qui totius peripheriæ rationes intelligat, idem ascensus quoque & descensus, compositionis & dissolutionis speciem facilè in animo compræhendat, vel econtrario. quippe quæ sic innectant circuitus rationem, vti partes diuersæ inuicem, complexu mutuo vnum efficiunt compositum naturale.

Partitio dicendorum.

Pulchrè itaq; cōuersionis ideā in rebus omnibus assequemur, si per vniuersi caussas partesque denuo processerimus, adiuncta passim demonstratione rudiuscula, quæ quendam circulum nobis aperiat. Primò in principiis mūdi rebusque compositis, quarum syntagma loco sit exemplaris primi: deinde ex iisdem probet Exemplaris alterius rationem, cuius fundamento solidior tertia 1

sit ex-

ſit extruendá. Poſtremò vtilitatem quoq; huius ideæ vmbratilem paucis adhibeat, cuius illecebris velut incantamento magico faſcinatus animus ante non acquieſcat, quàm plenos pro ſcopo naturæ circuitus perluſtrarit.

Demonſtratio cõuerſionis mũdi in cauſſa finalis genere.

At primùm exorſi à cauſſis extrinſecis, de finibus rerum pauca dicamus, prout in circulum omnes ſe mutuo conſequuntur, illamque progignunt Methodi ſpeciem in animis noſtris, quæ ſimpliciſſima eſt & cæteris prior ac ἀτρισχοτικὴ nobis dicetur tertio libro.

Cauſſa finalis.

Id iſtic imprimis ſcire refert, quod cauſſa finalis vt finis exiſtit, in efficientis animo reliquas antecedat; vt autem effectus, ſit & iiſdem nunc re, nunc cogitatione poſterior. Idcirco cum cuncta ſub finis nomine ſint entia ſolius propemodum rationis, neceſſe eſt & effectrices cauſſas, & formam, atque materiem, ipſos etiam effectus artis, ſiue naturæ, commutatis ſæpe reſpectibus, finalẽ induere rationem. quare nec de finibus mundi, vel eorundem conuerſione mutua ſermo rectè inſtitui poteſt, quin idem ad mundi partes, ſiue materiem, ad formam quoque, & efficientem tacitè proferatur.

Relationis diuerſitas in genere cauſſæ cuiuſque.

caput totius circuli Deus.

Illud verò non ſegniter expendendũ; quod quemadmodũ in defluxu rerum ſiue progreſſu ex vnitate in multitudinem totius hemicycli ſit caput primariũ Deus, idemq; finis & terminus in aſcenſu naturæ, vel animorũ à materie, per corpora, qualitates, animas, ad mentem & vnitatem: ita & in conuerſione omnium ſtatuendus eſt Deus vt centrum, idemque vt area quædam, vt ſphæræ totius circumferentia: hic quidem agendi potẽtia, & pulchritudinis radio infinitus, illic penes eſſentiam vnus & indiuiſus. Itaq; ſiue finalem ſeriẽ à nuda ratione pendentem in vniuerſo contemplemur, ſiue realem alteram, qua ſeſe effectus, & effectrices cauſſæ, tum ſub vnius compoſiti nomine, tum ſub materiæ & formæ diſtinctis ordinibus conſequuntur, vbique à Deo telam cõuerſionis exorſi, per eũdem merito & actiones, & ſtudia, ſermonemq; vniuerſum regere, & in eundem referre conabimur, donec inſtar lunaris globi à Sole digreſſi, & ad eundem conuerſi denuo, & lucis & motus orbem pulcherrimum abſoluerimus.

Relationũ circulum in ordine cauſſæ finalis.

Vnum hoc equidem mirari ſatis non poſſum, quòd in diuinis operibus ita ſint cõcinnata ſingula, vt idem medium ſæpe reſpiciat diuerſos ac penè contrarios ſcopos. Diuerſa quoque media conuerſim referantur ad vnicum finẽ, vnde cum in ordinibus quibuſcunq; tria hæc ſemper occurrant, extrema duo & extremorum medium, vbi diuiſionis tõtius latitudo bipartita vel cõnexim ſub vnius medij nomine, vel diuiſim rurſus ſub extremorũ ambitu continetur: hinc ſanè cunctorum finium exurgit in vniuerſo maximè circularis ratio. Nam modò referuntur infima quæque ad ſuperiora, tanquam ſuæ exiſtentiæ vel actionis principes ſcopos: modò cõuerſim ſuperna videntur inſtitui inferiorũ gratia: modò extrema vtraq; propter vnius medij rationẽ, vel medium propter extrema. Vnde hæc analyſeos, atq; ſyntheſeos ratio in mente opifice, propter ſymphoniã triplicẽ, longè quidem pulcherrima eſt, ſed inexplicabilis mihi atq; mortalibus cæteris, quippe qui eius conſiliis non interfuerimus, ſed

rude

rude duntaxat veſtigium impreſſum animis habeamus: quod ſi oratione qualicunque nobis licet exprimere, dicam craſſiuſculè primùm, vt quondã Plato, mundum hunc vniuerſum ex vno verſum in infinitam pulchritudinem, ideoque Græcis κοσμὸβοτον κόσμον ex abundante ipſius opificis bonitate fluxiſſe, quàm minus conuenerat abſque germine ſterilem in ſe ipſa permanere. Finis itaq; totius & opifex cauſſa eſt Deus, vel ſumma bonitas: idem & rationes formarum omnium eſſentialiũ, accidentalium, quantitatũ in ſe complexus, cunctorum quodammodo vt forma eſt generalis, atque materies. Vnde & mũdus propter Deum, vt gloriæ nimirum illius & maieſtati inſeruiat. propter eundẽ ſingula agit in mundo Deus; emittit ſpiritum ſuum, aufert, atque circumagit, rerum ortus efficit, interitus & conuerſiones mutuas. Hinc primũ mundi maioris gratia creatus eſt minor, & propter minorem ipſa Reſpublica, vel ecõtrario propter Reipublicæ mundum, propter artes atque ſcientias homo: propter hominem mundus maior: & rurſus in ſingulis minora propter maiora, & media: maiora conuerſim minorum gratia, vel medium propter extrema, & hæc propter mediũ. Ita enim inſeruiunt animabus corpora, corporibns animæ, ſed vtriſque ſpiritus medij. ita formæ figura inſeruit atque materies, materiei forma, vtriſque proportio; vt non ineptè mundũ conſiſtere ex mutuo debito arbitremur, licet alia quadã ratione inferna ſummis debeant, alia verò ſuprema infimis, vel vtraque medio. Superiora hoc etenim ex amore debẽt, vt inferiora queq; perficiant. Quod debiti genus ad agẽdi conditionẽ magis eſt referendũ. Inferiora quorũ cõditio magis paſſibilis eſt, ſupernis ordinibus recipiẽdi promptitudinẽ atq; obſequiũ debent. Media tandem extremis, vt ſint in actione, & paſſione qualibet vinculorũ loco, viamque deducant ex ortu interitũ verſus, ex vno contrariorũ in alterum, per cõmune ſymbolum in analogia mutua & proportione cælatũ. Rurſus inter extrema ſummæ naturæ faſtigiũ Deus, in omnes inferiores ordines agit: à nullo accipit, neq; patitur quicquã. Omnibus contra ſubſtrata materies patitur tantũ, reuera nihil agit licet actionis modũ ſæpe peruertat, iuuet atq; præpediat, quę nõ tã per ſe videtur facere, quàm per cohęrentẽ qualitatẽ, quæ quaſi ſuperior corpore, & quantitate à Metaphyſicis æſtimatur. Quicquid eſt intermediorũ graduũ, omne id partim actiua, partim virtute paſſiua prędítũ ea neceſſitudine cõparatur, vt agẽs omne in agẽdo pati viciſſim, & quæ patiũtur agere videamus, vti ſeſe mutuo quærãt, amentq; ſingula, vel fuga & odio proſequãtur: Vnde illi attractus repulſusq; perpetui aſcẽſus, atq; deſcenſus, miſturæ, & miſturarũ dialyſes, ortus, interitus, augmẽta, decremẽta, & in naturarũ genere quouis, cõtrariorũ perpetuæ quędã viciſſitudines.

Finis mundanæ fabricæ iuxta Platonem.

Demonſtrantur circuli in genere cauſſæ finalis vniuerſi.

Mundus ex mutuo debito conſtat.

Quid ſuperiora debent.

Quid inferna.

Quid media.

Quòd ſi particulatim in longa finium ſerie, eundem & primum cernere & nouiſſimum voles, refer te ad ſubiectam tabulam. Et per intermedias claſſes aciem vltro, citroque raptam circumage: adiuncta paſſim ſi libet iuxta finium reſolutiones & diuiſione Dialectica, qui ferè Platonis mos eſt, vt in artis noſtræ conſtitutione plenius demonſtrabitur.

Particularis ſyntheſis & analyſis demonſtratio in opificio vniuerſi.

Circularis ratio ſiue conuerſionis idea in finibus vniuerſi.

L Finis

Finis efficiens & cunctorũ princeps Deus.

Huius bonitati, ſapientiæ, & fęcundiſſimæ pulchritudini conueniebat Mundum ſibi creare ſimilẽ, qui vnitate ſimul ac trinitate rationem opificis ſui, & maieſtatis in ſundæ gloriam teſtaretur.

- **1** Vt ſit, id eſt eſſentiæ ipſius ſumma perfectio, quæ in rerũ circuitu plenius, & contrariorum mutua conuerſione ſpectatur.
  - Huius finis gratia vita requiritur triplex: Animalis, Vitalis, Naturalis
  - Propter vitam actio triplex: Animalis, Vitalis, Naturalis
  - Propter actionis genera tria facultates totidem: Animalis, Vitalis, Naturalis
  - Propter facultates, anima & forma vnica ſed triplici ratiõe diſtincta
  - Propter animam corpus ſimiliter diuiſum in ſedes tres: Cerebrũ animalis fac. & rat. Cor vitalis & iraſcib. Hepar concupiſ. & naturalis.
  - Propter vtriuſq; cõnexum ſpiritus triplex: Animalis, Vitalis, Naturalis
  - Propter particulariũ animaliũ cõpoſitiones ex anima, corpore, Spiritu communis anima, corpus & Spiritus vniuerſi.
  - Propter cõpoſitionem omniũ cõmunis amor
  - Propter amorẽ Deus eiuſdem fons & ratio prima.
- **2** Pulchritudo, id eſt, vt cum aliis ſit, quæ maxime per progreſſum explicatur ab vno in multitudinem.
  - Propter hanc, prima diſtinctio in ternarium fluens: Mundi maioris, Mundi minoris, Mundi minimi ſeu recipub.
  - Propter ternariã diſtribut. primã altera cõ ſimilis ſubdiuiſio in nouenarium deſcendens, vbiq; Partis incorporeę, Spiritalis, Corporeæ
  - Propter nouenariã ſectionẽ vlterior diſtributio in 27. per conceptum alterius ternarij in ſingulis nouẽ: Supremorũ ordinum, Mediorum, Infimorum
  - Propter diuiſionis membra ſingula diuinæ requiritur pulchritudinis radius, ideas in ſe depictas continens à ſummis ad media vſque pertingens.
  - Propter hunc ipſum radium vnus ac idem multiplex amor.
  - Et horum omnium gratia omnis vnitatis ac multiplicitatis punctum vlterius indiuiſum Deus
- **3** Conſeruatio eſſentię vt pluribus conſentiat vnumquodque, quod maxime fit per regreſſum ex multitudine in vnitatem.
  - Huius itaque gratia concentus primo requiruntur Mũdorum trium, Maioris, Minoris, Medij.
  - Propter hunc concentus partium ſpiritualium corporearum atque incorp. & rurſus ſupremorum, mediorum, infimorũ ordinum.
  - Horum gratia cõnexionis forma, vt ordo, numerus atque proportio: Subſtãtiarum, Proprietatũ, Accidentium
  - Propter ordinem excluditur ab vniuerſo, & vacuum, & priuatio omnis & penetratio dimenſionum
  - Horum gratia iunguntur ſimilia ſimilibus, contraria contrariis & ex coniunctis iterum fit pugna & diſſolutio noua.
  - Omnium ratio & fons in Amore, Amoris autem in omnium architecto Deo.

Verum vt totius resolutionis, cōpositionis, atq; circuitus ordo sit explicatior, ad mundi species singulas conuertamur, spectantes in omnibus tribus trium præcipuarum partium analogam rationem, & vbiq; finium relationem triplicem vel ad infima quæq;, vel ad suprema, vel media; sic enim sub vniuersali priore & particularis finium circulus elucescet.

Finalis itaq; conuersio est

In Mūdo maiore

CVM RELATIONE INFERNORUM ad suprema tanquam fines. — CVM RELATIONE SVPERNORUM ad inferiora tanquam fines.

Continentium	DEVS omnia continens	Mūdus intelligibilis & incorp.	Cœlestis regio	Aetherea regio	Elemētaris regio	* Mixtio	Propter misturā & gñrationé elementa	Propter elemētorū agitationē influxus æthereus	Propter omniū inferiorū vitā cœlestis influxus	Propter sensibilē machinā insensibilis	Omniū causa DEVS.
Vinculorum	Vinculorum & mèdij cuiuscunq; resolutio per extremorum analysim est manifesta. Similiter & relatio finium mediorum ad extremos, vel extremorum ad medium, per relationem extremi ad extremum.										
Contentorum	DEVS seipsum cōtinens vt circuli centrum	Angeli	Motrices intelligētiæ	Dæmones boni	Animæ	* Mista.	Propter corpus anima	Propter animas dæmones seu genij	Propter genios intelligentiæ superiores	Propter intelligentias Angeli	Omnium gubernator DEVS.

In Minore

CVM RELAT. AD INFERIORES ORDINES. — CVM RELATIONE AD SVPERNA.

Continentium	Viscera vt cor, cerebrum, hepar	Propter viscera vasa vt arteriæ nerui venæ	Propter vasa musculorū carnes	Propter musculos ossa & ligamenta	Propter hæc oīa humores cibi, potus & elemēta	* Vita corporea.	Propter vitam corporeā humores & ptes	Propter externarū partium nutritionem, vitam, sensum & motum, vasa triplicia.	Propter vasa triplicia, viscera sunt instituta.
Vinculorum									
Contentorum	Facultates animę tres principes, vitalis, animalis, & naturalis	Propter principes facultates, ministræ, & deferentes	Propter has ipsas rursus in partibus singulis potentię singulares	* Vita interior multiplex	Propter vitam multiplicē vniuersi particulariū organorum excipientium vitæ.	Propter infimi ordinis potentias deferentium partium facultates	Propter deferentium facultates, facultas princeps.		

In repub. & scientiarū constitutione

CVM RELAT. AD INFERNA. — CVM RELATIONE AD SVPERNA.

Continentium	Populus	Magistratus	Princeps	* Vita reipub.	Princeps	Magistratus	Populus.
Vinculorum							
Contentorum	Vsus viuendi	Leges & edicta	Notiones legum	* Vita reipub. interior	Notionum gratia leges & edicta vt has confirment scilicet.	Legum gratia vsus viuendi & consuetudo	

Licet tibi hoc diagramma pictum ſi voles ad inſtar primarum claſſium diſcurſu triplici in conuerſionum circulos exarare, licet quoque analogiam omnium interpunctorum mutuam aſſignare,vt & in humana fabrica & in ciuitate hominum ſint ſingularium partium communiſſimæ rationes,poſſintque dici in homine partes cæleſtes, ætheræ, & elementares. Similiter in mundo maiore & viſcera,& vaſa,& partes quæ horum influxu nutriantur: poſſis & in Republica (quemadmodum oſtendimus ſuprà) ſuum caput & ventrem conſtituere, ſuos angelos,dæmones,atque inferioris ordinis animas,& ſic in cæteris,vt omnis idea per omnes exactè diffuſa pelluceat.

Eadem demonſtratio in humano opificio. Sed particulares analyſes,ac ſyntheſes iſtiuſmodi in rebus naturæ ſunt infinitæ. Quarum omnium loco vel vna ſufficiat,quæ hominē proponit vniuerſi medio conſtitutum,ſed creatione poſtremum,conceptus interim, vel finis ordine primum quodammodo,ſi præſertim eius quæratur ratio,cur oportuerit ipſum ex anima ſimul & corpore conflari in vnius ſpeciem animalis. Statuatur etenim pro fine potiſſimo æterna beatitudo, quam promereri debeat homo per imitationem artificis ſui: mox ille primarius ſcopus in tria præcipua munia diſſoluetur,Iuſtitiæ ſcilicet,fortitudinis,& temperantiæ. Quæ omnes vnius prudentiæ auguſtiore ambitu continentur: vel duobus certè capitibus, quorum in Euāgelio Chriſtus meminit, Affectione erga Deum,& proximum quemque. Horum gratia ſedis conſtituendæ neceſſitas ſequitur in orbe hoc ſublunari,deinde & corporis animæque coniugium intercedente ſpiritu, ſed propter hæc tandem creantur & vitæ duplicis fundamēta, Naturalis quidem in ſubſtantia atque ordine rerum naturalium , cui extructa eſt ſcala à miſtis corporibus,per elementa, ad ætherem, cæleſtemque regionem: Rationalis vitæ,in rerum ordinibus atque ſubſtantia, quæ mundum formant intelligibilē: cui patet aſcenſus deſcenſuſque machina,per intellectum & voluntatem,à figuris & qualitatibus,per animæ vires,& Angelorum gradus , vſque ad ſupremum ſcalæ vtriuſque verticem Deum. Sed de his alibi fuſiùs dictum. Nunc tantum vt cauſſæ finalis circulum faciunt, à nobis exēpli nomine repetuntur.

Nec eſt quod quenquā magnopere pigeat, ſi progymnaſmatibus iſtiuſmodi iuſto prolixius immoremur , cùm horum viuax contemplatio tantum non operis ardui vſus polliceatur immenſos,ſed & præfectis Dialecticorum ſpinis, & præceptorum infinita multitudine,viarum omnium inæquabilē tractum, paulatim explanet ac leuiget,vt antè di fionis artē diſcurrere conſueſcamus, vel à carceribus vſque ad optatam metam : vnum itaque prædictis exemplis adiecerim lubens,quo quiſque in ſuis negotiis confuſam hanc analyſeos naturalis,atque ſyntheſeos ſpeciem quàm maximè ſtudeat imitari.

Demonſtratio medica finalis reſolutionis in oculi ſtructura. Inter humanæ fabricæ partes ante oculos oculi ſtructura pulcherrima ſtatuatur.Eiuſq; anatome à brutorum ruminantium oculis admodum differēs, contrà quàm à Veſalio proditum eſt: vbi ſanè & finium mirabilis ordo ſe manifeſtat.Videtur enim in brutis eiuſmodi quo ad viſum natura hunc præfixiſſe ſibi ceu principem ſcopum,vt quoties velint,vel in altiſſima nocte, videant ſemper.

ſemper. Homini verò & auium plurimis nihil hoc opus fuit, ſed tantum vt viſus interdiu ſit perſpicax, minimè laborioſus tamen, totius autem figura organi cum vultus decore potiſſimum, & cum humanæ ſpeciei maieſtate conſentiat, cuius gratia id ſapienter inſtituit; Primum, vt inſtrumentorum vtrique ſit iuſta quantitas, quæ capiat ſpiritus quantum ad actionis potentiam ſat ſit; verùm in illa exterius prominente totius ſphæræ particula, palpebrarum tarſi in brutis ſic committuntur, vt ad figuram orbicularem nonnihil accedát. Qualis profecto ſpecies vt eſt venuſta in brutis, in homine prorſus terribilis, & minus honeſta ſpectatur, quare ad oualem potius ſpeciem cõpreſſis ciliis, debuit mox & ille perſpicuus in interiore corneæ parte circulus iridem, atq; pupillæ foramen oſtẽdens, minor effici, quàm pro totius ſphæræ, vel cryſtallini humoris proportione conuenerat. Nam vt hoc obiter demõſtremus, cùm cryſtalloeidis humor primum ſit viſionis inſtrumentũ, debet idcirco eius eſſe rata proportio, tum ad totam ſphæram, tum ad foramen vueæ, vt quibus ſuperioris orbis eſt æqua capacitas, ſit & humoris cryſtallini quantitas eadem. Quæ rurſus ea ſit magnitudinis vel diſtantiæ ratione erga pupillam, & neruum opticum, vt viſus radij ſtatim exorti à foramine nerui optici (quod circa inſertionem magis inſtar puncti conſpicuum eſt, & plurium imperitorum oculos hactenus ſubterfugit) ita procedant ad extimam vndique pupillæ circumferentiam, vt cryſtallini ſuperficiem illorum ſinguli vna duntaxat parte contingant, ſitque communis angulus qui ſphæræ vtriuſq; latera complectatur, externaſq; ſpecies cum internis rationibus ita componat, vt totę in totis diffuſæ ęquabili lege ſpectentur. Sed magnitudinis ratio, in humore cryſtalloeidi, non ita potuit hominibus concinnari, vt idẽ ſatis ſit amplus, pro ratione ſphęrę totius, quæ ferè ęqualis eſt nobis cum ouilli oculi magnitudine. Idemque in centro conſtitutus, ratam analogiam anguli ſeruet ad pupillæ foramen, quod iuxta conceptum prioris ſcopi minus effectũ eſt, quàm orbis totius proportio requirebat, ſi cæterorum animantium oculos obſeruemus. Nam ſi cryſtalli orbem in centro totius poſſe conſtitui voles, iam maior erit is angulus qui à neruo optico, per cryſtallinam circumferentiam tendit, eo qui ab eodẽ neruo producitur ad pupillæ anterioris extimum cyclum. Meritò itaque in hominibus cryſtallinus humor, verſus anteriora promouetur, vt quod fieri ſolius magnitudinis ratione non poſſit, diſtantiæ modus abſoluat. Contrà in ru-

A OCVLVS HVMANVS

minantium genere, proposita similiter & venustatis, & vsus ratione, quæ pro animalibus istiusmodi requiratur, certa est proportio horũ trium, pupillæ scilicet, orbis crystallini, & totius continẽtis sphæræ. Est & habitudo mutua talis, vt sphæra tota in duas posteriores æquales pulchrè diuisa, per arachnoeidem vel ciliarem tunicam, crystallum exactè in medio statuatur: cui sustinendo à tergo incumbit vitreus humor, à fronte aqueus: quorum hunc crystallini nutrimentum idoneum, illum vt eiusdem excrementum plurimi putant. Nam quia vsus hic erat potissimus, vt noctu simul atq; interdiu queant conspicere, idcirco maior est illis ingenitus fulgor colorum multiplicium, qui circa insectionem optici nerui, in vuea tunica, sub amphiblistroeidi cõspici solẽt. Nam licèt humanis oculis, præsertim quo fuerit tenerior ætas, suus sit quoque eodẽ in loco splendidior color, hìc tamen ad rubrum magis, atque sanguineũ vergẽs vniformis apparet, à reliqua vuæ internæ specie, quæ ferè nigerrima est, summopere dissidens. Contra quadrupedũ oculis hic miris modis euariat, fulgorisque misturam ineffabilem repræsentat, ex viridi, fuluo, rubro, atque cæruleo, argenti, vel auri bracteæ, vel certè cælestis iridis formæ non absimilem. Itaque pro actionis necessitudine oportuit planè hãc lucidam vueæ partem crystallino orbi interdum propiorem fieri, interdum longius dissidere. Nam si æquè propinquus sit interdiu, atq; nox ipsa cõpellit, fortassis propter æqualẽ difformium luminũ permistionẽ, minus conspicient, vt si quis lucerna per diẽ accẽsa videre seriò velit. Motũ itaq; voluntariũ adiungi decuit, cuius arbitrio per hũc

Oculorum fulgor in homine.

In quadrupedibus.

splendorem videant noctu, per diem tamen idem splendor nihil officiat. Quod ea ratione effectum est, vt supra senarium musculorum numerum, humanis oculis congruentem, adderetur in brutis quadrupedibus, orbicularis septimus. Qui à postica totius orbis oriũdus, ante ingressum nerui, antequam sphæræ percurrat medium, inferatur. vnde & contractione sui figuram orbicularem, cùm velit nonnihil in oualem redigens, à longitudine subtrahat quod latitudini sit tribuendum; quare admouẽtur propius crystallino colores in postica vueæ apparentes, vt facilè deprehendes, si canum atque cattorum oculos contẽplère, præsertim vbi vel ira commoti fuerint, vel ad captandum aliquid acriùs excitãtur. Sed cùm in naturæ minutissimis rebus summum vbique sit artificium, & resolutionis ratio difficillima, hæc ego duntaxat crassiore minerua protuli, vt rerũ varietate, fluctuantes animos recreem, vtque

Vsus antedictorum.

vtque quibus & otium & cogitãdi animus sufficit,iisdem, huius doctrinæ adminiculo,scandendi altius paulo,& gnauius expendendi singula, relinquatur occasio.Longum foret in hoc exemplo perfectum circulum demonstrare.Sed quoniam per vtilitatis & pulchritudinis occursum mutuum, ex antè traditis facilè colligatur, cuius conuersionis Amor velut præcipuus dux & gubernator existit; volo me tandem ad huius æternos ignes & non violabile numẽ erigere: vt quæ sit totius conuersionis efficiens caussa, vtque & in efficiente principio vniuersi,non minus quàm in conceptu finium ratio quædam circuitus, vel rerum circuli demonstrentur.

DE CONVERSIONE EADEM IN CAVSSA *effectrice vniuersi. deque Amoris circulo.*

CAPVT VII.

AMORIS ratio per mundi principia, caussas, atque segmenta sic distribuitur,vt eius ascensus,descensus Peripheriæ,in horum singulis ita refulgeant,quemadmodũ in mũdo maiore Solis viuificus calor,& rationalis animę vis in humano corpore,ex particulariũ quarundã imaginũ reflexu,& actioni suæ substratis partibus elucescit. Est enim caloris præcipua sedes in sphæra titania, vt rationalis animæ in humano cerebro.Vtriusque tamen dimanationis impetum nulla in toto particula subterfugit,quin omnes pro suo modulo virtutis eiusdem,& luminosi radij participes fiant.Ita & Amoris primariam cathedram in mundo quidem intelligibili collocamus,qui sit velut vniuersi caput, à quo deinceps procedũt radij in continuum tres: Bonitatis,Amoris,& Pulchritudinis. Ita quidem in defluxu diuinæ virtutis hæc tria mutuo copulantur,vt qui velit disiungere,idem & à corporibus animam liberet,& ab vtrisque spiritum. *Amoris sedes.*

Quod enim est vniuerso corpus,id penè in idearum propagine pulchritudo; quod anima corpori,id pulchritudini bonitas, vt gẽma in cyclo fului spectabilis auri. Quod autem in vita cuiusq; spiritus omnia fundens & copulans, id amor est bono pulchroque inuicem copulatis. Namque & dextra sinistris, superna infimis colligat,æqualia æquabilibus fouet,contrariis contraria pellit, extrema per medium vel sursum corripit,vel deorsum præcipitat, dum reuoluta penitus orbis perfecti imaginem assequantur. *Pulchri & boni comparatio.* quodls in polz. in arche typo, in uniuerso quae

Nec malè idcirco Amorem nominant boni pulchrique desiderium,ne frustra cum pictoribus vbiq; iunctã Cupidini Venerem exprimamus. Vix enim amoris indolem rectè perspicias,nisi & bonitatis, & pulchritudinis formã vnà spectandam proposuerimus.

Primùm quo ad naturam boni pulchrique, in rebus omnibus interna perfectio producit externam. illam vt bonitatem,hanc verò vt pulchritudinem possumus appellare : vt sit intrinseci boni exterius pulchrum, velut latentis

animi.

animi figura magis conſpicua: aut velut ſpectabilis flos, vel tanquam diei prę-nuncium illud crepuſculum matutinum, & Tithoni croceum linquēs Aurora cubile; cuius illecebris & lenocinio, occulta bonitas confeſtim rapiat intuētes. præſertim cùm nos oporteat paſſim, ab apparēte foris imagine duci ad rerum abditas formas, & à ſenſibili pulchritudine, ad intelligibilis notionem.

Bonū vel vtile pulchro coniunctiſſimum. Quin vt verbo expediā, ita [illegible] de bono vel vtili, coniuncta eſt pulchri vel decori ratio, vt vix humana cogitatione, nedum natura dirimi poſſit. Teſtis mihi inſignis eſt M. Tullius in Oratore, vbi vt in oratione numerum decentē, *In rebus natura.* ſimul atque vtilem probet, verbis his ferè aut conſimilibus vtitur: Quemad-
» modum in rebus cæteris, natura eſt fabricata; ſic & in oratione, vult ea quę ma-
» ximam vtilitatem in ſe contineant, eadem habeant & dignitatis plurimum & venuſtatis. Nam ſiue ad mundi totius ſtatum oculos cōuertamus, vbi cælum rotundum, terra in medio vt centrum, vi ſua nutuque teneatur, quam circum errātes ſtellæ ſeptem, quorum Sol medius Lunæ per certas periodos & lumen
» & vires impertiat. Hæc tantam (inquit) vim habent, vt paululum immutata
» cohærere non poſſint, tātam pulchritudinem, vt nulla ſpecies ne cogitari qui-
» dem poſſit ornatior. Refer nunc animum ad hominum vel cæterorū animalium formam, figuras arborum, lapidum, metallorum. In ſingulis primum neceſſitati natura conſuluit, nuſquam tamen eſt vlla pars niſi venuſta. Linquamus naturam arteſque videamus, ita in nauigiis, domibus, tēplis, ea quæ conſtruendis his ſunt neceſſaria, habent & illam in ſpecie venuſtatem, vt non *In artificialibus.* ſalutis ſolum, ſed voluptatis etiam cauſſa inuēta videantur. Ita Capitolij faſtigiū
» (vt verbis ipſius vtar) non venuſtas, ſed neceſſitas fabricauit: vtilitatem tēpli
» faſtigij dignitas conſecuta eſt. Tandem ita concludit: Clauſulas atq; interpun-
» cta verborum, animæ, interclusio atque anguſtiæ ſpiritus attulerunt. Id inuen- *In Rhetorica.* tum eſt ita ſuaue, vt ſi cui ſit infinitus ſpiritus datus, tamen eum perpetuare
» verba nolimus.

In arte Gymnaſtica. Nonne eadem ratio effulget in arte Gymnaſtica? Celer in omnem poſitionem corporis motus arcendæ vel inferendæ plagæ maximè neceſſarius, quem pulchritudo ſic è veſtigio ſequitur, vt ipſi ſpectantes dubitent, num eius tam multiplex ratio propter decorem magis, an propter vtilitatem ſit inſtituta.

In Muſica. Quid verò de arte Muſica loquar? cùm vel in cithara vel inſtrumentorum perfectiſſima chely, propter differentias vocum, interuallis chordarū, ſiue manubrij ſingulis, ſui ſeruandi ſunt peculiares digiti: Nonne concludes vbique, leges eaſdem & promptitudinis vſum, & certā decori prodere rationē? Certè in rebus vniuerſis, propter bonum & formam intimam, figura quædā elucet, atque exterior pulchritudo, propter pulchrum exterius, vis intrinſeca, propter vtrunque Veneris filius conuerſionis mutuæ gubernator.

Pulchritudinis ratio. Coniunctim igitur de bono & pulchro verba cedamus; vt quorum mirificus ſplendor, cum amoris radio præſtēt vnius influxus ſpeciem, quæ nihil ſit aliud quàm exemplaris ſummi, vel ideæ principis actus quidam perpetuus, ex ſuo quodam corpore, ſpiritu, animaque conflatus, velut ſplendor diuini vultus, in

quo

quo depictæ sunt rerum omnium seminales rationes. vnde in conuiuio ita definit Plato, pulchritudinem esse gratiam quandam viuacem, & spiritalem Dei radio illustrante, Angelo primum infusam, inde & animis hominum, corporumque figuris, & vocibus, quæ per ratione, visum, auditum, animos moueat atque delectet, oblectans rapiat, rapiens inflammet amorem. Ex quibus patet eandem spectari magis in auribus, oculis, mente, formarum, figurarumque & facultatum ordinibus, modo ac proportione constitui.

Iuxta Plotinum paucis descripta est pulchritudo, vt vna quædam sit gratia, ex plurium concinnitate resultás. sed quæ in animis siue spiritibus, virtutum atque scientiarum concordiam comitetur: in corporibus colorum & figurarũ optimã symmetriã. Vnde in Tuscula. quæst. lib. 4. sic meminit Cicero: Vt corporis est quædam apta figura, cum coloris suauitate, eaque dicitur pulchritudo: sic in animo opinionum iudiciorumq; æquabilitas & constantia, cum firmitate quadam virtutis, vim ipsam continens, pulchritudo nominatur. Has Academicorũ definitiones carpunt inepte plurimi, cum quòd propter pluralitatis rationem Deo minùs congruere videantur, quippe qui nullam compositionem in se admittat, tum quòd in tactilibus quoque & gustatilibus, olfactibilibusque rebus, sit qualitatum harmonia, quam Amor & pulchritudo per gustum, tactum, atque olfactum manifesta consequatur. Sed excusari veterum definitio quàm facillimè potest, quod in Deo, & formis abstractis à materie, etsi nulla reuera sit compositio, est tamen in Deo per modum vnius, agendarum rerum multiplex ratio: cuius & formæ inferiores participes fiunt. Sed eadem ratio in rebus corporeis paulatim fit multiplicior secundum verè passibilem modum. Quod autem & olfactui, & gustui, tactui, suus sit pulchritudinis sensus, omnis hæc bruta affectio quædam, & à diuini amoris commercio prorsus vt aliena negligitur, nisi ad rationis legem, vitæ & cognitionis fructũ necessarium, ab hominibus referatur: vt eadem sanè non tam per se sit improba, quàm propter abutentium improbam voluntatem. *Pulchritudo corporea.*

Pulchritudo itaque, & voluptas incorporea laudanda est nobis tanquã simpliciter bona: Corporea verò vt bona per accidens, ferè modo quo medelæ bonæ, quia vt testis est Aristoteles Ethicorum 7. Voluptates corporeæ dolorẽ adimunt vehementem, vel intemperiei ad suum contrarium reductione demulcent. Omnis autem medela eò magis est expetenda, quò morbo maiori opituletur. Quare cùm corporeæ voluptates vehementiorũ passionũ sint medelæ, fit magis multo, vt hæ voluptates à vulgo, atque ardẽtius expetantur illis, quæ nõ vt medelæ, sed propter se tantũ desiderãtur. Quin vt eiusdẽ abusus constet penitior ratio vniuersa, hæc sanè in animorũ delapsu ad corpora maximè collocetur. Quia etenim pulchritudo interior per res sensibiles pulchras à sensu primũ exteriore percipitur, sitq; iuxta Platonicos ascẽsu lapsus multo facilior: *Omnis pulchritudo bona.* *Abusus ratio in appetitu pulchri.*

Facilis descensus Auerni,
Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras,
Hoc virtutis opus.

Idcirco plurimi priusquam internam rebus pulchritudinem degustarint, in antè percepta voluptate figuntur: vnde ceu temulenti, aut veternosi redditi ad veræ voluptatis reminiscentiam perduci minimè possunt; fitque vt his eueniat quemadmodû ferè afflictis morbo colico vel pleuritide fieri solet, qui cum fomentis calidis, vel cataplasmatibus istiusmodi mali rabiem se posse putant extinguere, eo quòd momêtaneam recreationem, siue doloris quoddam lenimen digestis solum halitibus experiantur; morbi tamen primariam caussam, & fomitem ex attractione humorum magis accumulant, vnde & paulo pòst dolor cum febri iuxta conuersionis circulum ampliùs incrudescit. Quod & in hydropicis liquidò constat, si sitientibus potum offeras copiosum; in febre ardenti obstructionibus complicata, si aquam frequenter frigidã bibant; in ophthalmia, si sæpè narcoticis dolorem ab inflammatione partum velis obtundere. Nam & in amoris œstro, qui sese per ætatis ludum, perque libidinis explementa, morbo suo se prorsus mederi posse existimant, eiusdem potius perennem circulum trahunt: dum ex libatis corporum voluptatibus, ipsa magis brutescens anima, ad sensus à ratione delabitur, & graui iamdudum saucia cura, vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Quæcunque de pulchritudinis circulo à sensibilibus rebus, ad spiritum animamque interiorem, & hinc vicissim per spiritus, ad sensus corporeos explanaui, eadem de pulchritudinis sobole, siue Amore intelligas velim. Primo etenim externæ pulchritudinis vis sensum percellit exteriorem, præcipuè visum: vnde poëta: *Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.* Sed multo expressius Georg. 3.

Appetitus circuli ex desiderio pulchri.

De Amoris circulo.

Amor ex affectu nascitur.

Carpit enim vires paulatim, vritque videndo
Fœmina, nec nemorum patitur meminisse, nec herbæ.

Circuli demonstratio.

A sensu externo per harmoniam sensibilem concitato, spiritalis rerum spectatarum pulchritudo spectantis spiritum cômouet, qui mox receptã speciem animæ quoq; côm unicans, facit vt & concentus intrinsecus rei perceptæ concentum internum maximè, siue percipientis formam pari proportione afficiat. Verùm impressæ rerum pulchrarû imagines sæpè etiam à leui quacunque occasione mouentur, motaque forma principe turbatur spiritus, à spiritu sensus externi denuo, vbi rursus apparet mox præcipitium maius à nobilioribus sensibus ad magis ignobiles; ab olfactu ad gustum, ab auditu & visu ad tactum improbum, ab osculis ad complexus & gradum vltimum voluptatis. Quem vt philosophi pro summæ ducunt amentiæ siue furoris specie, Medici pro comitialis morbi siue conuulsionis quadam imagine: ita vulgus turpiter contrà pro summæ voluptatis, & absolutæ in amore beatitudinis cumulo expetiscunt. Sed vt à pulchro ad pulchritudinis appetitû proueh amur, Amorem Veneris potentem filium, cælo terraque metuêdum, pariter ac colêdum docet illa percelebris sacri Poëtæ vox:

Amor.

Nate mea vires, mea magna potentia solus:
Nate, patris summi qui tela Typhoëa temnis.

Orpheus

Orpheus proinde in Argonauticis Amorem vt mundi Genium, vt magnum Deum, & antiquissimum laudat. quippe cùm Chaos ante mundum posuerit, ante Saturnum, Iouem & cæteros Deos: Amoré sanè in sinu ipsius Chaos constituit; eundem adeò sic definiens, vt sit principium, quo res informis, ornamentum sui seu κοσμὸν, perfectionemue desiderat. Cui & illud Maronis consonat:

Ortus Amoris.

Vulcani Martisque dolos, & dulcia furta,
Atque Chao densos diuûm referebat amores.

Vbi sanè & tria mundi principia tacitè visus est insinuasse: Per Marté, agendi principium subintelligens, veluti formam. Per venerem, passionis vim, siue materiem, agentibus formis vbique substratam. Per Vulcanum, omnia connectentem spiritum, vel proportioné mediam. Licebit eadem ratione subaudias in creatione quæ deinceps fuit, aërem, terram & auram mediam: similiter ignem, aquam, & vtriusque ineffabilem quandam substantiam copulatricem: in creatione postrema cælestem æthercam ac sublunarem regionem, & in omnibus tandem medium vnicum, inter extrema duo, quorum coniugio primum occurrit Chaos, seu mundus indefinitus. Ex confusa pulchri idea, nascitur amor: ex amoris conuersione, plena perfectio, vti mox ostenditur.

3. Mundi principia à Virgilio designata.

Hæc definitio velùt rebus duntaxat creatis cõpetens non tantum à Socrate in Platonis conuiuio refutatur, sed & Christiano sensui non admodũ quadrat, cùm in ipso quoque opifice Deo, erga mundum, & res creatas amor sit vehementissimus, atque ex eodem, per mundum cuncta, in eundem mundi architectum rapere videatur.

Crassius multo Lucretius, & Epicurei dogmatis professores, ex parte amantis, desiderium esse definiunt, quo amans se totum in amati speciem transferre conetur: ex parte amatæ, quo tota totum amantem capere gestiat, vt in reginæ Arthemisiæ liquet exemplo, quæ Mausolei cineris haustu vnum se quiddam cum viro facere cogitabat.

Amoris definitio per Epicureos.

Sed Physica magis ac naturæ consentanea citatur Medici Eriximachi descriptio & aliorum plurium, quos gratia breuitatis omitto: cum quòd iisdem definitionibus ad integritatem desit aliquid, tum quòd Amoris omné potentiam, vel rationem eius expromere neque propositum nobis sit hoc loco nec necessarium: sed ex peruagatis requiram paucula, vt sit orationis continuum filum: plura verò ex nuper inuentis ratiocinari debeam, quæ ad Amoris probandum circulum sint necessaria.

Opportunè igitur Hierothei sententiã in demonstrationis subsidium adferemus. Ait enim Amoré esse vim insiticiam, quæ superiora mouet ad inferiorum prouidentiam; inferiora, vt versus sublimia conuertantur, æqualia denique ad socialem inuicem sui communionem. Ea nimirum tam proba est definitio, vt multi locutum putent de anima mundi: plures autem & Christiani maximè, gustum habuisse quendam diuinæ trinitatis existiment,

Hierothei sententia de Amore pulcherrima ad rationem circuli maximè quadrans.

deq̃ue illo Amore hæc ſtatuiſſe, qui in diuinis perſonam tertiam, ſeu ſanctum Spiritum repræſentat. Verùm vtvt hæc ſint, pulchrè admodum totius circuli ratio, quæ in Amore eſt, & per eundem in vniuerſi rebus efficitur, ſub definitionis iſtius ambitu continetur, dum à ſupernis deſcenſus aperitur verſus inferna, & ab iiſdem inferioribus verſus ſuperna recurſus, donec per media extremorum mutua cōuerſio peragatur: vnde meo quidem iudicio Amorem rectiſſimè ſtatuas, vt deſiderium quoddam boni pulchriq́; vel bonitatis per pulchritudinem ipſam, conferendæ vel accipiendæ ſcilicet. Et conferēdæ quidem in ſuperioribus: Recipiendi in inferioribus magis. Cuius poteſtas velut vnius ſit magnitudinis dimanatio, cuius punctū vel apex ſit primus in Deo, progreſſus per mūdum triplicem tripliciter diſtributum, finis autem in ipſa materie: cuius denique actualis quædam ſit, infinitudo circa verticem; Potentiæ mere infinitudo circa materiem: Connexionis virtus infinita, per omnes naturæ intermedios gradus. Huius enim effectus prior eſt vniuerſum. Amor enim, teſte Dionyſio, non permiſit regem omniū ſine germine permanere. Idem propagandi ſtudium ab auctore primo in omnes eiuſdem imagines dimanauit. Per hunc enim ſancti illius ſpiritus cælos mouēt, & ſequentibus omnibus ſua munera largiuntur. Per hunc ſydera lumen ſuum in elementa diffundunt, ignis calorem aëri, aër vim ſuam communicat aquæ, aqua terræ; elementa ſimplicia miſtis quibuſque ſiue compoſitioribus rebus, plantæ & animalia ſpeciei ſuæ multiplicandæ deſiderio, ad complexus iucundiſſimos & expulſionem ſeminis ardentiſſimè rapiuntur. Vnde illud Georg. 3.

Amoris ratio per Auctorē ex ante traditis.

Amoris vis immenſa.

Omne adeò genus in terris, hominumq̃ue ferarumq̃ue
Et genus æquoreum, pecudes, pictæq̃ue volucres
In furias ignemq̃ue ruunt. Amor omnibus idem.

Per eiuſdem Amoris impulſum obediunt viciſſim inferiora ſupernis maximè: fit terra tractabilis aquæ, & hæc in aërem deinde reſoluitur: aër in ignē: ac fortè per poros inſenſibiles digeſta in ætherē ſublunaris ſubſtantiæ portiuncula firmioris paulatim concretionis, atque coaguli particeps, rapitur altiùs in cæli occultas fibras: vbi quemadmodum in animantibus fieri ſolet, elaborata magis magiſque apponitur. primum inde agglutinata aſſimilatur penitus, & in cæleſtem indolem tranſmutatur. Quis enim ſcit, an huius gratia ſit orbis ille conſpicuus in octauo cælo, quem à candore notabili γαλαξίαν vocant, qua ſempiternorum ſyderum fuligines explodantur, & in particularū deſcendētium locum, trahantur ex infimis mundi partibus exhalationes tenuiſſimæ. Quæ quaſi retalione officiorum mutua, ea vnde mouentur, atque animantur, viciſſim nutriant, adeò quidem infandis & inexploratis modis, vt propter temporis diuturnitatem, viarumq̃ue omnium nimis inperſpicuos tractus, cæleſtium corporum ingenerabilis quædam & incorruptibilis ſubſtantia videatur penes ſingularia: ſed ſublunarium rerum conuerſio, duntaxat ſecundum ſpeciem, æternitatem facere iudicetur. Quin fibras & villos in mūdo ſuperiore, in cælo atque ætherea regione non aliter ſtatui, quàm in animalibus poſſe, ſatis oſtendit

Omnis generatio corruptioq́ue per amorē, omnis quoque motus in quantit. qualit. & loco.

Totum mundum nutriri quodammodo inſtar animalis.

Fibra cæleſtes atque æthereæ, nō minus quàm in animalibus.

dit cataractarum vocabulum apud Moysem, satis & cometarum, & illa vẽtorum abditissima generatio, cui vel specus tribuunt definitos, vel certa promptuaria, quæ sacræ literæ thesauros abyssi, antra Aeolia poëtæ nominant, Astronomi valuas cæli vel ianuas: vnde & ex congressibus vel ♄ ☉, vel ♃ ☿, vel ♂ ♀. triplicem quoque portarum apertionem intellexerunt, caliginis scilicet, venti & pluuiæ; cùm omnis corporum dimanatio, sit vapor aut exhalatio, vel inter hæc quiddam medium. Sed non est nunc de hisce fusiùs differẽdi locus: cùm fortè hæc omnia ad mundi materiem melius, & singularem partium conuersionem mutuam referantur. Quamuis istorum tractatuum sit ea consensio, vt nihil difficiliùs putem, quàm quæ per totum tota funduntur, vitandæ confusionis, vel tędij gratia sub classis distinctæ genera delegare.

Valuæ cælestes triplices.

Pulchrè iterum ex illa Hierothei definitione vnus colligitur omnium Amor, sola relatione differens, quæ nimirum vel sit superiorum ordinum erga inferiores, vel infernorum erga sublimes, vel æqualium erga æquales. Hinc illa Erotis & Anterotis fabula, quasi nullius sit Amoris incrementum absque amore mutuo, nec vllus ascensus, descensusúe facilis, vel diuturnus, nisi agens per amorem recipiat quicquam, vel patiẽs vicissim in id quod agit, agere moliatur.

Amor omnium vnus sola relatione differens.

Eros.

Anteros.

Patet & amorem esse in rebus omnibus, & amari omnia posse: cùm dẽtur omnibus similia, vel contraria. Patet denique eundem ex rebus sæpè contrariis nasci. Et rursus vt contrariorum maximè effectricem caussam. Vnde illud Plautinum oppidò eleganter.

Amorem in omnibus esse et omnia posse vel summe cõtraria.

Diua Astarte hominum, deorumque vis, vita, salus; rursus eadem quæ est,
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cælum, sydera.
Iouis quæcunque templa colimus, eius ducuntur nutu, illi obtemperant.

Et plura deinceps in Mercatore; quæ, vt sim breuis, omitto: cùm & proferri infinita in eandem sententiam facilè possint.

Verùm vt in amore perfectam circuli speciem pleniùs contemplemur, licet relictis paululum definitionibus, ad ortum illius, ætatem, progressus omnes & incrementa diuerti; vt distributæ loco, temporibusque rationes, velut vnius compositi, per membra singula penitius expendantur.

De ortu Amoris siue natalibus plenius.

Nam quod ad primam originem spectat, iam pridem occœpi dicere: nunc illud compẽdio repetam, quod quondam Diotima Socrati reuelauit: Natum amorem scilicet ex Pori congressu cum Penia in natalibus Veneris. Cuius allegoriæ summa est: in abundantia & indigentia rationem Amoris optimè collocari. Cùm enim, vt diximus, continua quædam sit, & reciproca dimanatio ab agente in passum, ab hoc vicissim in agens per medium: & in agẽte quidem sit conferendi boni studium; obsequij verò vel recipiendi influxus in re passibili; patet omnino in agente copiam primo, inopiam verò in re passibili, tanquam Amoris mutui parentes geminos rectè constitui: quorum vbertas patrem referat, egestas matrem, licet tum in vbertate sit quædam indigentia,

Ortus Amoris ex Penia et Pori congressu.

 ac vi-

ac viciſſim indigentia copiæ particeps habeatur. Vti in congreſſu maris & fœminæ duo concurrunt ſemina, maſculinum vnicum, & agens maximè, ſi Galeno credimus; & fœmininum alterum, paſſibili magis conditione præditum, ſic tamen vt ad conuerſionis, complexuſque mutui neceſſitudinem, nec fæmininum ſemen omnino ſit actionis expers, nec maſculinum ab illo muliebri ſemine viciſſim non patiatur. Nam ex hoc fonte fortaſſis eſt in cóceptu determinati ſexus potiſſima ratio, prout nimirum per qualitaté aut copiam, vnius virtus à virtute alterius ſuperatur: etſi ſtellarŭ occulto influuio, multum quoque in eo genere ſit tribuendum.

Sexus diuerſitas vnde potiſſimŭ.

Mens Platonica de Amoris ortu.

Mentem Platonicam de ortu Amoris, augmento, ſtatu atque perfectione, malui quadam ſuccincta tabula quàm verbis prolixioribus explanare. Vtque magis reſpondeant ſingula cum vniuerſi Muſica, nos quoque & ſymphoniæ ſpecies & ſchematiſmorum totidem rationes diſtribui finximus, iuxta Amoris ſextuplicem gradum, iuxtaque dierum numerum, quo mundus hic dicitur abſolutus.

Occurrit

Occurrit enim in Amorę,	PRIMO, Molis informis essentia.	Ita enim spectam' in eodē Amorę	1 Amoris initiū seu Chaos ipsum.	Ita occurrit inter Sygygias syderum	☍ Oppositio per cęli diametrū.	Similiter in symphoniis musicis.	1 Diapason.
	SECVNDO, Appetitus ingenitus, & cōuersio molis informis ad suū principium.		2 Amoris ortum siue cunabula prima.		△ Aspectus per trigonam cæli partem.		2 Diapente.
	TERTIO, Illustratio à diuino radio cum idearum conceptu.		3 Amoris pabulum.		□ Aspectus per quartam cæli partem.		3 Diatessaron.
	QVARTO, Appetitus accensio.		4 Amoris incrementum.		⚹ Aspectus per sextā Zodiaci partem.		4 Epitritos.
	QVINTO, Violėtior agitatio, vt se cum Deo vniat.		5 Amoris impetum.		8 Aspectus per octauam.		5 Hemiolus
	SEXTO, Formatio perfectior, ex inhæsione cum exēplari suo, vnde hic mūdus emersit, velut formarum omnium idearumq; summa complexio.		6 Amoris statum siue vigorē, summamq; perfectionē, à qua septimo die opifex requieuit.		☌ Coniunctio.		6 Vnisonus.

Rationes alias in Timæo reddidit Plato, cur sit senarius inprimis congruus vniuerso. Nec est quòd illas tantopere requiramus, cùm potius ad vnitatem trinam referri singula methodicæ doctrinæ consentaneum videatur. Itaque vt in terrarum diuisione, duas constituunt; intemperiei frigidæ Zonas, Archicam scilicet, & Antarcticam; duas quoque intemperiei calidæ, Boream vnam, & Austrinam alteram. similiter & harum medio temperatas duas cum cæli diuisione pulcherrimè congruentes. Quæ tamen omnes ad tria Zonarum genera reducuntur: calidum, frigidum, & temperatum. Ita [illegible] & ipsa Amoris ratio vniuersa in ortum diuiditur, progressum, ac statum. similiter aspectus syderum in directos radios 3. ☌ □ ☍ :& obliquos 3 ⚺ ⚹ △. Consonantiæ in perfectas 3. Vnisonum, diapente, diapason; & imperfectas totidē, hemiolon, diatriton, diatessaron. Nam & hisce generibus symphoniæ cæteræ continentur. cùm ille concentus per sextam sit diatriton duplex; per decimam verò, aut duodecimam, referantur habitudine simili ad δισδιαπάσων, qua cæteræ ad diapason simplex. Nec multum inuenies absonam rationem inter dies naturæ Criticos & Indices appellatos: si probè expédas ordine quartum, quintumque, & septimum, nonum, vndecimum, decimumquartum. Quorum omnium proinde analogia maxima est ad progressus speciem, quam Luna subit totius morbi curriculo, à puncto temporis primo, quo morbus inuasit. Quin si magis ad Lunæ motus, morborum tempora velis tribuere: quanquam diei septimæ indicium certius ex quarto, quàm tertio colligatur, propter mutationis quæ tunc incidit, progressum pleniorem; multo tamen perfectius ages, si dies impares omnes pro criticis numeres, iuxta mentem illius Aphorismi, Quicunque sudores febricitanti tertio fiunt, quintoúe die, vel septimo, nono, vndecimo, decimoquarto &c. omnes boni. Nam indicant morbum: qui secus eueniunt, laborem significant, & morbi longitudinem. Videmus enim quòd & nox ipsa quæ præcedit quartum, quæque decimum quartum diem, sit magna ex parte molestior, vt vsus, & idem testatur Hipp. Accedit demum natura humoris biliosi, qui in acutis maximè dominatur, magisque incandet alterna die. Postremò & motus Lunaris distributio cum in tarditate potissimum, ac velocitate epicycli medium seruat. Sed non est nostrum de hisce vlterius disputare, ne nimis hærere circa particularia videamur. Illud denique in hoc concentu est obseruandum inprimis, totius in mundo creationis seriem iisdem gradibus rectè dispesci; numeroque consimili, si tres illius præcipuas partes antea demonstratas, in senos ordines ita subdiuidas.

Omnis Musica ratio per Amorē ad ternionem & vnitatem redigenda.

Zonarum ratio terra cælóque.

Amoris distributio quo ad statum flexum.

Schematismi præcipui 3. inter planetas & stellas cæteras.

Consonātiæ præcipuæ 3.

Crisium Medicarum Symphonia.

Dies impares præcipuarū vicissitudinum duces.

Tres opificij mundani gradus cum symphonia Amoris optimè congruentes.

Ex

Ex Chao triplici Mundus triplex per Amorem vel Amoris triplicem faciem est fabricatus.	1 Mens angelica	Informis	Ita semutuo consequuntur iuxta Platonem	Chaos 1.	Iuxta partitionē ante dictā & nouenariam	Chaos essent. simp.
		Formata		Mundus 1.		Progressus essent. simp.
						Status essent. simp.
	2 Anima mundi	Informis		Chaos 2.		Chaos essent. protensi.
		Formata		Mundus 2.		Progres. essent. protēsi.
						Status essent. protensi.
	3 Corpus mundi	Informis		Chaos 3.		Chaos essent. absolut.
		Formata		Mundus 3.		Progres. essent. absolut.
						Status essentiæ absolutę vel circularis.

Iunge his demum gradus Vniuersi totidem, & Amoris species, habebis sanè systema pulcherrimum & planè musicum, quod interuallis iunctum imparibus, sed tamen pro rata portione distinctis, acuta cum grauibus temperans, varios æquabiliter concentus efficit; etsi illum aures non capiant nostræ, quippe ad sublunares turbines, affectuumque procellas varias, velut ad Nili Catadupa obsurdescentes. *Mundi Symphonia pulcherrima.*

VNIVERSI MVSICA INTRA AMORIS *Circulum comprehensa.*

Pulchrè itaque & diuinorum operum, & circularis in amore progressus, & totius denique concentus in vniuerso musica ratio, senario numero sic exprimēda est, vt in septenarium finiat. Cuius apud Philonem cæterosque Platonicos laudes sunt innumerabiles, vtque vel idem in nouenarium vel in ternarium; rursus & hinc in vnitatem vnicam reducatur. Nam & triangulus *Senarius numerus vniuersi iuxta Platonem.*

N Isopleuros

Iſopleuros velut ex ſenario conſtitutus ita reſoluitur, vt baſis quodammodo ternionem integram ſeruet, vnitatem verò ſuperior vertex, ſed baſim vertici duo connectant latera, velut binario inter ternarium & vnitatem medio, definita. Vnde cum ex vnitate, binario, ternario inuicem copulatis, ſenarius fiat, meritò illum Pythagoras της μεγάλης συγγαμίας ſeu magni connubij numerum æſtimat, cum vniuerſi nuptiæ huius myſterio maximè celebrẽtur: credo quemadmodum vni ſono, ſi quis diapentem iunxerit, & continuũ diateſſaron, mox conſonantiarum omnium conſonantiſſimam fecerit diapaſon.

Amoris varia diſtributio.

Liquet autem ex ante demonſtratis, Amoris numen pro ratione diuerſa variè diuidi: Nunc vt genus in ſpeciem, nunc verò vt totum quiddam in partes potius integrales, cui partitionis modo lubentiùs acquieſcam.

Sed cum idem totum vel omne, partitiones admittat numero infinitas, idcirco pro diſtributi mundi multiplici ſpecie, Amorem quoque vel vnum, vel duplicem ſtatuas licet, vel tres eiuſdem differẽtias rurſum, vel ſex, vel ſeptem, vel nouem, modo ideam vbique ternarij & vnitatis numerorum omnium rationes in ſe complexam præ oculis ſtatuamus.

Cuncta rurſus appoſitiſſimè ad vnitatem referenda.

De nouem Amoris gradibus 6. vel 7. nulla eſt difficultas, ſi mundi ſegmenta, & ſingulorum ſymphoniam modo propoſitam, probè excuſſeris. Nos omnes hos numeros velut diuerſa flumina ad fontem vnicum ſiue ternarium reuocamus. Vt quemadmodum in mundo ſenſibili, inter cæleſtem & ſublunarem ſtatuitur media quædam ætherea, ſiue ſit ipſa lunaris regio, ſeu Lunę proxima. In ſublunari rurſus inter aërem & terram auræ vehiculum medium, in cæleſtibus denique inter Planetas 6. medius Sol. Inter intemperate ſiccos ♄ & ♂, medius ♃ ſupra Solem. Sub ſole verò inter intemperate humidos ♀ ☽, medius ☿: quemadmodum denique in humana fabrica inter intellectum & phantaſiam, media ratio, inter animalem & naturalem facultatem, vitalis aſſurgit; inter totius compoſiti corpus & animam, ambiguæ ſpeciei ſpiritus: ita profectò & in amoris circulo, inter diuinum, ſiue ſublimem maximè, & terreſtrem alterum abiectiſſimum, Amor naturæ mediæ collocetur. Horum conſenſus mutuos, & tamen diuerſa munia facilè ex ſubiecta tabula depræhẽdes.

Amor triplex arctiſſimè dicitur.

1 ſtrem alterum abiectiſſimum

2 ſenſus mutuos

3

AMORIS

- **AMORIS SPECIES:**
  - Diuinus & contemplatiuus
  - Medius actiuus maximè
  - Terrestris voluptuarius & generatiuus maximè
- **Horũ officia:**
  - Sursum rapere
  - Cõuertere in circulum.
  - Deorsum vellere
- **Horũ effect⁹ vlteriores:**
  - Eductio animæ à corpore
    - Moralis
    - Naturalis
  - Cõnexio animæ & corporis
    - Moralis
    - Naturalis
  - Delapsus animi in corpus
    - Moralis
    - Naturalis
- **Item:**
  - Corruptio vnitiua
  - Conseruatio
  - Generatio alteri⁹ corruptioni cõtigua
- **Hinc omnia:**
  - Se cõseruãt in vniuersitate
  - Se iungunt suo opifici, quæ virtus ex duobus cõposita est
  - Se propagare studẽt vt suũ opificem vbiq; æmulentur.
- **Horum gratia affectus sunt triplices omnes ad amorem referẽdi:**
  - Odiũ & ira, fuga, tristitia
  - Moderatio omniũ extremorum
  - Spes, desiderũ, gaudium
- **Horũ deniq; gratia motus triplices:**
  - Ad centrum
  - In orbem
  - Ad circũferẽtiam.

Tres vniuersi principes.

Credo equidem iuxta partitionis istius ideam, antiquissimum Zoroastrum tres mundi principes, trium ordinum dominos posuisse: Oromasin, Mithrin, & Arimanin, cuius rationem secuti cæteri, quorum Mercurius tria enumerat, quibus orbis conuersio absoluatur, εἱμαρμένην siue fortunã, fatum siue necessitatem, & ordinem. Quod si vocabula Physica malis, caussarũ congressum primo subaudias licet: Secundo fœturam vel executionem: Tertio fœturæ ipsius aptam distributionem. Plato eiusdem conuersionis similiter statuit οὐσιάρχας tres: Deum, Mentem, & Animam. Cui illud sapiẽtis consonũ quod tribus mundum disponat Deus, numero, pondere & mensura: Dei enim excelsi proprium quiddam est vnitas: Mentis vel sapientiæ ordo, vel pondus per suum auctorẽ Deum; Animæ verò vel spiritus per eundẽ mensura, & motus.

Vulgata Amoris distributio in species duas.

Vulgata magis est Amoris distributio in species duas, quam & Poëtę norũt. Nam & cælestem venerem, & terrenam quampiam celebrãt, similiter & Cupidines duos. Vnde in Tragœdiis.

Diua non miti generata Ponto,
Quam vocat matrem geminus Cupido,
Impetens flammis simul & sagittis,
Iste lasciuus puer acre nitens,
Tela quam certo iaculatur arcu.
Labitur totas furor in medullas
Igne furtiuo populante venas.

Ita & Maroni descripta est alia Venus:

Virginis os, habitumque gerens, & virginis arma
Spartanæ &c.

alia, cum (vt Æneam filium, furentem vindictæ praua cupiditate, cõpesceret)

non ante oculis tam clara videndam
Obtulit, & pura per noctem in luce refulsit
Alma parens, confessa deam, qualisque videri
Cælicolis, & quanta solet, dextraque prehensum.
Continuit.

Amoris cuiusq; munia.

Itaque diuinus amor humana pectora à sensibilibus sursum, ad intelligibilium rerum ac veræ pulchritudinis spectaculum rapit. Ferinus ille contra & voluptuarius, cui libidinis nomen est inditum, à mente magis ad propagandi studium, & fædas reuellit corporum voluptates, quorum medio consistit amor actiuus, quem poëtarum vulgus prętermisit, ad rationalẽ animi portiunculam, ad scientiarum artiumque constitutionem maximè opportunus. Sublimis iterum vel planè diuinus, æternæ nos maximè beatitudinis compotes facit: Medius ad actionem & vitam, ad bonum priuatum simul & publicum ambiguus nutat: Infernus denique quamdiu intra præscriptos naturæ limites manet, ad generationem corpoream & speciei perpetuitatẽ deorsum cuncta conuellit. idem à iusto fine delapsus altiùs, quęcunque appræhenderit, cito depascitur. & semel transfixos ita dementat, vt tanquã in lubrico positi

ſiti vix ſeſe contineant, donec vel rei amatæ gratia, ſeſe ad internecionē planè præcipites voluant: hi ſunt amantes ipſa cæcitate cæciores, qui, teſte Platone, viuunt in alieno corpore, in proprio moriuntur, quorum affectus bellè à Seneca ſic definitur: *Cæcus Amor.*

Vis magna mentis, atque animi calor
Amor eſt. iuuentæ gignitur luxu, & ocio.

Sed multo elegantius ſub pallio poëtico cecinit Maro:

At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris
Ora exortantem, & naueis in ſaxa trahentem:
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pubetenus, poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.

Idem illius Amoris effectus horribiles pulcherrimè pinxit lib. Æneid. 4. præſertim ſub initia cum ait,

Heu vatum ignaræ mentes, quid vota furentem,
Quid delubra iuuant.

Sed & in reliquo totius hiſtoriæ curſu ita eam affectionem ſuis coloribus exprimit, vt niſi ſis ſaxeus planè, vel plumbeus, abſque lachrymis legere minimè poſſis: quod mihi adoleſcenti vel centies vſu venit.

Quod ſi equidem feciſſe non inhoneſtè videar, ſi moneam cæteros, adiiciēs paucula, ex vſu atque exemplo meo, quo per ſeptennium ferè, ſub huius Amoris inſani ſæuis imperiis, ante coniugium militarim: dicam omnino affectum eiuſmodi inter morborum ſpecies, vel ſi particulatius voles, ſub Melancholiæ genere collocandum: qualem diſertis verbis expreſſit Aëtius, cùm de virgineo malo pertractat, vel furore vterino. Verùm anceps vbiq; quæſtio, An ſi animus propter eiuſdem mali violentiā, corpus vt cauſſam in iudicium vocet, vel corpus animum; vter ipſorum in lite victoriam iure ſit adepturus. *Amor corporeus Melancholia vt febris Melācholicæ ſpecies.*

Quod autem ſit inſtar melancholicæ febris, certa ſunt argumenta, quia quiſquis natura multum accumulat torridæ bilis, ad hanc furoris ſpeciem, fit magna ex parte procliuior. Tum propter animi diuinioris indolem, quæ vel ex ideis ſibi congeniris, abſque vllo obiecto exteriore, pulchri effingit quaſdā ſenſibiles notiones; tum propter ſpirituū tenuiſſimorum imperum facilē, qui velut ex buſto oriundi, materiem ſuæ reſolutionis firmiſſimam habent, vnde & ſemel arreptas ſpecies, per extrinſecos ſenſus rapidiſſimè deferunt, & cum interna animi parte componunt: receptas deniq́ue velut tenaci glutine, quàm pertinaciſſimè ſeruant. Nam qui verè ſunt Melancholici, præter ſagacis ingenij, & ſummæ venatici vim, in contrariorum affectuum pugnam facilè rapiuntur. Cùm enim ſicciſſimus ſanguis, & ſpiritus inde exhalans ſit tenuiſſimus, facultates idcirco ſemper in procinctu gerunt: impreſſæ verò ſemel imagines rerum non ita celeriter exoleſcunt, quin contra quam vulgus putat, læti ſunt ferè, atque agiles ſemper, inuētione, iudicio, eloquio, & in quauis, quam ſemel ſuſceperint, actione dexterrimi. Sed à triſtitia ſemel occupati, eandē vix prius *Demonſtratio.* *Melancholici propriè dicti ingenio maximè præſtāt & deſtinandi pernicisate, vnde et amoribus quàm facillimè capiuntur: capti tardiſſime liberantur.*

quàm vitam exuunt,& ab admissis animi perturbationibus,vndiq; sic immutantur,vt planè eosdem non arbitreris. Addam huic argumento, quod planè experiar in illa amoris insania,manifestam incendij speciem , velut per certas periodos recurrentem. Ac si loqui expressius licet,id obseruaui maximè paroxismos obtinere præcipuas,ferè sub diem quartam,magisque multo circa crepusculum vespertinum,quibus temporibus atra potissimum bilis agitari consueuit,quæ secum & nuper impressas species commouet, vel nulla interdum stimulante libidinis flamma. Quid autem symptomata referam, quæ planè sunt melancholica? Nam si diuus Hipp. omnes istorum species reduxit ad capita duo , metum atq; mæstitiam scilicet,quidnam est aliud,quam res sollicitî plena timoris Amor? Vide obsecro illorum assiduos gemitus, querelas,minas, & preces incompositas,insomnia,lachrymarum fontes assiduos , vanam formidinem,atque ridiculam spem, iram & zelotypiam , quibus ita plerumque præter humanam speciem effe[...]ntur, vt recta penitus ratione seclusa , in omnem calamitatis abyssum præcipites impellantur, sibiquemetipsis iniecta manu,interdum & pulchram properent per vulnera mortem ; illud credo Diogenis celebre dictum in animo circumferentes , Amoris eiusmodi tria esse summa remedia,quorum prius & iucundissimum est, rei amatæ atque potitæ assiduus fructus; qui si non suppetat,medelam à tempore vt expectes licèt ; si neque id proderit,vt te suspendas.Equidem cùm inflammationes ardétissimæ duobus præsidiis maximè refrenentur,præsertim circa initiũ ipsarum, scilicet partium corroboratione , & influentis materiei diuersione varia : idem & in Amore faciundum censeo.Præmunitur animus philosophia,rerum vsu atque exéplis. Illud enim est sapere,periculum ex aliis facere (vt ille ait) tibi quod ex vsu siet. Morbi fomes diuertitur, partim occupatione siue negotio,partim amore ipso,ex vno in multitudinem deriuato. Sed hæc parerga nimium,& ab ipso Amorũ magistro vberius decantata,quàm vt expoliri se ferát verbis meis.

Periodi in Amore. — *Symptomata cæteræ in Amore.* — *Amoris insani medela triplex.*

Nunc ex Amoris multiplici forma ad vnitaté denuo reuertamur,vt in eodem hæc quoque sit manifesta circuitus ratio,quæ penes animorũ reciprocos orbes,in rerũ diuisione & cópositione perficitur. Quemadmodũ itaq; in pulchritudinis specie dictũ est suprà,sic & in amore contingit,vnã illius esse atque continuã vim,à mundi vertice vsq; ad materiæ infinitudiné profluentem : dari tamen eiusdem multiplices formas , effectusque vel toto genere dissidentes; quæ tamen non adeò in Amoris ipsius essentiam (quæ semper ad bonum simpliciter vergit) quàm in materię recipientis conditioné lubricã reiici debeát. Nam si & mundi res cæteræ sint ferè iuxta sentétiam comici, perinde vt animus illius qui possidet,cur de Amore idipsum dici non patiamur? Certè quémadmodum benignæ sunt omnium sydcrũ vires,vt sua quæq; mortalibus dona impertiant,eædem tamé propter subiecti inæquabilitaté, & insolentiã quandam,sæpissimè peruertuntur. Sic vt idem Mars qui multis audaciæ spiritum indidit,plerosque sub maleficij nomine,plus æquo, ad temeritaté propésiores facere videatur.Saturnus,qui ad stabilitaté maximè confert,morosam in aliis, & iusto

Reductio trini Amoris ad vnitatem. — *Amoris essentia in boni ratione posita.* — *Materiei vitio formas & Amoris munera peruerti.* — *Stellarum vires similiter peruerti suscipientis materiæ vitio, cum alioqui omnes sint bonæ.*

& iusto tenaciorem indolem creet. Vbi nimirum vel loci, vel educationis, vel prauæ opinionis semel arreptæ, vel horum assertæ consuetudinis norma conspitat. Ita & in Amoris radio demisso cælitus vsuuenit, vt contemplaturi plurimi, ex aspectu ascendant ad mentem; molles & dissoluti alij à mente raptẽtur ad sensus, & concupiscentiam brutam : sed horum medij eiusdem impetum vniuersim ad actiones humanas transferant, circa naturæ res varias, sub ratione practica reuoluti. Certè cum primum corporis forma sese obtulit oculis nostris, eam mox animus, tanquam diuini decoris imaginem amat & admiratur. & eiusdem intuitu ad Dei pulcherrimi cultum sæpenumero incitatur. Vis autem genitalis, siue secunda Venus, secundum Cupidinem parit, conuersoq; impetu Dìs formam generare simillimã concupiscit. Vtrobique est Amor, ibi contemplandæ, hic propagandæ pulchritudinis desideriũ: vterq; candidus, honestus, vterq; diuinæ imaginis affectator. At si quis corporũ speciẽ animorum pulchritudini præferat, is vtiq; dignitate Amoris abutitur, vt Pausanias inquit. Sed multo expressius lib. de Anima Proculus: Animæ quę vitã amatoriã elegerunt, mouẽtur quidẽ à Deo pulchrorũ præside, ad curã animorũ ingenio præualentiũ; à pulchritudine verò sensibus apparente, ad diuinã pulchritudinẽ rediguntur, secumq; ipsis conuocant & amatos. Animæ verò quę ob peruersam educationẽ à superno munere decidunt, alioquin amatoriã indolem cõsecutæ simulachris pulchritudinis incidẽtes, propter veræ pulchritudinis ignorantiã, formas corporeas amant & venerãtur, passionẽ propriã ignorantes. Sicut enim apud Plotinũ defluxus mentis facit astutiã, & sapiẽtię delapsa portio creat Sophisticen; sic munus Amoris in peruersum incidens susceptaculũ, vitã reddit intemperatã atq; tyrannicam. Vides vbiq; mirandã circuli speciem, qua modo diuinus Amor in voluptuariũ, & hic cõuersim in diuinũ maximè trãsmutatur. Nusquã verò inuenire nõ est (vt ait Tyrius) bono consitum malũ; magna quidem altrinsecus permista similitudine; vt qui scopi dissimilis ignoratione artes non probè discernit, propter extrinsecã sæpè, & momentaneam similitudinẽ, quam illæ sibi inuicem reddunt, easdem omnino cõnectat: vt inter sophistam atq; philosophum, oratorem & sycophantam; medicum & circumforaneum.

Amoris vtriusq; comparatio & similitudo ratione boni.

Amor vbique differens ratione subiecti.

Amor itaque non tantum demittit radium versus inferiora, quo cuncta viuificet; verùm & virtute magica, naturarumq́ue cognatione sursum attrahit, & in amplexus mutuos plena conuersione cõpellit. fit enim progressus à Deo per mundi res vniuersas, vsque ad materiem: Et hinc per naturam denuo reditus, ad naturæ præsidem Deum: similiter dilapsus à mente ad rationẽ, à ratione ad phantasiam & sensus exteriores; ab his viciſſim per rationem regressus, patet ad intellectum. Idem in cæteris mundi gradibus est statuendum.

Amoris triplex motus.

Rectè igitur Amorem ita definit summus ille philosophus Areopagita; vt quidam sit circulus bonus à bono in bonum perpetuo reuolutus. Nam vt à Deo incipit & allicit, perfectæ pulchritudinis rationem præ se fert; vt autem in mundum transit, Amor potissimum dicitur: Voluptas denique prout in auctorem remeans pulchro exemplari, pulchram imaginem, pulchra

Amoris optima definitio.

reuolutione conuertit. In hoc circuitu per omnia penetrans ſurſum eadem ſecum, deorſumque volui cõtinuè facit, Mentem ideatum ordine replet, Animam rationum ſerie, Naturam generationis ſeminio, Mateтiem formis exornat: vt Solis radius ſimplex per ſe & vniformis in cælo lucem, ſplendorem in æthere, in elementis lumen; in miſtis corporibus colorem lucidũ creat. In hoc autem tota conſiſtit fæcunditas Animarum, quod in earum penetralibus diuinæ lucis iubar æternum fulgeat, rerum omnium rationibus ideiſque pleniſſimum, ad quam humanus animus quoties vult, & vitæ puritate, & ſumma ſtudij intentione conuertitur, conuerſus ſcintillis emicat idearum, raptuſque altius quàm vel Triptolemus quondam, vel Ganymedes, in illum ſeſe craterem aureum mergit, qui à Mercurio, tanquam certaminis præmium, in animarum medio poſitus celebratur: cuius liquore probè appoti externorum ſenſuum illectamenta faſtidiunt, deique natura propius fulti tranſcendunt ætherem, cælos intelligentia complectuntur, terrasque liquentes, & quę marmoreo fert monſtra ſub æquore Pontus. Patet itaque quod amatorius ordo, ſit cauſſa cõuerſionis in rebus omnibus ad diuinam pulchritudinem & formã principem, quodque (vt verbis Procli vtar) reducat ſequentia ad illam omnia, eique coniungens, & coniuncta cõfirmans, & mox inde ſequentia replens, diuini luminis dotes inde ſcaturientes per vniuerſa diſtribuat.

Animarum fæcunditas in quo conſiſtat.

Crater Mercurij.

Ordo amatorius

Manifeſta magis hęc circuli ratio eſt in Amore vulgari. vbi (quemadmodũ lib. Ethicorum ſeptimo Ariſtoteles meminit) quia non ſemper eiuſdem pulchri fruitio nos delectet, neceſſe eſt & amorum & ſtudiorum omnium miras viciſſitudines expectari. Eius vlterior ratio eſt, quia noſtra natura nec ſimplex nec ſemper eadem, ex alio in aliud deſiderium neceſſario ſurgat. Alia enim ægroti, alia hominis ſani appetitio eſt, propter idiotropiam vbiq; maximè differentem: quod ſi & cauſſa eiuſmodi priorem alteram voles, occaſiones amoris mutui contemplator, quem vel ex ſtudiorum affinitate, vel natalitij ſchematis conformi habitudine, naſci exiſtimant: nam ſi & mores hominum cum fortuna, & cæli influxus aſſidua quadam reuolutione nouãtur; nouos quoque contractus in mortales, & fœdera ſuboriri indies vero ſimile eſt. Belle verò hanc eius affectus inconſtantiam, orbemque reciprocum paucis expreſſit Comicus, vbi ſic ait:

Circulus in Amore vulgari & eius ratio.

Amoris mutui cauſſa.

Amoris rota.

In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum, &c.

Proinde & apud Plautum adoleſcens verſari ſeſe in Amoris rota quæritur; Sed longè plenius patebit totius conuerſionis ratio, cum de eiuſdem forma, atque materie fuerit demonſtratum. Nunc pro cõcluſione tractatus ſeptimi, illud in iſtoc circulo cauſſamur imprimis, quod quoties amantes duo per amorem ſe mutuo complectuntur, amans in amati effigiem tranſire quodãmodo geſtiat, & cum alterum in altero viuat, fit vt ſe ipſum vtrumque vtriq; tribuat, vt accipiat alterum: vnde & in ſeipſis amantes moriuntur, & in amatis reuiuiſcunt

Conuerſionis totius in Amore formalis ratio. Amãtum paſſiones inuicem pugnantiſsimæ, & effectus maximè admirandi.

reuiuiſcunt denuo, beneficij pariter & vindictæ, mortis ac vitæ mutua talione, hinc & affectuum alternatorum Euripus ille mirabilis: imò contrariorum exacta quædam confuſio, dum iidem & amant & metuunt ſemper, ſuſpirant, & gaudent, florent & extabeſcunt. Hinc illa amantum diuerſa quoque ingenia, & ex amore ingeniorum oppoſitæ metamorphoſes: quod enim deforme eſt pluribus, formoſum alteri iudicatur. Et ex quo prudẽtes ſtupidi fiunt, ſtulti viciſſim prudentiæ lumen exuſcitant, velut igniculos antè depreſſos, & ſub inerti cinerum mole cõſopitos: rationem huius in Chiliadibus vide Prouerbio, quod Muſicam doceat Amor.

Omnes itaque affectionum ſpecies ad Amorem vnicum reducuntur: Nam neque qui malum facit, ad malum reſpiciens operatur, neque vlla pars mundi alteram odit, niſi amore ſui, vt pulchrè in expoſitione Conuiuij Marſilius docet. Quin perturbationis iſtius ſymptoma ſæuiſſimum, quod Zelotypiam nominant, verſatur in odio maximo. Sed ex Amore profectus, eundem reſpicit ſemper. Verùm vt ex inæqualitate calidi frigidique, tempeſtates cælo ſæuiſſimæ fiunt; ita & in hoc genere, teſte Seneca in Medæa, *Affectus omnes ad Amorẽ vnicũ poſſe reduci.* *Zelotypia.*

Nulla vis flammæ, tumidique venti
Tanta, nec teli metuenda torti,
Quanta cum coniunx viduata tædis
Ardet, & odit.

Quanquam Zelotypiæ ſpecies, multi confundant turpiter, neque ſit vllus, vel ſummè diuinus Amor abſque æmulatione, ſuſpicione & metu. Namque ipſa pathemathis magnitudo, & pulchri cuiuſdam auguſtioris notio, nullis limitibus circumſcripta, facit, vt minus ſemper amantes tribuant ſibi, metuantque cæteros, qui fructum amatæ ſibi poſſe intercipere videantur. Sed eſt ille improbior zelus, cuius ſuſpicio potius in res amatas figitur, magis verò laudabilis alter, qui contra riuales aſſurgit, quo ſanè qui caret, non tantũ amoris ſui iacturam facere promeretur, ſed & cum ſceleratis lenonibus dignus eſt à bonorum conſortio penitus excludatur. *Zelotypia ſpecies.*

Illud verò poſtremi ſit corelarij loco, Amorem vnicum vniuerſi cauſſas in ſe complecti, vt propter naturæ indaginẽ, nulla de ipſo nimis eſſe prolixa poſſit oratio. Idem omnium creator & artifex, nodus & copula, firmumq; totius machinæ fundamentum: vt hac ratione meritò vniuerſi clauiger ab Orpheo nominetur. Verùm laxandi parumper nobis ſunt riuuli, vt quos alueus vnus non facilè capit, vitandæ inundationis gratia, per ſinuoſos flexus in plura paulatim brachia diuellantur. *Amor omnium cauſſas in ſe complectitur.* *Amor vniuerſi clauiger.*

De conversionum circulis in forma atque materie, nec non in singulis partibus vniuersi.

Capvt VIII.

Transitio.

CVM de conuersionis circulo cui mundus hic alligatur, per cuncta caussarum genera, semel suscepta sit nobis oratio, cumque idem in finium specie, mox & in effectrice natura rationem caussarum omnium complectete præmissis abunde duobus capitibus ostedatur: Volo nunc paucis principia cætera peruagari, formam scilicet atq; materiem. De quibus tamen reipsa ita coniunctus est sermo, vt in totius compositi, vel singularum partium propositione, non nisi per intellectus vnius subsidium illorum tractatio dirimi possit. Etenim materies quiddam est penitus indefinitum, nisi & quantitate determines, & qualitate passibili atque figura. Forma similiter vnum quiddam & simplex, sed accidentaliter tantũ materiei scilicet ac diuersarum partium nominibus distributa.

Materiei vniuersi.

Verùm vt exagesis rerum sit absolutior, de caussis duabus interioribus, illud seorsum prius atque compendio dicam, Materiei rationem vt est informis maximè, rerum tamen gignendarum omniũ progressus, regressus, & conuersionis habere quandam passibilem rationem, cuius instinctu, nunquá non appetit, nusquam consistit facilè, donec ad entis primi actiuam planè potentiam, qua cuncta naturæ subdita in quendá circulum immutantur, eius merè passibilis virtus, ipsa susceptionis vel Metamorphoseos specie quàm proximè reuoluatur. Quin vt rebus quoque simplicissimis sua foret vbique per intellectum distincta ratio, velut in elementa omnium prima, essentiæque confusæ rudius inter punctos gradus: idcirco præter ternariam seriem, in illa creationis imagine nuper expressam hanc quoq; continuam quaternionem veterum iungimus, qua mundi materiem diuisam ab illis crassiusculè comprehendas.

Elementa prima indefinita iuxta Platonicos, & velut in sua materia & quantitate solum ratione distributa.

Elementa

Elementa Pythagoræ	Signum	vel	Vnitas	vel	Simplicitas	Hinc	Æternitas	Summũ bonum DEVS	Essentia	Exẽplaria	vt in Sole	Lux	
	Linea		Terminus		Numerus & compositio		Æuiternitas	Status & intellectus ANGELVS	Esse	Ideæ		Splẽdor	
	Superficies		Infinitudo		Numerus & tempus		Tempus	Motrix facultas & ratio ANIMA	Virtus	Rationes		Lumen	
	Corpus		Mixtio		Numerus locus & tempus		Locus & tempus	Mutabilitas CORPVS	Actio	Semina		Calor	

Hinc & in æternitate statuunt, vt elementa, virtutes morales 4. Iustitiam, Fortitudinem, Prudentiam, Temperantiam: Licetque tabellam eiusmodi per omnem creationis seriem vel accuratius distribuere, vel in infinitum propagare.

Forma vniuersi communissima.

Quod ad formam pertinet vniuersi, vna quidem est communissima, quam vel Pantomorpham, vel mundi totius animam alibi nominauimus. vt vera abyssus omnium atque materies, & illius formæ communis ratio, iuxta suscipientis materiæ analogiam, confuse quoque est distributa in statu, in fluxum, motionem & mutabilitatem.

Elementa Platonica indefinitus ex forma solius ratione deprompta.

Principia tria indefinita iuxta auctoris opinionem.

Nos vt cunctorum sit vbique concentus plenior, in ternione persistentes, tria rectè principia fecimus, Materiem, Formam Proportionem, & singulis indefinitas asscripsimus rationes, quæ omnes collectæ primo in quadratam speciem surgunt, mox & in absolutum Cubum.

Materialis circumscriptio.

Materialis circumscriptio patet imprimis per quantitatem, numerum videlicet ac magnitudinem.

Formæ circumscriptio.

Forma se prodit per habitum maximè, perque potentiam naturalem. Et hæc quodammodo per actionem atq; figuram, nonnunquam & per passibilem qualitatem. Figuræ vis iterum in substantiarum, quantitatum, qualitatum, ordine, situ habituque locatur.

Proportionis circumscriptio.

Totius compositi ratio ex forma atque materie, in earundem mutua proportione spectanda est. Quæ rursus ab analogia quadã priore dependet agentis ad passum, certaque concursione formarum principum, spirituum, & corporearum qualitatum, siue totius syndromis accidentariæ, quam vno figuræ vocabulo plurimi complectuntur. Est enim figura propriè qualitas, ex ordinis, numeri, magnitudinis, analogiæ certa quadam complexione consurgens.

Ordinis angustissima ratio formam, materiem, & proportionem in se complexa.

Quin ordo solus in quantitate id potest, vt penes illius differentiam, diuersorum laterum, vel angulorum sub suo genere figura quælibet statuatur. Nam cûm à numero superficiem esse dicamus, vna vel pluribus lineis compræhensam, vt circularem, trilateram, quadrilateram, vel trigonam, tetragonam, pentagonam &c. Ita particulatim rursus in vnoquoque genere, iuxta vel laterum inclinationem, vel angulorum respectus varios, triangulum, Scalenon, vel Isopleuron, vel Orthogonon: figuram quadrilateram, vel exactè quadratam, vel Rhomboidem, vel Trapeziam, vel alio quouis nomine designamus.

Ordinis rationẽ à diuinitate consitui.

Est itaque ex ordine primum certa in rebus positio, ex positione figura, ex figurarum congressu, & dissolutione, mundus hic vniuersus. Proinde & cunctorum ordinum ratio, in mundi materia, formis & actionibus mundanorum omnium Plotino creditur à diuinitate cõstitui, atque restitui semper, non per consultationis aliquam speciem, qua ordo quæratur, sed per ipsam eius essentiam, quæ ipse sit ordo. Vbi per diuinitatem intelligit non solum intellectũ diuinum, sed & intellectualem animam mundi, & intellectuale eiusdem, seu seminarium quoddam spiraculum in mundi materiem vsque diffusum.

Ordinis Characterẽ impressum rebus omnibus Mundi.

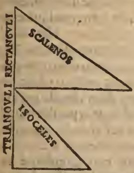
Quam sit Character ordinis rebus impressus singulis vbique præter nimis conspicuas rationes, admiranda docent, leuium spectacula rerum, vt ille ait. docet vel abiectissimorum vermium adeò stupenda fabrica, vt vnum pediculum pulicis, ne summus vnquam inter mortales artifex potuerit imitari. Quanquã Æliano teste, extiterint alij, qui nucis capsula totã Iliada scriptam

comprӕhenderũt, alij qui Phaetonta cum quadrigis sub ala muscӕ latentem exsculpere potuerunt; sintque & nostris temporibus, qui horologij operosas machinas cælent, angustis annulis, mundique faciem vniuersam ita in arctam tabellam redigant, vt partes illius maiores ac medię, nedum characteres, lineę siue epigraphӕ visum penè subterfugiant. Talis in Astronomicis organis superest mihi & sanguine & amicitia sanè iunctissimus nepos Gualterus Arsenius, huius artificij studiosis notior, quàm vt nostris indigere prӕconiis videatur. Docent pręterea mundo vniuerso impressas ideas, ordinum ordinatissimӕ stirpes, & stirpium partes, picturӕ florum, foliorum, fructuum; intercurrentes venulę gemmis, atque silicibus: docent stupendӕ quorundam animalium actiones, volucrum cantus pulcherrimi certis tonorum gradibus mutuo consequentes: Bombycum & Aranearum tela penitus admirãda, volatus Gruum, Cyconiarũ, in omnẽ sępè exercitus speciẽ sese cõuertẽs. Postremò & Formicarũ & Apum faui, cõuentus atq; cõcilia, quę vel hominibus formandorũ morũ, vel cõstituendӕ reipublicӕ prӕclarã quandã imaginẽ reprӕsentant. At non est vnius loci naturӕ laudes, vel ordines decãtare. Illud nũc magis proposito conuenit; cùm rerum cõtinuatarũ series, figurarũ rectè nominibus explicetur, quę tamen vlteriore intellectus resolutione, in discontinuos numeros fluit. idcirco non tam ineptè quàm plurimi putãt Platonẽ atq; Pythagorã pro vniuersi elementis principiisq;, rerũ figuras ac numeros posuisse. Ita enim quinariũ animӕ tribuunt, senarium magis cӕlestibus, quaternarium sublunari regioni. Nos 1.3.9.27. velut omnium principes & rationi corporeӕ maximè cõgruos, semper amplexi sumus. Hoc artis magicӕ vel cabalisticӕ fundamentum, in Medicinӕ quoque pomeria dimanauit, vt prӕsertim in medicaminum compositione, quӕ vel antidota vel polichresta nominantur, apparet, vti quoque in diuinorum morborum, & per certas periodos recurrẽtium curatione, fortassis superstitiosa paululum, testantur Hippocrates, Plinius, Arnoldus Nouicomensis, & plures alij, etiam in amuletis periaptis, delectuque simplicium sӕpè Galenus & Dioscorides. Ita in figurarum genere, pro elementis omnium primis, statuunt trianguli rectanguli species duas, scalenon & ӕquicrurium, scilicet quòd hi sint inter figuras quaslibet ceu resolutione postremi. Terrӕ autem assignat figuram inter corporeas Cubicã, Icocehedron Aquӕ, Octahedron Aẽri, Pyramidem Igni, Dodecahedron vel vultum sphӕricum Vniuerso.

Figuram & numerum à Platone & Pythagoricis non malè pro mundi principiis poni.

Numeri et figuræ ratio magni momẽti in rebus Medicis.

Omnia resolũ in triangulos orthogonios.

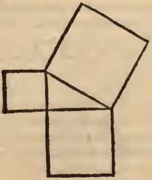

Hӕc sola si quis superficie tenus inspiciat, absurda cõsequi plurima iudicabit: vt elementa fore asymbola, vt eorum formas minus cęlestibus consentire, vt quantitates, tanquam substantiarum partes ostendi, & id genus alia. Sed non tam lӕua fuit Platonis opinio, quin si quis amicè velit, vt prӕgnantissimam

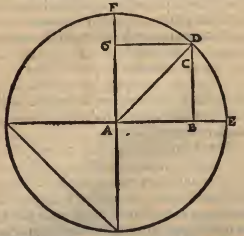
Platonis sensus in constitutione elementorum.

tiſſimam veri poſſit accipere. Nam neque ad illam reſpexit partitionē penitus corporalē, quo vulgus ſolet: neq; nomen principij ſumpſit, quale Peripateticis eſt definitum. quin ideò intellectualem ſibi propoſuit dialyſeos atq; syntheſeos ſpeciem, vt mentem reuelleret paulatim à ſenſibilibus ſpectris, ad incorporeas formas, & materiei conditionibus alienas, quod fieri nequaquā cōmodius poſſit, quàm per mathemata, quæ ſunt diuinis proxima. Deinde ad illam magis reſpexit ꝓportionū regulā, vnde omnis locorū origo, forma & materies Dialectica, omnis naturæ vis, in vniuerſo, vel entibus rationū protinus eluce-

Doctrina triangulorum summa utilitas. ſcit: ſed omniū maximè ad doctrinā triangulorū, cuius inuentionē multi Pythagoræ tribuerūt; arcanū certè mirabile, & verè philoſophis minimè negligendū. Fluit autē hæc omnis, duobus, tribuſúe potiſſimū axiomatibus primis, vt quod omnis triāguli anguli tres ſint duobus rectis æquales iuxta proportionē 32. primi. Vnde cōſequitur duobus angulis datis, quam primū & tertiū inueniri. Rurſus quo in omni triāgulo rectangulo quadratū quod deſcribitur à latere oppoſito angulo recto, ſit æquū duobus quadratis, quæ protrahuntur ex lateribus reliquis, continentibus angulū rectū per demonſtrationē penultimę primi Euclidis. Hinc ſanè figurarū omniū quantitates, ac proportiones mutuas, ex triangulorū proportione & quantitate cognoſcimus, poſtquam in triangulos compoſitiorē vnāquamq; reſoluerimus: Triangulorū latera continētia angulū rectū per ſubtēſam, & hæc per illa viciſſim exploratur. Diſcemus

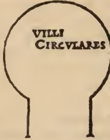
igitur, ex triangulis quadrangulos, Pentagonos, Hexagonos, &c. ex linearum ratione, ſuperficies, ex ſuperficiebus corpora: poſtremò & analogiā circuli ad figuram rectilineam, ex qua diſtantiarū ratio ab orbe ſuperno profluit, ac dimēſiones omnes cælo, terra, mariq́ue certiſ-

Doctrina sinuum. ſimè perficiūtur. Hinc illa demum doctrina ſinuum longè pulcherrima, cuius quoque & circularis penitus eſt demonſtratio, dum chordæ per arcus abſciſſos, & hi per ſibi ſubtēſos ſinus vel chordas emergunt. Inuenta etenim B C arcū veſtigant correſpondentē D E. Inde per ſubſtractionē ex quadrante circuli vel 90. reſiduū D F. Poſtea ſinum tranſuerſuū G D. Ex quo iterum per penultimā primi dimetientem

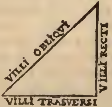
tientē quadrati A C, & per cōsequēs distantiā stellæ ab oculo metientis. *Felices animæ quibus hæc cognoscere primum, Inque domos superas scandere cura fuit.*

Verùm hæc dissolutionis ratio non tantū in orbe maiori rata cōspicitur, sed & in corporib' nostris summo naturę Geometræ studio, passim est obseruata. Sunt enim in illis & numeri certi, & figurarū species vniuersæ ad compræhensionē attractionēq́; sphęrica maximè. Vt in vētribus singulis, teste Hippocrate, imprimis est manifestū, ad distributionē, retentionem expulsionemq́; recti linea, quemadmodū in villorum siue fibrarum positu cōstat, quę vel transuersæ vel rectę vel obliquè iuxta 6. primas positionū differentias conspici consueuerunt. *Corporis humanus fabricā resolui in circulos & triangulos.*

Pro attractice maximè facultate.

Habes in iisdē corporibus figuras trigonas, tetragonas, pētagonas, tū ex cōcursu, & inclinatione partiū multiformi, tum ex totius positu, qui vt docent picturæ magicæ, vel solus in speciē quamuis se quam facillimè vertit, Solus & numerorū omniū, & mensurarū, proportionū, ponderū ideas ita complectitur, vt huius auspiciis metiamur & naues & ædificia, templa & porticus, terræ denique & cæli, & oceani ambitum vniuersum, dum gradus ad stadia ducimus, ac miliaria, hæc rursus ad passus humanos, vti passus ad pedes, pedē ad digitos: vnde non ineptè forsitan in cælo figuras hominū, diuersorumq́; animalium, in homine contra cælestem zodiacum, in terris climata, zonas & paralelos veteres depinxerunt. Omnium verò extrema reductio est ad triangulos, vt numerorum omnium ad ternarium, per regulam trium siue proportionum, vt quantitatis vniuersæ ad punctum denique vel vnitatem. *Pictura Magica.* *Homo mensurarum, figurarū & proportionū omnium ideam in se complectitur.*

Pro facultate { Digestrice, Retentrice, Expultrice.

Quod autē inter numerorū species, ad exprimēdos circuitus mūdi, animęq́; rationalis, vnius sit ternionis præstātior virtus, satis ex antecedētibus est manifestū, vbi tota mūdanæ machinæ moles à summis generibus, ad infimas species, à partibus maximis ad medias, & minimas quasq;; & à supremis rerū gradibus vsq; ad decliuiores ordine, per solū ternariū cōtinua facta est distributio, fietque tum in humanis animis discursionum proximis caussis, tum in ipsa diuisionis methodo Cyclognomica, secundo deinceps, & tertio libro. Sed pręter graduum, specierū, & partium triplicem rationē in rebus vniuersi, sunt & vbique principia 3. naturæ, & artis, & animorū. Sunt 3. dimensiones primæ. 3. loci 3. tēporis, tres sexuum differentiæ. Imo tota mundi conuersio alternis quasi vicissitudinibus pendet, vnde ille versiculus. Ἄλλοτε μητρυιή πέλει ἡμέρη ἄλλοτε μήτηρ. *Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouerca.* Hanc autē paroxismi speciem in morbis Medici tertianā vocat, eáq; natura dux artiū quarūcunq;, ita ad septenariū ac nouennariū numerū propagauit, vt maximarū mutationum crises non *Ternarij præstantia in explicādis ordinibus vniuersi.* *Crises per dies, annos & septimanas.*

non ſolum diebus imparibus fiant, ſed & ſeptimanis & menſibus: quin & per annorum ſeptenarios, nouenarios quoque, vbi cùm diuturniore malo conflictus impendet. Ita enim poſt annum quandoque ſeptimum, vel nonum, vel decimumquartum curantur Epileptici, teſte Hippocr. Ita ſuſpecti ſunt pluribus anni climacterici, præſertim ex multiplicatione ternarij in ſeptenariũ, aut nouenarium, ſed maximè tamen ſeptenarij in nouenarium vt 63. de quibus vide Macrobium, Aulum Gelliũ: quamuis hic ſanè ſint ſuperſtitioſa plurima, & antè iudicium cauſſarum plurium ſpectacula requirantur. Sed illa noſtræ diuiſionis potiſſima ratio eſt, quod animorum actio quælibet, artis atque naturæ, ſemper circa tres terminos occupentur, extrema ſcilicet duo, & extremorum medium, ſiue analogiam agentis ad paſſum, vt ſæpius oſtẽdemus. Quodque omnis diuiſio licèt bimembris maximè, ſemper admittat tertium; quod in relatione Metaphyſica mediũ ſit analogicum ſiue æquiuocum; vt Angelus inter Deum, & Animam: inter virum, & fœminam, hermaphroditus: inter inſipidum, & amarum, dulce: In relatione autem Phyſica, ſit velut exemplar quoddam cõmune vniuocum ſemper extremis, vt inter oppoſitas ſpecies communis generis ratio, inter brutum & hominem, Animalis idea: inter plantam & animal, corporis animati: Poſtremò in relatione Logica quoddam ſimiliter medium ſit ex aceruo entium rationis, vt in demonſtratione inter maiorem propoſitionem & cõcluſionem, id quod ſubſumptum vocãt. Inter ſubiectum & prædicatum, medium eſt argumẽtum. Meritò igitur non Arithmeticis tantum calculis, ſed & artificiis communibus cæteris, quin Oratoribus quoq; & Poëtis, ternarij numen eſt obſeruatum, vt in poëtarum principe quàm ſæpiſſimè. *Necte tribus ternos,* &c. Et alibi quoque.

In omnis conſideratione termini 3.

Omnis diuiſio vel bimembris maximè, ſemper admittit tertiũ.

1

2

3

Regula trium.

Poëtis ternariũ maximè celebrati.

Ter centum tonat ore Deos, Erebumque, Chaoſque,

Tergeminamque Hecatem, tria virginis ora Dianæ.

Et alibi.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum,

Ter fruſtra &c.

Item in illa Vulcanij fulminis Phyſica ratione trium elementorum quàm ſcita deſcriptio.

Treis imbris torti radios, treis nubis aquoſæ

Addiderat, rutili treis ignis, & alitis auſtri.

Sed ſunt præclaris vatibus vt Homero, Virgilio, Lucretio, Euripidi, Senecæ, Horatio, infinita ferè iſtiuſmodi, quibus nolim diutius immorari.

Tranſitio.

At cum de numero figuraque vel ordine mundi, materiem & formã vniuerſam propius iudicantibus obiter diſſeruerimus: addam & de proportione paucula, pro exemplaris atque vmbratilis methodi neceſſitate, tractatũ omnium pleniorẽ, differens in aliũ locum. Nihil eſt autem Αναλογια ſiue Proportio, quàm harmonia quædam, ſiue concentus & congruentia mutua, vel principiorum, vel elementorum, vel partium diuerſarum, in rebus vel naturæ, vel artis, vel rationis. Vbique rurſum ſubſtantiæ proprietatis, vel accidentium ratione,

Proportio quid ſit, eiuſque diuiſio.

tione, vt quantitatis, qualitatis, situs, habitus &c. Qua quidem descriptione continuo & forma eiusdem omnino, & vsus,& materialis distributio satis est manifesta. Procedit enim à tribus generibus ad differentias 27. vel plures facilè, si vnamquamque subdiuidi voles. Vt

- Proportio
  - Principiorum vel materiei & formæ vel eorum quæ hæc præcedunt
    - Subst.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Propr.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Accid.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
  - Elementorum vel priorum vel posteriorum rursus
    - Subst.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Propr.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Accid.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
  - Partium maiorum rursus vel minorum
    - Subst.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Propr.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Accidentium
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.

Est itaque proportio vel ante materiem & formam, si loqui prorsus μεταφυσικῶς licet, tum in ratione agendarum rerum, mundoque intelligibili, tum in respectu formalis materialisque spiritus infiniti, ad infinitum; cuius notio confusissima per res duntaxat sensibiles mundi, in earum contractione, vibratione, circumuolutione, respectu loci quo continentur, aliquo modo nobis mortalibus aperitur.

Proportio in quibus spectatur.

Proportio in creatione prima.

Sed verbis commodioribus ea poterit analogia distingui, quæ inter formam

Proportio in secunda creatione.

atque materiem data est, indefiniti spiritus actiui atque passiui, indefinitæ animæ, glutinis & qualitatis. Vnde prima hæc mundi conspicua elementa, priùs indefinita progerminant, postea quoque suis distincta locis & speciebus, vt dictum est supra, per vlteriorem proportionem partis ad partem, quę talis existit, vt nullam permittat ordinis perturbationem, nisi quæ totius ordini sit consentanea, nullum vel vacuum, vel corporum penetrationē, absque tum loci, tum quantitatis augmento.

Proportio in creatione tertia.

Quanta sit huius proportionis ratio in rebus genitis, rerumque principiis, mira dexteritate tractauit Cicero lib. de Vniuersitate. præcipuè tamen cælestium corporum symphoniam lib. de Somnio Scipionis, in quem copiosè & doctè Macrobius commentatur. Nec est quo longè exempla quæramus, si modò vel proxima tantum lustrare oculis minimè dedignemur. Pulchra vbiq; proportionum regula in plantis atque lapidibus, in partibus animalium, ac præcipuè humani corporis, cuius perpetuò vel ars, vel artis ratio est imitatrix. Nam quæ spectari in ædificiis solent cōmissurarum species infinitæ, natura ferè hæc omnia in nostræ compagis anatome præfiniuit. Vide pulmonis follem admirabilem, peluim, infundibulum, & plexus cerebri rotiformes. Vide laringis fistulam, renum cribrum atque canales, oculorum, aurium munimenta. Hæc tantum ex manifestis profero. quid ductus venarum memorem, arteriarum atque neruorum? quid connexus musculorum, structuram sceleti & syntaxes ossium, summo naturæ iudicio, & propositorum finium ratione perfectas? quantum illa apud artifices frequens est species, quæ vel ad gomphoosin vel suturam, vel harmoniam simplicem vergit vel ad synarthroseos aliquam aut diarthroseos rationem? Quæ rursus sit Enarthrosis, Arthrodia axiformis, aut ginglymotidis. i. cardinis speciem repræsentans? Certè naturam vbiq; dissoluat oportet, naturam imitari in compositione qui dextrè volet.

Proportionis vsus maxima in opificio artis atque naturæ.

Exempla.

Est & proportionis idea inter res rationis, quædam ad materiem pertinens, altera magis ad demonstrationis formam. de quibus postea.

Satis equidem mirari non possum, naturæ indagatores accuratissimos, in principiorum numero, priuatione posita, proportionem rerum omnium principium proximum & internum maximè neglexisse. cùm ea sit velut carpentum, vel currus vniuersitatis, compositionis cuiusque nodus & vinculum, cuius potissimum gratia indicationum doctrina suscipitur, vti propter indicationem ætiologica, propter caussarum tractationem methodus. Videtur tamen bellè hæc intellexisse Cicero lib. de Vniuers. vbi sic ait: Mundum efficere moliens Deus, terram primum ignemque iungebat; omnia autem duo ad cohærendum aliquid tertium requirunt, sed vinculorum id est aptissimū, quod ex se, atque de his quæ astringit, maximè vnum efficit; id optimè assequitur, quæ Græcis ἀναλογία, Latinis comparatio, proportióue dici potest. Præclarè autem & deinceps plurima in eandem sententiam profert, vbi de formæ & materiei indefinitis qualitatibus, de spiritu quoque, corpore, & anima vniuersi, ab opinione nostra non admodum aliena. Verùm quicquid rectè de tam reconditis

Proportionē verè inter principia naturalia colocandam ... sententia de proportione.

rebus

rebus statuit Cicero, vel Cicerone antiquior Plato, id omne Medicorũ fonti antiquissimo debemus Hippocrati. Vide verba illius arcana maximè libro περὶ διαιτῆς 1. vbi de tribus concentuum speciebus ad mistionem concurrentibus philosophatur.

Restat demum in ordine, mensura, proportione, & per consequens in forma, atque materie mundi, quales sint illi conuersionum circuli, ostendamus, sumpto auspicio à demõstratione τὸ ὅτι, vel quæstione An sit in partibus ipsis, quæ per principia componantur. Nam & hæ quodammodo nobis magis sunt obuiæ, quàm prima principia, citiusque aperiunt se sub notione confusa. *Transitio ad demonstrandos circulos in forma atque materie per partes vniuersi.*

Spectantur itaq; rerũ circuli tripliciter. In

- I Rebus ipsis
  - Maioris mundi
    - Continentibus.
    - Connectentibus.
    - Contentis.
  - Medij.
    - Continentibus.
    - Connectentibus.
    - Contentis.
  - Minimi
    - Continentibus.
    - Connectentibus.
    - Contentis.
- Temporibus
  - Maioris mundi
    - Maioris circuli.
    - Medij.
    - Minoris.
  - Minoris mundi
    - Maioris circuli.
    - Medij.
    - Minoris.
  - Minimi
    - Maioris circuli.
    - Medij.
    - Minoris.
- Motibus ipsis
  - Maioris mundi
    - Maioris spatij.
    - Medij.
    - Minoris.
  - Minoris
    - Maioris spatij.
    - Medij.
    - Minoris.
  - Minimi
    - Maioris spatij.
    - Medij.
    - Minoris
  - Substantiæ
    - Generatio.
    - Corruptio.
  - Secundum quantit.
    - Augmẽtatio
    - Diminutio
    - Localis.
  - Secundùm qualitatem Alteratio.

Etenim vt tempus à primo mobili, ita motus à tempore continetur, ac summatim à sphæris vel circulis conuersionum tempora, & ab his rerum conuersio omnis est definita. *Operatio temporis motus & rei mobilis in conuersionibus mundi.*

Talem ergo ex antè traditis totius vicissitudinis rotam concipias licet.

ORBIS VICISSITVDINVM NATVRALIVM.

AETERNITAS OMNIA CONTINENS.

Conuersionis ratio stabilis & actiua maximè in solo Deo omnium motore primo.

Deo figurã circularem à philosophis assignari.

Primò quod ad stabilem spectat totius circuitus rationem, ea omnis teste Philone, cæterisque Platonicis in æternitate posita est, in primo motore omnium atque immobili DEO. Vnde & circulum immortalis Dei subinde nominat Trismegistus. Cur autem figurarum omnium, locorum, & temporum limites excedenti, figuram tamen rotundam potius, quàm aliam quamuis pro captu humano veteres assignarint, notum equidem vel in triuiis autumo. Potissimarum rationum capita sunt: Vnitas siue simplicitas, extensionis æqualitas, Perpetuitas, Robur atque capacitas, Pulchritudo denique siue perfectio, cuius vnius nomine rationes cæteræ sunt comprehensæ.

Circularis figura cur optimè competat vniuerso.

Meritò igitur ad sui auctoris similitudinẽ Mundus, & mundi singulæ partes; singularum quoque procedũt motus & tempora, sic vt in statu sit motus in motione stabilitas: vtque in ratione stabili spectetur infimum quiddam medium & supremum: in ratione mobili ascensus, descensus atque conuersio, sitque analogia quædam perpetua, totius conuersionis inter connexa & connectentia

ctentia, inter supremos, medios, infimos sphærarum, temporum, & vniuersorum motuum gradus. Paucis & eleganter admodũ M. Tullius lib. de vniuers. Si pulcher hic mundus, si probus eius est artifex, profecto speciem æternitatis maluit imitari: Formam itaque, vt paulo post ait, & maximè cognatam sibi & decoram dedit, quæ globosa vel σφαιροειδὴς appelletur, cuius omnis extremitas paribus à medio radiis attingitur, quodque ita tornatum, vt nihil asperitatis obtineat, nihil offensionis, nihil inclusum angulis, nihil anfractibus, nihil eminens, nihil lacunosum, omnesque partes simillimæ omnium quod ad eius præstabat iudicio dissimilitudini similitudo.

Diductio sphærarum omnium à summo opifice Deo, vsque ad orbem sublunarem.

Est igitur in Deo primũ totius essentiæ, id est & potestatis & voluntatis, & sapiētiæ circularis ratio. Est & æternitatis ipsius, & motionis merè actiuæ, quorum omnium natura simplex & indiuisa, vnius pulchritudinis aut bonitatis, sphæra incompræhensibili contineatur.

Cælestes circuli.

Sequuntur hunc orbes cælestes primum, atque æthereì omnes, à maioribus ad minimos quosque exactè sphærici, vt sunt eccentrici, deferentes augem, vt Epicycli, non tam reipsa distincto cęlo, quàm mentis humanæ vi, & diuersissimorum motuum ratione, sicut in nauigandi peritia, tractus maritimi, ventorũ excursus, & limites, & in arte nostra rationalis discursionis circuli designãtur.

In æthere & sublunaribus elementis.

Cælorum orbes multiplices, elemēta cum æthere intermedio penitus imitantur, neque id tantum in totis, sed & totius quandoque partibus est manifestum, si roris aut pluuiæ guttulas, si fluctuum pelagi, vesicas ab igne, ampullas à spiritu concitatas obiter animaduertas.

In plantis et animalibus ratio circularis.

Magis tamen eiusdem formę præstantia, in plantis & animalibus elucescit. Confer enim te priùs ad perfectiorum arborum trũcos, radices, fructus, folia: figura quidē, tum per species, tum per specierum singulas variè distributa est. Sic tamen vt ratio illius potior ad particularem vtilitatem maximè quadret; vnde & trilatera, quadrilatera polymorpha; quantum tamen ad communissimæ perfectionis exemplar tendere potuit, ad rationem quoque circularem quàm proximè redigatur: vnde vel prorsus sit sphærica, vel columnaris, oualis, spiralis, aut ex figuris partim rotundis, partim rectilineis variè coagmentata.

In fabrica humani corporis.

Idem prorsus in fabrica humani corporis vsuuenit, si prima præsertim viscera contempleris, vt cordis effigiem, cerebri, hepatis, lienis, pulmonis, ventriculi, intestinorum, renum, vesicæ, vteri, testium. Vide in iisdē partes maiores primum, vt lobos aut fibras. Vide & minores ordine, vasa, glandulas, epiphyses atque apophyses. Quin vti in mundo maiori stellarum vultubus, orbiumq; cælestium respondent ætherei & sublunares, ita visceribus singulis intus ea quæ continentur, iis quæ continent foris. Ita & interiori semper, exterior tunica conuexitatis speciè correspondet. Atque in extrema compage visceribus ossa; nerui autem venis, arteriis ossium foramina quadrant. Tandem & ossibus ipsis superincumbentes musculi, & cartilagines musculorum, tendines, & aponeuroses, capita, ventres & ligamenta. His autē omnibus membranæ propriæ primum, pari analogia tenduntur; mox & communes tunicæ, vt membrana car-

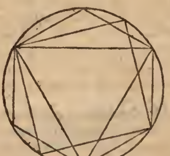
In ortu animalium primo & embryonis positu.

nea,cutis & ἐπιδέρμις: Longè apertius productio sphærica in primæ illius generationis exordiis patet,non tantum ouiparis animantibus,sed & quadrupodum generi,atque hominibus ipsis,siue infantis positum spectes orbicularem penitus in vtero matris,siue membranas tres, quarum vna ex parte tantùm, duabus per totum circuitum obuallatur.

Orbicularis ratio ad actionis & passionis robur maximè opportuna.

Orbes magici.

Nec parua istius figuræ in animalibus ratio est; præter communes quas dedimus suprà.Cùm enim potissima vis Amoris in attractione consistat, Figura autem rotunda, ceu cucurbitulæ,maximè trahat, rotundam quoque potissimùm esse, & singularum partium & totius viuentis effigiem decuit. Quod rectè ad Magæ naturæ similitudinem in amuletis & fascinis magi artifices obseruarunt, dum vel draconem includunt orbibus tribus κατ' ὀρθογώνιον sese intersecantibus,vel annulum pingunt ex vipera,cuius reuoluta cauda velut à capite resorbetur : alioqui sanè communis istius figuræ ratio, ad actionis & passionis robur,vt dixi,præcipuè referatur.Nam quia circulus non nisi vna ex parte contingitur à recta vel curua linea extrinsecus incumbente, idcirco minimum patitur. Quia autem est simplicissima,idcirco & figurarum speciem quamlibet in se facillimè recipit, vt ex cælesti Zodiaco satis est manifestũ.Æmulantur hanc legem naturæ callide in extruendis fornicibus architecti, in vasis figuli, in cunctis penè operibus opifices geometrici.

Temporis ratio circularis.

Pergamus porrò ad circularem tẽporis rationẽ, quę formam, atq; figurã sphæricã tam rerum mobiliũ, quàm mouentiũ ordine comitatur. Vbi non minus quàm circa res ipsas gradatim à maiore circuitu, te ad minores denuo refer. A cæli conuersione, ad ætatis humanæ circulum: & hinc ad plurium ciuitatem siue rempub. Sua enim cuique à Deo, & ab æternitate primum, & temporis & motionis sphæricæ certa est præfinita periodus:Omnis autem inferioris ratio, si res sit ordinata à superiore quodammodo continetur.

Fata particularia ab vniuersalibus gubernari. Axioma reconditissimũ Astrologicæ facultatis.

Exempla.

Vnde & Astrologi fata particularium fatis vniuersalibus subjici docent. quod in directionum, reuolutionum, progressuumq́ue, & radiationum specie imprimis fit manifestum. Vbique etenim influxus communiores euentus præcipuè vim, & idealem seminat rationem,quam minus communes ordine, pro suæ vel sympatheiæ vel dispatheiæ efficacia fouent, mouentq́ue, vel turbant atque præpediunt. Ita enim se mutuo consequuntur,

tur, primò coniunctiones maximæ, vt capitum ♈ & ♎ nonæ atque octauæ: sphæræ deinde & planetarum superiorum trium, mox & eorum qui sub Sole sunt constituti. Ita & Lunaris reuolutio à Solis anfractu annuo gubernatur: & hæc deinceps à progressu ♄ ♃ ♂. Item aspectus erronum fixorumque syderum sub interlunia contingentes, ab illis aspectibus pendent, qui circa eclipses, vel Solis τρόπον aut æquinoctia fiunt. Et hi ab aliis qui circa congressus ♄ ♃, donec ad illam coniunctionem maximam ♈ & ♎ peruenerimus.

Quod si Platoni & Epicuro suam παλιγγένεσιν minimè conuellamus, habebis temporis circulum, vel annum annorum maximum 49000. Solis anfractus continentem, etsi alium alij statuant, nobisque potius ad motum medium stellarum fixarum respicientibus, ponere liceat annos 25816. Quibus, iuxta verissimam Nicolai Copernici rationem, illarum reditus absoluatur. Sed nolim ego in huius circuitus spem à creditoribus pignus accipere.

Annus Platonicus.

Illud ex sacris elicitur, mundi ætatem omnem sex ferè annorum milibus terminandam. Vt quemadmodum totius creationis series minorum dierum senario sit perfecta; ita & illius duratio, per dies maximos 6. annorumque millenarios definiatur. Quorum finis velut quieti dedicatus sit millenarius septimus, vti finis creationis hexameræ, septimus dies: etsi, vt aiunt, exactum suæ ætatis terminum, mundus propter improbitatem hominum, minimè sit habiturus.

Mundi ætas 6000 annorũ.

Sed millenariis 6. in tria reductis, pulcherrimè congruit & supernorum orbium illa coniunctio in principiis ♈ & ♎. Et mundi mutationes præcipuæ tres. Nam sub prima creatus annos bismille perstitit sine lege. Bismille deinceps sub lege post coniunctionem alteram. Bismille reliqui post coniunctionem tertiam, sub Christo & Patris æterni gratia transiguntur. An verò ante coniunctionem quartam, vel paulo post mundi diluuium alterum expectemus; definire accuratè, nostri nec instituti nec facultatis existimo: licet vel tempus vero proximum partim ex Euangelica voce, partim ex ea quæ nunc orbem tenet intemperie, ex ipsa iustitiæ profligatione, & veri amoris congelatione, plusquam hyperborea satis coniicere quilibet possit.

Coniunctio supernorũ orbium in capitibus ♈ & ♎ cũ millenariorũ 6. partitione optimè congruens.

His annis maioribus sunt deinde minores alij iuxta periodos vel ipsorum orbium octaui cæli ♄ ♃ ♂ ☉ ♀ ☿ ☽, vel diuersarum coniunctionum, inter hos ipsos mira vicissitudine recurrentium.

Anni minores et Planetarij.

De quibus obiter Ptolemæus libr. περὶ καρπῶ, vbi centum decem & nouem coniunctiones, Astrologo minimè negligendas insinuat. quòd sanè in illis sit posita eorum cognitio, quæ fiunt in mundo, & generationis & corruptionis. Nam & in tempore, quo gestatur fœtus in vtero, & quo exclusus in lucem aura vitali vescitur, planetæ singuli, per quasdam reciprocas stationes sua distribuunt munera, vitamq; & vires impertiunt. Lunæ quidem

119. Coniunctiones astrologicæ.

Planetarum gubernatio per stationes, & quod quoque cuique conferat.

magis

☉ ☿ ♄ ♃ ♂ ♀

magis ad corporis ſpeciem; Solis ad vitam vel animam tendit influxus: Mercurij ad ſpiritum vel nexum vtriuſq;: ♄♃♂♀ ad qualitatem & tẽperamentum. Vtque in geſtatione fœtus tria ſunt quædam principia: conceptus corporis: & Empſychoſis animæ, ſpiritus & qualitatis: partus autem perfectionis totius atque fortunæ: ira & in ætate hominum, & plantarum, quę deinceps flectitur, ſex illæ totius curriculi præcipuæ partes, pueritia, adoleſcentia, iuuentus, ætas virilis, ſenium, ſenectus, ad tria ceu puncta communia reducũtur, exordium vitæ, ſtatum, & finem, vel accrementum, vigorem, & decremẽtum: in quibus quotidie perfecta aſcenſus, deſcenſus & rationis Tropicæ ſpecies aperitur.

In geſtatione fetus. In conceptu. In Empſychoſi. In partu. In vita totius curriculo. Aetates humanae 6 ad 3. reducta.

Sed difficillimum eſt ab ipſa conuerſione temporum ideam motus vel rei mobilis ſequeſtrare. quapropter ne ſim prolixior, progreſſu partim per ſingulas motuum & rerum mobilium ſpecies, partim per temporis differentias mixtum nonnihil de mundi circuitu ſermonem inſtituemus. Sunt igitur ea quæ mouentur in circulum: Mundi præcipui tres, & horum partes, vbique in orbis imaginem aſpirantes. Tempus per mundi ætatem diſtribui fecimus, & hãc in aſtronomicos annos minores ordine, vti annus in menſes, & ſeptimanas, & dies, & horas, vſque ad minuta tum prima, tum ſecunda, & tertia rectè diſpeſcitur. quanquam ſint & compoſitiones diuiſioneſque aliæ, vt quadrantis, ſextantis, triẽtis, dodrãtis: Itẽ luſtri, olympiadis, æui & ſæculi, de quibus abunde veteres tradiderunt. Motus omnis ſubſtantiæ, vel generatione vel corruptione perficitur. Nutritio quædam regeneratio eſt, ideo neceſſaria, quòd calidi innati vis quantum ſe nititur propagare, tantum & ſibi ſubiectum fomitem depaſcatur. Quantitatis circuli in augmentatione & diminutione, tum numeri, tum quantitatis continuæ fiunt. Motus localis iuxta 6. primas poſitionum differentias: Alteratio verò ex qualitatum viciſſitudine definitur. Demus exempla neglecta paulliſper nimirum accurati ordinis ratione.

De motu & rerum mobilium circulo. Temporis diuiſiones ſummaria rebus mobilibus adaptanda. Motus differentiæ.

Mundi ſyntagma ſphæricum ab alijs aliter diſtributum. Orbes cæleſtes 10. ſtatuit illa vulgaris ratio, quæ & literis ſacris eſt conſonantior: vbi terra immobilis vice centri ſit collocata: quam deinde & elementorum orbes & 10. cæleſtiũ corporũ cõſequantur ☾☿♀☉♂♃♄, octaui, noni & decimi cæli: quibus Theologia vndecimũ iungit, quod Empyreum appelletur. Quorũ omniũ ratio ex motuũ orbiculariũ diuerſitate colligitur, dũ planetæ ſinguli ſuas ita periodos ducant ſecundum ſignorum conſequentiã, ſiue εἰς τὰ ἑπόμενα, vt ☽ quidem ab occaſu in ortum totius zodiaci ſpatium luſtret diebus 27. Mercurius diebus 80. plurimum: Venus 9. menſibus. Sol anni vnius periodo, quæ ſit iuxta veriſſimam obſeruationem 365. dierum, 15. minutorum & 24. ſecundorum. ♂ in duobus annis circuitum perficit. ♃ in 12. annis: ♄ in 30. Sed ſunt cuique rurſus peculiares aliæ conuerſionũ ſpecies, de quibus in theoriis abunde eſt demonſtratum; præſertim verò in circulo paruo vel epicyclo. vnde directi, retrogradi, vel ſtationarij fiunt; vnde reſpectu Solis quoque vel occidentales cõbuſti, vel matutini: reſpectu Eclipticæ ſeptentrionalis, vel meridionalis, vel planè nullius latitudinis referuntur. Reſpectu denique totius octaui cęli

Cæleſtium orbium vulgata diſtributio. Planetarum circuitus.

& æquinoctialis circuli, vel declinationis Boreæ vel Austrinæ. Sed sunt in omnibus circulis auges vel absides, apogæa & perigæa, & lõgitudines mediæ, quibus planetæ vel propiores terræ, vel ab eadem remotiores ascensu, descensuq́; definiantur. Omnium verò talis ad Solem habitudo conspicitur in Epicyclis, vt 3. superiores quidem ♄ ♃ ♂ circa directiones medias, id est cõiuncti Soli sint in auge circuli parui, circa retrogradationes medias siue in ☍ ☉ in perigæo. circa quadraturas ad Solem in longitudinibus mediis. Recedentes autem à ☌ ☉ ad ☍ descendant, à coniunctione verò ☉ ad oppositionem procedentes ascendant. Contra inferiores Sole ♀ & ☿ cùm discedentes à Sole fiunt orientales, id est in ortu maturino ascendunt in Epicyclis; cùm descendentes à ☉ fiunt occidentales, vel oriuntur, vespertino descendunt. In ☌ ☉ verò circa retrogressus medios, & postquam fuerint occidentales, fiunt in perigeo. Particulatim verò & motus specie, & certa periodi ratione ad ipsum ☉, variat à Planetis cæteris epicyclus ☽: nam cùm celerrima est vt 15. gradus 10. minuta penè conficiat, in perigeo est; cùm tardissima, vt ferè 11. graduum 28. min. in auge versatur, motu crescente descendit, accrescente descendit. Similiter in Eccentrico ☽ absis vel apogæum tempore nouilunij vel ☌ cum ☽ sub Sole statuitur, crescente quadratura sub eodem Sole in opposito ☽. In plenilunio cum ☽ in ☍ ☉ decrescente quadratura iterum sub ☉ in ☍ ☽. Mouentur auges eccentrici planetis superioribus alia ratione peculiari atque hodie absis ♄ ferè in ♐ 28. gradu. ♃ in ♎ 6. ♂ in ♌ $27\frac{1}{2}$ ☉ in ♋ 6. ♀ in $15\frac{1}{2}$ ♊ ☿ in ♏ $28.\frac{1}{2}$. Sed istæc fusius in opusculis mathematicis. Motus octauo cælo triplex antiquitus assignatur: Primò in longitudinem versus ortum, cuius reuolutio secũdum The- 1 birh absurdam opinionem, à nostri præteritiq́; sæculi obseruatis maximè aberrantem annis perficitur 49000. Et hæc eidem vt propria designatur, cui sit 2 adiuncta & trepidationis altera, cuius ambitus annis 7000. peragretur à cælo decimo proficiscens. Sed omnium euidentissima tertia, quam diurnam vocant 3 24. horarum spatio ab ortu occasum versus virtute primi mobilis, aduersos secum planetarum omnium impetus rapiens, vt ipsa cælestis regio allapsu continuo secum & partem æthercam raptat, & sublunarem.

Apogæa & Perigæa & longit. mediæ.

Epicyclorũ omnium conuersio ad Solem vnicũ velut ad nexum referenda.

Conuersio ☽ in Epicyclo.

In eccentrico.

Conuersiones octaui cæli.

Sed obseruatis multo conformior est illa diuini Copernici ratio, etsi per uniuersas penè hypotheses sit instituta. Quarum cõmoditas sane doctissimè tum ab Erasmo Rheinoldo & Ioachimo Rhetico, tum à Ioanne Stadio satis est explicata. Nos olim succinctè admodum ita cecinimus.

Reuolutio mũdi iuxta Copernicum.

SPHÆRA REVOLVTIONVM D. N. COPERNICI.

Alma Dei mundo cùm Mens infuſa caleret,
Multiplicesq́ue vago volueret orbe vices:
Creditur ingentis medio ſuſpenſa theatri
Terra diu ſtabilem continuiſſe globum:
Creditur & Titan circum titamaq́ue aſtra
Naturæ ſtratas legibus iſſe vias:
Nunc tellus ô Phœbe tuo ſe credere cælo,
Et currus & equos auſa ſubire tuos:
Audet quas verita eſt quondam Phaetontis habenas
Supplicium caſu mox habitura pari.
Implicat hanc Lunæ mediam concentricus orbis
Ingenij, & motus lubricitate ſequax.
Altius incedunt, Saturnus, Iuppiter, & Mars:
Mercurius, Venus his inferiora tenent.
Stellarum vlterior regio conſueta moueri,
Mobilibus ſtabili nunc face ſignat iter.
Sors eadem Soli, ſed terrarum hoſpita ſedes

Annuit,

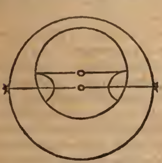
Annuit, & solitus non placet ille labor.
Prouehimur circum, nobis ea signa recedunt,
Vt littus pronæ quam ve[illegible]t vnda rati. subit
Vnde nec ad cæli motus elementa trahuntur
Amplius, at terræ nutibus astra meant.
O versus rerum facies, ô tempora vulgus
Clamitat, & ratio quæ sit habenda rogat.
Quæ ratio? nisi iustitiæ quod legibus olim
Fortunam, & mores composuere suos.
Nunc legem in mores contra, & sua crimina torquent,
Fitque nouo sæclo, vultus in orbe nouus.

Sed hæc oblectamenti magis, quàm proficiundi instituti gratia spinosis artis nostræ principiis inseruntur.

Censet autem Copernicus reuolutionem fixorum syderum perfici annis Ægyptiis 25816. si motus illorũ medius exigatur. Adiungit huic doctè mutationem obliquitatis eclipticę, absoluendam penitus annis 3434. quæ omnis 1 cum quadam libratione transigitur. Postremò cõnectit huic tertium motum, 2 motusque periodum, qua Eccentrotis Solis, vel centrũ Eccentrici reuolutio- 3 nem perficit, æquali prorsus velocitate, atque illa mutatio obliquitatis eclipticæ compleatur. Stupenda sanè, & ordinata maximè cælestis vbique circumferentiæ Symmetria.

Reuolutiones octaui cæli iuxta Copernicum.

Nec præterire silentio possim, quòd vel in sola Eccentricitatis reuolutione, tanquam in fortunæ communioris orbita, regnorum, & rerum publicarũ maximę vicissitudines depingãtur. Insignes etenim Monarchias semper cœpisse vidimus cùm centrũ Eccentrici in aliquo fuit insigni istius parui circuli loco: cùm enim maxima foret Eccentricitas Solis, Romanũ imperiũ ad Monarchiã declinauit. Et quemadmodũ illa decreuit; ita quoque & hoc velut consenescens defecit paulatim, & expirauit. Cùm peruenisset ad longitudinẽ mediã quadrante circuli differentẽ, cœpit primum lex Mahometica, & velocissimę pro motus adaucti proportione succreuit. Fortasse & in annis centum cùm minima futura sit Eccentrotis suę quoque progressionis terminum habitura. Centro denique eccentrici ad alterum mediocrem terminum perueniente, speramus aduentum Domini nostri IESV CHRISTI, nam & hoc loco circa mundi initia fuisse à Ioachimo Rhetico perhibetur, quod & Heliæ vaticiniis non admodum est alienum.

Eccentricitatis reuolutio cũ mundi Monarchiis & rerum conuersione penè consentiens.

Romanum imperium.

Turcarum imperium.

Turcicæ Monarchiæ declinatio.

Christi Aduẽtus prope verum.

Superstitiosa magis est illa Tritemij ratio de mundi gubernatoribus septem, quas Secundeas siue diuinas intelligentias nominat. Quarum succes-

Tritemij superstitiosa ratio de conuersionibus mũdi per Secundeas.

ſione continua humanæ vitæ hiſtoriam vniuerſam ita diſtribuit, vt mundi ætates ſeptem, cum Planetarum ſeptem ingeniis & angelorum miniſteriis exactè conſenſiſſe hactenus videantur. Eſt autem partitio iſtiuſmodi.

Saturni. Angelus. Orifiel.
Cœpit gubernatio illius anno mũdi primo, 15. mẽſis Martij: durauit annis 354. menſes 4. Quod quidem durationis tempus & in cæteris eſt obſeruandum.

Secundus. Veneris. Anael.
cœpit anno mundi 354.

3 Iouis. Zachariel.

4 Mercurij. Raphael.

5 Martis. Samuel.

6 Lunæ. Gabriel.

7 Solis. Michael.

Ab his deinceps eandem circuitus ſpeciem circumducit, ſed quantum naturæ vel veritati conſonam, ipſus viderit. Noſtram ætatem cõſtituit idem verſari in ordine 19. ſub Gabriele ſpiritu Lunæ, cuius auſpicium rurſus ab anno mundi 6732. menſis Iunij die quarto. Ab anno Chriſtianorum 1525. duratq́ue ad annos mundi 7086. vel natiuitatis Dominicę 1879. Vbi demum ad Solem & angelorum principem reditum fieri arbitratur.

Coniunctiones magna ♄ ♃ ☌
Exemplum anni 1563.

Maior profectò ex vno magnarum (vt dixi) coniunctionum circulo vis eſt, vt in illa ♄ ♃ ☌, & ferè Planetarum omniũ circa ♌ initium quod inter ignea δωδεκατημόρια nominatur anno Domini 1563. ſub finem Auguſti, ſed magis anno ſequenti mẽſibus Iunio, Iulioque. Quàm portentoſos ſeptem erratium coitus, continuaſq́ue Lunæ defluxiones à ☌ vnius ad ☌ alterius, quàm admirandæ rerum ciuilium & priuatarum paſſim metamorphoſes ſunt ſubſecutę? Nos olim hæc præſagiuimus quidem, in vulgum ſparſis Ephemeridibus, magis tamen præſentis circa materiem affectionis intuitu moniti, quàm cæli tabula, quæ nõ tam vt cauſſa proxima, quàm ſignũ vniuerſale meritò cenſeatur.

Conuerſiones Aetherea regionis.
Aetheria regio quæ ſit.

Sphærarum cæleſtium peripheriam motus ſimiliter circularis regionis ætheteæ comitatur, quam nos non procul ab orbe Lunæ, vel in eodem penitus, ſuptà elementorum minus coalitam ſpeciem collocauimus, vt ſit natura medium inter concretum firmiter & oppidò diſſolutum. Sed neque iſtius ſunt vlli conſpicui tractus, niſi quantum vel à cometis rarius, vel certis ventorum lineis. Nam vti ætherea regio inter cæleſtem & corruptibilem partẽ materiæ vim ancipitem trahit, ita & cometæ ſydus inter ſtellarum corpora, & mixtum ex ſublunaribus elementis, proinde & motus eiuſdem nonnihil ad ataxiam, nonnihil accedit ad ordinis rationem, vt multis annorum curriculis eſt obſeruatum. Vide Appianum, & Patrem in Aſtrolabo Catholico, & virum doctiſſimum Ant. Mizaldum in libro Cometographias. quàm pulchra verò eſt illa ventorum conuerſio, quæ motum planetæ gubernatoris potiſſimum ſequitur in Epicyclo. Etſi hanc rationem Ptolemæus, quod ſciam, apertè minimè tradit.

Ventorũ circuitus ex atherea regione per fibras occultas diſtribui Planetarum motui in epicyclo ſubiicantur.

tradit. Nos fusius singula, simulatque de his tractandi sese ex professo dabit
occasio. Constat autem istorum flatuum directos ab ortu versus occasum &
Aquilonem velut alternata statione circuitus fieri. Sunt & cõuersiones subin-
de retrogradæ ab Austro, Euroaphricũ versus, & hinc per Eurũ & Hellespon- *Vicißitudinum*
ticum in Aquilonẽ, Circium, Zephyrum ac Lybonothum. vnde & primarum *orbis sublunaris caussæ generales.*
qualitatum in sibi substrato aëre pulchrè ad salutem viuentium vicissitudines
fiunt. Generalis quidem & annua virtute Solis, per anni tempora 4. Ver, Æsta- *1 A Sole.*
tem, Autumnum, Hyemem; quorum Æstas & Hyems, qualitatum omnium *Vicißitudines temporum anni.*
rationem extremam in se complectuntur, Ver & Autumnus ad rationẽ me- *Aestas.*
diam spectant, quæ vel sit æquabilis plurium temperamẽto, vel inæqualis, pro- *Hyems.*
pter pugnantes in mixtione plurium vultus ad vnitatẽ exactam minimè con- *Ver. Autumnus.*
gruentes. Vnde & Autumnus morborum fertilior vel duplici nomine recen- *Cur autumnus*
setur: Primò propter cõgressus speciem in qualitatibus primis. deinde & pro- *morborum fertilior vere.*
pter mutationis ordinem; qui, contrà quàm vernis temporibus solet, à circum-
ferentia magis ad centrum corporis, calori æstiuo superueniente hyberno pau
latim frigore, statuatur. Est & mutatio generalis à Lunæ periodis altera; quam *2*
sanè & menstruam nomines licet, & per quadrantes dirimas, vt in eiusdẽ mo- *A Luna.*
tibus factum est suprà. Nam decrescente Luna, lumen minuitur quo ad aspe-
ctum nostrum, augetur tamen & lumen & virtus quo ad Lunam ipsam: vnde
robustior est Solis actio in Lunam, & Lunæ in terras, etsi reflexionis anguli tũ
sint minores ex Luna in terram, eo quòd conuersionis Lunæ ad Solem circa
nouilunium semper fit angulus maior. Vnde cùm actio omnis vel passio per
mutuò sibi occurrentes angulos fiat, præsertim ex ea agentis corporis parte, *Obserua vsum*
quæ à principio suo sit illustrata, habebunt se quoque similiter & motus ge- *immẽsum huius*
mini in rerum corporibus subditarum, præsertim stirpium & animantium. *consyderationis.*
Nam cùm anguli reflexionis coguntur, cuncta ab exterioribus introrsum flu- *Angulorum vis*
ctuant magis, fiuntq; robustiora singula, quod in hybernis temporibus ex no- *in radiatione*
bis innato calido liquet. Cùm anguli disperguntur, fit magis oppositus motus, *stellarum.*
eneruanturque vires, quare & per accessus ☽ ad ☉ Lunæ influxus est vehe-
mentior, per digressus autem imbecillior multo. Nam & aqua se magis effun-
dit sub plenilunium, sanguis animantum inundat latiùs, medulla ossium ar-
borumque versus extrema propagatur; qualem tamẽ vibrationem necessitate
quadam, & languor ilico & agentis roboris diminutio comitatur, quod simul
in mundi rebus quibuslibet est manifestum. Rursus per accessum ☽ ad ☉ vel *Conceptus vi-*
☉ conuersionem à tropico ♉ ad tropicum ♋ fit quidam conceptus virium. *rium.*
Per oppositos verò recessus vtriusque fit partus eorum quæ sunt antè conce- *Partus.*
pta. vnde & ratio patet, cur tempus plantandi, serendique sub decrementa ☽ *Tempus plantandis serendisque*
magis sit opportunum, quia nimirum conceptus plantarum respondet conce- *stirpibus maximè opportunum.*
ptui ☽, & partus partui. Deinde quia robustiora sunt omnia, & vegetiora co- *Sationes sub ple-*
acto calido cum humoribus atque spiritibus versus penetralia, quàm vbi diffu *nilunia cur intẽpestiua magis*
sa, vel exhausta propemodum expirarint. Nam licèt semina magis intumeant *quàm sub de-*
sub plenilunium, non fit idipsum adaucta substantia per accessionem alterius, *crescentẽ quadraturam ☽.*

 sed

ſed explicata potius per rarefactionem quampiam, quæ citò quidem, & violenti impetu fertur in ſubiectum patiens, ſed ꝓpter agentis extremam diſſolutionem, qua ſimul & ſe conſumit, & ab aduerſa rei paſſibilis actione conteritur, celerrimè exoleſcit. Itaque per decreſcentem quadratutam, quia virtus ſeminalis eſt robuſtiſſima, atque iņ præcordiis viget, tuto interea ſemen cōmiſſum terris putreſcit atque corrūpitur, extima ſui circūferentia ſcilicet, qua ſeſe miſceat virtuti terræ cæliq́ue, vt per hanc vnionē poſtea vita influat, ſub idem

Obſeruationes periodi Lunaris in arte & negotio Medico ſumme neceſſaria.
Motus ad circumferentiam.
Motus ad corporis centrum.

tēpus quo ☽ congreſſa Soli, nouas incipiat ſoboles parturire. Patet vſus eiuſdē vberrimus in arte Medica, quod poſt ☌ ☾ ☉ cōmodiores fermè ſint venę ſectiones, purgationes per vrinam atq; ſudorem, & quæcunque à centro corporis, ad eiuſdem circumferentiam ducunt, propter motus Lunaris analogiā: Contrà digrediente Luna ab oppoſito Solis, magis & vomitus ſolent ſuccedere, & alui purgatio, ſi modò & ægri vires, morbi tēpus, & vtriuſque natura vniuerſa conſentiat: nec interim obſint congreſſus malefici, vel irradiantium ſyderum loca. Nec dubium quin & Planetæ vel ſtellæ cæteræ pari prorſus ratione ad Solem collatæ, vel ad Eclipticam, vires vbique particulares conferant, vnde in re-

Dies Critici.
Tempeſtatum et Epidimicōn morborum præſagia.
Medicaminū delectus.
3 Generalis viciſſitudinum ratio à motu octaui Cæli.
Dierum quadrantes humoribus ſingulis diſtributi.
Ratio.

bus naturæ arcana plurima colligantur, præſertim quæ in dierum Criticorum ambiguo lapſu, in excitandis tempeſtatibus cæli, & popularibus morbis, in adhibendis humano corpori ſalubribus medicamentis exigi conſueuerunt. Inter mutationum communiſſimas cauſſas cælorum influxibus oriundas, præter annuam menſtruamq́ue periodum, orbis octaui diurna conuerſio recenſetur. Quam ſi ſimiliter diuidas in quadrantes quatuor, pro humorum vel elementorum diſtributione medica, licebit primum diei quadrantem à Solis occaſu, vt pituitæ tribuas; ſecundum à media nocte, ſanguini: flauæ bili tertium à Solis exortu æquinoctio hora nimirum ſexta vſque ad meridiem, à qua reliquus quadrans humori melancholico optimè correſpondet, præſertim ſi vel

1 effectus ipſos examines, & humanorum corporum inclinationē, vel eam quæ
2 in vino eſt muſti, floris, meri, & fęcis mutuam conſequētiam, cum illa humo-
4

Viciſſitudinum ratio minus communis à periodo planetarum & materiæ conditione.
Morbi & tēpeſtates illegitimæ.
Mundi vtriuſq; ſympathia.

rum generatione, ſucceſſuſq́ue ordinibus optimè congruentem. Præter mutationum circulos generales ſunt minus communes alij, quæ tum à ſtellis erraticis fixiſq́ue ſyderibus, tum à ſubiectæ materiei cōditionibus proficiſcūtur. Hinc præter conſtitutiones annuas, à Solis acceſſu receſſuq́ue legitimè definitas, morbi interdum & tempeſtates illegitimæ fiunt, Animantium corpora, & animorum motus, præter temperiem inſitam à natura, interdum ad ſanguinis indolem lætam, interdum ad pituitæ tarditatem, vel furorem bilis propius inclinantur. Hæc autē ita ferè naturę conſenſu mutuo comparantur, vti quandoque à cæli vel aëris δυσκρασία, niſi obſtet rationis liberę vis, turbētur hominū motes, & ad affectiones varias inclinentur. Contrà propter improbitatem hominum, & appetitus inordinatos, corrumpi cenſeant ſubinde & aëris ſtatum,

Elementorū perturbatio ſepè propter peccata hominum.

accedente ſæpius cæleſtium corporum iniquo vel portentoſo quodam conciliabulo: iuxta illud verbum diuinum, quod, niſi maturè reſipuerimus, & cęlum æneum, & terram ferream minitatur. Quibus illud adiungitur, quòd alienis

dabit

dabit in prædam & fructus terræ,& liberos simul & coniuges,mittetque prophetas falsos,qui cuncta conuertant in tenebras, lucemque diuinam adulterent,qua tamen sola totius humanæ fœlicitatis cardo versatur.

Vt autem in elementis sublunaribus euidētiorem circulum contēplemur; & loci passim & temporis differētias obseruare imprimis decet. quid tempus efficiat,per illos astrorum circuitus definitum satis ostendi. Omnia suum (vt inquit Sapiens) tempus habent: surgunt humilia tempore, & eodem potentia sede turbantur: tempus ærumnas & ægritudines lenit,tempus voluptatū omnium saturos facit,tempus concreta fundit,& dissoluta componit. Feræ syluestres tempore cicurantur, & contrà mansueti successu temporis efferantur. Eiusdem vertigine & quæ sunt vetera fastidimus,& quæ insolita,primoque in limine terribilia,per consuetudinem inolescunt. Postremò quęcunque nec viribus corporum,nec vlla virtute animorum confici possunt, ceu lapis à stillicidio,per flexum vnius temporis hauriuntur,quod bellè per illas equinæ caudæ paulatim euulsas setas Plutarchus in vita Sartorij demōstrauit; vnde & transigendis bonis vel malis summis æqua ratione deseruit. Locum ferè tripliciter obseruamus; vel enim respectu longitudinis vniuersi, ab ortu versus occasum scilicet supputando in ęquatore,& circulis parallelis,vel respectu latitudinis in meridiana linea, vel denique altitudinis ratione per sinuum ductus atque distantiam ab orbe superiore quolibet designādam. Præcipuè verò ex latitudine & altitudine loci,quo mouēs vel mobile cōtinetur,qualitatū primarū intensio remissioq; perficitur. Nā teste Alberto,locus naturalis habet virtutes ingenitas sibi,vt formas imprimat in materiē simpliciū corporū. Vnde & elementorum sensibiles formæ cal. frig. humidū,siccum,& earūdē internæ minusque conspicuæ rationes,ex ipsa vel Solis,vel alterutrius poli distantia maximè germinarunt. Sit itaque intra polares circulos ipsius opaci præcipua sedes,& frigoris. Intra tropicos, caloris omnis,& lucis; In ortu materiei quędā inęquabilitas vigeat vna cum siccitate. æquabilitas cum humore in occasu maximè: similiter in infima aëris regione cunctorū proportio,& tēperamentū inæquale,minoris inæqualitatis in summa,exactè æqualis in media naturæ cursu legitimo collocetur,etsi in singulis propter multiplicē nimis peristasis rationē, diuersæ tum qualitates,tum qualitatū orbiculares vicissitudines oriātur. Saltem ab illo primum infuso genio loci motus elementorum alterni, & conuersiones mutuæ fient,sic vt per gelu Scythicum fiat perpetua quædam cōuersio ignis in aërem, aëris in aquam, & huius in terram. Contrà tellus in aquā soluitur circa nimis irriguos lacus, aqua per Solis æstum præsertim in Zona torrida rarescit in aërē, aër in fumi vel halitus ignei speciē exhauritur. Quod etiā vna in regione,vel climate propter diuersas aëris plagas, satis est manifestū. Nam & in ipsa terra caloris impetu elementū aquę spumescens amplius in oleosam substantiā vertitur. Hæc in ignē,& aërem similiter,aër in terræ poris propter antiperistasim frigidi cōdensatur: à qua deinceps si ignis est expers, in aquā guttatim colligitur; si calor euincit,in flammā perruptis obstaculis animatur. Idē & supra terrā in me-

Temporis energia.

Loci vis.

Opaci sedes.

Perspicui sedes.

Aequabilitatis & asperitatis sedes.

Infusus Genius locis elementorum continuas transmutationes efficit.

in meteoris omnibus obſeruabis, quæ cuncta deſcribere nobis eſt ſuperuacaneum: vt & illa quæ de fluxu maris atque refluxu, de inundatione Nili & aliorum fluminum referuntur. Sed pulchrè de Nilo Heliodorus, ſecundo ſuæ hiſtoriç Æthiopicç libro, vbi primùm vapores ex aqua ſurſum recipi docet, inde collectas nubes paulatim à Septentrione ad Auſtrum per Etheſias duci, adeóque denſari inter anfractuoſas montium Lunæ conualles, vt rurſus in pluuiam reſolutæ, fœcundam & ſalutarem ſitientibus terris æſtate media, aquarum proluuiem ferant. Plura de illo apud Lucanum atque Geographos vide.

Fluxus & refluxus maris. Nili inundatio.

Sed nunc omiſſis & cæli & ætheris & elementorum concatenatis circuitibus, ad rerum perfectè mixtarum, ab iiſdem quoque pedentem circulũ, tranſeamus. Quid autem præclarius illo regis Eccleſiaſtis oraculo, Generatio præterit, generatio aduenit, terra autem in æternum ſtat? Vbi per terrá, materiem fortaſſis intelligit, quæ ſemper eſt eadem, iuxta ſuſcipiendi potẽtiam infinita. Quid eſt (inquit) quod fuit? ipſum quod futurum eſt. quid eſt quod factũ eſt? ipſum quod faciendum. Huc ſanè crediderim ego ſub Metempſychoſeos, vel Palingeneſeos allegoria reſpexiſſe Platonem, Mercurium, Plotinum atque Pythagoram.

Tranſitio ad conuerſiones rerum perfectè mixtarũ in mundo Maiore & Minore.

Palingeneſeos Pythagorica et Metempſychoſeos allegoria.

Quos omnes, vbi mille rotam voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno,
Scilicet immemores ſupra vt conuexa reuiſant
Rurſus, & incipiant in corpora velle reuerti.

Atque ille qui rectè viuendi curriculum à natura datum confecerit, ad illud aſtrum cum quo aptus fuerit reuertetur. Qui autẽ intemperatè vixerit, eum ſecundus ortus, in figuram muliebrem tráſferet; & ſi ne tum vitiorum fecerit finem, etiam in ferarum, & pecudum formas, iuxta ſemel indutam morum ſimilitudinem transferetur. Hactenus ferè Plotinus & Cicero; quorum ſententia eò fortaſſis alludit, vt Adraſtiæ vel diuinarum legum ſignet ineuitabilẽ poteſtatem. quæcunque enim per vices alias atque alias traducuntur, non temere permutantur. Aget namque diuinitas omnis vt propria fert natura: fert autẽ natura ſecundum ſuam duntaxat eſſentiam: eius verò eſſentia pulchrum iuſtumque vna in ſuis actionibus explicat. Sed pulchritudo demum atque iuſtitia in meritorum retributione, in ordine cõſtantiſſimo, à ſummis ad infima in rerum omnium admirabili prouidentia continentur.

Adraſtia.

Sed vt à rerum minimarũ metamorphoſi paulatim rurſus ad ſuperna conſcendamus, expende pauliſper, colorũ primo atque ſaporum ſeriem ipſo tranſmutationis ductu in orbem continuum ſæpe conuerſam. Nam ex inſipido auſtero atque acerbo fit acidum, ex acido dulce, ex dulci paulatim acre, mox acidum rurſus atque inſipidum. Ex ligno candido per combuſtionem fit primo fuſcus, hinc & nigerrimus color, ex nigro carbone fit rurſus liuidior cinis, & hinc puriſſimus candor, vti præcipuè in oſſium cineribus liquet. Idem in animalium pilis, in alimenti tranſmutatione comperies; vbi in chylum prius idem mutari didiceris, hunc in rubentem ſanguinem, qui rurſus albeſcens in car-

Alterationis circuli in coloribus, ſaporibus, &c.

in carnis aut lactis & seminis substantiam transformatur.

Generationis & corrupt. vicissitudines in plantis.

Sed generationis circuli in plantis & stirpibus ita sunt obuij, vt nulla expositione indigeant. Id tamen in illis mirari maximè soleo, quòd præter legitimas radicum, trunci, ramorum, germinum, foliorum, capreolorum, florum, seminum vices; ita senectus illorum iuuentuti nouæ, corruptioni generatio copuletur, vt quo tempore fructus deponunt vel folia, simul & futurorũ germinum rudimenta succrescant, totius vitæ & status rationem in se complexa, quæ fit per Solis conuersionem alteram proditura. Vnde pro constituti aëris norma ad primos hosce conceptus sæpe de anni sequentis fertilitate, in vnoquoque fruticum vel arborum genere præsagire consueui.

Fertilitatis præsagium certũ & arcanũ maximè ab authore sæpius obseruatũ.

Aetatis humanæ circulus.

Quid verò de hominis flexu vel cæterorum animalium in se reductis ætatibus dicam? nonne ab ortu crescentes postquam constiterimus, labimur denuo ad occasum properantes? fiuntque & viri iuuenes, & bis pueri senes.

Valetudo corporis quomodo in circulum agatur.

Discurre per vniuersam priuati hominis sortem puerilibus sanè crepundiis consentaneam. Expende res corporis, animi atque fortunæ. Rectissime sanè in arte Medica omnis morborum species, in ascensu, descensu, & conuersione versatur: in fluxu & astrictione vel affectione ex vtrisque composita in motu à centro extrorsum, vel introrsum à circumferentia, quibus medendi opposita ratio est, per motus oppositos scilicet, per additionem, subtractionem, vel astrictionem, relaxationem, attractionem, repulsionem.

Paucis & eleganter Hippocrates; Habitus Athletarum qui ad summum felicitatis attingunt maximè periculosi: neque enim possunt in eodem permanere, neque consistere, neque proficere in melius, restat igitur decidant in deterius, nisi habitum pleniorem, siue πληθώραν perpurgationes, venæ sectionẽ aut aliam viam continuo soluant, vt corpus rursus nutriri incipiat. Eò spectat in rebus ciuilibus & Lacedæmonum Ostracismus, spectant & leges Lycurgi. De quibus præclara innumera in vitis Plutarchi leges.

Ostracismus decennalis.

Sicut autem in mundo maiore diuersarum partium trium cælestis ætherex & sublunaris ita connexa circumferentia est, vt ad conuersionem orbis 115
superioris, inferna conuersio quælibet gubernetur, motu tamen peculiari cõtra communem atque oppositum sæpius obnitente: Ita profectò & humanæ fabricæ membris sunt actionum quarundam communissimarum circuli, in partibus homogeneis, ratione qua similares existunt maximè apparentes: sunt & cuique proprij ex instrumenti specie figurarumque diuersitate conspicui. Totius autem circuitus ratio, per Amorem, vt dixi, in quadam attractione, & pulsione reciproca collocetur, vt verè Amorem vel eo nomine Magum rectissime veteres appellarint. Nam & illud præcipuum doctrinæ Magicæ caput, vt vnum ab alio, naturæ affinitate alliciatur, vel eiusdem dissimilitudine repellatur. Atqui in arte quauis, & facultatum genere quisquis eò vsque potuit peruenire, vt ex analogia agentium rerum, ad res passibiles, similiũ ad similes, contrariorum ad contrarias, naturalium operum rationem proximè visus est imitari antiquitus sanè ceu Magus & verè sapiens, seu potens incantamento, fasci-

Actionum naturalium circuli in humano corpore vel alterius animalis.

1 In similaribus

Amoris vis admiranda in rerũ circulo.

Magicæ scientiæ præcipuum fundamentum.

Magi reuera qui sint.

fascino, ac veneficio penè in Diuorum numerum referebatur. Fuerunt ex illis Zoroaster, Orpheus, Pindarus, Mercurius, Iamblicus, Plotinus, Appollonius, Tyaneus, aliaque sine nomine turba. Quemadmodum itaque in circumfusa mundi machina, connexis corporibus cuncta naturas mutuant inuicē & mutuantur, ex communi cognatione communis nascitur amor, ex amore similium attractus, propulsio contrariorum: ita & in corporibus stomachus præparat hæpati chylum, chylus elaboratus in hæpate ac mezenterij venis, nutrit vicissim stomachi substantiam. Lien nutritur ex hæpate per attractionē quandam, idemque hæpar expurgat à crassiore sanguine, & melancholico, licet mihi in eum vsum fabricatus minimè videatur, sed ventriculi causa. Vt enim stomachus lienem fouet, sustinet, irrigatque, ita & lien stomachum foci accumbentis ritu excalefacit, concoctionem simul à parte sinistra, attractionem & appetitum adauget. In cordis necessitudine pulmo aërem præparat, per asperæ arteriæ cannas, & per arteriam venalem, in sinistrum ventriculum cordis immittit. Cor vicissim ex vena caua dextero sui ventriculo attractum sanguinem elaborat, eundemque transmittit in magnam arteriam; partem & vitæ gratia in corpus vniuersum, partem verò per illi incumbentem arterialem venam, recompensandi officij nomine, distribuit in pulmones, vt ex eodem viuant, & nutriantur. Conuersiones vbique consimiles, in membris cæteris obseruabis, necnon in animæ facultatibus, atque spiritibus, præsertim si partes principes inuicem conferantur, vt cerebrum, cor, hepar, testes. quales verò in actionum, & facultatum naturalium motus circularis existit, talem similiter & in affectionibus præter naturam intelligas licet; fluxus enim fluxionem prouocat; & vt à stomacho afficitur cerebrum, ita à cerebro venter: verùm de istis suo dicetur vberius loco.

2. In instrumētis officiorū circulo.

Hinc verè Aristot. in Probl. vitam vniuersam hominis circulū appellabat.

Temperamentum corporis, teste Galeno, affectiones animi vt plurimùm comitantur, nisi grauissimè pugnes, diuinæ partis præsidio, aduersus concupiscentiam brutam; ita enim pro cæli vel aëris afflatu, animalium sensus afficitur, mutantur mores quandoque & studia, vnde ad poësim modò vel Musicam propendemus, hinc sæpè per naturalium rerum spectacula conscendentes, vel ad mathemata, vel metaphysica peruenimus, vnde relapsi denuò, velut ab intellectu ad rationem, à ratione ad sensibilia spectra deuoluimur; quod & in animi perturbati affectibus locum habet. Sed quia in nobis viget voluntatis quædam liberior vis, brutorum animas certè magis quàm nostras, huic fatali circumferentiæ subiici constat; vt ex Maronis carmine lib. Georgic. 1.

Animorum circuitus, & affectionum humanarum seu mores, seu studia contemplatis.

Brutorū anima fatali circumferentia magis subiecta.

Haud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia maior.
Verùm vbi tempestas, & cæli mobilis humor
Mutauere vias, & Iupiter humidus Austris
Densat erant quæ rara modò, quæ densa relaxat:
Vertuntur species animorum, & pectora motus

Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt; hinc ille auium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui.

Rerum fortuitarum circuli.

Extrinseci penitus sunt rerum fortuitarum circuli, adeò tamen cum rebus corporum animorumque coniuncti, vt hi ab illis, vel illi istorum violentia sæpius impellantur. Rara est imprimis Q. Metelli fælicitas à vitæ cunabulis per omnem illius curriculum, constans vsque ad supremum finem. Communior multò mutationum species in Samiorum tyranno Polycrate, Crœso, & Dionysio, quorum historiam compendiosè Valer. Max. refert: Caduca nimirum, & nimis in lubrico posita sunt, quæ vires aut opes humanæ dicuntur, affluunt subitò (vt verbis eiusdem loquar) repentè dilabuntur, nullo in loco, nulla in persona, stabilibus nixa radicibus consistunt, sed incertissimo fortunæ flatu, huc atque illuc acta. Quos in sublime extulerunt, improuiso recursu destitutos in profundo cladium miserabiliter immergunt. Quod cùm perspicerent prisci philosophi, vt sapientissimus Solon, dici beatos crediderunt, ante obitum nullos supremaque funera posse. Nam quotumquemque mortalium vel inter supremos & infimos putes, qui fortis fortunæ gyrum mirabilem, si vixerit diu, interdū non experiatur? Quid aliud apud poëtas designat Ixionis rota? quid refluentes aquæ Tantali? ambesum Promethei iecur & succrescens perpetim? quid qui congestis montibus conati cęlum rescindere, fulmine deiecti fundo voluuntur in imo? qui saxū voluunt ingens, radiisque rotarum destricti pendent? Cur adeò inter figmenta persistimus? in domum suam se quisque recipiat, & vel fortunam priuatæ praxeos animaduertat: nónne vbique varietas summa, vel ex negotij ipsius instabili vultu, vel ex agentis animo, qui iustos transcendat limites rei, vel ex suscipientis incerta fluctuatione, quæ citò præsentium satur, captandis inhiat nouis assiduè, præteritorum oblita facilè, futurorum semper ignara, vix vnquam aurea rerum mediocritate contenta. Pulchrè igitur poëtarum princeps Eurip. πολλὰς, aiebat, ἔχει τὰς μορφὰς τῶν δαιμονίων. quod fusè Plautus: Nam in hominum ætate multa eueniunt istiusmodi, Capiunt voluptates, mox rursum miserias: Iræ interueniunt, redeunt rursus in gratiam. Verùm iræ si quæ fortè eueniunt huiusmodi inter eos, rursum si reuentum in gratiam est, bis tanto amici sunt inter se quàm priùs. Atqui cùm tantam viderēt rerum humanarum inconstantiam, vt cuncta cunctis ferè in vita promiscuè obuenirent, idcirco nunc deos cum homine tanquam pila ludere, nunc sortes omnium, ceu iactu tesseræ pendere sunt arbitrati: imò de dijs postremò, Deumque prouidentia cœptum est dubitari. Nam si à casu eueniant singula, prouidentiam tollas oportet; sin prouidentiam statuas, eidem sæpe & iniustitiam copulabis, nisi omissis disputationibus, mentem captiuam fidei reddas, & in vnius passim consensus antiquissimi inuiolabili auctoritate persistas: alioqui certè in Epicuri opinionem sublatis primis principiis transferemur, perlustratoque rerum circuitu, & mundum cōcessum disputationibus nostris, & vanos cū Sapiente dicemus omnes

Fortuna humana lubricitas.

Allegoria poetica in conuersionem rerum humanarum.

1 Priuatæ praxeos vicissitudo, mutatur tribus ex caussis maximè. (2, 3)

Atheorum impia ratiocinatio ex euentibus rerū.

Dilemma eorum qui prouidētiam tollant.

Refugiū in summa rationis fluctuantis angustia.

Vana omnis humana sapiētia.

conatus hominum, etiam in ſapientia mundi vaniſſimá vanitatē. Nam ex errore paulatim in opinionem, & hinc in veriorem ſcientiam trahimur. Scientes denique vbi nos cognouerimus, delapſi iterum nihil nos ſcire penitus intelligimus, ſtatuentes propemodum in non ſapiendo iucundiſſimam vitam, eumque felicem maximè rati, qui natus morienſque fefellit.

Fortunæ circuli in rebus politicis familiis, regnis & ciuitatibus.

Eatur verò ab hominibus ſingulis ad collectionem plurium; primo quidem ad viros atque familias, inde ad ciuitates & regna, vel vſque ad abſolutiſſimā monarchiam. Suis cuiq; per vicem aſpirat genius bonus, ſua viciſſim ex inſolentia peſtis, & expurgandæ fæci ſalutare diluuium; modò per ignem & aquā, modò per epidimicos morbos, per bella aut ſeditiones mutuas, ſic vt vix abſq; certamine pax læta perduret, vt & quietem externā interna diſſidia comitentur, pacemque domeſticam hoſtes extranei foueant: Mundus denique vniuerſus, contentione non minus quàm amicitia viuat & gubernetur.

Diluuia Mundi.

Diluuij mundani neceſſitas.

Magna igitur ſit prouidentia Deûm, vt cùm ex vbertate nimia, nimis increuerit vel hominum genus, vel luxus & inſolentia, cōflictus ilico, & contentiones oriantur. Vnde mox ſumma annonæ caritas, & peſtilentia, quæ ſæpè tam crudeliter ſæuit, vt vniuerſam penè ditionem orbis inuadat. Cuiuſmodi duas ſub M. Antonio quondam viguiſſe commemorant quæ penè humano generi πανολεθρίαν minitari viderentur. Qualem & maiores noſtri referunt obtigiſſe anno CHRISTI 1450. vix vt mortaliū tertia pars ſuperſtes euaſerit. Atqui concupiſcentiæ hominū inſatiabili, terræque onuſtę liberis, & alumnis perditiſſimis quodnam potuit dari vel remediū vel purgamentū maius? Id ſi vnquā certè ex vſu fuit, nunc iſti ætati, qua nihil miſerius, prorſus eſt neceſſarium. Hac enim cauſſarum viciſſitudine, & mores & ſtudia, reſque omnes humanæ optimè permutantur, delapſa etenim ac quaſi neglecta vileſcunt omnia: at poſtquā attonitis iterum ſumma recepta eſt inſtauratio, creſcunt in pretio ſingula, rurſuſque ad ſuū vigorē properant, aliquando denuo collapſura. Sed illæ fortunæ tam æſtuariæ vices Tyrannos proximè regeſque potiſſimū vexant, & perſequuntur. Hoc enim habet potiſſimū Tyrannorū vita, vt quibus fidēdum eſt metuant ſemper, fidantque quibus nihil eſt fidei probæ; vnde hinc immeritis irrogatæ iniuriæ, hinc indignis erogata beneficia, amicos ex hoſtibus, hoſtes ex ciuibus faciūt: & per ambitionē, crudelitatē, luxū, auaritiā, turbatis ordinibus rerū, raptim è faſtigio deturbātur: tādemq; ad vſitatū perueniūt fabulę

Vide Senecam et Eurip. qui pleni ſunt paſſim ſententiis eiuſmodi.

Cauſſa viciſſitudinum maximarum in Tyrannide.

1 2 3 finē, veneno aut gladio, aut fatis miſerioribus occūbentes, iuxta Satyrici dictū.

> *Ad generum Cereris ſine cæde, & vulnere pauci*
> *Deſcendunt reges, & ſicca morte Tyranni.*

Nemeſis violentia.

Videmus autem ex ipſa Nemeſis violentia, peruerſum populū iniquis tandē à regibus caſtigari. Reges autē cùm vltra fas plebē diutius afflictarint, ab eadē denuo ſuccenſa in rabiem, & vita quandoq; & regni ſupremis viribus ſpoliari.

Impios nunquā lætari diu, neq; inſontes ſemper affligi poſſe.

Lege, te obſecro, Dauidis Hymnos pulcherrimos præſertim 17.33.37.73.94. potiſſimum verò 73. pſalmo quàm eleganter? Vtiq; bonus eſt Deus Iſraël iis qui mundo ſunt corde: Mei autē penè moti ſunt pedes &c. Hic primò faſtū improborum,

proborum, & apparentem felicitatem verbis disertis exprimit. Posuerunt in cælum os suum &c. Deinde & animi sui morsum, dum peccatorũ pacem contemplatur. Sed mox ab ipsa catastrophe rerum se consolatur: vbi sic ait: Certè in lubrico posuisti eos &c. Omnem verò humanæ vicissitudinis circulum accuratissimè pinxit psalmis 78. & 107. vbi Iudaica gens bonorũ satura Dei cùm obliuiscitur, in omnem calamitatẽ protinus ruit; afflicta diuinam opem rursus implorat: qua consecuta denuò cultum diuini numinis negligit, iterumq́; percussa & sanata, supplex & peruicax, à duris pœnitẽs, à prosperis insolescens, æui præsentis imaginem optimè repræsentat. Nos ferè totius conuersionis capita ita paucis complexi sumus.

Gentis Iudaicæ mira vicissitudo.

Conuersionis humanæ capita.

Pauperies pacem dat, opes pax, copia luxum:
Sed luxus bellum, bellaque pauperiem.
Fons amor est odiis, vitæ mors, turba quietis:
Stant quæ deciderint, quæque stetere cadunt.
Et capti capiunt, & qui domuere domantur:
Fit victi supplex qui modò victor erat.
Rege fero fera plebs punitur, plebe tyranni,
Sic fatum alternas versat in orbe vices.

Sed plura in hanc sententiam libris diuinæ sapientiæ, & passim in psalmis Dauidicis leges: quorum omnium fructus is longè vberrimus recensetur, vt vitam moresque formemus, & in istis vtriusque fortunæ ludibriis sanare ęgrotum animum, amare proximũ vnumquemque, & vitam inter conciues agere socialem, res nimis caducas spernere, cunctis verò operibus Deum auctorem præponere consuescamus. non autem vt disputemus, quemadmodũ de naturæ rebus philosophis datum est; neq; vt mundũ trahamus in controuersiã, quò plures respiciũt hac ætate; neq; vt scire dũtaxat inter mortales videamur, & obfirmatis animis contra maiorũ leges, & placita, fenestram omni licentiæ, sub libertatis euangelicæ titulo recludamus: Cuiusmodi verè Theologia sophistica hanc nobis chymęram peperit, cuius afflatu res omnes laborant, priuatæ & publicæ, peruersisque passim ordinibus rerum, in mundi antiquum Chaos iterum præcipitantur.

Fructus lectionis sanè non in disputatione futili, vel vitiosa scientia, sed morum & vitæ formatione collocatur.

Quare cùm hodie & summa deorsum maximè fluant, & inferna sursum repere, præter honesti speciẽ moliãtur: ea quoq; quæ supra naturã sunt cõstituta, gyrum consimilẽ facere, diuinæ iustitiæ consentaneũ fuit: aufertur enim & lumen mortalibus, & vnitatis robur, & per cõsequens omnis ferè hactenus concessa felicitas, iisque confertur, qui vitã in luctu supplices diu, & in profunda mersi caligine vixerunt. Lustrabis hic omnem historiã vniuersi: æterna quidem est Monarchię species: ęternum sanctę Religionis, & fidei regnum: æterna apud mortales Christi ecclesia; sed tamen hæc ipsa propter materiæ susceptricis ineptitudinem successione temporis mutat & locum, tanquam per terræ segmenta demigrans, & subobscuram cum nostris moribus conuersionis speciem trahens. quod & in illo perpendes prauarum opinio-

Primus istius calamitosi sæculi fons.

Translatio fidei religionis & Monarchiæ.

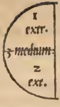
Prauarum opinionum circuli in rebus fidei.

num exortu, augmento, ſtatu & declinatione, iuxta totius viciniæ in orbem continuum tractus, & ſeui contagij quandam verſatilē vim ceſſante minimè, donec prophana cum ſacris vndique, & ſumma cum infimis confuſa, penitus in plenum circulum agitarit.

Mediocritatis laus. Patet autem ex antedictis, quòd cum in omni conuerſionis ſpecie quoddam ſit medium, & extrema duo: extremorum ſtatus, quia ſit Tropicus, inprimis eſt periculoſus; mediocritatis verò præ cunctis optabilis norma, & ad durationem oportuna ſecuritas. Quò reſpexiſſe videtur illa quoque ſapientis oratio, nec rerū abundantiam, nec egeſtatem nimiam flagitans, ſed quiddam medium virtuti atque prudentiæ copulatum. quanquam inter extremos hominum ſtatus, is ſemper procellis maioribus patet, qui ad ſublimem maximè properarit; nam propter impellentes vndique flatus, & pedem ex ipſo veſtigio lubrico vacillantem ægrè conſiſtunt, quin ſemel ſubrepti celer-
Louanij laus. rimè deuoluantur. Facit idipſum vt vel in tempeſtatibus ſummis de patria mea, deque natali ſolo conſtantiſſimè ſperem: vbi cùm fortunarum omnium exacta ſit mediocritas, & valde æquabilis inter ciuium animos affectionum moderatio: florere quàm diutiſſimè virtutem ſtabilem cum philoſophia, & rerum proſperrimo ſtatu eſt neceſſarium. Cui fauent imprimis, tum oportunitas loci, tum Magiſtratus ſumma prudentia, omni humanitate erga conciues & ſubditos temperata, qualem & nos experti iam ſæpius ſumus. Sed tanta
Medij ſtatus interdum ſummè periculoſus. eſt hodie extremorum violentia, vt & mediocrem hominum ſortem velint nolintve minus conſiſtere patiatur. Quin vel ſe iungat alterutri, vel à communione bonorum, penitus excludatur. Cùm tamen ſubinde circa extrema ſit quiddam laudabile quod amemus, & amplectamur; quiddam odibile, quod recta fugiat ratio, & execretur. Quòd ſi te iungas extremorum alteri, eiuſdem fortaſſis & vitia proſequi iudicaberis; ſi verò te nulli addixeris, pro fungo te rurſus inutili ducent: ſi verò vt inter Solem & ventum, medius arbiter quiſquam conſeruandi boni, mali profligandi gratia, quoquoque te modo rationi accommodes vtriuſque, iam verè vt perfidus loco beneficij ſummi, vtrobique peſſimam inibis gratiam, vt ex præteritis caſibus, præſentiq́ue hi-
Diſtinctio medij & neutrius. ſtoria ſubinde ſatis eſt manifeſtū. Difficultatis ratio in diſtinctione medij vel
1 neutrius potiſſimùm collocatur. Nam vt neutrum tripliciter dictum eſt, teſte
2 } *neutrum.* Galeno, Primùm quod neque huius, neque alterius. Secundò quod huius
3 *Medium.* ſimul atque alterius. Tertiò, quod modo huius, modò alterius: ita ſanè & me-
3 dium; ſed illa quidem exceptio tertia verè eſt perfidorum hominū, qui nunc
2 ſe illi, nunc alteri iungunt, ancipiti lingua, & animo atque operibus. Præclara omnimodo ſecunda ratio eſt, qua verè mediatores ſunt & dicuntur.
1 Prima quidem ſecuros maximè, & fœlices homines præſtat, quò ad priuatam
Comparatio Mathematica in diſtinctione medij vel neutrius. ſpeciem vitæ, ſed minus emolumento publico oportunos. Hæc vt per figuras viuidiùs exprimantur, Aſcenſus totius ſemicirculum proponamus, in tria triplici ratione diuiſum.

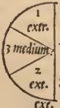
Primò

1 Acceptio Medij.

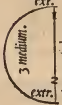
Vt eorum quiescum habitant.

2 Acceptio Medij.

Vt mediatorum.

3 Acceptio Medij.

Vt perfidorum.

Primo illorum, qui nulli se miscent iuxta acceptionem primam: iis enim hæc medij ratio velut in indiuisibili posita est, extrema quadrantes occuparunt. 1

Secunda figura ad mediatores maximè referenda, secundæque acceptioni competens, extremis & medio sextantes æquales totius circuli consignabit. Sed perfidorum tertia extremum vnumquodque in indiuisibili locans, vagari promiscuè medium facit per totá circumferentiam. Vnde sicut adulatorem ab amico, sophistam à philosopho; ita ægerrimè vulgus mediatorem à perfido separabit. Quod eò prolixiùs retuli, vt in ferendis iudiciis de proximo quouis non temerè peruertamur, cùm in his ipsis totius quandoque reipublicæ salus, & metamorphoseos cardo versetur. 2 3

Mediatores à perfidis ægrè vulgi iudicio separari.

Sed cùm tanta sit mediocritatis laus, non est quod terruisse nos quempiam ab ipso ascensu, vel rerum fastigio putes. Imò in omni bonorum genere miranda sunt quæque sublimia maximè, & abiectissima minimè negligenda; quin quo quisque euectior, tanto & prodesse pluribus potest, & si profuerit, virtutem magis virtutisque præmia in conspicuo gerit. Sed sunt in singulis gradibus supremis, infimis, mediis, priores rursus & posteriores alij: sunt & agendi & patiendi conditiones mediæ vel extremæ. Sua seruabitur cunctis æqualitas, atque perfectio, si semet norint, & quod suum est facere meditētur, id est, si quæque inferna superioribus obsecundent, superiora vicissim subditis imperare, pluribus benefacere, media medio quodam se modo gerere erga rempublicá discant: Ita qui vel præcipiti loco sunt constituti, virtute sua constanti rationem quoque fortunę stabilem retinebunt. Aut si id minimè possit, fortunam instabilem arte sic corrigēt, vt & quæ præter spem eueniunt, omnia summo consilio geri, & prouidentia penitus videantur. Quod in Principibus nostris, & illustrissimis viris, in huius inferioris Germanię triplici statu plusquá heroico, perturbatissimis hisce temporibus annorū 1566. & 67. & 68. abundè est demonstratum. Eorum catalogum, ne nimis videar cum assentatione digressus, in præsentiarum prætermittam.

Etiam in Extremis statibus sua est medij & mediocritatis ratio, quæ in officij æqualitate siue iustitia collocetur.

Laus principatus & triplicis status inferioris Germaniæ.

EXEM-

CAPVT IX.

EXEMPLARIS METHODI RATIONEM PER *caussas 4. ex antecedente demonstratione concludit.*

Caussarum triplex consideratio in rerum conuersionibus contemplandis.

EA QVÆ de rerum circulis suscepta est institutio caussarum 4. exigit triplicem rationem.
1 Primò, quæ sint caussæ totius vniuersi:
2 Secundò, quales in singulis caussis, ipsoque composito conuersionum circuli fiant:
3 Tertiò, quæ sint conuersionum omnium caussæ. Satis quidem superque prioribus datum est: superest tertia, quam sic absoluimus paucis, vt exemplaris Methodi tandem breuissimum typum pro elementis catholicæ Methodi & absoluta doctrina ordinum habeamus.

Conuersionis efficiens caussa. Conuersionis prima efficiens caussa est Deus, cuius ministrum Amorē fecimus; particulares in sphæris singulis sunt angeli, animæ, dæmones boni malique, quorum ordo, & numerus infinitus.

Materies. Materies circa quam fiunt versatiles motus, membra sunt vniuersi, tam similaria quàm instrumentaria, vel ipsa membrorum, & singularum partium caussæ atque principia prima, vt hactenus demonstraui.

Forma. Forma omnis ascensu, descensu, alternataque reciprocatione perficitur.

Finis. Caussa finalis est mundi vita, integritas plurium, atque reductio in vnitatē. vbi illud Maronis minimè præteribo (quem constat & artis istius ceu summa capita præuidisse)

Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret, frigusque, caloremque
Inter, & exciperet cæli indulgentia terras.

Caussarum particularis exegesis in conuersionibus mundi. 1. In cælestibus. Quod si membratim magis in partibus singulis, vel præcipuis vniuersi, spectare libeat plenam circuitus rationem; primo intellectus aciem ad cælestia dirigamus. Has enim ob caussas nata sunt astra, vt inquit Cicero, quæ per cælum penetrantia solstitiali se & brumali reuocatione conuerterent, vt hoc
» omne animal quod videmus, esset illi animali, quod sentimus, ad æternitatis
» imitationem simillimum. Verissimè noster statuit Plato lib. de regno, cælum ex amoris ingeniti quadā affectione moueri. Anima enim cæli tota simul est in quibuslibet cæli punctis. *Cur cæli conuertantur assidue.* Ergo vnius anima cæli fruendæ alterius cupida in orbem celerrimè currit, molem sibi commissam vna conuertens, vt totæ totis mutuo perfruantur, vt tota sit simul, vbique, quoad plenissimè fieri potest. Nam si quiescant, particulæ singulæ duntaxat singulas tangent, non quælibet cunctas, vnde & currendo assequitur, quod quiescendo minimè possit. Quin vnitate suarum partium cuncta seruatur: dispersione pulchritudo, & multiplicitas propagatur, vnitatem per attactus mutuos efficit amor, multiplicitatem æterna reductio. quod & in humoribus corporum & mundi elementis conspici datur; quorum concordia, vt ait Empedocles, mundus & corpus hoc nostrum constat, discordia dissipatur. Atqui ex cōcordia quod pridem est genitum,

nitum, eadem viuit & conseruatur. Ex pacis autem & pugnę vicissitudine corrumpitur vnum, regignitur aliud, fitque formarum continua multiplicatio. Constat itaque euidentissimè multiplicitatem & vnitatem mundanę reuolutionis esse velut præcipuos scopos.

Pacis & pugnæ necessitas in rebus vniuersi.

Conclusio.

2

In rebus infernis ob tres potissimum caussas ascensus, descensus, atque circuitus fiunt.

In rebus æthereis & sublunaribus plures vicissitudinum rationes.

1

Primò, ex superiorum impulsu, ex vicissitudine quadam seminalium rationum, quæ in natura, & imaginatione coniuncta naturæ peragitur, motu interim cælesti ad idem assiduè conferente.

Ex impulsu superiore.

2

Secundò, ex instabilitate materiæ & eidem ad formas continuo nouas ingenito appetitu, qualis ferè in rudibus primum & pueris elucescit; etsi eundē & in amore muliebri sæpè & in amicitiis regum vel principum experimur; vt verè hæc omnia cum rosis vernis rectissimè cōparari, aut cum serenitate Martia possint. Ille appetitus ex alia nascitur pulchri cuiusdam angustioris idea, quam ipsi mortales vnicè inter ϖρολήψεις cæteras impressam animis gerunt, nunquam tamē vel sensu, vel vlla perceptione corporis assequuntur: quin ipsa ne quidem hominis mente pulchrum id conspici datum est, nisi planè sic rebus corporeis abstrahatur, vt Dei solius lumini adhærescat, mundumque inrel ligat velut theatrum agendis comœdiis ac tragœdiis destinatum: vt quemadmodum in scenis atque pyrrichiis; similiter & in vita contempletur, bella, & amicitias; voluptates & ærumnas; cædes, obitus, expugnationes vrbiū, rapinas & prædas, tanquam omnia sint transmutationes quędam, figurarumque vices alternæ, ficti quoque risus & fletus, rixę & vlulatus. Etenim vt Plotinus meminit, in singulis vitæ actibus, non ipsa quæ intus est anima vel verus homo, sed exterior hominis vmbra lamentatur & eiulat, cæteraque omnia in terris peragit, velut ampliori scena, in qua quidem multæ animarum vmbræ resultant, multaque scenarum ædificātur vmbracula. Quin vt in theatris persona quæ fingitur interfecta, mox figuram mutat, alteriusque personam induens regreditur in scenam: ita & materies non emoritur, sed personæ speciem mutat. Et secundum Pythagoræos anima vestem quoq; siue figuram corporis: quod fuit Virgilio, morti nō esse locum; sed viua volare syderis in numerum: sed saniore sensu illa sic accipietur opinio, vt in hominibus quidē rationalis anima, ceu forma princeps in formam transeat brutam affectus quadam similitudine, sed vitiorum purgamento in humanam speciem referatur. In animātibus cæteris verò, quorum principes formæ vna cum corporibus euanescūt, μετεμψυχώσεις continuæ fiant, tum ratione communis Ideæ in ipsa circumfusi cæli vertigine delitescentis; tum propter subiecti potentiam infinitam, quæ speciei vel actus infinitudinem perpetuo respicit, formisque alternis per figurarū alternos transitus atque mixturas per admirandos complexus syndromis accidentariæ, seu qualitatis vicissitudines adhæreſcit: vnde visi sunt homines Epicureis transire in porcos, anseres, gallos, vel eiusdem speciei homines numero differentes; vt Pythagoras in Euphorbum. Imò secundum materiem verè in

Ex instabilitate materiæ.

Mundus velut theatrum humanæ fabulæ.

Vitam humanā figmento simillimam esse.

terram & aërem, aquã & ignẽ animalia resoluũtur; & hęc deinceps in segetes, stirpes & arbores: ex quibus rursum cibi potusque, & longa trãsmutationis serie animalia denuò germinascunt. Vnde Lucretius;

Sic tempestiuis ex imbribus humida tellus
Vertit se primùm in frondes & pabula læta,
In pecudes, vertunt pecudes in corpora nostra.

Vicissitudinis ratio ex insolentia formæ.

Et quamuis hæc figurarũ circularis permutatio potissimũ ex materie proficiscatur; est tamẽ & sublunaribus formis sua non inefficax ratio, qua sese cõficiant mutuo, alternatisque præliis cadant & oriantur; cui illud è sacris cõsonat Ecclesi. 1. Lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Agitati spiritus orbẽ mox figurarũ materialiũ, & qualitatum formęq; essentialis cõuersio comitatur: etenim formæ cuiuis atq; spiritui rationẽ essentiæ triplicem assignamus, vt prima sit in se simplex & stabilis, deinde & mobilis altera: eademq; dupliciter rursus, vel recta versus exteriora, vel circularis siue reflexa in se ipsam. Hinc forma omnis à statu fertur ad motũ, vt duplici nomine suũ opificẽ æmuletur, per ipsam substantię scilicet & actionis quandã similitudinẽ.

Formarũ ascensus atque delapsus.

In motu cùm à se res alias contẽplatur, mox vel in inferiore vel superiore aliquo deprehendit imaginẽ sui: ex alterutriùs respectu reflectitur in seipsam, vbi tanquã ex speculo, sese cognoscẽs, vel, tanquã Narcissus aliquis, ex fonte illimi suãmet pulchritudinẽ admirata, cõfestim in φιλαυτίαν labitur. dein more Luciferi in sphærã generationis deuoluta, simul ab vnitate in multitudine fluit.

Formæ cùm vltra vires in actione contendit, in passibilitatem labitur.

Nam, quia se propagandi studio suprà præfixos materiæ limites velit extollere, hinc sanè diuulsa nimis, vel dissoluta, paulatim & robur amittit. Nam quæ consistunt, solùm vires in semetipsis vnitas, & quãtitate materiæ simul coactas retinent, vnde & se conseruãt quamdiutissimè: Contrà, quæ vires proferũt partim ob quantitatis exolutionẽ, partim quia ab obiectis vicissim agentibus atteruntur, dispersæ celeriùs elanguescunt: vt ægre hoc nomine & sibi quis pariter viuere, & reipublicæ possit; simul & Christo seruire & corpori; simul & vitã præclarã & diuturnã degere; simul eãdem & factis insignibus, & priuatis cõmodis, vel fœdis voluptatibus mãcipi dare. Formarũ itaq; robur cùm exolescit, statim & illa quæ per vigorem formæ sustenta qualitas fuit, velut alis iam destituta deorsum fluit, donec princeps forma vel spiritus, reflexione denuò in seipsam facta, scienSque tum qualis sit hodie, tum qualis extiterit quondam, cognitione pariter sui ac pænitudine percellatur; & à delapsu rursus in ascensum properans, labem informem exuat, formosoq; exemplari suo quàm proximè referatur.

Actus & potentiæ vicissitudo mutua.

Est itaque inter extrema mundi, quiddam perpetuũ infinitũ actu, Deus scilicet, quiddã potentia velut materies; quorum medio constituta per formã ex infinitudine susceptrici, actus infinitudinẽ contẽplantur. Hanc verò cùm æmulantur, in illã potentiæ meram infinitudinẽ lapsa fiunt diuisibilia maximè, & propter agendi studium inexplebile, successiua permutatione naturã rei passibilis assequũtur.

Conclusio.

Hinc desideriũ vitæ mors cõsequitur, corruptionẽ generatio, formam

formam priuatio,& priuationem vnius eueſtigiò ingreſſus alterius formæ.

Ariſtophanis fabula allegorica de ſtatu hominis qui nunc eſt & qui fuerit olim.

Bellè hæc admodum, bellè in rebus paſſim ciuilibus oſtenduntur: ſed nos ex officina veteris philoſophiæ, perſonis atque tēporibus cūctis cōmunia proponamus. In mundi adoleſcentia prima, ſi Ariſtophani creditur, fuere non ſolū quę nunc ſunt humanorū ſexuum genera duo, mas & fœmina; ſed & tertium quoddam ex vtriſque compoſitum. Vniuerſa autem hominis ſpecies rotunda, manus 4. & paria manibus crura, ceruicem, lumbos, dorſum, & latera, figura propemodum ſphærica circūſcribens. Hinc illi inenarrabilis fortitudo, inuictū corporis robur; hinc quoq; ſublimis animus & ſpiritus ęthera mēte concipiēs, & coniurati cælū reſcindere fratres. Sed caurus Iuppiter vnumquemque in duos ſecuit, vt virtus animæ cum ſectione corporis diſſolurior foret; factoque minas regaliter addit, ſecturū ſe ſcilicet rurſus ſimiliter eos, ſi bella denuo aduerſus Superos moliātur. Poſtquā natura hominū διὸς μεγάλοιο ἕκητι ſic fuerat diſpartita, quiſque ſui deinceps dimidiū cupiebat, ſed quantumcunque vnice ſecum laborant, hactenus ad vnionem exactam minimè perueniunt.

Philonis allegoria pulcherrima de diuiſione linguarum.

Huic non abſimile eſt, verùm feſtiuius multò, quod de confuſione linguarū retulit Philo. Narratur enim cunctorum animantium olim fuiſſe vnicam vocem, vt omnes cum omnibus loquerentur de ſuis rebus atque negotiis, de calamitatibus condolerēt: è diuerſoque rebus ſecundis inuicem gratularētur: nam velut in vna Rep. putabant ad ſe pertinere aliena tum proſpera, tum aduerſa: affectus autem ſermone quotidiano non obſcurè prę ſe ferebant, donec laſciuientes præ bonorum prȩſentium copia (quod ſæpè fieri ſolet) vltra decorum proruperunt, rerum non concupiſcendarū amore, vt per legatos immortalitatem iuuentamque perpetuā poſcerent, id ſibi, non minùs quàm ſerpēti, à dii: debere contribui, aſſerentes. Hanc ſanè audaciam ſua mox pœna ſecuta eſt: variatę enim ſunt animaliū linguæ, vt ſeſe non poſſint inuicem intelligere: ſic tamen, vt adhuc humano generi communis ſermo & vnicus permaneret, donec rurſus eidem ſupra naturæ ſpeciem adaucta temeritas, certamen cum Superis machinaretur. Hinc illa linguarum vlterior diſtributio, quam ſanè indies adhuc creſcente malitia, & ſectionis multiplicitas ſequitur, tum in orationis ſpecie, tum actionis, opinionis & voluntatis. Verùm quid aliud Cicero lib. de Inuentione Rhet. 1. vbi eloquentiæ laudes immenſas, infandaque pericula ſimul expendit? Nam primo quidem ſic nata eſt (inquit) & progreſſa longius eloquentia, vt maximis poſtea in rebus pacis, & belli cum ſummis horum vtilitatibus verſaretur. Poſtquam verò cōmoditas quædam, praua virtutis imitatrix, ſine ratione officij dicendi copiam conſecuta eſt; tum ingenio freta malitia peruertere vrbes, & vitas hominum labefactare conſueuit. Nónne in rebus fortunæ cæteris, partim ex materie, partim ex inſolentia formæ, delapſus ex vno in multitudinem, fluxus quidem continui atque refluxus fiunt? Anguſtis enim ſeminibus primò latet vel boni maximi rudimentum: quod ſemel erumpens lentius adoleſcit, & in creſcendo ſecurius, quàm vbi conſtiterit, propter abuſus hominum vix priùs vigorem ſui, quàm pręcipitium

Ciceronis ſententia de eloquentia degeneratione ſucceſſu tēporis facta.

Axioma præclarum de aſcenſu rerum omniū & deſcenſu.

minitatur: surgit per fluctus alternos sic omnis fermè humana felicitas, donec sublata in Decumanum sui non ampliùs capax suismet viribus ruat; & vnde oriri non debuit, eo proucćta lapsu rursus celerrimo ad ipsum principium reuoluatur. Hoc ille Æsopi Phrygij de vulpe ac lupo apertè monstrat apologus, dum sese in puteum ambo per vrnas pensiles, velut prædæ captandæ studio commisissent. Monstrat & appetitum instabilem mundi Accipitris fabula & Philomelæ: item & illa de simul certātibus gallis, de voto ranarum prorsus insulso, vt nihil sit opus mihi relicto communi speculo vitæ, præsentis solius sæculi sorrem cum pluribus accusare. Cunctorum igitur hæc ferè est princeps & velut summaria ratio, quòd insir cuique & vnitatis & multiplicitatis informatio, seu character indelebilis; quibus oppositis mutuo, cùm retinendis gnauiter omnes incumbant, nec pariter possint tamen; ea quæ nimis sunt vnum, formæ suæ ditionem proferre vlterius meditantur, vt fiant hac ratione multiplicia. & quæ se proferunr latiùs, funduntur in mulrirudinem nimiam, vnde dissoluti cùm velut à sanitate aut rerum æqualitate recesserint, pro sua paulatim virili referunt se in vnitatem.

Appetitus instabilis mundi.

Vnitatis & multiplicitatis character fere conuersionum omnium caussa.

128 Profertur & alia quędam, sed Metaphysica planè eiusdem circuli caussa, inter Adrastiæ leges meritò recensenda. Caballistæ Hebræorum doctores putabant animas hominum sępius in hanc vitam sub figura tanrum humana reuolui, vt curabilia vitia purgarentur; sed ter duntaxat huc posse reuerti statuebanr: hunc sanè numerum lustrationi sufficere arbitrati, & quæ his vicibus fuerit expurgata, beatiorem fieri quàm antè descensum; quæ verò prorsus abiecerit rationem in gradu deinceps inferiori, affectu brutali scilicet & meris imaginationibus detineri. Monet natura quodammodo ratam istius vicissitudinis formam in ortu atque interitu viperæ, quando nascentes soboles matrē necant, quæ patrem eorum in ipso coitu interemit: quo sensu forsitan leges antiquæ inclusos culeo parricidas proiectos in mare vnà cum vipera suffocarūt. Sed rectiùs docet nos Christiana religio, vnde id ferè colligitur, quòd quia voluerit Deus nonnihil hominem duci spectaculis mundi, vt ipsam inde auctoris sui præstantiam nosset, ac miraretur; gustum proinde cuilibet, caducæ paulisper felicitatis admittat: verùm quos suo deinceps amore dignos offendit, turbatis iterum voluptatibus vitæ violentius fodit & vellicat, & tanquam ferocientibus equis auriga insidens subdit calcaria, quo minus luxu & lasciuia diffluentes, vel onustos sagina ventris, & rerum aspectu prætereuntium occupatos, ab illo veræ & solidæ beatitudinis portu diutiùs remoretur.

Conuersionis ratio Metaphysica.

Animarum lustratio secundum veterem gentilium Theologiam.

Ratio Christiana.

Consultò itaque Carnem & Animam mirandis vinculis, licet infestas mutuo copulauit, vt qualis inter Solem & stellas apparet Phœnomeni lex, vnius exorru lumen alterius abscōdatur. Habet enim successus prosperos Caro cum detrimenro spiritus; sed marcescente corporis specie, vigor & virtus animę reflorescit: qua quidem sententia plenum est Christi euangelium.

Carnis & animæ spiritusue conuersiones mutuæ.

Vt aurem mobilia duo, ita & gemini motus, & in conuersione semper extrema totidem ascensu, descensuque medio copulantur. Est enim non aliter quàm

Motus gemini.

quàm in fortunæ exterioris ambitu definiui; & animarum motus à centro ad circumferentiam,& ab eadem reditus ad suum centrum.

Extrema circuli pũcta in summis angustiis,& augustissima prosperitate ponantur.quibus accũbunt motores gemini, Spes & Metus,vel Amor & Odiũ, sic vt in calamitate acerbissima,tanquam in fundo Pandoræ pyxidis, subinde sit ardentissimus Spei vigor, ægrotis animis pro summo remedio datus, vt in fortunæ maximis blandimẽtis,rerumque vberrimo statu, summus est metus, maiori interdum afficiẽs cruciatu,quàm vel ex possessi perditione afficiat dolor. Nam ferè extremum gaudij luctus occupat,& à luctus acerrimi puncto felicitatis auspicia reducuntur.

Extrema totius conuersionis humanæ puncta. Motores gemini Spes & Metus.

Sub spe metuque,id genus alia multa conuersionis seminaria in extremorum alterutro sæpius occultãtur. Nam & peccatis grauissimis pænitudo summa succedit;rebus prçclarè gestis,vt plurimum fastus,& insolentia vel obliuio sui;vrget vnius gloriam alienus liuor;infortunium leuat cõmiseratio ; egestati ingenium fauet atque industria ; opulentiæ inquieta solicitudo; assistit stultitiæ summa securitas;doctrinæ vel sapientiæ periculum multiplex,& ærumnarum seges;vt meritò in vita æquabili quæ pedetentim crescit, felicitatis duntaxat firmæ præsidia collocentur: cuius exemplar & ratio in omni penè effectuum naturalium genere satis est manifesta: vnde illud *Difficiles ortus habet, incrementaque tarda Quicquid* &c. Eandem sanè progressus speciem velut amussim,non tantum in artis operibus;sed & quacunque ferè fortuna siue negotio proponamus,si modò ad portum ac terram solidam nauigare cum securitate velimus: alioquin semel & gelidos imbres perpeti decet, semel vrentes soles & aperta serena,semel datum est insanire, semel insaniam nosse maturè; vt cùm cognorint,discant fugere. Cui multũ illa pro Cælio M.Ciceronis applaudit oratio : tum illa sententia festiuissimi Plauti: Quisquis Astartam aut Bromium contempsit iuuenis,is vel amabit vel insaniet senex.

Plura conuersionum semina quæ tamen ad spem metumq; ; Amorem vel odium reducuntur.

Sed planioris spectaculi gratia hic quoque ponamus ceu quandam immobilem terram,tribus præcipuè partibus interpunctam. Circa hanc mobilis Caro,mobilis Anima, & vtriusque medium Spiritus. Addamus & firmamenti speciem,cum primo mobili, quod omne humanis affectibus, Amori potissimum Odioque,vel Spei & Metui dedicetur.

Sphæra conuersionis humanæ Sphæram mundi maioris ex parte repræsentans.

SPHÆRA CONVERSIONIS HVMANÆ.

Motus animæ carnis & spiritus cum planetariis motibus comparantur.

Mouentur autem Caro, Spiritus, Anima motu tum proprio, tum alieno, vt fieri ferè in Planetarum motibus solet. Sed cuncta tunc optimè gubernantur, vbi illorum sphæræ Deo concentricæ, penitus à sibi præscriptis legibus neutiquam aberrarint. Quod fiet inprimis, si spes mortalium vniuersa, amor omnis & expectatio, conformem sese diuinæ fecerit voluntati, summumq; sibi præfixerit bonum velut vltimum scopum.

Conuersionis circuli in mente humana.

Scientiarum circuli & quæstionum.

Sed à moralium contemplatione rursus ad artem propositam, & naturalia descendamus. Quicunque per singulas partes in extimi mundi specie, in hominis corpore, anima atque fortuna, in hominum ciuitate siue republica, conuersionum circuli fiunt: tales profectò & in mente humana sunt æstimandi; de quibus, ceu Methodi proximis caussis, dicetur proximo libro. Tales deniq; & in arte quauis, siue scientia, per animam rationalem, cuius ideam fœtus qui ab ipsa concipitur, vndique repræsentat. Sunt enim scientiarum mutui nexus per circulos admirãdos, vt dum Medicina per Astrologicẽ illustratur, hæc vicissim per Medicinam. dum Metaphysica per Physicen, hæc rursus per Metaphysicam aperitur. dum vna in facultate principia mediis, media verò principiis demonstrantur.

Conclusio Methodi exemplaris per Epilogum.

Sed de legitimis circuituum caussis, deque conuersionis specie in singulis caussis, in partibus mundi, atq; adeò in toto vniuerso, abunde hactenus est definitum. Restat ex illis denique cõcludamus, id quod propositum nobis ab initio fuit; esse nimirum insculptam animis hominum exemplarẽ Methodum;

ad cu-

ad cuius fulgorem rudis primùm intellectus à ſpectris ſenſibilibus excitetur; quæ poſtea maturè componens ratio, perfectam Methodum creat, cuius numine, vti lambendo vrſorum catuli ſolent, ex imperfecta notione, ad cognitionem abſolutiſſimam dirigamur.

Exemplaris Methodi ratio & vtilitas ſumma.

Quin idem exemplar, in tres quodammodo ſpecies aptè tribuitur, vt primum omnium princeps ſit ille, qui verbis appoſitis, hac ratione ab Orpheo nominatur παντῶν εἰδῶς θεός: vnde vt Choragus in vniuerſi medio pingitur, vtque Apollo qui inter Muſas nouem citharam pulſans obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.

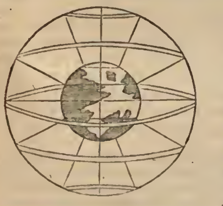
1 Exẽplar omniũ exemplarium Deus.

Exemplar alterum, & cauſſæ ſimul & rationẽ effectus præ ſe ferẽs, in mundi patet generibus tribus, in cauſſis & partibus vniuſcuiuſque, vt hactenus enarraui. Conſtat autẽ hęc omnis aſcenſu, vt dixi, deſcẽſu & reuolutione ex vtriſq; conflata Progreſſus idea ſtrictiſſima eſt, vt producãtur inferiora à ſuperioribus paſſim, & ab iiſdẽ pendeant, viuant & contineantur, vti ad ſceleti formam totius humani corporis ratio, neruorũ, venarum, arteriarum, tendinum, muſculorum, viſcerum: vti in Mathematũ genere datis proportionalibus atque concentricis circulis plurimis, deductæ à centro lineæ ad ſingulorũ circumferentiã partes ſiue ſegmẽta analoga præſtant. Quare & à terra, ad cęli vltimi ſuperficiem radij excurrẽtes, volunt cæleſtes circulos quoque in terræ ambitu, pari proportione diſpeſci. Hinc illa Coſmographorum prima diſtinctio Parallelorum, & climatum pro longitudine; pro latitudine verò meridianorum pluriũ, penes quandam immoti cęli immobilem rationem: Tropicorum verò Æquinoctialis Eclipticæ & circulorum polarium magis ad normam Planetarij motus, & cæli quod primum mobile nuncupatur.

2 Exẽplar in Natura vniuerſi.

Progreſſus idea breuiſſima in ſecundo hoc exemplari.

Coſmographiæ fundamentum primarium.

Sed illa regreſſus oppoſiti ſit nobis ſummaria ſpecies, vt cùm mundus ſit ex ſubſtãtiis, proprietatibus, accidẽtibus, in horum ſingulis eſt quidã ſtatus vel motus. iis nectuntur numerus, magnitudo, locus, tẽpus & ordo. At motus omnis ad ſtatum, magnitudo ad punctũ, ad vnitatẽ numerus referatur, locus ad terminũ quoque, tempus ad inſtans, ordo ad finem certum ſiue principium. Poſtremò ſingularia quæque ad certã ſpeciem, ſpecies ad ſuperius genus; ſubſtantiæ proprietates, & accidẽtia ad generaliſſimũ caput, qui ſit ens entiũ Deus. Cõuerſionis forma cõpendiaria eſt, vt queãdmodũ ex ſemicirculi circũductu ſphæra pronaſcitur, ita ex idearũ reuolutione, circa ſe mutuò mundus hic vniuerſus. quod in molari vertigine, vel figulino opere, & αὐτοματοῖς pluribꝰ imprimis eſt manife-

Regreſſus idea.

Cõuerſionis idea in ſecũdo exemplari.

manifeſtū. Fit enim idcirco, vt quæ cognata ſint mutuo, ſtatim ad primos accurſus, ſe mutuo complectātur: quæ verò diſſidēt, inuicem pellant & velitentur. Vnde rerum omnis eſt generatio atque corruptio, augmentū, decrementum, alteratio motuſque localis.

3 Exēplar tertiū in animis noſtris.

Tertia & poſtrema exemplaris Methodi ſpecies ex antè deſcriptis profluēs in anima rationali collocatur, paucis compræhenſa principiis, poteſtate infinita; ſed quæ limam ſibi atque incudem poſtulet adhiberi.

Typus exemplaris tertij & eius partes.
1 Diſſolutio quæſtionis.
2 Motus animi 3. aſcenſus pro inuētione, deſcēſus pro traditione, Conuerſio pro iudicio.
3 Aetiologica facultatis ſemina prima triplicia.

Eius breuiſſimus Typus in Syntheſi quoque, Analyſi & conuerſiua diſcurſione fundatur. Nam per ingenitas notiones vel iſtæc tria perpetuo nobis occurrunt. Primùm reſolutio quæſtionis in agens quoddam, & patiens, & proportionem vt medium vtriuſque. In eorūdem ſingulis à fine ſit ſemper aſcenſus per primas & medias cauſſas vſque ad elementa inuentionis gratia: deinde deſcenſus oppoſita via, propter traditionem, vel compoſitionem artis ſiue ſcientiæ. Poſtremò cunctorum exagitatio circularis propter iudiciū, propterque inuentionis ipſius, vel traditionis examen. Pro cauſſarum inuentione atq; iudicio patet externis ſenſibus primo totius ſpectacula mundi: fluunt ab intellectu obuiæ notiones: à ratione quoque diſcurſus varij, compoſitionis, & diuiſionis rudimenta.

Vſus exemplaris tertij.

Poſſet iſtius Methodi exemplaris doceri vberior vſus, ſi more conſimili, artes omnes atque ſcientias & animorum habitus, aut artium quæſtiones abditiſſimas confuſa quamuis & à ſolis ordinibus mūdi ſumpta diſcurſione luſtretis. ſed infiniti eſt operis ſeſe in ſingulis exercere, vbi ne ſolum doctrinæ vniuerſalis ratio ſuboleſcat, vnius exempli atque alterius ratio fortaſſe ſuffecerit.

Exemplum Methodi cōfuſanea in reperiendis colorum cauſſis elementis mundi atq; principiis.

Illam igitur quæſtionem longè pulcherrimam vobis in examen ſiſtite, cuius vſus immenſus eſt apud Medicos, ſeu praxim, ſiue præſagium, ſeu magis philoſophiam ſolidam excolatis. Hæſitant omnes de colorū maximè & saporum occultiſſimis cauſſis, quotquot probatos auctores hactenus vidi: nec tantū in colligendis illorum differētiis labor eſt; ſed & definitiones quas moliuntur, rebus non correſpondent. Nos rationem omnium docebimus paucis, ſumpto tamen auſpicio à rerum elementis, atque principiis primis, quo minus cæteri ab huius doctrinæ paradoxæ ſuperficiaria difficultate deterreantur, cùm nihil accipiant ferè niſi multorum hactenus inſtitutione peruium, & ſcirpo læuigatius, tanquam per plurimorum manus traditum, ætatis etiam ſucceſſione confirmetur.

Elementorū propriiſſima forma. Materiales magis 2. Formales 2.

Cùm igitur quatuor ſint elementorum omnium extremæ propriiſſimè atque oppoſitæ formæ à primis principiis oriundæ: materiales duæ magis paſſibiles, aſperum & æquabile: formales & magis actiuæ duæ, perſpicuum & opacum: quarum (vt dixi) comites ſunt calor, humiditas, frigus, ſiccitas. Per compoſitionem ſanè perſpicui & æquabilis aër exurgit; ex perſpicuo & inæquabili ignis; ex imperſpicuo & æquabili aqua; ex imperſpicuo & inæquabili tellus; ex omnium ſymmetria aura maximè temperata. quod multi innatum calidum vocant: Plato elementum ſtellarum forſitan arbitratus. Sed pulchrè

de eius

de eius natura etsi magis iuxta traditionem veterum passim in monumentis suis doctissimis Sebastianus Foxius, & summus Philosophus Cardinalis Caspar Contarenus demonstrarunt.

Ex ante traditis liquido constat, virtutem omnem & actionem ab innato calido primum effluere. Vim verò illius in spiritu animaque constitui, rationem omnium à motu & lumine dependere, vt passionis norma in ipsa coaguli qualitate, connexus & absolutio in extremorum proportione locatur.

Multa hic quidem excutienda prolixius forent, si pateretur locus, vtpote de actione & passione, de mistionis idea, de auræ vehiculo, deque natura æthereæ regionis, vbi nimirum sit statuendus, an ne sit Lunæ deferens orbis, an paulo inferius expandatur, an ne ipse sit ignis elementaris, vel sublunaris altera portio naturæ mediæ inter concretum, & maximè dissolutum: cui opinioni nos citius aquiescemus, ignem arbitrati non vt cæteri statim sub concauo Lunæ, sed potiùs circa terræ centrum, non quidem vt elementum primarium, sed posterioris compositionis, hoc modo: Aër & terra in opificij ratione præcedunt, sed aëri terram ingresso passim cælestis influit calor seu lucis perspicuæ radius, qui si lucis opacæ atque cælestis frigidi radium superarit, ignis nascitur per rarefactionem quampiam: sin condensando euicerit lux opaca, confestim ex ipsis visceribus terræ compressior aër transit in aqueum elementum. Est enim frigus non mera priuatio vt plurimi crediderunt, cum potestatem obtineat seruandis rebus non minus necessariam quàm effingendis ingenitus calor. Quo sanè respiciens diuinus ille Hipp. lib. de diæta ponit elemēta corporibus proxima tantum duo, ignem & aquam scilicet, eademque sufficere censet tum aliis omnibus, tum sibimetipsis. Sed nihil reliquit vir ille clarissimus, quod non oraculi loco æterna meritū est posteritate celebrari, cum nihil sit adeò abstrusum in arte Medica, vel philosophia naturali, quod ad illius sentētiam aliquam non commodissimè referatur, velut communem locum: vt quę de innato calido sunt circa exordia lib. de Carnibus, vbi animarum statuit atque intelligens. Obserua ibidem quæcunque de partium & elementorum generatione consensuque mutuo per rationes abditissimas probat. His enim probè perpensis non erit quod nostra principia (si nostra dici duntaxat mereantur) quod ordinem hactenus præfinitum iure improbare quispiam possit.

Sed nos communem elementorum principiorumque doctrinam ad particularem illam de coloribus quæstionem transferamus: Videndum est obiter, num ex istarum classiū diagrammate natura tam recondita captiuam se possit dedere intellectui nostro: & quidem eiusmodi ferè solius sunt intellectus, vt progymnasmata prima. Conuertam me protinus ad ordinem vniuersi, etsi rudiusculè præfinitum; deinde ad apparentem quoque in coloribus singulis similitudinem, quam adipiscuntur ex lucis perspicuæ & opacæ, ex glutinis asperi & æquabilis temperamento.

Ordinis communitas secundum locum & tempus & apparentem rudiusculè similitudinē, vt suum Methodi exemplaris.

T Dicam

Lux. Dicam igitur ex antè conceptis, lucem esse apparentiam quandam visibilem formæ cælestis in materie cælesti & concreta maximè.

Splendor. Splendorem verò apparentiam formæ æthereæ in materie ætherea, à luce cælesti, radij continuitate, pendentem.

Lumen. Lumen similiter apparentiam formæ elementaris in materie elementari.

Color. Colorem denique apparentiam visibilem formæ compositioris in rebus mixtis elementa habentibus. Addo visibilem, ad distinctionem aliorum obiectorum sensibilium, quanquam nec illa reperiantur extra composita naturalia.

Defluxus continuus à principiorum ratione per elementa & res cōpositas ex elementis. Hæc vniuersa sic sese habere docebit non tantum intuitus simplex, sed & ordinatarum rerum compositio rudis atque distinctio iuxta dimanationem radij à diuino spiritu, elementa omnia rerumque principia connectente. vnde & perpetua virtus ratione perspicui, opaci, æquabilis, inæquabilis, & per consequens propter calorem inhabitantem frigusque, humiditatem aut siccitatem: vnde demum hæc axiomata stabiliuntur.

Axiomata.

Sedes calidi naturalis. 1 Elementum perspicuum esse sedem calidi naturalis à superioribus influentis in hæc inferiora, quod elementari corpore vtitur tanquam subiecto simpliciore, anima vt gubernatrice, spiritu vt vehiculo & instrumento.

Sedes frigidi. 2 Elementum imperspicuum esse sedem frigidi naturalis etiam influentis in hæc inferiora, vt sit caloris seu carcer & circumscriptio quædam.

Degeneratio lucis & caliginis per continuos gradus. 3 Quanto ex locis superis atque principiis isthæc perspicui, aut imperspicui vis cum spiritu suo calore naturali in hæc inferiora descendit, magis tanto magisque degenerant lucidum, splendidum, luminosum, colorarum, similiter & oppositæ differentiæ ab opaco cælesti vsque ad sublunare.

Colorum ordines 3. 4 Sunt itaque constituendi ordines 3. vnus à calore agēte siue perspicuo, alter à frigido vel opaco, tertius ab extremorum symmetria.

Caloris actio. 5 Calor agit semper in obiectum rarum aut densum, illud illustrando magis magisque pro actionis robore & diuturnitate, nec non pro cōditione corporis densi & rari simplicis aut compositi. Ea quidem quæ rara sunt & perspicua, magis ad lucis naturam atque diaphani transferens; in his verò quæ sunt composita primo resoluens heterogenea, vel partes diuersarum rationum; iisdem separatis iterum illustrans tenuiora & rara, manente altero magis magisq; opaco per priuationem seu ablationem lucidi, vel actionem frigidi, donec & id ipsum opacum residuum vlteriore caloris actione superatum, magisque elaboratum etiam à nigro rursus in album per colores medios transmutetur.

Frigoris actio. 6 Frigus similiter semper agit in obiectum decisum quoque vel rarum lucis perspicuæ radios semper obtundens, opacæ formam introducens in simplicibus quidem per conuocationem lucidi tanquam à circumferentia ad centrum; in compositis magis per repressionem lucidi aut luminosi à centro ad circumferentiam.

7 Opor-

7 Oportet itaque naturas colorum penitius intueri volentibus exemplarem Methodum prius præ oculis figi, quæ conferant actionem calidi frigidique, vel perſpicui & opaci, cum paſſibilitate corporis rari, denſi, ſimplicis aut compoſiti vſque ad minimas ſcilicet cuiuſque differentias. *Methodus in colorum constituendis cauſſis breuiſſima deſignatur.*

8 Cauſſas igitur colorum omnium & apparentiæ formarum quadruplices ſtatuam. *Cauſſæ colorum omnium 4.*

Efficiens eſt calor & frigus, vel Lux & Caligo. *Efficiens.*

Materies obiectum denſius, rarius, ſimplicius aut compoſitius. *Materies.*

Forma eſt ipſa interioris eſſentiæ viſibilis apparentia. *Forma.*

Finis vt res viſibiles viſu definiantur. *Finis.*

Vnde colorum tabula talis à nobis eſt conſtituta.

- Si lucis perspicuę radius vel cælestis calidi virtus incidat in obiectum
  - Simplex
    - Cæleste, oritur lux vera
    - Aethereum, oritur Splendor
    - Elementare, oritur Lumẽ, idque rursus in obiecto vel
      - Raro
        - Sicco
          Fit lumẽ perspicuum & inæquabile, vt in igne puro, virtute ☉ ♂ ☿ & stellarum consimilium.
        - Humido
          Fit lumen perspicuum & æquabile, vt in aëre puriore, virtute ♃ ♀.
      - Denso
        - Sicco
          Fit lumẽ inæquabile & opacum, vt in terra puriore, virtute potissimum ♄ ☿.
        - Humido
          Fit lumen opacum & æquabile, vt in aqua puriore, præsertim ex radio ☽ interdum & ♀.
  - Cõpositum — Oritur color & sapor et odor
    - Prioris compositionis — Hic
      - Primo
        resoluit ea quæ sunt eiusdem generis & diuersorum
        - Rariora à densioribus
        - Ab humidis sicciora, vt à vaporibus exhalationes.
      - Secundo
        - In rarioribus aut rarefactis gradatim facit ex atro
          - Fuscum, Rutilum, Fuluum, Pallidum, Album & luminosius — Vt in
            - Fumo & exhalatione.
            - Vaporib⁹, nubibus, iride &c.
        - In opaco residuo & dẽso facit ex albo per priuationẽ substantię lucidæ, paulatim
          - Plumbeum, Ceruleum, Passeum, Liuidum, Atrum — Vt in
            - Carbone
            - Aethiope
            - Attramento
        - In opaco si agere diutius pergat per vlteriorẽ elaborationẽ facit rursus ex atro
          - Fuscum, Rutilum, Fuluum, Pallidum, Album — Vt in
            - Calce,
            - Cineribus,
            - Dẽtibus ęthiopũ, ossib⁹ sub dio positis.
      - Tertio
        in humido pingui & tractabili per rarefactionem & agitationem multiplicem à spiritu spuma gignitur, quę magis magisq; à calore elaborata incandescit, atque in naturam lucidam transit, quæ magis consistit postea superueniente vel congelatione à frigore circumfuso, vel digestione tenuioris à calido facta, vt in niue, spuma, medulla, adipe, semine.
    - Posterioris compositionis:
      Hic semper manet rudimentum compositionis primæ, eiusq; coloris qui fuit in materie proxima & continente, ex qua constituitur & in quam resoluitur primo.
      Sic sanè apppatet color.
      - Albus in ossibus propter medullam.
      - In vrina diuersi generis color, propter substantiã contentorũ.
      - In cute, propter humorum efflorescentiam.
      - In sanguine rubens propter substantiam hepatis.
      - In lacte albus, propter mamillarum adenas.

De actione Frigidi & opaci ferè opposita ratio est.

ORDI-

ORDINES VERÒ IN COLORIBVS trini sic habentur.

1 *Extremorum primus & simplicißimus luminoso proximus est color Albus, Niueus, Canus, Candidus, qui verè est velut priuatio penè colorum omnium ad ipsum iam actu perspicuum lumen magis accedens.*

Ab hoc progressus fit luminosi radij.

1. ORDO A CALORE secundum magis minusue.	3. ORDO EXTREMIS INTER SE variè temperatis.		2. ORDO A FRIGORE secundum magis minusue.
	Maiore perspicui vel calidi portione.	*Exuperante frigidi vel opaci portione.*	
Luteus, Pallidus, Buxeus, vt Genistæ flos Flauus, Rauus, Citrinus, vt cortex citri	Viridis Isatodes	Ferrugineus vt rubigo	Argenteus Plumbeus, Ferreus
Fuluus, Aureus, Croceus Rutilus, Russeus, Ruffus, Giluus, vt omnes istius generis. Ruber, Sanguineus, Carafolus, Purpureus Blatteus.	Viridis, Prasinus ac magis herbaceus	Roseus, Incarnatus vulgo, vt in genis humanis.	Vluus, Glaucus, Marinus Thalassicus, vt salicis color Cæruleus, Lazuleius, vt cęli sereni. Venetus, Hyacinthinus
Nigrescens purpura Fuscus, Pressus, Suasus, Aquilinus, Pullus, Impluuiatus.	Cæsius ex Flauo & Cæruleo Veneto Splendescēs, vt in multorum oculis	Puniceus vt violæ flammescentis quo paulo intensior est phęnicius, Baius	Indicus, Passeus, vt in vuis præmaturis Liuidus, Subater.

2 *Secundus extremorum est Ater, Furuus, Anthracinus colorum omnium scilicet intensißimus Color, contrà quàm à veteribus & neotericis æstimatur.*

Docetur colorũ ratio in rebus diuersißimis mundi.

Licebit verò (si quis examen volet) traditionem hanc vniuersam conferre cum rebus singulis: futurum hinc equidem scio, vt ista non solum non improbet, verùm & fructum meditando altiùs, incredibilem consequatur.

In Iride Halone & Parheliis.

Ita enim in Iride, vel Halone atque Parheliis colorum caussas addiscet ex immutatione calidi, quòd à sole proficiscitur, & frigidi quod in vaporis natura est collocatum.

In Nubibus.

Easdem colorum vicissitudines poteris intueri in nubibus circa horisonté tempore vel ortus, vel occasus Solis, à consimilibus caussis.

In Eclypsibus.

Pari via & in Eclypsibus ☉ aut ☽ ex calido scilicet, frigidoúe, colorum apparentium rationem & arguméta desumes, propter nimirum vmbræ magnitudinem & planetæ prædominantis vim.

In Meteoris vaporibus & exhalationibus.

Multa insuper alia de meteoris ac meteorum principiis proximis, vapore scilicet & exhalatione, licèt ex præmonstratis fontibus augurari.

In humorũ trásmutatione.

Sed longè vtilius in negotio medico dabis reconditissimam rationem de natura humorum & transmutatione eorundem.

In Physiognomicis.

De temperamentorum iudiciis, & partibus animalium & Physiognomicæ legibus admirandis.

In Vrinis et excremẽtis cæteris.

De excrementis alui, vesicæ, thoracis, & cæterarũ partium, ex quibus sumpta præsagia hodie, vel apud vulgum maximi fiunt.

In simplicium medicaminum indaganda temperatura & facultate.

De plantis & reliquis compositis naturalibus ad actionem medici loco materiæ seruituris. Nam & naturalium facultatũ indicia ex coloribus desumuntur, contra quam Galenus autumat, Si & saporis atque odoris trásmutationes simillimas expendamus, & nos virtute Methodi transferri paululum per plures & altiores gradus, ordine tamen legitimo cohærentes, ab illo plebeio puluere patiamur.

Conclusio.

Nos sanè istis auspiciis primũ de elementis mundi atque principiis sermonem difficillimũ, iuxta arcanũ diuini Hippocratis sensum pro nostri ingenij tenuitate aperire conati sumus: Licebit quoque & actionis omnis, & passionis & misturarum multiplicium caussas ratione vt rudiuscula compræhendas, & per analogiam extremorum obiter appręhensam; Artem vt statuas Medicam, Dialecticen, Rhetoricen, Poëticen, Musicam, Mathematicã, ipsam Magiam denique naturalem, iuris humani diuiniq́ue prudentiam, & quicquid scientiarum sub Sole cultum vel incultum iacet.

Docetur eiusdẽ Methodi exemplaris vis in artium prima inuentione, traditione atque iudicio.

Exemplũ ex Cicerone in Iurisprudentia.

Habes obscuram istius Archetypi formam in oratore M. Tullij: In hac de-
» nique ipsa ratione dicendi excogitare (inquit) ornare, disponere, meminisse,
» agere, ignota quondam omnibus & diffusa latè videbantur. Adhibita est igi-
» tur ars quædam extrinsecus ex alio genere quodam, quod sibi totum philoso-
» phi assumunt, quæ rem dissolutam diuulsamq́ue conglutinaret. Proponit de-
» inde resolutionem iuris à fine vbi sic ait: Sit ergo in Iure ciuili finis legitimæ
» atque vsitatę in rebus caussisq́ue ciuium æqualitatis cõseruatio, tum sunt no-
» tanda genera & ad certũ numerum paucitatemq́ue reuocanda, &c. Sequi-
» tur tandem & rudiuscula constitutio Iuris per synthesim. Si enim aut mihi fa-
» cere licuerit quod iam diu cogito, &c. Vbique verò confusam statuit ipsius

Analysis Iuris.

Synthesis eiusdem.

quoque

quoque iudicij rationem, dum eloquentiæ vim in pernoſcendis affectibus & naturis horum præcipuè poſitam dicit. Eodem modo & rudis res Medica dudum & artes cęteræ ad abſolutionem ſui, temporis ſucceſſu peruenere.

In eloquentia facultate.

In arte Medica.

Sed fluxa nimium & vulgo duntaxat precioſa miracula relinquamus. Suffecerit nobis vel ſolo iſtius exemplaris intuitu fructus hic longè vberrimus; vt noſmet noſſe diſcamus aſcenſu mentis in Deum: vt cum multiplicē humanæ viciſſitudinis circulum perſpexerimus, omni bono caduco malū conſitum, & malo bonum aſſiduè cogitemus, Amemus hæc omnia tanquam oſuri, oderimus tanquam amaturi, læti in triſtibus, in lætis ſucceſſibus anxij, nunquam tamen nec ſpe inani, nec nimio metu, nec vlla cupiditate trāſuerſi, ceu ruptis repagulis efferamur: nec verò id aliter fiet, quàm ſi & nos & noſtra omnia diuino arbitrio ſoli & omnium œconomo præſtantiſſimo Deo abſque vlla vel perturbatione inſigni, vel futurorum varia ſolicitudine cōmittamus. Da nobis hanc mentem, ô præſtantiſſime pater, à quo & amor, & actio, & poteſtas quælibet; præſentis, præteriti cognitio, atque futuri. Da quæſo nos adorare ſemper atque optare duntaxat Bonum Bonitatis tuæ; vt perſiſtentes in amore cognitionis tuæ, nunquam ab iſtoc vitæ genere ſeparemur,

In vita instituenda ratione & compeſcēdis cupiditatibus animorum.

In contēplatione ſummi boni.

Sic regnum, ſic velle tuum, ſic orbe perhenni
Maieſtas eat, & benedictum in ſæcula nomen:
Sic meus omnis amor, mea vita, omniſque poteſtas
Vni principium referat tibi, deſinat vni.

FINIS PRIMI LIBRI.

B

[Me]thodus est instrum. docum. medium, praeceptum, ars, facultas, potestas, virtus, ductus, directorium, ὁδηγία, via, ratio, ad sciam. sed haec oia sunt actus, et pot., qui fundantur in subo. quidq. qd instruit, docet, intercedit, et ducit, est sub. et accns. q. r qua sunt fundam.a logicae r qua inter se ἀναλογικῶς, singula cu suis spēb. univoce, ad sequentia, comitantia, et consequ.a λογικῶς. oia in λογικῇ coordint. sunt, et sic μεθοδικοί nam pdica sunt coord. et pdica sunt modi cordinadi. ita pdic.a, na. ep ex scitur qd cale et calte. qq. sunt modi coordin.i q methodus e modus cordini toti. i. partialia simul. et in ord.e ad toti. coord. supponunt reb.es resp. seu roes. roes vo inclint. pondera. quae spēn quae genus et dra. ut se hnt mutuo, ita ordinantur. via e p quam inceditur, consequitur res seu, in qua coordo. q via in q. motus, spacium pt.

ARTIS CYCLOGNOMICAE,

LIBER SECVNDVS.

DE METHODI CATHOLICÆ PROXVMIS ET PRAECEDENTIBVS CAVSSIS.

CAPVT I.

De Caussis in genere.

QVID CAVSSA ET QVOTVPLEX, QVID SIT effectus vel in animo, vel in rerum natura, quidúe inter vtrunque proportio, vel proportionis indicatio: quantumq; adeo caussæ ipsius nomen à principij vel elementi ratione dissideat, tractare id vniuersim Physici potius negotij duco, quàm eius qui ad caussarum effectuumq; indagationem compendiariam viam vel certam methodum institui velit. Cùm tamen vt methodus sit quæ nobis pro reliquarum artium inuentione iudicio ac traditione subseruiat: eandem per caussas esse, & per caussas similiter inuenire, tradere, iudicare sit necessarium: Idcirco postquam ab elementis Methodi siue remotioribus caussis, iam nunc ad propiores ordine iuxta compositorium filum feratur oratio; paucis profecto, & pro instituti necessitudine sermonem de caussis atque effectibus præmittemus; quid nimirũ vtrunque dicatur, quoque à principio vel elemento differat, quotuplices numero & progressus ordine tum à Physicis, tum à Medicis statuantur, & quæ sit cuiusque tractandæ, inueniendęque summaria ratio. Etenim cùm Ætiologismus vnà cum indicatione sit quasi principium Methodi, sit & materies quodammodo circa quam versetur, & forma & velut præcipuus scopus, nemo constituat facilè, an rectius in operis nostri vestibulo, an medio, an sub ipsum finem eius tractanda sit consideratio. Est enim illius numen ac nomen nullis limitibus circumscriptum, est & respectu Methodi sub quauis caussæ ratione in omnes illius particulas longè lateq; diffusum. Præcipuæ tamen nũc formæ speciem, nunc finis accepit. Idcirco & nos particularem illi tractatum haud assignauimus: sed pauca de eius natura sub principij nomine superiore libro sunt definita: Nonnulla quoque sub finis conceptu & formæ per quam methodus est, de Ætiologismo constituam tum hoc, tum in sequentē libro, ibidem propter doctrinam canonis sexti, qui de rerum proportionibus mediis sermonem exigit accuratum, de illa quoque, quæ huic annexa perpetuò est, Endeixi vel indicatione verba facturi. Quin cùm caussarum contempla- 1
tio vel incompacto modo ad distributiones Physicas, vel coniunctim sub finis 2

Propositio.

De Aetiologismo vbi sit discutiendum.

Caussarum consideratio duplex

vnius καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ nomine ad partes ſui præcipuas tres, inuentionemque, iudicium, ac traditionem referatur. Proinde & nos ante omnia de cauſſis Phyſice diſſeremus, examinis alteram ſpeciem in tractatum de finibus differentes.

Cauſſa quid. *Quatruplex.* Cauſſa eſt (inquit Ariſtoteles) ad cuius eſſe conſequitur aliud: Item, ex qua, per quam, à qua, vel propter quam aliquid fit. quæ diffinitio eiuſdem ſpecies omnes pauciſſimis in ſe comprehendit. Nam in materiem cauſſa diuiditur & formam, velut proxumas atque internas maxumè, quibus peripatetici idcirco principij nomen aſſignant: deinde in exteriores alias finem atque efficientem, quibus quintam ſpeciem addidit Plato, cauſſam exemplarem ſcilicet, quæ ſanè & formæ prioris nomine comprehenſa eſt. Quod ſi autem generibus ſingulis ſuas particulatim ſpecies voles educere, iam infinita fermè cauſſarum ſeries pullulaſcit, pro diuidentis animi ſcilicet vel componentis varia ratione.

Efficiens cauſſa. Cauſſa efficiens eſt, à qua primùm fit motus vt aliquid fiat, vel primum cuiuſque ſtatus aut mutationis auſpicium. Logici hanc in ſufficientem & neceſſariã ſubdiuidere conſueuerunt, in primariam & ſecundariam ſeu coadiuuantem, in producentem, corrumpentem & conſeruantem, pręter partitiones alias communes cæteris cauſſis, de quibus paulò poſt referetur. Huius velut axiomata prima ſunt iſtiuſmodi: Poſita cauſſa efficiente quæ ſatisfaciat, ponitur & eiuſdem effectus; ablata neceſſario tollitur: Poſito effectu ponitur & cauſſa neceſſaria: Sublato effectu aufertur & cauſſa.

Materies. Materies eſt, ex qua aliquid fit. hanc in permanẽtem diuidunt, & non permanentem. Eſt enim permanens, ex qua aliquid eo fit pacto, vt inſit: non permanens, quæ non manet in re effecta. Phyſici materiem in primam & ſecundam dirimunt, in naturalem & artificialem, in eam quoque, Ex qua aliquid fit, & Circa quam artifex verſatur alteram, cuius nomine & morbi & accidentia cætera ſuam materiem habent per catachreſim quandam, etſi in conſultationibus medicis ipſis accidentibus etiam vel morbis materiem duplicem aſſignemus, vt illa ſit, ex qua materies quæcunque ſubſtantiæ ſimilaris illi ceu fomitem ſubminiſtrat, materies circa quam magis particula continens vel locus affectus, quo prior materies illa ſeu morbi fomes eſt circumſcriptus. Argumentorum quæ hinc deſumi poſſint principia eiuſmodi à peripateticis hauriuntur. Submota cauſſa materiali permanente, ſubmouetur effectus: poſitoque effectu, ponitur & cauſſa materialis permanens. Poſito verò effectu cauſſæ materialis fluxæ & inſtabilis, neceſſe eſt materiem extitiſſe.

Forma. Cauſſa formalis eſt, per quam aliquid fit, vel quæ dat eſſe rei cui ineſt: eſt ſpecies, exemplar & ratio, vt quid ſit. Hæc cum materie ingreſſa compoſitum naturale ab ipſo compoſito minime differt. Diuiſa eſt forma analogicè in eſſentialem ſiue intrinſecam, & non eſſentialem alteram, quæ ſubdiuiditur rurſus in proprietatem ex eſſentia profluentem, & accidentariam. Accidentales

tales

tales iterũ, vel ſub vnius qualitatis ſiue ſyndromes accidentariæ nomine velut vmbrã ſingularis eſſentiæ repræſentãt, vel diuiſæ vt mera ſunt accidentia, habitus ſcilicet, diſpoſitiones, potentiæ naturales & impotentiæ, paſſibiles qualitates, ſitus atque figuræ, ſub quibus artificialis forma continetur. Sunt & formarum aliæ communes maxumè tanquam ideæ priores vel exemplaria, diuiſiuæ generum, cõſtitutiuæ ſpecierum ſubalternarum, ſunt & ſpeciebus infimis proxumæ in minus patentem ambitum exporrectæ. Cauſſæ formalis ea ſunt axiomata, vt paſſim effectus cum ſuo principio conuertatur, vtque ſe mutuo poſita ponant, ſublata è medio tollant, vtque à cauſſa formali rerum virtutes metiamur, tantumque his tribui in natura vel actione poſſit, quantum earum forma permittit.

Cauſſa finalis eſt, propter quam, vel cuius gratia quippiam fit: vel ad quam, veluti ſcopum, res vnaquæque dirigitur. Sunt huius generis priores alij, alij poſteriores: Vltimum & non vltimum Logici vocauerunt. Cuius cauſſa finalis bona eſt, ipſum quoque bonum: cuius & finis improbus, ipſum minimè probum eſt æſtimandum; ab effectu ſimiliter ad cauſſam finalem argumenta trahuntur. *Finis.*

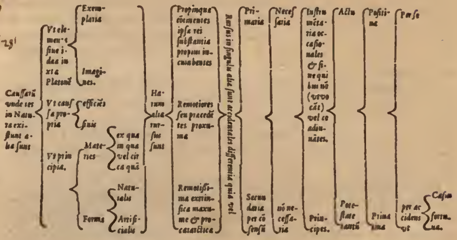
Effectus denique definitur, quod ad eſſe alterius ſequitur, quodque vel ex aliquo, vel per aliquid, vel ab aliquo fit, vel alicuius gratia: quibus categorematibus priori per relatiuam oppoſitionem reſpondens diuiſio continetur. Eorum quæ fiunt, alia fiunt, alia non fiunt alicuius gratia, alia cum electione; rurſus alia præter hanc, vnde effectus per accidens vel caſuales: qui rarò & per accidens fiunt, vel effectus fortuiti, qui aliud deliberantibus nobis, vel intentis alio, rarò atque per accidens oriũtur. De quibus ſingulis vide Ariſt. lib. Phyſ. 2. *Effectus.*

Sunt & communes omnibus cauſſis partitiones quædam accidentariæ, quæ quodammodo in tabulam vnam ſic efformantur cum illa diuiſione eſſentiali, vt particulares ordines immutare cuiuis fermè pro libito fas ſit. Definitiones cuique proprias, & præcepta accommoda, ne in immenſum opus excreſcat, neu cuncta velle corradere videamur, aliis diſcutienda reliquimus. *Cauſſis omnibus ferè communis partitio accidentaria.*

a 2 CAV-

CAVSSARVM VNIVERSA DISTINCTIO.

Diuisio essentialis. *Diuisio accidentalis è Medicorum officina.* *Diuisiones accidentariæ cæteræ ex Physicorum penu.*

Eadem diuisio mẽbrorũ plurĩ vel paucioruũ pro animi ratione diuersa.

Ex his videre facile est, quantum diuersæ possint caussarum distributiones effici iuxta acceptionem variam. Vides eodem negotio, quantopere peccent quotquot Galenum vel veteres tãtopere criminantur, tanquam illarum numero non probè definito, eo quòd non septem vel octo, potius quàm quatuor caussarum genera recensuerit: quasi verò non possit diuisio eadem bimembris fieri, trimembris, quadrimembris, vel, si voles, in infinitum. quasi non rursum quæcunque membrorum plurium fuit, in pauciora contrahi deceat. Hæc sane si quisque expendat gnauiter, illum qui tam ridiculè de caussis morborum, morbis ac symptomatibus contra Galenum scripsit, non solum non approbabit, verùm & pro cerito passim proque lymphato dignum æstimabit, qui relegetur in terras solas: vbi hæc insania & conuiciandi in præceptorem immodicus calor paulatim refrigescat.

Caussarum partitio Medica magis.

Verùm omissis Physicis ad illam partitionem Medicam, quæ instituto maximè necessaria est, propius accedamus, Caussas in longitudinem & iuxta connexus seriem quandam iuxtaq; relationem ad effectus suos optimè distinguentes in proxumas, præcedentes & procatarcticas. Nam vti in toto caussarum genere, quædam composito sunt magis intrinsecæ, vt forma atque materies principij nomine potissimum comprehensa, sed magis semotæ cæteræ atque extra compositi essentiam positæ cum finali caussa effectrix illa censetur; ita sub eiusdem quoque caussæ nominibus finis materiæ, formæ,

formæ, efficientis hæ quidem rei constitutæ firmius hærent, eiusque propemodum vt partes apparent Græcis συνεκτικαὶ καὶ συνέχοντες, Latinis ceu continentes appellatæ; cum illæ remotiores paulo præcedētes προηγουμέναι Græcis, cæteræ quàm remotissimę efficientes extrinsecæ προκατάρχοντες καὶ προφάσεις merito nuncupantur.

Hic siquando continentis caussæ mentio fiat, non parua inter neotericos oriri contentio solet. Fuscius cum plærisque alijs hanc fuisse Galeno mentem arbitratur, vt morbo caussa continens nulla censeretur: sed quàm sint eius argumenta lubrica, aliorum esto iudicium. Doctissimi viri Baptista Montanus, Placotomus, & Farnelius ipse cum Arabibus & Galeno, Græcisque omnibus rectè caussam continentē animaduerterunt. Verùm in huius descriptione, videntur solum respexisse ad caussam materialem proxumam. Vnde & hanc synecticam volunt, quæ morbum actu iam parit, vt ex Francisco Valesio in morborum exagesi à capite ad calcem facilè deprehendes. Nec malè mea quidem sententia, nisi tam angustis limitibus reuinxissent; quòd hac ratione continentem duntaxat admittant in morbis istiusmodi, qui materiales appellantur: adde quòd & in rebus fientibus locum habere non putent. Videntur interdum & continentem caussam nimis à morbo vel ipso effectu seiungere, quum reuera quiddam sint vnum, sicut interna principia simul copulata cum rebus ex sese oriundis conuertuntur: distincta tamen sunt ratione, vti res quæ principium habet, à principijs diuisim sumptis, & per intellectus abstractionem consideratis.

Continentis caussæ luculenta expressio.

Quare vt occurramus tot vndique scrupulis per compendium, illud imprimis cogita, quòd omnis in rebus philosophicis error grauior vel ex definitione mala potissimum, vel rerum inepta partitione, vel malè intellecto principio proficiscatur. Concipiamus itaq; exempli gratia in arte Medica pro generaliore doctrina distincta primum hæc ordine tria, Symptoma, morbum, & morbificam caussam. Quod si & accuratius voles subdiuidere, cōcipe & symptomaton symptomata ex vno latere continua serie se inuicem consequentia. Caussarum verò distinctionē transuersariam vnam in formam atq; materiem, & rursus materiei in eam quæ ex qua, & quæ circa quam appellatur: occurrit enim in morbis locus affectus primum, ceu subiectum inhæsionis, vt vocant; cuius partes vel differētię potissimum tres, Terminus à quo mouetur, spatium per quod mouetur, & terminus ad quem. Altera materiei species iterum subdiuisa est in eam quæ influxit, quæque influit, & quæ parata est influere. etenim humorum alij actu morbum faciunt, alij tantùm in via sunt, vt venturorum malorum seminaria. Procede tandem ex hac diuisione velut in latitudinem facta, diuisione in longitudinem altera iuxta digressus seriem ab effectu caussas constituens in generibus singulis rei effectæ vel efficiendæ proxumas, præcedentes atq; extrinsecas; quarum singulæ rursus interdum sunt ordine plures, quantoque à coniuncta recedunt lōgius, hoc magis ad effectricis caussæ indolem scandunt, etsi nonnunquā rebus intraneæ quodammodo videantur.

Tria contra naturam in arte Medica.

Caussarum. 1. distinctio transuersaria.

Caussarū distinctio in longitud. medica.

Fines cur nō ita in morbis obijciuntur ut fines. Sed vt vitetur omnis confusio, finales caussas in morbis tantopere non spectamus, est enim illorum finis vniuersim præter naturam; proinde nec tantopere medicæ contemplationis cum eius instituto maxumè pugnet, nisi quatenus venturis procul symptomatibus occurrendum est. at tum profectò proponitur morbi finis, non vt assequamur propriè, sed caussis contrarijs impugnemus. *Efficiens cur peculiarem in resolutione lineam non sortiatur.* Efficientes caussas aptè constitues in eadem linea cum materiali vel formali principio, sed secundum resolutionis seriem vbique postremas. cum enim à primis ad vltimas continuâ analysi ventum fuerit, futurum est sponte, vt ad efficientium seriem deuoluamur. Sint itaque pro futuræ discursionis methodicæ rudimento primo vbique tibi præ oculis & in animo rerum considerandarum duntaxat ordines tres à caussis primis & fini proxumis per medias vsque ad postremas: etsi istius resolutionis ratio in illa doctrina Canonum nouem altiùs sit repetenda.

		1	2	3	
		CAVSSÆ CONtinentes & Synecticæ seu rei intumæ	CAVSSÆ PRÆcedentes vel antecedentes	CAVSSAE PROcatarcticæ seu procatarchontes extremæ ad efficientem referendæ	Principia & elementa extrema
Caussæ rei sunt: Materies	Circa quam	Locus primo in considerationem cadens	Locus connectens	Locus per Medium consentiens	
	Ex qua	Partem actu obsidens humor siue materies seu loco intumus	Humor aut materies influens actu	Humor aut materies quælibet ad influxionem parata; potētia tamen remota.	
Forma quæ modo quodá analogo in particulares iterū dirimi potest iuxta materiales diff.		Morbi essentia seu definitio & forma intuma	Forma affectionis præcedentis	Forma rei extrinsecæ	

Nominũ Medicorum catachresis varia.

Liceret nobis quadam analogia nominare & continentes aliquas caussas inter finales atque extrinsecas, quas effectrices dicimus, prout affectui queque propinquior aut remotior sit: sed hæc locutio satis impropria, quanquam Galenus nomine præcedentis caussæ & continentis interdũ variè abutatur, sicut & nomine pathos & affectus seu διαθέσεως: quare non tam in nominibus laborandum est, modò rem assequamur.

Relatio nominũ varia in caussa continentis ratione.

Dicetur & continens caussa sæpius respectiuè quæque in ordine suo; sic enim & symptomati sua continens caussa est, quæ tamen non est morbus, sed aliud quid magis intrinsecum, quod cum symptomate conuertatur. ita pallori ictericio continẽs caussa est suametipsa formalis ratio, bilis nimirum, effusio inter carnem & cutem. Caussa præcedens est morbus vel icterus, cuius iterum continens caussa sit fellis obstructio in formarũ ordine, humor autem in felle, aut lapillus obstruens (cuiusmodi per sectionem nos vidimus sæpe) caussa morbi continens est recensenda.

In rebus sentientibus sua etiam continẽs caussa.

Potest demum & continentis ratio non incommodè in rebus quoque sentientibus exhiberi, vt pulsu, somno: cùm in omnibus rebus mundi sit forma quædam interior illas constituens quandiu vel sunt, vel agitantur. id tamen plærique non receperunt, postea quam ad sola materialia se conuertunt. sed huius exemplum fusius dabo, si prius cuiusque inueniendæ caussæ rationem superficiariam, qualisque vel hactenus in Medicorum scholis est celebrata, paucis ostenderim.

Caussarum indagatio.

Materiei inuentio.

Primò quidem in vestiganda natura sese materies offert, ex sensu potissimum distinguenda per resolutionem maximè totius in partes, figura, situ, qualitate, quantitate & ordine differentes, dum vel ad minimas sectione perueneris, siue in similarium siue dissimilarium genere sit impendendus labor. Quantitas autem materiei vt plurimum interioris formæ robur ostendit, qualitas vel figura naturalis potentiæ vel impotentiæ modum, ordo ordinem in loco, vel tempore vel dignitate: & idem de cæteris quibuslibet esto iudicium; sed istæc apertius suo loco.

Formæ inuentio.

Ex materiei sensibilibus signis formas tum rei proxumas, tum remotiores ordine exploramus. ipsarum tamen omnium circunscriptio per motionis speciem circa materiem omnis est aperienda; quin & figuram cum actionibus multi cum forma in eodem ordine collocarunt. Ego in consultationibus medicis efficientes caussas, vt quæque remotæ vel proxumæ sunt, primùm describere soleo; hinc & materiem vtranque, vt locum affectum primario, per consensum, item humorem tum qui influit, tum qui minitatur adueniens procul: quibus sic ordine constitutis, morbi totius formam vna periphrasi rectè perstringo, quæ motionis quandam effigiem referat efficientis caussæ circa materiem vtriusque generis, proxumarum agitationum sanè circa materiem proxumam, remotiorum circa remotam magis atque extrinsecam.

Consultationis exhibendæ ratio rudiuscula.

Exemplum in hystericis.

Vt si dicam in vteri suffocatione & recursu ad latus alterutrum vel rectà sursum, symptoma esse difficultatem spiritus ex diaphragmatis conuulsione, & palpi-

palpitationem cordis, pręcordiorum distentionem & id genus alia: Morbum constituam vteri obstructionem, cuius locus affectus vterus, materies sanguis crassior ad obstructionem habilis eo per venas atque arterias confluens, caussæ pręcedentes sint affectus proximarum partium, vt quarum refrigeratione sanguis ab vtero versus præcordia moueatur. Eadem oriatur ab alijs extrinsecis caussis, vt lotione frigida sub tempus mensium, perturbatione animi, victu crassiore. Concludam & morbi vniuersalem formam seu rationem vnicam ex antedictis omnibus; quam tamen oporteat distincta periphrasi explicare, vt sit affectio istiusmodi vteri contumax oppilatio, cum ligamentorum & tendinum membraneorũ conuulsione valida, venis scilicet arterijsq; conterminis ex plenitudine in se contractis, distentisque in latitudinem solam à crassiore sanguine per refrigerium pedũ ac brachiorum altius contendente & à cibis crassioribus genito; vnde mox intercedente præsertim lienis inflatione valida, dum crassum sanguinem instar spongiæ ex mezenterij venis maioribus haurit, quarũ oscula hæmorrhoides appellata cum venis in ceruicem vteri excurrentibus mutuam synastomosim veteribus atque ipsi Vesalio & neotericis occultam hactenus faciunt; præcordiorum quoque contractio fiat, & per consequens cordis palpitatio, difficultas spiritus, dolor lumborum vehemẽs, & maxillarum varius color. His ita inuẽtis demum & constitutis, & victus rationem pro morbi ipsius natura atq; ægroti pro symptomatum atque caussarum necessitate mox & medicamenta, & medicandi modum executio, quæ quidem consultationis forma aptissima est popularis maximè, à viris doctissimis hactenus approbata. sed nos perfectiorem methodum postulamus, quæ tamen præcepta hæc exigat, vt omnium prima ac προγυμνασμάτων loco.

Efficientis caussæ indagatio.

Accedit itaque formæ caussarum efficientium intuitus alter, quas primum sensus exhibet, ratio in examen vocat per naturæ cõmunionem & formæ impressum characterismum. formas autem quandoq; simillimas esse caussis efficientibus, sic vt ægrius distingui queant, nemo admiretur: cum & nominibus quàm sæpissimè confundantur, nec facilè iudices num per illud principium res existat, nũ potius ab eodem efficiatur. Cum enim lõgius ab effectu in resolutione proceditur, apparet mox forma præcedens differre non aliter ab efficiente caussa & procatarctica, quàm quòd efficiens formam per quam agit adhuc obtineat separatam à subiecto, cui vires actrices immittit. at postquam agere desijt, formam per quam egit relictam illi impartiuit, quasi non amplius suam: cùm tamen hæc altera sit huius prioris insigne vestigium, per quod subiectum esse vel hoc vel illud, tantum vel tale dicatur. Vnde non ineptè duntaxat ordines duo in resolutione sunt constituti vitandæ confusionis gratia. Sic enim domus formalis caussa est ea quæ per figuram designatur, vlterior tamen & forma & quasi efficiẽs ratio est forma insculpta artificis animo, ad cuius ideam altera prior sit fabricata. Est igitur potissimum gradus vel ordo, qui caussas efficientes inter & materiales, rursum inter ideas efficientum & formas propiores litigium serit.

Quo

Quod ad finis inuentionem pertinet, ſcire operæpretium eſt primo, quòd in totius cuiusque compage ad ὁλομελὴν vniuerſam, membris maioribus minora vbique conſentiant,& è contrario,ſimpliciora compoſitis,partes ſingulæ & actiones ad totius integritatem & actionem, vt oculus gratia cerebri, tunicæ oculorum gratia; venæ & arteriæ & nerui propter tunicas, & hæc quidem omnia vt ſit abſolutum in animali caput. Verùm actionem niſi inueneris,vſum reperire non potes. Confer actiones itaq; cum partium natura,communes cum partium communium ratione, proprias atque inſtrumentarias cum inſtrumentis. Habes reperiendi finis leges Methodicas duas. 1. Quod quoties illud,cuius gratia effecta particula videatur,& cui primario intenta eſt à natura(vt ad apprehenſionem manus) ſi ipſi conſtructioni ſic adhæreſcit,vt ea abſente actio pereat, illa verò præſente rurſus excitetur, idipſum eſt finis vel contemperamenti, vel ſtructuræ iſtiuſmodi. Exemplum fuſè Galenus eſt proſecutus lib. de Vſu partium. 2. Quod ſi natura ad conſtitutionem plures atque pugnantes ſcopos præ oculis habuit, ſcito quòd è duobus elegit quod erat potiſſimum, alterius interim ratione vt potuit non omnino neglecta. Sequitur enim hinc neceſſariò, vt cum vnius ex pluribus harmoniam optimam velit,ea quæ toti conferant mala per accidens vel imperfecta videantur. Hinc ille contrariorum ortus,vt ſupra oſtendimus, & variarum viciſſitudinum circuli fiunt, dum ex amoris impetu cuncta in boni vnius idęam communiſſimam rapiuntur, ſed hinc digreſſa amore priuato, & ſui quæque conſeruandi gratia in mundo pars parti conflictatur ,vnde & ſæpe volentia, ſæpe nolentia ſe mutuo perdunt, in pace bellum affectant, in bello pacem atque vnionem denuo, diſperſa quidem in rebus actu iam exiſtentibus,concordia in regione archetypa atque intelligibili mundo. Quid igitur vel in humano corpore, vel in Republica progreſſus vbique ſimiles admiramur? Nam licet ipſorum Regum & principum ſtudia incumbát ſæpius vniuerſali Bono, neceſſe eſt attamen dilapſu vnius in multitudinem per ſubditorum plurium manus hanc vnitatem Boni diſcerpi miſerè,& alijs non rectè imperata faciétibus,alijs ſubinde peccantibus in qualitate & modo paulatim, cum ſontibus nonnullos & inſontes opprimi, & malè interdum de Republica meritos ad ſummum Fortunæ faſtigium ſubleuari. Vnius etenim ratio non æquè ſemper intenta eſſe poteſt circa particularia: vnde & Euripidi viſum eſt, intentos rebus maioribus Deos,minuta quælibet floccifacere: etſi verò idipſum à Chriſtiana relligione ſit alienum; dubium tamen non eſt, quin ſi qua vt minimè bona nobis videantur,à Deo quidem ſemper vt bona procedant,materiei autem conditione & per delapſus diſcretarum partium multitudine deprauentur. Quid ergo in Regibus querimur, quid in principibus vitis, ſi particulares vbiq; ſucceſſus ſecundum animi noſtri ſentétiam minimè ſortiamur, cùm à Dîs ipſis tale quicquam exigere non debeamus?

Finalis cauſſa indagatio.

Mala in vniuerſo per accidés ex receſſu ab vno in multitudinem.

Hæc eſt cauſſarum omnium expedita Methodus, cuius plenariam rationem per orbes Sphęricos 3. à facultate triplici diducam tertio libro; nunc pro

ſequentium illuſtratione,paucis attigiſſe ſufficiat. Verùm accipe rurſus dictorum omnium exempla lectu non iniucunda. Primùm pro rebus fientibus in ſomni ratione,deinde pro affectu permanente in febrium cauſſis.

Exemplum Methodi communis in diſtribuendis cauſsis ſomni naturalis.

Somni atq; eius oppoſiti (nimirum vigiliæ) ratio veteribus quidem obſcurè tradita eſt, à neotericis,ob controuerſiarum multitudinem pluribus diſputationũ laberinthis intricata. At procedamus nos rudiuſculè penes pręſcriptam modo cauſſarum ſeriem. Imprimis à cauſſa finali exorſus,à ſenſu & obſeruatis auſpicium ducam. Video etenim Cerebri ſubſtantiam naturalem frigidam, & humentem oppidò, multis tamẽ arterijs, venis, calido ſanguine halituoſo, ac ſpiritibus incaleſcere: video & rationis & ſenſus via Cerebri actionem eſſe, vt animalem ſpiritum elaboret,futurum inſtrumentum ſcilicet primariũ ſenſus & motus. Ob hanc ſanè continuam actionem,cum illi ſpiritus in defluxu aſſiduo & regeneratione verſentur,neceſſe eſt excrementitium humidũ aceruari, naturalem verò & ſubſtantiæ inſitam humiditatem Cerebri à caliditate & ſpirituũ diſtributione continua celeriter exiccari, niſi quamprimùm alieno vapore cõcocto, natiuus ſpiritus reſtauretur. Non poteſt autẽ à ſanguine arteriarum vel venarum id cõmodè fieri, licet ex iſto particulatim nutritio cerebri & vita conſiſtat; quandoquidem is ipſus actione continua magis ſicceſſit, fitq; & acrior,& reficiẽdæ Cerebri ſubſtantiæ minus idoneus,niſi blandiore altera ſubſtantia,& facilè mobili alternis vicibus irrigetur. eſt enim in partibus ſingulis velut ſubſtantia duplex, prior quidem actu conſtituens partem,quam alit ſanguis per plures ordines tranſmutatus,poſterior huic affuſa vndiq; inſtar roris,quæ & vaſa irrigat,& priorẽ illam ſubſtantiam,vti adueniens nutrimentum ex cognatione humidi facilius apponatur. Talis ab exhalatione ſiue vapore etiam abſque nutritionis ſpecie ex vicinis partibus vndiq; reſudante refici poteſt: in Cerebro ob antedictas cauſſas planè id neceſſariũ eſt. His ſignis monitus,atque hæc exempla ſecutus,inuenio primùm naturę ſcopos,partim vt illa nimirũ humiditas Cerebri reſtauretur,partim vt calor à circumferentia vocatus ad corporis cẽtrum idem qui prius diſtributioni operam dedit, nunc concoctioni pręficiatur. Finiũ iſtorum gratia neceſſe eſt & cauſſas cęteras,& omnẽ illarum harmonicam colligantiam conſpirare. Nam quia ſimile vnumquodq; ſuo ſimili refici debeat,neceſſe eſt materiem ſomni humorem eſſe blandum, æquabilem & recremẽtitium,qui promptè ad partes,quarum gratia ſomnus à natura prouocatur,exhalet. Id humidũ itaque Medici cenſent vt ſomni præcipuam cauſſam, etſi ſubſtantiam non probè perſpexerint. Phyſicorũ planè diuerſa ratio eſt,omnia referẽtium ad frigidi vim & qualitatem. eliciunt enim ſententiam hãc ex Ariſtotele,ſed malè intellecto; nam ſi bene & Ariſtotelis & Galeni ſententiæ conferantur, reipſa conuenient. Vult Ariſtoteles humidum ratione antecedẽte ſomnum parere, ſed frigidum proxima, vt & Galeni opinio tulit. Nam ea ſunt Ariſtotelis verba,quod ſopor fiat primo à frigiditate & per ſe,ab humido ſecundaria ratione. niſi Ariſtotelem locutum exiſtumes de ſomno præter naturam,qui magis à frigido,quàm ab humido fieri ſolet; vbi & frigus

quodammodo prius eſt tempore; humiditas verò conſequitur. Contra euaporatio à chylo facto penes ordinem tẽporis humectat prius per accidens, deinde refrigerat: & ſi frigus ſit cauſſa effectui proxuma, quod alta mẽte ſcrutatus ille poëta ter maximus de Palinuro ſic meminit in fine Æneid. 5.

Cauſſarũ ſomni breuiſſima ratio Virgilianis verſibus cõprehenſa

Ecce Deus ramum lethæo rore madentem,
Viq́ue ſoporatum Stygia ſuper vtraque quaſſat
Tempora, cunctantiq́ue natantia lumina ſoluit.

Tribus ſanè verſiculis tres difficillimas ſomni cauſſas elegantiſſimè delineauit. Primò materiẽ vocabulo roris inſinuat. Nam vti ros noctu cœlitus in terram defluẽs, primò humectat, inde refrigerat: ita euaporatio humidi ad cerebrũ facta primò eius ſubſtantiam imbuit, ſecundò frigiditate partim naturali quam ex cõcretione adipiſcitur, refrigerat paululũ, partim quia acrimoniam accenſorum ſpirituum nonnihil obtundit. Ita ſiccitas per ſe vigiliarum cauſſa eſt, caliditas ſecundaria ſæpius, vbi per ſiccitatem diuturnam facta eſt præter naturam. Oſtẽdit & localem rationem, terminum ſcilicet à quo, & terminum ad quẽ vapor efferri ſolet. cùm enim ait, *viq́ue ſoporatum Stygia*, vult hanc euaporationem fieri ab infernis partibus ſurſum, à ſtomacho ſcilicet, attentisq́ue vaſis. cùm verò addit, *ſuper vtraque quaſſat tempora*, terminum ad quem potiſſimum cùm medio demõſtrauit. nouit enim iſtac potiſſimùm regione arterias Cacotides ſitas, per quas defluxum hunc fieri vberius mox oſtendam. Quin & formalem ſomni rationem nónne ſcitè deſcribit, ſic inquiens; *cunctantiq́ue natantia lumina ſoluit*: quaſi intelligat per ſenſuũ ligaturam ab innatante humido ſomnum actu iam generari. Nunq̃ oratione digna ſatis hic noſter Maro tum à Philoſophis, tum artiũ quarumcunq; & ſciẽtiarum cultoribus prædicari poteſt, cùm vnus oĩbus paucis oraculis (vt & diuinus Hippocrates ſolet) magnarum rerũ & cognitionis abditiſſimæ ſeram cõplectatur. Sed hæc ceu fluctuãtis animæ diuerticula relinquamus, & ad propoſitũ cõuerſi proprius dicamus ex antedictis, quia ſomnus eſt ſub affectionũ genere, in quibus ad normã motus localis tria cõcurrant loci eſſentialia: idcirco hãc cauſſam ita partimur, vt primùm euaporationis initiũ ſit in ſtomacho, materies aũt vnde naſcatur, ſit ipſe chylus: nam hic planè lacteus eſt, leni vapori gignendo apprime idoneus. Signum quòd à paſtu potiſſimùm ſomnus obrepat, præſertim vbi halituoſa cibi ingeſta materies fuerit, quodq́; per ventriculi obſtructiones, inſomnia ſæpius fiant, illoq́; variè affecto ab humoribus noxiis, in ſomno quoq; pro illorum indole imagines correſpõdent. Progreſſus aũt iſtius affectionis eſt per arteriarum oſcula, quæ copioſiſſima à tergo vẽtriculi ex arteriæ aortæ propaginibus ſuprà ſiniſtram emulgentẽ inſerũtur. Sunt autem arteriæ quàm venæ habiliores ad attractionẽ non ipſius chyli, ſed vaporũ à chylo continuè reſudantiũ, idq́; partim quia cõtinuè pulſant, & in ipſa diaſtole ſiue dum dilatãtur attrahunt tum vicinũ aërem tum vaporem & exhalationẽ obuiam: partim quia ſpiritus animalis potiſſimũ à vitali naſcitur; vitalis verò maximè ab eo qui in arterijs cõtinetur: Vnde & arteriæ citiùs ſicceſcẽtes attrahunt tum ſui ſanguinis tẽperandi

Materia.

Locus & Meatus circa quæ.

Forma & cauſſa finalis.

Diductio Anatomica in cauſſarũ indagatione circa ſomni naturã

 gratia,

gratia, tum per ſucceſſum continui ad impediendum vacuum, cui accedit & Cerebri quædam attractio per ſimilitudinem forſitan. Vnde & arterijs obſtructis præcipuè circa peluim & in fundibulum mollis meningis Cerebri, ſtatim diuturnæ vigiliæ, mox & phrenitides ſiue inflammationes cerebri cum delirio conſequuntur, vti nos ſæpè ſectione in his deprehẽdimus, qui morbo conſimili perierunt. Inter eas autem propagines arteriarum quæ 6. numerãtur, Soporariæ in temporibus ſitæ ampliſſimæ ſemper occurrunt; quare per has primum vapor ille lacteus in plexum Dictioeiden ſeſe inſinuat circa glandem cerebri inter proceſſus Clinoeides, contra quam temerè Galenum impugnás Veſalius arbitratur: hinc deinde reſudans per foraminula tenuiſſima in antrum ſphenoide humorem procreat idoneum ſenſui guſtus, & analogum ad percipiendos ſapores immutandumque ſpiritum animalem, vt huic ſenſui proprius fiat: poſtea conſcendens altius repit in plexum alterum ſub baſi Cerebri ſitum, atque vnà in loci illius ſubſtantiam ſe totus immergit, vnde cùm in hoc vno potiſſimum (mea quidem ſententia) reſideat ſenſus ille communis, ſtatim fit ſomnus, ſed minus profundus, ſopitis paululum exterioribus ſenſibus vna cum interiore cõmuni: quare & ratiocinationes interdum, & mentis ſpectacula perſeuerant, donec euaporatio cõſcendens altius vel ſubſtantiæ vel quantitatis ratione, pertingat ad plexum tertium Choreidem in ipſis ventriculis Cerebri, per ſuperficiem vtranque Pſalloeides corporis exporrectũ: vbi & ſubſtãtiam totius penè Cerebri, & Cerebelli, velut arctiſſimis vinculis ligans, reſoluit minorem radicem neruorum quinti paris, cuius exordium paulo ſuper ventriculum Cerebri quartum, ſtatim ſub natibus Cerebri, per baſis latera tendit ſub duræ meningis inuolucris totius caluariæ baſi validiſſimæ attenſis vſque, donec in oculorum orbitam means partim ipſorum ſupernis muſculis, partim in apertorem palpebræ tẽnuiſſimis propaginibus inſeratur; vnde hoc neruo relaxato ſubſidit & palpebra, velut remiſſo fræno, & miro naturæ conſilio lumen ab oculis prohibetur: etſi hunc nerui illius, & muſculi vſum nemo, quod ſciam, ante nos animaduerterit, ligantur altiùs ſub idem tempus & ſenſus cæteri, vnaque & rationem contingit, & ipſam memoriam feriari. Quod ſi iam loci ac materiei ratio probè conſtiterit, de forma, quam vnà complexi ſumus, nulla eſt difficultas: eſt enim in ſomno Formalis continens cauſſa euaporatio dulcis & vtilis recrementi ex chylo ſurſum delata ad cerebrum per arterias à ventriculo. vnde in primo hoc ordine formarum claſſibus dedicato, conſiderabis horum viciſſitudinem trium, 1. euaporationis actu iam ad cerebrum pertingentis: 2. delationis per arterias, quæ formæ ſit præcedentis loco; deinde & reſolutionis circa chylum in ventriculo factæ, quæ ſit veluti procatarctica forma exterior cæteris & ab effectu magis remota. Similiter in ordine materiei ex qua ſe catenatim conſequuntur vapor in cerebro actu iam exiſtens, vapor in arteriis fluens, & in ventriculo chylus. poſtremo occurrit eadẽ ſeries affecti loci vel materiei circa quam, dum hic in cerebro cauſſam ſtatuimus continentem proximam, præcedentes in arterijs quibus

Somni formalis ratio.

quibus ventriculus cerebro colligatur, extrinſecam verò in ipſo ventriculo. Cur autem arterijs hanc magis attribuã virtutis & copulæ rationẽ, dictum eſt obiter ſupra, ſed & copioſius alibi inter paratyriſes noſtras & quæſtiones anatomicas diſſeretur. Potes vlterius ferri ad cauſſas merè extraneas, cibum potumq́ue ſcilicet aëris & cæli temperaturam, atque id genus alia: in ordine quidem materiali magis ipſa efficientia tota conſiderans, vt in ædificijs architectum, in ordine formarum efficientis exemplar, ſiue idæam quampiam, vti in ædificijs efficiendæ domus rationem, in naturalibus ſimiliter agentis externi virtutem, ſpeciem vel dimanationem aliquam, & ſi in agente ſint ſæpius plura per particulares diſſolutiones inuenienda, vti analoga forma efficientis principij analogus ſpiritus, qualitas, vapor corporeus aut exhalatio. Eadem ratione conſtitues & in pulſu continentem cauſſam, arteriarum contractionem & diſtenſionem, & præcedentes ſimili modo vſque ad efficientes extrinſecas, tum in formarum ordine tum in materie. Nam etſi res non ſit permanens: quid prohibet rerum fluxarum, quæq́ue in perpetua ſunt generatione, formas quoque fluxas, atque (vt ita dicam) in fieri conſimiles arbitrari? præſertim cùm reuera nihil ſit permanens ſemper, ſed ſemper fiens aut decedens in hoc ſenſibili mũdo, cùm & forma cæli virtuſq́ue fatiſcat ipſius (etſi cõcreta maximè per nobilitatem formæ) paulatim tamen veteraſcente corporis ſubſtantia, ſicut veſtimentum, quod & Dauidicis verbis conſonum eſt, magis multò in ſublunatibus rebus, in omni etiam affectuum & affectionum genere, licet per excellentiam quandam morbi dicantur res permanentes. Sed quæ de ſomni cauſſis copioſiùs dixi, ſic per tabellam paulò diſtinctius cape.

Nihil in orbe verè permanens aut incorruptibile ne cælum quidem ipſum.

b 3 SERIES

Series cavssarvm in somno natvrali.

ORDO EFFECTVVM, QVI SOMNUM comitantur, inter quos ſunt vlteriores ordines plures.	1. ORDO CAVSSARVM Continentium, quæ cùm effectu re ipſa eædem ſunt, donec copulantur; velut principia.	2. ORDO CAVSSARVM Præcedentium, quæ primas antecedunt velut media.	3. ORDO CAVSSARVM. Procatarcticarum, quæ ad efficientis rationem atque elementi exterioris propiùs ſpectant.	4. ORDO CAVSSARVM. Efficientium potiùs, & maximè externarum.
EXCRETA. Sudores, Ructus, Flatus, Secretiones per aluum, per vrinas, & id genus alia.	1. MATERIES CIRCA quã continens & proxuma. Cerebrum, & vniuerſa capitis regio, præſertim circa baſim & congreſſus pariũ neruorum 7.	2. MATERIES CIRCA quam ſomni, ſed præcedens. Arteriæ Soporales, quæ à cordis ſiniſtro ſinu ex vna Aorta ramos ſurſum ad cerebrum, deorſum ad ventriculum proferunt.	3. MATERIES CIRCA quam ab effectu remotiſsima. Ventriculus cerebro connexus per arterias, potiſsimum quo ad ſomni neceſſitatem.	4. MATERIEM SVPPEDITANTES cauſſæ. Aeris externi conſtitutio. Aetas. Propria cuiuſque temperatura ad ſomnum habilis, & id genus alia.
PASSIONES ET PASſibiles qualitates. Inſomnia, Receſſus ſanguinis ſpiritus & innati calidi à circumferentia ad centrum. Calor internarũ partium. Frigus externarum partiũ.	1. MATERIES SOMNI ex qua cõtinens ſeu proxuma. Vapores blandi actu ad cerebri regionem iam delati, & locum continẽtem ſomni occupantes.	2. MATERIES EX QVA remotior. Vapores adhuc in arteriis fluctuãtes, & parati proxumè vt in cerebri ſubſtantiã influant.	3. MATERIES EX QVA remotiſsima. Chylus in ventriculo adhuc lacteſcens.	4. MATERIES EXTRINſeca penitus, atque efficientis ſpeciem obtinẽs. Cibus potuſque boni ſucci.
ACTIONES Concoctio in ventriculo. Generatio ſpiritus animalis. Reſtauratio innati humoris & ſubſt. cerebri.	1. FORMA CONTINENS ſomni. Subſtantiæ cerebri atque ipſius etiam cordis recreatio per vapores ex arteriis & à ventriculo ſurſum delatis.	2. FORMA PRÆCEDENS. Delatio vaporum per arterias. Siccitas cerebri reſtaurationem innati humidi poſtulans.	3. FORMA PROCATARctica. Euaporatio ex ventriculo. Arteriarum ſiccitas.	4. FORMÆ EFFECTRIcium cauſſarum extrinſecarum penitus, per quas agunt. Ingeſtio cibi potuſque opportuna. Motus excalefaciẽs & exiccans humidum primogeneum cerebri.

Habes exemplum alterum in febre, quam definiunt calorem accensum in corde præter naturam.

CAVSSAE MORBIFICAE.

	1. ORDO.	2. ORDO.	3. ORDO.	4. ORDO.
EFFECTVS MORBORVM ET SYMPTOMATA, quorum alia rursus priora sunt aliis.	MORBI CONTINENTES caussæ morbi essentiam intra se cõplexę, caussę Symptomatum præsertim actionis læsæ dicuntur, caussæ internæ, formales maxumè vel materiales, Synecticæ, Synechontes & προσεχῆ inseparabiles.	CAVSSAE PRAECEDENTES seu antecedentes, caussæ fomites vel mediatæ barbaris, vel in potentia propinquiore, προηγουμένη, plerisque etiam abditæ nominantur, Mediæ quodammodo inter continentes & extrinsecas.	CAVSSAE EXTRINSECÆ προκαταρκτικαὶ καὶ προκατάρχοντες, προφάσεις, προσφερόμεναι, occasiones, caussæ euidentes, extraneæ, quarum rursus priores sunt intra corpus quandoque consistentes.	CAVSSAE EXTRINSECÆ Peregrinæ remotiores scilicet & extra corpus ipsum, magisque ad efficientium indolem deuergentes.
EXCREMENTA vt, Duriora vel pauciora, Corrupta, Liquida, Syncera, &c.	1. MATERIES FEBRIS circa quam proxuma vt, Cor in quo febris residet, & à quo totum postea corpus incalescit.	2. MATERIES FEBRIS circa quam præcedens vt, Locus per quem defluxio fit humoris aut exhalationis putridæ aut vaporis versus cor, vt vena, arteria, neruus:	3. MATERIES FEBRIS circa quam remotiss. vt, Partes cordi deuinctæ per Sympatheian, vt hæpar, mezenterium, stomachus, lien, & in febre phlegmonodi cerebrum, latus, pes, brachium, &c.	4. MATERIEM SVPPEDITANTES caussæ, vt, Natura, Aeger ipse, Medicus, Assistentes, Cælum & externa plurima.
PASSIBILES QVALITATES, vt, Pallor, Macies & atrophia, Lassitudo, Vomitus, Nausea, Dolores capitis, præcordiorum, &c.	1. MATERIES EX QVA febri proxuma & cordi affecto, vt, Humores spiritusue, vel ipsa in corde substantia actu iam inflammata, putrescens vel aliter affecta à calore præter naturam. Hinc morbum genitum præcipuè affectũ siue διάθεσιν vocant, quæ sui sublationem postulat.	2. MATERIES FEBRIS ex qua remotior, vt, Humores spiritúsue in venis vel arteriis fluctuantes, quorum priores sunt qui iam putrescunt. posteriores qui nondum putruerunt, vti & in ordinibus cæteris. Huius gratia & Procatarchontis caussa prophilacticæ pars, potiss. est instituta.	3. MATERIES FEBRIS ex qua remotiss. vt, Humores in hæpate, Stomacho, Liene, Mezěterio obstructi, paulatim & putrescentes, pituitosi magis in quott. biliosi in tertianis, meláncholin in quartanis. In venis infrà hæpar intermittentibus magis, suprà hæpar in continuis magis.	4. MATERIES EX QVA efficiens maxumè, vt, Cibus, Potus, Infestum medicamẽtum vel importunum.
FIGVRAE VITIATAE, & actiones læsæ. Oculi concaui, Nares acutæ, Languor facul. { vit. nat. An. }	1. FORMA CONTINENS & proxuma Febri, vt, Calor accensus in corde præter naturam.	2. FORMA REMOTIOR Putredo, obstructio in vicinis partibus cordi, venis, neruis, arteriis, tunicis.	3. FORMA EXTRINSECA Putredo, obstructio in hæpate Mezent. vel alia parte, quæ cordi per vasa vel neruos sit colligata.	4. FORMAE EFFECTRICES peregrinæ, ciborum multa ingestio, vel virtus, virtus medicamentorum febri gignendæ idonea.

Quod

Exemplũ distributionis caussarum in rebus ciuilibus.

Quòd si quis exempla hisce conformia in rebus ciuilibus exigat, ille per vniuersum vitæ quotidianæ circulum ad res præsentes atque præteritas, seu sint priuatæ, seu publicę, mentis industriam transferat. Plena est ætas hæc corruptissima, plenæ omnes historiæ, pleni Poëtarum atque Oratorum libri, vt si obiter illas Lacedęmonum regũ Agidis, atque Cleomenis vitas & facta insignia, quæ Plutarchus retulit, præ oculis statuamus. Etenim vsque ad fortunæ lautioris cumulum euectis Ephoris, quando vnà cum opibus atque potentia rerum cupiditas, ambitio, luxus & insolentia succreuisset, oppressoque populo & passim exhausto, sopitæ bonæ leges viderentur, rerum vbertas omniũ ad magistratus solos, seu ciuitatis capita, velut cunctis fluminibus in vnum maris alueum refluis absorpta altius inundaret, vnde ceu facto diluuio rursus seditiones assiduę, & intestina dissidia, legum aliarum contemptus & calamitates in infinitum publicæ nascerentur: hic sese rex Agis pro plebe offerre nõ dubitans, dum legem Lycurgi de sacrosancta agrorum partitione instituere & reuocare ceu postliminio meditatur, ipse oppressus potẽtiorum violentia in carcerem rapitur, & loco præmij, quod virtuti debebatur, cum Agesistrata matre miserrimè strangulatur; cuius vxorem, suo Leonidas filio Cleomeni tradens, cùm eundem Agidis loco in regnum promouisset, ob facti improbitatem exulceratis animis, plebs vindictæ occasionem vndique expectabat. Atqui ipse generosæ indolis adolescens Cleomenes, sibi vicissim ab Ephororũ potentia metuens, & partim vltionis studio flagrans, propter amorem illius, cuius & coniuge, & magna virtutum memoria fruebatur, viam callidè ceu quiddam aliud meditatus, & armis, & copiis contra maiorum violentiam muniebat: mox quoq; disiectis Ephororum sellis, ipsisque hinc in exilium relegatis, latè deuastat omnia; vltraque rursus quàm par sit, & supra felicitatis sortem insolescens eius quem per se vix potuit, ab ipsa seruare fortuna contentionis didicit modum: cuiusque nominibus sui antè oblitos Ephoros castigarat, ipse nunc omnium exclusissimus apud Ptolemæum exulat; vbi cùm denuò propter virtutem, & fide paulatim & maiore potentia valuisset, luxum atque torporem iuniotis filij minimè tulit; vnde & ab extraneis ob linguæ petulantiam, & in regem adolescentem asperius dicta turpiter accusatur, quare vt alter alterutrũ metuebat, ita & exitium mutuò machinabantur. Tandem Cleomenis & sociorum conspiratione in regem Ptolemęum facta, vnanimes omnes simul ab infenso populo subsidiũ expectãtes, impetu rem aggressi, de spe atque successu deciderunt, omnesque virtute Spartanica mortem se dignam vel arbitrariam alienæ potestati præferentes, impetrata venia mutuis sese vulneribus confecere. Hæc eo prolixius, tum vt humanæ vitæ speculum in historijs, tum vt caussarum vicissitudinem admirandam & mente, & oculis complectamur. Nam si quis hic mihi caussarum seriem in vtrisque generibus formæ scilicet atque materiæ expositam volet, tantum vel temporis, vel ipsorum euentuum vices sedulo animaduertat. Dicam in formarum ordine effectus vltimos esse, velut morborum symptomata, ruinas principum, & rei-

Historia Agidis ac Cleomenis.

Caussarum & euentuum ordo pulcherrimus.

& reipublicæ. Caussas continentes & proxumas, fortunæ labefactationem, quam & iactura vitæ vel corporis interdum & animorum comitatur. Caussæ præcedentes sunt linguæ libertas, & animus victoria efferatus; has præcedunt exteriores aliæ, corruptorum iudicum oppressio, regni & ciuitatis reformatio; has iterum querelæ populares, & bella domestica, ambitiones, vindictæ studia, legum & magistratus vel principum corruptelæ, donec ad eorundem affluentiam ad suos transgressam limites membri alicuius felicitatē, ceu largam inflationem splenis, resolutorio ordine procedatur, velut ad primam inter extrinsecas caussam, quæ tamen ipsa felicitas ex humili paupertate primum, ex Philosophia & recta rerum gubernatione traxisse originem potuit, iuxta communem boni malique circulum, vti dictum est supra. Quin & in materiali genere, licebit simili modo constituas motricem proximè caussam. in populo, præcedentem in magistratu siue principibus viris, donec ad reges vel omnium capita peruenitur, & si sæpiùs vel in ipso populo primum sit caussa mouens: vel in subditorum aliquo, prout fortuna fert rerum vel summa potius Deûm prouidentia, quæ per caussas nobis incognitas fandi vbique atque infandi memor, & compensandę virtutis, & castigandorum scelerū vel mille occasiones reperit. Vt sanè hac ratione vel pessimi Dæmones bonorum sortiantur in vniuerso locum, sitque ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ ἢ θεὸς, ἢ λύκος. homo vel homini Deus, vel lupus. Verùm ita comparatum est hodie, vt omnes alterius vitia facilè iudicemus, spectantes manticæ quod in tergo est, in nos-metipsos autem descendere minimè cogitemus. Fitque adeò, vt nemo malorum sese authorem existumet, vnde nec sibi remedia quærant, nec adhiberi salubria patiantur: quin cùm in peccatis proprijs sibi conniueant omnes, sibique ex affectu miserè blandiantur, caussas in principem reiiciat plebs, in plebē princeps vel magistratus, hinc vltro citroque iactis conuiciis; fit vti dum mali caussam inquirant singuli, eiusdem remedia vel nunquam, vel seriùs assequantur, postquam ex mora scilicet pars ita cōputruit, vt totum & vniuersum vna secum in præceps exitium trahat.

Vulgaris error in exquirendis caussis rerum humanarum.

Nam non vlla magis præsens fortuna laborum est,
Quàm si quis ferro potuit rescindere summum
Vlceris os: alitur vitium viuitque tegendo,
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat, & meliora Deos sedet omnia poscens.

Vt rectè poëta Maro. Tunc enim vbi ad extrema peruentum est, tunc sola vexatio (vt verbis Sapientis vtar) dat intellectum. Tunc vel serò sapiunt Phryges. Mihi tamen ea tum per naturam, tum rationem infixa opinio est; etsi ipsum vulgus, vti in facie næuos, sic vitia magis declamet in rege vel principe viro etiam optimè de republica merito, etsi & à capite maiorem piscis putredinem, velut vsitato prouerbio iactet: debere tamen nos omnes principibus subditos, etiam absque caussarū indagine gnauiter auscultare, debere interdum & iusta simul atque iniusta imperia perpeti, præsertim

Caussas voluntatis regiæ non inquirendas, cū à Deo pendeant proxumè, ceu mala nobis ceu bona videantur.

ſi antè geſtorũ ratio,virtutiſq́; prætericæ gloria mẽtem in illis pręclaram,ingenium pronũ atque beneuolum erga rempublicam demõſtrarunt. Nam quod ad cauſſarum inuentionem attinet,illarum cognitio quidem in rebus politicis eſt vtiliſſima,ſed longè tamen vtilior medendi ratio per cauſſas inuẽtas & exploratas,verùm ipſa earum definitio confuſa in omnibus & intricata vſque adeò ſemper occurrit,vt ijdem euentus nunc ſibi mutuò cauſſæ, nunc cauſſæ vnius effectus,nunc orta à cauſſis pluribus vel quandoq; contrariis videantur. In rebus tam dubiis quid remedij? Nimirũ vt quiſq; in ſe deſcendens ſeipſum noſſe cõtendat, rationem Deo cõmendet atque principibus viris,ad illam cõfugiens Metaphyſicã cauſſã,quod regis cor in manu Altiſſimi perpetuò velut cõmune principiũ pro rerũ particulariũ neceſſitudine ſuſq́, deq́; verſetur : vnde cùm,Platone teſte,Deũ quendã in terris repręſentet,illud quoq; perpetuò cogitemus,Si bona ſuſceperimus è manu Domini,mala cur non ſuſtineamus? Etenim,vt dictum eſt ſemel,à bono ſummo nil niſi bonum proficiſci poteſt, etſi ex materiei ſpontanea corruptela vt mala hæc eadem ſibi quiſque perſuadeat temerè,ipſamq́; diuorũ prouidentiã culpans non intelligat etiam iniqua iudicia iuxta particulares hominum poteſtates occulto dei & multò communiore iudicio ad æquabilitatem reuocari. In hanc ſententiam ex Plutarcho Græcè ac Latinè ſic aliquando luſimus.

Deus omnia ad æqualitatem reuocat.

Ἐςὶ νομῶν δίκη τέλος: Ἀρχόντων νόμος ἔργον,
Ἄρχων κοσμῦντος πάντα μίμημα Διός.
Ἀλλ' ἀγαθοῖς νόμος, ἄλλο κακοῖς πέλει. ἄφροσι γάςηρ,
Σώφροσι δ' ἀνθρώποις γνῶμον ἔσεπο θεός.

Ius legis ſcopus eſt,opus eſt lex aurea Regis,
Omnipari rex eſt regis imago Iouis.
Verum aliter prudens,aliter legem improbus haurit,
Pro lege hic ventrem ſpectet,at ille Deum.

Sed iſtæc nonnihil ſupra propoſiti metas,rurſum ad Methodi conſtitutionẽ atque principia referamus, illud ex antedictis per epilogiſmum concludentes, quod quemadmodum in cauſſæ cuiuſque particulari conſideratione quædam ad demonſtrationem axiomata propria veteribus ſint obſeruata; ita & hiſce priores aliæ regulæ & communiores canones eruantur, cuiuſmodi pauca pro inſtituti mei neceſſitate vt paucis exhibeam,nõ infrugiferum duxi. Communiſſimorum axiomaton ad facultatem ætiologicen pertinentium id velut præcipuum eſt:

Axiomata communia ad cauſſarũ contemplationem maximè pertinentia.

Nihil nec ſciri,nec diſci,nec fieri poſſe niſi per cauſſam.

1 Itaque omnis inuentio noſtra,iudicium,diſpoſitio,traditio,diductio, explicatio per cauſſas optimè inſtituitur: quæ tamen modò ſub ſigni ac rei ſignatæ, modò ſub ſpeciei,generis aut differentiæ ratione, modò ſub cauſſæ effectuſq́ue nominibus nudis in medium proferuntur. Eſtq́; ea vel triuijs peruulgata Methodus,vti naturam rerũ exponere cupientes à ſenſu primum & obſeruatis docendi auſpicium trahant,adiunctiſq́ue principijs ad demonſtrationẽ com-

communioribus, qualia vel ex obseruatis per epilogismum fortè collegerint, vel aliorum authoritate tradita didicerint, κατὰ μετάβασιν, ad similia cognata vel repugnantia pulchrè discurrant & ex noto sæpiùs ignota demonstrent, primum à sensibilibus signis substantia, quantit. qualitate, &c. Deinde per definitiones, diuisiones & compositiones varias argumenta connectant, ac tum in toto, tum in partibus vniuersis caussam primò finalem, inde efficientem colligant, mox & formam atque materiem in singulis ea quæ præcedunt ordine, vsque ad caussas proximas, effectus primos atque postremos: sed plura de istis suo loco. Secundum principium est:

Orta quælibet sui principij, & hæc illorum vicißim testimonia exhibere. 2

Præsertim proximorum effectuum indices sunt caussæ proximæ: nam sicut hæ magis in rebus essentiã præstant, ita & in animis nostris quò propiora sunt demonstrationis principia, eo & conclusio certior, & ad scientiã propiùs peruenitur. Index est autem essentia vnius essentiæ alterius, accidentis accidẽs, interdum & substantia accidentis, accidens substãtiæ, materies materiæ, materies formæ, forma materiæ & de cæteris simili modo. Tertiò:

Vnius effectus possunt esse & caussæ plurimæ, vel eiusdem speciei vel diuersarum. 3

Exempla abunde à nobis sunt constituta. Quartum est:

Caussæ possunt esse sibi inuicem caussæ, vel facta cum effectus comparatione diuersa. 4

Quin vberiore licentia sæpè nos formam formæ, materiei materiem appellamus, prout nimirum effectus comparatione vel propinquior sit vel vnaquæque remotior; vnde rursus tres primi relationum ordines surgunt, vnus eorum qui sunt effectus tantum, alter illius qui solus vt caussa nullius effectus dicitur, reliqui promiscuè ad caussæ effectusque appellationem trahi consueuerunt. Quintum Axioma.

Eadem potest esse caussa contrariorum effectuum. 5

In effectricium genere sæpè per se, sed in formarum ordine per accidẽs magis, & propter diuersas subiecti suscipientis rationes, vt eadem Martis atque Mercurij quadratura in locis aridis ventos serenos & exhalationes è Leuconotho suscitat, in palustribus verò vel circa maritima tempestates arduas, ingentes turbines, fulgura & procellarum impetus vehementes. Idem: Sinapi appositum foris exedit corpus atque exulcerat, intus assumptum ob mixturam humidi virtute illius retusa minimum nocet. Exemplis eiusmodi inundat vniuersa natura. Sextum est.

Caussæ concatenatæ sunt inuicem. 6

Ita in humano corpore obstructio febrim atque putredinem efficit, hæc generationem vermium, vnde mox inflammationes atque delyria, & tandem mors. Ita & in rebus ciuitatis, vt ansa ansam trahit, calamitatum caussa est & calamitas prior: vt non ineptè vulgo sit trita sententia: Bonum vel malum ingens, raro incomitatum mortalibus obuenire; in caussa est sæpiùs agentis virtutis robur, effectus consimiles

eadem ratione exagitans & susceptricis materiei multiplex promptitudo. Septimum est:

7 *Caussarum sæpissimè circulos fieri.*

Istius ratio rum ex prædictis facilè, tum mox dicendis tertio libro pleniùs innotescet. Adijciam nunc præstantissimum canonem octaui loco, qui quanuis ex præcedentibus inferatur, vel dignitate cæteris est præferendus:

8 *Omnis definitio, demonstratio vel est ab effectu ad caussam, vel à caussa ad effectum, vel ab effectu ad effectum eiusdem caussæ, vel à caussa ad eiusdem effectus alteram caussam.*

Compendio dici idipsum ac fortè commodiùs poterit, Omnis rerum explicatio est vel à caussa, vel ab effectu. Intelliges autem alterutrum vel primariò fieri, vel cum reductione quadam: quod vti pleniùs assequaris; propone tibi Scientiam priùs velut Logices vltimũ scopũ, huius enim inueniẽdæ gratia conscẽdimus ordine resolutorio, siue κατ' ἀνάλυσιν à fine ad prima statim principia, cuiusmodi sunt definitio, diuisio, compositio & demonstratio; sed & horũ caput seu finis vltimus est demonstratio, nam vt ex vlteriore resolutione est manifestum, ex demõstratione vera ad definitionis diuisionisque necessitatẽ ordine cõpellemur. Sit ergo vt caussa proxuma Demonstratio, cuius vocabulum primò liberiùs ac præter vsitatum morem ad veras simul probabiles & apparentes extendatur. Demonstrationis nomine quærenda sunt eius principia proxuma, forma scilicet atque materies: hæc quidem in propositionum natura & terminis ipsis; illa in eorum apta connexione ponetur; cuius sint præcipua capita duo, figura & modus: ambo, vt mox dicetur, ad cõmunissima referũtur principia geometrica vt caussas primas & elemẽta. Materies demõstrationis Syllogisticæ & plenioris secundũ formã in conclusionẽ resoluitur, & probationẽ vel antecedẽs. Probatio Syllogistica in maiorẽ siue assumptũ, inq; minorẽ propositionem alterã siue subsumptum. atqui horũ cõnexio siue syntaxis, postremò in terminos tres, maiorẽ, minorẽq; scilicet tanquã extremos duos, & vtriusq; amussim mediã, in quo extremorũ analogia sit cõprehẽsa. Sed Medij inuentio cùm sit præ cæteris necessaria, præscripti sunt eius inueniendi duplices loci: Quorũ alij ceu tituli breues & μονογράμματα monstrẽt diuersas argumẽtorum sedes; alij verò istis priores, vt axiomata quodãmodo rationẽ

1

2 suppeditent & oportunè vtendi modũ: vulgo in locum maximę, & maximarum differentias diuiserunt. Vtriusque demum sunt ordines multi: quosdã ad veras demonstrationes propiùs referunt, vt ex principijs proxumis neces-

1 sariis, vel à definitione, diuisione essentiali, à genere, specie, differentia, proprio, caussa, effectu, toto vel parte. Habes pro fide dialectica seruientes

2 à proportione æquali vel inæquali, vt à maiori, minore, ab oppositis, similibus, comparatis, casibus, à communiter accidentibus, ab authoritate, & id genus alijs. Habes & locos Sophisticos: in dictione quidem, vt accentum vitiatum, æquiuocam vocem, amphibologiam, figuram dictionis, compositionem ineptam, vel diuisionem: in contextu rursus fallaciam accidentis, à dicto secundum

Resolutio Logica

Demõstrationis principia.

Forma.

Materies.

Propositiones.

Medij inuentio.

Loci dialectici & eorũ diuisio.

Alia locorũ sub diuisio.

dum quid ad dictum simpliciter, à non caussa vt caussa, prçter cōsimiles alios locos; qui tamen vniuersim, quia non tam à rebus existentibus trahi solent, quàm quatenus tales apparent, vel consecutionem in animo naturę consentaneam facere falsò videantur, omnes perfectò ad caussæ effectusque habitudinem rationalem potius quàm naturalem sunt reducēdi: sed propter errorem sobolem eo duntaxat fine à scientiæ amatoribus sunt excutiendi, quo venenata medicamina Medico, vitiorum natura Theologo ac Iurisperito, non vt sequamur scilicet; sed caussa effectuq; cognito, temerè non impingamus. Sed argumentorum sedes doctè persequitur Rhodolphus Agricola, & vir insignis Bartholomęus Viottus, & noster Collegij trilinguis professor eximius Cornelius Valerius, qui & Grammaticam, & oratoriam, & rationalem philosophiæ partem vel solus absoluit. Sed multum in istis debeo & præceptoribus meis D. Nicolao de Fraxinis, celeberrimo professori Logices quondam in collegio Lilij: M. Arnoldo Eykio rectori quōdam Vltraiectensis scholæ longè doctiss. à quo & in Poëticis primum, & Græcis literis, ac Philosophiæ rudimentis primis Mechliniæ ita sum institutus, vt nesciam an eius amore pollicitis laudibus magicis plus profecerim, an meopte ingenio siue natura: præcipuè tamen in omnibus debeo verè eloquenti viro (si quis est vspiam qualē depingit Cicero) cognato meo ac præceptori obseruandiss. D. Bernhardo Huysmanno, Mechlinianæ iuuentutis gubernatori vigilantissimo, cuius vtinam doctissima Commentaria in Dialecticen ad posteros aliquādo perueniāt. sed mirum quo fato id vsuueniat passim, vt quo quisque in quauis arte peritior, tum minus de se minusque sentiat, tum ad scribendum tardiùs incalescat. Redeamus vnde digressi. Cùm demonstrationis bonæ principiū sit vel definitio vel definitionis pars (vtpote genus aut differentia) aut cognatum quippiam (vt proprium vel accidens) aut prius quiddam posteriusue (vt caussa, effectus, vnde & axiomata, theses, hypotheses eruuntur) patet sanè vlteriori analysi discendas esse rerum triplices classes, quæ primum à sensu & obseruatis accedente & rationis ope; sed rudi, aut confusanea nobis superiore libro sunt constitutæ. vt ex ijsdem tanquam penuarijs cuilibet quæstioni opportuna aut necessaria in vsum proferantur. Sed cùm iam in illis vbique sit habitudo caussæ ad effectum per proportionem mediam, in classe quidem Metaphysica seu habitudine ad idem expressis nominibus caussæ vel effectus scilicet, in classe Physica sub ratione signi vel rei signatæ, in rationali sub nominibus entium rationis generis, speciei &c. patet profectò omnem argumenti vim profluere à ratione, quæ sit inter effectum & caussam, idque vel primario, vel cum reductione, quod fuerat demonstrandum. Erit itaq; & illa locorum distinctio commodior forsitan instituto nostro in Physicos, Metaphysicos, & Logicos seu rationales; quorum Physici ad opinionem magis pertineant, Logici & Metaphysici ad veritatis certitudinem siue scientiam; potissimum tamen Logici propter determinationē prçuiam ex notioribus, duplici modo; tum quo ad nos, tum quo ad naturam scilicet, vt suo loco vberiùs repetam. Sed vt maiore cū luce rem

Probatio axiomatis noni.

 satis

Explicatio altera. *Locorum altera diuisio.*

ſatis obſcuram & ſummè frugiferam explicemus. Primò quo ad materiem demonſtrationis, ſecemus hanc iterum in locos internos, medios atq; extrinſecos, iuxta tritam veteribus, & peruulgatam viam, occurret hic facilè tibi per ſpecies ſingulas in ſubiecta tabula diſcurrenti, in quibus ſimpliciter effectus vel cauſſa ſit arguméti ſedes, in quib. reductio, & qualis, & quotuplex requiratur.

- Loci demonſtrationis legitimæ vel neceſſariæ vel probabilis omnes ad cauſſæ vel effectus nomina, velut capita, reducuntur.
  - Interni quotquot propius ad rei probádæ eſſentiam ſpectant referuntur
    - Abſque reductione vlla & ſimpliciter ſub cauſſę vel effectus nomine
      - A cauſſa proxima
        - Ad effectum
        - Ad cauſſam eiuſdem effectus
      - Ab effectu proximo
        - Ad cauſſam
        - Ad effectum eiuſdẽ cauſſę
    - Cum reductione ſolius nominis, vt cũ genus ad materiem, differentia ad formá, ſpecies ad totũ compoſitum — Vt
      - A toto præſertim eſſentiali
      - A parte
      - A genere pręſertim proximo & eſſentiali.
      - A ſpecie
      - A differentia
      - A definitione eſſentiali
    - (In ſingulis rurſum alij ſunt aliis propiores & magis interni.)
  - Medij quotquot ab his ſumuntur quæ eſſentiá comitantur, vel præcedũt proximè
    - Abſq; reductione vlla, & ſimpliciter ſub cauſſæ vel effectus nomine.
      - A cauſſa præcedẽte
      - Ab effectu proxume comitante
        - Materie præcedente
        - Forma præcedente
        - Fine poſteriore
        - Efficiẽte neceſſario.
          - Vel horum effectu aliquo proxumè comitante.
    - Cum reductione ſolius nominis, vt cum propriũ ad formæ rationem pertinere cenſetur
      - A Propriis
      - A Diuiſione & compoſitione
      - A Syndromi accidentaria, ſeu accidẽtium congerie ſpeciem repręſentante.
  - Extrinſeci ab his quæ ab eſſentia lõgius remouẽtur ſiue in priora ſiue poſteriora.
    - Abſque reductione & ſimpliciter
      - A cauſſis extrinſecis maximè
      - Ab effectu remotiſſimo
        - Hæc ſubdiuiduntur ferè, vt ſupra.
    - Cum reductione
      - Solius nominis
        - A communiter accidentibus
        - A coniugatis & caſibus
      - Nominis & rationis
        - A maiori
        - A minori
        - A ſimili
        - Ab oppoſitis & repugn.
        - Ab auctoritate.

Vt autem reductionis duplicem modum recte percipias, in discursu Physico signi vel signati nomen ad caussæ effectusque trahitur appellationem: sic in discursu Logico nomen generis, speciei, differentiæ ad formæ rationem materiæ, atque compositi naturalis. Sed pro reductione Metaphysica præsertim in locis qui ab essentia rei demonstrandæ vltra citraue longius remouentur, ad illam communiorem ideam animus est arrigendus; quæ nihil sit aliud, quàm ratio prior caussam effectui comparans, vel argumenti basis analogiam effectus ad caussam, proportionem agentis ad passum occulte in se comprehendens, vt cum dico: Animalia bruta obseruant iustitiæ leges (etenim reges suos obseruant apes, pro rege castella muniunt, pro rege excubias agunt, & pulchram properant per vulnera mortem, videmus idem in auibus & animalibus cæteris, vt Ciconias punire adulteros, & erga parentes benefactorum memores ἀντιπελαργεῖν) magis multò in homine, cui præter infusos characterismos & rationem natura contribuit, naturæ leges sunt obseruandæ. Hic argumenti basis est ratio prior, vti exemplar iustitiæ vel æquitatis per animalium seriem continuam exporrectum, in quo diffusæ rationis magnitudo, siue potentia à iustitia per humanum genus ad infimam brutorum seriem, veluti totum vel multò augustius quiddam discurrens animus concipit, respectu illius quæ ab humano genere ad brutorum ordinem tanquam prioris dimanationis pars occurrit. Vnde argumento à minori ad maius affirmatiuè ducto fit demonstratio, vti à parte ad totum; ac si dicam: Pars hanc virtutem obtinet, multò magis quod partes continet totum. similiter à maiori ad minus negatiuè, tanquam si à toto ad partes argumenteris, est, ac si dicas, In toto composito nulla apparet eiusmodi ratio, multo minus in parte. Nam si sit continua magnitudo in partes qualescunque diuisa, quæcunque minor complectitur pars, & à maiori minorem continente complexa est. Quæ autem maior minorem continens non complectitur, nec minor à maiori contenta complecti potest. est autem & totum instar effectus, pars vt caussa siue principium. Rursus quicquid in eodem genere minus potentia potest efficere, magis poterit quod sit potentia maius. Quòd autem maius non potest, id minus multo, quod & potentia minus existit.

Reductionis ratio et extra locorũ omniũ caussa ad locũ à caussa est, vel ab effectu.

Axiomata.

Eadem ferè est argumenti à simili reducendi ratio: nam si dicas, Ventorum impetus citò & vehementer exorti repentè desinunt & citiùs fatigantur; ergo & violenta imperia nunquam diu manent. argumenti basis in exemplari ratione posita est, quæ statuit nullum violentum esse perpetuum, sed à leui caussa exortos effectus & vehementer concitatos ceu nixos instabili fundamento dissolui facilè, & à caussis contrarijs dissipari. Viden quòd omnis ratio tandem recurrit ad caussæ effectusque siue agentis & passi analogiam mutuam, intercedente communi sententia, quæ nobis hanc liquidò comprehendat. Quin prorsus reductio similis in Arithmeticis à piæ memoriæ

Ratio mathematica.

memoriæ patre pulcherrima methodo demonſtratur, fractionum ſcilicet & proportionis regulæ ad ſpecies priores quatuor, additionem, ſubtractionem, multiplicationem, diuiſionem, vti mox regulæ communes cæteræ ceu regula duplex, alligationis, falſi, cõſortij & ſocietatis ad proportionum canonem ſiue auream regulam trium, quæ ex tribus cognitis numeris quartũ ignotum docet elicere, iuxta 19. & 20. prop. 7. lib. elem. Eucl. Quæritur enim vbique numerus qui ſic ſe habeat ad tertium, ſicut ſecundus ad primum. quando enim proportionales numeri duo per eundem diuiduntur vel multiplicantur, producta ſeruant eãdem proportionem. Hæc de materie Demõſtrationis. Quod ad formam attinet figuris & modis pluribus exprimẽdam, hic rurſus ad communiſſima quædam & Geometrica planè principia collimandum eſt. hæc autem ſunt ferè eiuſmodi. Quæcunq; congruunt vni tertio, congruunt inter ſe: & quæ inter ſe mutuo congruunt, eadem ratione congruunt tertio: non tamen ſi tertio alicui non ſint apta, ſequetur idcirco nõ congruere inter ſe: aut quæ vna in parte tertij congruunt, inter ſe ſimiliter conuenire. Quorumcunq; duorum alterum conſentaneum eſt alicui tertio, alterũ diſſidens, dirimuntur & inter ſe. Hinc ſanè particularia magis & propiora principia deducuntur, vt tota ſyllogiſmorum vis in hoc præcipuè poſita ſit, ex vniuerſali propoſitione, vt inferatur vel vniuerſalis vel particularis, ex negatione negatio, ex affirmatione affirmatio, vt medium ſumatur integrè, ac ſit in ſingulis menſura extremorum. Apta igitur extremorum, velut agentis ad patiens mutua proportio in ipſo medio modorum omnium ac figurarum ceu forma & exemplaris ratio eſt, ſub agentis & paſſi nomine, vel effectus & cauſſæ (penes conſequentiam in animo ſcilicet) rationes particulares cæteras breuiſſimè circũſcribens. En tibi demonſtrationis vniuerſæ compendiariam viam, quam opportunè huic inſerui loco, cum vt cauſſarum ratio quàm latè pateat videant omnes, tum vt primarium Logices inſtrumentum Methodo qua comparatur, aliorum inuentionem in ſequentibus (ſeu res ſiue inſtrumenta poſtules) illuſtret magis ac elaboret. Cùm verò ſit oppoſitarum rerum doctrina eadem & prorſus analoga demonſtratio, ſequitur eiuſdem generis axioma nouum ad facultatem quoque ætiologicen referendum.

Forma demõſtrationis in quo cõſiſtat maximè.

Syllogiſmorum axiomata particularia ad uniuerſalem maximè eadem redeuntia.

9 *Omnis error & doctrina Sophiſtica fit per ignorantiam cauſſæ, vel effectus, vel analogiæ quæ inter vtrumque eſt.*

Spectatur enim hic rurſus dupliciter conſequentiæ ratio inter effectum & cauſſam, primo prout in animis noſtris, ſecundo prout in rerũ natura: & cauſſæ quidem eſſentiæ magis ad materiem, illationis ratio ad formam propius ſpectat. De forma ſophiſtica dicendum vt ſuprà, de nexu extremi cum tertio: qui ſi ſit legitimus, veram ſcientiam præſtat; ſin probabilis, opinionem tantum; ſi ſpurius vel apparens, falſam quoq; ſcientiæ vel apparentem ſpeciem gignit. Circa materiem & formam peccatur ferè dupliciter, primo non tribuendo effectum cauſſæ cui debeas, cuius errores fœdi & numero ſunt infiniti, vt ſi medicus circa morbi principium accerſitus in febre acuta vſq; ad ſeptimum diem

De forma Sophiſtica.

De materie Sophiſtica.

diem cuncta cum ratione perficiat, nil proficiat tamen quin morbus alternis vel ante dies criticos exacerbetur. Has tempestates reciprocas imperitum vulgus nequaquam in temporis reijcit rationem. vnde mox alius sequitur longè deterior error, priori tamen ita assiduè copulatus, vt non reipsa, sed ratione ac mutua tantùm vicissitudine dirimantur. is est, quòd statim effectum reijciant in nõ caussam velut caussam. Nam si per crisim à septimo die morbus repẽte profligetur, quamuis eo industria Medici plurimum adiuuarit; soli id tamen naturæ vel fortunæ sæpius acceptum ferent. Vel si fortè sub ipsum septimum diem circumforaneus quispiam vel anus nugigerula, inops consilij, ad promittendum larga & liberalis maximè, superuenerit, vnguentum pectori iubeat illiniri, radices manibus, periapta collo, columbas aut turtures pedibus alligari, verba denique & absurdas orationes admurmuret, sequente sub noctem sudore valido; anne omnis curationis gloria in scraptam scrupedem muliérculam, vel hunc sterculeum impostorem à non intelligentibus deferetur? interim ille qui prius nanauit operam strennuam, extraque sophisticen omnem & vires ægri seruarit hactenus, & morbi potentiam sub primos impetus labefactarit, is miserè ringitur, quippe admirandę huius Gnathonicæ artis ignarus, quam nisi præ cæteris colas, *Artis parasiticæ necessitas in negotio medico.*

Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum,
Concussaque famem in syluis solabere quercu.

Vin' autem exemplum istius canonis oportunum, quod omnes hodie quotquot Louanij degunt, inficiari minimè possunt? *Exemplum.* Nota est agri fertilis regio extrà portam Diesthensem vel S. Iobi, vt apud nos vocant, hæc intra limites Abbatis reuerendissimi S. Getrudis non procul ab vrbe dissita fontem fortè fortuna mendico cuidam seni fallaciæ opportunum ante aliquot annos exhibuit; ille etenim sese hactenus cæcum natura finxerat, quò plus pecuniæ valuis assistens templi à prætereuntibus extorqueret; cuius vbi copiam non exiguam comparasset, pertæsus mendicabuli, & ventris probè saginati solamen aliud quærens, vxorem scilicet & nocturna prælia, ad fontem hunc velut ostensum sibi diuinitus abit, oculos lauat & videt. mox prodit per vrbem ingens rei miraculum, secuta est hominem fides. Verùm quid multis? ingens huc vndique multitudo confluit: multi etiam qui claudos ante se finxerant, ibidem loti scipionem & arma deponunt: multi ex persuasione se quoque curatos autumant: plures multò curati per accidens cum huc venissent, effectum in fontis sacri potentiam reiecerunt, velut primariam caussam. Sed parua hactenus loquor; omnes certatim conferunt munera, miraculorum myriades celebrant, struuntur aræ ignoto numini, magna sanè medicorum calamitate in vrbe nostra, durauit enim hic error ad plurimos menses, & munerum summa iam fermè ad centum florenos aut amplius excrescebat. Verùm hanc speciem ineptissimam nõ tulit diuinæ indolis vir Legum Diuinarum ac Philosophiæ peritissimus Reuerendiss. D. Abbas S. Getrudis Philippus Hoesdin, qui fraudem & vulgi errorem fœdum prudenter animaduertens, disiectis tento-

rijs atque tugurijs, passim collectam pecuniam erogari iussit in vsum pauperum : quod opus insigne in ipso non vsque adeò miror, cùm eiusdem cætera præclarè facta meo cum animo voluo, cùm eius beneuolentiam erga virtute præditos viros, eius promptitudinem erga Musas (vti illius cœnobij celebris Bibliotheca testatur) eius liberalitatem inexhaustam erga pauperes (vt annis hisce superioribus abundè monstrauit) & humiles casæ, & castra militum, & orbis hic resonet vniuersus. Eadem virtutum insignia summæ humanitati coniuncta videmus & in Percensis monasterij Abbate Reuerendiss. Domino De Linden, ita palàm conspicua, vt nostro præconio non indigeat, verbis autem ornari minimè possit. Pergamus porrò de Sophistis paucula. Sed cur adeò nostratum error quadrimestris aut septimestris ridendi materiem præstet? cùm durent consimiles aut grauiores multo in regnis plærisque & ciuitatibus per annos plurimos, per infinita annorum sæcula.

Spadẽses aquæ. Quot enim illorum millia putes, qui se vel ad Spadenses fontes medicandi *Fontes Aquisgranenses.* gratia conferunt? vel thermis Aquisgranensibus lauant? vbi ex diuturna valetudine si sanitatem fortè recuperent, aquis idipsum asscribant potiùs, quàm vel mutationi aëris (cui tamen velut extremo refugio in diuturnis morbis multum tribuebat Hippocrates) vel motui & agitationi corporis, qua nihil præsentius naturæ obsurdescenti ad medicamina, vel immutatæ victus rationi, & ante vt corpus præparent assumptis medicaminibus, quæ sola suffecerint, vt cum grauissimus morbis non absque victoria velitentur. Equidem metallis, lapidibus, aquis & balneis naturalibus virtutes stupendas penitus inesse non nego : sed multa quæ vulgus, quæque ipsa temeritas addidit, huius sophisticæ potestate vel supra naturæ merita tolli, vel infrà deprimi, certè inuitus fero. Vidi [illegible] in hac ægrorum infinita varietate afflictos ex calculo, hydrope, arthritide, melancholia, hypochondriaca, & curationis ergo cum abijssent, à fonte reuersos plurimos, qui mala hæc sibi lenita dicerent (quantum fortè vel motus vel leuis purgatio facere potuisset) curatos autem vt non recurrerent, quàm paucissimos noui; quin plures nephritici delapsi in hydropem; tabem, podagrici in paralysim, atrophiam, cachexiam (vt in mearum obseruationum Ca- *Imposturæ quotidianæ ratio.* talogo annotaui) non multò post vitam morte commutarint. Cur autem effectum non caussæ vt caussæ tribuant, est hic quoque ratio prior, quod sint hominibus quædam infusa discursus semina inter supernas idæas intellectuales siue congenitas notiones, & phantasiæ infimas species velut medio constituta : Vnde ex vno duntaxat vel altero obseruato excitatus animus simul influente notione congenita, ex apparente duntaxat similitu- *Imposturarum exempla.* dine primum, & consequentia penes locum vel tempus, rerum earum consequentium auguratur, quæ loco & tempore continentur. Sic Medici fama permotus rusticus, cum illum omnibus malis nosse apta remedia credidisset; amisso asino prorsus impatiens, consilium quærere non dubitauit. Sed ridens medicus insulse stolidum, & paulisper indulgens, catapotia quæ-

dam

dam vt sumeret imperauit. mandatis paruit miser, assumptoque medicamine, concitatam aluum exonerare inter coryleta dum parat, audit fortè rudentem asinum, ille hunc medicaminis effectum ratus, laude & confessione sublimen ad astra medicum ducit. Anne idem quotidie tum in arte nostra, tum in negotijs quoque forensibus, in facultate qualibet vsuueniat, aliorum esto iudicium. Plena certè sophismatis est omnis hæc ætas, seu mores hominum, seu fidem, orationem, artes & studia contempleris: occurrent passim tibi istius figuræ exempla insignia, si in re medica doctissimi viri Matthioli locum de Venenis perlegas; vbi disertis verbis imposturarum miranda genera decantantur. Lege & prægrandem illum philosophum Arnoldum Villenouanum, vt vocant, de ratione examinis eorum qui stultè doctrinam medici vniuersam ex inspectione lotij & prædictione metiuntur. Neque te pigeat pro rerum ciuilium exemplis consimilibus capita quædam euoluere Valerij Maximi, Baptistæ Fulgosi, de necessitate, felicitate, deque humanis casibus, de errore, & temeritate, quantum hæc ipsa in isto terreno puluere pondus acquirant. Sed plura & magis insignia videmus hoc sæculo nostro, vbi profligata inter mortales fide, sine iustitia, non amor erga proximos tantum paralogisticus, adulterinus, occulto veneno fermentatus apparet; sed & religio sacra & sacri codices hæreticorum adeò subtractione, additione & meris sophismatis implicantur, vt nisi Ecclesiæ catholicæ proceres firmiter obstent, suoque nos spiritu inuisibilis ille ecclesiæ parens & caput Christus in vnitate contineat, periculum putem, ne plusquam Pharaonicam noctem aut Babylonicum chaos isti nobis tenebriones offundant; cum multi hinc etiam in atheismon turpiter lapsi dubitare incipiant tandem, num verè sit aliquis Deus, num literæ sacræ, an cuncta hæc potiùs (vt spe metuque intra honesti speciem mortalium corda contineant) pro figmentis meris aut fabulis circumferantur. Præsertim cùm passim videant, quo quisque sit nequior aut imperitior, quòd eo promptius ferè vel dignitatis titulum, vel cornu copiæ, & affluentiam rerum, vel valetudinem bonam, & vitæ iucundos exitus sortiatur. Bonus econtrariò ac generosus vir, etsi per vitam anteactam sit optumè de socijs suis, de domino, subditis, patria & salute publica meritus, si tamen vel beneficium non absoluerit, vel per imprudentiam fortassè leuiculum crimen obrepat, vel adeò ad bonum publicum aspiranti sors fortuna non aspiret, quin mala per accidens consequantur; actum est illico de rebus illius omnibus, ante gestorum gloria, atque fortuna: refertur enim omnis effectus qui deinde consequitur in caput hoc vnicum in non caussam velut caussam. vide historias Paradini, & Philipp. Comminei, & Pauli Iouij. Sed persistamus in naturalibus, obsecro. nam inflammatis partibus sub ipsum vigoris tempus difficulter (vt ait Hippocrates) remedia tolerantur; etsi tum maximè prosint. Quia vulgus quæ temporis & loci connexum habent, in efficientiæ ratione habere consimilem credunt. nata est hinc omnis in arte nostra infœlix gubernatio, velut de Metallorum,

In arte medica.

In rebus ciuilibus.

In sacris.

Atheismi origo.

Impostura in curatione medica plurima.

Gemmarum occulta vi plurima superstitio. nam si quis radicem Pæoniæ collo appendens ab Epilepsia liberetur, curationem scilicet in radicis potentiam protinus refert. si quisquam lapsus ex arduo loco virentem Iaspidem gestet, nec sese offendat;seruatum mox se à lapide prædicabit. si nucis putamini inclusam araneam pectori alligarit, atque à quartana liberetur; erit quartanæ Medicus fœdissimum hoc vermis genus aranea: Eleganter quidem vt cætera. Interim experimentis eiusmodi iactant se hodie Ambubaiarum collegia, Pharmacopolæ, Mimi, Mendici, Balathrones: Arcanis talibus parantur opes atque pecuniæ, complentur magna volumina, & abortiui Doctores palam væneunt, quibus si togam, barbam & titulum demas, restabit miseris præter inane nihil. Quid autem de rebus magicis dicam; deque Mathematicorum superstitiosa prædictione, & merè sophistica, pro vt eandem hodie in pluribus admirantur? Liceat mihi pro illustranda hac Methodo nostra in partibus singulis atque præceptis rerum vniuersitatem vel vno passim ferire digito; quandoquidem nec ipse pepercerim mihi,quin pridem in fronte mearum Ephemeridum illud professum omnes sciant:

In magicis.
In prædictionibus astrologicis.

Causidicis,Erebo,Fisco fas viuere rapto est.
Militibus,Medicis,Tortori occidere ludo est.
Mentiri Astrologis,Pictoribus atque Poëtis.

Exemplum.

Verùm de Mathematicis, accipe nunc horum insidias, & crimine ab vno disce omnes. Quidam in suo Prognostico,ante annos octo,fortè sub nouilunium scripserat exactè futurum nouilunij tempus sub ipsam meridiem, fore autem vt exorto subito vento clades vehemens inferretur; hanc ille prædictionem per totum illius quadræ curriculum paulo indefinitius extendebat, vti illorum mos est. sed fuit in prædicendo felicior quam sperarat. Nam vulgus credulum quia connexim scripta videbantur de nouilunio & tempestate; cùm fortè nouilunium tempestas è vestigio sequeretur, mox omnes infandis encomijs & diem & horam tempestatis prædixisse volebant: Tanta deinceps est habita fides, vt etiam si astra de cælo casura dixisset, crederent: vt ipso nunc etiam à multis hinc annis vita defuncto nomen tamen prædictiones annuæ seruent,& sub eiusdem authoris titulo venundentur. quibus adeo inter mille aperta mēdacia adhibetur subinde vel à doctioribus fides (vt vulgus sileam) vt nisi tanquam oraculo Delphico credas,piaculum sis meriturus. cùm illa sit in prædictione sophistica totius artis præcipuum caput, rem ita ἀμφιβολογικῶς posse prædicere, vt quicquid eueniat, prædictum esse videatur. Adeò apud imperitos mentitur nunquam, quisquis potuit semel non mentiri. Est huius farinæ apud nos Mulomedicus quispiam, dignus in pistrino qui molam vertat, sitque vbi homines nequam panes pinsitent,& viuos homines mortui incursent boues (vt verbis Plautinis vtar.) sit vnus hic sophistarum omnium in arte medica exemplaris loco. hic aduentantibus vna cum lotio mulierculis tanquam diuinaturus ex tripode, vas vrinarium in plano collocat, in quo descripti characteres, & circuli plures vitale robur & magnitu-

Exemplū aliud in lotij inspectione.

magnitudinem morbi vna velut balance ſuſpenſam metiuntur: ille interim planè phanaticus & capularis ſenex, promiſſa barba, toruum inruens, tum digitis pectinatim inſertis, & ſeſe in variam figuram corporis vertens, ac ſi cælo velit deducere lunam, tandem & è pectore fatigato vocem rumpens,

Horrendas canit ambages, antroque remugit,
Obſcuris falſa inuoluens, ea fræna furenti
Concutit, & ſtimulos ſub pectore vertit Apollo.

Credo equidem quòd neque aſtantes illum, nec ille ſemet intelligat, ita expeditè conceptum ſemel ſermonem longis inuoluit ambagibus, atque vniuerſim omnibus (vt ex multorum narratione collegi) prædicit eadem, & prorſus ſimilia remedia profert, quæ non minoris quam Daleri vnius aut Philippæi (pœnè fuſtis dixeram) ſint facienda. ſed paruo emitur pœnitere. Neſcio quid autem iſte terribilis Charon, de ventis duobus inuicem luctantibus vel ſurſum deorſum fluctuantibus refert (qui nolit credere ſinat ſe medium aperiri) de obſtructione iterum, & corruptela pulmonis vel hæpatis, de incantamentis magicis & maleficiis, deque appenſa lieni veſicula referta humore maligno & venenato, quæ ſi rumpatur, in morbos comitiales, in lepram incidant, inſaniam, atque paralyſim, in peſtem, in apoplexiam, in malam crucem. cùm interim hi ſint ipſi effectus illius medicaminis quod cunctis porrigit. Nam morbi ſi ſint extrinſeci, vnguēta vel cataplaſmata parat ex hydrargyro ſiue argento viuo, vnde adactis intro malis humoribus repentè curati, licet nō ſint, videantur tamen; interim ille pro fuco mercedem tulit. Si morbi interius vigeant (vires conſtent nec ne, non refert) infūndit per os vel præcipitatum puluerē, vti vocant, quòd vitam fortè cum morbo ſæpè præcipitet, vel Paracelſiſtarum cōmune ſecretum ex antimonio præparato, cuius compoſitio (teſte Mathiolo) ex antimonio & chryſocolla eſt, quibus propter aduſtionē vehemētem acquiritur mordax penitus & venenata qualitas, vt in metallicis frigidis perpetuò ſolet, etſi in [illegible] calidis per vlteriorem aduſtionem hæc ipſa ſæpius emendetur, quòd planè demonſtrat Præcipitati fabrica ex ſublimato, intercedente digeſtione per aquam cauſticam à Iohanne Vigone præſcripta. Teſtatūr & venenatas vires inter coquendum vſque adeò peſtilens nidor, vt qui per nares ex improuiſo attraxerit, ad epilepſiam ilicet atque paralyſim pronior fiat, niſi validiùs obſtet natiuum cerebri robur, & firmum temperamentum. Adde quod vel in minima quantitate ſumptum, vtpote granorum duum, trium, vim tantam in corpus exerceat, vt ſurſum deorſum concutiat omnia, conuulſis etiam diſruptisq; ſepiſſimè vaſis, amicum naturæ ſanguinem cùm viſceribus atque anima ipſa eripere videatur. Sunt mihi, quos nominatim ſcriptos aſſeruo domi, quos aliis eiuſmodi profectos ad Orcū aut campos Elyſios ſciam plures octuaginta numero, tum viri, tum fœminæ. Verùm iſtuc eſt ſapere (vt pulchrè comicus) periculum ex aliis facere, tibi quod ex vſu ſiet. vt autem ad axioma proprius hiſtoriam referamus, propter interlabentis tēporis morā, à cauſſa ad effectus ante memoratos, non tribuit vulgus euentum

In Paracelſiſtas.

Antimonij præparati noxa infanda.

d 3 cauſſæ

caussæ cui debeat, quin quod prædixerit extollunt potius, præterque naturæ leges & consuetudinem omnem, vt postea grassentur liberiùs; quale (si debeat) virtutibus nolint, lubenter id homicidio præmium ferunt.

Venena cur interdum non noceat.

Fit verò interdum, vt libro simp. 5. si rectè memini, Galenus, refert, assumpta venena vel toto genere deleteria vt minimè noceant, natura scilicet expultrice forti, quæ cùm assumpta substantia & prauos quandoque humores exturbat; vt plurimum tamen tenuior illorum portio per rariores particulas altius penetrans instat fulminum in ossa, neruos, ligamenta discurrit: & solidarum partium poros inuadens ex purgatione quidem ante acta curam fucatam seu palliatam ad tempus exhibet: verùm interea serpit hæc venenata qualitas obuia quęque corrumpens, exedens, inflammans atque exulcerans: hinc velut atra lues vdo sublapsa veneno paulatim aut morbos comitiales, aut dissenterias, tabes cum hemopthoi, aut diuturnas paralyses creat, aut eius generis sexcenta alia, prout cuique pars vna corporis vel altera casu, naturaue sit imbecillior.

Argenti viui noxa lethalis præsertim ex inunctione.

Similiter in argento viuo cùm ex natura duplici constet, extremè ignea scilicet & intercutanea obsepta particulis summè terrenis ac frigidis, quæ primis sint compedum aut vestimenti loco, propterea inunctis primum sæua fit repercussio prauorum humorum à circumferentia ad corporis centrum propter superficiarium frigus, Et bellè quidem hac ratione se multi à calumnia vindicant, quòd ex inunctione tali non fiat nuda repercussio, vt verbis illorum vtar; sed cum purgatione per aluum & vomitum copiosa. Dij talem terris auertite pestem. Ego eiusmodi purgationes non desydero, quæ tantum quod tenue sit ac pingue in venis eliquent magno natiui humidi calorisque detrimento: quod autem crassius, quodque naturæ infestius, affigant ossibus, neruis & ligamentis; vbi cùm in locum inciderint peregrinum, corrumpi vlterius debeant, mox à putredine qualitatem ascissere maximè venenatam: vnde paulò post marcescentes solidæ partes, & turpem saniem, & immedicabilem viscum instar glutinis creant. cuiusmodi Medicorum & Chyrurgorum vulgus in lue Gallica à quadam similitudine gummata vocat. hæc ita sub musculorum sinubus hærent, vt nullis ferè præsidijs (nisi calamitate altera vrendo, secandoque institeris) delere penitus, vel prouocare ad superficiem commodè possis. Accedit istis deterior hydrargyrij portio interna nimirum & vrens maximè, quæ ab innato calido paulatim soluitur, vt destillatoriis vasculis per ascensum solet, quod Sublimatum Mercurium vocant, eius potentiæ certè, vt ossa ad tabem aut sphacelon ducens corpus mox vniuersum vlceribus compleat, qualia nimirum chyronia sunt, & fistulosa, & cacoëthe veteribus dicta, quæ tamen nonnullis sese vix produnt inunctis ante annos decem, aut plus eo, prout nimirum calor illius qui resoluit pigrior aut feruentior in subiectam materiem explicatur. Errores eiusmodi & sophismata nolui præterire, vt

Imposturæ cur cognoscendæ.

cuncti eiusmodi Thessalos vbi cognorint, imposturis hisce lætiferis non facilè

facilè capiantur; vtque abundè pateat quantum non modò ad veram scientiam caussarum cognitio conferat; sed & vt Syrtes & Sophistarum laquei, vt quibus illudunt sæpè vel optumos viros, insidiosi adulatorum scopuli promptius euitentur, nisi vitam venalem quis habeat, cui prius reipsa, quàm ratione cuncta experiri sit animus. Sed nequis ex affectu potiùs quàm rei illustrandæ studio hæc à me scripta existumet, faciam exemplorum finem, illud ex antè dictis statuens, erroris occasionem omnem in actione, in prædictione, in scientia, & arte qualibet potissimum ex ignorantia caussæ vel effectus, vel eius quæ inter vtrumque est analogiæ proficisci. circa materiem quidem sophisticen in rebus, circa formam in compositione magis & consequentiæ specie, quam διανοητικὴν appellaui. Aristoteles omnes Paralogismorum species ad vnam Elenchi ignorationem reduxisse visus est. *Elenchi ignoratio.* Sed & huius ratio prior in hoc axiomate nono, in caussa, effectu vel eorundem habitudine mutua est collocanda. 23 Similiter & argumentandi formulæ, quæ multis reflexæ dicuntur vel indissolubiles, ceratinæ, cocodrilitæ, *Sophismata reflexa, & crocodilina.* vt illud de Cretensis Epimenidis somno, de Corace Rhetore: quæ cum ita soluantur, vt verba dicamus accommodanda rebus aliis à se, non sibimetipsis, vti nec sibi scindendo repertus est culter, nec sibi tundendo malleus; quid aliud dicimus, quàm eam non esse rebus finalem caussam quam arbitrentur? Ita profectò in illa sorite captiosissima, cum malè coherent *Sorites captiosa.* ad demonstrationis necessitudinem intermediæ propositiones, vel vna hac ratione dissolues, quòd caussæ prioris per medias ad effectum vltimum non sit apta proportio. Solent autem qui capere volunt, idcirco conclusionem sibi primò proponere respondentis animo siue sententiæ ex diametro aduersariam; *Captandi optima ratio in disputatione qualibet.* mox ordine resolutorio, respiciunt quidem ad probationes proxumas, siue immediata principia, deinde ad priora vel antecedentia, quæ illis demonstrandis inseruiant, donec ad remotissima cogitatione ferantur: sed inter obiiciendum, id quod probare contendunt, non protinus dicunt; verùm vt meliùs ludant, axiomata communissima proferunt priùs, inde & sequentes conclusiones ordine, donec eò perueniant, vt ad conclusionis à respondente propositæ sententiam contradictoriam trahant: vel conuersim proposito & concesso, vt impossibili quiddam assumant, conclusionem primò assumunt, quam respondens vt veram statuit loco principij primi: hinc inferunt iterum propositiones varias atque intermedias plures, donec perducant ad impossibile, quod esse eiusmodi respondens concesserit priùs. Hic cui vel aures, vel pectus non acri aceto lotum prospiciat satis in longitudinem, eo necesse est compellatur, vt quod admiserit, admissum nolit, vel in contextu principiorum aberrasse demonstret. Proinde si vulpem inuitet grus, in eo securitas magna est, vt cùm remotiora principia vel axiomata proferuntur, statim respondens exigat, quorsum illa pertineant; aliena à proposito clamet, instet, atque vrgeat acriter, dum opponentis a-

tis animum more venatici canis exploret,& capiat priùs. Quin malo nodo ſępe malus quærendus eſt cuneus;& quod diſſolui non poteſt, vt nodus Gordius, diſcindi protinus debet. Itaque contra ſophiſtam vel rem clamoribus tráſigat,& moueri cepta ſurſum deorſumq; perturbet ſingula,quem admodū fieri in concertantium puluere ſolet,vt is qui audiat,nec finis in diſputatione

Sophyſtica reſpōſionum modi.

1 propoſiti,nec principij meminiſſe poſſit. Huius illi ſunt ferè ſolutionum Antiſophiſtici modi,vt:vel regerant grauiùs quiddam cùm inſtantia,& exceptio-
2 ne,vt vocant,quales in libellis apologeticis paſſim ſunt obuiæ. Vel vt cùm riſu excipiant,& tanquam impertinenter obiecta reiiciant,extenuentque: vbi magnum eſt acrioris linguę,lapideæ frontis,atque omnis impudentię pondus.
3 Vel poſtremò vti digreſſus à quæſtione præſenti,aliarum rerum commemoratione tenebras ingerat,quo vel inſtituti penitus obliuiſcatur, vel argumento cæteri ſatisfactum putent Plus itaque in diſputando plectrum oris volubile, audacia & pernix animus faciūt,quàm ſæpe vel omnis induſtria vel parta multis ſudoribus eruditio;præſertim quando quæratur(vt hodie paſſim)non tam quid verè ſit quiſque,quàm qualis appareat,& inter hominum ora verſetur.

Conclusio.

Oſtendimus demùm vniuerſam demonſtrationis ſpeciem neceſſariam, Dialecticam , & Sophiſticen, & earundem principia qualiacunque in vna cauſſarum,effectuum,& proportionēs medię cognitione fundari. Eſt enim in ſingulis ſua quædam peculiaris forma & ſua materies . Nam in formarum ſpecie, ille Syllogiſmorum eſt perfectiſſimus ,& ad demonſtrationem imprimis habilis,qui in figura fit dialecticorum prima,& modo primo: poſteriores hac forma magiſque ad demonſtrationis probabilem ſpeciem pertinēt,qui in figuris cæteris extruuntur , vel in modorum aliquo,qui ad illum figuræ primæ principem modum recta vel obliquè reducuntur . Ea demum Sophiſtica forma vel ſpecies eſt,cui propter ineptá compoſitionem vel diuiſionem aliquam vocum aut propoſitionum figuræ & conſequentiæ vitium ineſt,vt tamen intuētibus obiter rationi conſentanea videatur. In materiei genere neceſſaria maximè eſt cauſſa proxuma,ſeu nudè propoſita, ſeu ſub nominibus entium rationis,vnde à ratione maximè pendet & intellectu;cui,vt poſtea latiùs dicam, ſcientiæ habitus & intelligentiæ correſpondent. Probabilis illa materies dicitur,quæ cauſſas quidem rei probandæ vel effectus includit , ſed quadam extrinſeca ratione,& ſub nominibus magis vel ſigni, vel ſignatæ rei,cui proinde & opinionis habitus quadrat & virtus imaginatrix. Materies illa ſophiſtica apparens & non exiſtens ad ſenſus externos penitus relegetur : quando neque ſcientiam, nec fidem probabilem pro ſcopo affectat;ſed impoſturam palliatá, vanitatem & errorem merum. Sunt itaque totius Aetiologiſmi carceres primi vel effectrices cauſſæ intellectus,ratio,imaginatio,ſenſus. Sed cuiuſque principia propria,quantum ex veteribus colligi datum eſt,in breuem tabellam ita digeſſimus.

Principia omnis demonſtrationis.

Omnis

- Omnis demõſtrationis principia aut ſũt theorica, aut practica: & rurſus, vel cõmunia artibus ſingulis, vel alicui propria vniuerſim verò aut
  - Scientiæ. Huius principia ſunt axiomata, & veriſſimam demonſtrationẽ abſoluunt. eamq; rurſus vel
    - Propter quid græcis διότι. Huius generis ſunt pronuntiata & axiomata prima, ſeu primo vera quæ per alia probari non ſit neceſſe
      - Principia per ſe & protinus manifeſta, vt ſunt communes ſententiæ, ſeu conceptus & appulſiones animorũ primæ, vt
        - Totum maius eſſe ſua parte.
        - Contradictoria non poſſunt ſimul eſſe vera.
        - Quodlibet eſt aut non eſt.
        - Si ab æqualibus æqualia demas, &c.
      - Theoremata, quæ etiam à ſenſu & intellectu ſunt manifeſta ſed accedẽte nõnihil ratione, vt cum inductione vel exemplo
        - Definitionis de ſubiecto.
        - Generis de ſpecie proxuma.
        - Differentiæ conſtitutricis de ſubiecto.
        - Speciei de indiuiduo, & harum contradictor.
      - *Iſthæc potiſſimum debemus intellectrici facultati.*
    - Quia eſt græcis τὸ ὅτι per neceſſaria, ſed non prima: cuiuſmodi Theſes & Lemmata rectè appelles, quæ & priorem demonſtrationem ſepiùs exigãt
      - Hypotheſes, quę res eſſe vel non eſſe ſtatuũt, quæque quis ſibi concedi poſtulat.
      - Poſtulata, & Theoremata ordinis inferioris, neceſſaria quidẽ ſed per priora probanda
        - Generis remotioris de ſpecie.
        - Differentię remotioris de ſpecie conſtituta
        - Proprij de ſubiecto
        - Proprij de proprio
        - Proprij de differentia
        - *Hæc ad rationem potiùs refer.*
  - Opinionis. Vocitur huius principia maximè Problemata, licet & alio ſenſu id nomen accipiant alij. hinc argumentatio dialectica per probabilia & cõtingentia, quæque diſputantur in vtranque partem
    - Omnium, ſententia probabile.
    - Pluriũ, opinione probabile.
    - Paucorum, ſed ſapientum opinione probabile
      - omnium
      - plurium
      - maximè probatorum
    - Hæc rurſus ferè vel
      - Accidentis de ſubiecto
      - Subiecti de accidente
      - Accidẽtis de accidente
      - in genere
        - Quantitatis.
        - Qualit.
        - Actionis
        - Paſſ. &c.
    - *Hæc ad Imaginatricem virtutem magis ſunt referenda.*
  - Erroris: φαινόμενα ſiue apparentia, quæ latentem falſitatem includunt
    - Ratione vocis
      - Obſcurę
      - Multiplicis
    - Ratione contextus
      - Vocum plurium
      - Rerum in oratione comprehenſarum
    - *Hæc ad ſenſum exteriorem propiùs ſpectat.*

Præter autem ſententias nouem ad cauſſarum illuſtrationem à nobis hactenus explicatas, poſſem & alias plurimas recenſere, vtpote: *Axiomata alia ætiologiſmum concernentia.*

Quòd omnis effectus & cauſſæ mutua habitudo motus rationem in ſe includat, & perconſequens iſtæc perpetuò tria, agens, patiens, & proportionem mediam. 1

Requirit ergo & locum, & tempus; de quibus proinde copioſe inter prodidagmata phyſici diſputarunt. Verùm & nos eodem fonte endeixéos regulam ætiologiſticæ facultati maximè copulatam deriuauimus: ſed huius explanatio differetur in alium locum. Eſt præterea & illud propoſitionis non infime loco,

Caussas particulares in vniuersalibus contineri.

Et per consequens

Quæ nobis fieri fortuito casu vel contingenter appareant, siue per accidens, effectus esse per se respectu caussæ motricis primæ.

Sed infinita occurrent istiusmodi, quòd si aduigiles paulum. Mihi vero & communissima & necessaria maximè retulisse sufficiet.

Distinctio principij caussæ & elementi. Constat ex ante traditis demũ quænam sit vera distinctio Principij, Caussæ & Elementi. Etenim Caussæ nomen quàm maximè generale est Peripateticis, similiter & Principij, si loqui liberius voles, vt ita voces quæ vel in compositione vel resolutione sint omnium prima. Sin accuratè admodum vt Arist. Physicorum 1. Cap. 1. obserua dũtaxat ordinem vocum, obserua simul & nominis rationem. Ineptè satis hunc locum in scholis qui commentantur exponunt: quasi per caussæ nomen efficientes maximè comprehendat, per principia fines rerum vel artium quarumcunque; per elementa formã atque materiem. Est quidem istius expositionis aliqua ratio, sed ab authoris animo plurimum aliena. Sic enim ait, Cùm omnes doctrinæ vel disciplinæ, quarum sint principia, caussæ vel elementa, &c. Dein paulò post: Tunc enim scire nos vnumquodque putamus, cùm caussas primas, atque principia prima cognoscimus vsque ad elementa. Vnde & de principiis primis determinandum priùs affirmat. rectè itaque quid per principii nomen intelligat, ostẽdit postea: nam de materie & forma, ceu caussis proximis etiam sub principiorum nomine disputat priùs, tandem ad effectrices ordine, per caussas medias eleuatur. Quin ipsum principij nomen vt primam & caussam proxumam refert; elementum verò quiddam quasi in resolutione postremum. Videtur ergo & caussæ appellationem confusiùs paulò ad medias potissimum retulisse; vel, si minùs accuratè locutum voles, ad illam communem caussarum omniũ *Caussarum distinctio triplex.* (de qua tractat secundo libro) rationem extendisse. Fortè igitur & Aristoteles diuisionem caussæ non in latitudinem vnius tabulç tantum, sed & in longitudinem exporrexit. Cui nos adiungimus tanquam in altitudinem tertiam, quod alia sit caussa essentiæ tum naturalis, tum artificialis; alia verò consequentiæ in ratione vel dianoitica, quorum definitiones omnium ex ante demonstratis liquido constant. Atqui vt verbo dicam,

Cauf-

Caussarũ distinctio quęlibet aut velut

- In latitudinem
  - Forma
  - Materies
  - Efficiens
  - Finis

  & harum aliæ ſunt interiores alijs, ſiue effectui magis intrinſecę
- In longitudinem
  - Materies, proxuma, præcedẽs, extrinſeca
  - Forma, proxuma, præc. extrinſeca.
  - Efficiens, proxuma, remotiores ordine
  - Finis, prior, medius, poſterior

  Ita enim & longitudinis & latitudinis ratione cauſſæ quodammodo internæ magis vel peregrinæ, remotæ, vel proximiores dici poſſunt
- In altitudinem
  - Cum relatione ad Eſſentiam rei
    - Naturalem, quo quæſtiones ſimpliciſſime ſpectant de rebus abſtractim propoſitis.
    - Artificialem, quo ſpectant quæſtiones practicæ.
  - Cum relatione ad conſequentiã dianoiticen ſiue in animo noſtro, quo ſpectãt potiſs. problematicæ quæſtiones.

  Spectant eodem diſtinctiones triplices, à veteribus potiſſimum conſtitutæ
  1. Per ſe & per accidens.
  2. Abſolutè & cum relatione.
  3. Actu & poteſtate.

Licebit hanc tabulã in claſſis quoq; et ẽt caloriũ pluriũ effigiem redigas juxta præfixã ſpecie in tribus generibus claſſium primi libri.

Hæc de communi cauſſarum indole & diſtinctione præcepta, ad particularem artis noſtræ Cyclognomicæ neceſſitatem vt conuertamus, rerum ordo & tempus expectant.

De cavssis propriis artis *Cyclognomicæ, ſiue ad conſtitutionem Catholicæ Methodi requiſitis.*

CAPVT. II.

De cavssis exẽplaribus & elemẽtis Methodi primis, quoad Syntheticam ſeriem, abundè dictum eſt libro primo: nunc autem de propioribus ordine diſſeretur; quarum internę magis ſunt Forma atque Materies ab ipſa methodi conſtitutione, ſi mutuò copulentur, minimè differentes. At iuxta totius fabricæ compoſitorium filum priores occurrunt cauſſa efficiens, atque finalis; ita ſe inuicem reſpectantes, vt ratio vnius in alterius ratione comprehenſa videatur. Nos omnes ſuccinctè prius in tabulam redigamus, quàm particularis de vnaquaque mentio fiat.

- Caussæ constitutrices Methodi vel Artis Cyclognomicæ
  - Remotissimæ & exēplares, vt cæteres primi vel elementa Methodi
    - Archetypus
      - In Deo
      - In Natura & diuina fabrica
        - Mundi maioris
        - Mundi minoris
        - Mundi tertij & Reipub.
          - in
            - rebus mundi.
            - actionibus.
            - in studiis.
            - in fortuna
              - animorum.
              - corpore.
              - bonorum.
    - Ordines & classes rerum actu iam & rudiusculè per ideam archetypam constitutæ
      - Metaphysica
        - 1.
        - 2.
        - 3.
      - Rationalis vel logica
        - 1.
        - 2.
        - 3.
      - Physica
        - 1.
        - 2.
        - 3.
  - Præcedentes caussæ Methodi
    - Efficiens
      - Primaria vt facultas interior animi
        - intellectus.
        - Ratio.
        - Imaginatio.
      - Secundaria vel instrumentaria & sine qua non
        - obiecta Intellectus
        - obiecta Rationis
        - obiecta Phantasiæ
    - Finalis
      - Proxima, vt habitus siue cognitio
        - Sapientia.
        - Scientia
        - Opinio vel Peritia
      - Posterior actio vel effectio
        - Moralis
          - Ethica
          - Oeconomica
          - Polytica
        - ad vitam necessaria
          - Mechanica.
          - Liberalis.
  - Proximæ & veræ principes caussæ, vtque principia Methodi interna
    - Materies
      - communis
        - Quæstio
        - Responsio
          - & horū gratia
            - Resolutio
            - Diuisio.
            - Definitio.
            - Demonstratio.
      - Propria Methodo
        - Relatio Metaphysica ad Idem.
        - Relatio Physica secundum idem.
        - Relatio Logica circa idem rerum vel instrumentorum scilicet.
    - Forma
      - Accidentalis vt modus
      - Essentialis
        - via
          - à summis deorsum
          - à medio
          - ab imis sursum
            - Analysis
            - Synthesis
        - ordo
          - Simplex
            - rectus
            - circularis
          - compositus

Hæc est Caussarum omnium ad constitutionem Methodi summaria distributio, cuius series in tractatu cuiusque particulari deinceps est obseruanda.

Effectus discursionis Methodi. Effectus autem discursionis circularis rerum est ipsa cognitio per sua principia, caussas & elementa, quæ quandoque per se expetitur sola, quandoque ad actionem effectionemúe ab animo instituitur, tanquam vlteriorem contemplationis atque industriæ scopum.

Sed

Sed quænam sit huius partitionis ratio, paucis expediam. Discursio Cyclognomica vel circularis sub motus genere collocatur: Motus omnis sub actione vel passione: dicitur enim motus tam eius qui mouet, quàm qui mouetur. Vnde mox tria in vniuerso apparent. 1 Is qui mouet omnia, & ab altero non mouetur, infinitus scilicet secundum actum ac potestatem Deus. 2 Id quod mouetur ab omnibus, per se nihil mouet tamen, vt materies infinitum quiddam passibili vi, solaque potentia. 3 Id quod moueri simul, ac mouere potis est. mouere quidem magis quod ad naturæ apicem Deum se altiùs trahit, vt forma quælibet inter principia naturalia, præsertim quo quæque sublimior data est. sed moueri magis quod ad informem materiem propius spectat, vt corpus & qualitas siue syndrome accidentaria, præsertim quæcunque ignobilioris spiritus vel animæ vim sint ab origine consecuta. Forma itaque ad actiuitatem, Materia magis potentiam respicit; connexum vtriusque, Proportio. Hinc, teste Proclo, vniuersa aptissimè coaptantur, dum caussæ quidem perficientes ad tradendum promptissimę sunt: susceptrices verò ad participationem expergiscuntur; & illæ rursus potentiam porrigunt perfectricem: hæ autem potentiam aptitudinis à natura susceperunt. Proinde statim subiungit & potentiam duplicem; agentis vnam, quæ mater sit actionis; alteram patientis, quæ perfectionis sit susceptaculum. quorum talis requiritur respectus mutuus, vt quicquid sit effectiuum, sit planè exuberans in se, vltroque ad dandum incitetur; quòd vero passiuum, ad participationem assiduè gliscat, vt sit appetitus mutuus, ex appetitu congressus; vnde euitandæ priuationis gratia, continua formarum admissio vel expulsio circa idem subiectum siue materiem primam. Communis hæc actionis & passionis tum perfectricis & susceptricis caussæ ratio statim in sacræ historiæ limine per Moysem expressa videbitur, si verba singula sententiarumque contextum accuratiùs contemplemur. In PRINCIPIO creauit DEVS Cælum & Terram. & SPIRITVS Domini ferebatur super faciem abyssi. Hic enim præter æternæ illius trinitatis imaginem, cælum appellat non hanc ornatam stellis lucentibus molem, de qua particulatim posteà loquitur; sed quandam indefinitam nobis principij agentis Idæam, vti per terram caussæ susceptricis, si Philoni credimus, & Iohan. Pico in opere Heptaemero, huc illud summi poëtæ pertinet,

Partitionis ratio in principijs & caussis constituēda Methodi.

Tria præcipua in vniuerso.

Potētia duplex.

Cæli & terræ nomen in sacris.

Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus Aether
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Vt autem in vniuerso perficiuntur omnia quodam continuò motu, cuius sit stabile centrum, sit stabilis & primus motor. Idem & in scientia quauis inuenienda vel constituenda vsuuenire cogitabis: idem denique in hac arte Cyclognomica vel fabricanda Methodo. Oportet enim & motum esse & id quod moueat & quod mouetur: quorum singula vt proportionem obrineant mutuam, & symmetriam nullibi interruptam, summoperè necessa-

Vniuersi analogia ad Methodi fabricam.

rium duco: cùm illud ſit primum felicitatis caput pro conſecutione propoſiti finis, vt ad finem annixi agentis ſit iuſta proportio ad ipſum patiens. Motus verò cui incumbimus ſit maximè ſimplex angulorum omnium vel anfractuum expers, idemque vel circularis omnium perfectiſſimus, vel ad circulum ratione compendiaria reducendus; vt tum principio mouenti, tum rei circa quam mouetur exactè conſentiat; nec extrà illorum limites digreſſus animus per auios ſaltus, & inhoſpita ſaxa longè lateque à veritatis portu in erroris ſcopulos transferatur. Id autem quod in diſcurſu mouetur & mouet maximè, eſt humanus animus à ſua partim ac Dei prouidétia pendens, orbem vero gubernans hunc elementarem. Quod tantùm mouetur eſt ipſa materies Methodi, circa quam vt rerum natura, vel earundem mutua potiùs & ſecundum artificis ſimilitudinem compendioſa relatio. Quod tantum mouet, eſt vnus qui EST vnus omnium Deus, circa quem natura voluitur vniuerſa, velut centrum immobile, indiuiſum, & qui circa eandem reuolutus in infinitum, exporrectæ circumferentiæ ſpeciem aliquatenus repræſentat.

Ad Deũ omnia referenda.

Primò itaque ad Deum omnia ſunt referenda. Sed Deum, vt ſtatuunt omnes, non niſi ex operibus confusè vel ſub ænigmate contemplamur, quæ cum in ternatium, vt demonſtraui, optimè digerantur, aptiſſima erit & animi, animæque & totius hominis diſtributio in partes analogas tres, quibus reſpòndeat & finium numerus cum ratione vniuerſa, animorum ſcilicet habitus tres, reſpondeat deinceps & motus Cyclognomici forma triplex, & Materia triplex.

Diuerſa conſideratione ratio de anima, déque ordinibus, hoc & præcedente tomo.

Quid igitur? nunquid de Anima deque ordinibus ſingulis dictum eſt ſuprà, & nunc eandem repetimus cantilenam? Minimè. Nam illic de Anima dictum eſt, vti pars vniuerſi ad membra eiuſdem cætera comparetur; quippe quæ non tantum circa res exteras occupetur, vel extraneas à ſe: ſed quæ dote Deum pulcherrima in ſe conuerſa, ſeque à ſimulachris ſenſibilibus retrahens circa ſe ipſam celerrimè moueatur: Hic autem de anima diſſeretur, vt eſt effectrix Methodi cauſſa, & quatenus eius diſtributio ad partes Cyclognomicæ facultatis cauſſaſque cæteras adamuſſim correſpondet. Similiter de rebus naturæ cæteris, deque earundem ordinibus illic abunde eſt diſputatum, vt ſunt futuræ diſcurſionis præludia, & confuſa quædam *μονογράμματα*, vtque ad vniuerſi potiùs fabricam ſpectant: hic autem de ordine generatim, deque relatione rerum omnium triplici ſuccinctè & breuiter repetam, vt ſunt iſtius Methodi principia proxuma: quibus nimirum inuicem copulatis perficienda ſit ſphæra Animæ rationalis, ſit conſtituenda Methodus illa Catholica, de cuius circulis, & ratione pleniſſima, dicetur tertio libro.

DE METHODI CATHOLICÆ *Effectrice caussa, Anima scilicet Rationali.*

CAPVT III.

INter discursionis Methodicæ caussas prima sese spectandam profert efficiens, idque secundum viam planè syntheticam.

Caussam efficientẽ duplicem recensuimus: Primariam scilicet, & succenturiatam alteram, vel instrumentariam quodã modo, Logici, *sine qua non*, appellarunt. Horum ratio cum passim in triuijs cõstet, non est quod nos diutiùs ad altiora properantes remoretur: mihi etenim id maximè operæ pretium puto, ne in farraginem prorsus immensam hoc opus excrescat, ea pro ferre potissimum ex definitionum, diuisionum, & axiomatum genere, quæ vel ad propositum finem imprimis sint necessaria; vel à veterum, & recentiorum placitis nõnihil paradoxa, & peregrina videantur. Alioqui in hoc naturæ theatro amplissimo nihil penè ingenio meo æquè molestum fuit, quàm multa vel opportuna spectare procul, quę scripto non licet attingere, quod multis quoq;, de quibus tractare vberius velim, tẽpestiuè cogar manum aut calamũ submouere. Sed reprimendus est ardor insatiabilis, ne plus ingerere, quam aliquando posse conficere videamur. *Effectis duplex.*

Nam fugit interea, fugit irreparabile tempus,
Singula dum capti circumuectamur amore.

Effectrix caussa primaria, vel secundũ se tota, vel secundũ partes suas singulas in cõtemplationem cadit. Itaq; primũ de Homine toto; mox de Humano Animo; & tandem de partibus eiusdẽ singulis tractandi seriem prosequamur. *Effectrix primaria.*

Hominem antiqui Philosophi, non lubẽter admodum, definiunt animal ex anima & corpore cõstitutum; sed animam potius vtẽtem corpore. Nam quod corpus induerit, profectò hanc mortem hominis quandam, vel incarcerationem potius, quàm vitam aut perfectionẽ arbitrantur: quandoquidem iste delapsus per alarum reuulsionem animum à diuinis seiungat (vt Porphyrio visum fuit) à quibus intelligentia, potestate, & puritate implebatur. Connectit autem generationi, mortalique naturæ; vnde caduca obliuione, errore, & ignorantia imbuatur. Nos, sacris initiati fontibus per Baptismum & gratiam spiritus sancti, aliud statuamus; quod nec Platoni fortassis absonum fuerit in Timæo, vbi mundum hunc laudat inferiorem, ac Dei opificis prouidentiam admiratur; ideoque vult animum corporibus alligatum, vt mundus ornetur magis, atque hoc descensu authorem omnium res vnaquæque pro statu suo colat ac veneretur. Cùm enim hominem sibi proposuerit ab initio mundi vt vniuersi finem, visus est sanè Magnus ille hominum sator, ante illorum fabricam obscuræ cuiusdam resolutionis speciem in animo habuisse (si loqui paulisper more corporeo licet) à fine primario ad caussas proximas, præcedentes, & elementa. Nam quia hominem voluerit animal istiusmodi, teste Mercurio in Asclepio, quod simul & Deum opificem colat, & cum Deo *Ratio copula, qua humanus animus corpori iungitur.*

mundi

mundi maioris partem hanc infimam regat atque gubernet; iuxta gubernationis sedulitatem præmium consequatur. idcircò eundem ex illa natura duplici, mortali atque æterna conformauit, vt ita productum vtrique suæ origini satisfacere possit, æterna incolere scilicet, & gubernate terrena. Debebat enim sensibilis mundi sphæris singulis imperatrices animas suas. Sed cum in orbe hoc sublunari vnius id animæ beneficio nequaquam effici possit, sitque incorporei ad planè corporeum nulla proportio; idcircò data est huic sphæræ & gubernatrix stella, nimirū anima rationalis, angusto quidē ergastulo comprehensa, sed quę sibi cōgenitis alis per infinitos circuitus omnē naturæ ambitum superet, elementorum molem circumfusam, cælos & astra transcendat. Vnde per vices tum vitam cælestem, tum terrenam transigat, intelligentiæ, imaginationis suæ, ac rationis orbes à Deo recipiens, propriaque inuentione definiens, sed certis duntaxat temporum curriculis duraturos. Sunt ergo istius coniugij fines, Dei opificis gloria, mundi perfectio atque ornatus in ordine potissimum constituendus; deinde vt conuersemur mutuo in ciuitate hac vnica mundi inferioris, vtque pugnantes affectibus hisce corporeis æternam magis fœlicitatem (quò spectant omnia) virtute spontanea promereamur. Nam etsi hanc ipsam tribuere ad bonitatem Dei maximè pertinebat; gratis offerre tamen (vt libera potestate scilicet nihil ad diuinam gratiam gratuitam conferamus) non foret omnino absque iniustitiæ nota. Sed cum de finibus sat liquidò constet; dicamus porrò de connexionis modo.

Fines hominis creati & corporibus mundi.

1.52—

In omni re naturali perfecta duo principia, masculinū siue actiuū vnum, & passiuum alterum seu fœmina.

Cùm Deus in mundo hoc inferiore singula (fortassis & in cælesti similiter nobis parum cōspicua regione) ad ortum, interitumq;, seu generationē & corruptionem procliuia fecerit, minus tamen magisque in his vel illis, iuxta maioris concretionis minorisque vestigium, quod à formarum lenone spiritu corporibus inoleuit: Idcircò plantauit in speciebus singulis ad æternitatē mundi principia duo, actiuum vnum, vt marem; & passiuum alterum, fœminam. Ita enim amborum sexuum rudimenta primùm in cælis apparent, dum inter Zodiaci signa, inter erraticas stellas, inter quadrantes orbium singulorum, masculina quędam, fæmella reliqua censeantur. etsi ego vsu id obseruarim, à luce potissimum vim esse innati calidi in rebus omnibus; verùm à motu sexuum differentiam: sic vt planè directi & concitatiores circa conceptum, vel ascendentes in orbibus illis eccentricis atque epicyclis, ad masculorū generationem maximè conferant; præsertim si ipsa materies vtriusque seminis correspondeat: fœmellæ autem conformationes à caussis contrarijs adiuuentur. vt sit plęrisque temporibus visum in regione quapiam nasci subinde continuè mares, subinde fœminas. Habes & sexus imaginem in elementis 4. & eorundem qualitatibus primis, secundis & tertijs. Calor enim & frigus sunt qualitates masculinæ, humor & siccitas fœmininæ Confer te ad plantas atque metalla: est vel in speciebus singulis mas & fœmina, vt in Absinthio, Abrotano, Dactylo, Myrto, præsertim in illis generibus Orcheon siue Testiculorum (si Satyria simul annumeres) quorum ego industria magna voluptatis ergo me repe-

risse

riſſe ſcio diuerſas ſpecies floris figura & folijs oppidò differentes, tum mares tum fœminas vſq; ad ſpecies 36. aut plus eo, infinitas ſi differentias colorum atque accidentarias cæteras quis exquirat. Quòd autem ad communem omnibus in generatione formam attinet: naſcuntur quælibet ex duplici ſemine, peculiari quodam & maſculo, quod ab eiuſdem generis planta deciditur, & communiore altero terris indito, licet vel in hac ſint plantis quibusque propria, quorum gratia inſeuit natura radicibus ſenſum, vt genuinum ab alieno promptè dignoſcerent: Vnde & plures inutiles herbæ vel ſponte ſua ex hiſce infuſis ſeminibus pullulant. Suntque alijs ſtirpibus, lapidibus, rebus metallicis regiones aliæ domeſticæ magis, aliæ exoticæ & peregrinæ. *Duplex ſemen.*

Hinc poëta Georg. I.

Hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ,
Arborei fœtus alibi atque iniuſſa vireſcunt
Gramina. nónne vides croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur? &c.

& paulo poſt:

Continuo has leges, æternaque fœdera certis
Impoſuit natura locis, quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem,
Vnde homines nati durum genus.

Ita demum & in hominibus ſemen duplex fœmellum, & maſculum, quorum iſtud agentis (teſte Hipp.) illud paſſiui principij obtinet rationem, etſi plærique vlteriore ſectione ſemen vtrumque ſubdiuidát; ac tum in mare tum fœmina & maſculinum & fœmininum ſemen eſſe contendant, quod mihi à ratione penitus viſum eſt alienum. Nam differentiæ ſexus in generatione illa potiſſimùm cauſſa eſt, quod nunc ab vno principio plus, nunc ab altero in molem conceptam fluxerit, & ſi parentum ſimilitudo accidentaria, vt in vultu & aliarum partium conformatione vel ab imaginatione concipientis, vel alia quauis occaſione mutetur. *Similitudo probum vnde.*

Sed præter hæc ſemina duo particulatim in vnamquamque ſpeciem concurrentia, concipere nobis oportet & ſeminarium tertium, quæ nihil ſit aliud quàm forma ſpecifica intra communioris ideæ ambitum comprehenſa. Etenim ex multis particularibus formis in mundo intelligibili forma quædam conflata eſt vnica, qualem vel omnicorpotem, vel pantomorpham viſus eſt appellaſſe Mercurius, dum ex ſpecificis pluribus paulatim in vnam genericam ſubalternam, & hinc in generaliſſimam referuntur. Itaque gignendarum rerum ſpecies vel ideæ, quandiu in illo communi ſeminario deliteſcút, reuera ſunt vnum quid diſtinctæ ſolum ſecundum potétiam ſiue reſpectum ad ſpiritum, qualitatem, corpus atque materiem informandam. Eiuſdem quoq; communis formæ in vniuerſo cómunis eſt ſpiritus, cómunis qualitas atq; ſubiectú, mundus ſenſibilis ſcilicet mundo huic minori vndiq; circumfuſus: quemadmodum paſſim totius ratio aſſiſtit partibus ſingulis, idea communis ſpeciebus *Præter ſemina duo commune ſeminarium ſiue exemplaris ratio.* 137 παντομορφης μας.

f inferio-

inferiotibus, vti Sol ſuo calore & lucis viuifico radio plantarum ſeminibus & terræ ſimul aſſiſtit, ea quæ ſunt poteſtate in actum prouocans, quæque imperfecta perficiens & elaborans. Ita enim duobus ſeminibus eiuſdem ſpeciei ad generationem hominis vel alterius animalis ſe mutuo complectentibus accedit illa mox omniformis anima, ſeu ſit ipſius mundi, ſiue in mente diuina, cui radius ſimplex, verùm multiplices ſpecies nondum actu, ſed ſola duntaxat poteſtate inuicem differentes, donec & particularium ſeminum ſpiritus cum vniuerſi ſpiritu copuletur: quod non fit prius, quam illi ſubiectam ſibi materiem, ſeu ſeminis maſſam per qualitates congruas in eam aptitudinem redigant, vt influentis ſpecificæ formæ dignum ſit receptaculum.

In vnoquoque ſemine triplex natura. Subſtantia corporea. Qualitas.

quod vti commodius aſſequaris, illud imprimis cogita, quod in vtroque ſemine triplex natura contineatur, primò ſubſtantia planè corporea ex mundi elementis oriunda, ſed ex paterno, maternoque ſanguine velut principijs proximioribus. Hanc ſuprà conſiſtit qualitas ſiue ſyndromi accidentaria ex accidentibus multis præſertim proprijs, & neceſſarijs in vnius potentiæ indiuiduam rationem temperata, quæ nobis licet externa dicatur, alijs tamen vel abditis vel minimè ſuccurrentibus, plerunque ad iudicandum ſpeciem profertur eſſentialis differentiæ loco.

Spiritus.

Supra qualitatem conſtituo Spiritum, qui meo iudicio, & ſecundum mentem Hipp. lib. De dieta de carnibus, à verè innato calido minimè differt, vti nec ille communis ſpiritus mundi ab elemento ſtellarum, quod multi in ore ſæpius habent, intelligunt ſanè perpauci.

Spiritus [illegible].

Hic ille eſt Spiritus aduentantis formæ, vel animæ primarium inſtrumentum: connectit formam corporibus, vti alligatur ijſdem ſpiritus intercedente vehiculo qualitatis. Ille eſt idem ſpiritus quem cenſet Hippocrates cuncta perficere, nectere, videre & intelligere. alioqui enim neceſſe fuerat ex animabus animam naſci quadam multiplicationis inepta ſpecie, ac ſtatim in rudi conceptu habitaret forma perfecta, foretque vel animatum ſemen. abſit, abſit, ſic enim animarum nimis & ganeones & ſcorta prodigerent.

Generationis forma.

Verùm in ſemine cum qualitate (vt dixi) deciditur ab vtroque parente ſpiritus, qui quoniam in eo loco ſunt elaborati, cui à corde arteriæ, à cerebro nerui, & ab hepate venæ plurimæ inſeruntur; idcircò diuerſis humorum atque ſpirituum generibus tribus, velut in maſſam vnicam confluentibus, formatur & corpus vnicum, & vnus gubernator ſpiritus; in quo tamen ideæ permanent illarum partium omnium, figurarum, qualitatum, vnde originem traxit. Nec ceſſat penes illarum occultos impetus & efficaces maximè, poſtquam ſubiecto idoneo proportione media copulatur, diſponere ſingula, vel ab initio in qualitate atque materia, vt formæ ſpecificę (cuius rationem ſemper obſeruat omnemq; neceſſitudinem ad facultates & actiones) hoſpitium commodum, vel ſubſterniculum fiat: quin, mea quidem ſententia, dum toti totus incumbit, toti totus permiſcetur, neceſſe eſt omnium partium cordis, hepatis, cerebri, carnis, neruorum, oſſium, &c. conformationem ſimul incipiat; verùm propter materiæ inæquabilitatem, propterque maioris perfectionis neceſſitatem, non æquè

æquè celeriter cunctas absoluat. prius enim perficitur hępar quàm cor; prius cor quàm cerebrum; prius carnosæ partes quàm solidæ. quæ tamen opinio Galeni sententiæ minimè conuenit. Itaque cum sit penes tempus perfectionis ordo,& quo quidque nobilius, eò tardiùs absoluatur: non erit absurdum, infundi hominis Embrioni primo vitam plantæ velut communiorem ideam quampiam,paulatim vlterius cõtendente spiritus energia; & vitam vegetatricem in animalis ideam stringi, donec postremo in humanam speciem coarctetur. Nam ille infusus vtriq; semini spiritus,& exquisita mixtione in vnum temperatus paulatim se iungit cum assistente foris sibique contiguo spiritu mundi,dum ex perfectione maiori & qualitates cognatæ inuicem fiant; quæ quidem cognatio cum sit communior primo, magisque confusa, confusiorem quoque sed sibi tamen affinem ex pantomorpho imaginem trahit; ac tandem, vbi perfectio qualitatis ad certam speciem magis accesserit, mox tota species influit ex mundo intelligibili iam actu distincta, cum illi spiritui spiritus mundi maioris,& qualitas qualitati καθ' ὅλων fuerint complicata. nec tamen ex temporis illa vicissitudine diuersas animas in idem influere compositum naturale dicemus. nam ille spiritus qui cuncta perficit, eadem & in vnitate continet, ac non diuersas species inuicem copulat; sed tantum communioris vel minus communis nomine differentes, donec ad eam specialissimam speciem perduxit singula, cuius ideam sibi proposuit ab initio, dum tota fabrica vnius corporis, qualitatis, spiritus, animæque vel speciei esse dicatur.

Nil adeo mirum est virtute vnius spiritus inclusi seminibus ita absolui omnem specificam rationem, vt & sensibile corpus prioris corporis figuram referat vniuersam. Diuisum est autem id vniuersim secundum longitudinem; rursus latitudinem atque profunditatem. In longit. quidem spectamus potissimum ventrem supremum seu caput; medium seu thoracem, & metaphrenum; postremò & infimum quendam ceu lumbis atque abdomine comprehensam regionem. Si latitudinem spectes, subdiuidam rursus in partes principes cor,hępar,cerebrũ deferentes,vt venas,neruos,arterias,& copulatas, vt partes solidas, atq; carnosas: si altitudinem,diducam singula denuo ad minutum vsque in centrum,aream & circumferentiam. Vnde & morbi affectionesque triplices ex motuum triplici specie,tres quoque oppositæ morbis curationum species,quæ tanquam artis capita fortassè non turpiter referantur.

Hominis diuisio triplex in longit. latit. & profunditatem. 58

Homo itaque totius methodi efficiens caussa est,non quidem totus,verùm potissimùm secundum animam & corpori præsidem formam.

Nec anima rursus secundum se tota, verum duntaxat sui principem partem in cerebro collocatam, licet eadem princeps & in corde, & partibus cæteris deesse non videatur: verùm agamus primo de anima tota,sicutde toto homine sermo est absolutus.

Animam Organici corporis actum, siue ἐντελέχειαν pro sequentium intellectu ita diuisimus.

Anima distributio.

- Anima in homine secundū facultates alia
  - Communis est plantis
    - Nutritoria
      - Concoctrix
        - In visceribus
        - In vasis
        - In partibus
          - Solidis
          - Carnosis
        - vnde
          - Attractio
          - Retentio
          - Alteratio, in similem substantiam
          - Expulsio
      - Elaboratrix posterior —
        - Appositio
        - Agglutinatio
        - Assimilatio
    - Auctrix
    - Generatrix
      - hæ nutricem passu propiore comitantur
  - Communis & brutis animantibus
    - Apprehēsiua
      - Sensitiua in cerebro sita
        - Exterior
          - Visus
          - Auditus
          - Gustus
          - Olfactus
          - Tactus
        - Interior
          - Sensus communis
          - Phantasia
          - Ratio passibilis subobscura
          - Memoria & Reminiscentia
    - Appetitiua seu irrationale desiderium & cupiditas quædam
      - Irascibilis circa bonum vel malū arduum. In corde se sedem habet
        - Circa bonum
          - Spes
          - Audacia
          - Desperatio
        - Circa malum
          - Timor
          - Ira
          - Mansuetudo & tranquillitas animi.
      - Concupiscibilis circa bonum vel malum simpliciter, In hæpate sita
        - Circa bonum
          - Amor
          - Desiderium
          - Delectatio
        - Circa malum
          - Odium
          - Fuga
          - Tristitia
    - Motrix siue Impulsiua vis è cerebro dimanans ad subiectos musculos per neruos & membranas.
      - Animæ cognitricis impulsum sequens, vel sensum ipsum
        - Volandi
        - Natandi
        - Ambulandi
        - Serpendi
        - Saltandi
      - Appetitum sequens
  - Homini propria quæ nullo nititur organo corporeo nec corpori permista est, sed tantū velut gubernatrix assistit.
    - Intellectiua
      - Agēs
      - Patiens
      - Cōcreta
      - Abstracta
      - Vniuersalis
      - Particularis
      - Affirmatiua
      - Negatiua
      - Speculatiua
      - Practica
    - Memoratiua sublimior scilicet quæ notionum formulas sibi ab origine insculptas gerit
    - Appetitiua rationalis vt voluntas
      - Amor diuinus
      - Desiderium diuinum
      - Gaudium verum
      - Spes diuina

Oportet nos autem & animæ & animi ipsius rationem ante omnia contemplari, eo quod hæc ipsa non tantum discursus varios & discursionum circulos præstent atque efficiant, verùm & circulorum, ordinum, viarum, ac terminorum omnium Idæam Archetypam in sese complectantur, iisdemque rursus velut pro fine, pro materie siue subiecto vltimo substernantur; vnde respectu discursionis Cyclognomicæ & caussæ efficientis rationem obtinent & formæ, quodammodo verò & finis atque materiæ. Ab ipsa etenim humana mente velut immenso quodam Oceano tot fluminum recti atqui obliqui cursus oriuntur, in eundem conuersi denuò reflectuntur, ac postremo per animum velut exemplar omnis doctrinæ ac disciplinæ ordo formatur, in animo natus ibidem & rationem stabilem & sedem fouet sempiternam. Etenim Rationalis anima, teste Plotino, à summo bono procreatur per intellectũ medium, vnde ab vtroque sibi desumens aliquid, per ipsum bonũ vnitatis particeps facta est, per mentem verò primã & ordinis & pulchritudinis, quæ in notionum atque idearum omnium optima dispositione consistit. Rursus cum in mente opifice hanc potissimum trinitatem Platonici animaduertant, vnitatem, pulchritudinem, ac potestatem, quamuis in deo omnes omnium rerũ species sint maximè vnitæ, simplices ac secundũ formalem rationem connexæ; Deum tamen non tam ex rei conceptæ quàm concipientis natura nunc sub entis primi, nunc sub vnius, nunc sub boni summi magis ratione considerant; Naturæ vnionis essentiam magis annectunt; Boni pulchritudinem; Veri potestatem & robur. Itaque in rebus vniuersi ex hisce tribus principiis sacræ ternionis flumen quoddam continuum ducunt, vti monstratum est supra.

Cur de anima accuratius disputandum pro inuenienda Methodi ratione.

Trinitatis progressio.

Accedit huic sententiæ Proclus, etsi diuinis nominibus paulo inter se aliter comparatis, Cùm tres sint (inquit) in diis intelligibilibus occultisque rationes, & prima quidem obsignata sit bono, ipsum videlicet bonum ex se intelligens, vbi (sicut sacra eloquia tradũt) paterna primum est vnitas, secunda autẽ per sapiens designetur, vbi prima viget intelligentia, tertia per pulchrũ definiatur, vbi intelligibilium est pulcherrimum. Secundum tres has intelligibiles caussas, tres quoque virtutes in vnitate conueniunt, atque per vniuersum defluũt, Fides scilicet, Veritas, Amor. Fides quidẽ omnia firmat in bono, Veritas autem omnem in entibus cognitionem explicat, Amor denique conuertit omnia congregatque in pulchri ipsius naturam. Subiungit statim: Eiusmodi sanè trinitas hinc per omnes deorum progreditur classes, omnibusque ad ipsum intelligibile irradiat vnionem: sed diuersimode pro ordinis cuiusque suscipientis ratione diuersa. Nec est quod istam varietatem in collocandis diuinis nominibus admiremur, cùm cũcta per modũ vnius sint semper in vno Deo, nostra tantum caduca cogitatione distincta. Sed rectiùs hæc Petrus Lombardus ex authoritate Ecclesiæ, cui nos assentimur.

Tria formarum genera.

Ex eodem fonte diuinus ille Plotinus in vniuerso tria deducit formarum

geneta; prima quidem infimarum & naturalium, quales in mixtis atque elementis apparent; alia verò mediarum & rationalium, quales in hominum genere contemplamur; postremò diuinarum & suprà naturam existentium, vt sunt diuinus intellectus, mundi opifex, rerumque ideæ, id est, diuinæ intelligentiæ actus primi & rerum exemplaria. Harum formarum illæ, quas naturales diximus, materiæ insunt simul & adsunt iugiter; superiores verò & diuinæ ipsi nec inesse videntur, nec adesse iuxta naturæ cognationem; mediæ verò medio sese erga illam modò gerere statuantur; nam materiæ nō insunt quidem, sed propensione quadam assistentes eandem fouent, formant, atque viuificant, atque hinc pariunt humanum animal medium inter mentes angelicas & brutorum animas, totius verò vniuersi, teste Mercurio, nodum & vinculum.

Tres virtutes animorum. In hoc eodem animali ab eadem ternione Pythagorica tres præcipuè animorum virtutes colliguntur. 1. Cogitatio, ratio, consilium; homini quodammodo propria. 2. Intelligentia, sapientia, mens actiua; homini cum angelo cōmunis. 3. Coniectura, phantasia, pænes quas vix à brutis, præterquam accidentali modò, dirimitur. Vnde & tres homines alicubi in singulis recensebat, Idealem, Rationalem, & Sensualem, in vnius humani animalis speciem adunitos.

Distributionis ratio in anima rationali. Verùm vt animorum omnem animarumque partitionem in pauca capita, inque vnam tabellam contrahamus, in qua velut speculo naturam totius atq; actiones singulas accuratius contemplemur: Animam sanè imprimis simplicem homini datam atque impartibilem dico, iuxta similitudinis rationem, quam ab opifice, cuius germen existit, primum est assecuta. Propter itaque partiri nostrum nihil penitus huic dignitati derogatur; etsi enim insectilis est tum anima, tùm animus ipse secundum substantiam, diuiditur tamen à ratione nostra iuxta facultatum spirituum atque actionum numerum, quas in nobis oppidò differentes secundum partium corporis atque organorum diuersitatem potis est exercere; quemadmodum in simplicibus medicamētis, quorum plurima licet duabus tribusúe qualitatibus prædita, sic tamen easdem in vnitate continent, vt nulla ipsarum alteri officiat, sic tamen suo tempore & loco singula suas exerceant vires, ac si in eodem subiecto naturæ contrariæ simul existant, ac prorsus separatæ; cùm tamen in formæ vnius characterismum potiùs coalitæ videantur. *Simile.* Idem ex Solis radio pulchrè intelliges, qui ex ipso lucido corpore lumen in orbem subiectum deferens, natura quidē vniformis & simplex apparet, per vitreas verò fenestras variè coloratas, hinc inde transmissus, diuersi coloris speciem induit peregrinam, vnde & animalis spiritus, teste clarissimo philosopho Actuario, in cerebro naturæ simplicis atque vniformis generatur; qui postea ad sensuum singulorum organa dimissus instar solaris radij momento in plures sese transformat species, secundum partis subiectæ indolem; quarum adminiculo commodum fiat ac prorsus analogum diuersi tum sensus tum actionis animalis instrumentum.

Anima

Anima itaque cùm ſit ſimplex ſecundum eſſe, ratione tamen eſt diuiſibilis,ac primum quidem vita illius, teſte Plotino, duplex exiſtit: Prior ſanè & *Vita animæ duplex.* ignobilior, per quam fato quodammodo ſubiecti ſumus, eſt forma corporis 1 corporibus affixa in alio ſubſiſtens ſcilicet,& eius velut pars exiſtens: Hanc diuiſimus in ſenſitiuam, appetitiuam,& motiuam. Poſterior & multo priore ſublimior,quæque & tempore,iuxta Mercurium,& fatis antiquior nos cum velimus à fato liberat,forma eſt humani animalis à corpore libera, præſes alterius vitæ in ſe ipſa ſemper permanens. Ea corpori velut gubernatrix aſſiſtit quidem,corporeis tamen particulis minimè permiſcetur. Interim per amorē atque affectionem ad ſenſus quandoque aut ſimulachra delabitur, ſubinde in ſe conuertitur, ſæpe & ad mentem ſuperiorem alas explicans, ad ideam idearum vſque conſcendit.

Hæc igitur poſterior vita pars noſtri immortalis dignior, & veluti vitæ 2 prioris exemplar iuxta artificis normam exactæ quoque trinitatis imaginem ſeruat, Intellectu ſcilicet, Ratione, ac Phantaſia; quæ quidem poteſtates tres duobus rurſus extremis continentur, Deo nimirum ſupra omnem intellectum atque naturam; Senſu atque ſenſibili re, ſub animæ humanæ poteſtate; Naturæ autem affinitate (iuxta Actuarium)ſenſibilium iuxta & intelligibilium vnumquodque cognoſcimus; quo quidem argumento vel ſolo animorum immortalitatem ſatis demonſtrabat.

Mens itaque humana cógnoſcit vel
- Natura & ſimilitudine
- Excellentia
- Participatione

Ea nimirum
- Quæ ſecundum ipſam ſunt; hinc Ratio.
- Quæ poſt ipſam ſunt; hinc Phantaſia.
- Quæ ſupra ipſam ſunt; hinc Intellectus

Mens quidem ſuperior anima noſtra excurſu ad ſimilia gaudens,ſpecies ac *Mens ſuperior animæ.* notiones primum intelligibiles concipit, ſenſui è directo oppoſita, radium tamen dimittit in facultates ordine inferiores.

Intellectus verò menti dignitate proximus à mente ſuperiore hanc idea- *Intellectus agēs.* rum lucem accipiens, in facultates quæ deinceps ſunt ſpectacula traducit quantitatis atque coloris expertia.

Hæc deinde excipiens rationis facultas ambigua inter extremas (quippe *Intellectus paſſibilis.* quæ ſpectris inſtabilibus notiones ſtabiles iungat) imaginationi velut per manus tradit.

Ea demum paſſioni obnoxia magnitudinem iungit, & qualitatem,figuras, *Imaginatio.* ſitus,colores,habitus,tempus,& locum;eſtque eadem ipſa animalibus brutis velut œconomiæ totius apex & regula.

Conuerſim rurſus à ſenſibus ſumpto initio, vis animi phantaſtica ſenſi- *Senſus.* bilium

biliũ rerũ simulachris agitata alarũ quasi suarũ explicatu sese in sublime tollit, cui mens suprema opposita per diametrum radium diuinæ lucis immittit, quorum concursus excipiẽs ratio quę pro natura sua potest ad quæcunq; velit annuere, diuersis tamẽ inter se afflatibus immutata cũcta diuidit atq; cõponit.

Generalem hanc animi partium rationem officiorumq́ue differentias ex subiecta tabula melius assequeris.

¶ 1. DEVS.

* Status SOLI comparabilis Supra animam.

- Summum bonum extremorum alterum.
- Cognoscit per essentiam suam.

Respectum habet — Dũtaxat ad seipsum, iuxta Platonicos.

¶ 2. INTELLECTVS PRIMVS.

Hæc tamen omnia potius iuxta veterum Philosophorum & Zoroastri doctrinã, quàm Christianorum intelligenda memineris.

Communis & iuxta Merc. Dei filius, Mens, Opifex, Expressum boni verbũ formas tãtum in seipso respicit tanquam vniuersi totius exemplari perfectissimo, vnde & mundus intelligibilis, Mundus idearum, prima vita atque essentia nominatur.

Respectum tamen obtinet:
1. Ad Deum atque vnitatem, à qua formatur.
2. Ad seipsũ prout existit in se, atq; in multitudinẽ idearum delabitur.

* Status lumini comparabilis.

¶ 3.

ANIMA RATIONALIS seu humanus animus, ea formas & intra se & extra se respicit, hęret menti vt inde subsistat, alatur cognitione & perficiatur; hęret corpori vt ipsum regat: vitam præbeat atque perficiat.

Huius igitur gradus & partes sunt

INTELLECTVS secundus, Agens, Apex animæ Rationalis, rationis pater, cuius beneficiò formulas obtinemus ab intellectu communi.

Cognoscit per ideas notiones seu qualitates infusas atque congenitas, versaturq́ue circa subiecta vniuersalia abstracta à materie, immutabilia & æterna, ipse immobilis, non vtitur instrumento corporeo, descendit tamen aliquando per amorẽ, idque secundum radium potius quam essentiam suam; huic & memoria stabilis astat.

INTELLECTVS patiens inferior aliis passiuus siue possibilis vel ratio cuius beneficio extrema distinguuntur & componuntur varie, media inter diuina & naturam.

Cognoscit etiam per qualitates infusas sed mobiles, versatur circa intelligibilia sed quatenus materiem redolent ac phantasmatibus complicatur circa mobilia modo immobilis, modo circa immobilia mobilis, Motu gaudet magis circulari, habetq́ue adiunctam memoriam instabilem.

PHANTASIA siue Imaginatio.

Cognoscit per qualitates peregrinas motu pene tecto deorsum primo, inde sursum, versaturq́ue circa obiecta mobilia mobilis: circa particularia, concreta materiei & mutabilia prorsus mutabili motu, astat huic sensus communis.

* Status calori Solis comparabilis.

Respectus obtinet ad:
1. Ad intellectum per quem patri copulatur & in deum transit.
2. Ad seipsũ prout existit in se.
3. Ad naturam animalem prout ex vniuersalium ratione ad particularium imaginationem descendit.

¶ 4. SENSVS vnde animalis vita, vis vitalis atque passibilis.

Vix aliter formas quam extra se respicit nisi sub obscura ratione & per vmbrã potius, habetq́ue sub se res omnes in natura visu, auditu, & cæteris sensibus perceptibiles.

Animæ subdita:
- Sensus
- Res naturales & sensibiles
- Materia.

Vnde respectum habet animalis vita:
1. Ad animam, prout illius imago est, & ab illa dependet.
2. Ad seipsum prout in se aliquid est, & in sensuũ multitudinẽ deriuatur.
3. Ad naturam inferiorẽ, prout huic pręest & passionibus subiecta est.
4. Ad materiẽ.

De intellectu particulatim *eiusque potentia.*

CAPVT IIII.

HActenus & animi totius rationem & partium singularum sermonẽ cõmuniorem instituimus, ex quo nõ adeò difficile fuerit particulatim singulas ac multò quàm dudum penitiùs intueri; neque id à methodo nostra omnino alienum puto, cùm ea quæ discuntur, apprehendantur per modum atque naturam illius quod apprehendit. quare si nec animam neque animæ partes accuratè perspexeris, profectò neque apprehensionis viam modumúe vllo pacto consequeris. 3.129/

Quod itaque ad Intellectum proprius spectat, vocant hunc actum circa immobilia immobilem atque immutabilem. Diuiditur autem in Communem & cuique Proprium. Proprius rursum in Agentem & Passiuum: voluntque sic adesse intellectum actiuum passiuo siue possibili, vti oculis simul & coloribus ad visionem lucis externæ radius. Est enim & oculis quidam splẽdor innatus, qualis potissimùm animantium quadrupedum generi circa amphiblistroidem tunicam & ingressum nerui optici, in ipsa vuea tunica illustris apparet, vbi sanè omnium colorum penè vel ad sensum apparent temperatæ inuicem atque commistæ seminales rationes. Ex hac congerie animalis spiritus immutatus proprium fit visionis instrumentum: mouetur autem à colorum externis simulachris; verùm adueniens extrinsecus lumen solis tum ipsos colores obiecti corporis ad oculum defert atque illustrat, tum colorum seminales species ex aduerso in oculi substantia sepultas excitat, in occursum rapit, in actum denique ex potentia prouocat, vnde per mutuum angulorum occursum visio ipsa perficitur. Compara nunc colores cum simulachris sensibilibus cæteris, cum ipsis etiam Phantasiæ imaginibus; oculum verò nostrum cum anima, humorem crystallinum cum parte rationali; ingenitã verò illam colorum seminalem speciem cum intellectu agẽte, & notionum fæcũdo gremio. Itaque lumen illud externi solis intellectui communi optimè est comparabile, qui à patre luminum descendit, qui quidem parens, vel Psalmista teste, soli se comparat, in sole ponens tabernaculum suum. Sicut verò sese pater ad intellectum filium habet: ita & hic ad intellectum agentem proprium; propriùs demum agens ad passibilem naturæ totius medium, atque vniuersi opificij finem.

Intellectus quid sit.

Simile in oculis humanus.

Vtque omnium intellectuũm videas colligantiam mutuam, scito imprimis Esse ipsum atque ipsum Vnum quod ex superfluenti bonitate extra se in alia quoque naturarum genera fluxit, paulatim delapsum velut per gradus à perfectissimis naturis per imperfectiores ad imperfectissimas defluxisse, & demum desinere in materiem primam, quæ prope nihil esse videtur. Hinc in Deo primum colligimus esse quoddam absolutum, verum, & supereminẽs; in intellectu esse intelligibile, in anima esse naturale. In primo igitur Ente

Omniũ intellectuum colligantia mutua.

en gradus rerum

ſpecies rerum per modum maxime vnius collocarunt. In ſecundo ſiue intellectu per modum idæarum plurium in mundo quodam exemplari atque intelligibili primo. Quantò deinceps inferiorem ordinem mundi res obtinēt, tanto magis & ab ipſo Eſſe intellectuq́ue primo deficiunt, & ab vno delapſę in multitudinem, modum quoque ſuæ cognitionis magis mutabilem & partitioni obnoxium trahunt. Proinde Max. Tyrius Philoſophus mentem diuinam rectiſſime Soli comparat, cuius poteſtas eſt vno ſimul intuitu cæli & terrarum opera omnia late inſpicere: humanam verò, inquit, more viatorum non niſi mora longiſſima ac diuerſis temporibus vniuerſi regiones peragrare. Ac prior illa eſt quā Plato mundi parentem atque opificem vocat, ſed neque nomen enuntiat quod minimè nouit, neque colorem prodit quem minimè vidit, nec denique magnitudinem exhibuit quam nunquam attigerit; tota autem & integra non niſi vacuæ atque in ſe contractæ illabitur menti, quæ tum demum ſeſe illam videre perſpicit, atque in actum ſuum reflectitur, cùm adeò recta & valida eſt, vt aciem ſuam ſynceriſſimam illam in lucem poſſit intendere, cuius aſpectus neque caliget vnquam, neque grauata compedibus virtus nimium ad terrena reuellatur, quin potiùs iuxta conſilium Tyrij aures aduerſus ſenſibilia protinus obſtruat, ſeq́ue ipſam duntaxat veriſſimæ rationis influxui & diuini amoris gubernationi commendet.

Comparatio intellectus cū Sole.

Intelligentiū rerum claſſes 3.

Sunt igitur claſſes intelligentium rerum præcipuæ tres, Deus, Angelus, Anima. Deus nihil ſuſcipiendo intelligit, ſed per comprehenſionis modum omnium in ſe ipſo ſcilicet facultatem ſuam communiſſimam diſtribuit inferiora ſingula. Medius Angelorum ordo capit idæas vniuerſales à ſuperiore Bono, ac diſtribuit inferioribus atque per Dei lumen rerum omnium effectiuum earundem rerum ſpecies haurit atque intelligit. Animæ Rationales capiunt rerum ſpecies, in animas inferiores non diſtribuunt.

Quatuor in intellectus dimanatione ſpectanda.

Hæc igitur tibi potiſſimum quatuor ante oculos ſtatue. 1. Lucis diuinæ radium à mente ſuperna diffuſum. 2. Species ſiue idęas rerumq́ue creandarum rationes in ipſo radio exiſtentes. 3. Mentes quæ radium hunc in continuum dimanantem accipiant. 4. ac poſtremò iſtius iam radij formulis fæcundarum mentium vires atque actiones. Primum etenim, vt præclarè Marſilius Ficinus demōſtrat lib. de immortalitate animorum, ille diuinus radius prout in ſimpliciſſima Dei vnitate conſiſtit, ſimplex eſt prorſus atque vniformis; idcirco & ideā vnicā offert diuino oculo, ſed illā interim per multos Eſſendi modos rebus gignendis communicabilem. Quo autem longiùs idem a diuina vnitate recedit, formam magis multiplicem induit, vti linea à centro producta in ipſo eſt indiuidua, recedens autem longiùs in portiones plures extenditur. Simpliciùs itaque radium capiunt mentes ſuperiores, reliquæ verò quo magis declinant, eo & multipliciùs. Fit tamen, vt per illas ipſas idęas pauciores non pauciora videant animi ſublimiores quàm per plures idęas atque diſperſas reliqui tenentes inferiorem gradum Quemadmodum

ſane

ſanè peritus medicus futuras morbi mutationes vno dexterius ſigno eoque communiore faciliùs percipit, quàm inexercitatus alter aut imperitior, etiam pluribus ſignis hinc inde collectis ac minimè in vniuerſalem vnitatem confluentibus.

Intellectus externus ſecundum Ariſtotelem agit in poſſibilem ſpeciem intelligibilem procreando, in phantaſiam verò influxu partim, partim verò abſtractione: Influxu quidem, penes quem inferiora excellentiore modo continentur in ſuperioribus; Abſtractione, dum ſpecies Phantaſiæ ex potentia in actum prolicit, non aliter quàm ſi quiſpiam cui ſint eneruatæ vires non niſi alterius robuſtioris adminiculo nauim trahere poteſt, ille ſuccenturiatus operi, atque vt agens præcipuum ad hoc obeundum munus accedens, formam de actiua potentia imperfecti agentis educit, promouet, atque confirmat.

Intellectus ſuper ea actio in inferiori atque poſſibilem.

Ad ipſum igitur intelligendi actum hæc velut vlteriores cauſſas atq; principia requiri cogita, Deum ſcilicet primò & mentem primam velut communes efficientes cauſſas: innatam verò notionem ac formulam tanquam agens proprium atque ſecundum: tertiò, ex ſenſibus elicita ſimulachra velut incitaméta ac reminiſcentiæ cauſſas effectrices: quartò, humanos animos finis rationem continentes, ſubiectique & materiæ locum.

Ad intelligendi actum quæ requirantur.

Quòd verò ad intellectionis modum attinet ipſis humanis mentibus abditiſſimum, ſtatuit illum Plotinus verſari ſemper circa diuina modo quodam indiuiſibili. Mihi tamen ſecundum receſſum ab intellectu primo ac propter affectionem ad potentias inferiores nonnihil quoque à ſummi Boni ſtabilitate deſciſcere & mutabilitatis vmbram induiſſe videtur; in qua nihilominus ſupra facultates animæ cæteras naturæ vnius ac ſtabilis imago pulcherrima ſemper eluceſcat, quare & tres illius agentis intellectus particulares aliæ velut ſpecies à pleriſque recenſentur, Influere nimirum, Abſtrahere, atq; Intelligibilem ſpeciem procreare. Hæc autem ſingula velut in momento præſtat ac celeritate tanta in pleriſque, vt ſuam et inter diſcurrédum veſtigia concitatus animus ægrè aut obſeruare aut perſequi poſſit, multò faciliùs ſurſum deorſum in orbem agitetur, quàm qua via inſtiterit animaduertat. Vnde & Intellectum velut lumen Plotinus appellat mira dexteritate perpetuò in ſe reflexum. Etſi verò hic actus illius inconcuſſus quodammodo atque perpetuus ſit; fit tamen, vt ipſi non percipiamus: quamdiu etenim principale agens vim ſuam vſque ad ſenſus limites non traducit; nondum per totam animam actio iſtiuſmodi propagatur; quare necdum agnoſcimus, quippe qui vnà cum ſentiendi virtute ſumus, & perpetuò (niſi vi contenderimus ponere hæc ſimulachra ſenſibilia) per eadem ipſa à vita ſuperiore diſtrahimur, atque in vmbra potiùs cognitionis quàm veritatis luce iactati retinemur. Sed vt rem in pauca conferam, vnumquodque animatum quamdiu viuit, tandiu per ſeipſum munus proprium ſubit; verùm tunc demũ id nobis contingit animaduertere, quando facultatum fit mutua quædam

Intellectionis modus.

traductio,ac velut actionum anguli diuersis agentibus prorogati circa mediũ complicantur. Rectè igitur Plotinus, Atqui quamdiu in superna extitimus regione ,in ipsa mentis natura (inquit)quondam fœlices nos bene gessimus, & in vnitatem omnia colligentes meditabamur: intellectus enim tunc erat qui solus intelligebat, anima verò quietem agebat,mentis officio atque actioni ritè concedens. Postquam verò huc delapsi sumus vicissim animo persuasionem inducere exoptamus tanquam exemplar volentes in imagine cõtemplari , etsi interim ratio naturæ ambiguæ ductu paulatim transferat imaginem in intellectum verum,qui sanè idem est atque illa quæ verè intelliguntur vereque sunt & omnium prima.Ex quibus facilè patet , mentem superiorem , quæ in patria quondam sua impartibilis fuit, iuxta Platonicos, nunc rationem subire nonnihil diuisibilem; & quæ quondam fuit cognitio pura , simplex , determinata , nunc factam vmbratilem , confusaneam & determinationis indigam , vel cuiusdam excitamenti potius per sensum & rationem.

Anima statum ante corpora secundum Platonicos.

Porrò cùm facilè quicquam perc[illegible]ere nihil sit aliud,quam rei naturam attingere, difficulter verò intelligere contra : cùm rursus attingere naturam rei sit ab obiecto moueri;fit sanè vt ab ijs quæ Entis rationem magis minusue includant,intellectus noster non tam facilè moueatur ; quòd hæc quidem à natura motionis actiuæ,illa verò à motionis passiuæ indole plurimũ deficiant. Habes in quibus versetur potissimum omnis intellectus nostri labor & difficultas . Verùm de cuiusque facultatis obiectis sermonem subnectemus , si prius in animis humanis eas vires quæ sunt ab intellectu reliquæ, paucis prosecuti simus.

FACVLTATIS RATIONALIS
particularis consideratio.

CAPVT V.

Imaginationis actio ante rationem.

QVANTO laudis atque decoris interuallo mens rationem superat, tanto & Ratio vim phantasticam,Phantasia verò sensum atq; naturam inferiorem.Etenim (vt verbis Actuarij loquar lib. 1. de spiritu animali) sensationum formulas excipiens Imaginatio quasi ab anima rationali suscitata inquirit pertractatque singulas, sed Minerua crassiore. Tantum etiam inest erroris atque vesaniæ huic infernæ animi parti,vt quæ vel ipsi naturæ concessa non sint,sibi vt fingat concedi liberum putet . Ac sanè in errores fedissimos hęc nos cito coniiceret , nisi exploratrix Ratio insanos huiusce impetus obiurgans acriter increpansque tanquam è specula cohiberet . Namque hæc in alium rerum apparatum , in altius sese theatrum conferens spectra inania cum ingenitis notionibus confert,mox & bonos promos & condos imitata,quęcunque ab illa

ab illa exegetis, partim ad manum habens, partim vestigans altiùs, sursúmque & deorsum versans singula, postquàm inuenerit, elargitur.

Est igitur Ratio seu Cogitatio vera (vt Marsilius doctissimè tradit, comm. in 1. lib. Plot. enneadis 1.) intelligentia quædam latiùs explicata, quæque modò intellectum attingens vniuersales rerum ideas intuetur, modò ad imaginationem deuoluta, perq; ipsam ad ingenium animalis vniuersales characterismos ad particulares vsque deriuat, modò has cum illis variè comparans, quo cōsentiant, quoue dissentiant, discernit & iudicat. Etsi interim non rectè putet Marsilius per discessum ab intellectu ad singularia animum componere, ascendentem contra statuat in resolutione versari, nisi (quod plerisque etiam classicis viris in vsu video, qui hæc nomina synthesim, analysim, diæresim turpissimè confundunt) per compositionem diuisionis nomen voles subaudiri, per resolutionem compositionis nomen intelligas diuisioni prorsus oppositam: quanquam qui plura in vnum colligant, non tam resoluere quam componere atque vnire meritò iudicantur. *Ratio quid.*

Verùm licet ex antedictis omnem facultatis rationalis indolem perspiciat facilè quisquis ingenio valet, ne tamen in ipsis principijs iusto vel strictior sermo vel obscurior plerisque videatur, paulo hûc latiùs quàm proposueram extendemus. Volunt autem Rationis discursum Metaphysici nobis vel maximè proprium ac penè solùm perfectè circularem; nam cùm sit media inter diuina quæ semper manent & quasi consistunt, & naturalia quæ lapsu quodam motuque recto à seipsis digredi solent, vna hæc meritò plenam ac solidam conuersionem adipiscitur inter statum rectúmque motum quodammodo mediam. Idcirco & Plotinus sic rationem quandoque intelligit, vt quamuis natura sit vnica & à cæteris facultatibus extremis actionis iure distincta, triplicem tamen secundum accessum recessúmque & circuitum varium appellationem mereatur. Etenim quandiu circa se ipsam voluitur, atque in se reflexa contuetur, proprijssimè rationalis apparet totius conuersionis meta, centrum, atque perfectio: cùm ad intellectualem sese naturam recipit, ipsamet intellectualis efficitur: cùm ad imaginationem, animalis siue phantastica: vt non ineptè illud ex antedictis statui possit, verós discursionum circulos neque in phantasia, neque in intellectu ipso velut subiectis esse collocandos, sed potiùs in ratione media. Nam cum intellectus stabilis sit, actionem non nisi stabilem prodit, qualis ex orbe solis purissimo fluit, dum lucis suæ radium in hæc inferiora transmittit: ille enim licet per lumen atque viuificam qualitatem orbes cælorum perrumpat intermedios, naturamque æthercam transiens per aërem demum atque elementa cætera vsque ad vniuersi centrum permeet, motum tamen alium à cælesti nullum habet, nec proprie ad corruptibilem hanc regionem peruenit, sed contingit tantum secundum radiorum scilicet continuam dimanationem. Imaginatrix potētia instabilis quidem, instabilem actionem suscitat, quæ tamen propter ordinis inopiam & cohæsiōnis (quorum vix vmbram satis assequitur) in solidum circuitum suapte vi pertrahi minime potest. *Facultatis Rationalis expressio.* *Conclusio.* *Imaginatrix propter perfectiones circulus non potest explere nisi rationis adiumento.*

Intellectus stabilis in orbem propriè & per se non mouetur.

Ratio est quæ orbes propriè complet.

Orbis rude diagramma in intellectu.

potest. Itaque in intellectu sunt quidem omnium circulorum ideæ perfectissimæ & maximè stabiles; sed quia propriè non mouetur, nec ipsus est propriè qui discurrendo circuitum facit, verùm ipsamet ratio iam intellectualis intellectus radio perculsa scilicet, atque ex illo non aliter quàm ex puncto linea nascitur, primam ascensus descensusque semitam ducens, in qua profectò simplex & primum apparet conuersionis totius rudimentum, quale in linea orbiculariter in se reflexa, quam circuli circumferentiam vocant, ex hoc principio ascensus descensusq; & circuitus primi, vti diximus, fiunt in longitudinem solam & iuxta relationem quæ fit æquiuoce ad idem cõmune punctum siue principium; eamque conuersionem idcircò Metaphysicam diximus & ab intellectu dependentem, quòd quamuis ratio sit caussa proxima, hanc tamen non à ratione (vt ratio est) perfici videam, sed quatenus à notionum radio ac mente superiore formetur. In Phantasiæ sensu veriùs conuersionum vmbras quasdã & typos rudiusculos quàm solidos circulos possum animaduertere, nõ quidem propter stabilitatem nimiam, vti in intellectu vsuuenerat, sed propter motionis *ἀταξίαν*: nam quamuis ascendat descendatq;, variè etiam componat ac diuidat; in orbem tamẽ hæc minimè continuũ venit, nisi intercedens ratio spectrorum mobilitatem infusæ desuper mentis stabilitate vinciat ac refrenet. Illa etenim rerum addiscendarum formulas partim ex seipsa possidẽs, partim ex alto hauriẽs, intelligẽtiæ lumen in phantasiam defert, vti Lunæ corpus cæterorum planetarum & siderum radios in orbem hunc elementarem; vnde & phantasiam afficit ratio, & ab eadẽ rursus afficitur iuxta diuersas obiectorum species, quæ per intellectus lumen abstractæ & per rationem sublatæ altiùs expenduntur, donec in orbem reuolutis omnibus, *Concretam exemit labem, purumque reliquit Aethereum sensum, atque aurai simplicis ignem.* Hic autem orbis secundus nondum quoque ad sphæræ aut orbis perfecti essentiam vsq; pertingens instar tantũ superficiei orbicularis appelletur, qualis rotundi Colossi forma (si basim vtrinque exceperis) rudi quodam modo concipi potest. Nascitur quidem ex simulachris velut punctis pluribus, à ratione media iuxta similitudinem superficiei in se ipsam reflexæ circumducitur, à radijs autem superioris intellectus ac notionum occursu vndiq; velut lineis quibusdam terminatur. Ideoq; non ineptè à sensu ac phantasmatibus orbem educi alterũ fecimus, vel orbis rudimentum potius superficiei scilicet orbiculari comparabile in lõgitudinem & latitudinẽ exactam prorogatæ, quamuis interim latitudinis ratio ab ipsa propriè imaginatrice facultate dimanet, includẽs longitudinẽ haud aliter quàm superficies lineam, & discursus physicus priorem hunc metaphysicum. Et nos hãc quoq; conuersionẽ Physicam appellauimus cum relatione quadam vniuoca scilicet ac secundũ idem cõmune principiũ; quod quamuis eam potissimum ratio præster atq; perficiat, nõ tamẽ id ratio possit vt ratio solùm, sed quatenus rursum à spectris sensibilibus primũ sibi agitationis momentũ asciscat, ac deinceps per occursum radiorum ex mente superiore eandem illustret, foueat, atq; cõcludat. Cæterùm proprijssimæ rationis in rationalis animæ tanquam meditullio constitutæ propria quædam virtus est statuenda, qua circa se ipsam

Orbes in phantasia quales.

Proprijssima rationis actio & potestas in qua & orbium ratio perfectissima.

ipsam voluitur, orbem sibi peculiarem fingens discursu Logico, ad medium quendam idearum ordinem (qualis nimirũ cum ratione conuertitur, & rationalis discursus seminarium appellatur) explorans singula hic & se velut in speculo cõtuetur, atq; animi totius extrema componit. Nam quæ similitudinem seruant (vt inquit Max. Tyrius) inuicem comparat & quasi omnia connectit, confusa aut repugnantia diuidit, inordinata in ordinem, dissonantia in consonantiam redigit. Sit ergo hæc species conuersionis tertia orbem præ se ferens lõgè absolutissimum, quodammodo vnum atq; à sola ratione perfectum: quodammodo rursus ex pluribus cõpositum non tãquam partibus, sed principijs à quibus dimanarit, vti corpus à puncto nascitur producto in longitudinem primò, deinde ex lõgitudine paulatim in latitudinem atq; profunditatem. Nam sicut altitudo corporea siue profunditas & lineam & superficiem continet, ita & Ratio quodammodo intellectum, cogitationẽ, ac phantasiam, partim sanè à facultatibus extremis; partim à seipsa suæ motionis auspicium sumens, easdem rursus extremas plena conuersione ligans atque perficiens.

Verùm vt rem alioqui obscurissimam in compendium traham, Mens primum actiua in totius huius theatri fastigio posita actu perpetuò lucet, qui tamen potẽtijs inferioribus non semper æquè fit perceptibilis, nisi tum ipsius vicinæ rationis afflatu, tum à simulachrorum quadam similitudine prouocatus Ideis fœcundum radium vsq; ad inferiora demittat. Huius enim intuitu ratio velut amplius animata in rebus vix bene per sensum animaduersis ordinem deprehẽdit connexumq; mutuum & relationẽ ad vnitatem quandam, sed rudem atq; vmbratilem, sub nomine finium scilicet, caussarũ, principiorum atq; elementorum in quauis actione atq; notitia. Vnde per notiones firmata vis rationalis ascensus descẽsusq; scalam primam velut in longitudinẽ trahẽs classes cõstituit, quibus obiecta postmodò sensibilia sistat, vt in istis adhuc mobilibus & inconnexis dependẽtiæ mutuæ seriem deprehẽdat, atque ita per caussæ cognitionem veram scientiã assequatur. Ex aduerso menti facultas imaginatrix rationi mediæ conceptas per sensum & adhuc dispersas species sensibiles profert, à quibus incitata ratio mox vltro citroq; fluctuat orbi priori transuersim alterum ducens & κατ᾽ ὀρθόγωνον, in quo res ante diuulsas secundũ idem commune principium spectans in naturarũ vnitatem vniuocam trahit, vel vnitam rursus in plures dirimit, donec vtrinque sæpius vel extrema contingat, quibus peractis adiungit circulũ tertiũ, vti diximus, sibi proprium atq; familiarem in notionum atq; imaginum copula consistentẽ, & relatione quę circa idem circa seipsam voluitur, siue circa ideas potius rationi insculptas, qua ratio verè talis existit. Ergo res primũ simplices sese offerũt intellectui nostro, Sẽsus multiplices videri facit atq; cõfusas. Ratio vtrinq; affecta primum classes caussarum ad finem vnumquemq; dirigit secundum ordinis idẹam quam à mente suscepit, vbi sępe & plenam conuersionẽ perficit, deinde adhibitis singularibus per sensum receptis in phantasiam primũ per epilogismũ ascendit, rationale atq; irrationale in vnius sensibilis speciẽ colligens. (quam actionẽ plęriq, compositionẽ

Orbium præcipuorum usus in anima uberior explanatio.

rectè,

rectè, alij resolutionem nominant, instrumẽtum natura diuisioni oppositum, ipsaque prius multò atque antiquius.) Sensibile verò & insensibile rursus in vnius animati naturam congregat, animatum atque inanime in corporeum, donec ad substantiam recta quadam discursione pertingat, post eadem rationalis vis subinde aspirans in circulum per analogismum ex vniuersali notionẽ procedens substantiam primo corpoream in animatam atque inanimem separat, animatam rursus in sensitiuam atque insensilem, sensitiuam in rationalem & rationis expertem. Postremò hæc eadem virtus sui ipsius imaginem contemplata circa se ipsam vertitur, & res diuersas componens inuicem, aut connexas separans, tertium quendã instrumentorum circulum peragrat cuncta explorans altiùs per definitiones, diuisiones, ac demõstrationes: atque hic partim ascensus descensusque ordinem subit ex instrumentorum diuersi generis collatione mutua, vt quoties à definitione ad diuisionem, & hinc ad demonstrationem expatiatur; partim eiusdem generis instrumentorum comparatione ad se inuicem facta, vt à definitione communioris ad definitionem minus communis, & è conuerso; partim denique instrumẽtorum ad suas partes atque principia è quibus cõtexuntur, vt definitionis ad genus & differentiam. Hæc de natura rationis, deque agendi modo satis prolixè tradita altiùs tamen quisque infigat velim, si & ea quæ à nobis dicta sunt dudum dicendaque & repetenda insuper probè assequi volet.

Digressio ad imaginatricem facultatem.

Nunc ad Phantasticam vim inter animi facultates infimam veniamus, si primum hic obiter contemplatus fueris, in animantibus brutis animæ totius apicem non vsque adeò sub sola imaginatrice potentia collocandum, quin & rationis passibilis characterem paulò altiùs eminentem obtinuerint, etsi turbidum valde, etsi à mentis ordine humanæque rationis præstantia oppidò alienum. Quin si liberiùs loqui cum Platonicis liceat, videtur & rebus omnibus infusa diuinæ mentis particula, quæ tamen animabus hisce inferioribus non sese insinuat vt hominibus ratio, neque rursus assistit proximè vti intellectus rationi, verùm vt phantasia potiùs rationalis, vt exterior tantum dux ac gubernator quispiam, dispersas res in multitudinem, pulchri rursus afflatu continuaque per gradus similitudine in vnionem atque consensum vocans. Eò & illud fortè Maronianum spectat: *Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus Aethereos, &c.*

Aliquam quoque rationis ideam & in brutis elucere.

DE IMAGINATRICE POTENTIA *particularis consideratio.*

CAPVT VI.

Sensuum externorum vis ante Phantasticam velut excubias agens.

Sensus humani tanquam in animæ vestibulis excubantes discursionum principia à rebus externis hauriunt, eaque intro ad mentem vsque transmittunt, vnde nõ aliter quam si quis (teste Tyrio) longi connexique ordine funis extremitatem alteram quatiat, cõtinuam concussionem per medium spacium ad alteram extrẽmitatem facilè ducit, sic

cit, sic & humanæ menti exiguo principiorum haustu, discursionum orbes continui fluunt, penes consequentiam non modo dignitatis, loci, temporis, qualitatis, sed & naturæ totius communionem, legum affinitatem, caussæ denique & effectus habitudinem mutuam, in quorum appreheńsione omnis notitiæ, omnis in actione qualibet felicitatis cardo versatur. Nam quia Possibilis intellectus per affectionem quandam erga multitudinem ab intelligibili natura plurimum desciscat atque deficiat, supremi illius luminis formulas non adeò promptè dijudicat, nisi priùs, velut cæcutiétes oculis solét, in rerum sensibilium opacitate fuerit exercitatus. Idcirco enim corpori in quo vires sensitiuæ præ cæteris fulgent natura coniunctus fuit, à quibus cognitionem sensibilium rerum auspicaretur, per quam paulatim ascenderet ad capiendas formas abstractas atque à materie longè semotas.

Intellectus quidem primò à sensu in obscurissimam nebulam præcipitatur, nam & imaginum varietas formarum vnitatem prorsus eludit, idétitatem alteritas, similitudinem veram adulterina similitudo corrumpit, sic vt animæ nostræ, secundum Plotinū, hic peruagari tantum iudicétur circa eorum imagines, quorum in patria viderint exéplaria atq; archetypum primum. Verùm cum animæ rationalis descensus à Deo summo sit institutus propter aliud bonum maius, propterq; totius fabricæ symmetriam, fit vt idé sensus qui lumen superioris facultatis obscurarit, mediæ rursus rationis felicitati plurimū cóferat, processuq; continuo tandem & mentis actiuæ radium commouet, qui etsi in actu perpetuo vigeat, cùm tamen actu non semper à ratione percipi possit atq; distingui, horum tamen simulachrorum similitudine quadam vmbratili cum speciebus in suo gremio sepultis rationi sese communicat, & ad infimam vsq; particulam animæ totius penetrat, sic vt ex sensu & imaginatione naturarum intuitus primi protinus efflorescant per relationem secundum cómune quoddam genus pluriū vel vnius in plura secundum eandé rationem diductę, quibus confestim intellectus radij certas assignant ordinum classes. Vis autem rationalis (vti iam sæpius dixi) & species stabiles & fugaces inuicé miscens atq; contemperans, extremorum omnium iudicem se simul atq; arbitrum pręstat.

Anima intellectualis delapsus.

Modum discursionis esse in Phantasia peròbscurum, capite superiore demonstrauimus, Præceps quidé est huius potétiæ spiritus, sed multiplex, rudis, atque instabilis, moueri etenim sursum incipit atq; deorsum, in orbem tamen ægrè perducitur, nisi à ratione velut per manus circumferatur. Vnde & huius conuersioné subiectiuè nō tam in ipsa phátasia, quàm ratione phantastica dúdū cóstituimus, etsi ab imaginibus ipsis totius circuitus primū auspiciū trahat.

Modus discursionis Phantastica.

Quin cum ita sit natura comparatum, vt non solùm imago maiorum in rebus minoribus ab ipso exortu protinus elucescat, sed & continentium in contentis, ac totius cuiusq; in partibus singulis idea persistat, velim mihi hanc veniam dari, si in minorum partium partitione iuxta totius animæ diuisæ characterem operam paulo supra quàm par sit superstitiosam collocauerim, quádo nō sine magno huius artis dispendio tractatū istiusmodi pręterire non possim. Sicut igitur omnes vniuersi ordines in ternionem colligatos exhibui, sicut &

Animi totius distributio accuratissima ex ternario in nouenarium.

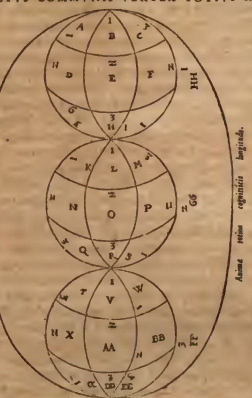
animæ totius & animi humani facultates triplices, ita sanè particulatim & intellectum subdiuisimus, & rationem inter extrema mediam nunc quoq; imaginatricis potẽtiæ ditionem atq; ambitum in suas classes peculiares agros siue segmẽta ducemus. Nam iuxta propẽsionem quæ cuiq; vel erga seipsam existit vel sursum nutat, siue deorsum vultum quoq; alternis varium, diuersamq; ex ipso cõfinio facultates singulæ metamorphosim subeunt: Sic mens vertex humanæ speciei penes se ipsam permanẽs Intellectus agens proprius appellatur, sursum aspirans intellectui cõmuni adhæresit, & quodammodo diuinus efficitur; vti deorsum tendens rationalis. Pari negotio rationem quoq; humanam nunc Rationalem appelles licet, nunc Intellectualem atque Phantasticam. In Phantasia demum quis vetat partiri simili modo, atq; hanc quidem inter extremas propensiones mediam proprijssimæ phantasiæ nomine recẽsere: illam quæ magis ad naturam rationis accedit, phantasiam rationalem : quæ verò ad sensus lapsa demittitur, sensualem nuncupare? Ita [illegible] in infima virtutis imaginatricis regione sub phantasiæ scilicet sensualis nomine sensum communem optimè comprehendes, in imaginationis medio diuisionem ac compositionem rudiformem & momentaneam, in eiusdem apice rationem quoq; subobscuram siue illationem confusaneam cõsequẽtis ex antecedente, qualis vel in brutis apparet, ac non tam ratio verè quàm imaginatio quædam rationalis pulcherrimè à nobis æstimatur, eam in hisce animãtibus velut præsidem potentijsq; cæteris antesignanam constituimus, quippe quæ bruta nobis proximè deuinciat, vti mens actiua nos copulat intellectui primo.

Voluntatis regio & memoria inter potentias animæ rationalis.

Verùm vbi nunc statuas vim voluntatis? quæ quamuis potissimum cor atq; hepatis sedem eminus spectet; à cerebro tamẽ atq; anima rationali proficiscitur: Vbi rursus memoriç vim, vbi reminiscentiã habitare dicemus? nam & hçc singula circa cogitationem assiduè reuoluuntur. Equidem licet parum hæc ad propositum faciant, cùm tamẽ orationis filo huc vsq; delapsi simus, hçc paucis definiui, Humanos scilicet animos ad similitudinem corporeæ molis (nam & insensibilia cætera ad rerũ sensibilium imaginẽ promptius intuemur) in tres dimensiones dirimi posse; quarũ prior sit illa in Intellectum, Rationem, Phantasiam velut secundum lõgitudinem ducta: Sequẽs autem sit singularum rursus velut in latitudinis gradus nimirum potentiæ cuiusq; verticem summum, centrum & basim, de quibus iam primùm disseruimus. Itaq; totius animi sunt ordines 9. Tres quidem primarij, & in trium singulis alij rursum tres per subdiuisionem resultantes. Postremò vt hic diuisionum cõplexus mutuus in corpoream quandam altitudinẽ surgat, tertiam subnectemus, quæ priores vtrasq; circulo comprehẽdens vnam vtrinq; scalam ædificet, cuius similiter terni gradus appareant iuxta reuolutionis ordinem in animi partibus singulis à cõceptu rerum obiectarum per compositionem ad memoriam receptricem; atq; inde rursus ex altero latere à memoria promptrice seu reminiscentia per diuisionem ad partum qui cum conceptu in facultatum vestibulo collocatur, ac voluntatis speciem sub se comprehendit. Ita sanè totius animi licet incorporei molem aptè diuisimus, vt & recipientis ratio cum rebus receptis vbique consentiat,

sentiat, sintque non minus circuli in animæ ipsius essentia quàm in natura quam exploramus, atque adeò in actionum animi tota vicissitudine.

INTELLECTVS COMMVNIS VERTEX TOTIVS ANIMAE.

A Conceptrix notionũ.
B Intellectus diuinus & communi similis.
C Obstetrix intellectualis.
D Conciliatrix notionum.
E Intellectus intellectualis & penes se consistens.
F Distinctrix seu discretrix intellectualis.
G Retentrix seu memoria intellectiua.
H Intellectus rationalis radium iam actu ad inferiora transmittẽs.
I Reminiscentia intellectualis seu notionum promptrix.
K Retentrix seu memoria rationalis.
L Ratio intellectualis sursum mobilis.
M Promptrix rationum seu reminiscẽtia rationalis.
N Compositiua rationalis.
O Ratio rationalis & propriè dicta penes se consistens.
P Diuisiua rationalis.
Q Conceptrix rationũ.
R Ratio phantastica deorsum fluens.

S Obstetrix rationũ seu voluntas rationalis.
T Retentrix imaginum seu memoria.
V Imaginatio rationalis alas sursum explicans.
VV Promptrix imaginũ seu reminiscentia.
X Cõpositiua pars imaginum per ascẽsum scilicet, vnde synthesis simplex.
AA Imaginatio intima & propriè dicta.
BB Diuisiua imaginum facultas, per descensum scilicet.
CC Cõceptrix pars imaginum.
DD Imaginatio sensualis.
EE Vis parturiens à compositione & diuisione, sub qua voluntas.
FF VIRTVTIS imaginatricis orbis, eiusque latitudo & profunditas.
GG VIRTVTIS Rationalis orbis, eiusq; latitudo & profunditas.
HH VIRTVTIS Intellectualis orbis, eiusque velut latitudo & profunditas.

SENSVS TOTIVS ANIMAE BASIS.

Age denuo vt immortalis animæ gradus atq; systema vniuersum supra positum tum ex cõnexu ipsius cum toto cerebro, tum ex organorũ particularium dissectione prorsus analoga viuidiùs assequamur; illud accuratè priùs expendi velim, rursus circa animi facultatẽ vnamquamq; præter formam essentialem, principẽ atq; gubernatricem tria nuper definita in memoriam redigi ad omnem illius actionẽ velut instrumenta maximè necessaria: Primum corpoream molem quantitate celebrem atq; extensionem. Secundò auram quandam tenuem natura corporea nonnihil superiorẽ, spiritus velut vehiculum, in quo & rerum ideę latent secundum passibilem rationẽ, seminantur à mẽte superiore materiem formæ principi conciliantes, quarũ connexũ modò qualitatẽ metaphysici vocant, modò syndromen formarũ accidentaliũ. Tertiò duobus antedictis superiorem spiritũ mente cõcipies; cuius id munus præcipuũ sit, vt formam principem suo carpẽto siue vehiculo iungat, vti ipsa syndrome spiritum nectit cũ mole corporea. Moles igitur corporũ crassior à formæ substãtia toto

Distributio facultatum animæ rationalis pulcherrima, secundum corpoream cerebri rationem.

genere diſſidet, Carpętum altius craſſioris fæcis quaſi tenuis exhalatio corpoream vim plurimum redolet, in incorpoream tamen affectionem vſque adeò tranſit, vt qui philoſophentur craſſius cum ſpiritu planè confundant. Spiritus igitur quiddam diuinum magis exiſtit & ipſe immortalis, vt ait Hippocrates, cuncta videns atq; intelligens, ſic ferè ſe habẽs reſpectu corporum craſſiorum, vt cæleſte ac ſua natura lucidum corpus reſpectu colorati.

Distributio Anatomica humani capitis ad facultatum tripartitam rationem.

Ergo oculos in animi totius theatrum refer, vbi portiunculam hanc ſublimem intellectui proprio dedicatam eiuſmodi nexu cohærere hominibus arbitraberis, vt vel in auræ iſtius purioris ſubſtantiam minimè demergatur, minuſque multò in ipſam corpoream molem, etſi hanc omnem ſempiterna ſua illuſtratione formet, regat, atq; viuificet. An ſit in ipſo ſpiritu vix auſim diffinire, cùm nec de ſpiritu planè conſtet, an à corporeo afflatu prorſus ſit alienus. Potius attingit ſpiritũ proximè ſicut clauum gubernator, & ſuæ deinceps virtutis radium in continuum ſpargit, cohærens quodammodo toti per virtutes intermedias, quarum ratio magis in ſpiritu ſedem obtinẽs carpento altiùs inſtat, corpoream maſſam vix dignata cõtingere. Vis autem imaginatrix naturæ corporis penitius inoleſcens non in cauitatibus cerebri fluctuat, vti plærique ſunt ante nos opinati, ſtatuentes phantaſticam facultatẽ in vẽtriculo quodam anteriore, rationalem in medio, memoratricem in poſtremò. Verùm tota profecto per totam ſubſtãtiam cerebri prorogatur, vbi tamen neq; confuſe rurſus ſua ſceptra gubernat, quemadmodũ ingenij atq; eruditionis celeberrimæ viro Fernelio viſum fuit: quin ſi accuratiùs ſingula contempleris, Phantaſia inferior, quam ſenſualem nuper ſenſumúe communem appellauimus, in baſi cerebri ſedem obtinet, ad quam neruorum ſcilicet parium 7. acies vniuerſæ vna cùm medulla Rachitide tanquam ad commune centrum referuntur. Ab hac ſubſtantiæ cerebri portione vaſta vtrinque corpora in orbem rudiuſculum inſtar apophyſeon multis inuolucris implexa pronaſcuntur, vnde & totius penè cerebri moles conformatur, in qua phantaſiæ mediæ ac propriiſſimæ locum non iniuria collocamus, vti demũ phantaſiæ rationalis ſedem in corpore Pſalloıde, cui & fulgor ineſt velut cryſtalli ſpeculo repercuſſus, & ſtructura quædam artificioſa, diuiſionis quoq; & compoſitionis imaginem elegantiſſimam præ ſe ferens. Inſuper ſi magis ſimilarem compoſitionem ſpectes quàm organicam atque inſtrumentariam, anteriores quidem cerebri partes conceptrici facultati aptiùs inſeruire dicemus, medias compoſitrici ac diſtinctrici, poſtremas (in cerebello ſcilicet) ad memoratricem veriſſimè pertinere, quanquam & in ſecunda hac facultatis imaginatricis coaptatione multum quoq; inſtrumentorum figura conferat, vti & partium ſimilarium ratio in diſtinctione prima. Quare ſi noſtræ, in rebus tantopere controuerſis, demonſtrationis capita voles tantum in partibus ſingulis & ſitus ordinem & figuram, & qualitatem ſenſibilem, ex ipſa anatome ante oculos collocato, deinde à corporeis ad incorporea ſcandens ad idearum cognationem mutuamq́ue ſimilitudinem te conuertito.

phantasia inferior est sensus cõis

Nec

Nec est quod in cerebro facultates incorporeas tam probè distinctas admirere; habes enim vel istius distinctionis atque compositionis imaginē quandam alteram in sensuum exteriorum omnibus instrumentis, quam nos suo loco, in commētarijs scilicet anatomicis, Deo fauente, opportunius exhibebimus: nunc vnus tantum pusillus oculus cunctorum loco in exemplum proferatur; inest huic etenim statim in lumine tunicæ corneæ perspicua quædam portio (pupillam vocant) specierum visu perceptibilium conceptrix prima, per quam velut ianuam vis quidem interior foras erumpit, externa verò simulachra opposito fluctu in penetrale interius sese transmittūt, intus receptas imagines vueæ tunicæ processus arachnoeidis ad crystallinum humorem vsque pertingens eas in compositionis ac diuisionis examen appellat, elabōratas denique amphiblistroeidis membrana tenuissima in nerui optici substantiam rapit, vbi tanquam in memoriæ penu diutissimè reponantur, vt facilè quiuis animaduertet, si à diuturno solis intuitu repentè commissis palpebris videndi actionem in se ipsam reflecti patiatur. Illic enim solis radios atque colores obiectos vnà non recipi tantum in oculos sciet, verùm & motos vltra citraque in varias species, atq; adeo sub formarum diuersa compositione visorio neruo pertinaciter inhærere. Rursus si quis in oculo & figuram, & situm, & qualitatem examinet humorum trium, pulchrè (ita me diiamēt) humor ille aqueus anterior, fluxus & tenuis cum sensu communi analogiam obtinebit, crystallinus medius orbicularis, planè pellucens, cum illa extremorum conciliatrice potentia conferetur. At neruo vicinior vitreus, crystallino augustior multa atque tenuior, à facultatis cuiusque vertice parum discrepabit, præsertim cùm per illum maximè colorum transmissæ species ex vuea in crystallinum diffundantur, vti species & formulæ intelligibiles per intellectum in rationem, etsi fortassè iuxta partitionis alterius ductum, humor quidem aqueus aptius ad Phantasiæ similitudinem referatur, ad rationem crystallinus, ad memoriam vitreus, ad intellectum denique ille qui supra humorem omnem ex vueæ postica inenarrabilis colorum fulgor apparet.

Idea cerebri in singulis externorum sensuum organis.

Demōstratur id in oculo visionis instrumento luculenter.

De sensuum externorum vi, et analogia ad interiores animæ facultates, pro methodo constituenda.

Mirari satis non possum diuini Platonis sententiam ab Hippocrate Philosophorum patre depromptam, quam Gal. recitat lib. 6. de Placitis Hippo. & Platonis, cap. 1. vbi illud est constitutū, vt quamuis alia sit quædam vis animæ rationatrix, alia irascibilis, alia denique appetitoria, vna tamen existat in singulis virtus. Quandoquidem (inquit) quod præstantissimum est in singulis vnum tantum existit, sicut & perfectio vna, quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice est, sapientiam, prudentiam, aut scientiam licet appelles: quæ in

Gal. sententia ex Plat. omnia ex vno abire in multitudinem; multa recolligi in speciem vnitatis.

 irascibili

„ iraſcibili rurſus fortitudinem aut virilitatem: ſicut & illam quæ in appetitrice „ temperantiam nominamus. Ex quarum quidem animæ trium particula- „ rum commoderatione, ac venuſtate decente, quarta virtus iuſtitiæ naſcitur, ac „ proinde meritò totam animam dixeris iuſtam.

Vides ... mundi maioris theatrum hoc vniuerſum minoremque alterum illius maioris imaginem pulchritudinis quidem gratia ex vno abire in multitudinem formarum, ſpirituum, qualitatum, partium, facultatum, & actionum; ſed durationis ergó diuiſa quælibet recolligi ſemper & aſpirare denuò in ſpeciem vnitatis: poſtremò propter perfectionem æternitatemque ſurſum deorſum agitata tendere ad exacti circuli rationem. Hoc eſt quod Galenus citat ex Platonis decreto Method. therap. libr. 2. ἓν εἶναι τὰ πολλὰ, καὶ τὰ πολλὰ ἕν, & multa vnum eſſe, & vnum multa.

Quidlibet in quolibet

Vides inſuper quodlibet eſſe in quolibet, iuxta ſententiam Anaxagoræ, & ipſius Hippocrat. libr. περὶ τόπων τῶν καθ' ἄνθρωπον, vt rectè id concludendum propoſuerimus, quod quemadmodum ad exemplar mentis architectricis fabricatum eſt vniuerſum; ita ad ideam mundi exterioris humana ſpecies & ad normam vtriuſque tum Reipublicæ, tum artium quarumcunque & ſcientiarum, & denique totius methodi faciunda ſit conſtitutio.

Ordinũ triplicium & relationũ constitutio à Galeno prodita ex Platonis monumentis.

Quod animaduertens Galenus lib. De placitis Hippocratis & Platonis, Iuſtum eſt, inquit, admirari Platonem, qui non ſolùm methodos compendioſe exhibuerit, ſed & nos exercuerit in ſingulis. Sunt enim capita tria: Primum, quod compoſitione & diuiſione conſtat: Secundum, quod pugnantium & „ ſequentium cognitione: Tertium denique, rerum inter ſe mutatione in „ maioris, minoris, æqualis, & ſimilis ratione. Hanc ſententiam verè auream perpauci gnauiter expenderunt. Illud autem inſinuat Methodi totius materiem quidem eandem eſſe cum illo rationalis facultatis obiecto, quæſtionem ſcilicet ſiue de rerum natura, ſiue de propoſitionum veritate, aut rerum agendarum ratione ſuſcipitur, ſeu rurſus ſit vniuerſalis, ſeu particularis. Sed Dialecticus quæſtiones quidem ambiguas ſuſcipit, & diſſoluendis inſtrumenta ſuppeditat, verùm contextus eorundem ſiue ſyntaxes docet Methodicus, & viam inueſtigandæ veritatis compendio ſubminiſtrat, vt rectè vim Methodi cenſeat in mundi ordinibus, certaque potiùs ſymmetria partium diuerſarum, in compoſitione plurium diſperſorum in vnius partitione multiplici collocari, ſeu res naturæ velis, ſiue entia rationis. Huius primum auſpicium vult idem author in virtute phantaſtica, licet à ratione perficiatur, idque per ordinem phyſicum, vniuocè cunctis ſecundum idem conſideratis; hoc eſt quod ait in compoſitione & diuiſione conſiſtere. Alterum caput eſt à ratione pugnantium & mutuò conſequentium neceſſitudinem bellè demonſtrans; cuius vis etiam

tiam suprà ad intellectus aciem, infra ad imaginatricis potentiæ territorium exporrecta est; & hæc per seriem rationalem, de qua dictum est supra diceturque sæpius, perfici decet. Tertium ab intellectu maxime pendens, licet à ratione media suam quoque absolutionem adipiscatur, incedit per ordinem analogicum vel metaphysicum, in similis dissimilis, æqualis & inæqualis, maioris minorisque comparatione fundata. Vide plura in hanc sententiam lib. eodem De placitis. Hippocr. & Platonis. Ille enim & prima istius artis principia sensum, intellectum, rationem, tresque præcipuas relationum differentias, & totius methodi non pauca mysteria, sed notis occultioribus adumbrata reperies, etsi deprompta forsitan ex libr. Præceptionum Hippocratis statim circa exordium, nec non ex libr. De arte, libr. De locis, libr. De diæta 1. & De veteri medicina.

Analogia similitudinis & dissimilitudinis in vniuerso.

Quæ cùm ita sint fateamur, illud est necessarium, eandem partitionem & compositionem, eandem rursus pugnantium sequentiumque necessitudinem, eandem denique similitudinis & dissimilitudinis analogiam esse in vno mundo quæ sit in altero, in singulis cuiusque partibus quæ in toto, in summis quæ in medijs, infimisque, in dextris quæ in sinistris, in incorporeis quæ in corporibus, & vinculis mediis certæ necessitudinis vinculo inuicem à natura comparatis. Hæc enim lex, vt docui fusius libro superiore, procedit à primo ente vsque ad materiem, à primis generibus ad specialissima naturasque indiuiduas, à tota vniuersi mole ad membra singula membrorumque insectiles partes, quemadmodum proportionales sunt circulorum portiones, qui vni concentrici puncto (qualis est in vniuersa natura Deus) per easdem lineas rectas à puncto excurrentes ad circumferentiam dirimuntur. Igitur posita ratione ternarij, qualem ex Pythagoræ Monade nuper depinximus, qualemque senex ille diuinus libr. De diæta 1. depinxit in vniuersi opifice spiritu, cui semper assistant motuum species 3. indefinitarum qualitatum differentiæ triplices ab intellectu solo in forma, in materie, & proportione conspicuæ; qui denique perficit extremorum stupenda coniugia, congressus principiorum, mixturasque elementorum per triplicem harmoniam comprehensim in omnia penetrantem; necesse est omnia quæ sunt in mundi systemate ad pulchritudinem & necessitatem comparata, eadem & in constituenda methodo proxime, & postea per methodum iam repertam in constituendis artibus demonstrari, vt qualis est distributio mundi circumfusi in cælum, ætherem, & sublunarem portiunculam, sit & minoris istius animalis vel mundi in animam, spiritum, corpus: animæ rursus & spiritus in eorum qui assistunt corpori differentias 3. rationalem, concupiscibilem, irascibilem, & qui immersi sunt penitus authorem motus & sensus vnum, deinde naturalem alterum, à quo nutritio, augmentatio, generatio; tertio vitalem, à quo vitæ præcipuus fomes & vis

Ternarij processus a mundo exterriore in corpus humanum & sensuū symmetriā vniuersam.

vis pulſifica in corpus dirigitur vniuerſum. Reſpondeat illis & ventrium diſtributio iuxta Hippocratem in ſupremum, infimum, medium: (ventres autem inſignes corporum cauitates appellat excipiendis viſceribus deſtinatas) In ſingulis rurſum procedat particularis ſubdiuiſio ad quandam infinitudinem vergens, humanis viribus minimè comprehenſam.

Sed illud præcipuè nunc animaduertendum, poſtquam de interiorum ſenſuum cognatione & differentia pro methodi neceſſitate à nobis eſt demóſtratum, quæ ſit illa tam celebris ad huius partitionis ideam externorũ ſenſuum ἀναλόγια, hos enim velut ſatellites tantùm & excubatores in animæ veſtibulo nominaui

Concilatio de ſensuum internorũ & externorum ſymphonia.

Primum itaque id altius repetendum, quod vti vis animæ quæuis, corporũ, atque ſpirituum, ex multitudine ante confluxerint in ſpeciem vnitatis, ita communem rurſus in cerebro ſpirituum facultatemque ſenſus & motus referri per neruos ſingulos ad certa quædam organa diſtributos, vt peculiarem
1 ſpeciem adipiſcantur, vt qui prius fuerant ob nomẽ generis indefiniti, diſcerpti iam magis magiſque, vel optici, vel acouſtici, vel virtutis alterius nomen aſciſcant.

2 Secundò, ſicut in vno cerebro triplex facultas extitit ſecundum partium ſeriem, figuram, ſubſtantiamque diſtributa, vna quæ recipit potiſſimũ & parturit ſed oppoſita via, altera quæ componit & diuidit, tertia quæ promit & condit: ita & in ſenſuum ſingulorum organis iuxta proportionem ſtatui conſentaneum eſt.

Adde his, quod cum in ſenſibus ſingulis virtutum radiorumque ſpirita-
3 lium ſit quidam motus actiuus à centro procedens ad cirumferentiam, quo facultates à principe parte ad organa deferuntur; paſſiuus alter, quo rerum ſpecies ab obiecto ad organum, & hinc ad ſenſus principium quoddam interius tanquam à circumferentia ad centrum motu oppoſito reducantur: horum ſanè motuum occurſu mutuo neceſſe eſt ſuper oppoſitas baſes organi & obiecti proportionales triangulos fieri, quorum refractione in medio reſultante, facultatum quoque conciſæ ſpecies & ἀπόρροιαι cum ſenſibilibus variè permiſcentur. Ideo in ſingulis iterum pari proportione hæc 3. conſtituas decet, obiectum, medium, organum. In horum vnoquoque alia 3. quæ compleant nouenarij rationem, ſic vt à parte obiecti non minus quam organi ſit reſolutio quædam occulta ſiue effluxio corporeæ ſubſtantiæ ſpiritus & qualitatis. Etſi multos non dubitem eius ſententię, vt noſtram hanc opinionem velut ex atomorum officina depromptam planè repudient, eò quod non ab omni corpore effluxus inſenſiles corporum fieri libenter admittant, cuius tamen demonſtratio planior à nobis dabitur alio loco. In ipſo medio ſunt ſingulorum conſimiles ſpecies, ſed quæ per tres oppoſitorum motuum partes analogas, effluxum ſcilicet, refractionem, permiſtionem, complent, 27. figuram corporis cubi. Nam in ipſa demum permiſtione triplicium ſpecierum per terminos tres, duoſque oppoſitos motus perfecta ſenſationis forma con-

3. in ſingulis ſenſibus conſtituenda.

conſiſtit, differens pro rei ſenſibilis & reſpondentis organi peculiari natura.

Demonſtratur idem particularum in ſingulis.

Diſcurre per ſenſus externos internoſque animali contributos, eadem penè ratio quæ eſt à cerebro per neruos ad organa ſingula, eadem eſt & ab organi principio per mediam cauitatem atque ſubſtantiam vſque ad veſtibulum, eadem denique ab organis per medium ad obiecta.

5. ſenſus exteri ad trinitatem Platonicam reducuntur.

Verùm exterioris facultatis quinàriam ſpeciem rectè ad trinitatem reuocabis, vt duo ſint ſublimioris indolis ſenſus, duo craſſioris, quintus naturam mediam repræſentet. Viſus omnino in æthere ac cæleſti elemento ſeu luce verſatur, Olfactus in igneo, Auditus in aërio, in aqueo Guſtus, in terreo planè Tactus. Hæc autem elementa congenita ſunt quæ pro neceſſitate vniuſcuiuſque communem ſpiritum à cerebro influentem immutent alterentq;, vt peculiaris ſenſus ideam conſequatur. Vnde Phyſici vel oculis innatam lucem agnoſcunt, auditus organo aërem plantatitium, quanquam de cæteris non ita apertè diſſeruerint.

Elementa congenita ſingulis ſenſibus.

Subiecta elementi plantatitij. Viſus

Sed quæ ſubſtantiæ ſunt purioris cum propter tenuitatem non conſiſtant abſque ſolidiore ſubiecto, proinde lux illa viſifica in humore fundata eſt criſtallino, compacto maximè, pellucido & elaborato. Eſt & humor vtcunque ſpiſſus in cauitate frontis & in ipſis alueolis ſub oſſe ethmoeidi, quo ignis ad olfactum pertinens propria velut ſede conſiſtit & ſibi cognata maximè, iuxta Hipp. lib. de dieta 1. vbi ignis ſedem & fomitem in aqua, aquæ perfectionem ab igne arcano prorſus oraculo deſignauit. Aër auditui ſeruiens per circulorum analogiam ad circulos aëris ambientis ſubiecto ſolidiore opus non habet, ſed vltrò citroque fluens ab interna cerebri gignitur humiditate, & ſpeciem ſoni ex impulſuum ſimilitudine circulorumque ſegmentis intra triangulos concurrentibus repręſentat. Guſtus elementum craſſius quàm vt externas ſpecies abſq; maiori elaboratione percipiat, peculiare medium poſtulabat continuum ſcilicet tunicarum neruorumque contextu, & totius propemodum ſubſtantię communione cognatum, quod & in Tactus organo magis multò propter terrenæ portiunculæ tarditatem obſeruabis.

Olfactus — *Auditus* — *Guſtus* — *Tactus.*

Tunicæ organorum.

Omnes hi quidem ſenſus externi ſuum ſibi congenitum elementum cum innato ſpiritu à cerebri humiditate deriuant, ſed peculiares intra organum tunicas habent, quæ tali ſenſui ſubſtantiam propriam reddant, & ab aliorum externorum ſenſuum ſpecie differentem. Et quanquam ille plantatitius aër auditus ſit ſeipſo contentus propter ſimilium circulationũ promptitudinem à natura requiſitam, quæ non ita ſit inter cæteros ſenſus; attamen ſicut ſublimioris indolis ſenſus viſus & olfactus ſcilicet, æthereum ſpiritum vel luminoſum & igneum in humore contineant ante per ambientes præparato, ita ſanè & guſtus elementum aqueum nequaquam in palati ſede inferiore conſtituit, neque in linguam effudit alieno humore ſæpius imbuendam, cum ipſa debuerit potius ſupplere pro ſenſu craſſiuſculo ſolius medij locum; ſed peculiarem habet humorem aqueum in ſubſtantia rara hactenus ab anatomicis non animaduerſa, quæ quidem ſpecie dura, oblonga, inæqualis, cum fœtu piſcium

Auditus ratio. — *Cæterorum ratio analoga.*

Olfactus instrumentum admirabile.

optimè comparabilis, inclusa longiori epigraphæ ossis illius quod intra narium amplitudinem situm ab osse sphenoeide versus palatum exporrigitur, & vomeris speciem præ se fert. huic ego aquam illam gustatilium rerum discreticem ingenitam puto, quæ partim per circumsitas tunicas, partim à plexu mirabili inter processus clinoeides ossis sphænoeidis posito, & hinc per occulta foramina tum in antrum interius, tum in oblongum vomeris sinum tenuissimos ramulos ingerēte, instar aliarum rerum quæ continuè defluunt, continuè

Tactus organum in membranis.

restauratur. Magis paradoxon videri poterit, si de tactus organo meam sententiam ferā: sed cùm non adeò rerum naturā hodie profiteamur quàm consensus earundē, & qui in illis reperitur perpetui ordinis filum; idcirco liberum hodie aliorū iudicium permittemus in iis quæ artis alterius limā postulant adhiberi. Tantū nunc rudiusculè dicam in sensu tactus terreum quoq; principium velut rorem analogum ad species tactiles per omnes membranas esse diffusum, cuius tamen prima elaboratio est ab ossibus ipsis, quibus interiores tunicæ passim circa asperitates vel processus scopulosos attenduntur vsque in diploeidem & medullam interiorem nonnullibi per processus tenuissimos penetrantes, præsertim intra caluariam, vnde dura meninx suspensa maximè & pericranij & meningis mollioris mater existit, vim quoque suam ex continuitate communicans & tunicis infernis quæ visceribus seruiunt, & medijs quæ musculos circumuallant, & extimis tribus, quæ cutis, cuticulæ, & mem-

Tactum non esse in neruis.

branæ carneæ nominibus sunt comprehensæ. Nam quod in neruis putēt plærique sensum tactus per se consistere, falsum est; cùm omne illud possideant à membranis: Neruorum enim sensus adhuc analogus est, donec ad organa permanarint tantùm deferendis internis referendisque externis speciebus

Processus cerebri mamillares.

velut nuncij intermedij. Quare nec in processibus mamillaribus cerebri, posita est peculiaris olfactus vis, sed vt via quædam duntaxat ad sensationis integritatem cùm aliarum partium œconomia conspirat. Longa foret historia si quæ de sensibus sensi hactenus versauique cùm animo meo, scriptis aperire voluerim. Sed cùm hæc aliam tractationem postulent vberiorem, è multis pauca & breuibus complexa tabellis sufficiant.

Primum:

Primum pro communißima motuum ascensuum ratione.

TABVLA I.

MOTVVM alij,	Paßiui magis vt circa materiem.	Medij vt in sensibus animalium.	Actiui magis, vt circa actus superiores.
Alij rursus	Naturales magis vt in partibus quæ nutriuntur, & maiorem cum hæpate & venis cōsensum habent	Medij, vt in motibus occultis frontis, oculorū, linguæ, genarum, pudendi, pulmonis &c. quæ magis cordi consentiunt.	Animales & arbitrarij magis, vt in musculis & partibus cerebro magis consentientibus
Respondet natura partiū	Fibrosa magis quam neruea, contexta ex neruis mollioribus	Neruea fungosáque simul & laxa.	Neruosa magis contexta ex durioribus neruis
In omni motu recto differētiæ 3.	Ad circumferentiam Gratia { Pulchritudinis Attractionis similium	Mixtus & vtroque protensus Ad { Perfectionem Copulam extremorum	Ad centrum Ad { Robur Repulsum contrarij
In motu circulari similiter differ. 3.	Descensus Ad { Partum Traditionem	Conuersio Ad { Aeternitatem Compositionem Secretionemque exquisitam	Ascensus Ad { Conceptum Inuentionem
	Terminus ad quem	Medium	Terminus à quo
In singulis	Patiens	Proportio vel analogia	Agens
In sensu	Sensibile in quo Diuisio specierum { Facultatis spiritus Vehiculi corporei	Medium In quo { deductio retractio Permistio } { Facult. Spiritus Vehiculi corp.	Sensitiuum ex quo radiorū reciprocus motus { Facultatis Spiritus Corporei vehiculi
Pro singulis sensibus	Quiddam quod species diuersos facit vt { Organa 5. Organorum proprij spiritus & facultates.	Quiddam quod communem vim principij, cū specifica iungit ceu extremorum copula vt { Nerui & processus cerebri Neruorum spiritus & facult.	Quoddam principium vnicum, quod cūctis analogicǣs influit vt { Cerebri corpus Cerebri spiritus & facult.
In sensibus singulis est pars peculiaris spiritus & facultatis	Emittens vel patiens & concipiens	Componens & diuidens	Promens & condens
Est rursus in singulis	Elementum proprium	Sedes elementi quæ vel est { Humor peculiaris Cauitas tantum	Pars humorē illū cum suo elemento { gignens præparans nutriens
Respondet Situs Figura Substantia	habilis { Compositioni. Conceptui Partui specierum	Componendis diuidendis speciebus.	Promendis & recondendis speciebus

Tabula secunda ostendens analogiam sensibilium inter se.

Conueniunt inter se ἀναλογικῶς in vniuerso	Ordines inferi	Medij	Supremi
In partibus vniuersi	Elementa sublunaria	Aether	Cælum
Inter planetas	Luna velut terris proxima	Planetæ solem vndique stipantes	Sol velut in centro vniuersi.
In Repub.	Populus	Senatus	Princeps
In corpore animalis	Venter inferior sub abdomine	Venter medius thorax	Venter supremus intra caluam
	Hæpar cum testibus	Cor	Cerebrum
Inter partes corporis	Deseruientes & ministræ præsertim, externè vt musculi & ossa	Vasa { Venæ, Arteriæ, Nerui } Ceu deferentes spirituum riui	Viscera & partes delegantes interiores
In capite	Basis cerebri cum suo spiritu & facult.	Cerebrum cum suo spiritu & facult.	Cerebellum cum suo spiritu & facultate
In corde	Vasa 4. { Vena caua, Vena arterialis ex dextro, Arteria aorta, Arteria venalis ex sinistro }	Septum intermedium	Ventriculus { Dexter, Sinister }
In hæpate	Vasa duplicia { Vena caua, Vena porta }	Sinastomosis triplex { Venæ portæ, Venæ cauæ, Emulgentiū pori fellis }	Parenchyma vasis circūfusum
In pulmone	Vasa 3. { Vena arterial., Aspera arteria, Arteria venalis }	Sinastomosis triū vasorum { Venæ art., Arteriç venalis, Arteriç asperæ. }	Parenchyma pulmonis
In genitalibus virorum interius	Vasa { Deriuantia ad testes, Emissaria ex testibus }	Corpus cirsoude cum epididimede	Testium corpus fungosum
Exterius	Vasa { Deferentia ad glādulosum corpus, Penis corpus constituentia subst. spongoudi. }	Corpus adenoude	Vesiculæ annexæ corpori adenoudi.

In genita-

In genitalibus fœminarum interius.	Vasa { Deriuantia / Emissaria	Corpus cirsoude cum epididimede	Testes
Exterius	Cornua vteri & ceruix.	Sinastomosis vteri cum vasis vmbilici.	Sinus { Dexter / Sinister
In spiritu & animæ facultate	Naturalis	Vitalis	Animalis { Sensus / Motus
	Concupiscibilis	Irascibilis	Rationalis
In Rationali	Imaginatrix	Ratio	Intellectus
In singulis communis	Attractrix & expultrix	Concoctrix & secretrix	Retentrix & assimilatrix
In singulis peculiariter	Immutans ad certam speciem	Media & transmittens siue connectens	Vniuersalis virtus & mandatrix

3. *Tabula referens demum omnia & in homine & extra hominem distributa ad analogiam sensuum externorum.*

1 In visu, cuius vis in luce potissimum & elemento cælesti.	Popilla	Prior sphæræ portio	Posterior sphæræ portio
	Tunica cornea	Vuea	Amphiblistroidis
	Humor aqueus vt excrementum cristallini recipiens & pariens.	Humor cristallinus compositionis & diuisionis instrumentum.	Humor vitreus, vt fundamentum cristallini promens & condens.
	Lux prima	Lux media	Lux tertia
2 In Olfactu, cuius analogia per igneum elementum.	Narium anterior regio cum duplici scapha	Os ethmoude cum septo intermedio & alueatibus geminis variè subdiuisis.	Ossis in fronte cauitas tripartita
Tunica	Membrana regionem anteriorem succingens	Membrana 2. circa alueolos & os ethmoude.	Membrana 3. in frontis cauitate
Elementum	Ignis cum humore suo anteriorem amplitudinem imbuente	Ignis cum humore medijs alueolis insito	Ignis postremus cum suo humore in frontis cauitate.
3 In Auditus organo, cuius vis in aëre.	Tympani cauitas in qua { tunica prima / Aër primus } ad conceptum & partum.	Laberinthina cauitas in qua { tunica secunda / Aër secundus } ad compos. & diuisionem	Spiralis vel cochlearis cauitas in qua { tunicæ 3. / Aër 3. } ad { promouendas species internas / Retinẽdas externas
In tympano	Stapha	Incus	Malleus
In Laberintho	Canalis minimus acuti soni & lenis	Canalis medius symmetri soni triplicis	Canalis maior grauis & asperi
In cochlea	1. Spira	Media spira	Tertia spira

4			
In Gustu, cuius elemẽtum aqueum	Palati inferior regio cum lingua quæ tamen in tota sensatione vicem magis ipsius medij repręsentat.	Septum vomeris instar ab ossis sphænoudis palo vsque ad palati mediam sedem.	Antrum ossis sphænoudis cum antro in frõtis osse concurrens.
Tunica	Membrana { Palati · Linguæ }	Membrana septũ succingẽs cũ parte cartilaginea fœtui piscium comparabili.	Membrana in osse sphænoude.
Elementum.	Aqua plantatitia prior	Aqua plantatitia media	Aqua plantatitia in osse sphænoude
5			
In Tactu membranæ extimæ	Epidermis	Cutis	Membrana carnosa
Interiores	Processus pericranij ad musculos & ossa reliqua	Processus duræ meningis ad externam proximè cauitatem	Processus mollioris meningis ad intimas omnium sedes.
Elementum terreum	Ros prioris membranæ	Ros membranæ vel tunicæ intermediæ	Ros membranæ posterioris

Hæc ego Minerua crassiore de singulorum sensuum cognatione abortiui veriùs quam peperi, vt saltem ordinis analogici potestatem in rerum deprehendenda similitudine & dissimilitudine per exempla philosophica simul & medica demonstrarem.

Cùm tamen has sensuum vires & sympathias mutuas vtcunque depictas ruditer complexus in animo fueris, eaque perdidiceris quæ ad necessitudinem videantur cum methodo pertinere, aliam continuo inuenies vtilitatem, *Errorum occasio in singulis generibus sensuum.* vt omnes errorum occasiones inde profectas, medendique in singulis rationem quàm accuratissimè deprehendas. Etenim in humano corpore ex accurata anatome non tantum cuiusque partis natura similaris, vel prædominium *Methodus in animi morbis curandis & cognoscẽdis eadem quæ in humanorum corporum malis.* elementi, sed & figurarum, ordinis, quantitatis, totiusque structuræ artificium innotescet; ex quibus demum emergit non tantum vnius & indiuisæ sanitatis regula, sed & idea totius latitudinis vtrinque ad species statuum præter naturam defluentis, & rursus cõstitutionum omnium quæ vel morbum efficiunt, vel ordine consequuntur, vel denique actionem vitiantes proximè, vel auferentes, Morborum nominibus appellantur. Postremò præter hæc omnia per vlteriorem ratiocinationem ex sensibus profluentem aperit se quoque & *Indicationũ lex.* Indicationum lex & Therapeutice methodus vniuersa, docens quàm expeditissimè pro differentia triplicis status salubris, insalubris, neutri, cui similia, cui contraria, cui partim similia, partim contraria, & in quo genere qualitatis, quo numero, gradu, loco, & tempore debeantur. Idem omnino de sensibus animi, sensuumque tum externorum, tum internorum affectionibus, cognitione, præsagio, curatione est iudicandum. Vt hoc nomine potissimum *Materies medico maximè considerãda.* Gal. lib. 9. de placitis Hipp. & Plat. diutissimè censeat Medicis commorandum circa materiem. Et Hipp. lib. de Locis, Naturam corporis principium sermonis dicat in arte Medica. Corporis quidem curandi tuendique caussa dudum

dudum quæsita est ars (Cicerone teste lib. Tuscul. quæst. 3.) eademque De- [illegible] immortalis [illegible] inuentioni consecrata: Animi autem medicina nec tam ” desiderata est antequam inuenta, nec tam culta posteaquam cognita, nec tam ” multis grata & probata, quàm suspecta etiam pluribus & inuisa. An (inquit) ” quod corporis grauitatem & dolorem animo iudicamus, animi morbum cor- ” pore non sentimus? vnde animus, cum de se ipse iudicat, fit vt id ipsum quod ” iudicet ægrotet, minusque rectam de se sententiam ferat. Præclara n[illegible] [illegible] sententia ad circularem sensus interni motum, occultæque in anima conuersionis mysterium referenda. Plura leges in eodem Ciceronis tractatu, quæ quamuis eximia specie & huic loco maximè oportuna, propter compendium nolui annotare. Cæterùm quemadmodum rursus inter humanorum corporum mala quædam per se eueniunt, quædam ex consensu: illud rursus quod ex consensu fiat vel facultatis spiritusque vel substantiæ mutua communione, vel priuatione earundem. Possumus & nos partitionis eandem imaginem sequi inter errorum qui contingunt animæ sensitrici species infinitas, vt tanto promptiùs singulorum remedia consequamur. Ita enim, iuxta opinionem Mercurij, vt certis gradibus ab intellectuali immortalique natura delapsi sumus ad caduca degeneres, sic sanè per certos oppositosque gradus in priorem purgatæ mentis felicitatem reuocamur.

Ars curandi morbos animæ.

Morborũ animi distinctio.

Gradus purgandæ mentis.

Errores.

- Errores cōtingūt animæ cognitrici
  - Per se & simpliciter
    - In sensu interiore
      - Intellectu / Ratione / Imaginatrice potentia — vel ex
        - Animæ vitio
          - Imbecillitate.
          - Affectu
            - Fastu
            - Amore
            - Odio
            - Addictione
            - Negligentia.
        - Principiorum Vt
          - Notionum / Obseruatorum
          - Instrumētorum
            - Analogismi
            - Epilogismi
          - Falsitate. / Defectu & ignorātia. / Praua interpretatione. / Ataxia.
    - In sensu exteriore
      - Per affectum in instrumentis / Per occasionis defectum
        - Priuationem
        - Imbecillitatem
        - Alienam qualitatem
  - Ex facultatum & sensuum conspiratione
    - Internorum sensuum
      - Ex descensu nimio superiorum facultatum ad res sensibiles
        - Cum res intelligibiles æstimat more sensibilium rerum, affingens vbique vel
          - Locum
          - Tempus
          - Qualitatem
          - Quantitatem.
      - Ex ascensu nimio imaginatricis ad intellectus ditionem.
        - Cum sua obiecta æstimat supra quam par est, illis affingens
          - Vnitatem
          - Pulchritudinem
          - Bonitatem
      - Ex ratione decepta per
        - Notiones ab intellectu vel authoritate
        - Obseruata à sensu
          - vel parum accurato
          - vel non abundè satis.
        - Imaginationis ludibria
        - Rerum difficultates.
      - Ex corporis vitio
        - Cerebri
          - Basi
          - Corpore cerebri
          - Paracephalide vel cerebello
          - Ventriculis
          - Plexu venarum & arteriarum
        - Partium cerebro consentientium.
    - Exteriorum sensuum
      - Ratione rerum sensibilium, per
        - Tenuitatem.
        - Artificij magnitudinem
      - Ratione medij, propter
        - Quantitatem & distantiam
        - Qualitatem
      - Per affectus sensuum internorum, vt sentientes non sentiāt tamen
        - Ab intellectu per
          - Addictionem
            - Amorem.
            - Odium.
            - Fastum.
          - Apparentem similitudinem.
        - A phantasia vel ratione non discernente
          - Quod per se est ab eo quod ex accidenti.
          - Quod absolutè dicitur ab eo quod potentia.
          - Quod actu ab eo quod potestate.
      - Per affectus aliarum corporis partiū
        - Communionem / Priuationem
          - Corporis
            - Exhalationis.
            - Vaporis
          - Spiritus
          - Facultatis.

Quantum

Tabulæ præcedentis ratio. *Ignorantiæ mala.*

Quantum interno ſenſui affectus vel congeniti noceant, vel ab externis ſedibus otiundi, paucis & ſapienter Mercurius Pimandri cap. 7. Ignorantiæ peſtis (inquit) omnem terram ſubuertit, animamq́; corrumpit incluſam corporeis vinculis, neq; ſinit eam ſalutis iter aſciſcere. Addit Medicinam inſtar antidoti πολυχρήςου. Imprimis oportet veſtem quam circumfers, exuere indumentum inſcitiæ, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum, viuam mortem, cadauer ſenſitiuum, ſepulchrum circumuectile, domeſticum denique furem, qui dum blanditur odit, dum odit inuidet, & ad ſe ipſum te deorſum raptat, ne fortè conſpiciens veritatis decorem, & proximum bonum huius odoreris, atque oderis prauitatem, neúe huius inſidias quas in te aſſiduè machinatur, aliquando præſentias.

Senſus externos vitio mentis nõ rectè plurima perſentiſcere.

Quod autẽ externi ſenſus aliquando mentis interioris vitio velut non ſentientes alieno potius iudicio quàm ſua virtute nitantur, nihil vel nouum exiſtimo vel admirandum. Tales enim vel centum errores inuenies eorum qui contra Gal. ſcripſere in Anatomicis, vt ſemel vel philautia, vel odio contra veteres inflammati, cuncta ſic ſint conati rapere in ſententiam ſuam, vt ipſimet poſteà contrarium obſeruatione reperientes, ſenſibus non crediderint ſuis. Vt mihi videantur prorſus pati quod impiorum Manes, quibus ſemel in ignorantiæ, faſtus, atque inuidiæ barathrum deuolutis,

Multa ſolent concreta modis inoleſcere miris;
Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque, nec auras
Reſpiciunt, clauſi tenebris, & carcere cæco,
Donec longa dies, &c.

Omnes decipimur ſimilitudine vel exemplo, teſte Cicerone.

Accedit iſtis inepta ratiocinatio per apparentẽ ſimilitudinem & μετάβασιν, vt ſi quis omnia quæ ſunt canum corpori putet & in humano ſic ſe habere. Quod in laringe, renibus, oculis, aliiſque particulis pluribus vſuuenit, vbi dum vel inſignes anatomici Galenum ex ſimiarum ſectione diſſerentem reprehendunt, ipſi in eundem impingant palàm. Verùm quod ſenſus exteri partim ex ſe laborent occaſionis defectu, partim ex medij vel rei ſenſibilis ratione, notius eſt quàm vt à nobis debeat demonſtrari. Tantum exempla ſuffecerint, quorum ea ſunt maximè liquida, quæ circa vtranque materiem medicinæ, vel pro inſtitutione anatomica, vel cognitione morborum, pulſuum, vrinarum, vel medicamentorum ſimplicium officina, verti in controuerſiam ſolent. Nam per occaſionis defectum ij laborant, qui rebus per ſenſum inquirendis altiùs operam impendere non potuerunt; vel ſi potuerint, noluerunt, ijs duntaxat contenti quæ vel alijs audiunt, vel in paucis obſeruant, vel ſola animi ſui ratiocinatione conſequuntur, quemadmodum de Antipodibus Lactantius diſputauit. Ex inſtrumenti vitio vel imbecillitate fit error, ſi luſcus de linearum rectitudine, cæcus aut lippus iudicare de coloribus volet, ſi callis obdurata ruſtici manus pulſum magnum à vehementi volet diſtinguere, ſyſtoles & diaſtoles rithmum proportio-

Senſuum exterorum mala affectio. *Exẽpla errorum quæ per ſenſus externos fiunt.* *Lactantij error de Antipodibus.* *De pulſibus dignoſcendis.*

nemque mutuam explorare, quod certè quampaucissimis datum est propter stuporem sensusque terrei qualitatem. Ratione medij rursus & propter distantiam, vel peregrinam qualitatem multiplex est erroris occasio. Hinc enim astrologica disciplina propter distantiam sydcrum nullis hactenus humanis oculis comprehensam animos quoque mortalium maiori ex parte subterfugit. Oculus in terra constitutus Solem maiorem in ortu constituet quàm in meridie, vt plurimum verò bipedalem. Febricitantium gustus propter peregrinam linguæ qualitatem, id quod dulce est aut insipidum, amarum iudicabit. Verùm mittamus & sensus ipsos & eorundem media, quàm multi sint ignorantiæ modi ex rebus obiectis in omni scientiarum genere est manifestum; in multis enim numerus facessit negotium, vt stellarum in Astronomicis, herbarum & mineralium in arte medica. In alijs obstat artificium rei, vel paruitas; vt sunt errores innumeri & calumniæ contra Galenum in anatomicis nimium arroganter effusæ; præsertim de plexu mirabili sub cerebri pelui, de poro nerui optici, quem omnes facilè videbunt vel oculis suis, si non ab exortu transuorsim secent; sed paulo antè quàm inseratur in oculi sphæram, vbi neruus idem & crassior, porusque magis instar puncti conspicuus. Similiter multa de cribro renum, de musculis proprijs epiglottidi carne alba & peculiari præditis, & intra membranam cartilagineam occultaris. Itemque de linguæ & pharingis musculis, ceruicis & digitorum, de cauitatibus ossis auditus, de synastomosi venarum in hepate, in vtero, in pulmone, circa hæmorrhoides & intestinum rectum, imò secundum Hipp. neruorum, venarum, arteriarumque omnium inter se per animalis corpus vniuersum, velut falsa propter sensus inopiam à crassioribus ingenijs æstimantur, cùm tamen vena solum dissecta omnem quoque sanguinem effluere ex ipsis arterijs doceat experientia; abscessus intra caluam, in faucibus, in thoracis cauitate geniti per vias insensiles intestina versus ferantur expurgenturúe per vreteras: chylus mira arte elaboratus quotidie ex mezeraicis venis per hepar resudet in venam cauam, & ex vtrisque bilis flaua per processus alios sua cum antedictis oscula committentes deponatur in folliculum fellis. sanguis denique sua vel quantitate exuberans, vel molestus acrimonia ex vena arteriali sic in arteriam asperam impetu sæpe feratur, vt vel repente suffocet, vel sanguinem corporis totius exhauriat.

Error ob distantiam sensibilis rei vel multitudinem.

Erroris occasio ex rerum paucitate vel anxisio.

Plexus mirabilis Cerebri.
Porus optici nerui.

Renū cribrum.
Musculi epiglottidis.
Cauitates ossis auditus.

Synastomosis varia venarū, neruorum, arteriarum.

Eodem fonte propemodum natus est error improbissimus contra suturarum differentias, capitum figuras, & cotyledonum rationes à diuo Hippocrate celebratas, cùm illi qui sibi tantopere in sua inscitia plaudent, non tam curare debuerint quid scripserint veteres & grauissimi viri, quàm quo modo intellexerint. Cotyledonum species non nisi in grauidis recenter dissectis vteris ostenduntur, vt mihi ipsi iam sexto fœtum vitalem execanti coram contigit his meis oculis intueri. Quæ verò in alijs solent accidere substantiæ figurarumque varietates interdum differunt pro singularis hominis ratione,

Suturarum differētiæ & figuræ capitis rectè ab Hipp. traditæ.

Cotyledones.

Multa in animalibus differre loci & temporis ratione.

ratione, quemadmodum sæpe videre datum est nobis duplicem triplicem venam aiugæ sociam à sinistris, tres quatuor arterias seminales, os cordis in duobus virorum cadaueribus deprehendi ad radices arteriæ magnæ & venæ arterialis, semel vidi quadruplices renes, semel hepar duplex, semel denique hepar in sinistris, lienem in dextris collocari, vt taceam interim figuras, magnitudines oppidò differentes. Quòd si enim in magnis illis visceribus ita ludat natura particularis; quid de minutis illis angustijs, de venarum, arteriarum, neruorum insignioribus propaginibus, plexuque multiplici est iudicandum?

Portent osa corporum constitutiones plurima.

Et tamen hodie plures ita sunt stupidi, vt quod in vno viderunt, semel pro regula statuentes quiduis continuo contra sententias veterum moliantur: si quid pusillum videant antè non deprehensum, tanquam pueri sibi gratulabundi clamitent nescio quid sese reperisse in faba, non cogitantes interim multa in animalibus velut per lusum variari: quemadmodum in orbe circumfuso pro suo cuique genio, pro temporis, locique natura, quod vel in venis crurum & brachiorum, in manuum lineamẽtis, in frontis ac vultus totius, in vocis illa diuersitate ineffabili nemo non animaduertit.

In nouas obseruationes recentium anatomicorũ contra Gal. & Hipp.

Quin tanta fuit industria veterum Anatomicorum, vt non superficiaria duntaxat illa corporum fuerint sectione contenti, sed & recessus interiores & minutissimas humanæ fabricæ latebras sic sint ingressi, vt quæ in pluribus hominum cadaueribus perspicere propter tenuitatem non potuerint, saltem per analogiam atque μετάβασιν facta sæpius inquisitione in animalibus eiusdem generis aut diuersi, adiunctaque ratiocinatione mirabili, mentis tandem oculis sint consecuti. Vide recessus illos Democriti & colloquium cum Hipp. vide illa quæ de auditus organo, de processibus scopulosis, de cauitate tympani & succingente membrana scripsit Hippocrates lib. de carnibus, quæ Galenus de laberinthina cauitate, lib. de vsu partium, de cochleata parte Empedocles inter Plutarchi problemata. De omnibus accuratè Cor. Celsus in tractatu de ossibus explanauit, quæ tamen omnia velut arcana & noua noui obseruatores hodie pro suis inuentis iactitarunt.

Veterũ accurata anatome.

Ossis auditus structura quam Fallopius sibi videtur vendicasse à veteribus dudum ante reperta.

Quod igitur pro sensuum sano iudicio leges oporteat certas & examinandi regulas obseruari, ex antedictis liquido constat.

Medendi ratio pro singulis errorum speciebus quæ ex sensu sunt oriundæ.

Si enim ex affectu rei sensibilis prodit, oportet hunc pro virili nostra celeriter exuamus, nec honoris aut lucri studio, nec odio aut addictione nimia sinamus nos à veritatis via vel recta ratione diuelli, sed diligentes & seduli simul, erga mortales beneuoli, inuidiæ omnis & ambitionis expertes, virtutem ac philosophiam amplexi propter seipsam, quando sanè infelices ac miseri perpetuo fluctuent illi, qui omnem suam felicitatem extra se in vulgi iudicio & fortunæ arbitrio in caducis & mortalibus collocarunt, soli contrà quieto & stabili loco qui spes opesque suas intra semet ipsos in rebus æternis figant.

In affectione mentis vitiata quid agendum.

Si error ex parte Medij.

Sin verò ex medij vel rei ſenſibilis ratione dubitandi ſurgat occaſio, eſt quod auræ diuinæ particulam in conſilium aduocemus, imbecillitatem vnius ſenſus alterius ope ſupplentes.

Hipp. & Platonis ſcala.

Conuertamur ſæpe ſurſum deorſum, quod vnum eſt diuidentes, quæ diuiſa recolligentes, ab extremorum vno ad alterum per cohærentes ordines & intermedios gradus; cui imprimis fauet illa Hipp. & Platonis ſcala, qua pro rerum connexu quem habent in pęgmate vniuerſi artes quoque & ſcientiæ mutuò concatenantur, vt pulchrè lib. de aëre, aquis, & locis Hipp. vbi paulatim rapit lectionem à medicina ad naturalem Philoſophiam, ab hac ad facultatem aſtrologicam, ortus, occaſuſque ſyderum, & eorundem ἐπιτολάς contemplandas, à quibus denique ad numerorum & magnitudinum inſtitutricem Geometriam, donec vel ad Metaphyſica diuinorumque contemplationem transferatur. Quæ ſanè ſententia ſub conſuetudinis vocabulo alibi à nobis vberiùs tradita eſt ex Platonicis monumentis. Omnem illius rationem & artificium circularis hæc vna Methodus exhibebit

Habẽdam rationem vbique loci & temporis. Præceptum rei herbariæ explorandæ.

Accedit præceptum alterum, vt vbique habeatur & loci, & temporis ratio; quod cum in anatomicis, tum maximè in plantarum cognitione eſt obſeruandum, cuius ſunt iſti præcipuè canones. 1. vt ſemper ad veterum amuſ-
1 ſim notas, & traditiones, figurarumque ſpecies quàm proximè referamus.
2 2. vt ſi non poſſimus reducere plantas ad certam ſpeciem à veteribus delineatam, ſaltem virtute & figura vtcunque conſentientibus (nam hæc ſunt quæ proximè à formis interioribus dimanarunt) referantur ad aliquod genus.
3 Cogitemus inſuper quòd accidentales differentiæ colorum, odorum, ſaporum, magnitudinum, locis temporibusque varijs variè commutantur, quemadmodum præclarè Sylvius contra Veſalium in præfatione Iſagogica libri quem de Anatomicis ſcripſit, non ſolùm in ſtirpibus & metallis, ſed & omnigena partium corporis animaliumque varietate demonſtrat.

Metabaſis.

Magno hic adiumento eſt illa μετάβασις, ſi cum accurata ratione ſuſcipitur. Vt cùm ex oculo Phocæ muſculum attollentem palpebras Fallopius inueniret, quanquam & Galenus eundem viſus ſit agnouiſſe: ita ex ratione qua lapides in viſceribus terræ fiunt, etiam quomodo naſcantur in animalibus deprehendes. Ex forma generationis lapidum in renis cauitate, vel veſica, eoſdem gigni poſſe & in partibus cæteris ratiocinamur, vti nos vidimus & habemus domi lapides exciſos folliculo fellis, ſtomacho, inteſtino cæco, vtero, pulmone, etiam mezenterio, cerebro, hepate, corde, materie viſcoſa ſimul & terrea per inflammationis magnitudinem, digeſto halituoſo ac leui, more quo tophi in articulis fiunt, in ſaxi ſpeciem indurata.

Lapides in omni animalis parte concreſcere.

Ex forma ſimiliter exhalationum, vaporum, & meteorωn, fluxiones conſimiles, humorumque perturbationes in animalis corpore cognoſcuntur. Vt penè me putem ex illa primùm inquiſitione meteorographica primum cognoſcendæ methodi veræ momentum in rebus medicis reperiſſe. Fit autem

Fluxionum ratio in humano corpore per analogiam ad Meteora cognoſcitur.

tem

tem *μετάβασις* vel à ſpecie ad ſpeciem, vel à genere ad genus, etiam ab indiuiduo ſingulari ad ſingulare, à parte ad totum, ab eodem ad idem numero aliter aliterque affectum.

Species μεταβάσεως.

Poſtremò illud non omittendum duxi vel ſummi arcani loco, quòd omnis ſenſuum error triplici propemodum diſtinctione ſit caſtigandus. Diſtinctione primùm per ſe, ab eo quod ex accidenti: Diſtinctione rurſus eius quod 1. abſolutè, ab eo quod ex relatione duntaxat dicitur tale: Diſtinctione demum 2 eius quod actu eſt tale, ab eo quod poteſtate. Hæ quidem conſiderationum 3 differentiæ, etſi re ipſa interdum coincidentes, variè complicentur; ſic tamen cogitatione dirimi ſolent, vt vſu illarum veteres hactenus res ſummè contortas atque difficiles, ſummè anfractuoſos ſophiſtarum ſcopulos ſuperarint. Pro diſtinctione per ſe, & per accidens lege Hipp. lib. de arte, Gal. lib. de temper. de ſimpl. med. facult. de ſympt. diff. Pro diſtinctione relationum lege Hipp. lib. De alim. lib. De diæta 3. circa veſtibulum. lib. De vet. med. Gal. lib. De ſimpl. med. facult. de tempera. vbi quoque de his quæ actu vel poteſtate. Sic vt omnis facultatum temperaturarumque cognitio his tanquam notis cenſoriis debeat explorari.

Aureum præceptũ, Triplici diſtinctione omnis ſenſuum vitia repurgari.

Summa illarum diſtinctionũ vtilitas in omni arte & quæſtione.

- Distinguitur caussa vel effectus
  - Per Accidens ab eo quod per se
    1. Casus & fortuna
    2. Priuatio
    3. Caussa sine qua non, vel eius effectus
    4. Quicquid agit per intermediam caussam
       - Essentialem
         - Præcedentem
         - Extrinsecam
       - Accidentalem
         - Subiecti
         - Medij
         - Rei sensitiuæ

    Vnde Galeni omnes regulæ quas libro simplicium tradit, vel ad subiectum passibile, vel ad medij dispositionem, vel analogiam, ratione ordinis, loci, temporis, quantit. qualit. vniuersim sunt referendæ
  - Ex relatione dicitur. vel
    - Ociosa de qua Plotinus li. de Relationib. ad
      - Idem
      - Diuersum
        - Numero
        - Genere
        - Specie
          - comparando
            - totum toti
            - Partē parti
              - Ratione
                - Quantitatis
                - Qualitatis
    - Efficientiæ coniuncta
      - Per similitudinem
      - Per contrarietatē
        - vel
          - Accidentiū
            - Quantitatis
            - Qualitatis
            - Situs
            - Temporis
          - Totius substantiæ.
  - Distinguitur postremo Medicis & Philosophis
    1. Actus
       - Simpliciter vt Deus
       - Cum Relatione
         - Primus, vt forma.
         - Secundus, vt facultas.
         - Tertius, vt operatio facultatis.

       Huc spectant maxime celebres illæ sententiæ Hipp lib. de alimentis & lib. de dieta. 1.
       - Est & non est. contradictoria scilicet de eodē esse vera.
       - Omnia esse in mundo hoc inferiore
         - Salubria, insalubria
         - Pulchra, deformia
         - Bona, mala
         - Alimentum, non alimentū.
         - Medicinā sursum deorsum
         - Omnia vnum, & multa
         - Dissonans, consonans
         - Omnia diuersa & discordie cum natura concordant.
    2. Potentia absolutè, vt Materies
    3. Ens
       - Actuatum sic nominant Metaphysici Compositum naturale.
       - In actu quod facultatem simul habet & exercet.
       - In potentia quod facultatē habet, non exequitur tamen: Idque
         - Vel voluntate libera.
         - Vel impedita contrario
           - Substantia
           - Quantitate
           - Qualitate
           - Situ
           - Tempore.

Sicut autem in eodem composito qualitatum vires à diuersis qualitatibus vinciũtur, quo minus in actum continuò possint erumpere; ita liberantur per contrarias illis à quibus sunt præpeditæ. In Hydrargyro calor à frigore conclusus per calorem nobis innatum tibique admotum proprius vel ignis externi commercium excitatur. Plantaginis calor ab humidi copia vinctus à corporis siccioris attactu; calcis calor à siccitate nimia torpens affusa humiditate incandescit. Vbique videtur calidum actionis caussa, cùm hospes sit congenitæ lucis; cæteræ qualitates innati calidi gratia datæ, vt vel exacuant, vel nutriant, vel certa in sede contineant, eundem velut incarcerant; sed à contrariis dissoluuntur, quod sanè est mediis ex potestate in actũ prouocari. Vnum prædictis adiiciam, inde ad alia progressurus, nihil de sensus interni externiúe sanitate vel morbis adeò absolutè constitui posse, quin sicut vnius vitio vel defectu; mox per sympathiam & alter imbuitur: ita profectò vnius efficacia nunquam ab alterius necessitudine sit separanda; vt prorsus insulsa sit illorum opinio, qui se putant in facultate aliqua fructum posse facere, si vel soli meditationi vel praxi operam nauent: & quæ natura inuicem iunxit, posse humani arbitrij vi aut studiorum specie separari. Quin quosdam inuenias, qui putent aliud esse medicinam facere, aliud docere: quæ quæstio ita periculosa est, vt non tam dissolui quàm discindi celerrimè debeat, & cum Sophistis eiusmodi ad Anticyras relegari.

In actum deducti qui sit.

Sensu externi exercitationem nunquam à contemplatione seiungendam.

Contemplationis nomen vel Theoriæ in omni animorum habitu atq; sciẽtia naturæ vel artis imitatricis quietum sanè spectaculum repræsentat; quo tamen velut amplissimo seminario rerum agendarum rationes atque in suo sigillo communiore formæ particulares plurimæ continentur. Huius reciproco flexu (quem relatiuorum mutuam habitudinem Logici nominarunt) dicetur & actio rationis intimæ simulachrum, mentisque à contemplationis idea stabili ad eius propaginem tanquam à conceptu ad partum stimulantis effectio; quare & iuxta necessitudinẽ πρόςτι veteribus appellatam, cùm vnius ratio in forma alterius, non aliter quàm in genere species, genus in speciebus, & diuersorum hominum vultus in conuersis mutuo orbibus oculorum elucescit, nunquam ab actione faciundarum rerum contemplatio, neque à contemplatione poterit rerum contemplatarum actio separari.

Demõstratur vtriusque praxeos et theoriæ vinculũ indissolubile.

reciprocus flexus est hab.° mutua relat.

Circumferamus oculos à Deo vsque ad materiem per intermedios gradus: habebitis sanè ex Academię spatiis vnum esse in mẽte opificis, agere cuncta & contemplari. Ab hoc principio quo quicquam in orbe magis diuinitatis consors existit, eò & rerũ cõmuniores species ac magis vnitas sub vniuersali spectaculo trahit, quò magis ab ente vero & pulchritudine ad illã deflexerit materię multiplicẽ qualitatẽ, eò rursus ceu marcescẽte coagulo sui ab ordinis vnitate magis ad ἀταξίαν, à vitæ præstãtia ad eneruationẽ & dissolutionẽ propiùs exolescit. Adeò vt huius æterni cõiugij ratione magnus ille Hipp. volẽs diuinã methodũ constituere, multa quidẽ præclara breui cõplexus oraculo sit lib. De diçta 1. statim in exordio, tria in arte medica, cæterisq; facultatibus, ceu prima totius

Altera demonstratio.

Idea methodi Hippocrat. in cõiugio sensuum externorũ & internorum, id est, connexione Analogismi & Epilogismi.

totius inuentionis & constitutionis capita consideranda proponens. Primò quidem Subiectum passibile. Porrò eum qui de victu humano scripturus est,

Subiecti passibilis consideratio ex Hipp. Obiecti agentis.

censeo primùm quidē totius hominis naturam nosse ac diiudicare oportere; secundò vires agentis principij vel instrumenti quo operamur. deinde verò ciborum ac potuum omnium &c. tertiò, vtriusque analogiam, cùm sic ait: Et non solum hæc, sed etiam mensuram ac proportionem laborum ad multitudinem ciborum & hominis naturam, corporum staturas, ætates, anni tempora, & ad mutationes ventorum, regionum situs in quibus degunt, anni constitutionem & statum, ortus & occasus siderum, ventorum &c. Quæ omnia certè non sola obseruatione, non rationis vnius subsidio perfici possunt, sed exercitij meditationisque cōplexu.

Analogia.

Loci plures Hip. vnde Methodi ratio vniuersa sit colligenda.

Quare cùm eadem omnino principia Methodi lib. De decenti ornatu, lib. De veteri medicina, lib. de locis circa finem, & alijs suis operibus constituisset, tandem paucis in lib. Præceptionum, sensus exercitationem à contemplandi cura prorsus indiuiduam facit. Hæc sane nosse oportet, & non ratiocinationi potius probabili intentum aggredi curationem, sed exercitio cum ratione. Expresse deinceps de Mente disserit, Ratione, Phantasia, & Sensu exteriore, statuens naturam à multis omnigenisque rebus moueri, vt quædam subsit violentia: concludit demum ex his, quæ palam apparent, debere rationis exordium capi, fallacemque discursum animi fore ad præstantiam artis, nisi nitatur obseruatis & αὐτοψίᾳ. Fallax, inquit, & ad errorem procliuis est affirmatio cum garrulitate, qua vel Empyrici meri, vel Sophistæ inexercitati præstare ante alios maximè consueuerunt, quibus obiici meritò potest quod olim in belli tumultibus Dranci, *quem gloria Turni Obliqua inuidia stimulisque agitabat amaris, Largus opum, lingua melior, sed frigida bello Dextera.* Hi sunt profecto Thrasones obstipo vertice proiectæ audaciæ pleni, quibus omnis animi virtus effusa ad circumferentiam in linguam penitus exhauritur, *Qui Martem in lingua pedibusque fugacibus acrem Semper habent.* Et quamuis Theorici multi variarum lectionum industriam referant, sententiarum inexhaustam memoriam iactitent, terra marique ad mercaturam sæpe vnius tituli se peregrinatos affectant: quis adeò stupidus, vt mulos vel asinos nesciat redire spectabiles posse in pellibus leoninis? Non illa fuit Homeri sententia, vt peregrinationem solius corporis, sed vnius animæ ex sensibilibus & obuiis rebus, quas (omni in loco natura suppeditat) per vniuersitatem excurrentes vnicè veneremur. Non enim tam refert hodie quàm multa quis audiat auribus passim, aut oculis cernat, quàm animo videat obseruetque, & ex paraterisi assidua stabilitas vetustate sententias scrutari penitiùs discat, vel nondum reperta veteribus adinueniens ipse integritatem artium elaboret.

Coniunctio praxeos & Theoria ab Hip. celebrata.

Empyrici.

Rationales tantum & garruli taxantur.

Peregrinatio quantum conferat ad cognitionem, & qualem Homerus intellexerit.

In eos qui negāt posse praxim cū theoria copulari.

Quòd si qui ieiuni sint adeò (esse autem non dubito) qui putent vnius animæ vi præstari minimè posse, vt ius aut medicinam faciundo simul docendoque sectentur; ij se scientiarum abuti nominibus sciant, & vim naturæ facere, non minus quàm si ab amore pulchritudinem, à pulchro vtile atque honestū

separent.

separent, à luce splendorem, à splendore lumen, calorem & generandi facultatem, quàm si se interponentis terræ & Solis infandis deliquiis cuncta in tenebras vertant, & quæ summo affinitatis iure deuincta sunt inuicem præter fas omne diuellere moliantur. Credebam equidem Centauros & cęlo semper infensos Gygantes suis olim oppressos montibus expirasse, sed video sanè cũ hac ętate plumbea, vel figulina potius, eosdem mira quadam palingenesi auris vitalibus reddi, & bella denuò bella cum superis impia machinari.

Sed quid apud irrationales animas argumẽtis logicis aut rationibus agam? credant saltem vel sensibus suis, oculosque non modo per illos cælorum æternos ambitus, per lunæ ac sublunarium rerum periodos circumducãt; in quibus & actionum maximarum, & summa intelligentiæ virtus cõnexa æternis inter se vinculis glutinantur, quin ea quæ sunt in hominum genere prædictis adiungant. Quod enim præstari id ipsum quod volumus possit, docent exempla huius ætatis admiranda, si in facultatibus singulis suos hodie cultores principes & lychnuchos antesignanos exempli loco proposuerimus.

Exempla huius ætatis in grauissimis viris theoria simul & praxeos dexteritate preclara.

Specta animo tantum in arte medica Ioannem Fernelium, Hieronymum Fracastorium, B. Montanum, Andream Matthiolum, Iac. Syluium, Andreã Vesalium, Iac. Hollerium, Ioan. Tagautiũ, Rondeletium, Amatum Lusitanum, & inter cæteros celeberrimum præceptorem meum Hiere. Trinerium, ac P. M. patrem Gemmam Frisium in Mathematicis æque & medicina præstantem, qui omnes pręter innumeros alios vel hac ætate florẽtes, tum scriptis & professionibus publicis, tum consultando variè & faciundo reipublicæ profuerunt.

In Medicina.

Habetis in facultate Iurisprudentiæ amplissimum dominum Præsidem Viglium Swichem. cuius diuina prudentia in rebus politicis expeditissimè praxeos, simul altissimæque Theoriæ indiuidua syngamia aliorum qui hactenus extiterunt Iurisconsultorũ prope nomen obscurat. Habetis sub eodem genere facultatis viros Heroicos planè, consilij simul & operum dexteritate præstantes D. Cancellarium, D. Iohannem Scheyff, & Ioachimum Hopperum, cuius de arte Iuris opus extat Methodicum, thesauro nulli, ne quidem Gyges anulo comparandum. Mittam cæteros hac ætate præstantes viros præsertim in Vniuersitate nostrâ, pluribusque Hispaniæ, Italiæ, Franciæ, Frisiæ, superioris & inferioris Germaniæ locis, quos omnes satius est ex viuis illorum monumentis quàm nostra oratione laudari.

In Iurisprudẽtia & politica administratione.

Quod si tamen ad sacræ theologiæ mysteria voles respicere, multa vbique sunt exemplaria, sunt certè & in hoc literarum emporio celeberrimo, sunt apud nos grauissimi viri non minus scriptorum suorum & lectionum fæcunditate, quàm vitæ exemplis, sanctimonia, morumque religione conspicui. Et quamuis omnes hic recensere superuacaneum putem, eos tamen silentio præterire non potui, qui præter innumeras diuinæ sapientiæ dotes, quas è sacrorum contemplatione & philosophiæ fontibus imbiberunt, actu quoque & operatione viua semper se vindices veritatis, patronos pau-

In sacrarũ literarum interpretatione.

perum & afflictorum hominũ, iusti decori, & boni publici æstimatores æquissimos præstitere. Horum alter est Reuerendus D. Præpositus Atrhiẽsis Maximilianus Morillonius, in diuinis pariter & humanis versatissimus, cuius virtutes eximiæ ab auis & atauis ceu iure quodam hereditario diffusæ in omnem familiam permanarunt. Alter oriundus Hispania & toto propediẽ orbe prædicandus B. Arias Montanus, sacræ Theologiæ doctor eximius, mihi iampridem notissimus propter humanitatem summam, sacrarum literarum, mathematicæ ac totius philosophiæ, præsertim tamen idiomatῶn diuersissimorum cognitionẽ mortalibus admirandam, quorum nomine munus illi commissum à Rege serenissimo intellexi, vt linguis excusum pluribus volumen Historiæ Sacræ posteris relinquatur; quo sanè mortali generi nec salubrius quicquam hac ætate corruptissima, nec expectari posse magnificentius puto.

Conclusio. Vobis autem quotcunque præditi meliori iudicio sitis, id paucis defixum ante oculos & circumferri in animis velim, non modo in vita & praxi, & Theoria dari coniugii vinculum indissolubile, sed & hæc singula ipsorum finium ratione conuerti. Nam propter actionem suscipitur cõtẽplatio, propter contemplationem actio. Quare & re ipsa naturæque cõsilio complicata, non nisi violenta cogitatione dirimi possint.

DE DISCVRSIONIS CIRCVLARIS ARTISQVE *Cyclognomicæ Caussis effectricibus secundarijs, vt sunt potentiarum animi obiecta singula, exemplaria scilicet rerum perceptibilium atque imagines.*

CAPVT VII.

Concentu vnisono ad cytharam pulso, cytharæ alterius ex sympathia moueri vnisonum constat, adeoque in quauis harmonia Musica, quæ similem inter se tensionem obtinent, mutuo sese cõmotant per occursus circulorum scilicet, in percusso aëre iuxta parem sibi proportionem optimè congruentes. Ita planè tum in rerum naturalium, tum diuinarum fieri spectaculis solet (quorũ ordo siue connexus perpetuus aptissimè cuiusque symphoniæ exẽplar existit) vt cum de vno quouis principio distinctim sermonem aggredi velis absque cognati alterius doctrina miscellanea, non possis tamen, quin ductu reciproco prorsa vorsa feratur oratio instar vndantis auræ, atque per circulos obuios agitatæ inter tensos æqualiter neruos. *Eiusdem negotij consideratæ potẽtiæ & eiusdẽ obiecta.* Etenim de natura animi disserere quenquam vix posse autumo, quin & obiecti naturam & circulorum atque discursuum, alterius illius intuitu flexuque nonnihil obliquo simul attingat, & in huius contemplatione vicissim naturam animi conuersa velut radiorũ vicissitudine pulset. Nam neque in similem sibi alterius oculum facilè quis intuebitur, nisi & sui effigiẽ oculi vna consideret, vtque per sinus seu chordas arcum circuli explorant mathema-

thematici, ita viciſſim ſinus rationem per circulorũ peripheriam. Ergo licet de facultatum obiectis rationem fermè vniuerſam tractatu ſuperiore propter cõtextum rerum ingreſſi ſumus, cùm tamen obiecti ad potentiã mutua ſit quædam relatio, penes quam natura vnius ex alterius alternato intuitu clariùs eluceſcat: conabor paucis & horum indolem aperire, locumque non infimum attribuere inter artis noſtræ principia iuxta perennem ſymmetriam ad trini fontis atque vnius proceſſum ineffabilem. Muſæ Iouis ter maximi repurgate paulisper fæcem terrenam ex animis noſtris, liceatque in ſacram hanc Idearum arcem altius euolare, quàm fluxa forſitan nobis atque mortalis portio largiatur.

Diſcurſus Methodici cauſſa ſecundaria.

Cauſſam diſcurſus cuiuſlibet ſecundariam imprimis ſic accipi velim, vt noſtri magis intuitu, quàm quo ad naturam rei eſſe talis intelligatur. Sunt enim obiecta, efficientes ſecundariæ cauſſæ ad ipſum animum atque diſcurſionem comparatæ, quippe quam paulò propiùs cõplectantur, priores tamen eſſentia iuxtaque naturę ſeriem ad gradum intellectu ſuperiorem meritò referuntur.

Obiectum Phyſici vocant agentis animæ ſeu facultatis terminum, in cuius perceptionem ſcilicet velut finem virtutum radij ab anima proferantur, ac tot ſunt numero quot ipſæ potentiæ, quarum quaſi correlatiuo nomine deſignari poſſunt, vt intelligibile ſcilicet ad intellectum, ad ſenſum ſenſibile referatur, quemadmodum res viſibilis viſus obiectum dicitur, tactu perceptibile tactus ipſius, & ſic de cæteris.

Entis genera tria à Metaphyſicis aſſignata.

Nos ad Metaphyſicam contemplationem propius acceſſuri, atque in ternione quantum fieri poſſit & hic quoque perſiſtentes, dicimus inter Ens verũ ſeu ſummum bonum, & non ens infimum ſeu materiem, tria Entis genera ſecundum boni ipſius continuam quandam participationem collocanda, quæ quo ad cognitionem percipiendique facultates reſpectum inter ſe mutuum perpetuamque relationem ſortiantur.

Inter Deū atq; materiē Entium genera tria respectu mutuo, quo ad cognitionē, inter se deuincta

- Res intelligibilis propria quadā appellatione
  - Exemplaria siue sigilla actiua
    - Notiones actiuæ. vt; cognitionis principia magis existunt in Intellectu.
    - Seminales rerum agendarum rationes actiuæ, & ad esse rerum magis pertinentes.
  - Imagines siue formulę passiuę & ab alio introductæ
    - Notiones passiuæ, & ab intellectu superiore introductæ.
    - Seminales rationes passiuæ, & ab intellectu introductæ ad formæ prioris vinculum.
- Res Intellectualis; siue Intellectus particeps
  - Intellectus purus.
  - Angelus.
  - Anima rationalis.
- Res obiectæ
  - Intellectus primi.
  - Angelorum
  - Animarum rationalium & irrationalium
    - Hominis propriè
      - Intellectus passiui.
      - Rationis.
      - Phantasiæ.
    - Brutorū perfectorū
    - Animantum imperfectorum
      - Imaginatricis.
      - Sensus.
      - Appetitus.

Res obiectæ igitur, etsi à plerisque cum rebus intelligibilibus confundantur, in intellectu habent se potius per modum magis minusúe communis. Omnes enim res intelligibiles sub obiectarum rerum ambitu comprehenduntur, at non obiectum quodlibet intellectu est perceptibile sub ratione qua intellectus existit. Quin etiam in intellectu ipso, si accuratius loqui voles, res omnis intelligibilis siue Idea à subiecto distinguitur; in cuius gremio delitescit: quamuis iuxta Platonicos notiones sensibilium rerum solæ, nuper editæ vel ab anima conquisitæ à rebus sensibilibus separentur: notiones verò intelligibiles in potentiam rationalem ab intellectu transmissas vnum quodammodo cum rebus intelligibilibus ipsis esse constituant.

Res obiectæ, & intelligib. in quo differant.

Ens Intellectuale (vt ex Plotini verbis elicitur) omne id esse coniicimus quod sit intellectus atque intelligentiæ particeps, ex forma intellectus formationem obtinens, sub eiusdem actu vitam atque essentiam. Sicut enim se habet visus ad lumen, sic ad summi boni lucem intelligentia, vnde & intelligentiam Plotinus nominat actum reflexum essentiæ viuæ à bono dependentis, conatuque eiusmodi quærentis se simul & causam sui.

Res Intellectuales.

Intelligibile si cum re ipsa planè coniunxeris, vti Plotinus in formis supremis & maximè abstractis solet, ad intelligentiam naturamque intellectualem velut motor existit, natura prior atque antiquior. Verùm si à rebus nonnihil separaueris secundum acceptionem propriam pulchrè omnem ideæ rationem tibi ob oculos atque in animo constitueris, quæ nihil sit aliud quā forma formæ effectricis interior, sic vnita tamen formæ principi atque intel-

Res Intelligibilis

intelligibili rei, vti lumen solis luci ipsi; ac tantum per modum vel ordinem quendam differens in ea dimanatione quæ fit à rebus intelligibilibus in intellectum. Aptè itaque comparabis rem intelligibilem Soli, & caussæ effectricis superioris nomine designabis: Intellectum verò velut orbem elementarem, atque solaris radij receptaculum appellemus: Ideam deniq; velut instrumentariam formam atque effectricem secundariam in solaris luminis ratione statuamus, vt nihil sit aliud quàm rei intelligibilis emanatio in intellectum: vel si ad ideas quoque ignobiliores te conuerteris, radiorum specierumque defluxus à re perceptibili ad cuiusuis percipientis animæ sensum. Ita enim & passiuas notiones sub diuisionis ambitu comprehendes, & mediam optimè collocaueris rationalem animam, inter obiecta sensibilia atque intelligibilia omnis cognitionis extrema.

De Intellectualibus rebus abundè diximus capite superiore; de rebus intelligibilibus præcedenti libro, nunc verò de ideis ipsis per quas propriè res & intellectu perceptibles sunt, & dicũtur tales, sermonem compẽdio transigamus; ne passim non tam earum naturam atque essentiam tractare voluisse videar; quam ordinem & consecutionem necessariam ad discursus illos triplices ante à nobis constitutos: quanquam, vt dixi, longè sit difficillimum in rebus seriem certam probè instituere, quin de natura quoque singularum cogitatio, deque ordinum caussis volenti nolentique interdum altiùs obuersetur. *Idearum cõsideratio iuxta ternam distributionem, qua omnes ad symmetriam Methodicam reducuntur.*

Ideam igitur rebus corporeis separatam Deoque insitam Plato efficiendi principium voluit, vti ideam alteram intellectui counitam cognitionis effectricem atque scientiæ; formam verò rebus inductam effectum generationis illius, & partum, potiùs quam caussam effectricem, maluit appellare. Aristoteles contentus rei caussis proximioribus, ideas reijcit, tanquam in nube, potiùs quam in rerum natura, volitantes; cùm ipsus interim amictus nube densiuscula vel inuitus tandem in harum hypothesim prolabatur; dum formam scilicet extra corpus constituit cuncta continentem, vt lib. Phys. ausc. 2. vbi & formæ diuinæ mentionem obiter facit. De qua vide Themistium atque Simplicium. Sed cur non Peripateticos mirer? Ideas atque exemplaria contemnentes tanquam nimis supra naturam atque in intellectu posita; cùm diuinus Plato hæc velut caussas superiores, minimè proximas rebus ipsis constitutis adiunxit, ipsi interim Aristotelici præter materiem ac formam inter caussas continentes & proximas priuationem numerent, non Ens verius quàm sit species rei intelligibilis. Non enim forma, nec corpus existit, sed quiddam indiuisibile potius inter ingressum vnius formæ alteriusque expulsionem, vti in angulo seu duarum linearum contactu communis punctus existit, diuersæ penitus rationis scilicet quam sint ipsæ in longitudinem diuisibiles lineæ. *Idea quid.* *In Peripateticos, qui ideas vident & exemplaria.*

Meritò itaque caussarum genera 5. constituit Plato in rebus vniuersi. 1. Mundum sanè vt finem. 2. Materiem operis naturalis. 3. Deum vt communem efficientem caussam. 4. Ideam duplicem, vnam vt exemplar rerum *Caussarũ genera 5. secundum Platonem.*

efficiendarum in intellectu communi, seu mundo archetypo intelligibili primo: alteram verò vt cognitionis exemplar, quibus totidem respondent gradatim in intelligentijs inferioribus, sed magis distinctim atque secundum passibilem modum. 5. Formam rei naturalis velut partum. Quod si magis interna principia voles, Formam atque materiem dices, quarum medio nos in sequentibus passim analogiam siue proportionem audacter constituimus, etsi latiùs principij rationem extendere cupientibus, vel nouem principiorum ordines facillime referantur, 1. Deus. 2. Intellectus communis. 3. Ideæ. 4 formæ essentiales. 5. formarum accidentalium analogia siue proportio. 6. Priuatio. 7. finis atque perfectio rei. 8. Rerum ordo & consecutio. 9. Materies. Verùm hæc paulò supra propositi metas.

Ideas esse demõstrat breuiter. Quòd autem Ideæ re vera existant, prolixa demonstratione non indiget: nam vt rationes omittam longè pulcherrimas Max. Tyrij Philosophi sermone 28. quarum aliæ argumento sunt à minori deductæ atq; brutorum exemplo, aliæ verò à processu prioris ad cognitionem principij vsq; in infinitum, postremæ tandem ab actionum humanarum in somnis, actusque reminiscendi similitudine. Ipsæ sanè vel diuinæ literæ docent, Deum quodammodo exemplaribus vsum ad vniuersi fabricam, vt doctè lib. de mundi opificio demõstrauit Iudæus Philo. Quibus attestatur illud Mosaicum, In die quo fecit Dominus cælum & terram & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis priusquam germinaret. Adde & Regis Psalmographi alterũ, Informem fœtum meũ viderunt oculi tui, & in libro tuo omnia membra mea scripta erãt, quę per dies formata sunt. *Liber vniuersitatis.* Quemnam hic, quęso, librum intelligat quisquam, nisi fortè mundũ intelligibilem siue Archetypum atque intellectum cõmunem? Nisi quod Plato intellectum cõmunem Deo inferiorem ponat, Christiani autem Dei filium intellectu quouis superiorem & patri coæqualem. Neq; verò in rebus fidei tantopere Platoni est auscultandũ, quin vetus Ecclesia & Christus ipsus hic multò sit audiẽdus prior. Tantum verò hęc obiter quantum principijs melioribus visa sint consentire idcircò recensui, ne ex figmẽtis meris omnem hanc doctrinam nostram effluxisse quis arbitretur. Nam siqua à nostra fortè religione dissideant ex veterum monumentis huc translata (vt sunt certè plurima) ijs etsi non acquiescas, artis totius necessitati nihil offeceris, cùm illa non tam vt principia, sed operis quædam quasi Emblemata intertexuerim, natura quidẽ eiusmodi, vt vel transpositione, vel voculæ quadam immutatione facillimè in Christianum sensum transferantur: vbi tamen diuino spiritui atque ecclesiæ sanctæ semper est auscultandum, quando horum interpretatio nec intellectum humanum, nec rationem vllam in consilium vocet, nisi ab intellectu verè cõmuni priùs sit stabilitum, qui sanè, quantum ego pro mei ingenij tenuitate assequi possum, non tam in vno homine viget, quam plurium humanorum intellectuum vnitate.

An Deo opus fuerit exẽplari. Verùm (inquies) quid Deo exemplari opus fuit aut mundo intelligibili, qui vel ma-

vel materiem è nihilo duxit per potentiæ suæ abyssum infinitam? Certè non propter Deum exẽplaria statuit Plato, verùm propter intellectũ nostrum, cùm enim hic naturaliter formas capiat, rationesq; vel separatas intelligat vel separando, cùm & superiora pro suæ naturæ captu efficiẽdis inferioribus aut conseruandis saltem operam præstent, idq; per æmulationem quandam boni opificis, à quo proficiscuntur, ipsum verò summũ bonum lõgè superius intellectu nostro ab intellectu capi non possit, sequitur vt illæ communes rerum atque à materia semotæ rationes eius obiecta sint adæquata & naturalia, quæ quia intellectũ mouẽt, formant, atq; perficiunt, ideò & intellectu nostro superiores in veriore atq; præstantiore vniuersi gradu sunt collocatæ, Mundo scilicet exemplari atq; intelligibili intellectu cõmuni, quem & Dei filiũ appellabat. Quare & procul à figmentis positæ fulgent, ne mens & veritatis index & sensuum castigatrix magis à veritate quàm sensus ipse dissideat. Etenim, vt doctè Platonici referunt, Mens illa sublimis primũ velut informe chaos ex Deo nata ad sui principium ingenito quodam appetitu conuertitur, conuersa in Deum radio eiusdem penitius illustratur, cuius fulgore creandarum rerum ratione plenissimo ille suus amor accensus Deo totus inhæret, inhærens deniq; ad formam perfecti animalis exurgit, quem à pulchritudine Mundum appellant. Ita nimirum Deus in mẽte sibi inhærente creandarum rerum naturas effingit, pingens modo quodam spiritali cuncta quæ in corporibus hisce percipimus,

Ordo attentius circa ideas & exemplaria.

Idearum & exemplarium mutua habitudo.

Cœlum & terras camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra,
Vnde hominum pecudumque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

Ex illa igitur reflexione mentis in Deum, & conuersione per appetitum, primæ rerum ideæ in mentem primam disseminantur, vti per reflexũ mentis nostræ in intellectum superiorem, & ipsa rerum quarumcunq; notiones induens,

Ceu tumulum capit, vnde omnes longo ordine possit
Aduersus legere, & venientum discere vultus.

Qualis verò habitudo mẽtis primæ ad Deum & ad ipsam mẽtem primam nostri intellectus existit, talis deinceps rerũ quarumcunq; inferiorum ad superioris ordinis vitam: vtq; in hoc mundo materiali omnes omnium materiæ in vnam tandẽ intimamq; materiem confluunt, magis multò in mundo formali formæ omnes in vnam principem, ac velut apicem summũ totius theatri necessario reducuntur: omnis enim vita (teste Ficino) prolem sibi priùs penes seipsam generat quam seorsim, quóque præstantior parens, eò & interiorem sibimet ipsi generat prolem. Oportet enim prolem eiusmodi (quam Orpheus Palladem vocat, tanquam Iouis capite natam) Deo interiorem existere, quàm sit angelica notio menti angelicæ. Nam in angelo cùm sit esse aliud quàm intelligere, notio quæ in ipso per intellectus actum generatur, aliud est quàm angeli ipsius essentia. In Deo cõtrà esse & intelligere vnum sunt, ac notio quam Deus ex intellectus sui in seipsum reflexione producit tanquam sui

imaginem

imaginem viuidiorem, idem est atque ipse Deus. In hac autem Dei prole intima, seu mundi semine vniuersali, insunt membrorum omnium semina propria, quæ in mundo hoc prole eius externa gignuntur. Atqui hæc eadem essentia inter se coëunt, ne Deus sit substantia multiplex: ratione differunt, ne quicquid in mundo subsistit varietatis ac pulchritudinis expers esse videatur. Rursus eædem rationes seminales quanto ad vitam superiorem referuntur, tanto magis & vniuersales vnitæ atque à materiei conditionibus sunt alienæ. Quin summo bono non omnes tantum omnium rerum formæ sese per modum vnius insigunt, verùm & cunctorum animæ illuc, tanquam lineæ ad commune quoddam circuli centrum, referuntur: quæ quamuis singulæ sua sint rursus proprietate distinctæ, distinctionis obtinent gradus sub ea ratione tantùm, qua ab intellectu atque vno in multitudinem prolabuntur. Quo sanè & illud spectat poëtæ optimax.

Illæ autem paribus quas fulgere cernis in armis
Concordes animæ nunc & dum nocte premuntur,
Heu quantum inter se bellum, si lumina vitæ
Attigerint, quantas acies stragemque ciebunt!

Sic vtique ex vno intellectu rationeque ab ipso dimanante moles hæc vniuersa pullulauit iam à seipso diffidens, & necessario nata sunt alia inter se amica & salutaria, alia verò inimica & perniciosa ex rebus bonis atque concordibus primum in ratione seminali.

Modus quo ideæ producantur. Quod verò ad modum pertinet, quo primum ideæ ab intellectu superiore producantur, Plotino visum est naturam entis veri fœtam vnitatibus velut seminibus rerum earundẽ parere rationes; eas deinceps ordine numeris maioribus minoribúsue componens. Nam & Pythagoræ nihil est aliud numerus, *Vnitatis diuinæ potestas.* nisi actus seminalium rationum in vnitate regnantium; Vnitas verò idipsum per quod Entium quodlibet vnum denominatur; quóque, velut seminario & radice sempiterna, rationes proportionesque in vtramque partem procedunt infinitæ; hic quidem multiplicando, illic verò diuidẽdo. Vel, Vnitas est specierum species, exemplar idearum omnium numeros reliquos & particulares rerum rationes in se complexa.

Et quamuis istarum classes plurimæ pro humani ingenij facultate constitui possint, videntur tamen Platonici 4. potissimum recensere voluisse omnium *Idearũ conuersio circa Deum.* quidem circa Deum, à Deo in eundem sese ordine longè pulcherrimo reflectentes, Cùm enim Deus sit quasi quidam circulus (vt pulchre Philosophus ille dicebat) cuius centrum vbique vigeat, circumferentia nusquam appareat; circa eundem orbes 4. assiduè reuoluuntur, Mentis, Animæ, Naturæ, atque Materiæ. Vnde & idearum classes totidem emergunt, quarum interiores &
1 Deo proximæ sunt, quæ ab ipso in mentem profluunt, & a mente in eundem
2 reflectuntur. Secundæ notionum rationalium circa Ens secundum, siue intellectum communem, à quo in animam vibratæ suum similiter principium repetunt.

petunt. Occurrunt tertiò rationes ſeminariæ circa Ens tertium, nimirum Animam, à qua in naturam prorogantur, atque hinc reflexæ iterum in animam conuertuntur. 3 Quartus illarum ordo recenſetur, quas Naturales appellant, 4 circa naturam aſſiduè volitantes, à qua demum in materiem lapſæ hinc pro virili rurſus in naturam attolluntur. Itaque diuinus ille radius à ſole æterno in orbem continuum manans à mente per animam in naturam atque materiem tranſit, in qua tandem fingit extremas quaſdam atque vmbratiles tantum ſimilitudines, vt lumen colorum imagines in obiecto ſpeculo repræſentat. Nam ex puris paulatim impuræ fiunt, dum à contrarijs inquinantur, vnde & ex vnitis diſſipatæ, ex vniuerſalibus ſingulares, ex ſtabilibus planè inſtabiles atque caducæ, priſtinam requirunt puritatem, atque ex humili in altum, raptu illius magni dæmonis, ſiue amoris, quantum in ipſis ſitum eſt, rurſus emergunt.

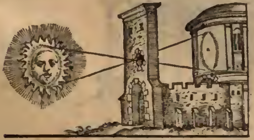
Propterea & mundi huius inferioris Colonus Animus propter cõmercium Deorum partim ſublimium, partim fugacis corporis, ceu profugus fato, terris iactatus & alto, aſſumit ipſe quidem per ſenſum has à materie pollutas rerum ſimilitudines, deinde collectas per phantaſiam purgat colatque per rationalis potentiæ cribrum, ligat poſtremò cum vniuerſali mentis Idea, fruiturque iam Pſyche pulcherrima ſui complexibus viri, cæleſtis cupidinis ſcilicet, vbi pota nectare, Nepentes ſatura atque ambroſiæ menſiſque paulatim aſſueſcens ſuperis,

Animi dignitas & poteſtas per ideas.

Multa modis ſimulachra videt volitantia miris,
Et varias audit voces, fruiturque Deorum
Conſilio, atque imis Acheronta affatur Auernis.

Sic hominis anima per radij reflexus in ſublime, labefactatum orbem ex deſcenſu in multitudinem, penè reſtituit. Quod ſi huius conuerſionis obſcuram quoque in rebus ſenſibilibus imaginem voles, rurſum ad Solis actionem te conuertito, diligenter obſeruans, quomodo ex orbe illius ampliſſimo vel orbis diametro potiùs, per foramen anguſtum in obiectum parietem alterum, conũ pyramidalem efformet, atque in ipſo foramine parietis proximi ſic radij obliquati in continuum proferantur, vt tranſuerſi penitus parique proportione digreſſi qua dudum colligebãtur, in oppoſitam alterius muri planiciem decidant, orbemque fulgidum ad ſolis ſimilitudinem referant (quemadmodum pulchrè obſeruatores Eclipſium docent) tantò ſanè ampliorem, quantò à foramine longiùs tranſuerſi radij in continuum prorogentur,

Simile radiorum Solarium ad Idearum dimanationem.

gentur, adæquaturi ſcilicet globi ſolaris amplitudinem, ſi æquali ſpatio à cono deciderint, atque pridem à ſole defluxerant. Ita & idearum influxus à ſuperna vita in inferiorem deriuati ex auguſtiſſimis maximè in anguſtiam particularem rediguntur, donec à materie atque corporibus reflexi iterum in humanos animos, ex ſingularibus facti vniuerſales, amplitudine priſtina potiantur.

Quomodo ratio in materiem agat.

Atqui de Ideis ſuperioribus ac medijs iuxta communiorem rationem ſatis eſt demonſtratum, verùm quomodo Ratio in materiem agat, fortè non cuiuis eſt manifeſtum. Plotinus illam nec viſionem neque intellectionem nominat, ſed vim quandam materiæ agitatricem, haud ſanè cognoſcentem, ſed agentem duntaxat velut formam figuramque in aqua, quemadmodum ex circulo aliunde facto redundat circulus alter,

Sicut aqua tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercuſſum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat latè loca, &c.

Vnde tanquam ſuperioris ordine ducta & pulſa radijs reflectit ſpeciem, aliàs quidem expedita, aliàs impedita; quare & circa ipſam vbique & perſpicuè rationis defectus maior, maior contrariorum velitatio, indomitus fluctus & ataxia. Poſtremò vt totam Idearum regionem paucis exaratam proferamus, en tibi Idearum ſyſtema à Deo vſque ad Materiem.

DEVS

DEVS } 1

RADII EX AMPLITVDINE diuina in conũ diffusi pyramidalem seu tres diuinæ substantiæ dimanationes inter primum principium & mundum, essentiæ scilicet, vitæ, & Intellectus. } 2

INTELLECTVS COMMVNIS siue Archetypus mundus atque intelligibilis primum per radium diuinum formatus, & instar solis Dei radios exceptos in continuum spargens. } 3

ORDO AB INTELLECTU in naturam vniuersalior. } 4

ORDO ANIMARVM Rationalium particularior. } 5

ORDO IN MICROCOSMI parte cognitrice. } 6

ORDO MAXIME distinctus in partibus rationalis potentiæ. } 7

COELIVS

1 *essentia boni particeps vitæ intellectualis caussa.*

SATVRNVS

vita secundum formam particeps essentiæ, intellectus formalis caussa.

4 *Idea Idearum omnium continens ideas cæteras per modum exemplaris vnius & primi, forma vnius & caussa relat. tantum differentis.*

6 *Intellectus secundum formam particeps vitæ & caussa mũdi.*

8 *Huic insunt Ideæ vt vmbræ multiplices, vtque formarum essentialium vincula.*

9 *Huic insunt ideæ secundum participationẽ iam magis magisque distinctæ.*

10 *Huic insunt per famã propriam ideæ, absolutis tamen rationibus inter se discrepãtes, intellectuales secundũ caussam, intelligibiles secundũ formam, partim rursus vt exẽplaria & notiones, partim vt vires seminales rerumque principia.*

11 *In rebus inanimis.*

12 *In plantis.*

13 *In animalibus.*

14 *Vt communicabili, cui Ens adæquatum subiectum.*

15 *Vt appetibili, cui bonũ adæquatum obiectum.*

16 *Vt intelligibili, cui adæquatum obiectum est ens.*

17 *Insunt neque vt intellectuales, neq; vt intelligibiles.*

18 *Insunt Ideæ vt intellectuales participatione. nequaquã vt intelligibiles propriè, id est, qui sui intellectionẽ communicent ordini inferiori.*

19 *Insunt Ideæ intellectuales secundũ formam intelligibiles secundũ participationem.*

20 *In basi.*

21 *In centro.*

22 *In apice.*

23 *Infimi ordinis.*

24 *Medij ordinis.*

25 *Supremi ordinis.*

26 *Vt imagines quadã abstractæ à rebus sensibilibus earumque spectra fugacia & tenues sine corpore vitæ passibiles respectu superiorum.*

27 *Vt discursuum seminaria compositionis & diuisionis formulæ partim actiuæ partim passiuæ.*

28 *Vt Characteres typi principes atque actiuæ conditionis sigilla.*

29 *Cum intuitu simplici.*

30 *Cum apprehensione accuratione.*

31 *Cum compositione & diuisione vmbratili.*

32 *Vt notiones compositæ magis ex intuitu subiecti & prædicati.*

33 *Vt notiones minus simplices.*

34 *Vt notiones simplicissimæ de rei essentia scilicet.*

35 *Vt deorsum per affectionem declinata.*

36 *Vt in se conuersa.*

37 *Vt sursum reflexa.*

Illud verò præ cæteris in tabella præfixa accuratiùs paulò expendas velim, quæ sit differentia inter exemplar atque imaginem, rursus vtrobiq; inter notionem & virtutem seminalem. Exemplar enim ad caussæ agentis rationem propius spectat: Imago ad patientis conditionem. vnde & mutuo sunt correlatiua: est enim exemplar imaginis exemplar; imago autem exemplaris. Sed notionis vocabulum magis ad cognitionem est referendum, ad effectionem verò virtus seu ratio seminalis, si loqui paulò distinctiùs voles.

Differentia exemplaris & imaginis.

Notio.

Virtus & ratio seminalis.

Postremò & illud particulatim animaduertendum in anima nostra, Intellectuales notiones actiua potissimùm facultate præditas magis exemplarium in nobis locũ quàm imaginẽ obtinere, nisi ad intellectũ superiorem conuersæ referatur: Rationales verò species seu discursuũ seminaria ambiguam sibi naturam quodammodo vẽdicasse iuxta indolem rationis: Species verò phantasticas sensibilibus rebus abstractas, etsi plerique merè passibiles iudicent, id respectu intellectus communis est accipiendum: alioqui enim & ipsę naturę ancipitis ab intellectu abstrahuntur per rationem mediam. Verùm è conuerso cum intellectus per descensum in obscuram velut nubem deuolutus altiùs dormiat, quàm Epimenidis somnum, necesse fuit species in intellectu positas essentiales atque reconditas scilicet, à sensibilium notionum & syndromis accidentariæ similitudine vellicari. Quanquam & huius excitamẽti principium alterum quoque sit extra corpus constitutum priori oppositum, eoque longè præstantius, ipsum scilicet primi intelligibilis lumen, & fax quędam immortalis cognitionis ac naturæ vniuersi parens.

Intellectuales notiones.

Rationales.

Phantastica.

Specierum sensibiliũ necessitas.

Porrò Intellectuales notiones quanquam actu perpetuo in vnitate vigeant, respectu tamen potentiarum inferiorum, quibus se vinciendum tradidit intellectus, nunc per potentiæ nomen à priore quadam indole degenerasse, abundè ex monumentis Platonicis constat. Actu enim subsistit in nobis, actuque à mente superiore formatur, & ad eandem respectum obtinet sempiternum, sed (vti diximus suprà) actionis suæ radium non actu semper ad inferiora demittit. Vnde & respectu animæ inferioris tantum in potentia dicitur, donec per animorum ascensus rursum excitetur, vt omne hoc nostrum scire sit verum reminisci, ac rectè Socrates non tam scientiarum sese promum apud adolescentes, quàm obstetricem prædicaret. Nam & sensus rationem, & ratio vicissim prægnantem notionibus intellectum obstetricatur, non quod proinde species intellectuales nascantur propriè, vti ex verbis Platonicis malè colligebant Epicurei, cùm potiùs hæc productio specierum istarum sit quædam in Rationali parte coruscatio, per quam mentis species aurea coarctatæ florescunt latiùs, vt per intelligentiam essentiæ rerum definiantur, per rationem componantur essentiæ definitæ, & argumentationes cõficiantur. Veras etenim definitiones essentiarum non potest mens per accidentalia rerum simulacra formare, sed eas construir per infusas ab origine notiones, cùm in syndromi accidentali sola descriptio quædam lateat, definitionis vmbra & rudimẽtum imperfectũ ad veras illas essentiæ notiones

Notionum & ideaũ in mente comparatio.

ceu

ceu manu nos perducens. Quemadmodum igitur Natura non recipit quicquam, nisi ex semine ortum trahat, quin potius quodcunque procreatur, seminis secum similitudinem deferat, vt homo hominis, atque arboris arbor: sic & animus, si veritatem intelligat, necesse est veri seminio fætum rationes exhibere, postquam fuerit excitatus, quæ quidem (vt Tyrij verbis vtar) & sint, & semper sint, & substantiæ veræ atque immortales. Quare cùm sui ipsius doctor sit animus, ipsi profectò si fuerit defæcatior exiguo principiorum haustu ad intelligentiam est opus: nam talis sponte ex se ipso principium capiens, viam ingreditur naturæ opificis similitudine fabricatam, inceditque ad mentis illa spectacula, quæ & mente dextera protinus haurit, atque hausta tenaci memoriæ mandat. Si quis verò quæ de actu & potentia diximus probè vix assequatur, multas in hoc mundo sensibili istorum similitudines vel passim obuias deprehendet. Vide imprimis colorum seminales rationes in oculo, quæ ab externo lumine in actum prouocantur, de quibus suprà. Vide & virtutem seminalem in animalibus, plantis, & mineralibus, quorum angusto spacio conclusæ rationes non priùs in apertum sese oculis proferunt, neque sensibilem vllam fibrarum, fructuum, foliorum, distinctionem obtinent, priusquam illas calor externus aliquis vel solis, terræ, aut animátis alterius excitarit. Medicamina apposita corporibus nostris vel intus assumpta, ignaua recensentur, nisi nobis innatum calidum misturæ in medicamento totius symmetriá quasi dissoluens, ignem latenté in penetralibus foras prouocet, alasque ad actionem in semet ipsum antè subministret. Adeò vt vel frigidissima medicamina per duplicem calorem agát mutuo sibi obuiantem, vnum scilicet intraneú sibi, & ab exteriore frigido mira quadam proportione attemperato maximè compeditum: alterum verò peregrinum qui ipsum internum compedibus liberet, & ad rumpendos carceres aditum patefaciat, vnde tandem vicissim patitur iuxta communem Actionis & Passionis regulam. Quid verò in mixtis generalibus ista miremur? Cùm vel analogia pari cælestes stellæ sese ad solem gerere videantur, quemadmodum fusè ostensum est primo libro, vt in Sole quidem sit actus perpetuus; in cæteris verò à Solis actu ligatæ illarum facultates in actum eliciantur, vnde per syzygias varias Planetarum ad Solem, perque directionum vicissitudinem admirabilem, suas potissimum vires exercent, alioqui etenim perpetua quædam vel confusio facultatum (quando nimirum sub idem tempus diuersi & sæpe pugnantes inuicem schematismi fiant) vel vniformitas fœdior appareret. Verùm cùm Musici neque continuas perfectas consonantias eiusdem generis, nec dissonum vsquam in carmine patiantur, fit vt quadam vicissitudine nunc à Sole calor Martis feruentior, nunc Saturni frigus excitatum sese per Lunam terris communicet, ipso interim Solis radio per Martem aut Saturnum vicissim nonnihil affecto. Quod de medicaminú frigidorú mixtura & actione per calorem duplicem ante definiuimus, idem proportione quadam in stellis etiam natura refrigerátibus quisque subaudiat velim. Sed de his vberiùs alibi, in arte nostra Metheorographica scilicet, & mathe-

Seminum potestates quomodo in actum debeat vrgeri ab Idea superiore, docetur exemplis variis.

In coloribus.

In plantis & animalibus.

In cælestibus.

mathematicis elucubratiunculis, si d' visum erit.

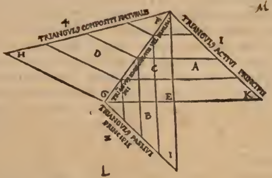
Caussæ particularibus communiores semper assistere.

Patet itaque caussis particularibus Ideas quasdam communiores semper assistere ceu posteriorum fomites, vtpote indiuiduis numero infinitis communem speciem, cui cum speciebus vnitis cæteris, assistat vlterius quædam generica forma, donec per communissimam vniuersalis ordo trahatur vsque ad Ens quod Entia cuncta transcendit, in quem velut figurarum omnium angulum communissimum vel angulorum omnium caput (vt ipse se Christus nominat) dispersa quælibet per intermedios & simpliciores ordines in vnitatem refluant vnde fluxerunt. Ita & in progressu Metaphysico quem fouet æquiuoca quædam relatio, caussarum effectuumque mutuam consequẽtiam: à fine per media ad caussas primas (cuius similiter vtrinque terminus est idem cunctorum efficiens deus) videbis à primo semper ad vltimum formarum ordinem infinitum, quæ modò effectus vel finis, modo relatæ ad consequentia effectiui principij induant rationem: sic tamen vt forma effectione posterior intra prioris ambitum sit cõprehensa, vt quoties ad effectionem rei eiusdem speciei confluant diuersa principia duo, Masculinum & Fœmininum (vt obiter dictum est supra) necesse sit tamen vtrique vel semini particulari, vel actiuę passiuæque conditionis principio commune seminium semper assistere velut exemplarem formam, cuius virtute particulare quodlibet agens vel patiens se mutuo complectantur, ac dimanationes vtrinque in occursum mutuę fiant, tum per effluxum corporeum sensilem vel insensibilem, tum exhalationem illi coniunctam spirituum, qualitatum atque formarum, donec per eandem Ideam communem rursus ex forma multiplici in actum vel speciem simplicem, in formam vnius compositi ex indefinita materie potestate cuncta conueniant. Sed neque commodius istorum ratio quàm per figuras Geometricas, perque ipsa rebus paulisper abstracta mathemata percipi possit: Hanc autem cognoscere imprimis est operæpretium, quod huius demonstrationis adminiculo, omnium fermè quæ sunt in vniuerso proprietates occultæ vel facultates abditę (vt vulgus vocat) tanquam vno ex fonte promantur.

Tria in omni mixtione naturali concurrunt, scilicet masculum, fœmellum & commune seminarium siue exemplaris ratio.

Demonstratio Mathematica.

Cùm enim omnis & actionis & passionis ratio sit in triãgulis posita, in quibus (vt alibi demonstrabo) per angulum forma, per aream spiritus magis, per basim & latera corpus atque corporea qualitas assignetur, fit vti per angulorum contactus vel laterum, proportiones totæ inter triangulos plures emergunt, ita & agentis ac passi analogiam mutuam deprehendamus per anguli vnius & continentium laterum vniuersalem rationem in circumfuso exẽplari. Detur autem triangulus rectangulus figurarum omnium elementum primum; vt A. quidem in actione naturali actiuum principium signet; Secundus triangulus B. priorem contingens ad angulum rectum, sit loco passibilis rei: at tertius triangulus C. vtriusque prioris contingens angulum rectum in E. commune illud exemplar referat, producta prius G F. linea subtensa angulo recto, ab extremitate latens E G. trianguli B. ad ex-

ad extremitatem EF. trianguli A, quæ rectum angulum intra se comprehendant. Producam rursus G H, lineam ad angulos rectos suprà lineam GF. eidem subtensæ G F. æqualem, & connectam vtrasque per F H. lineam, subtensam angulo recto G. trianguli maioris & quarti per D. signati. Dicam postremò quod per exemplar C. vtriusque trianguli A & B. talis sit mutua necessitudo, vt cum vterque in vno communicet latere & communi angulo E. habeat & suas subtensas analogas F K. & G I. ad subtensam communis trianguli F G. & per consequens trianguli fabricati super F K. & G I latera continentia angulum rectum E. erunt æquales triangulo, qui iuxta prædictam rationem erectus est super lineam F G. quandoquidem trium triangulorum singuli medium ambientes, Medietatem quadrati constituunt, quorum duo quæ sunt à lateribus medij trianguli continentibus angulum rectum, æqualia demonstrantur quadrato quod super lineam consistit subtensam angulo recto per penultimam primi Elementi Euclidis. Quod autem ille quadratis tribuit, nos & triangulis illorum orthogonis assignamus, qui fiunt quadrato per dimetientem intersecto, vnde nasci per dissolutionem æquales vtrinque rectangulos trigonos sit necessarium. Si autem ab æqualibus demantur æqualia, & ea quæ remanent sunt æqualia. Itaque vt ad naturam demonstratio propius referatur, quia Basis G F, Ideam mundi corpoream & diuisibilem maximè repræsentat: A G. & E F. latera Spiritalem maximè: E, formam omniparam, in qua rationes formarum sint omnium adhuc vnitæ actu, distinctæ secundum potentiam; quia & sectione facta eiusdem trianguli totius in partes proportionales quotlibet, à quibus recta & transuersim ad angulos rectos productæ lineæ siue cancelli per vtriusque annexi trianguli planum, in iisdem quoque & segmentorum omnium rationem analogam præstet: necesse est penitus, vt cùm corpus corpori coit proportione media, iungantur mox spiritus & qualitates vtriusque, tandem & forma

vniuersa

vniuersa;idque particulatim in vno composito,quod ex duobus principiis antè distinctis,nunc per vnius medij exemplaris cōmunem rationem ita statuitur,vt ambo sua principia sub vna & simplici forma intra se comprehendat. sunt enim (vt verbo absoluam) primi trianguli duo, velut parentes alterius, Mas & fœmina,medius vt exemplar commune omnibus: Maior siue postremus vt omniū soboles. Quod si autem inter parentes vel inuicem commissa principia nulla proportio fuerit, erit & dispar ratio ad compositionem trianguli quarti, propter dissonantiam in medio exēplari. Cùm enim cuiusque agentis ad passum habitudo, sit vel amica mutuo,vel hostilis(Græci συμπάθειαν καὶ δυσπαθείαν nominant) proinde & actio omnis eo contendit, vt vel se mutuo separent,vel componant. Compositio vel vnio fit per virtutem consimilem: Repulsio per contrariam. Idcirco si inter agētem & id quod patitur, communis sit quædam forma specifica, erit & circumfusi proximè exemplaris communis ratio,vtrunque copulans,ad actionem excitans atque perficiēs, ipse etenim ab occurrente communi similitudine (quam in exemplari videt) ex vtroque principio actiuo & passiuo concitatus spiritus quamcelerrimè in continuum fertur; ac nisi quid obstet extrinsecum: quodque vim illius interturbet,necesse est similes & qualitatis & corporis dimanationes fieri, nobis plerunque occultas & inuisibiles: quæ cum iusta proportione inter se fuerint coaptata,mouetur & mundi spiritus & illa communis ratio exemplaris quam qualitatis specificę norma & vnius corporis comitatur; vt cùm in exactā symmetriam cuncta coierint ex circumfusæ ideæ gremio & forma communis introducatur,fiatque mox vnum compositum naturale. Sin econtrario inter agens & patiens ea quæ assistit vtrisque communior forma dissensetir,mox pro dissensus ratione pugna quoque & velitatio mutua incrudescit, propter dimanationes triplices tam in vtrisque principiis, quàm horum communi seminio inuicem aduersantem. Vnde adeò quod si inter principia sit quædam proportio firma,sed propter mixturę inęquabilitatem inæqualiter distributa, (vt inter magnetem & ferrum, quibus nec vna species conuenit,nec omnino diuersa est) hic quoque & dimanationes inęquales fieri est necessarium . Vnde cùm ad normam communis ideæ, spiritus vtrinque delati partim se pellant, partim recipiant mutuò & complectantur : nascitur & aliorum effluxuum congressus inæqualis ; fitque idcirco in quadam atomorum nube , aliis celeriter obuiis, aliis retrogradis, vt non tam promptè coeat intermedius aër per luctam hanc inæqualiter antè diuulsus,vt vacuum possit implere: vnde feruntur & corpora grauia præter naturam sursum, deorsum leuia: vnde & repulsus congressusque illius species admirandę . Quod nisi hoc pacto inter agens & patiens communem statuas exemplarē formam , communēque spiritum & vim corpoream vndique circumfusam,quæ nutu suo in particularibus sibi subiectis mixturam incipiat, regat atque perficiat; equidem in rerum illis occultis rationibus,quorsum te conferas,minimè video.Cur enim non potius ferrum ferro trahatur, quàm à magnete ferrum? obserua paulisper

Agentis ad passū habitudo duplex.

Virtus seminarij cōmunis in particulare agēs vel patiens.

Occultorum proprietatum ratio abditiss. in proportionibus posita.

Occultarum proprietatum in rebus exēpla plurima.

lisper plantarum & animalium odia vel amicitias mutuas ab ipsa natiuitate congenitas. Cur Canis amicus homini: Lupus tamen Cani non multũ absimilis, ita fit inimicus, vt vel solo aspectu adimat vocem, dicanturque raucos vel aphonos Lupi vidisse priores? Cur Equum nec antea visum Vrsus si conspexerit, mox sese ad pugnam parat? similiter contra marinum Draconem Elephas, Serpentem Araneus animatur, Simia Testudinem horret, Hyenam Panthera, Acanthis Asinũ, Pullus aurem gallinaceus Leoni terror ad conspectum Miluij protinus expauescit. quid nisi cõmunem formam amborum vbilibet statuas, quæ ad congressus particularium excitata, pugnantes vel copulantes se mutuo faciat? Idem in illis intelligas, qui Catos natura sic abhorrent, vt si vel in vase conclusi à cõspectu illorũ remoueantur, præsentibus tamẽ occultum sensum non subterfugiant, quin mox deficiant animo, nisi abduxeris procul. Ita & in cadauere vulnerati, si cædis author assistat paululum, cur denuo sanguis erumpat homini vel ante triduum interempto? Nimirum etsi recesserit forma princeps, manet tamen ad tempus rerum præteritarum & rationum omnium quæ fuerunt in anima plenus spiritus, qui cùm sub ipsam cædem per characterem hostilis spiritus, & eius figuram sibi impresserit, fit sanè vt eodem denuo occurrente, per illud impressum & adhuc recens vestigium moueatur, quo nimirum impulso concitetur & sanguis donec per vulnus erumpat. Eadem penitus ratione dum floret sub pampinis vinum, dum crudus illius humor cœptus est agitari, repleto passim tunc eius spiritibus aëre, per motus commune vestigium turbantur in cellis vasa vinaria, vinumque fit turbidum, etsi expressum sæpius vel ante annos quatuor aut plus eo. Similiter & in fœminis grauidis (vti à me sæpius est obseruatum) etsi quo gestant tempore menses non facilè prodeant, turbatur vterus tamen per periodos certos ad illud tẽpus analogos, quo primùm substiterũt, ob semel eiusdem motus sibi impressam imaginem: quod etiam à morbis qui per periodos moueri soliti, cùm desierunt, sui tamen relicto vestigio, diu perseuerare consueuit. Miror magis in grauidis, quarum ita est efficax imaginatio, vt quorum vel horror vel appetitus vehemens fuerit, horum idea immutatus spiritus & qualitates & corpus sæpe transformet, vt infixa idea vulneris circa eundem locum in puero visa sit magni vulneris speciem reliquisse: sed maximè id admirandum (si fas est credere) multos per solam imaginem (vt scribit Cælius) animam à corporibus in ἔκστασιν abduxisse.

Nunc pro conclusione illud demum accipias ratum, quòd vti particularium rerum vultus in illis communioribus continentur: ita & animi nostri imagines inferiores superiore idea altera sunt comprehensæ; quodque illud Platonicum rectè hac ratione defendi possit, scire nostrum esse quandam reminiscentiæ speciem, cùm excitetur ratio partim ab intellectu, partim à sensibilibus simulachris; vnde illud: Conclusio.

n Sunt

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris.

De Intellectu loquitur:

Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.

Quæ sané ad vmbras & spectra sensuum visus est retulisse: etsi perpaucos existimem qui tantum philosophiæ intercutaneæ in hoc poëta sint arbitrati.

Sed vt caussarum effectricium Methodi partitionem vniuersam, vnaque & facultatum animi, & obiectorum omnium mutuam symmetriam, vno diagrammate promptiùs cótempleris, hanc ego tabellam ante consyderationem finium nolui prætermissam.

Metho-

- **Methodi caussę effectrices primariæ vt facultates animi**
  - **Supra animam status Soli comparabilis**
    - Deus
    - Intellectus primus seu mundus archetypus
  - **In anima status luci splendori & lumini comparabilis**
    - Intellectus agens vel animæ rationalis apex: 1, 2, 3
    - Intellectus passibilis vel humana ratio: 1, 2, 3
    - Phantasia siue imaginatio: 1, 2, 3
  - **Sub Anima status colori & calori cõparabilis.**
    - Sẽsus: Visus, Auditus, Gustus, Olfactus, Tactus.
    - Natura rerũ sensibilis.

Inspiratio

In DEO qui omnes cõtinet & à superiore non continetur.

In INTELLECTV PRIMO
Cui insunt ideæ per formam propriam intellectuales secundum caussam, intelligibiles secũdum formam, partim vt exẽplaria & notiones, partim vt vires seminales rerumque principia.

Supra animã cui simpliciores insunt ideę rerum omnium

Analogismus

In INTELLECTV AGENTE
cui insunt vt notiones atq; innati conceptus, actiuæ tantũ conditionis & velut sigilla

Demonstratio perfecta

In INTELLECTV PASSIBILI
Cui insunt ideæ vti cõfusa quædam discursuũ seminaria, vt compositionis ac diuisionis formulæ partim actiuæ, partim passiuæ.

Epilogismus

In PHANTASIA
Cui insunt vti imagines quædã abstractæ à sensibilibus rebus, vt spectra instabilia passiua tãtum respectu superiorum.

In anima rationali
Cui insunt secũdũ participationẽ iã magis magisq; distinctæ.

Methodi effectrices caussæ secundarię vt facultatũ obiecta

Obseruatio

In SENSV
Omnes insunt vt vmbræ tantũ ab intellectualibus rebus & intelligibilibus quàm lõgissimè dissidentes
1 Visibiles species
2 Audita perceptibiles
3 Gustatiles
4 Olfactiles
5 Tactiles.

Sub Anima cui insunt ideæ vt plane multiplices

DE PRINCIPIORVM ALTERO GENERE, *caussis nimirum finalibus artis cyclognomicæ, cognitionum scilicet habitu, prædictione, atque actione.*

CAPVT VIII.

Propositio. QVemadmodum ad effectricium caussarum triplicẽ differentiam obiectorum quoque numerus exactè respondit; ita profectò cum artis propositæ scopis, formalibus caussis, materie, atque instrumẽtis est ineunda ratio, vt tandem definitis singulis, paríque proportione distinctis, à primis vsque principiis ad finem vltimum constet perpetua series, per quam doctrinæ huius stabilitas optimè demonstretur, & cum effectu longè pulcherrimo principiorum dispersa multitudo in ternionem vnicam vnius artis communissimæ atque absolutæ Methodi diagramma coalescat.

Extremi fines discursus rationales 2. Doctrinæ igitur Cyclognomicæ fines ipsorumque discursuum animi apparent tanquam extremi limites duo, Praxis & cognitionis habitus; hic quidem per caussarum inuentionem, illa per applicationem potius absoluenda. Vtriusque processus in fines alios, tum ordine, tum natura differentes, ex subiecto schemate ita præ oculis patent.

Discur-

Discursuum methodicorum fines omnes aut referuntur ad

- Cognitionis veræ facilitatem, cuius fontalis ratio & velut cōiuncta caussa est ipse ætiologismus seu caussarū inuētio. Estq; hæc vel
  - Vocum
  - Rerum
    - Sub notione simplici
      - Solius existentiæ vt an sit
      - Sub determinatione
        - Substantiæ, vt in homine animalitas vel corporeitas
        - Accidentium vt in homine quid facultas
          - Quant.
          - Qualit.
          - Loci
          - Temp.
          - &c.
    - Sub notione composita
      - Problematica cum resolutione aut compositione subiecti & prædicati
      - Demonstratiua cum argumentationis resolutione aut cōpositione.
      - Artificialis cum Indicatione quā præcedit resolutio vel compositio eorum quæ ad actionem sunt requisita, vt subiecti duplicis & medij
  - Præteritorum / Præsentium / Futurorum
  - Idq; rursus passim determinatione vel
    - Quoad naturā ab intellectu
    - Quoad nos duntaxat à sensu
    - Quoad nos & naturā à ratione qui modus cæteris perfectior ac plenior.
  - Hinc habitus cognitionum triplices surgunt
    - Intellectiuus.
    - Sēsitiuus
    - Rationalis.
- Operationis seu praxeos dexteritatem
  - Orationis
    - Grammaticæ
    - Rhetoricæ, vnde dicendi elegantia
    - Dialecticæ vnde disputandi methodus.
  - Actionis simplicis
    - Moralis
    - Non moralis
  - Effectionis
    - Eorum quæ sunt
      - In fieri perpetuo
      - In esse
    - Eorum quæ nō sunt
      - Permanentium vbi facta sunt.
      - Non permanentium.

Vides in hac denuo distributionis serie quopacto conceptus humanus sub finium ratione talis potissimum circa extrema capita & simplicissima perseueret, simulatque verò sese in ordines anteriores sparserit ex vno in multitudinem diuagatus, eosdem fines particulares non tam vt fines apprehendit (etsi re vera tales existant) quàm quatenus ad finem vltimum velut media atque principia destinantur. Idem & in materialis ordinis classe mox vsuueniet, atque idcircò fines simpliciores quilibet verissimorum finium rationem in animo constanter obtinebunt. priores ordine tum ad materiem, tum ad formam nonnihil accedunt, at præcedentes maximè in caussarum efficientium speciem continuò transformantur. Quamobrem ne singulorum diuersa spectacula sub finis vnius nomine confundamus, illud potissimum præsentior poscit instituti locus, vt agmen hoc vniuersum iuxta principij efficientis antedictam analogiam ad classes iterum triplices & sacratissimæ ternionis necessitudinem referamus, sic vt ex omnibus vna consurgat finium distributio, non *Distributionis ratio.*

 tam

tam ex finis vnius intuitu quàm nexu eiuſdem cum agentis animi poteſtate diuerſa, atque adeò ex huius & cæterorum principiorum ſymmetria.

Interea tamen in antedicta partitione & illud expendas velim, membra hæc vniuerſa non ſolùm coaptata vt ſpecie inter ſe aut genere differentia (ſi loqui paulò confuſius licet) verùm vt & conſecutionis ordinem à ſimpliciſſimis quoque ad compoſitiora quàm maximè retinerent. Nam vti vel in operis huius veſtibulo abundè ſignificauimus, omnes hæ differentiæ talem ad ſe inuicem relationem obtinent, vt ſubalternorum ritu inferior quæuis ſuperioris rationem in ſe velut per hypotheſim claudat, non tamen viciſſim infernum ordinem finiſque poſterioris neceſſitudinem prior atque ſuperior ſibi finis includit. Nam actionum promptitudo facultatem ſimul Enducticam & cognitionis habitum apertè præſupponit (vt verbis Logicis vtar) non tamen Endeixis vel Indicatio conuerſim actionem, neque indicationem ipſa cognitio. Videntur itaque habere ſe ad inuicem penes conſecutionis perpetuæ modum, cuius tamen apex extremus in ætiologica facultate ex cauſſarum indagatione conſiſtit: nam ex æquo propter actiones atque indicationum veritatem cognitionis habitum aucupamur, propter cognitionem verò ſiue ſcientiam, propterque agendi præſagiendique dexteritatem cauſſæ in conſiderationem cadunt, quippe per quas & res exiſtant primùm & fiant, & ab humano ingenio naturæ artificis Mimo admirabili protinus apprehendantur.

Ordinis in ſequentibus ratio.

Quandoquidem verò ætiologiſmus ſcientiæ & cognitionis cuiuſcunque tanquam cauſſa formalis exiſtit; idcircò & coniunctim illorum ratio nobis eſt diducenda, quantum pro negotij ſuſcepti integritate & demonſtratione videbitur neceſſarium, præſertim cùm ex habituum perſpectis differentijs reliquorum ab illis dependentium finium, prædictionis ſcilicet, indicationis, atque actionis, natura nullo negotio ſuboleſcat.

Habituum diſtinctio ab Ariſtotelicis inſtituta.

Omnes Animæ Rationalis habitus ad 5. potiſſimum genera Peripatetici ducunt, quorum Supremus ſit Intellectus, habitus principiorum ſcilicet atq; axiomaton. 2. Scientia concluſionis habitus, vel iuxta Platonem in Gorgia, habitus per rationem comparatus; quem qui poſſederit, cauſſam eorum obtineat quæ agit vel efficit vel ſpeculatur, per quem eorum quæ docet vel inuenit rationem reddere poſſit, atque inſuper rationis rationem, quoties ex vſu ſiet. 3. Sapientia quam velut habitum ſimul principiorum & concluſionis eſſe definiunt. 4. Prudentia quæ ſit actiuus habitus. 5. Ars demum habitus effectiuus, vel rerum efficiendarum ratio.

Habituum diſtinctio Methodo maximè inſeruiens.

Cæterùm quando hæc partitio non ſatis cum artis noſtræ fundamento quadret, nos omnium differentias altiùs explorantes tabellam illarum paucis ita commenti ſumus.

Habi-

- Habituum & cognitionum vel in docentis vel recipientis animo differētiæ sunt
  - Principales cuius nimirū gratia minus principes habitus suscipiuntur: horū rursus alij
    - In Intellectu potius vt stabilitas
      - Speculatiua vt intelligentia
      - Media
      - Practica magis sapientia
      - } Per analogismum potius.
    - In Ratione vt sciētia propriè dicta
      - Speculatiua magis seu scientifica vt prudentia
      - Medij generis
      - Practica vt ars
      - } Per Analogismi & Epilogismi conuersionem mutuam vel collationem ad inuicem
    - In Imaginatione magis consistens vt peritia
      - Speculatiua, vt opinio
      - Medij generis
      - Practica vt experiētia vel empiria
      - } Per Epilogismum potius.
  - Minus principales qui nos ad habitus altiores dirigunt, glaciem scindunt, ac viā facilem reddunt: horum alius iterum vel
    - Disponens essentialiter, vt doctrina ordinum & instrumētorum, vt Cyclognomica vinculum reliquarum omniū
      - Pro inuentione
      - Pro iudicio
      - Pro traditione
      - Obscuri
      - Multiplicis
      - Veri falsiue
      - Essentiæ per caussas
    - Disponens accidentaliter, seu merè instrumentaria, modum scilicet exhibēs pro natura vel
      - Rei quam docemus
      - Docentis,
      - Discentis.

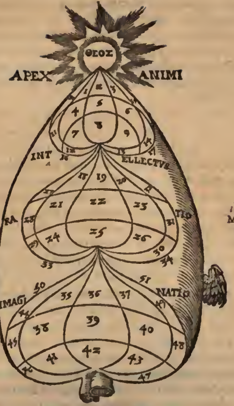
Vides in hac partitione scientiæ nomen paulò aliter accipi quàm à veteribus traditum est. Vides & Artis rationem paulò subinde strictiùs ferri, subinde latiùs prorogari. Nos in hac diuisione illud potissimum præ oculis constituimus, vt principales habitus ad numerum ternarium iuxta caussæ efficientis analogiam religati maximè traderentur; in singulis rursum differentijs speculatricem alteram constituimus, alteram verò practicam, quamuis iuxta Nouenarium suprà traditum in partibus animi, nunc & in partibus totius methodi catholicæ illud magis fortassè conueniat, vt singulorum capitum trium tres aliæ particulares differentiæ censeantur, iuxta illud Poētæ: *Necte tribus ternos, Veneris dic vincula necto*. Ita nimirum plusquam incantamento magico fines rerum cum ipsis principijs in nodū indissolubilem fortissimè vinctos obtinebis, atq; ad supremam animæ partem, Intellectionem siue stabilitatem triplicem referes, quandam ad centrum intellectricis regionis propriè pertinentē, quandam rursus ad mētis apicem, ad basim tertiam, quarū tamen triū superior magis ad speculationem referetur, ad praxim inferior, media verò ad vtriusq; compositionē. Similiter ad Rationalem animæ portiunculam tres rursum habituū differentias adaptabis, sciētiæ propriè dictæ nomine comprehēsas tres demum alias peritiæ species ad Imaginatricem facultatem exactè analogas.

Nominum ratio. Distributio habituum vlterior ex ternario in nouenarium.

Quan-

Quanquam difficile sit harum cuique differentiarum nouem veros limites assignare, nisi fortassis iuxta confinij rationem atque animorum triplicem motum, quatenus scilicet in his facultas quælibet vel circa seipsam vertitur, vel sursum deorsumúe concitata per affectionem à centro suæ habitationis euagatur. Cùm autem sit triplex stabilitatis habitus, triplex scientiæ, & peritiæ triplex, velut in longitudinem & latitudinem exporrectus, vt tota totis consentiant, vnicuique rursus velut ex demenso pleniore, accedunt in altitudinem ad latus vtrunque aliæ differentiæ 3. prout particulatim singulis edendi, concipiendique habitus arte vel exercitatione comparatur, rursus componendi, diuidendique, postremò condendi promendiue illa quæ per facultatem mediam sint elaborata: Sub horum ambitu omnis & memoriæ habitus & actionis, quæ tum circa præsentia, tum futura versatur, tacitè est comprehensus.

Confer hanc itaque modò præfixam tabulam cum illa quam tibi in animorum partitione delineauimus.

ANIMVS HVMANVS VNIuersi nodus & vinculum.

Habituum partitio animi partitioni respondens. 59 in long. lat. et altit. 1041

NATVRAE CONSIDERATIO BASIS TOTIVS HVMANI ANIMI.

1 Memoriæ intellig. habitus.
2 Intelligentia vel intel. scientif.
3 Reminisc. intel. habitus.
4 Compositionis intellectualis habitus.
5 Intellectio, propriè dicta.
6 Diuisionis intellectualis habitus.
7 Conceptus intellectualis habitus.
8 Sapiētia seu intell. practicus.
9 Partus intell. habitus.
10 APEX.
11 CENTRVM.
12 BASIS INTEL.
13 BASIS INTEL.
14 CENTRVM.
15 APEX.
16 Analys. intel. scala.
17 Synt. intel. scala.
18 Memoriæ rationalis habitus.
19 Sciētia scientif. vt prudentia.
20 Reminiscentiæ rationalis habitus.
21 Compositionis Rationalis habitus.
22 Scientia propriè dicta praxim speculationi connectens centrū omnium habituum.
23 Diuisionis Rationalis habitus.
24 Concipiendi habitus Rationalis.
25 Sciētia practica vt ars.
26 Habitus pariendi per rationem.
27 APEX RATIONIS.
28 CENTRVM RAT.
29 BASIS RATIONIS
30 BASIS RATIONIS
31 CENTRVM RAT.
32 APEX RATIONIS.
33 Analyseos Rat. scala.
34 Synthefeos rat. scala.
35 Memoriæ phantasticæ habitus.
36 Opinionū habitus arti proximus.
37 Reminiscentię phantasticæ habitus.
38 Componendi habitus per phantasiam.
39 Peritia propriè dicta.
40 Diuidendi habitus per phantas.
41 Concipiendi habitus phantast.
42 Empiriæ habitus.
43 Editionis habitus phantast.
44 APEX IMAGIN.
45 CENTRVM IMAG.
46 BASIS IMAGIN.
47 BASIS IMAGINATIONIS.
48 CENTRVM IMAG.
49 APEX IMAG.
50 Analyseos Imag. schala
51 Synthefeos Imag. scala.

Particularis habituum consideratio.

Verùm vt de singulis particulatim pauca eaque ad institutum vtilia proferamus, omissis paulisper habituum differentijs illis quas minus principes appellamus, cùm sub artis atque scientiæ nomine comprehendi possint, tres istas primarias ordine prosequemur, vt earum perspecta indole, quisque quantum cohæreant, quantumúe dissideant singulæ, promptius animaduertat. Primùm verò de peritia, siue imaginatricis animæ scopo per discursum Physicum nobis inuestigando disseramus.

De Peritia.

Est itaque Peritia propriè habitus imaginatricis potentiæ, proximè per Epilogismum comparatus ad rerum efficiendarum fœlicitatem. Hanc autem statui velut genus ad Opinionem magis speculatricem & experimentum siue *Εὐπειρίαν* magis practicam, quanquam inter has species ipsa experiẽtia omnis tum opinionis, tum scientiæ magistra prima atque vltimus rursum finis existat. Ita sane homines prisci seculi cùm nondum viderant nauem, vtilitatum studio feruẽscentes externorum commercia protinus affectarunt; quare cùm circumscriptos se cernerent mari, natantium animalium ducti primum similitudine, deinde & superfluentis arborei trunci, aut alterius cuiuslibet ponderis, caui præsertim, ac propter pori multiplicitatem aëriæ substantiæ plurimum obtinentis: hos singulos casus Peritia colligens nauigationem primum est meditata; ac primò quidem rude aliquod siue ineptum vehiculum struxit, quale in vimineis cratibus aut crassiore minerua compactis trabibus caua moles exurgit; paulò post sensus adiuncta nonnihil ratiocinatione, carinæ solidiorem formam adinueniens, hanc remis impelli paulatim & velis suspensam à ventis ferri edocuit, vitamque tandem & salutem suam vniuersam surdo mari committere, & variè iactaudis dare classibus Austros. Medicinæ inuentum vetustissimum apud Aegyptios his quoque ortum auspicijs constat, Eum qui à morbo vexaretur domestici exportantes sub dio in vico publico statuebant, vt à prætereuntibus visus de morbi qualitatibus rogaretur. ita enim qui tulerat depuleratque morbum consimilem siue per ferrum, siue per ignem, aut medicamina prodito remedio laborantem similiter adiuuabat. Similitudo morbi remediorum memoriam colligens ex summa illorum quæ per alienas obseruationes accepit, conclusiones plurimas instar axiomaton fabricauit, paulatimque ex vsu rerum in opinionem, ab hac deinceps ad scientiæ culmen ascendit.

Peritia ad quam facultatem sit referenda.

Totum hoc igitur Peritiæ genus præcipuè ad discursum Physicum atque imaginatricem potentiam quadrat, relatione quadam rerum à sensibus primum ducta, progressuque secundum idem commune principium, paulatim in ætiologicum Epilogismum terminatur, à cuius conclusione quandoque recurrens, conterminæ scilicet rationis adminiculo, in obscurum sese circulum vertens, analogisticè quodammodo ex vniuersalibus antè constitutis rursus alia eiusdem generis particularia colligit, opinionis paulatim atque scientiæ rudioris sibi nomen asciscens. Iam enim satis constare arbitror omnem hanc triplicis discursus speciem, etsi per certos limites inuicem distinguantur

Triplicis discursum mutuam complexio siue transgressio vt in habitibus elucet.

guantur

guantur ex principiorum ratione desumptos, vtpote penes familiarium instrumentorum differentias, penes finium genera, nec non effectricis animæ diuersas facultates, formam atq; materiem, sic tamen amplexu mutuò cohærere istorum singula, atque alterum alterius ingredi rationem, vt nisi rem omnem defęcatis oculis ac plusquam lynceis intueare, cunctorum in omnibus idea rudiuscula dephrehensa, cuiusdam confusæ congeriei similitudinem repręsentet. Etenim sub imaginatrice potentia non tantùm exempli atque inductionis arbitrio nitimur, verùm sublati interdum altiùs ab epilogismo inductiuo vel exemplari ad syllogismos analogisticos ferimur, aut in rationis abortiuum quoddam enthymema conuertimur: idque non tam sub propriè dictæ imaginationis vel Physici discursus nomine, quàm qua facultas isthæc inferior animi, propter conterminam rationem in eius fines quandoque prorumpens, vultum quoque rationis induit, non aliàs à basi rationalis potentiæ differens, quàm quòd vel rudior paulò, vel magis instabilis circa opinionis verius quàm scientiæ septa perseueret. Quin & relatio eiusdem discursus, etsi secundum idem primaria quadam agitatione versętur, subinde tamen & circa idem & ad idem quodammodo ditionis suæ amplitudinem prorogat, sed non vt intra imaginationis oras consistens, verùm ὡς ὑπὲρ τὰ ἐσχαμμένα transiliens. Idem de Logica & Metaphysica discursione subaudias velim, quoties hæc descendit amplius quàm suæ naturæ par sit, illa verò in omnem sese & regionem & facultatis formam transferens frænis iusto liberioribus erret. Quare & relationum hasce differentias (de quibus vberius suo loco disseretur) non tam secundum totius cuiusque trientis animi naturam designauimus, quàm iuxta facultatis & partis cuiusque centrum vel impetus primos. Nam alioqui nec vlli discursuum generi propria Dialectices instrumenta aut magis familiaria constituissem, quando ad singulas singula pertineant quodammodo, nec rursus aut formæ peculiaris in discurrendo aut obiectorum suas cuique differentias rectè assignassem, quando vnius passim cum alterius ratione permisceri contingat.

At nos omnis euitandæ confusionis gratia viam ingressi planiorem, quàm rei fortasse natura permisit, operis vniuersi tabulas non tam ad principiorum centra delineauimus, atque ad animorum primarios motus humaniq; ingenij captum, discursuum quidem generibus singulis imponentes nomina iuxta primarij finis ac motionis impulsum, Scalas interim ascensus atque descensus addidimus secundum sensibilem magis actionũ animi vicissitudinem, quàm earundem differentiam veram. Etsi enim & ordinum constitutio & signorum ad caussæ examen appellatio, iudicium denique & instrumentorum circularis illa conuersio ad omnes omnium vires maioris cuiusdam minorisúe participatione referri possint; quia tamen totius ordinis filum ad rerum inuestiganda principia magis ex respectu ad idem punctũ commune germinascit, Tabulam quoq; eiusdẽ redegimus idcircò magis ad Metaphysicen ipsiusq; intelligentiæ

ditionem. Similiter caussarum inuentio per signa propria, quandoquidem ex respectu secundum idem verius, adeoque ab ipso sensu deriuatur, ad Physicum discursum, animæque virtutem imaginatricem rectiùs fortasse referetur. Omnem verò Dialecticæ machinam atque instrumentorum mobilem cyclum circa eandem conclusionem velut totius negotij centrum pari prorsus analogia ad rationem mediam applicabis, etsi inter hæc ipsa compositio secundum idem propriè ad phantasiæ sceptra pertineat; principiorum verò connexus atque ipsa (secundum plurium sententiam) essentialis definitio magis ab intellectu superiore trahatur. Dicamus igitur pro susceptæ doctrinæ typo viuidiore, ad Intellectum magis intelligentiæ habitum ac sapientiæ referendum: ad Phantasiæ seu physicæ contemplationis metam opinionis habitum rectiùs & Emperiæ: vti demum Prudentiæ scientiæ artis ad rationis carceres. Rursum ad Intellectum Analogismi species pro caussarum inuestigatione melius, ad phantasiam epilogismos, ad rationem vtriusque connexus mutuos conuersionesque aptius adhiberi.

De habitibus in parte rationali.

Sed de discursus Physici scopo, deque imaginatricis potẽtiæ habitibus proprijs abundè iam satis est enarratum. Quemadmodum verò in animarum ordine medium quiddam est homo, vt supra demonstrauimus; ita & inter potentias ratio, interque habituum species animorum partibus adæquatas mediam sibi sedem rationalis cognitio vendicauit; ad quam quia & habitus cæteri velut centrum commune referuntur, sicut & extremorum vires in anima ad rationem vnicam, idcircò sanè huic habitui vni præ cæteris *καθ' ὑπερουσίαν* dedi scientiæ nomen, secutus hac in re potissimum Tyrij Maximi scitam sententiam, cuius auspicio talis scientiæ definitio colligatur, vt sit stabilium rationum atque instabilium harmonica quædam compositio, captans primò cognatas quodammodo res, distinguens postea quicquid in eis viderit dissimile, quarum quæ similitudinem seruant amicè comparat; confusa verò aut amicitiæ iure inuicem aliena disiungit, ceu Deus scilicet aut natura expeditior in cæco rerum aceruo litem dirimens:

Dum cælo terras, & terris diuidit vndas,
Et liquidum spisso secernit ab æthere cælum.

Scientia propriè sic appellata.

Erit itaque secundum hanc & nobis familiarem acceptionis consuetudinem Scientia reliquorum habituum penè nodus vniuersus & quasi primarius finis; erit & genus potissimum ad Artem atq; Prudentiam; quarum rursus hæc ad speculatricem magis facultatẽ, illa ad praxim verius attinebit. Quanquam verò Maximus ille Tyrius sermone 40. hisce differentijs plures constituerit, ad tria tamen capita visus est respexisse, sic tamen vt prudentiam loco inter sensum atq; scientiam medio collocarit, paulò enim hic aliter sumpsit prudentiæ nomen: nec pugnat rursus sciẽtiam sub rationis ambitu positam extremorum harmonia conflari, quando & secundum respectus varios habituum alter in alterius speciem facilè transmutetur. Vnde & scientiam Montanus aliam scientificam, aliam verò practicam vocat. Artem rursus vel praxim aliam Theo-

Theoricam, operatiuam vel effectiuam alteram. Quæ si tibi ob oculos bene constitueris, multis te sophistarum scrupulis & intricatis syrtibus expedieris, passim hasce vulgares quæstiunculas floccipendens, Num Medicina sit ars, num scientia; ac rursus si scientia; num speculatiua, num practica. Quibus sanè nec miserius quicquam, nec vanius meritò apud synceriores ac veros philosophos æstimatur, cùm vna subinde accurata diffinitio vel omnes illorum tricas non aliter difflet atque discutiat quàm ventus paleam. Quod vti exemplis obiter manifestum fiat, demus Architecturam primò.

In Architectura portio est	Geometrica	a	Mente	Penes quas dicitur eadem	Stabilitas & Intelligentia	Ex omnium trium harmonia vnus habitus vbique consurgit nobis sciētiæ nomine definitus.
	Pars ad Prudentiam architectricem pertinens		Ratione		Ars vel scientia iuxta communem appellationem	
	Pars fabrilis		Sensu		Peritia	
In Medicina similiter	Portio est quædam ad altiora principia scandens	à	Mente	Hinc	Stabilitas	
	Portio propius ad humani corporis curam, vt est sanitati ac morbis obnoxium		Ratione		Ars & scientia	
	Portio ad praxim altius descendens		Sensu		Peritia	
In Iuris cognitione similiter occurrūt	Leges legum, vt Azo nominat	à	Mente & naturæ lumine	Hinc partim dicēda	Stabilitas seu sapientia	
	Leges secundariæ		Ratione		Ars, prudentia vel scientia iuxta communem appellat.	
	Consuetudines		Sensu		Peritia	

Etsi igitur Prudentia, Scientia, Ars, sint ferè sub eiusdem generis ambitu comprehensa; propriè tamen scientia totum quoddam existit, omnium & mediorum & extremorum harmonia Musica contemperatum: reliquæ verò particulatim illius scientiæ species nominentur, quæ per rationem comparatur: harum prudentia ad mores magis refertur animique compositionem seu publicam seu priuatam velis, vnde & in Ethicen diuiditur, Oeco- *Artis, prudentiæ & Scientiæ apta distinctio.*

conomicen,atque Politicen,cuius arbitror diuisionis intuitu habitum suum Iuris studiosi Iurisprudentiam appellarunt. Ars verò ad actiones magis vitæ necessarias pertinet,nōnulli affectiones nominant,quarum respectu denique plerique se Iurisperitos appellari maluerunt, tanquam à speculatione magis ad praxim & obseruationem defluentes.

Artis vocabulū quàm latè pateat.

Quemadmodum verò scientiæ,ita & artis vocabulum latè patet, sic vt ad omnes reliquas habituum differentias sese protendat. Vnde Æneidos 6. Philosophus ille,orator,ac poëta ter maximus:

Excudent alij spirantia molliùs æra
(Credo equidem) viuos ducent de marmore vultus;

Hæc ad effectionem magis atque peritiam spectant.

Orabunt caussas melius

Artis genus ad dictionem pertinens paucis adiecit.

Cælique meatus
Describent radio, aut surgentia sydera dicent.

Vides vt ad scientiam ac Mathematicam facultatem artis nomen extendat. Postremò:

Tu regere imperio populos Romane memento,
(Hæ tibi erunt artes) pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Tandem ad prudentiam omnem ac sapientiam venit,nihil aliud sese significasse innuens sub artis nomine,quàm communem quandam habituum atq; exemplarem rationem. Verùm vt artis subdiuisionem habeas, pro nostra virili elaboratam maximè, animi neruos in subiectum diagramma paulisper intende.

Ars

- Ars
  - Latius accepta sese extendit ad
    - Actiones animi
      - Oeconomicen
      - Ethicen
      - Politicen.
    - Dicendi facultatem
      - Oratoriam, Grammaticen, disputandi dexteritatem.
      - Prædictiones & vaticinia.
    - Effectionum rationem
      - Et hæc est proprie sola sub artis nomine comprehensa.
    - Effectiones ipsas, quæ potius sunt artium effecta.
  - Accepta strictius pro ratione rerum efficiendarũ aut est
    - Eorum quæ sunt
      - Conseruatrix vt medicinæ pars, vt est Iurisprudentiæ pars, & Architecturæ.
      - Exornatrix
        - Comastice
        - Magirica
        - quodammodo etiam in medicina conspicua
    - Eorum quæ nõ sunt
      - Permanentium
        - Venatrix
          - Piscium
          - Auium
          - Ferarum
        - Effectrix, vt sutoria.
        - Reparatrix, vt medicinæ portio.
      - Non permanentium
        - Musica
        - Saltatoria
        - Gymnastica siue Athletica.

Hæc tam accurata subdiuisio vtilitatem deinceps non paruam conferet, vt plenè accipias pro cuius cõsecutione perfecti aut imperfecti plures aut pauciores discursuum orbes sint peragrãdi. Platonici (si bene recordor) duo potissimũ artis genera collocarũt materiei ratione distincta, quarundã etenim materiem dicunt motionis obtinere principium in semet ipsa, de quarũ numero medicina recensetur, agricultura, & omne docendi artificium. Diuersum ab his alterum genus reperitur, quarũ materies ignaua & excors motionis principium aliunde mutuetur, vt ars fabrilis, figulina, architectura.

Artis distinctio iuxta Platonem

Verùm & Platoni Artis vocabulum interdum patuit latiùs, quãdo & ad angelorum, brutorum animantium ordines eius diuisionẽ propagarit. Ita enim illius differẽtias pulchrè pro animarum diuersitate distribuit, etsi non tã propriè artis sint differentiæ quàm inexistentiæ modi. Primò in brutis hasce constituit diuisas secundum actum atque habitum simul: Secundò in hominum specie secundum actum diuidi voluit; vniri iuxta habitus rationem: In angelis vniuntur & actu & habitu, penes executionem verò dirimuntur: In Deo

Artis varia appellatio in Platonicis monumentis.

1 In Brutis. 2 In hominibus. 3 In angelis.

In Deo. In deo omnes omnium artium atque habituum species vniuntur omnibus
4 modis. Vniri intelligit ea quæ fiunt eiusdem rationis: dirimi, quæ diuersæ *Habitus* *Actus* penes habitum, id est ideam artis infusam: Penes actum, id est, operis ipsius meditationem: Penes executionem denique, id est, effectus realis productionem.

De habitibus intellectus propriis. Hæc satis de artium natura, deque habituum differentiis cæteris sub ratione potissimum comprehensis. Sequuntur Intellectualis cognitionis habitus seu metaphysici, quorum generalius nomen possit Stabilitas appellari iuxta Tyrij Max. consuetudinem. Species sunt Intelligentia magis contemplatrix & altera illius soboles ad actionem quodammodo respiciens, Sapientia.

Atque si totius Metaphysicæ cognitionis classem plenius paulò exaratam voles, sic age.

Intellectus aut versatur circa res, vt sunt
- Contemplabiles. Hinc Intellectus speculatiuus
  - Principiorum INTELLIGENTIA
  - Conclusionis SCIENTIA
  - Circa horum compositionem Intellectualis quædam ratio velut in medio collocatur.
- In potentiavt fiât. Hinc Intellectus practicus
  - Principiorum SYNDERESIS
  - Conclusionis SAPIENTIA.
  - Circa horum compositionem Voluntas se mediam infert.

Parem diuisionis proportionem etiam in cæteris obserues licet.

Habituum intellectualium vis in quo potissimum posita. Nec est quod in singulorum definitionibus aut partitione vlteriore magnopere laboremus; illud tantummodo lubens addiderim, omnem intelligendi vim primaria quadam ratione in animorum ectasi vel à corporibus seductione constitui.

Seductio animorum duplex. Seductio animorũ duplex est, per lustrationẽ vna; per animæ rationalis apicẽ altera, vnde & cognitio duplex de rebus diuinis existit: per ea primum quæ
1 facta sunt; quæ quia à nobismet ipsis sensuum quodammodo parta ministerio est, par-

est, partibilis planè & inferioris potentiæ soboles appellatur primę respondens ectaseos differentiæ, quæ per lustrationē fieri solet. Hęc interim subdiuiditur in affirmatiuam & negatiuam. Affirmatiua potissimum ex apparenti effectus similitudine surgit ad suum principium, vt si ex solis imagine diuinæ essentiæ characterem adipiscamur, in eodem genere fit quidem raptus partim secundum potentiarum animi gradus, partim secūdum habituum classes, quarum contextum consuetudinem dixit Plato, partim denique secundū rerum dependētiam à corpore, per qualitates, spiritus, animas, angelos, ad deum ipsum. Negatiua fit per aliarum rerum abnegationem, vt cum deum infinitum, immensum, nullo loco aut tempore circumscriptum dicimus, qui nec cogitari denique à quoquam, neque intelligi possit, nec dici, nec vlla ratione comprehendi. Altera de rebus diuinis cognitio per mentem parta vbi ad seipsam conuertitur, planè est impartibilis, abstracta sensuum commerciis, omnique instabilitate semota, cui & ea animorum à corporibus seductio quadrat, quæ fit per animæ rationalis apicem. Ita deum modo diuiniore concipimus, iuxta vetus illud verbum quod è cælo descendit γνῶθι σεαυτόν.

Restat demum, vt cum de habitibus singulis abundè disseruerim, ad singularum inter se comparationem mutuam, & nonnulla hinc deducta corollaria transeamus.

Primum quod ad habituum trium connexum mutuamque habitudinem spectat, Omnes simul Musica ratione contemperati vnam artis vnius, vnam scientiæ speciem reddant, quam verè Dialectices nomine cum Platone appelles licet, quam & scientiam cum Tyrio Max. & scientiarum principem cum Petro Hispano eiusque antecessoribus. Iuxta eandem harmoniam, totius syntagmatis diuinum circulum facilè deprehendes, quem Plato cōnsuetudinis voce latenter inuoluit. Est autem hic partim ad animi scalæ similitudinem, partim ad rerum perceptibilium gradus ab intellectu circumductus, hoc modo.

Habituum triplicium harmonia mutua siue consensus.

P ENCYCLO-

ENCYCLOPÆDIÆ SYNTAGMA.

1. RERVM PERCEPTIBILIUM scala vel semicirculus.

1. Vocum
3. Ordinum
2. Rationum

1. Signorum ac rerum secundæ intẽtionis seu ratione perceptibiliũ

Corporum naturalium communi intuitu
Corporum humanorum aut particularium quorumcunque
Corporum simplicium
Corporum cælestium

2. Corporum & qualitatũ; sensibilium inuicem cohærentium

Figurarum & magnitudinum
Formarum essentialium abstractarũ
- Animarum
- Angelorum
- Dei

3. Rerum intellectu perceptibilium

2. RERVM PERCIPIENTIUM scala vel semicirculus.

1. RATIONIS VIS

Quæ neque determinatam prorsus neque indefinitam cognitionem præstat, sed promiscuo quodam modo se habet, tum quo ad naturam, tum quo ad nos. Vnde & nunc prima recensetur non tam secundum ordinem quem in natura obtinet, quam quo ad cõmodiorem nobis exercitationis necessitudinem, rectius enim nos primum in signis rationalibus, deinde sensibilibus exercemus.

2. IMAGINATIONIS VIS

Determinans maxime quo ad nos, per sensibilia signa, sed indefinitæ prorsus quo ad naturam.

3. INTELLECTVS

Determinans minus quo ad nos, sed maxime quo ad naturam, estque hic velut aliorum scopus, vti & Deus finis rerum perceptibilium & Metaphysica aliorum habituum inferiorum.

3. SCALA VEL SEMICIRCULUS cognitionũ ipsarum siue habituum prioribus ad amussim correspondens.

1. Circa signa rationalia, & res ratione percepubiles
   - Grammatica Oratoria 1
   - Cyclognomica 3
   - Dialectica 2

2. Circa signa physica & rés imaginatione perceptibiles vt corpora & qualitates
   - Physica
   - Medicina & consimiles Physicæ subalternatæ
   - Meteorographia & elementorum consideratio coniunctà astrologicæ disciplinæ
   - Astronomia

3. Circa res vere existentes & Intellectu perceptibiles.
   - Mathematica
     - Geometria
     - Arithmetica
     - Musica
   - Metaphysica
     - Moralis
       - Ethice
       - OEconomice
       - Politice
     - Theologia

3.35/125/ 1.71/

Poteſt qui volet intra conſuetæ dudum partitionis carceres cõmorari, imaginationis facultatem & rerum imaginatione perceptibilium claſſem in vertice conſtituere, ac deinceps rationem vnà cum rerum obiectarum correſpondente ſcala, ſi non tam exercitationis meliorem neceſſitudinem quo ad nos, quam ipſam rerum naturam ac motionis ordinem præ oculis conſtituerit.

In habituum genere quæ quibus præmitti aut poſtponi debeãt.

Totius ordinis duplices circuli.

Ordo duplex in habituum conſecutione.

Patet autem ex antedictis commodè quæ quibus in habituum genere præmitti, quæúe poſtponi debeant, quorum cognitio ad Methodum omnem imprimis eſt neceſſaria. Cum verò ſint alij Circuli totius ordinis vniuerſales ſcilicet, alij particulares iterum in habituum vnoquoque efflorescentes ad totius exemplar, cogitabis ſimili modò in ſingulis te probè exercitum iri, ſi à vocibus paſſim ad res corporeas & qualitates; ab his rurſus ad formas tranſieris interiores:
ſi rurſus à communioribus ad minus communia, à ſigno ad res in ratione 1
ſignatas, à principijs illationum ad concluſionem progrediare, quoties rerum
vt ſunt in animo diſcurrente conſecutionem præ oculis habes. Nam ſi conſe-
cutionē alteram ſpectes, quam res in natura obtinent, tum à toto ad partes, ab 2
effectibus ipſis ad ſua principia ferimur iuxta cognitionis genus τὸ ὅτι & ſecundum nos appellari ſolitum. Verùm iſtis ex diametro pugnat via quam διότι magis ſeu iuxta naturæ ſeriem appellabimus, vbi de viarum differentijs hæc vt fuſius proſequar feret opportunior locus. Vnde verò mortalium cuique maior vel ad hanc, vel illam cognitionem ſit fermè à teneris innata propenſio, ex antedictis ratiocinari facilè eſt, neque vt diſcutiatur à nobis operæpretium puto.

Habituum altera comparatio penes oppoſitionis reſpectum.

Hæc interim de habituum circulo & cognitione inter ſe dicta ſufficiant, nunc vt eoſdem paucis inuicem penes oppoſitionis habitudinem comparemus, quanquam idem ſit humanus animus qui diſcurrat phyſicè, quique metaphyſicè, quique rurſus diſcurſionum extrema connectit, hæc tamen ſingula (vti diximus) & reſpectu oppoſito & ſpecie conuerſionis differunt: Animus enim in Phyſico diſcurſu vertitur quandiu in obiecto exteriore fluctuans, extra ſe ipſum è ſuo centro ac ſede turbatus excurrit, vnde conuerſus ad obiecti ſpeciem ſemet ignorat, à ſeipſo rurſus per medium obiectum diſtans ab eiuſdem inquiſitione ad centrum ſui, recurſus principium capit. Itaque per obiecti ſpecies ad ſeipſum rediens eo vt principio vtitur, ſeſe vt concluſionem reſpicit. Animus verò diſcurrens metaphyſicè recenſetur, poſtquam perfecta obiecti exterioris notione, ab eodem in ſeipſum redijt ſui ipſius ſcientiam aſſecutus, ſibi iam coniunctus & vnitus per medium ſui ab obiecto diſſidet, iamque è conuerſo per ſeipſum velut principium priùs obiectum demonſtrat. Quare & in diſcurſu Phyſico mens à ſuo obiecto maximè differt, Intellectus verò Metaphyſicus eidem penè coincidit, Phyſicum namque obiectum res eſt exterior in gremio naturæ deliteſcens: Metaphyſicum verò obiectum Ens eſt intelligibile ipſemet intellectus omnibus rebus idem communis, vniuerſalis, vnus,

Animus diſcurrens Phyſicè.

Animus diſcurrẽs Metaphyſicè.

simplex,infinitus,vt absoluta rerum forma sua formæ omnes velut in vnitatis alueum confluunt simulque existunt & vnum quid non aliter sanè differentes in eius participatione, quam quatenus ab vno delapsæ in materiei multitudinem, multiplicitatis,motus & pugnæ participes fiunt.

Duo extrema scibilia.

Ex antedictis denuò per corollarij modum subinfertur,duo esse extrema scibilia (vt sic loquar) Intelligibile scilicet vnum vel intellectiuum,Sensibile rursus alterum vel obiectum sensus; hoc physicum & exterius, illud interius & metaphysicum. Sunt autem exteriora interiorum signa nobis primum manifesta: Interiora verò secundum naturam magis sunt determinata,minus tamen respectu nostrum. Si itaque doctrina omnis & disciplina posteriorum sit ex prioribus, conclusionum ex principijs,mediatorum ex immediatis, diuersorum ex eisdem, & alia quidem nobis, alia naturæ priora vel posteriora censeantur,duplex erit & cognoscendi modus (vt interim de differentijs tantum extremis loquar) prætereŭs paulisper medium illud genus in ratione positum, quando & huius natura per extremorum collationem promptius innotescat) Prior noster & magis physicus, penes quem, ex hisce quæ apud nos sunt, ea quæ sunt supra nos cognoscimus, vt ex obiectis sensibilibus intellectum, ex signis res signatas, perfecta ex imperfectis, ex nobis angelos, ex corpore spiritum, ex spiritibus animarum rationem. Alter verò naturæ ordo nostro contrarius, Noster enim modus fit per ascensum maximè; Naturæ ordo magis in descensu animorum elucescit, cum & nos nobis primi, natura velut vltima censeatur,eademque sit simili modo sibi ipsi prima, & nostrum respectu se velut vltimam vmbris vndique densissimis obuallarit.

Duplex cognitio, quo ad nos quoque ad naturam.

Simile.

Pulchrè itaque totam hanc extremorum & medij collationem ad pyramidis corporeæ similitudinem referemus, vbi intellectum sanè metaphysicum in cono pinximus, Imaginatricem verò Physicam aptè in pyramidis basi. Sit enim conus A. ad quem velut centrum confluant ex basi B. F. omnes lineæ.

AB. AC. AD. & AE. dicam oculum in A. puncto constitutum Intellectui comparabilem,in H. Rationi,in G. Facultati Imaginatrici; atque ex A. quidem discursum metaphysicũ, ex F G B. physicum optimè deprehendi. Ab vltimo enim ad primum discurrens physicè versus anteriora conscendit, vbi per rationem progressus simulatque orbem expleuerit supra ditionis suæ sortem omnia simul pernoscit, at non perdidicit simul, verùm discurrens in tempore, nam cùm proprios singulorum conceptus in seipso gerat, per singulos ipsorum discurrat est necessarium, vtpote per E. D. C. B. huius prius,illius verò posterius. Intercedente Ratione H. vniuscuiusque iudicium proferens, quemadmodum oculus in basi F G H. constitutus non omnia simul puncta circumspicit,verùm per agitationem quandam ex vno in alterum:

alterum. Intellectus metaphysicus omnia per vnum idemque punctum commune omnibus intuetur, simul cuncta ac velut in momento perdiscens de cunctis iudicium profert, non quasi discurrens per differentem specie mundum, sed vno eodemque conceptu indiuisibili iuxta communem omnibus rationem. Ita enim ad vnum in vniuerso principium intuitu simplici spectans continuos gradus omnia & bona & pulchra quodammodo & mente prędita iudicat, etsi secundùm maioris minorisue participationem. Verùm discurrens per singula vis phantastica cuncta refert non ad vnum more metaphysico, sed secundum idem commune genus vel speciem tanquam characterismum à mente impressum, res quidem collectas obiter per oppositas rursus rerum differentias dirimit, easque demum ad rationis tribunal discutiendas paulatim altiùs refert.

Dicamus igitur Metaphysicen magis vniuersalem, indifferentem, vniuocam, caussarum, rationum, priuationum, remotiorum à nobis, priorum secundum naturam ac perfectiorum omnium. Considerationem physicam opposita quadam ratione distingues, sic tamen, vt singula etiam perfectè physice, imperfectè metaphysica tradere videatur, si totũ rei perceptibilis syntagma ad nosmetipsos referas; eo quòd metaphysica cùm sit priorum secundum naturam magis, & posteriorum quo ad nos negatione magis ac non ente diffiniatur, Physica verò naturæ posterior atque imperfectior nostris se oculis priorem atque perfectiorem exhibet, nam & Entis secundum nos & affirmationis speciem refert. Quamuis enim Metaphysica simpliciter substantiarum sit vt intelligibilium, quia tamen intelligibiles substantiæ sunt supra sensum positæ & supra nosipsos terrenis sensibus tanquam caucasea crepidine religatos, illæ ipsæ quoque respectu nostrum idcircò velut peregrinæ, velut potentiæ meræ, velut accidentia recensentur. Vnde licebit impunè metaphysicen quo ad nos accidentium dici, physicen substantiarum. Tanta est rationis diuersæ ac relationum energea. Constare iam satis arbitror, in arte hac nostra, diuersissimorum finium species, vt ad perpetuam mundi ternionem exactiùs quadrent, vniuersas ad ternam habituum classem animique tripartiti velut ambientem sphæram optimè religari; ita enim & habitibus posteriorem actionem cum traditionis methodo, coniunctamq́; quodammodo indicationem cum ætiologismo, & natura demum cunctis priorem inueniendi facultatem trinitatis vnius ambitu comprehendes; quamuis interim si finium consecutionem spectes, non tam in animis, quàm ipsa natura relucentem, necesse sit iterum te hos habitus omnes vt aliorum finium principia, quorundam velut effectus cogitare, vti iuxta tenorem diagrammatis supra positi paulo pòst demonstrabo. Nam actionis ratio licet ab habitu practico sit comprehensa, eiusdem tamen vt finis est actio, sed cognitionis habitum inuentio rursus ætiologistica, inuentorumque iudicium fouet principij loco.

Licet verò habituum singulorum indoles potissimum finis alterius sit ratione distincta (vtpote quia vel ad orationẽ, vel actionem effectionemúe procedit,

Metaphysicus habitus.

Physicus habitus.

Conclusio.

Habituũ distinctionẽ ex aliorũ quoq; principiorum ratione dedi posse.

cedit, vel in ſibi connexa paſſim cognitione ſubſiſtit) eaſdem tamen & à ſui principijs cæteris diuerſiraris occaſionem trahere prorſus eſt conſentaneum. Nam & vnumquodque habituum genus per ſuas cauſſas exiſtit, fines enim, vt dixi, communiores quidam, particulares plurimi. Efficientis principij ratio partim in animis noſtris, partim in obiectorum varietate conſpicitur, vnde ſi

1 A fine habituum vltenore. habitus propriè à fine diſtinguas, ſic age: Habituum alij ſunt determinaræ cognirionis quo ad nos, alij quo ad naturam, alij quo ad vtrumque: & horum rurſus ſinguli vel ad ſpeculationem referuntur, vel ad praxim, vel ad vtrum-

2 Ab efficiente. que. At ſi iuxta efficientis principij normam propius ſit ſubeunda diſtinctio: habituum quoſdam ab intellectu, à ſenſu reliquos magis vel ratione definies. Aptè nos igitur omnem hanc differentiam breuiter vtriuſque principij velut complexu fecimus, vt trini finis ideam firmius in arte Cyclognomica ex-

3 A Materie. tremorum inuicem facta relatio contineret. Quod ſi ad habituum cognitionisq; materiem progredi voles, deinde & formam vltimam, magis quidẽ naturales differentias obtinebis, minus perſpicuas tamen. Vtq; ab occultiore forma periculum facias, dicetur habituum hic filo magis compoſitorio fluens, ille re-

Forma tradendarum artium vel ſcientiarum. ſolutorio, tertius ex vtriſq, cõpoſito. Ipſa enim canonũ præceptorumq; diſpoſitio in arte qualibet ſiue ſcientia earundem vt cauſſa formalis meritò recenſe-

Materies artiũ. tur, de qua & nos vberiùs ſuo loco. Materiem ſiue ſubiectum illud cogitabis circa quod præcipuè cõtemplatricis animæ virtus eſt occupata. Ita enim conſiderationis metaphyſicę eſt Ens, phyſicæ corpus, medicinæ corpus humanum, doctrinæ rationalis quęſtio vel animorum dubitatio, doctrinæ Cyclognomicæ quæſtionum nexus & diuerſa relatio. Quandoquidem vero materiem artis cognoſſe προλογυμένων vbique præcipua pars eſt, debetur & huic non minimus labor. Habẽt non tantum traditiones vniuerſæ materiem ſeparatam ſubiectumq; ratione diſtinctum, verum & tractatus ſingula capita, propoſitiones

Quæſtiones primæ in artiũ veſtibulo de operis forma atque materie. atque periodi. Vnde & primum diſcentibus illud occurrit, vt rei nomen accipiant, de qua ſuſcepta eſt diſputatio, Secundo loco & hoc inquirunt, quæ ſit ſubiecti determinatio (propriam paſſionem Logici vocant) nihil ſignificans

Materiei propria paſſio. aliud quam certæ qualitatis notionem, cuius intuitu ſubiecti generalioris am-

Materiei definitio methodum in arte quauis cum eiuſdẽ propria paſſione. bitus iuxta propoſitu neceſſitudinẽ coërcetur. Materies enim per ſe indefinita qualibet, pro artis natura ab intellectu limitatur ex magis minuſue cõmunis ratione. Idcircò ſanè vt animaduertas ante omnia velim, inter habituum ac ſcientiarũ genera, quæ quibus ſubalternotũ ritu in ſygygiam mutuã oportunè

Artes ſubalternatæ inuicem. reſpõdeant. Namq; inter facultates hypallilas quo ad materiem nudam, nulla contentio eſt. Verùm omne diſſidiũ à paſſione propria, à ſubiecti eiuſdẽ magis minuſue reſtricta qualitate dependet. Scientijs omnibus Ens velut materiale ſubſterniculum eſt: at quãto ſuperiorem illæ in vniuerſitate gradũ ſortiuntur, tanto & huius Entis cõmunior notio cõceptuſq; magis eſt abſolutus, determinatior contra magiſq; diſcerpta verſus naturam indiuiduam, quantum ab illo

Exemplis idem demonſtratur. actiuæ infinitudinis diuino vertice deſciuerũt. Quamobrem ſupremæ facultati Metaphyſicę Ens planè ſubijcitur nulla qualitate reſtrictum, ſed ſimplex

penitus

penitus & absolutum, si partem illius diuinam maximè ac nobis imperceptibilem spectes, qualis naturæ fortassis angelicæ prius est imputanda; sin etiam in hoc sublimiore statu paulum te ad inferiora deflexeris, quatenus nimirum eius felicitatis & nobis cõcessa portio est, mox & Entis apprehẽsio paulo fit definitior, qua scilicet menti humanæ est perceptibile, vel vt verbo dicam, intelligibile. Fer pedẽ modò ad facultates ordine inferiores, doctrina rationalis Ens idem intuebitur, vt ratione discuti potest; Physica verò vt sensu determinabile, vel vi phantastica: Methodus Cyclognomica vt idem sit vestigandũ per or- 118
dinum circulos, triplicisq; potẽtiæ perpetuam in animo symmetriam. Rursus scientia physica corpus spectat vt mobile, illi iam subalterna Medicina corpus humanũ vt sanitati vel morbis obnoxiũ; Medicinæ subalterna Chyrurgia corpus humanũ vt malis extrinsecis infestatur, operamq; magis postulet manualem. Quòd si mentem ad minus communia referas, tandem & Ophthalmicam, Comasticen, Vulnerariam artẽ materiei restrictio declinabit. Indignum verò est homine libero totius cõmunioris doctrinam profiteri, qui non subalternatas singulas vel à vestibulo salutarit, particulares autem scientias insequi absq; communiorũ principijs primis viri amethodi est insulsi prorsus & priùs de portu somniantis, quam montes vel maria perlustrarit. Patet igitur (vel Ci- *Artium cõnexu ratione materia.*
cerone teste) istarum artiũ vnamquamq; apud antiquos maiore quadam tum copia tum gloria floruisse, quàm inter huius ætatis homines luxu duntaxat & otio diffluẽtes, quibus & distributione partium ac separatione illarum magnitudines sint diminutæ. Anne existimas (inquit ille lib. de orat. 3.) cum esset Hippocrates ille Cous, fuisse tum alios Medicos qui morbis, alios qui vulneribus, alios qui oculis mederẽtur? Num Geometriam Euclide aut Archimede, Num musicam Damone aut Aristoxene, num ipsas literas Aristophane aut Callimacho tractante tam discerptas fuisse, vt nemo genus vniuersum complecteretur, atque vt alius aliam sibi partem in qua elaboraret seponeret? Sed me ad meum munus pensumque reuocabo: Subiectum artis cuiuslibet ex illa *Summaria conclusio.*
naturæ scala imprimis erui debet. Ex fine considerationis & modo, qualitatis in eodem determinatæ speciem velut materiei definitricem formam (quatenus sub animi spectaculum cadit) absque negotio concludemus.

Atqui hæc περὶ τῶν ἔξων ὁμωνοίας καὶ δυσφωνοίας effuse satis sub finiũ nomine sint illustrata, quibus & illud subiicimus per corollarii modum, In omni doctrina siue scientia iuxta tum animi partem triplicem, tum finium ipsorum correspondentem differentiam humana ingenia in totidem sectas vel à mun- *Ex habituũ differentia tripli i sectas triplices inueniri.*
di auspiciis fuisse diuisa. Cùm enim natura ad sensus alij sint proniores, alij verò ad rationem magis erecti, vel sacræ mentis afflatum, vultus dirigant cælo supinos, hinc & in rerum cognitione comparanda, hi sanè spectris perculsi corporeis cũcta magis ab vsu atque obseruatione, illi ab intellectus tacita notione, medij inter vtrosque Rationales ęqua extremorum compositione metiuntur. Ita enim in facultate medica nonnulli qui solam Emperiam

sufficere

ſufficere ſunt arbitrati, in imo ſemper naturæ gradu & circa particularia ſubſiſtentes ſeſe Empiricos nominabant, paratyriſeon ſiue obſeruationum coaceruata mole vniuerſum medicinæ curſum abſoluentes: horum itaque principium primum ſenſus iure cenſebatur, vnde & diſcurſus ratio planè Epilogiſtica, qua ſæpius iterata concluſionem memoria reponebant, ac theorematis nomine dignabantur, quippe quòd conuerſione rudiuſcula obſcuri deinceps analogiſmi principium foret, etſi non dubitem quin ita nequaquam in ſola imaginatione perſtiterint, vt ad illius examen ſeſe vel confuſaneæ rationis lima egere non intellexerint Sectæ methodicæ viri, etſi eos nulla ratione Galenus tulerit, hoc tamen vel vno Empericos viſi ſunt antecellere, quod mentis aciem ad quædam æterna principia raptét, vt ſe paulatim vel ſupra mortalem ſortem influxui anguſtioris luminis aſſuefaciant. Itaque & communiſſimas notiones ſufficere cogitabant in arte qualibet, eaſque κοινότητας appellabant, non tam aſini atque illos cenſebat Fuſcius. Etſi enim morborum omnium genera στεγνώσεος καὶ ῥύσεος nominibus comprehenderunt, id tamen nemo tam temere factum exiſtimet, quin ſi quis ſcrutetur altiùs, hic etiam Platonis atque Hippocratis, atque adeò philoſophorum omnium monumentis abditiſſimis veritatem conſentaneam facilè deprehendat. Sed iuuat in Rationalium ſecta pedem figere, quippe qui nec intellectu ſolo, neque ſenſu ſimplici ad demonſtrationem niterentur, ſed primos hoſce conceptus rerumque ſenſibiles ſpecies iuxta æſtimantes, inſtrumentorum orbe perpetuò freti, dogmaticos ſeſe veroſque methodicos iure nominabant. Verùm vt ſectæ cuiuſlibet elementa propria paucis expediam;

Methodici.

Dogmatici vel rationales.

In

In omni doctrina aut disciplina omnis Sectarũ differentia reducitur vel ad

- **Methodicam, cuius præcipuè**
  - Relatio est ad idem
  - Principium
    - Intellectus
    - Notiones & conceptus cõmunes κοινὰς ἐννοίας
      - Axiomata communissima
      - Definitiones communes
      - Partitiones communiores
  - Progressus cũ
    - Analogismo primum pleniore
    - Deinde cum Epilogismo confusaneo
- **Dogmaticam vel rationalem cuius**
  - Relatio est circa idem
  - Principium
    - Aliunde, ab extremis scilicet
      - Sensu
      - Intellectu
    - A seipso, vt à
      - Discursuum seminarijs
      - Instrumentisque iam magis elimatis
  - Progressus conuersione propriè
    - Ab Analogismo ad Epilogismum ab intellectu incipiens.
    - Ab Epilogismo ad Analogismum à sensu auspicium trahens.
    - Ab eadem conclusione sursum simul & deorsum in orbem pleniorem quàm à semetipsa incipiens, & in se conuersa ratio format.
- **Empyricam seu ἐμπειρικὴν cuius**
  - Relatio secundum idem maximè versatur
  - Principium
    - Sensus & Imaginatio
    - Sensibiles species
    - Obseruatio seu θεώρημα κατ' αὐτοψίαν
    - Συνδρομή.
  - Progressus cum
    - Epilogismo pleniore
      - Exemplari ab vno
      - Inductiuo à pluribus
        - Fortuita τυχικῇ ἢ καὶ αὐτοσχεδίως.
        - Temeraria consultatione præuia.
    - Analogismo subobscuro & confusaneo
      - Per imitationẽ μιμητικῇ
      - Per transitũ ad similia κατὰ μετάβασιν
        - A corpore ad corpus simile.
        - A medicamine ad medicamentum simile.

De finibus methodi extra habituum tripartitam rationem, præſertim de facultate Aetiologiſtica, & Indicationum methodo, deq́ue natura Inuentionis, Traditionis, atque Iudicij.

Capitis octavi altera pars.

Ordinis ratio in ſequentibus.

Qvicquid de finibus ſub habituum nomine ſtatuit ſuperior ſermo, magis id vniuerſum cogites ad Ternionis ſpectaſſe ſyngamiam, quàm finium, vt ſunt fines, liberam notionem. Iam ſi membratim ſunt diſcerpẽda ſingula, vertemus & velum pro humani ingenij captu, cui res omnis more priùs partibili, quàm ſub Ideæ ſimplicioris vmbra cognoſcitur. Habitus ergo Rationalis animæ imagines reliquorum finium in ſe velut exemplar continet, à quibus etſi tum tempore, tum natura diſſideat, ſic tamen in vnitatem reuocatur, vt actus cum poteſtate, vtq́ue animus ipſe cum obiectorum occaſione conſpirat.

Altera finium diſtributio extra ternarij ſymmetriam.

Expanſi fines præter habituum metas rurſus dupliciter vniuerſi ad habitus ipſos ceu ſymphoniæ commune vinculum ex indigeſta multitudine referuntur. Vel enim ſub ſpeciei particularis circumſcriptione quadam id accidit, temporis potiſſimum aut loci viciſſitudine definita: vel ſub communioris formæ atque potentiæ extenſione per vniuerſam finium claſſem, etſi interim ex progreſſu diſtributionis paulatim ad minus communia & horum finium conceptus communiſſimi in partes ac ſpecies tribuantur ſucceſſionis nomine differentes. At cum rei multiplicis obſcura facies apertiùs multò ex interpuncto ſchæmate comprehendatur, iſtuc reſpice.

Con-

Conceptus finium vniuersus aut

- Sub habituū nomine atque eorundē scala tanquam exemplari communiore ligantur, ita enim omnes ad ternarium reducūtur, vti superius est demonstratum, suntq; ipsorum finium alij magis
  - In Intellectu positi
  - In Ratione
  - In Imaginatrice potentia
    - Horum ratio capite superiore à nobis est explicata.
- Cum circūscriptione particulari iuxta vicissitudinis speciem. Ita enim finiū in arte cyclognomica vel vniuersa philosophia potius, alij dicuntur
  - Habitibus priores, vt sunt relationum scientiæ atque instrumentorum omnium, per quę nobis illi sint comparandi.
  - Habitibus coniuncti
    - Cognitio & intuitus præsentium.
    - Memoria præteritorum.
    - Præcognitio futurorum.
  - Posteriores habitibus
    - Minus principes
      - Animæ fruitio.
      - Oratio.
      - Operatio
        - Actio
        - Effectio.
    - Extremus vnicus & princeps cæterorum
      - Voluptas absolute seu Beatitudo.
- Extra habituum notiones potius nominibus propriis apprehenduntur, cum respectu tamen ad animi rationalis habitum, qui rursus absoluitur, vel
  - Cum extensione totius facultatis in finium seriē vniuersam, vt cum spectamus
    - Facultatem ætiologisticā, quæ postea dirimitur rursus in
      - Priorem quodammodo finem, quam sit habitus ipse, INVENTIONEM scilicet.
      - Coniunctam IVDICII facultatem.
      - Posteriorem denique TRADITIONEM.
    - Facultatem enducticā siue Indicatricem per proportiones scilicet extremorū in medio
      - In rebus, vt sunt scibiles tantum per proportionem causæ ad effectum simpliciter.
      - In terminis propositionum per analogiam extremorum ad medium.
      - In rebus agibilibus per analogiam agentis ad patiens in operatione à nobis proposita.

De finibus itaque nudis vt ſeſe referunt ad animos noſtros Methodumq́; catholicam, vel iuxta extenſionis cõtinuæ, vel mutuæ ſucceſſionis legem pauliſper à nobis eſt differẽdum. Nihil enim tantopere quæri in tota philoſophia debet nedum in vita ipſa, quàm quid ſit Finis, & quale extremum; quo ſanè ſint ſingula bene viuendi, rectéque faciendi conſilia dirigenda: quandoquidem ex huius vnius Idea non ſolùm immenſa aliarum profluat occaſionum ſeries, ſed & animorum diſcurrentium impetus primi, rerumque agendarum rationes velut fonte ſcaturiant.

Finis conſideratio vtiliſsima.

Quod ad particularem circumſcriptionem ſiue hypoſtaſim pertinet in vna potiſſimum ſucceſſione conſpicuam, Fines ante omnia habitibus priores conſtituimus. Eiuſmodi ſunt rerum relationes triplices ab animo factæ ad idem, circa idem, & ſecundum idem. Quæ quidem omnes etſi in nobis quoque paulatim præſtent habituum ſpeciem ſibi peculiarem, ab antepoſitis tamen dirimuntur priores tempore & cuiuſdam efficientiæ ratione; quando nimirum ad inſtrumentorum indolem iam propius ſpectent, quæ inter materiem cauſſamque effectricem natura media eſt, & ad materiei conſiderationem deinceps aptiùs referetur. Finali conceptui quàm ſit difficile metas conſtituere tum fateberis primum cùm vniuerſam reſolutionis lineam diſcurſione perluſtrans relatu vario, eoſdem ordines ſibi & finis ipſius, & materiei paſſim, & cauſſæ efficientis imaginem aſciuiſſe cognoris, cùm & formarum eſſentialium ratio non intra formæ duntaxat habitum perſeueret; quin potiùs eundem nunc in cauſſæ finalis, nunc efficientis principij nomen ex ipſa quandoque intuitus diuerſitate permutet. At nos finalis huius conſiderationis ſupremum limitem ſcrupuloſius paulò inter relationum & cognitionum differentias poſituri de illis hoc loco diſſerimus; primùm qui cum habitibus natura coniunguntur, mox qui ſucceſſione poſteriores occurrent, tandem & de cæteris qui facultate communiſſima expanduntur vniuerſim. Quicquid verò ſcientiarum inuentione prius exiſtit ad tempus, in ſibi tractatum peculiarem ſub inſtrumentorum & materiei ambitu relegamus.

Fines priores habitibus quodammodo.

Difficultas in conſtituendis finium certis limitibus vel ordine accurato.

Ordinis ratio in ſequentibus.

Cognitionis habitum fouent natura ſimul & tempore præſentium rerum intuitus, futurarum præſenſio, recordatio præteritarum. Vnde & ſcientem maximè vnumquemque pro negotio ſuo inter mortales arbitramur, qui Iani bifrontis imagine πρόσωτι καὶ ὀπίζω cuncta diſpiciens in longitudinem conſulit, nec ea duntaxat meditatur quæ ſunt circum pedes, verum vt verbis Hippocratis vtar, τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα καὶ τὰ πρό τ' ἐόντα. Rectè igitur veteres Poëtæ Muſas & Iouis & memoriæ filias prodiderunt, Phœbo autem & Aeſculapio ſub draconis ſymbolo paſſim cum Medicinæ gloria & diuinandi facultas eſt attributa. Quin triplex iſta cognitio etſi in nobis ſit rudis & imperfecta, humanum tamen hoc animal diuinæ poteſtati quam ſimillimum reddit. Sunt enim in Deo ſingula ratione primaria atque, vti diximus, per vnitatis modum ſublimiorem, quam vt à quoquam percipi queat. Eò reſpicit diuini vatis oraculum, —*Nouit namque omnia ſolus*

Fines habitibus quodammodo complicati.

Quid nos diuinos maximè præſtet.

Quæ

Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

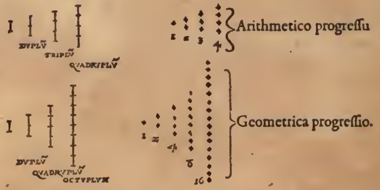
Ita [illegible] iuxta naturæ præposteram viam in hoc sigillo imperscrutabili per solam sensibilioris effectus imaginem distractas ter triplices formas, cuique cum animo suo vt voluat licet. Est enim persona triplex in essentiæ vnione conspirans. est & potestas triplex: est demum actio triplex atque voluntas. Animorum partitione cum diuina essentia comparamur, cognitionis trinitas potestatum ternioni similes præstat, actiones pari proportione differentes ad voluntatis architectricis ideam proximè referuntur.

Infertur hinc liquidò satis ad Sapientem in arte qualibet promiscuè pertinere, vt & præsentium sit & præteritorum compos, atque ex collatione plurium vicissitudinum, vaticinandi insuper facultatem consequatur. Cùm verò præsens, futurum, atque præteritum, sint temporis partes in mutua successione conspicuæ, priusquàm illi particularem ditionem assignemus, de ipsa successione pauca præmittere non inconueniens puto. *Sapientis officiū in arte qualibet præsentia spectare, præterita atque futura.*

Successio itaque rerum vt quantitate cohærentium mutua quędam vicissitudo est, & quia duplex quantitas, successionis primæ species duæ meritò recensentur, vna in rebus manifesta continuis, secundum magnitudinem, locum, & tempus scilicet. magnitudo continua in rebus commensurabilibus ipsis est statuenda; tempus & locus extra commensurabile, rerum mensurandarum velut amussis & regula, Tempus quidem rerum vt mouentur absolutè iuxta successionem motus alterius maximè regularis, vt primi mobilis cuius circumductu tres oriuntur vicissitudines totius differentiæ, præteritum, præsens, futurum; etsi reuera in hoc curriculo toto nihil existat verè præter instans, seu momentum vnicum præsens. Locus autem mensura est earundem vt sese extendunt absolutè, secundum ter triplices positionum differentias in continente altero exteriore comprehensas. Ita nimirum Mundus hic maior suarum velut partium mensura vniuersalis apparet: cùm enim in ipso sint motus & magnitudo siue capacitas, hæc contenta singula probat atque examinat, quatenus correspondentem magnitudinem habent: illa autem in tempus porrecta circulatio res quoque contentas ad mensuræ analogiam, vt sunt & tempori & mutationi obnoxiæ, secum rapit. Successionis altera species omnis in discreta quantitate versatur, idque vel rursus simpliciter iuxta maioris minorisúe consequentiam, vel secundum proportionis rationem.

Successio & eius differentia duæ.
1 In quantitate continua.
Temporis successio.
Loci successio.
2 In quantitate discreta.

¶ SVCCESSIONES IN QVANTITATE DISCRETA.

¶ SVCCESSIONES IN QVANTITATE CONTINVA.

Futurum	Præſens	Præteritum	
Præcedens in futuris { *Loco* / *temp.* }	*Præcedens in præſenti ſecundum locum*	*Præcedens præteriti portio* { *Loco* / *Temp.* }	In tempore.
Succedens in futuro prius { *Loco* / *Temp.* }	*Succedens loco deinceps in præſenti tempore*	*Succedens in præterito ſecundum* { *Locum* / *Tempus* }	
Succedens poſterius in futuro { *Loco* / *Temp.* }	*Poſterius loco conſequens in præſenti temp.*	*Poſterius in præt. ſecundum* { *Locum* / *Tempus* }	

Pars poſterior	*Pars media*	*Pars prior*	
Vt idem fuit	*Vt idem fuit*	*Vt idem fuit*	In loco
Vt eſt actu	*Vt eſt actu*	*Vt eſt actu*	
Vt eſt potentia	*Vt eſt potentia*	*Vt eſt potentia*	

IN SINGVLIS *rursum localis successionis partibus initio, medio ac fine scilicet partes sunt aliæ denuò priores, mediæ ac postremæ, secundum 6. positionum differentias.*

SVCCESSIONI *penes quantitatem continuam siue discretam (si latius expendi voles successionis nomen) subtexi & cætera solent, quæ vel naturarum congruentium & pugnantium collatione dependent vel in ratione ipsa prioris posteriorisque locum occuparint.*

In successione continua differentiæ quælibet tam secundum locum quàm tempus ipsum variè permiscentur, vt ex figuris supra positis liquet. Nam & tempus tempori, vt cum præteritorũ alia sint quæ præcesserint, alia quæ deinceps sunt, & tertiò quæ postrema consequantur: & rursus eorundem alia præcedunt secundum loci ac positionis seriẽ, alia verò succedũt propius, aut lõgo post ordine comitãtur. Similiter in differẽtijs loci præcedẽti magnitudinis ratione spectantur eadẽ vt esse iam desinunt, nunc vt erumpunt in actum, vel in futurum tempus potestate delitescunt. Quare coniuncta est omnium omnis doctrina atque cognitio, vnaque passim & vaticinij & memoriæ, & præsentis intuitionis methodus nobis quidem non tam rei natura quam intellectus vnius virtute distincta. Nam vt exemplis res certior fiat: Gubernator nauim 1 habens, eius quum instrumenta cognorit, si deinde & mare inspexerit, ventorumque expenderit vim, euentum cautè præuidebit. Dux itidem exercitus 2 quum castra metari & stratagematũ historiam ante didicerit, nunc verò & militum suorum & hostium vires, rerumq; peristases aliarum probè in examen vocet, ex apparatu præsenti spectatorumque sæpiùs consequentia futuram quoque cladem vel victoriam ante cognoscet. Similiter & Medicus ea- 3 dem opera vires ægroti cum morbi natura comparabit, vtrunque rursus cum adhibendo medicamine aut victus ratione, simulque de singulis præsagium nectens eum se coram hominibus geret, vt neque σκοτοφάγυ, nec ὑροπότης, ignominiosa duntaxat nomina, pro doctorali laurea mereatur.

Successionis species variè permiscen.

Vna Methodus ferè de præsentibus, præteritis ac futuris.

exempla.

Illa

Communis Methodi ratio pro inspectione præsentium, præteritorum & futurorum.

Illa eſt ergo communis ratio, vt ſeu præterita velis ſeu futura potiùs, vel præſentia mente complecti, vbique & ordinem ſeu conſequentiam primò, & rerum ordine conſequentium mutuam analogiam animaduertes. Ordo enim per pulchritudinis legem res vnas in multitudinem tribuit: Analogia atque proportio per conſenſionis ideam diſperſa reuocat rurſus in vnionem.

Ordinis inuentio. Coheræntia Metaphyſica.

Ordinum inuentio & diſpoſitio primum vmbratilis & Metaphyſica in animum ſubit; ex materiæ ſcilicet conditione, annexum rebus numerum & magnitudinem docens; ſucceſſionis quidem viciſſitudinem per temporis puncta vt ſunt mobiles; per loci differentias vt extenduntur. Poſtea verò in prędictorum ſingulis occurrunt alterius cohærentiæ ſpecies, ſecundum phyſicam magis & ſenſibilem ratione͂, in ſimilitudine ſcilicet vel repugnantia naturarũ, diſpoſitionũ, habituum, naturaliũ pote͂tiarum, vel impote͂tiarum, paſſibilium qualitatum, figurarũ. Accedit hiſce poſtremò norma ſucceſſionis tertia, rerũ ſcilicet vt ſunt conceptæ per entia rationis, idq; rurſus vel magis minuſúe communis nomine, vel vt ſimplicius compoſitiuſúe à ratione dignoſcitur.

Cohærentia Phyſica.

Cohærentia rationalis.

Proportionum Methodus.

Proportionum Methodus vniuerſa ab ætiologiſtica facultate dependet, quam per endeixes paulò poſt abſoluendam referemus.

Prima præſagij leges.

Nunc ſi memoriæ leges à vaticinij methodo atque præſentium intuitu per
intellectum dirimere voles, illud præcipuè ad præſagium pertinet, vt dupli-
1 cem cõſequentiam inuicem comparemus, vel eam quæ eſt ſcilicet inter effe-
ctum & cauſſam, vel quæ fuit cum ea quæ ſit poteſtate tantum in animo ſci-
2 licet ſeminibúſue naturæ. Vbique ſpectabis ſedulò principium extremum,
& tertiò analogiam mediam, idque cum præſentium intuitu ſimul vel præte-
ritorum recordatione. Hæc inter cæteras vnà eſt princeps vaticinandi regula,
tractanda nobis vberius ſequenti libro, quibus accedunt pediſſequæ plures,
3 duobus tamen velut capitibus comprehenſæ: nimirum vt in præſagijs profe-
rendis vbique ad naturæ exemplar longè firmiſſimum, ſeriemq́ue perpetuam
velut amuſſim ſingula dirigantur. Animum verò non ſolum à cupiditatibus
malis, verùm & ab omni prorſus ſuperſtitione liberemus, etenim vt Ptolemæi
fert erudita ſententia: ἡ φιλία καὶ τὸ μῖσος, κωλύουσι τὸ προβαίνειν ἀληθῆ τὰ ἀποτελέσματα, ἐλαττοῦσι γὰρ τὰ μέγιστα καὶ μεγαλύνουσι τὰ σμικρότατα.

Iudicijs amor atque odium melioribus obſtant,
Et res prætereunt amplas, fiduntque caducis.

Naturam quo pacto in præſagiendi Methodo imitemur.

Naturam rectè imitaberis, ſi cum diſcurſu triplici vera primum præſagia perueſtiges, à ſenſu modo conſcendens ad rationem ac intellectum; modò hinc deorſum remeans & rerum ſimplicium & mixturarum vniuerſitatem perluſtraueris, vbique diſpiciens acriter qualis ſit omnium habitudo ſiue connexus, & num per ſe num per accidens potiùs plura ad ſe inuicem conſequantur; neue vni duntaxat vel alteri ſigno fidem protinus habeamus, cùm quanto conſenſus plurium eſt, tantò & prædictionis ſtabilitas maior: quoties verò euentuum oppoſitorum ſigna concurrerint, illic & numeri ſanè & magnitudinis robur à parte agentium diuerſorum librare ſimul conueniet. Ad pauca enim

enim respicientes facillimè decipi author est Aristoteles: Internarum virium formas exteriores velut indices aliquoties dixi, præstat tamen sæpius in qualitatum genere, figuris habitus atque potentia naturalis, præstat in quantitatis ordine discreto continuum, numeris magnitudo. Superstitionẽ & scrupulum à vaticinij legibus auferemus, si pro futurorum definitione à simplicibus ordine ad mixturarum rationes, & à communibus paulatim ad minus communia transferamur. Nam vt de rebus sileam supra nos positis, fieri profectò non potest (iuxta Ptolomæi sententiam) quin vel ipse sensus excipiat generalem duntaxat rei sensibilis formam, solique possint afflati numine particularia præsagire. Nihil itaque diuinationem cogitabis aliud esse, quàm mẽtis humanæ lumen cõmunicabile, seu splendorem aliquem naturę ordinibus fœtũ à lucis diuinæ radio perfectione duntaxat & similitudine differentem. *Diuinatio quid sit.* Totum enim hoc vniuersum velut harmonia est corporis musici, cuius sit archytectus Deus; vnde illa initium sumens, *Obloquitur numeris septem discrimina vocum,* *Mundus uniuersus optimæ harmoniæ speciem repræsentat.* vnde per ætherem exporrecta terræ deinceps, marique, plantis & animalibus permiscetur, numeri & magnitudinis proportione cũcta colligat, naturasque disparilès consentiente vocũ tẽperat interuallo. Fac igitur Rationalis animi motus naualibus machinis ac ministeriis similes, *Simile.* cum vento & fluctibus rerum humanarum incertitudinem cõfer, mox gubernatoris prouidẽtiam quæ vim præsentis constitutionis virtuti comparet propriæ, ac rebus suis, velut futuri diuinationem intelliges non aberrantem facilè à sibi proposito signo. At cùm mens hominum à mente sublimiore dependeat, an quisquam dubitet, vtriusque separatione præcipuum harmonię totius vinculum labefactari? Cùm enim hic mũdus, teste Tyrio max. è terra cæloque confletur quasi communis deorum atque hominum sedes, dij sanè & deorum filij (angelos dico) mente suspensi in Iouem è cælo tuentur hominum genus, at homines contrà Deorum interpretes spectant è terris lucidam cæli sedem,

Mons Idæus vbi & gentis cunabula nostræ
Centum vrbes habitant magnas vberrima regna.

quantò enim sublimiùs vecti in hoc theatrum sese sustulerint, serenioris tantò prouidentiæ compotes fient, &

Quæ nos à stirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem nos vbere læto
Accipiet.

Quod si itaq; & rerũ sublimitas in vniuersitatis scala & animorum huc vsque conscendentium raptus ceu momenta prima ad diuinandi dexteritatem referatur. *Raptus animorũ duplex.* Raptus verò tum à diis ipsis incipiat primò, tũ à raptorum pendeat 1
libera volũtate, patet profectò iuxta tres assignatas principes prouidẽtiæ caussas, errorũ quoq; pronasci in eodẽ genere triplicẽ rationem. 2 *Iuxta tres prouidentiæ caussas errorum quoque in diuinando ratio triplex.* Etenim natura plurimos afflari diuinitus cõstat, & vel inuitos ad vaticiniũ rapi ὅτι κ' ἐπιτηδεία ψυχὴ πρὸς γνῶσιν, πλέον ἐπιτυγχάνει τοῦ ἀληθοῦς ἢ ὁ ἄκρως ἀσκησίας τὴν ἐπιστήμην. Multis vaticinandi studium est, sors interim genij minus secundæ. Fit sę-

pè vt raptum rapienti planè consentiat; vnde vt idem asserit Ptolomæus, ἡ σοφὴ ψυχὴ συνεργεῖ τῇ οὐρανίᾳ ἐνεργείᾳ, ὥσπερ ὁ ἄριστος γεωργὸς συνεργεῖ τῇ φύσει τῆς γῆς διὰ τῆς ἀροτριάσεως καὶ ἀνακαθάρσεως. Rapit enim celeriter Deus, & sequax animus per amoris symbolum protinus obsecũdat, quę symphonia si simul adsit & methodus atque exercitationis industria, inter concẽtus cæteros omniũ est consonantissima, his è diametro pugnãs, quibus pro lege libido propria est, qui fas ac nefas iuxtà æstimant, quibusque perpetuò quod libet licet. Adeo enim hi plerunque sunt deplorati, vt nullus sit tam canorus Orpheus, nec quisquam Vlysses tam facundus, qui eos ex ignorantię tenebris ad viuam pręscientiæ lucem, à feritate Cyclopica ad cultum humanitatis possit traducere, quandoquidem illorum animis caligo tam spissa insiderit, vt cultu vnius corporis, cibo, potu, Venere, vniuersam vitæ felicitatem metiantur. Interim volũtas humana dici improuidentiæ caussa per se quandoque merebitur: diuinæ mentis afflatus prouidentiam primò quidem & per se mortalibus tribuit, improuidentiam non nisi per accidens seu priuationem potius: Vti nimirum Sol recedens hyberni frigoris videtur occasio, cùm id natura sit comparatum, vt ex quo præsente beneficium capitur, eo vicissim decedente iactura sit necessaria. Caussis supradictis accedit tertia, non iam in raptis amplius vel rapiente numine collocanda, sed totius spectaculi gradu, ad quem animorũ raptus ille pertigerit. Ita nimirum circa illos æternos ignes propter cõcretionis materialis firmitudinem formarumque præstantiam, lege inuiolabili se mutuo complectentium, prædictiones sunt longè firmissimæ; quod in cælorum supputatis motibus patet, in Solis Lunæque defectibus, atq; in stellarum omnium ad se inuicem schematismis. Orbis inferior elemẽtaris vt ambientis ætheris suspẽsione libratur, multa dietim suggerit, quo sese iactet humana diuinatio; at quatenus propter occurrentium rerum inordinatam multitudinem tumultusq; præcipites hæc regio inferior materiæ lubricæ conditionibus alligata est, en tibi occasiones fortuitæ plures, en inspiratæ casuum vicissitudines futurorum spe metuque pendentem animum abripiunt latè, & vaticinij facultatem obscurantes respectu mentis humanæ fortunam à Deo secundam rerum dominã effecerũt: quibus astipulatur illa Platonica vox, Deus imprimis, deinde fortuna & oportunitas tẽporis humana quæuis administrãt. etsi corã Deo nihil sit sanè fortuitũ, & multò sit satius cũ Max. Tyrio nostrisq; Theologis adiicere superioribus caussam tertiã, humanũ artificiũ scilicet cũ voluntate conspirãs. Quæ cùm ita se habeant, nonne hos planè iubeã pro ceritis circũferri, quotquot vel propter flagrantiã immoderatã erga hæc diuinationis studia, certam omnino ex astris præsagiendi methodum paucis iisque malè intellectis contẽtam apotelesmatibus velint, vel propter conceptũ odiũ semel (vt Pico nostro vsuuenit, qui & equis & armis in astrologiam concitus fertur) propterq; multorum abusus improbos, propter auaritiæ, ambitionis, & superstitionis adulteria, vel denique totius concẽtus hisce terrenis auribus imperceptibilem sonũ, omnem ilicet vaticinãdi peritiã, siue ex rebus cælestibus, siue naturæ alterius consensione, è medio tollant? vna profectò eademque opera & medicinæ penitus

Voluntas humana.

Diuina mentis afflatus.

Errorum multiplex ratio in diuinatione ex rebus ipsis circa quas versatur.

De rebus calestibus pradictio firmissima.

De rebus sublunaribus pradictio instabilis.

Deo & prouidẽtia nihil fortuitũ vel cõtingẽs.

In Picũ eiusque calũnias contra astrologiam libris pluribus iactatas.

nitus

nitus,& Iurisprudentiæ repudium mittent,quippe quas propter incidentium rerum complexus inenarrabiles,ex quantitate scilicet, qualitate, loci natura, temporis,respectus,consuetudinis,humana ratio perfectè vix vnquam vel serius assequatur. Nam etsi Theologia sit remota maximè ab oculis, ab animis nostris;an idcirco nullam potius quàm verè [illegible]bilem esse dicemus? Quin illam ego propterea facultatibus cæteris eo sublimiorē existimo, quo molem hanc fluxam,instabilem diuinæ circa quam vertitur naturæ superat interuallo,quamuis non tam à subiecta materie quàm finis præstantia quarumcunq; artium & scientiarum dignitas sit metiēda. Præstasset igitur (nisi cum Noctua Solem criminemur) non tam illius quæ in natura existit diuinationis speciem abiurasse, quàm succensentes nobismet ipsis ex nocte Cimmeria caliginosos oculos in altum sustulisse,vt mox contempto potius quàm reprehēso temere abutentium ritu quousque concessum est deorum munere cōtendamus, non tam perficiundi spe,quàm experiundi voluntate,vt si perfecta nequaquam vaticinia persequi liceat, illud saltem Tullianum cogitemus: Prima sequentes » honestum esse in secundis tertiisque consistere. Nam neque id ipsum quod » optimum est,statim est desperandum,& in præstantibus rebus magna sunt ea quæ sunt optimis proxima;cùm,vt ille dixit,Imago optimi sit simplex & vni- » ca,quę neque oculis,nec auribus,nec vllo sensu percipi potest: cogitatione tā- » tum & mente complectimur. Quod si apertè quæ sentiam,mihi cum Pico sit » disserendi copia (non enim id huius est loci vel temporis) pauca suffecerint certè, quibus rationum omnium quas ipse tot libris ac logis prolixioribus attulit, virtutem penitus vel vsque ad fundamenta conuellas. Dicam primò principia quibus sit vsus,non tam veræ demonstrationis ἐνεργίαν,quàm rhetoricæ cuiusdam persuasionis neruum obtinere. Sunt enim propter naturam vniuersalem nimis nonnihil ambigua, & à conclusione remota, vt sunt ferè plurima desumpta ex Academiæ spatijs & Platonicorum officinis, propter sublimitatem intellectus omnino non tam efficacia quàm plerisque videantur. Vnde & nodos difficiles cum rege Macedone rescindunt potius quàm dissoluunt;mentesque non tam implent discursus robore,quàm diuinorum iactantia,& variorum ordinum diuerticulis, & lenocinijs blandis fucatæ nonnihil orationis eludunt. Secūdò nobis est accusandus Picus,quòd nō tā rei naturā,vt dixi,quàm amethodorū hominū imperitiā visus sit oppugnasse, quāuis nihilominus putet hac disputatione sese & artis ipsius æstimationē humanis cordibus exemisse, sed cui dubiū est interdū obrepere & superstitiosa plurima vel quarūcunq; maximarū facultatū principiis lōgè certissimis, quanquā hic clauus fortè suffecerit,errorū occasiones difficillimas hinc fermè dimanasse,quòd totam efficientiæ rationē studiū Mathematicorū plurimi in vno potissimū efficiente positā crediderunt. Nam præter Ptolemæi quem profitentur opinionem, pigriores in rebus Physicis ex vno astrorum circuitu cuncta metiebantur,quæ magis ex horum agentium symmetria ad sibi substratam materiem debebant merito præsagiri: enimuero iuxta Poëtæ celebrem vocem,

Abusus in arte qualibet.

Quod in vulgaris prædictionibus astrologorū maximè sit improbandum.

Analogiæ ignorātia quantum vbique errores efficiat.

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit Vno eodemque igni:

positioni quamcunq; subiunxeris intercedente sensu, nunquā hanc adeò definitam dabis,quin vel ad qualitatis,vel quantitatis certam sentētiam lima quædam atq; amussis requiratur. Accedit suprà dictis, quod orbes stelliferi quamuis tum motu,tum lumine rebus se misceant inferioribus,euentuū tamen in monumentis sacris non tam effectrices caussæ,quàm signa potiùs atque instrumenta non necessaria nominentur. Spectat id omne ad animarum duplicem statum:etenim decliuior ad affectiones brutas fato nos subijcit; sublimior eadem tollit se supra cæli vertiginem,& nos à fati lege dissoluit. Languescit itaque cælorum vis illa communior per occursum multiplicem rerum particularium, nec virtutem modo deponit per longioris spatij intermedios gradus, sed & simplicitatem omnem & robur exuit,quippe quæ pulchri paulatim ordinis œconomiam deserens in Ataxiæ regionem proficiscatur, lumenque natiuum opacitatis allapsu in coloris speciem transmutarit: *Ratio.*

Non aliter quàm qui aduerso vix flumine limbum
Remigijs subigit,si brachia fortè remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

Quod si totius difficultatis rationes in pauca contrahas,habes imprimis ex materiæ occursibus infinitas. Nam propter hanc fata communiora obstant particularibus; vt cum felices plurimi quo ad genituram propriam,vel nauis incendio,vel ruina ciuitatis,intereunt. Rursum particulares circumstantiæ influxum sygygiæ communioris adulterant; vt cùm cælesti attractui ea quæ cuique iam inoleuit,vel opinio melior vel consuetudo pugnarit. Haud itaque facilè est ex obseruatis pluribus epilogismum facere vt ad scientiæ canones stabiliaque principia confirmanda per sensum ipsum possis ascendere: peccatur enim sæpissimè tribuendo effectum rei quæ non est caussa, tanquam caussæ. Accedit à parte agentis cæli remotio,stellarum natura,numerus & magnitudo adhuc inexplorata; cùm Phauorino visum sit etiam planetas posse existere nondum mortalium oculis deprehensos. Quid verò de motu illorum referam,quos alij circa terram velut centrum,alij circa solem immobilem statuunt per inuersas hypotheses? Qualitates certè tum stellarum, tum mixturarum omnium (vt cometas sileam,de quorum ortu, progressu, caussis, & energia nemo non dubitat) hactenus nec vlla methodo,nec rationis acumine percipi potuerunt. Quid?nónne Epochas & supputandorum motuum auspicia prima definiunt? O curas hominum, ô quantum est in rebus inane! Isti censores plusquam Saturnij vel Rhadamantini radices calculi non ad scrupula tertia modo, sed & ad quarta quintaque vestigant; cum ne ad minuta quidem prima rectè respondeant. Vtinam verè describant singula ad integros gradus: aberrant etenim in motibus Martis ad 3. quandoque gradus vel 4. In Mercurio plęrumque ad 14. Rectè igitur Ptolemæus illud Astrologis ante omnia præcipit, vt communem potiùs atq; possibilem, quam distinctam protinus necessariamque sententiam ferant. *Totius difficultatis in prædictione summaria ratio.*

Ego hæc interim etsi nonnihil velut ὁδῷ πάρεργα in medium protuli viui-

dioris exempli loco, cùm vt inſulſas temerè oppugnantiũ rationes refutarem, tum & à ſuperſtitioſa cæteros affectione vindicarem, facturus finem denique eorum quæ pro natura diuinationis exegit propoſitus ſermo, ſi per Epilogum cuncta comprehendero. Quorum hæc ſumma eſt:

Conclusio.

- Prędictionum
  - Principia
    - A Deo
      - Abſolute & abſque medio.
      - Per naturę inter medios gradus
        - Per Angelos.
        - Per Dæmones.
        - Per Aſtra.
        - Per Naturam inferiorem.
    - Ab ipſomet homine
      - Cum ſuperſtitione
        - Per ſomnia.
        - Per auguria.
      - Ab arte
        - Per intellectum & luſtrationem.
        - Per rationem.
        - Per experientiam.
    - A caſu & fortuna.
  - Leges
    - 1. Affectuum animi ſedatio.
    - 2. Naturę conſideratio & conſequentiæ poſterioris ex priori
      - Via Metaphyſica.
      - Via Logica.
      - Via Phyſica.
    - 3. Præſagiorum definitio communiore ambitu ſemper & cum limitatione præſertim in rebus à ſenſu maximè remotis.

Præſentium intuitus.

Præſentium contemplatio interdum præſentia præteritis alligat, quandoque & præſentibus alijs, idque rurſus vel cum memoria præterlapſorum, metuque aut expectatione futuri; vel ſolo præſentium intuitu ſimplici; quem tamen quia perpetuo phantaſmatibus complicetur, (& per conſequens loco ſimul & tempori) difficilè prorſus exiſtimem à tribus antedictis differentijs ſequeſtrare. nam Senſus quidem inferni res facilè percipiunt nudas extra conſequentiæ rationem; ſed ſimulatque ventum eſt ad animi raptus, non poſſunt res plures abſque ordinibus comprehendi, ſed ſtatim Intellectus quædam

Senſus. *Intellectus.*

quædam præcedere, nonnulla consequi monet penes confusam in motu & quantitatis extensione seriem. Imaginatio penes conspicuam (vt dixi) similitudinem aut repugnantiam. Ratio denique penes hos ipsos qui sunt in animo compositionis gradus. In ordinibus rursum singulis spectantur extrema duo, & inter vtrumque mediæ proportionis vinculum, cuius vel vnius intuitu natura omnis atque doctrina continetur. Nos huius intuitus rationem hoc loco parciùs exequemur, quandoquidem tota per operis totius curriculum sit exporrecta, & quæ superius dicta sunt, dicenturque deinceps, huc præcipuè tanquam ad aliarum cognitionum regulam referantur.

Imaginatio. *Ratio.*

Extrema 2. & Mediū tertium in ordinibus singulis.

Artem memoriæ Neotericorum plurimi, & plærique veterum magno repertam studio reliquerunt: vnum tamen in illis desidero, nempe traditionis Methodum, quam nos in pauca digessimus à fonte repetentes, sic sanè vt primo scilicet versandam memoria consequentiam, hanc quidem in vocibus, illam in rebus esse cogitemus. Sed neque vocum rectè quis satagет priùs, quàm res repertas affabrè in animo constituerit. Iam rerum dispositio ex antè demonstratis liquet, vt magis determinatæ vicissitudinis partes in illa confusiore comprehendamus, ponendo seriem scilicet Metaphysicam priùs, gradatim verò sub huius vicissitudinis membro vnoquoque vicissitudinem physicam & rationalem, vti lucidius multò ex subiecto schemate, quàm longo verborum syrmate & laciniosis periodis assequêris.

Ars Memoriæ.

Ordo

Ordo inter composita & simpliciora	Ordo affinium	Secundum substantiam	1 2	Prius loco	1	PRAETERITVM	1	TOPICVM MEMORIAE IMPRIMENDARVM RERVM DIAGRAMMA.
Ordo inter communiora & minus communia		Secundum accidens	3		2			
Ordo comp. & simpl.	Ordo repugnantiæ	Secundum substantiam	1 2					
Ordo communiorum & minus communis		Secundum accidens	3		3			
Ordo compos. & simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Medium loco	1		2	
Ordo comm. & minus communis		Accidens	3		2			
Ordo comp. & simpl.	Ordo repug. secundũ	Substantiam	1 2					
Ordo com. & minus communis.		Accidens	3		3			
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Posterius loco	1		3	
Ordo com. & minus communis		Accideus	3		2			
Ordo comp. & simpl.	Ordo repug. secundũ	Substantiam	1 2					
Ordo com. & minus communis.		Accidens	3		3			
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Prius loco	1	PRAESENS	1	
Ordo com. & minus communis		Accidens	3		2			
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2					
Ordo com. & minus communis		Accidens	3		3			
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Medium loco	1		2	
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		2			
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2					
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		3			
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Posterius loco	1		3	
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		2			
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2					
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		3			
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Prius loco	1	FVTVRVM	1	
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		2			
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2					
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		3			
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Medium loco	1		2	
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		2			
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2					
Ordo com. & minus com.		Accideus	3		3			
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Posterius loco	1		3	
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		2			
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2					
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		3			
MEMORIAE Rationalis comprehensio secundum habitudinem rerum sub nominibus entium rationis.	MEMORIAE Phantasticæ distributio iuxta similitudinem ac dissimilitudinem in rebus sensui manifestam.			MEMORIAE Intellectualis digestio secundum loci & temporis partes.				

Hæc illa est plenior rerum Memoria complectendarum distributio, quam sanè & mancam sæpius & nonnihil à præscripto liberiorem esse non refert, pro rei narura scilicet, totiusque peristasis ratione. Sunt enim pleraque rum exrra tempus tum magnirudinem posira, quamuis non sit vbiq; difficile partitionem analogam in animo constituere, quando de rebus incorporeis, deque ipso omnium aurhore Deo nihil cogitemus, nisi vel sub priuarionis nomine, vel sub alrerius simulachri sensibilis forma, cui & locum facit & tempus imaginario permisceri. Quod si exemplo certior fias, Primum in arte Medica historiam humanæ fabricæ liber edisce re: ante omnia labor est inuenire quæ voles, secundo inuenra iudicare, arque ad memoriam rectè disponere, terrio digesta eadem in Memoriæ penu collocare, per classes hisce pene consimiles, quibus anre reper[illegible]tis, vt cum ex vsu fuerit alijs eadē depromere, nec titubemus leuiter, neque in alienum aceruum remere impingamus, neque illorum quicquam quæ instituto sunt necessaria turpirer omittamus. Inuentorum ralis fermè digestio poterit assignari, vt ordo sit prior de corporis fabrica, quæ sub cunabula & tempus primæ generationis occurrit: deinceps quatenus & incremenri paulatim & medij status vicissitudinem subit; tandem & de formarione quæ circa occasum est, vel vlrimam senectutis metam. In hisce rerū comprehendendarum classibus tribus statuantur modo secundum magnirudinem reliquæ à tota primum si liber corpòris mole ad partes maiores singulas, deinde & minimas, donec ad similares vsque deueneris: subit in singulis concisa magis digestio similitudinis & dissimilitudinis ratione, secundum idem commune vel genus, vel accidens, vel subiectum aliquod: postremò & ordo rationalis prout nimirum probationis capita simpliciora vel composiriora, res autem ipsæ quæ probanrur magis minusue communes apparenr. Idem docere non est absurdum in facultatibus cæteris, quarum subiecta vel à materie prorsus sunt aliena. Verùm derur Iurisprudentia, in qua me tamen omnium minimè versarum esse confiteor. Ex Fabio Quinr. Gemini quibus erat pater & marer ægrorare cœperunt, consulti Medici dixerunt, eundem esse languorem; desperantibus reliquis, promisit vnus, se alterum sanaturum, si alrerius viralia inspexisset; permirtenre parre execuit infantem, & viralia inspexit, sanaro vno, accusarur pater ab vxore malæ tractarionis. Omnis hæc matris actio in rerum gestarum enormitate consistir, eò potissimum spectans, vt in animis Iudicum mariti odium concitet, sui misericordiam. Rationum inuentio eiusdem Merhodi est, qua & res cæteræ vestiganrur, similirer & iudicium, quorum singula paulò post accuratiùs prosequemur. Sed sint reperta quæ mater in reum Medicum in maritum proferar, primum profectò rem vt partita est secundum discrimina temporis enarrabit, quid nimirum sit factum priùs, quid deinceps, quid posterius. Vbique rursus quia vis tota est in analogia rei ad commissum facinus, vel agentis habitudinem ad ipsum passum, vnam primo totius peccati magnitudinem in

Tabula præcedentis illustratio.

Exemplum in arte Medica.

In Iurisprudentia & Oratoria facultate.

animo comprehendet, quàm deinceps exaggerabit latiùs, iuxta agentis conditionem & circunſtantias omnes, iuxta illius qui iniuriam accepit qualitatem, iuxta denique occaſionis ſpeciem, quæ vtrique illorum interceſſerit. Trahentur in medium cognata quælibet ordine & repugnantia, poſtremò & in horum ſingulis quæcunque conceptu rationali priora poſterioraque cenſeantur. Omnis iſta ſucceſſio quandoquidem ex naturæ fontibus hauriatur, ſicut ad facilem memoriæ viam eſt adaptata, poteſt & ad defixæ contemplationis artificium & diuinandi dexteritatem applicari. nam vti memoria triplex à nobis poſita fuit, ita & iudicium, & diuinatio, & rerum inuentio prima, inuentorumque iudicium, iuxta tripartiti principij efficientis rationem. Poſteaquam verò ad normam præfixi diagrammatis ea digeſſeris, quorum meminiſſe libeat, à rebus te tandem ad voces animo continendas refer. Primum quod ad totius orationis ſeriem ſpectat, ea quoque velut in magnitudinis partes eſt dirimenda, Exordium ſcilicet, Progreſſum, & Finem ipſum (nec illud hoc loco expectes velim, vt aliorum more Rhetorico magis quam Philoſophico in ſola quaternione perſiſtamus) Prædictarum partium vnicuique tres rurſum minores aliæ ſubnectantur, iuxta ſeriem annexi diagrammatis.

IN ORATIONE PLENISSIMA SPECTANTVR.

	EXORDII	PROCESSVS	FINIS
PARS 1.	Propoſitio, vt attentus lector vel auditor fiat.	Narratio.	Epilogus.
PARS 2.	Conciliatio, vt beneuolus adſit.	Probatio	Concluſio.
PARS 3.	Digeſtio dicendorum, vt docilis fiat	Refutatio.	Deprecatio vel pręcipuũ pathos.

Vbique maximè viget, Cicerone teſte, τὸ ἦθος καὶ τὸ πάθος.

Inuertitur horum ſeries, vel immutatur paululum, augetur atque minuitur, prout rurſus vel ipſa res exigit, vel reſpiciens aliò cuiuſque ferat opinio, habes hoc tamen velut partitæ plenius orationis exemplar. Nunc ſi per ſubdiuiſionem

Diuiſio Mathematica.

uiſionem Mathematicam,ſicut in circulis ſolent,paulatim à quadrantibus in quadrantum trientes, trientum ſingulorum in 30. gradus, graduum in ſcrupula prima 60.& ſic deinceps,te quoque paulatim conferas ad ſingularum in oratione partium particulas minimas; harum memoria à ſignificatis rebus momenti plurimum capit, vbi curandum maximè,vt non perſpicuæ tantum orationes atq; interpunctæ ſedulò, ſed & naturis ſingulis conſentaneæ fluant. Ab ipſis met vocibus vt ſunt voces nudæ ad memorandi artem parum eſt adminiculi, niſi fortaſſis ex eorundem occurſu, inceſſu, caſu, & in horum ſingulis numero, rythmo, atque menſura, niſi & more vulgato rerum quarundam ſenſibilium ſimulachra ſeu memoriæ locos & promptuaria in nube conſtitui voles, ad quæ tanquam ſigna in littoribus poſita quæcunque ſenſui minus ſint peruia ſalutarem anchoram figant. Sed non eſt inſtituti mei,doctrinas ſingulas mundiq́ue naturam vniuerſam plenius illuſtrare,cum ſatis ſuperq́ue pollicitum fiat, ſi tantum hæc obiter & vel à limine ſalutemus,ſub eo reſpectu ſcilicet,quo deuinciri mutuò, quo cuncta ſortiri videas perennem ordinis ſymmetriam.

Ars memoriæ circa voces.

Quicquid ad fines pertinet à cognitione reliquos (cum de his omnibus abundè veteres tradiderunt) nos in ſermonem breuiſſimum redigemus, adiuncta tabula, quæ omnes omnium ſcrupos orbiculari nexu & conuerſione diſcutiat. Etſi non dubitem,poſſe hac ipſa multò elimatiorem alteram dari,ſi quis attentior paulò ſit circa ſingula: ſed nos (vt dixi iam ſæpe) à particularium ratione ſedula calamum retrahentes, eorum rudi tantùm inſpectione contenti ſumus, notas duntaxat communiores & viarum veſtigia cæteris poſituri, quibus quæ craſſa Minerua à nobis ſunt prælibata ſingularum rerum indagatores ad ſcopum propoſitum ritè dirigantur.

Digreſsio ad omnium vltimos fines.

Supremum totius ordinis finem communi conſenſu omnes in Bono collocarunt, ſed quod ſit illud Bonum (vt libro priore circa veſtibulum recenſuimus) à pluribus ignoratur, & planè quot ſunt diuerſè philoſophantium capita,

Summũ Bonum

12

> *Tot mihi conuiuæ propè diſſentire videntur,*
> *Poſcentes vario multum diuerſa palato.*

Alij etenim ipſum in vita, alij in virtute,plurimi cum Epicuro in voluptate collocarũt. Rectiſſimè verò de ſe ipſo ille QVIEST,Nemo(inquit) bonus niſi ſolus eſt Deus.At ne prolixior ſim in recenſendis opinionibus,Iſtarũ plurimæ quæ verbis tantopere viſæ ſunt diſſentire, re tamen ipſa conuenient forſitan, quòd ſi in arenam hác boni partim deſcriptione bona (cum definiri nequeat) partim accurata diſtinctione procedas: eſt etenim ille conceptus Boni,vt natu rarum omnium plenitudo perfectiſſima, quæ cunctis ſcilicet ſeſe cõmunicat, aliundè verò nec foueatur,neq; depẽdeat.Bonũ id abſolutè prędicemus,cuius collatione demũ dicuntur & bona cætera, & alijs quidem alia meliora, iuxta cõtinuos ab vno illo vero ac principe Bono diffuſæ pulchritudinis depẽdentiæ

Summi Boni varia ratio in humanis pectoribus diſtributa.

Bonum abſolutè quid.

gradus. Est itaque & vita bonum, est & virtus, & voluptas ipsa, quin quicquid in orbe sit vniuerso, sed respectiuè tantum. Absolutè bonum est Deus, in cuius vnione cum animis nostris humanum bonum atque felicitas absoluta consistit, cui simul adhærent & vita plenissima, & pulchri verique honesti ratio, & voluptas integerrima, quæ sola percipitur omni dolore detracto, quam neque in corpore, neque in spiritibus positam animo tantum & intellectione percipimus. Verùm ab vnitatis specie simulatque recesseris, occurrent mox posterioris vitæ, pulchri & decoris ordines plures, degenerumque voluptatum chori, quos quisquis in orbem comparauerit, singulorum rationes totas per tota diffusas inueniet, à Deo quidem oriundas primò, ad eundem refluas velut vniuersitatis intimum centrum; cuncta etenim quæ sunt ad perfectionem sui naturarum impetus rapit. Hæc ipsa perfectio in pulchritudine vera, in voluptate absoluta, in sola diuini radij communione spectatur, quæ cum neque hominibus per experientiam cognita, neque inuenta per rationem, nec arte probata in honore habeatur, accessit vitæ, pulchrique, & voluptatis exterius simulachrum nec vsum, nec rationem, aut tempus expectans, sed arte quauis antiquius animantium saluti subijcitur velut basis vel vinculum potiùs, quo sublato quodcunque creatum est diffluere statim oporteat. Scientiam namq; (vt Tyrij verbis vtar) mentisque iudicium auctus ætate vir breui quodam occursu sensuum per experientiam congerens sibi colligit, quum voluptatem docente nemine ab natura ipsa suscipiens in ipsis auspicijs vitæ possideat, eiusque amator effectus doloribus bellum indicat, vtpote qui per voluptatem seipsum seruet, per dolores vicissim corrumpatur. Itaque si totam seriem probè complecti in animo voles, in ipsomet hominis absolutiore bono, quam veri boni atque vnius communionem diximus, hæc eadem toties sub honesti nomine celebrata, quiddam est vltimum atque perficiens, quo nomina cætera atque vnius rei imagines referuntur, posterius alterum vita est sub varietatis nomine ac necessitatis cuncta compellens, extremorum vtrique media voluptas intercedit, actionum & vitæ conciliatrix cum honestate prima. Vides nimirum vnius effigiem boni distractam nominibus varijs, quorum significata interim non tam natura dissideant, quàm animorum huc aspirantium necessitudine. Quin si vlterius pergas in multitudinem, mox vitam, voluptatem, & honestatem non modo diuersas inuicem ex relatione iudicabis; sed & secundum speciem subdiuisas, quarum quælibet rursus cum alijs proximis particularem ordinem format ad circuli istius interioris similitudinem.

Vtilitas, pulchritudo, honestas.

Finis omnium cunctorum summaria complexio atq; vnius progressus in multitudiné.

Cogi-

Cogitabis in hac tabella, quod quæ vnitatis notam habent, finis quoque potioris appellationem respectu secundorum ordinum ac tertiorum merentur.

A CIRCVLVS exterior Boni tum secundum rationem tum naturam diuisi.
B. C. D. CIRCVLVS interior absolute boni in homine secundum relationem diuisi.
E CIRCVLVS stabilis absolute boni in homine quatenus cogitatione naturaque simplex.

Singulorum igitur animalium absolutiùs bonum in Deo positum est, particulatim tamen in honestate, voluptate & vita. Honestas quidem sub voluptatis veste delitescit, voluptas in ipsa vita: hæc rursus in natiuis operibus, opera in vsu necessario, vsus in facilitate potentiæ exercendæ, potentia in instrumentorum aptitudine, instrumenta in varietate naturæ. In ordinum horum vnoquoque rursus animorum felicitas à spiritibus pendet, spirituũ salus à corporibus, & è conuerso. Quamobrem animalia singula diuersis penitus armis ad tuendam salutem natura muniuit: homini verò cæterorũ principi & manus tribuit organorum omnium longè perfectissimas, & præter has mentem ingenuit latentem fomitem ad salutem conseruandam, in qua perpetua virtus, indefessus vigor, instrumentorum, artium, atque actionum quarumcunque semina continentur. Huius sanè vnius præsidio suam non modo nuditatem natura compensatam habet, sed & aliorũ animantiũ velut Rex & ductor existit: Corporeæ moli incorpoream mentem alligat medius vniuersi cõciliator spiritus. Instrumentorũ ordines, facultatum, atq; habituũ ratio comitatur: respondent totidẽ & actionum differentiæ vtilitatis quoq; ad vitam voluptatis atq; decori. Sunt igitur & hic Nouenæ numero classes cancellis ter passim triplicibus interstinctæ: chori totius medium sibi actionis discrimina vendicarunt, quæ vti à tribus superioribus pendẽt, in tres inferiores ordine diriguntur. Magni negotij est ad rationem solidam peruenire, quæ metas rebus & nomina effundat ex æquilibri. quo enim maior ingenij vis est, eò maiorem humanis animis iudicandi parit angustiã, sitq; omnino iuxta Senecæ Phædrã, vt curæ leues loquantur, ingentes stupeant. Sed perrũpenda est acies, atq; vbi orationum vis minimum valet, signis & nutibus loqui consultissimum duco.

Finium vltimorum collatio mutua.

Nouenarij ratio in finium vltimorum distributione.

1	Instrumenta	Animus per se; Animus in spiritu, in vocem vsq; prorumpens; Animus & spiritus ex corporum commercio	1 — 2 — 3	Intellectus { Lux, Splendor, Lumen	Rationis { Lux, Splendor, Lumen	Imaginationis { Lux, Splendor, Lumen
	Facultates	Animi vis in se permanens; Animi vis ad vocem vsque procedens; Animus exteriora versus respiciens	1 — 2 — 3	Intellectus potestas triplex iterû pro motus ratione	Rationis potestas triplex	Imaginationis potestas triplex
	Habitus practici	Animi mundi absque vocis aut corporis commercio; Animi cum vocis & spiritus cõmercio; Animi in quantû foras expotrigitur	1 — 2 — 3	Intellectuales habitus	Rationales	Imaginatione pendentes
2	Actiones in quibus vita cõsistit	Animi per se	1	Actus intelligendi	Rationis actualis operatio	Imaginationis actus
		Animi cum spiritu in vocem prorumpẽtis	2	Intellectus ad orationẽ sese vsque insinuás, vnde & genus orationis sublimius	Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica	Imaginatio ad orationis vim cõuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadrat
		Animi ad corpoream speciẽ descendẽtis	3	Intellectus conuertens se ad externa sapientiæ munia	Ratio sese ad artis munia atque prudentiæ lucem dirigens	Imaginatio conuersa ad externa peritiæ officia
3	Vitæ vtilitates	Animorum magis.; Spirituû magis, præsertim oculorum & aurium; Corporum magis.	1 — 2 — 3	Diuina magis Naturalis & ad speciei rationem necessaria	Humana naturalis sed ad esse hominis nó æquè necessaria	Bruta nec naturalis neque ad speciei rationem necessaria
	Vitę voluptates	Animorum; Spirituum; Corporum	1 — 2 — 3	Diuina & solida	Humana & probabilis	Bruta & sophistica
	Vitę honestates	Animi; Spiritus; Corporis	1 — 2 — 3	Diuina & vera	Humana & probabilis	Bruta & Imaginaria

Per classes has vniuersas relatio fit rursus vel in longitudine ad bonum absolute, vel transuersim in latit. inferiorum ordinum ad superiores tanquam fines, & è conuerso.

BONVM ABSOLVTE IN HOMINE

Communio diuini radÿ siue animi pastura,

De instrumentorum generibus, facultatum, atque habituum, superiore sermone satis est demonstratum, quamuis hoc loco eorundem magis sit sumpta distinctio penes respectum, quem habent ad actionum differentias, quem rursus istæ ad vitam vitæque felicitatem velut vltimum finem.

In actionum genere plerunq; inferiores ordines superioribus substernuntur finium loco, per descensus scilicet animorum, cum in eorundem ascensu opposita quoque relationis norma spectetur. Cùm verò vita maximè in actionum necessitudine sedem constituerit, optimam quoque vitæ constat consonátiam fore, si nec operibus sermo, nec vsquam sermoni mens ipsa dissentiat, vt neque tecta sint opera nimis, nec sermones superiores operibus tanquam infusi in angustum vasculum vndique ab eiusdem labris exundent, verum altrinsecus concordes effecti, parem vbique mensuram & plenitudinem seruent.

Optima vitæ cõsonantia ex finiũ respectu.

An contemplatio sit actione melior, nolo discutere, inanis istæc sed scrupulosa quæstio est, à pluribus disputata, quicquid statuant necesse est ex relationis circulo vt sit perpetuo controuersia, nam & actio fit propter contemplationem, contemplatio vicissim propter actiones: actionem prærequirit meditatio, meditationem actio. Mihi imprimis arridet dictum Anacharsis: Non amplius laborandum in garrula sapientia, si ad Mysonis pauperis opera manifesta cum oculis mentem intenderimus: nam & Pythagoræ dogmata sermonis sobrij leges summarias præ se ferebant, sed in operibus prolixa videbantur, quæ neque noctu, neque interdiu spiritum remitterent, sinerentúe ad languorem ac desidiam relaxari. Quin omnis non modo naturæ salus & corporum vita potissimum in actionibus sita est, sed & ciuitatis nomen aut reip.

An cõtemplatio actione melior.

Est enim Ciuitas quiddam compositum ex cooperantibus ciuibus multis, quæ perinde ac corpus vnicum instrumentis pluribus præditum, cui necessitas multiplex & multiplex requirit obsequium, ac nisi idipsum à singulis habeat, tueri essentiam suam nullatenus potest.

Ciuitas.

Quod ad finium spectat ordines vlteriores, in horum vestibulo crudelissimæ affectionum species Mundi gubernatrices excubant, Gaudium, Tristitia: Amor, Odium: Spes, Metusque; quorum potenti machina quisquis vel falso se præmuniuit; animos quoque mortalium proximè in sui fiduciam stringit, rerumque habenis potior sub frænum cæteros & Tyrannicam seruitutem facilè rapit. Hæc vna est Impostorum methodus, dum minis, atque pollicitis quemuis alliciunt primò, dum voluptatis atque honesti speciem ludicram pro veris obtrudunt, dum sub prætextu callis ardui, qui ad scientiam solidam virtutemque exporrigitur, dementatos homines recta in præcipitium voluút. Non igitur vsque adeo negotij paruí est ab amico assentatorẽ Voluptatem veram, cuius (non dubium) laudes Epicuri

Finis primarij conseruationéque præpedias.

ſchola tãtopere prædicabat, à falſa illa atque vmbratili ſemouere. Nam vt de ſolida primum loquar, ſunt huic conſtituti carceres, quos neceſſario duntaxat vſu natura terminauit, quibus ſi tranſgreſſis quiſpiam vlterius volet irrumpere in immenſum excurſum protinus voluptati adimet frænum, virtutemque ab illius ratione ſeiungens omnem ſatietatis perimet modum, vnde orbi tyrannides irrepſerunt. Vbi enim animus ſupra neceſſitatem quodcunq; volupe eſt indulſerit ſibi, priora continuo faſtidit, nouorum cupiditatibus occupatur. Quod pulchrè apud poëtas docet voluptarij Tantali ſitis:

epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere menſas.

Nam quia oblectamentorum latices viciſſim affluant, viciſſim recedant, Cupiditatum velut Euripus doloris æſtu inundans ſæpius vniuerſa metu & perturbatione permiſcet, exultantiaque haurit corda pauor pulſans, vt Poëta meminit. quocirca neceſſe eſt, teſte Tyrio, voluptatibus operam dantem mæroris nũquam, iucunditatis ſenſum ſemper intermittere, quando cõtinue abſentem ſitiunt, præſentem metuant, ne vel non accedat propius abſens, vel celerius expectatione diuellatur. Quare cum animus ſic à ſeipſo diffidens nunquam guſtare partem liquidæ voluptatis & liberę poſſit, ad intercutaneam alteram ab omni ſeditione ſeparatam contendamus, quæ ſola in arce virtutum poſita nullis fortunæ procellis quatitur, ſed inconcuſſa iugiter, nec ab honeſti veri, nec vtilitatis principis ratione ſecreta eſt; hanc enim iucunditatem quiſquis virtuti derogat, animorum quoque talaria aſcenſui fabricata conuellit. Nam & iſthuc reſpiciunt labores Herculei, ærumnæ Alexandrinæ, pauperies Diogenis, frugalitas Curij, Fabiorum interitus, Reguli & Camilli.

Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi;
Quique ſacerdotes caſti dum vita manebat,
Quique pij vates & Phæbo digna locuti,
Inuentas aut qui vitam excoluere per artes;
Quique ſui memores alios fecere merendo,
Omnibus his niuea cinguntur tempora vitta.

Voluptas vera eſt idem cũ ſummo bono.

Nequaquam ergo maleuolum eſſe omnem ſermonem decet, qui de voluptate perhibetur. cur omnium fit culpa paucorum ſcelus? vt clamat Tragicus. Nam vt nemo rationem vel linguam accuſat quaſi non bonam, tametſi iſtorum vſus plurimi transferant ad res natura peſſimas: ita nec voluptas omnis eſt accuſanda; ſed illi potius qui falſam amplectentes verè nominibus abutuntur, qui blanditijs præſentium deliniti atque corrupti, quos dolores, quas moleſtias ſint accepturi occæcati cupiditate non prouident, qui nec dolore nec labore paruo magnam ſibi redimendam voluptatem curant, eorum ſanè vitam cũ Centauris ipſis, imo cum Laruis & Manibus iuxta ęſtimemus. Quin vt à falſa quemlibet magis atque à ſophiſtica voluptate deterream, iſthuc ſuo cum animo voluat etiam atq; etiam rogo, Actionibus ſingulis quæ vel ab arte

quapiam

Quapiam vel ſcientia dimanarint tum metam vnicam perfectioris voluptatis, tum viam huc vſque ſimpliciorem à natura definiri. Verùm in orbis mobilioris ambitu plures ipſius pulchri, vtilis, ac iucundi facies perſonatæ circunſiſtunt, quæ pluſquam Syrenio cantu præterlabẽtes nauitas cum puppe & prora in ſaxa & ſcopulos raptant, adeóque obſtupefactos detinent, vt non minus quam loto paſti, ſoli natalis obliuiſcantur, *Orbium trium sequentiũ ratio*

Pontumq́ue profundum
Aſpectent miſeri, flentes heu tot vada feſſis
Et tantum ſupereſſe maris.

Quotquot igitur in paleſtris philoſophicis alium finem arbitrantur, quàm pleniorem illam ſcientiæ pulchritudinem ſtabiliori quadam atque ineffabili prorſus voluptate conditam, is per exteriorem mobilem cyclum, aut iuxta crepidines retinetur, aut præceps iactatur vndiq;, ſic vt ad arcem intimam deinceps non admittatur. Docet res ipſa in merè Empyricis Mediciſque circumforaneis, qui vt nec verum ſcientiæ finem vident, (intenti ſcilicet ſpectris proximioribus, opumq́, ignauię, libidinis, crapulę, & ambitionum laqueis irretiti) ita prorſus neque rectam inſiſtunt beatitudinis viam, nec cum fortuna inſtabili ſtabilem virtutis lauream adipiſcuntur, vt planè hos cenſeas dum artis quęrunt compẽdia, quibus ſuæ pigritiæ conſulant, iactari ſemper in Ataxiæ ſalo, & nunquam ad littus peruenire. In illos ſic ego aliquando percitus luſi: *In abortiuos doctores & palliatos seu veste tenus Philosophos.*

Spectari titulo Medicæ velis ocyus artis,
Auri te in pluuiam collige, Doctor eris.
Ante tamen praxis ſtudium memor illius eſto,
Quæ vox non alia eſt verior Hyppocratis.
Βραχὺ βιος, τέχνη μακρὴ, κ' ἐυκαίρια κυφὴ
Ες' ἰατρῶν, σφαλερὴ πεῖρα, κρίσις χαλεπὴ.

Verùm eo dementiæ proceſſit hæc ætas, vt in conferẽdis gradibus & illi qui dant & qui accipiunt ſepiſſimè à fine legitimo & rerũ veritate declinent, dum vulgus ſtolidum vel leonina pelle indutos aſinos ſupra leonis ingenuam formam colit & admiratur, dum illi qui gradum aſcẽdunt ad ſpeciem magis externam & inanes titulos currunt, illi autem qui conferunt ad promptam pecuniam, quæ nunc pro actus cuiuſque forma ſiue ἐντελέχεια præcipua celebratur. Iuuaret itaque vel in editiore ſpecula conſtitutum vnde omnes exaudiant illud Perſianum proclamare:

O curuæ in terris animæ, & cæleſtium inanes!

Verùm vt nunc ſunt tempora, ita morem geras, etſi (vt pulchrè quidam ——— meminit in epiſtola quadam) antiquitus non ideo quiſquam pro doctore habitus fuerit, quod doctoris titulum eſſet mercatus; ſed ij doctores dicerentur, qui vel præclaris operibus artis, vel libris editis manifeſtum doctrinę ſpecimen edidiſſent. Sed motos præſtat componere fluctus.

Iam ſi compendio dictorum finium circa ſe mutuo conuerſiones traditas intueri libeat, orbes tres iſtiuſmodi ſuperincumbentes inuicẽ coaptabis. Horum

rum interior poſtremis finibus dedicatur, Actionum ordinibus mediis quadrat ſuperior circulus, verſatilis ſcilicet ſuper omnem alterius regionem, vti & ille ſuperiorum finium ſuper hunc medium cyclum.

Hic orbis circa ſuperiorem voluitur, ſic vt ſinguli Circulorum ordines ſingulis quàm maximè quadrent.

Hunc

Hunc velut instratum orbi medio pari ratione concipies.

Ita m[illegible] vertuntur perpetuò circa se inuicē deus, humanus animus, & natura. ita & omnis tum huius tum illius actio ad Bonum respicit, vel vt reuera tale est, vel in opinione positum. Hæc si rite intellexeris, quicquid de bonorum malorumq́ue finibus, de dolore & voluptate disputant veteres, paruo negotio comprehendes. Nos ad altiora pedem referentes, ad fines cæteros ab illa habituum ratione distractos transeamus, qui nec præcedunt habitus nec sequuntur tantum, nec annectuntur; sed & ante ipsos partem integritatis suæ prærequirunt, iisdem verò comparatis insistunt altius, & multò post in effectus alios prorogantur. Eiusmodi sunt Ætiologismus, & Indicatio rursus non tam re ipsa quam ratione siue nominibus differentes, quando & tépore connectantur, & altera prorsus alterius necessitudine foueatur.

De finibus expresis per omnē habituum rationē Aetiologismo et indicatione scilicet.

De Aetiologismo

Sed loquamur de Ætiologismo prius, cui Endeixin ipsam vel indicationē ascribemus postea, velut internā essentiæ formam. Quod si totius ætiologismi naturā exactè scrutari voles, rursum te ad circulorū imagines reuocabo, vt horū intuitu eundē aliud nihil esse perspicias, quàm animorum discurrentū impetum circa effectus & caussæ mutuam rationem. Orbem igitur immensum concipe in tres distinctum particulares circulos, Inuētionis scilicet, Traditionis seu dispositionis, atque Iudicij, omnes quidem sphæræ vnius ætiologisticę faciem representantes, positione tantum & relationis siue respectus nomine differentes. Ad sphæræ centrū doctrinæ cyclognomicæ vniuersi fines ex æquo confluunt; hinc quidem quotquot inferiorum ordinum hactenus definiui; illinc cæteri qui velut priores caussarum indagatione dicentur, etsi re vera tum ipsa cognitio, tum proportionis indicatio quo ad naturam genericam ab ætiologismo nusquam separentur. Quòd si verò hæc tria in ternas species vel partes minores dirimi patiaris, misceri singulas singulis variè, varia successionum necessitudine confitebor.

Aetiologismi ratio per circulos explicata.

Circulorum frequentium ratio.

FINES posteriores Aetiologismo.

a Cognitio rei simplex.

b Cognito scientifica sub nominibus entium rationis & compositione subiecti & prędicati.

c Cognitio practica.

FINES priores Aetiologismo.

a Proportionis indicatio practica inter agẽs scilicet & paties in actione proposita.

b Indicatio proportionis inter subiectũ & prædicatum in ipso medio.

y Indicatio proportionis inter caussam & effectum simpliciter.

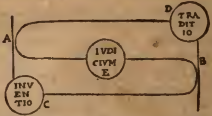
Aetiologismi ratio in ijsdẽ quibus tota ars Cyclognomica.

Consistit itaque totius doctrinæ Ætiologisticæ ratio in ijsdem omnibus, quibus ars Cyclognomica, quandoquidem istius sit velut continens caussa, & instrumentum proximum ceu spiritus animæ indiuiduus comes: sed quia propter distinctionem commodam effectus à suo principio & nominis habitus sit immutatus, mutanda est quoque & partium appellatio, vt qualis fuerit Cyclognomicæ methodi prima diuisio in tres discursuum classes ordine cohærentes, sic & ætiologismum similiter distinguamus, in inuentionem, iudicium, traditionemque, quæ non tam species ipsius, quàm partes integritatis apparent, imò non tam partes quàm facultates quæpiam totæ totis confusæ, vt vnam ab altera iudicium præsertim ab extremorum vtroque non facilè separemus, eiusdem enim & rei & industriæ pariter censeas vnamquamque, nisi pro facultatis robore, pro temporis quadam vicissitudine quo ad nos, proque diuersa conuersionis forma in animis nostris, quam & terminorũ sequitur diuersa relatio naturæ non vnicum vultum per discursus singulos exhiberet.

Aetiologistica ratio toti Methodo tota infusa.

Demonstratio.

Idem sanè sit spacium ab A. ad B. cum eo quod est à B. ad A punctum. Sit & idem animus qui se cõuertat ab inferna regione sursum, & qui à superna deorsum in modũ spiræ. Erit & idẽ ductus C. B. A. D. cum illo D. A. B. C. erit & virtus C. per E. B. & A. vsque ad D. protensa,

Et virtus D. per A. E. B. vsque ad C. Tertiò & virtus E. hinc quidem per B. vsque in C. illinc per A. vsque in D. differunt tamen & puncta C. E. D. & ductus triplices secundum ordinis vicissitudinem, Inuentionis quidem C. E. B. A. D: Traditionis D. A. B. E. C: Iudicij partim E. A. D. partim E. B. C. Impingunt huc sanè plurimi vel in dialecticarum traditionum limine, dum hi quidẽ temere & præter Aristotelis sententiã dialecticam vniuersam diuidũt in partes duas, vnã quæ argumẽtationis edisserat formã, modis ac figuris cõprehensam Iudicij solius legibus submittendã: deinde & alterã quæ locos siue materiam tradat

Inepta recentiorum ratio, quæ dialecticam in iudicium & inuentionem distribuit.

tradat Inuentioni dedicatam: Illi verò in contrariam opinionem exundantes vſque adeò iudicium cum Inuentione miſcuerunt, vt vix vel terminorum vel ordinum reſpectu differre ſint arbitrati, pugnatur ancipiti Marte, & adhuc ſub iudice lis eſt. Eam ſi iuſtè dirimere quiſquam volet, definiat primò ſeorſim ſingula, mox ad partitiones eorundem ſeſe conuertat, tum quotquot hinc membra particulatim germinaſcent in minus communem rurſus definitionem vocet, viciſſimque definita ſubdiuidat, donec ad inferiorem multitudinis claſſem vſque perrigerit. Nam ex his omnibus probè in vnitatem conſpirantibus emergent media demonſtrandis concluſionibus aptiora, quibus & rei veritas obtinebitur, & aduerſariæ rationes velut nebulæ exorto ſole protinus euaneſcent.

Primum vt ſimilitudine rudiuſcula notionem quoque rei confuſam accipias, Ætiologiſmum vniuerſum cum fœtus geſtatione comparabis, & in hac ipſa cum inuentione conceptus primos, cum iudicio formationem quæ deinceps eſt, cum enixu denique traditionem faciundam oppoſita via quàm conceptus fuit. *Simile.*

Inuentionem igitur partem ætiologiſticæ diſcurſionis aſſerimus, qua nondum inuenta concipimus primò, & quæ latuerant priùs, ſe produnt animis noſtris. *Inuentio.*

Traditio pars eſt ſimiliter iſtiuſmodi, qua quæ inuenta ſunt pridem in ordinem doctrinæ diſtribuimus, vt horum notitia & cæteris cõmunior fiat, quamobrem ſanè diſpoſitio & diſpoſitorum editio ſiue cum ſtilo per literas ſcriptas, ſiue cum elocutione fiat per viuam vocem, ſiue cum effectione certa per organi alterius adminiculum, veriſſimè cuncta vnius traditionis nomine continentur, in hoc duntaxat differentes, quod diſpoſitio magis adhuc in animo ſita videatur cum editionis ſtudio vel apparatu, editio verò magis magiſque actus reſpiciat exteriores, deinceps inſtrumentorum varietate diſtinctos. *Traditio.*

Iudicium verò ceu facultatem mediam definimus vtrinque in extrema diffuſam, quæ nimirum velut inuentionis & traditionis arbitra veritatem explorat altiùs, & quicquid antea ſub notione minus determinata viſum fuit, ſola ad incudem reuocat, ſola ex conceptu rudiore fœtum perficiundum ſuſpicit, partumque coërcet intempeſtiuum donec maturuerit. *Iudicium.*

Apparet omnis ſic tripartita diſcurſio cum ante dictis tantum non cohærere, ſed & vniuerſim cum natura rei. Statim verò & illud occurrit, facultatem diffundi quamlibet in quamuis animi diſcurſionem, in alias tamen hanc robur magis exerere, in alias illam.

Inuentio primum, licet cauſſarum ſit atque effectuum explorandorum ratio, momentum tamen impetus ſui dexterius multò ab intellectu mutuatur, vnde & confuſiora confeſtim arripit quo ad nos, certiora quo ad naturam ipſam. Vt cùm concluſionis demonſtrandæ gratia propoſitio quæritur antecedens, & huius ergo medium vel argumentum. quòd ſi dicas te magis ordine *Inuentionis vitium exagg.*

diuerſo reperire ex præmiſſis ſcilicet cōcluſionem, id ego nequaquam inuentionem propriè dixero, ſed inuentionis potiùs conuerſionem, qua ſibi ipſi ex inuentis argumentis veritatem animus tradit: etſi enim ſit primùm propoſita demonſtranda concluſio, intercedat eius inuentionem quæſtio de præmiſſis & de medio, quibus iam abſolutis, ex vna inuentione procedente ab effectu ad cauſſas, inuētionem alteram inſtituimus à cauſſis ad effectum, quæ idcircò non tam propriè dicta inuentio eſt atque illa prior, eo quòd ex quæſitis antea tradi & confirmari videatur, etſi reuera perfectæ inuētionis meta in omnium trium plena conuerſione conſiſtat, vnde nec priùs inuenta res ſolidè recenſetur, niſi & tradita ſibi atque diſpoſita fuerit ordine diuerſo quàm reperitur, niſi demum & iudicandi facultas extenſione promiſcua, connexis extremis hiſce limitibus interceſſerit.

Traditionis ratio.

Traditio interea conuerſim à facultate magis imaginatrice dependens, ex hiſce diducitur melius, quæ ſenſui primo ſunt manifeſta, vel doctrinam ſtatuunt naturæ reſpectu confuſaneam, determinatam attamen penes progreſſum ex prioribus quo ad nos.

Iudicij.

Iudicium poſtremò vtriſque ſe medium inſerens defectus amborum ſupplet, & ſuccenturiata in rerum ancipiti fluctu cuncta determinat tum quo ad nos, tum quoad naturam, per inſtrumentorum plenos circuitus circa concluſionis vnius veritatem velut centrum.

Relatio partium trium aetiologiſmi ad diſcurſus Methodicos tres.

1 Rectè igitur ad inuentionem propius diſcurſio Metaphyſica referetur, ſiue ſit analytica ſiue ſynthetica: ad traditionem magis phyſica; ad iudicium denique omnis Logica conſideratio pertinebit. Quamuis & in diſcurſu phyſico ſit ſua inuentio ſuumque iudicium ſecundum partes vel potiùs extenſionis ſeriem. Similiter & in diſcurſu Logico ſua eſt inuentionis ſpecies, ſua diſpoſitio, in Metaphyſico ſuum particulare iudicium, particularis & diſponēdi ratio.

Earundem comparatio ad ſemicirculos.

2 Nam ſi ſeorſim contempleris ſphæras diſcurſuum ſingulas, quatenus in ſemicirculos plures & horum fragmenta diſcedunt, Analyſis quidem magis ad Inuentionem referetur, ad Traditionem Synthesis, ad Iudicium denique viarum omnium inter ſe mutuò plena conuerſio: quamuis hic rurſum inuentio, iudicium, diſpoſitio, totæ in ſeriem totam in partes ſingulas ſint exporrectæ.

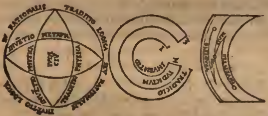
Tertia cōparatio ad ſemicirculorum ſegmenta minora.

3 Quòd ſi pergas vlterius, & ſemicirculum vnumquemque in partes minores placet dirimere, quandoquidem omnis cōpoſitio & reſolutio vel ex vna cauſſarum ad ſuos effectus habitudine conſtat, vel harum pluribus concatenatis ad ſe inuicem, vbicunque iam videris connexionum ordines plures, illic ad Inuentionem, vt dixi, magis analyſis, ad Traditionem ſyntheſis attinebit. Rurſum ſi vna tantum habitudo ad examen prouocatur, hanc vel à poſteriori quo ad nos, vel à priori contemplamur: à priori quidem ſi effectum ex cauſſis perſcrutandum propoſuerimus, à poſteriori ſi ex effectu cauſſam. Nihil enim vel inueniendum, vel iudicandum, vel tradendum alteri cogitabis, quod non ſub cauſſæ lateat vel effectus ratione, In diſcurſu quidem intellectuali ſimpliciter

ſecun-

ſecundum abditiores internæ dependētiæ gradus, In phyſicis ſecundum ſenſibilis dependentiæ modū ſub ſignorum ſcilicet & ſignatorum nomine, In rebus rationis ſub cōceptu vniuerſali, penes quem optimè conſecutionē prodit in animis noſtris, ſub rei demonſtrandæ ſcilicet & medij ſiue argumenti demonſtratiui nomine: antecedentis enim effectus concluſio eſt, medium cauſſa eſt vtriuſque, materies quidem propoſitionis, illationis efficiens ratio penes habitudinem quam ad extrema ſubiectum ſcilicet & prædicatum obtinuerit. Nunc ſi de minutiſſimis diſcurſionum partibus ſermo fiat, dicam per ſingularum habitudinum ſpectacula virtutes ſingulas prorogari, inuentionis ſcilicet, traditionis, atque iudicij, ſed vnam prius, alteram ſerius, languidius hic, viuidius alibi; rurſumque proceſſus animi ab effectu in cauſſas exporrecti inuentioni maiorem operam dare, vti à cauſſis ad effectum defluens ipſam magis traditionem reſpicit; iudicium verò cum pleniore circuitu in longitudinem, latitudinem, & altitudinem per vtrinque indefinita extrema vibratur. Ita profectò ſi totam reſpexeris diſcurſionis ſeriem, hæc antedicta tria ſub ætiologiſmi ſpecie ſecundum ſubſtantiam confunduntur æqualiter vniuerſim, ſed inæqualiter ſecundum potentiæ robur, velut animæ cuiuſdam facultates plurimæ ſub vnius rationalis habitu ſparſæ per omnem ſunt corporis regionem, iuxta tamen figurarum differentias habiles & rationi ſequaces, in ſubiectis organis hic quidem magis, illic minus in apertum proferuntur. Ad partes minutiſſimas.

1. 2. 3.

Inuentionis iudicij atque traditionis extēſio prior atque vniuerſalior ceterio, in tres noſtrorum plenos diſcurſuum orbes.

Eorundem extenſio ſecunda in orbes cuiuſque particulares alios, qui cum prioribus parem ferè obſeruāt aſcenſū, deſcenſum & circuitus analogiam.

Eorundem extenſio tertia per arcus orbium ſingulorum, & ſemicirculos, vſque ad illorum minimas portiones.

Nequaquam igitur inuentionis ratio traditionis atque iudicij in ſingulis differt ſecundum eſſentiam, ſed quantitatem potiùs actionis, ſecundum eiuſdem ſeriem atque præſtantiam, quæ diſcurrentis animi motum, partiſq; ſubiectæ figuram, ſitum ac magnitudinem comitantur. Concluſio.

Hinc

Qui magis iudicio, quiq; inuentione caeteris praestent.

Hinc facilè & illa soluetur quæstio, num verum sit quod vulgò perhibent, ad inuẽtionem præstare alios magis, alios in dexteritate iudicij. Quod si enim ad sua duntaxat se quisque referat, eiusdem facultatis fuerit (doctrinæ ordinum scilicet) ignota reperire, reperta tradere & iudicare. Vt iter est vnicum seu te Bruxellas Louanio conferas, seu Bruxellis Louanium versus. Sed rei mobilis respectus duntaxat mutuò opponuntur. Sin quenquam cum alijs conferas, hic propter animorum indolem oppido differẽtem, istunc profectò feliciùs dicam marte proprio quid inuenire, quàm iudicare de inuentis alienis, sed per accidens tantum, vel quia non lubeat forsitan, vel quod ad nouos conceptus à partis nuper, continuò transferatur. opus est autem in iudicio, vt præter ingenium adsit industria summa, in traditione, edendi dexteritas, memoria, sæpe & eloquentia. Dicam eodem respectu plerosque felicius iudicare, aut ab alijs inuenta tradere, quàm non reperta inuenire. His enim non adeò ingenij requiritur virtus, cum plus memoriæ labor & lectionis assiduitas conferát. quanquam sint alij, in quibus hæc omnia summa cum æquabilitate sunt temperata, sed rara dos nigroque simillima cygno. cùm paucos ego cognorim qui simul præstantes ingenio, simul ærumnas & laborem improbum tolerarent. Vidi exemplum in patre præclarum, vt partim illius obitus longè miserrimus ex vesicæ calculis per noctes insomnes plurimas vitamque sedentariam natis, partim in mathematicis monumenta insignia & Curationes Medicæ, quas etiam hactenus sui relicta apud posteros memoria, summa cum laude perfecit. Eiusdem animi [illegible], & plerique alij, quorum ingenium ingenij fœtus, laborem laboris effectus, & vitæ fermè consimilis exitus docuerunt.

Solutio quaestionis suprapositae de distributione dialectices in Iudicium & Inuentionem.

Sed ne digressi latiùs in infinitudinem excurramus, illud nunc vide quam probè fecerint, qui locos atque materiem dialectices inuentioni tantum, formam iudicio submiserũt: cum partes ætiologisticæ tres circa idem versentur, scientiam scilicet rei. Inuentio quidem quatenus adhuc est abdita, traditio quatenus reperta, iudicium quatenus eadem progressu regressuque continuo magis & instrumentorum conuersione firmantur. at cùm scientia totum sit quoddam Dianoiticum, ex suis non minus principijs constans, quàm omnis res naturalis ex forma atque materie, hæc autem seorsim singula & inueniri & tradi & iudicari postulent, erit & locorum inuentio & iudicium, erit similiter pro demonstrationis forma. Vt si construendi calcei Cerdo præcepta puero tradat, simul & semel docet cognoscere ac iudicare, num calceus sit probè constructus: Si doceat Medicus inuenire vulneribus idoneum medicamentum, eadem præcepta & iudicare docebunt, num glutinandis ijsdem, vel expurgandis sint accommodata. Ita vbique nullum absq; inuentione iudicium est, & absque iudicio nulla inuentio. Quin etsi Arist. vtriusque seorsim fecerit mentionem, non tamen in duas has partes organum suum ita distribuit, vt plurimi opinantur. Verùm, vt arbitror, ex Cicerone in Topicis ea primum fluxit opinio, qui partitiones oratorias ita ad dialecticam visus est accommodasse,

dasse, vt qui secus statuit, artis vtriusque cardinem & fundamenta vulsisse dicatur.

His ego lubens ignosco non tam odio quàm commiseratione dignis. Verum ille fustigium vel capitalem potiùs animaduersionem promeretur, qui cùm se animaduersiones scribere in Aristotelem sit professus, vt peripateticorum Aristarchus, ipse sub operis sui vestibulum, neq; iudicij, neque inuentionis naturam probè perspexerit, quare cum vno absurdo posito plurima consequantur, hinc turpiter quoque in cæteris lapsus, contra præceptores optumos nihil non temerè (ne dicam insulsè & pueriliter) effutiuit. *In animaduersorem Aristotelis.*

Nam & Galenum reprehendit propter traditionem Methodi, cum quicquid bene de istac senserit, ex illo omne id compilarit: simulatq; verò ab eiusdem opinione discedit propter vel odij vel ambitionis incendium, ibi nec Galenum nec semetipsum intellexisse videatur. Quapropter ipsius dialectica cum maximè sibi traditionis ordinem arrogarit, nihil obseruat minus. Etenim cum à locis incipiat hic, siue artis analysim, siue totius synthesim spectes, semper est aliquid priùs: vtpote si à fine inceperis via resolutoria, priùs de argumentatione & propositionibus, quàm de inuentione medij siue iudicio, est differendum. sin compositio magis arridet, nunquam de locis quicquam constitues probè, nec de diffinitione, diuisione, nisi istorum fontes expedias priùs, qui decem illis generibus sunt comprehensi, nec rursus de cathegorijs decem nisi prædicabilia quinq; (vt vocant) ante didiceris. Verùm voluit à caussis docendi exordium facere. quæro, num de caussis vt sunt rerum vel essentiæ tantum, vel vt sunt in intellectu? si vt existentiæ nudæ, præstasset igitur physicen præmisisse: si vt in intellectu, cur non ante caussas argumentationum & argumenta argumentorum principia tradidit? vt definitionis partes, genus & differentias, vt classes decem ex quibus hæc erui solet. Sed argumentis alijs atque efficacioribus passim hunc vir doctiss. Carpentarius refutauit, vt nihil sit nobis ad hunc laborem reliqui.

Sed nos relictis illis Centauris atque Gygantibus, qui nullo nisi contradictionis spiritu sese ad scribendum vel disputandum conferunt, in præceptores maximè & præter naturæ ius omne, paucis id concludamus, facultatem omnem Ætiologisticen inuentione, iudicio & traditione velut præcipuis partibus contineri, quæ quamuis paululum differant respectu mobilis rei, totæ tamen toti negotio complicantur. Caussa istorum efficiens est eadem quæ totius Methodi, Mens humana scilicet, forma per synthesim similiter atque analysim explicatur Materies est ipsa quæstio, at finis ratio triplex trium partium nominibus circumscripta.

Verùm totius ætiologismi idea respectu Methodi (vt primò istius libri capite demonstraui) nunc formæ communis, nunc & materiæ & caussæ finalis imaginem repræsentat. Atqui cùm caussæ effectusque habitudo mutua, agentis & passi rationem semper includant cum proportione inter vtrumque media *De Endeixi vel Indicatione.*

media. patet Endeixim vel indicationem rursus ætiologismo esse velut intrinsecam formam, cùm istud sit instrumentum vniuersale, quo extremorum proportiones indicantur in medio: Agentis quidem artificialis ad passum in quæstione practica: Naturalis in quæstione simplici, rationalis extremi ad extremum, vt subiecti & prædicati in problematica quæstione. Sed de his fusiùs suo loco.

DE CAVSSIS METHODI CYCLOGNOM. INTERNIS MAXIME

vel omnium proximis, quarum coniugio scilicet ascensus omnis atque descensus animi & circularis discursio perficiatur.

CAPVT IX.

Comparatio congressus animæ rationalis & quæstionis cum congressu maris & fœmina.

Congressus animæ rationalis cum quæstione qualibet, vt reru sciẽtiam in se concipiat, (quam Arist. teste omnes natura desyderant) vnius ferè est rationis, atque illa quæ maris cum fœmina ad generationem prolis: quæ rursus duorum quorumuis seminum ad productionẽ tertij siue vnius compositi, quod ex duobus principijs vtriusque imaginẽ & formam vnicam repræsentet. ita enim hoc appetitu exæstuant omnia, vt nihil se fœlix vel fortunatũ putet, nisi cum suæ speciei passiuo principio ad primi opificis instar patrizet ac sobolem creet, per quam vniri se velle videntur, quæ mundi violentia fatorumque sæua tyrannide sint separata.

Atqui sicut in rebus Naturæ ostendimus semina duo, & his commune alterum seminarium, quod rationem vtriusque in se contineat; cuius intuitu analogon agens & patiens ad actionem instigentur, fœtumq; perficiát in quo iam species sit actu distincta à speciebus cæteris, etsi vnitis antea in ratione exemplari. Sic & in Arte Cyclognomicæ, propter demonstrationis certitudinem velut pulcherrimam sobolem, cum quæstione occulta luctatur animus rationalis, dum rerum veritate & perfectione sui siue scientia potiatur, propter quam assistit proximè discursus istius Cyclognomicæ ratio, quæ partim naturam discurrentis animi circularem obseruat, partim & quæstionum ordines, rerumque omnium quæ penes vlteriorem similitudinem raptumque opificis primi in orbem perpetuum agitantur.

Infelix anima quæ absq; prole decedit.

Infelix igitur anima, teste Mercurio, quæ absque liberis hanc vitam mortalem deserit. cùm ea vel iuxta sententiam conditoris nostri ac saluatoris Christi cremanda sit ignibus, sarmentorum inutilium ritu, quæ nihil ad vitem præter onus infestum & fundi ariditatem maiorem contulerunt.

Doctrina in suspensam Epochen desinens infructuosa.

Ineptè quoq; apud Gellium Phauorinus illud censebat optumum esse doctrinæ genus, per quod librati semper in vtramuis partẽ ambiguè pendeamus. Talis enim demõstratio omnis in suspensam Epochen desinit nullo cum fructu penitus, sed perpetua quadam incertitudine, cuius respectu dialecticen

multi definiunt, vt de re qualibet probabiliter disputantem: cùm tamen non ille sit disputanti primarius scopus, sed omnes ad certam scientiam amore nobis ingenito contendamus. Quare cùm per Logicen hanc minimè consequamur, sed instrumenta duntaxat in quorum vsu dexterrimo & applicandi artificio, rei potissimum abstrusa veritas delitescit; hanc artem idcirco quæ methodum tractat vniuersalem ante scientias, artes & facultates cæteras veneremur, relictisq; infrugiferis pædagogis inter problemata, inter opinionum perpetuos fluctus ad demonstrationis arcem firmissimam ascendamus. *Methodum vera demonstrationis adminiculũ esse primarum.*

Cæterùm de Methodorum omnium ratione communi abundè dictum est primo libro, sed & sequente deinceps libro de principijs proximioribus dixi, quorum sit effectiuum vnicũ animus rationalis, passiuum sit ipsa finalis ratio, seu quæstionum genus sub habituum nomine comprehẽsum: sic vt de principijs internis Methodo vel omnium proximis Materia nimirum & forma vlterius disputare penè sit superuacuum. quandoquidem omnis istorum notio in analogia mentis humanæ ad suos fines est comprehensa. Sed nos vt constet totius operis forma, sitq; per distinctionem magis accuratam omnium intellectus planior, etsi de singulis penè ad Methodum necessarijs per tractatus promiscuè singulos obiter dicta & sæpius quodammodo sint repetita (quod in eiusmodi opere tam infinito, nullisque limitibus circumscripto vitari vix potest) hic tamen velut ex professo ante constitutionem Methodi, de forma eius atque materia seorsim & quàm breuissimè differemus. *Ordinis ratio in sequentibus.*

Sunt itaque vt exemplaris Methodi classes præcipuę tres, similiter & in animo discurrente, in numero finium propter quos fit discursio; postremò & in discursionis specie siue ordinibus ipsis, omnique materie circa quam versatur: quæ si probè perspexerimus, trahemus in orbem vnicum totius negotij circuitus infinitos, quippe qui potiamur omnibus ad animi motum necessarijs pari inuicem proportione distributis, iam cognoscentes & speciem motus, & spatium vniuersum, terminum à quo, terminum ad quem, Naturam rei mobilis & eius quod mouet primò. *Collectio principiorum omnium Methodi in trinitatem.*

Verùm de forma atq; materie Methodi nusquam ex professo (quod sciam) veteres tradiderunt, etsi dispersim ex illorum monumentis tractationis istius semina colligantur. Vnde in Timæo Naturæ ipsius miraculum Plato cognitiones animæ proportione quadam ad cognoscenda distinxit, iubet nos entia quidem per rationem iudicare & intellectum; per opinionem verò vel sensum ea quæ entia quidem non sunt, sed fiunt iugiter pereuntque, atque eorum quæ vere sunt, rationes ratas & inconiunctas existere; rerum verò in generatione fluentium imaginarias & contingentes. Sed idem distinguens paulò accuratiùs lib. de Repub. vult nos notitia simplici & vniformi intellectualia cuncta cognoscere, Notitia verò scientifica, specierum resolutione & compositione sedula rationes rerum medias contemplari: tertia verò potentia sensuali, instabili, per instrumenta contingentia crasso modo, res *Principia Methodi ex Platonis & Zoroastri Philosophia, sed confusa penitus & haclenus indigesta.*

 crassas

crassas atque sensibiles apprehendere. His sanè verbis cum forma discursionis circularis penè & ipsam materiem explanauit. Vnde sic colligit Proclus, tres sunt conuersionis species: vel enim descẽdit aliquid ad se deterius, dum à perfectione propria labitur: vel consurgit ad melius, propter vitæ vigorem: vel reflectitur ad seipsum, propter cognitionem sibi consortem, mediamq; speciem motionis. Descensus quidem est animæ alas abijcientis: Conuersio autem ad melius vel ad seipsum diuinę indoli melius quadrat. Sed hæc confuse veteribus intellecta neq; in certam relata ordinis symmetriam ad veri methodum manifestam vtilitatem non vsqueadeò demonstrarunt. Loquamur itaque paulo expressius, De Materie artis Cyclognomicæ.

Artis cuiusque materiem duplicem fecimus, quarum vna ad efficientis rationem nõnihil accedat (Logicis materies ex qua) sic enim & ætiologismus, & indicatio per κατάχρησιν quandam sub huius nominibus continetur: Altera Materies, circa quam quælibet occupatur, pro formæ potissimum restrictione variat, quæ sese artificum animis vnà cum subiecto repręsentat. Alioqui enim subiecti ratio indefinita per qualitatem istiusmodi ceu passionem propriam limitatur, vnde & materies multarum artium eadem est, quæ tamen ratione magis minusúe communis, ratione generis per formam particularem magis restrictæ inuicem sunt ὑπάλληλαι (Latini Subalternatas non incompositè dicunt) vt corpus, subiectum Physicæ; sed corpus humanum, vt est morbo vel sanitati obnoxium, ad medicinam propius spectat: vt denique morbis externis impeti potest, ad medicinæ speciem seu partem chyrurgicam est referenda. Similiter instrumenta vestigandæ veritatis definitio, diuisio, demonstratio sunt subiecta Logicæ: particulatim tamen horum relatio & contextus mutuus intra doctrinæ methodicæ limites coërcetur. Nec prohibet demum res easdem caussæ diuersæ rationem obtinere, si modis diuersis inuicem comparentur, vt semel atque iterum dixi. Nam & Indicatio interdum vt finis methodicæ discursionis apparet: interdum vt materies circa quam: sæpissimè verò vt caussa efficiens vel instrumentum.

Materies artium quomodo definiantur, atque à communissimis paulatim ad particularia restringatur.

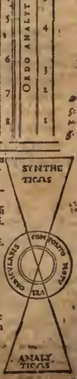
Artes subalternatæ inuicem.

Subiectum Logices

Materiei

- Quæstio
  - Vniuersalis
  - Particularis
  - Et harũ alia
    - Simplex, cuius indicatio est per analogiã caussæ ad effectũ
      - An sit
      - Quid sit
      - Quotuplex
      - Quantum
      - Quale
      - Vbi
      - Quando
      - Hinc methodus communis instrumentaria vel erotematica.
    - Composita
      - Ad orationem pertinens, cuius indicatio est in medio subiecti & prædicati.
      - Ad artem spectans, cuius indicatio est per medium agentis & passi.
- Simplicicõsideratione, vt sut cuiq; germanæ differentiæ. Estque duplex
  - Solutio siue responsio quæstioni correlatiua, huius gratia sũt instrumenta & eorundẽ relationes triplices
    - Resolutio
    - Diuisio
    - Definitio
    - Demonstratio
    - Relationis
      - Physicæ.
      - Logicæ.
      - Metaphysicæ.
- Considera tione seu respectiua
  - Penes cõsequẽtiam mutuã, sic enim ordine se consequuntur
    - Finis simplicioris conceptus.
    - Finis distributio in rationes rerum agendarum
    - Finis distributio in terminos tres, subiectum scilicet agens, passibile, & medium.
    - Terminorum resolutio in formas duplices, materiales & formantes
    - Subiecti passibilis examẽ penes
      - Intellectum.
      - Sensum.
      - Rationem.
    - Indicatio & proportionum consideratio
    - Termini agentis inuentio per caussas.
    - Effectio per
      - Similia.
      - Contraria.
  - Penes relationem ad caussas cæteras, idque vel
    - Vbique igitur consideramus
      - Simplici rerũ perscrutatione, quę per analogiã ad effectũ cognoscuntur
        - 1. Extremum princeps seu masculũ & actiuum
          - Cũ relatione instrumentorum caussali ad idem.
          - Cũ relatione logica circa idem.
          - Cũ relatione physica secundum idẽ.
      - In propositionibus que per analogiã extremorũ subiecti & prædicati in medio cognoscũtur
        - 2. Mediũ extremodi
          - Relatione ad idẽ.
          - Circa idem
          - Secundum idem
      - In agibilibus rebus, quę per proportionẽ indicatur subiecti, qui ad passiuum in medio totius actionis
        - 3. Extremũ pathetícũ siue subiectũ elemẽtũ atq; passibile
          - Ad idem relatione instrumentorum facta.
          - Circa idem.
          - Secundum idem.

ORDO SYNTHETICVS		ORDO ANALYTICVS
1		8
2		7
3		6
4		5
5		4
6		3
7		2
8		1

Quæstio.
Responsio.
Respondendi logicos peritissimum 4. modi.

Est itaque doctrinæ logicæ substrata materies Quæstio, & quæstioni iuxta relationis necessitudinem alligata Responsio. Quotcúque sunt igitur inquirendi formulæ, totidem & respondendi instrumenta concipies, quæ tamen omnia ad quaternarium Logici non temere reuinxerunt: Resolutionem, diuisionem, definitionem, demonstrationem. Nam licet in Quæstione quid est, interdum descriptione, interdum ætiologismo nuda vti consueuerimus, hæc tamen solutionum genera ad definitionis ambitum, vti & argumentationes cæteræ ad demonstrationis nomen, partitiones ad diuisioné, collectiones plurium in naturam vnius ad resolutionem seu compositionem reducútur.

Materies doctrinæ Methodicæ vel cyclognomicæ à dialectica materie in quo differat.
Obserua sedule consyderationis differentiã atque adeo ipsius fabricæ circa instrumentorũ dialecticorum particulares methodos.
Eiusdem relationis altera expositio sub totius et partium ratione.
Hæc omnia expressius inibi in doctrina tauorum 9. ex ipsis particularibus percipi poterũt.

Verum doctrinæ methodicæ vel discursionis circularis subiecta materies paulò ex instrumentorum particulari magis consideratione restricta est, de hisce videlicet tractans quatenus ex animorum relatione varia certam inter se speciem atque habitudinem sortiuntur. Alia enim est resolutionis diuisionisque ratio, definitionis insuper & demonstrationis, quando res ipsas simpliciter sub habitudine caussæ ad effectum, vel huius conuersim ad suum principium expedimus; alia cum sub signi, vel rei signandæ nomine; alia postremò cum sub nominibus entium rationis, generis inquam, speciei, ac differentiæ. Rursus alia cum discurrẽdi via totum quoddam metaphysicum repræsentat ex mutuæ solius dependentiæ ratione: alia cum totum integrale propter partes quantitate vel extensione continuas: alia postremò cùm totum vniuersale ex connexione naturæ, quam sub obscuris apicibus arguta ratio deprehendit.

Quid sit relatio.
Relationum differentia triplex.

Relatio itaque huius artis subiecta materies nihil est aliud, quàm in instrumentorum dialectices compositione vel contextu ad inuicem discurrentis animi respectus ad rerum classes siue habitudines certas, pro facultatis ipsius contemplatricis portione temperatas. Sed cùm relatio imprimis, differat eorum nomine quæ referuntur; idcirco hanc triplicem dari est necessarium, rerum scilicet vnam, instrumentorum alteram, & tertiam velut ex vtraque compositam.

¶ 1. De nuda rerum relatione.
1. Metaphysica.
2. Physica.
3. Rationalis.

Quod si duntaxat rerum nuda relatio fiat, sic erunt instituendæ triplices classes vt prior sit metaphysica, ad idem respiciens scilicet penes habitudinem caussæ ad effectum, totius ad partes, vel conuersim. Secúda sit Physica secundũ idem, sub ratione signi atque signati, vbi tantum formæ accidentalis habitudines ad subiecta comparãtur. Tertia sit rationalis, sub nominibus entium rationis, accidentium circa substantias, omnium verò circa ideas & exemplaria: sic sanè rerum prædicabilium & prædicamentorum classes non tam ad discursionem physicam, quàm rationalem pertinebunt.

¶ 2. De instrumentorum nuda relatione.
1. Metaphysica

Quod si instrumentorum nuda relatio fiat, sic etiam primarum classium trium coordinationes aliter paulo sunt erigendæ, eritque Metaphysica propria illis, quæ rerum relationem Metaphysicam respicit, sub habitudine scilicet caussæ ad effectus, vel partis ad totũ, vt cum instrumẽta diuersi generis inuicẽ cõparãtur, tunc enim alterum alteri est principij loco; vel cùm instrumentorum partes ad tota, vel hæc ad illas referuntur. Eorundem instrumentorum relatio

Phy-

2. Physica.

Physica tunc aptius esse dicetur, cùm magis communia minus communibus ceu rebus signatis signa conferuntur, id accidit relatis inuicem instrumentis diuersis eiusdem generis. At tum demum rationalis erit relatio, cùm totus non tantum instrumentorum ordo, sed & triplicium relationum series circa eandem conclusionem vertitur velut centrum, in quo tamen orbe perfectissimo relationes priores, vt dixi, ad intellectum magis & metaphysicen spectát; posteriores ad Physicen atque imaginatricem facultatem; tum inter particularia instrumentorum discrimina definitio quidem & diuisio magis ad metaphysicen pertinet; ad Physicen resolutio atque descriptio; ad rationalem potentiam media demóstratio. Quin si pressius voles inter definitionum species alia magis rationalis apparet, alia ad intellectum, alia ad sensum inclinatior. sic ante demonstrationem perfectissimam obscura quædam analogismi formula potius ab intellectu deriuatur, epilogismus à phantasia, vtriusq; conuersio, examen, & amussis potissimum in ratione collocatur.

3. Rationalis.

Particulares relationum differentia in relatione Logica cum instrumentorum inuicem sit nuda relatio.

Verùm etsi ex nuda vel rerum vel instrumentorum relatione clariùs multo quàm supra fecimus, discursionum classes constitui possent, vt tamen vno syntagmate omnibus satisfiat, nec sit in artis vestibulo atque elementis ex tanta respectuum multiplicitate confusio; idcirco in hisce formádis eam relationis formulam meditati sumus, quæ rerum habitudines ad animi discurrentis extremá cóponens, instrumentorum tamen ordinem vniuersum ad mediæ rationis ambitum religaret, hæc enim sygygia ex antedicta duplici relatione componitur, & ad perfectionem catholicæ methodi multò quàm cæteræ compendiosius facit.

3. De Relationis cóposita specie prout animorú & rerum simul & instrumentorú habitudines inquiruntur.

Classes prioris libri ad compositæ relationis normá esse fabricatas, et huius ratio.

Itaque in classibus metaphysicis magis spectanda est rerum relatio, similiter & in physicis, sic tamen vt metaphysica classis ad rationalé vel Physicá quandoq; descédat. Physicorú impetus cóuersim supra naturá sæpe cóscendat: In classibus logicis magis instrumentorú spectanda relatio est, sic tamen vt orbis illius vniuersus sit rationi proprius, eiusdem partes vel species nunc ad phantasiæ, nunc intellectus ditioné propius adaptentur; ascendit enim descenditque ratio vt propter extremorú cófinia, propterq; potétiæ suæ volubilitaté facultatibus cęteris vnire sese & relationes earundem cóprehendere videatur: etenim extremis sese accómodat, vt dixi, vel iuxta cópositionis diuersam specié quæ in singulis instruméntis visitur, cú alia definitio, diuisio, demóstratio, sint magis ab intellectu, alia magis à sensu: vel propter instrumentorum comparationem mutuam, sub nomine scilicet totius aut rationalis, aut Physici, aut metaphysici: vel denique propter priuatam cuiusque indolem siue naturam, dum instrumentorum alia ad sensum veriùs spectant, vt resolutio; alia ad intellectum vt diuisio, definitio; alia ad rationem vt demonstratio. Restat huius discursus triplicis; vnaque totius relationis in suas species distributæ tabulas subnectamus, si prius id alta méte recódideris, has omnes circulorú differétias conformes adeo primú intuétibus apparere, vt nó nisi iudicio summo iuxta rerú cósideratarú modos ac rationes dirimi facile possit. Similitudo enim maxima est propter finé, cuius gratia sunt instituti. nam quia filo perpetuo ad caussæ intimæ vestiga-

1. Metaphysica

2. Physica.

3. Rationalis.

Particularis relationú consideratio in Rationali habitudine quum mixta est vniuersa relatio

Vbique obserua maximum circulorum & segmentorú ideá in minoribus elucescere. Vel denec ad partes minimas ordine prosequamur. Hinc primú cópositionis fundamentú in sphæra rationali anótina, de qua postea.

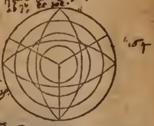
veſtigationẽ velut concentrici ſpectant, idcircò & ad idem omnes referri meritò iudicantur. Adde quod in ſingulis conuerſiones quoque ſint vniformes, ab effectu ſcilicet per cauſſas vſque ad principia, & hinc deinceps per cauſſas ad finem, effectuſque ordine conſequentes. At diſcrimen in illo poſitum eſt, quòd diſcurſus Metaphyſicus, rerum quæ ſiſti iudicio debent, duntaxat velut theatrum collocat, entiumque ſeriem ſoli intellectui manifeſtam, ex illis ſcilicet petitam claſſibus vniuerſi, quæ nobis μεταφυσικῶν exẽplarium loco iuxta diuinæ mentis analyſim ac ſyntheſim primo ſunt fabricata, nulla interim niſi momentanea quadam (de qua dicturi poſtea ſumus) phantaſmatôn ſpectorumque ſenſibilium adhibita ratione; vnde & huius aſcenſus deſcenſuſque ſunt perobſcura veſtigia. Sunt inquam rerum conſecutiones abditiſſimæ, propter communionem duntaxat æquiuocam ſiue analogam, illis duntaxat per intellectum peruiæ, qui mentis acumen ſuprà naturæ ſortem à motu & mutabilitate, à rebus corporeis abſtrahunt. Res enim quę natura conſtant, ſenſibiles ſunt atque mutabiles; cum tamen ab immutabili fonte ſcaturiant, aliqua ex parte etiam (ſecundum formam ſcilicet) ſtatus, & vnitatis, & immortalitatis participes fiunt. Hanc intellectus vi luminis intelligibilis in rebus hiſce cum depręhendit, etſi adhuc materiei ſordibus obrutam, aut multitudine (in quam mutatæ contractæque prolabuntur) eruit tamen ex alto naturæ ſinu, internaque vi in rebus ſenſibilibus concipit intelligibiles notiones; itaque & ordinem in illis efformat, & habitum ſcientia multo ſublimiorem, confuſum tamen atque indefinitum nobis, in quo ſemper reſideat quippiam, quod materiem ac mutabilitatem ſapit. Vt verò te paululum expedias hac nube corporea, quæ conſcendentẽ altiùs retrahit, alaſque congenitas oneroſa mole deorſum vellit; habes ex ipſo Platone ſubſidium duplex, quorum prius affectuum malorum compoſitio eſt, luſtratio ſeu animorum purificatio: ſunt enim affectus vt multiformes vitæ, veſteſque variæ ſeſe implicantes, trahenteſque ad compoſitionem lubricam: cùm nos oporteat hoc loco peruigiles, non tam ingenij exercitatione ſubniti, quàm firmitudine, quiete, vnitate, quæ ſola diuorum fides eſt, quæ nos à rebus infimis ad ſummum bonum atque principium paulatim euehit per infinitos ordines dæmonum, atque animatum inter medios gradus. Poſterius illud eſt quod conſuetudinis nomine ſubaudiuit: per hanc rurſus nil aliud volens, quàm filum perpetuum à naturali contemplatione ducens per Mathematicen ad Metaphyſicam. Hanc mentem Platonis lib. de Rep. ſexto ex ea allegoria facilè depręhendes, quam de ſpelunca protulit, conuerſiſque captiuorum oculis à nocte ad lucernam, à lucerna ad Lunam, ab hac ad Solis æterni faciem cuncta clarius illuſtrantem. Mox enim repurgatis ſpectata rerum naturaliũ turba ad contendendum altiùs impetum ſubminiſtrat. Verùm Matheſis imagine rerum penitus immobiliũ res omnes à mobilitate ſeparat: quia tamẽ de rebus mobilibus docet, ipſa videlicet magnitudine; quia rurſus & imaginationem ſibi comitem ſemper aſciſcit, idcircò & mentẽ paulatim aſſuefaciẽs ad prima principia ducit, quorũ cognitio, vt dixi,

ſtabilis

ſtabilis eſt, pura & inconcuſſa, ab omni ſenſu atque imaginatione recedens. In diſcurſu igitur Phyſico longè diuerſa ratio eſt; nam etſi res ad vnitatem referat, conſyderatio tamen fit ſecundum idem maximè non tam ſub effectuū vel cauſſarum quàm ſignorum & rerum ſignatarum appellatione, quibus debetur examen à ratione media diſperſam congeriem trahens ad naturam communiorem, vel commune quodlibet rurſus in plura diducens, donec habitudinis ſecundum idem vniuerſam pene ſeriem perluſtrarit. Fit enim progreſſu tali, vt, quæ ſit rei cuiuſque cauſſa vel effectus, propriùs facilè diſcernamus, à falſis hiſce ſimulachris quæ propter apparentem tantum modo conſequentiam, non tam cauſſæ ſunt vel effectus quàm tales apparent. Docet igitur diſcurſus hic phyſicus rerum conſecutionem, vt in natura prorſus exiſtit, à ſignis ſenſui manifeſtis originem trahés, quorum connexio tamen ſub claſſis categoricæ filo, ſub habitudine mutua ſpecierum ac generum, velut recepta portu communiore vincitur. In Rationali demum circulo conuerſio fit potiſſimum circa idem & ſi componat & relationes quæ ſunt ad idem cum his quæ ſecundum idem, ſic vt relationum plurium in hoc curriculo ſucceſſus alterni atque reciproci fiant rerumque examina & cauſſæ effectuſque notiones occurrant, non tam vt ſunt in intellectu vel natura, quàm vti à ratione conceptæ cognitionis vtroque modo determinatæ ſunt effectrices.

Relatio

- Relationũ itaque penes quas doctrinæ methodicæ materies à dialecticæ materie differt alia est
  - Simplex quæ per omnem extensionis suæ seriem ratione relationũ est vniformis: & huius alia rursum est vel
    - Rerum dũtaxat
      - 1. Metaphysica cuius res ad idẽ principiũ vel effectũ eũ dẽ referuntur
        - Effectuum ad caussas
          - Analytica relatio
          - Synthetica
          - Hæ differentiæ velut vltimæ & in cæteris membris occurrunt.
        - Totius ad partes
      - 2. Rationalis cuius res referuntur circa idem
        - Accidentium circa substantias.
        - Accidentium substantiarumque circa ideas.
      - 3. Physica cum res secũdum idem cõmune cõtemplamur
        - Secundum idem genus commune, vel speciem vel differentiam idque vniuoce, qui respectus ad rationalem nonnihil accedit.
        - Secundum idem æquiuocè sub nominibus signi & signati
          - Subiectum commune.
          - Accidens commune.
    - Instrumentorum dũtaxat.
      - 1. Secundũ specificam differentiam in singulis, sic referuntur
        - Ad intellectum magis
          - Diuisio.
          - Definitio.
          - Analogismus subobscurus.
        - Ad Rationem
          - Demonstratio exacta.
          - Quibusdam & definitio vera.
        - Ad imaginatricem vim
          - Epilogismus subobscurus.
          - Resolutio.
      - Metaphysica relatione, cùm instrumenta conferũtur diuersi generis inter se vel singula tota ad suas partes
        - Resolutio / Diuisio / Definitio / Demonstratio
          - Tota instrumenta.
          - Partes
            - Maiores.
            - Minores.
            - Mediæ.
      - 2. Secundũ mutuæ collationis differentiam
        - Rationali, cùm totus instrumentorum orbis circa suam conclusionem vertitur, vbi & instrumentorũ omnes species, & relationes earundem ceu perfectissima sphæra sunt comprehensæ.
        - Physica, cum magis cõmunia instrumenta ad minus communia comparantur
          - Resolutiones / Diuisiones / Definitiones / Demõstrationes
            - Communissimæ.
            - Minus communes.
            - Posteriores.
  - Composita quæ per vniuersam suæ extensionis seriem ex parte relationum non est vniformis, sed & ex reali & instrumentaria in formam vnius syntagmatis cõparatur.
    - 3. Secundũ cõpositionis diuersitatem si sie enim in eodẽ genere instrumentorum alia sunt
      - Metaphysica, sub nominibus caussæ principijque vel effectus.
      - Rationalis, sub nominibus entiũ rationis
      - Physica, sub nominibus signi & signati
        - Resolutio. / Diuisio. / Definitio / Demonstratio.
        - Residuum

Residuum præcedentis tabulæ compositæ relationis speciem in partes distribuens, ad cuius partitionis normam tria classium genera seu discursionum carceres primos antè constituimus.

Cõpositę relationis syntagma diuiditur, vt totum in partes; quarum alia est rursus

I.

Metaphysica
ab intellectu maximè pendens relatio est res in quæstione propositas variè componens aut diuidens, sub forma totius caussalis vel integralis sub dependentiæ specie, quæ nominibus totius & partis, vel caussæ & effectus, principij & principium continentis exprimitur.
Hæc magis rerum est quàm instrumẽtorum, etsi suas habeat diuisionis, definitionis, ac resolutionis species, & ex notionibus rudem duntaxat Analogismum.

Idque vel magiscum
Ascensu animorũ.
Reuolutione subobscura animorum.
Descensu animorũ.

2.

Logica seu Rationalis
à ratione media deducitur, & res in quæstione propositas determinatas partim quoad nos à sensu, partim quoad naturam ab intellectu in orbem instrumentarium rapit, variè cõparans extrema in medio sub forma totius rationalis, sub dependentiæ specie, quæ nominibus principij demonstratiui, & rei demonstratæ exprimi potest. Vnde & ad instrumenta hęc pars totius relationis propiùs spectat.

Idque rursus vel cum
Ascẽsu magis animę rationalis
Circũuolutione perfecta.
Descẽsu animi.

3.

Physica
à sensu & imaginatrice facultate discursionis exordium trahens, prima quoad nos, & res componens diuidẽsque variè sub forma totius Physici, id est, sub nomine dependẽtiæ inter signũ, & rem signatam: vel totius vniuersalis, id est, sub nomine dependentiæ inter magis minusue cõmune: & hæc quoque rerum est cum epilogismo sæpiùs, descriptione quoque, diuisione, & resolutione sibi maximè familiari.

Idque rursus vel magiscũ
Ascensu animorũ.
Reuolutione subobscura.
Descensu eorũdem.

Sed vt illius sphæræ circumuolutionem perfectissimam animo deprehẽdas, quam velut rationi propriam eius naturæ diximus, vt propter huius explicabilem vim ratio & facultates animi cæteras & actiones in suam ditionem pene transcribat; idcirco ad partes singulas primum diligenter incumbe.

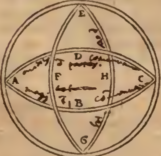

1.

Hæc est quasi prioris reuolutionis series in longitudinem, qua instruméta diuersi generis conferuntur inter se.

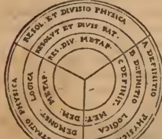
2.

Altera reuolutionis species duobus circulis velut in latitudinem permeat, comparás vel instruméta eiusdé generis inter se, sub magis minusue communis ratione, vt in circulo A.B.C.D. in A.B.C. magis communiú, in A.D.C. minus cómunium; vel eiusdem instrumenti totá exténsionem ad partes, vel partium ad partes, vt in E.F. G. H. Quanquam hæc ipsa totius distributio in partes, relicta accidentaria instrumentorum comparatione possit in altitudinem prorogari, vt interni quidem circuli sint minorum, externi partium maiorum.

3.

Tertia reuolutionis ratio velut in altitudinem progressa, circulis tribus instrumenta singula penes accidentalem modum inuicem confert.

4.

Hinc demum totius conuersionis syntagma sphæricum tale se penitus in animo repræsentat, cui si consulaneos motus à phántasia & intellectu velut extremas ansulas alligaris, nihil supererit illi, qui methodum volet absoluere, quàm in quæstione qualibet semper vt machinam similem verset primum pro extremo inferiore, deinde pro superiore altero, tandé & pro medij examinanda natura, quæ indicationum amussis & parens existit.

Sed hanc figuram orbi præcipuo rationalis animæ (quem libro tertio sub Epicycli nomine describemus) internam maximè & ad maiores tres orbes cæteros deferétem, Eccentricum, epicyclum, pari passim analogia distinctam antè depinximus, ne rerum illic dicendarum multitudine obruaris.

A Longitudo
B Latitudo } totius discursus rationalis.
C Altitudo

Quòd

Quod si eiusdem sphæræ circulos & segmenta triplicia interdum mutatis nominibus libeat insignire, nihil moror: ea enim est humani potestas ingenij, vt ad instar naturæ pantomorphæ contenta in continentium formam, superna in sedem infimorum, & hæc vicissim in illorum speciem sæpe transmutet. Exempli gratia, licebit in ante depicto schemate primò longitudinem facere ex comparatione instrumentorum secundum fabricæ accidẽtariam differentiam, quæ in singulis conspici potest, vt in A. quidem sit structura instrumentorum Metaphysica, sub nominibus caussæ vel effectus scilicet. In C. rationalis fabrica sub nominibus entium rationis, generis, speciei scilicet, aut differentiæ. In B. physica structura sub nominibus signi atque signati. Similiter in secundo schemate ipsius latitudinis loco statuam instrumentorum differentias secundum speciem: in A.B.C. resolutionem: in A. C. D. diuisionem: in E.F.G. definitionem: in E.H. G. demonstrationem. Postremò pro altitudine sphæræ constituam instrumentorũ sectionem in suas partes, maiorum quidem in A. minorum in C. mediocrium in B. vel differentias eorundem secundum magis minusúe commune; in A. quidem magis communium, minus minusúe communium in B. & C. Atqui sub hac collationis specie totius scilicet instrumenti cuiusque ad suas partes ea est comprehensa Methodus, quam Galenus definitoriam vocat, quamq́ue particulatim sibi proponit libro de arte parua, Medicinam priùs definiens salubrium scientiam, insalubrium & neutrorum, mox ipsas diffinitionis partes velut doctrinæ capita pulcherrimè prosequutus. Horum igitur circulorum nomina, officiorumq́ue vicissitudines quisque vt pro arbitrio temperet velim, modò sic res intelligat, vt in eiusdem symphoniæ numeros vtcunque consentiat. Quanquam verear ne malè sint feriatorum plurimi, qui nostra cùm legerint nec intellexerint satis, ante tamẽ quàm probè expenderint, iudicium temerè ferre non dubitent, dum ab inuentis veterum & peruulgatis vocibus ne larum culmen audẽr discedere: sed nos iisdem horum paraphrasim cudimus, vt quibus (quæ statui paucis) concocta sint duriora, vesci deinceps cibo præmanso queant, etsi febricitantium stomacho nihil vel sapiat rectè, nec verti in chylum syncerè lacteum possit. Equidem mearum rerum æstimatores non tam numerare quot sint (vt vulgo solent) quàm quales sint ipsi, æstimare consueui. Nunc etiam apud vel candidatos maximè illud in arte noua vitare non possum, quin dum breuis esse laborem, obscurus fiam. Sed vt ad rem reuertar, Siquis materiæ, quæ arti nostræ subijcitur, partitionem vniuersam à nobis hactenus exaratam sic volet depingere, vt cum caussarum finalium, formarum, atque efficientium interpunctis vbique ternarij ter triplicis ratione consentiat; ita præsentem imaginem explicabit, vt A.B.C. sit longitudinis instar instrumentarij contextus differentiam signans, quæ ex structuræ varietãte cõsurgit. Vnde in A. contextus erit instrumentorũ quadrupliciũ, Metaphysicus ex relatione ad idem sub notione scilicet caussæ vel effectus, quam Græcè fortassis rectiùs διανοητικῶν voces, etsi ad res rationis hoc nomine sæpius abutamur. In B. instrumentorum fabrica statuetur, iuxta viam

Ordinis permutandi infinita ratio est, tamẽ in eandem symmetriam vniuersa redigantur.

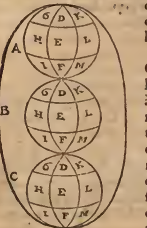
Exemplum.

Ratio variandi ordinis in schematibus ante constitutis.

Reductio diuisionis quæ circa materiam Methodi facta est ad Ternarij symmetriam cum cæteris Methodi caussis.

Longitudo.

viam rationalem sub nominibus entium rationis verè διαλογιστική. In C. iuxta Physicam relationem atque imaginatricis potentiæ raptum σημειωτική. Particulatim rursus in A. sit latitudo D. E. F. Resolutionis quidem & diuisionis in *Latitudo.* D. quas quia duntaxat oppositi motus ratione dissideant, iisdem quoque carceribus alligaui, sequitur in eadem latitudinis scala pro definitionibus F. pro demonstrationibus E.

Altitudo. Postremò ad soliditatis supplementũ altitudo G.H.I. à dextris comparationem instrumẽtariam habeat penes magis minusúe commune. I. K. L. à sinistris penes maiorum cuiusque partium minorum vel mediocrium rationem. Idem de particularibus B. & C. sphęrarum circulis esto iudicium. *Ordinis altera variatio.* Sed vide quàm variè ludat intellectus humanus; possis enim & ex antè pictorum schemate quarto ter repetito pro subiecti examinandi differentia triplici talem facere sygygiam, vt A. quidem pro subiecto pathetico vel actionis substerniculo ignobiliore concipias *Subiectũ triplex in omni arte atque scientia.* *Fœmellum.* C. pro extremorum altero quod nos velut princeps siue præcipuum, Græci ἀρχικὸν rectiùs appellabunt: *Masculum.* D. verò examen medij inter extrema designet, *Medium.* in hoc enim maximè totius naturæ nodus apparet: hinc primum defluet orbis deferens in huius sinu omnis scientiæ vis, actionum quarumlibet clauus, & proportionum indicatio delitescit. *Obseruat praecipuũ ferme totius Methodi fundamentum.* Cùm enim omnis aut de rei natura simplicis, aut de propositionis veritate aut agendorum necessitudine sit instituta quæstio; vniuersim quoque illius soluendæ ratio in analogia certa, in habitudine siue proportione extremorũ ad inuicem collocatur. *Proportio quid.* Est igitur proportio quoddam velut inter extrema medium ceu nexus vtriusque in quæstione quidem rei simplicis spectanda inter principium vel caussam, tanquam extremorum alterum principale scilicet, & ipsum effectum velut extremum *Proportio extremorum in quæstione simplicissima.* patheticum minusq; principale. Similiter in quæstione problematica spectetur eadem analogia inter prædicatum tanquã extremorum alterum princeps videlicet, & subiectum loco extremi ignobilioris. *In quæstione problematica.* Postremò in rerum agendarum ratione subiectum patheticum est id quod actionẽ agentis in sese fit receptarum, vt in medicina corpus humanum subiectum vel extremum actiuum masculum & principale, cuius subsidio vt instrumento actionẽ edere meditamur, vt in arte nostra cibus, potus, medicamina. *In quæstione practica.* Extremorum mediũ est proportio agentis ad patiens, quæ in caussarum similitudine vel contrarietate vertitur, non secundum substantiam modò, sed & secundum accidens, vt magnitudinem, numerum, ordinem, locum, tempus, qualitatem, atque figuram. *In quibus vertatur rerum proportio.* Fit autem vt quemadmodum compositiora quæque vim simplicium in se contineant instar elementorũ, ita sanè omnis de rerum agẽdarum ratione suscepta quæstio *Quo ordine quæstiones singula atque proportiones se mutuo comprehendant.*

quæstio Problematicam requirat, & hæc illam quæ de re quauis primum simpliciter est proponenda. At de consideratione instrumentorum penes consequétiam mutuam, in arte Cyclognomica plura dicemus, vbi à caussis digressi ad constitutionem illius peruenerimus: quanquam & in hoc contextu instrumentorum ordo sit varius, varia diductio, contractio, & appellatio. Videntur enim non tunc ipsius tam methodi instrumenta quàm partes potius integrales, quæ scilicet coagmentatæ inuicem in vnius corporis diagramma, rationem catholicæ methodi (qualis in artium indagatione sola conspicitur) prorsus absoluet.

De artis cyclognomicæ forma.

Nunc de materie satis; cui sicut in naturalibus vsuuenit, adeò implicata est formæ ratio, vt quæ natura nexu perpetuo sociarit, nobis ratione secernere longè sit difficillimum. Doctrinæ igitur Cyclognomicæ formam intimam contemplamur facillimè in ipso materiæ sinu, per syndromen scilicet qualitatum siue formarum accidentalium, quibus id loco muneris natura est delegatum, vt sint velut animæ carpenta in corpus, aut vincula materiei rudis cum gubernatrice forma. Quare si de methodi forma, suprà quàm hactenus traditum est, loqui multò accuratiùs voles; non dubium reor, quin illa sit aliud nihil, quàm ordo cunctorum cognoscibilium præses, seu res videre præsentes deceat, seu præteritorum meminisse, seu demum de impendentibus augurari. Vbique enim, vt sensit Plotinus, ordo omnis intelligentiæ & signum, & dux, & prora & puppis existit. Ac velut omnes particulatim ordines vniuersi vel partium humani corporis ad vnius symphoniam reducuntur, Vtque in Musica plurimi concordes toni ad vnius concentus harmoniam; ita quidem cuique instruménto suus est proprius ordo, quos tamen prò artis totius œconomia si quis contemperet agminatim, absoluet vnius sphæræ circulos omnes, discursuque velut in longitudinem, latitudinem, & altitudinem facto, perfectam tribus dimensionibus methodum Cyclognomicam obtinebit, quæ totius coniugij dialectices cum arte aut facultate qualibet ceu medium sit quoddam futurum vinculum & cæstus indissolubilis, quæque ambitu suo instar prodromæ aut progymnastæ quarumcunque disciplinarum semina & particulares methodos cæteras pulcherrimè comprehendat. O verè immensam huius doctrinæ potentiam & vim inexplicabilem, verè diuinum inuentum Hippocratis atque Platonis, dignum [illegible] cui cedant tot operosæ moles atque Colossi Barbarici, vt inter maiora mundi miracula referatur! Ex antè dictis illorum error se facilè prodit, qui vel instrumenta tantùm pro methodis numerant, cùm totius sint methodi partes potius atque subsidia sibimet ipsis constituendis particulares methodos exactura, vel sic à methodis ordinum rationem separant, vt methodi quidem differentias 4. ordinum verò duntaxat tres esse constituant, quasi non constitutis rebus formarum passim constituentium numerus par sit, vel (si in-

Formæ consyderatio à materie ægrè est separabilis.

Syndrome formarum accidentalium.

Quæ sit Methodi forma.

Ordinis encomium.

Particulares ordines omnes in vniuersalis vnius symphoniam cõspirare.

Methodi Cyclognomici breuissima cõprehensio.

Plura in laudem doctrinæ quæ circa rerũ ordines occupatur.

Recentiorum error.

(ſi infinitam iſtarum ſeriem ad prima duntaxat genera vocent) non potiùs duo quàm plura ſint ſtatuéda, cùm omnes omnium ordinum ſpecies tandem ſub ſyntheſis atque analyſis ratione comprehendantur. Sed cùm ex Galeno & veterum monumentis hæc primum confuſio ſcaturierit (vt interim pace tantorum artificũ loquar) quid illos eò compulerit, paucis expediam. Omnis viarũ ſectio tribus abſoluitur, medio videlicet ſpatio & duobus extremis, hinc ſanè & ordinis ſtatim tres voluerunt differẽtias primas, vnam à ſummo verſus inferna, 2. huic oppoſitam ab infimis verſus ſuprema, poſtremò tertiam à medio verſus extremorum alterum. At quàm ſit horum lubrica ratio, ex his quæ ſequuntur facilè deprehendes. Imprimis ante definitionem quamlibet vitanda maximè eſt nominum confuſio: ineptè etenim plurimi viarum nomina & docendi diſcendiúe inſtabiles modos cum ordinum appellatione commiſcẽt. Nam forma diſcurſionis Cyclognomicæ ſiue methodicæ in eſſentialem primo & accidentariam eſt dirimenda, quarũ hanc inſtabilem nunc pro diſcentis ingenio, nunc docentis arbitrio, nunc rerum quæ docentur natura, variè, ſed accidentaliter vbique temperamus; eſtq́; hic non tam ordo quàm tradendi modus interdum ſimplex, interdum quoque compoſitus: illam verò eſſentialem alteram interiore quodam principio ductam, (Naturæ ſolius ſcilicet mouentis vel mobilis imitatione propoſita) in viam deinceps & ordinem appoſitè diſtribuimus: & quanquam vtriuſque ſit ſumma cognatio, ſic tamen ab ordine via diſtinguitur, vt Via ſit ſpatium obiectum rei mobili (vt diſcurrentis animo in arte noſtra) medio & duobus extremis comprehenſum. Vnde & tria ad ipſum ſunt requiſita, quorum reſpectu prodeunt ſanè cuiuſque motus vel ordinis differentiæ tres. Sed ordinem ego non adeò cum viæ ratione confundam, quin illi reſpectus quidã amplius inoleuerit rei mobilis ad viam per quam moueatur. Vnde & inter viam immobilem naturamq́ue mobilem ordo ceu medium potius eſt collocandum, ac ſi perpetuo orbes eiuſmodi tres ſic inuicem copulẽtur, vt rei mobilis naturam contineat exterior ambitus, interior alter immobilis viæ: medius verò ipſorum ordini deſtinetur, qui & viarum & rei mobilis analogiam in ſe tacitè comprehendant. Vnde & via velut indefinitius quiddam exiſtit, velut ordinis character ſubobſcurus ratione extremorum in diſcurſus linea poſitorũ, vtpote ratione termini à quo, ad quem, & medij: ordo autẽ determinatior forma eſt non viam ſolummodo ſpectans

Galeni ratio quà ordinum diſtributionem à Methodi diuiſione fecerunt.
Viarum omniũ ſectio tribus abſoluitur.
Ordo & Via neceſſariò diſtinguuntur.
Diuiſio primaria formæ Methodicæ.
Accidentaria forma.
Eſſentialis forma cuiúsque ſubdiuiſio in viam & ordinem.
Viarum & ordinum cognatio atque diſtinctio.
Via quid.
Ordo.
Tres igitur orbes præcipui concipi debent, qui circa ſe mutuò conuertantur, Rei mobilis, Ordinis, ac Via.
Exterior orbis 1. Interior orbis 3. Medius 2.
Singulorum ra-[?]tionum collectio mutua.

spectans, sed & motus in via & collationem rei mobilis cum terminis motus,
estque via vt substerniculum motus rude indeterminatum, ordo vt directo-
rium seu statua mercurialis in via posita. Est igitur & inter ordinum differen- *Ratio cur Methodi diuisio cũ ordinũ sectione consentiat cõtra Gal. & neotericos.*
tias quæ viarum rationi minimè competit; non enim via composita dicitur ex
contrarijs, sed motionum ordines interdum oppositi complicantur: vt dum
quis simul analyticè, simul syntheticè fertur, qualis est planetarum latio, dum
simul secundum signorum successionem contraque versantur. Rursus in or- 1 2
dinum diuisione quendam à medio versus extrema statuere prorsus est super-
uacuum, cùm semper vel ab infernis sursum, vel à superioribus deorsum agi-
temur. Adde quod circularis viæ vix vlla veteribus facta sit mentio, etsi inte- 3
rim in suis discursibus eiusmodi motionis speciem neglexisse minimè videan-
tur. Nunc vt determinatioris formæ, siue ordinis ratio plenius innotescat, *Ordinis cõsideratio secundum instituti susceptam rationem.*
quando & essentialis methodi distinctio huius solius numine velut anima gu-
bernetur. Ordo est formalis ratio habitudinis essentialis vnius ad alterum,
vnde & parens omnis cognitionis, atque memoriæ, omnis inuentionis atque *Ordinis definitio.*
iudicij, in rebus quoque naturæ vniuersis primarium vinculum connexa di- *Ordinis potestas.*
stinguens, dispersa copulans, in veritate, essentia, bonitate, & pulchritudine.
Nam per ordinem sunt res in mente diuina, per eundem genitæ ab eodem in
sympathia mutua colligantur, aluntur, permanent, atque æternitatis demum
compotes fiunt. Ordo est qui distinguit suprema ab infimis, corporea ab in-
corporeis, dextra à sinistris, qui mundum dispescit in contenta, continentia, &
horum media; qui partem sensibilem vniuersi in cælum, ætherem, elementa,
insensibilem alteram in Deum, angelos, animam rationalem. Sed feror extra *Ordinis diuisio.*
compendij metas, atque id magis proposito dicere necessarium est, quod or-
dinum alius sit simplex, alius compositus. diuiditur simplex in rectum ac cir-
cularem, & sic deinceps, vti ex subiecta tabula liquet.

- Formæ methodicæ ratio duplex,
  - Simplicior & magis per se consideratione facta, sic: formarum alia est
    - Essentialis
      - Via indefinitius quiddam in sola terminorũ ratione cõsistens.
        - A supremis deorsum.
        - A medio versus extrema.
        - Ab infimis sursum.
      - Ordo quiddam definitius côiunctũm obseruãs & spatij per quod discurritur & rei mobilis vel discurrentis animi rationem.
        - Simplex
          - Circularis
          - Rectus
            - A notioribus quo ad nos Analyticus.
            - A notioribus quo ad naturam.
        - Compositus ex analysi & synthesi
    - Accidentaria, vt discẽdi docendive modus.
      - Pro ratione discentis.
      - Pro docentis arbitrio.
      - Pro rei natura.
  - Compositior iuxta relationis multiplicitatem.
    - Penes consequentiam mutuá quęstionum.

Syntheticus	Analyticus
1	8
2	7
3	6
4	5
5	4
6	3
7	2
8	1

Vide progressum materialis distributionis hoc loco, cui & formę ratio planè consentit.

    - Penes comparationem ad causas cæteras
      - In
        - Subiecto pathetico
        - Medio
        - Extremo principali.
          - Ordo [illegible]ficus. 1, 2, 3
          - Ordo logicus 1, 2, 3
          - Ordo Physicus 1, 2, 3

Ordo compositus esse dicetur, si quis in toto opere sequatur ordinem Analyticum: in partibus verò syntheticum: vel è contrario, vt sæpe factitarunt veteres, præsertim Galenus & Aristoteles. Ordo circularis existit quoties totum quis analyseos orbem atque syntheseos sua per vestigia circumducit: atqui harum conuersionum vna est longè perfectissima in artium cõstitutione scilicet, cùm quis propositũ finem resoluit in media atque principia, & in singulorum rursus examine ducit particulatim circulos plures ex analysi in synthesim, & tandem à simplicium perlustrata natura ad problematicam rursus regreditur, donec scientiæ totius constitutionem prorsus absoluat. Orbes minores istius ambitu compediti in singulis discursuum generibus primùm apparent, mox etiam in instrumentis ipsis variè ad inuicem comparatis; sed harum conuersionum exempla differam in alium locum. Nunc illud rectorum ordinum & circularium interest, quòd illi quidem notitiam præstent determinatam duntaxat vnico modo, Syntheticus quidem quo ad naturam, Analyticus quo ad nos: at circularis scientiam plenè determinat tùm quo ad nos, tum quo ad naturam. Nunc & idipsum ita accipias velim, vt determinatæ notitiæ sint plurimi gradus, quando & circulares ordines plures, maioris propemodum minorisque ratione differentes antè constitui. Cùm enim discursuum vnusquisque in longit. latit. & altit. orbes particulatim habeat suos, sitque illa discursio in altitudinem cæteris multò perfectior; idcirco & in hac ipsa quotquot sunt ordines recti, rectis sunt cæteris absolutiores, qui ad totius discursus longitudinem vel latitudinem adhibentur; proinde & circularis in altitudinem commeans circulari est illa perfectior quæ sub alterius dimensionis curriculo prorogatur; his omnibus multò perfectior demum quæ sphæræ totius peripheriam orbemque catholicæ methodi præ se fert. Sed postquam semel de notioribus dici cœptum est, in quibus totius fermè difficultatis cardo versatur, ordinem syntheticum dixi à prioribus seu notioribus naturæ ad posteriora quo ad nos: cui opposita est prorsus analysis. Iam priora nobis sunt quæ ad inuentionem magis accommoda iudicantur: posteriora quæ ad traditionem: naturæ miscellaneæ quæ ad iudicium propius spectant. Rursus Inuentioni magis sunt obuia, & proinde notiora nobis, quæcunque confusam protinus sui cognitionem ingerunt, quę magis de Entis natura participant, (vt tritis voculis vtar) postremò quæcunq; effectus potius quàm caussæ rationem obtinent. Vti & naturæ, definitiora, quæ minus entitatis includunt, & caussæ veriùs indolem monstrant; caussam voco dupliciter, essentiæ quidem in discursione metaphysica, cognitionis in Rationali, rerum simul & cognitionis in Physica. Non enim ita confusiora definies, vt hodie passim doctrinæ Aristotelicæ interpretes faciunt, nulla profectò distinctione facta penes cõsecutionis varietatem quæ vel in rebus sit ipsis, vel in discurrentis animo designetur. vndè & in errorum labyrinthos infinitos sese præcipitant. Id enim verissimum est caussam omnem notiorem esse penes naturam, sed nobis indefinitè: effectu contrà notiorem nobis sed notione confusa minusq; definitè quo ad naturam. Sed alia est

Ordinis compositi ratio.
Ordo circularis.
Ordo circularis quotuplex.
Maiores circuli.
Minores.
Recti & Circulares ordines in quo præcipuè differant.
Determinatæ notitiæ plurimi gradus.
De notioribus atque ignotioris ratione tractatio longè vtilissima.
Priora nobis.
Posteriora.
Inuentioni magis obuia.
Entis natura magis particeps.
Effectus & caussa notiones.
Caussalis habitudo duplex.
1 In esse rerũ.
2 In cognitione.
3 In vtroque.
Cõfusiora aliter definiri quàm hodie in dialecticorũ scholis.
Caussa quomodo notior nobis atque naturæ.
Effectus quomodo notior vel naturæ vel quo ad nos.

Nota distinctionem caussalis considerationis in re qualibet.

Eandē discursionis speciē simul Syntheticā sæpe simul & analyticam dici simul à confusis quo ad nos simulque quoque ad naturam sed diuersa ratione.

Idem effectus & caussa induere [illegible]ationem.

Particularis ordinum sub diuisio quo ad noti ipsius ignotique rationem.

est caussæ ratio cum de cognitionis caussis atque scientiæ loquimur; alia cum de caussis essentiæ, vt sunt in natura rerum. Neque absurdum puto eandem discursionis speciem à magis communi scilicet ad minus commune syntheticam simul & Analyticam dici, simul à confusis quò ad nos, quoque ad naturam: quando & vniuersalis naturæ vel particularis cōsideratio partim ad physicam, partim ad Logicen facultatem ambiguè referatur. Nam vt earum rationes existunt in animis nostris, confusius est genus sua specie, minusque determinatum: idcirco & notiùs nobis, habetque effectus imaginem, eò quod ratio eiusdem ex specierum concentu velut principio deriuetur; vnde & tunc locum effectus præ se fert. Sin genus consideres Physicè, non vt genus est, sed naturam vniuersalem existentem in mente opificis; vt materiem indefinitam penitus, vel definitam imperfectè formarum pugnantium induuijs æquè promiscuam, tum sanè penes cōsecutionem æstimabitur; non tam quæ in discurrentis animos cadit, quam quæ in naturæ efficientia, eritque genus vt caussa, species instar effectus aut compositi naturalis. Vnde & genus erit ignotius quo ad nos, & ordo à genere ad speciem inter syntheticos non immeritò referetur. Proinde & particularem ordinis distributionem sic deinceps aptiùs explicabis.

Ordo

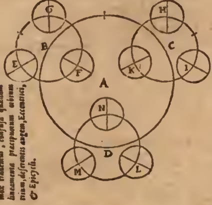
- Ordo
  - Simplex
  - Cōpositus
    - Rectus notitiam præstans duntaxat determinatam altero modo
      - ANALYTICVS a notioribus quo ad nos, Inuentioni habilior à magis confusis scilicet, & ab effectu magis ad causam
        - In discursione Metaphysica & reali
          - Ab effectu ad caussam.
          - A toto ad partes.
        - In discursione Logica vbi caussæ effectusq; ratio magis spectatur penes consequētiā quę in animo discurrentis apparet.
          - Ab vniuersalibus ad singula vt:
            - A genere ad speciem.
            - A magis communi differentia ad minus cōmunem.
          - A conclusione ad principia, vel axiomata.
          - A posteriore demonstratione ad priorem.
        - In discursione Physicæ vbi & caussæ ratio spectatur penes consecutionem magis in rerum natura; nōnihil interim vt & in animis nostris
          - A particularibus ad vniuersalia
            - A specie ad genus.
            - A minus communi ad magis commune.
          - A subiectis rebusq; signatis ad
            - Formas essentiales.
            - Formas proprias.
            - Formas accidētarias earumq; syndromen.
          - A formis occultioribus ad euidētiores magisq; sensibiles
            - A differentia ad proprium.
            - A proprietate ad accidens.
      - SYNTHETICUS à notioribus quo ad naturā Traditioni cōmodior à minus confusis ad magis confusa, à caussis rei vel cognitionis ad effectum
        - Huius vbique opposita ratio est sed simili partitioni præcedenti in
          - Discursione Metaphys.
          - Discursione Logica
          - Discursione Physica
    - Circularis notitiā pręstans determinatā vtroque modo, horum circulorū
      - Vnus est absolutus totius discursionis cyclognomieç exactæ sphæræ ideam repræsentans, vt in artium constitutione.
        - Maiores vt in dimensionum triplicium vnaquaq;
          - Metaphysicus circulus in longitudinem
          - Physicus in latitudinem
          - Rationalis in altitudinem.
      - Reliqui velut sphærarum duntaxat circuli aut particulares orbes sunt vel
        - Minores in singulis rursum partibus quarumcūque discursionum
          - Resolutorius & cōpositorius simplex, ex resol. scilicet & diuisione
          - Definitorius
          - Demōstratiuus circulus, vt conuersio ex epilogismo ad analogismum, vel è contra.
      - (Metaphysicus … Definitorius:)
        - Ex analysi in synthesim.
        - Ex synthesi in analysim.

Quo-

Circuli maiores quopacto minores ordine paulatim in se comprehendant.
1 Plenissimus Circulus.
2 Minores.
3 Minimi.

Quopacto maiores circuli minores in se contineant, facilè tum ex præcedenti tabula, tum præsenti schemate comprehendes; sit enim perfectus circulus A. cuius medietas vna ad synthesim, altera ad analysim referatur. Deinceps minores circuli tres B. C. D. quorum B. quidem discursus in longitudinem, C. in latitudinem, D. in altitudinem repręsentet, in singulis demum media portio sit analytica, media synthetica. In singulis tandem occurrent tres alij pro particularibus instrumentorum circulis: E. quidem pro diuisione & resolutione Metaphysica. F. pro definitionum circulo penes eandem habitudinem ducto: G. pro Metaphysicæ demonstrationis peripheria, vbique verò alter hemycyclus sit analyticus, alter synthecticus. Idem pari proportione cóstitues de instrumétorum circulis H. I. K. penes habitudinem physicam in circulo C. & de ijsdem penes relationem logicam

Circuli dimidia portio ad synthesim, medietas ad analysim spectat.

Hæc sunt in Methodo nostra quam max tradetur, confusa quædam lineamenta præcipuorum orbium, differentis augem, Eccentrici, & Epicycli.

L. M. N. in circulo D. quanquam & particulares orbes quamplurimi præter enumeratos hactenus possint recenseri, pro discurrentis animi compositione & diuisione varia. Quod ad partitionem alteram formæ Cyclognomicæ spectat penes vel consequentiam mutuam, vel relationem ad caussas cæteras, nihil hic scrupuli subest: vt enim formæ toti materies tota substernitur, & illa tota toti æqualiter permiscetur; ita & partium vices in forma minus sensibiles ex ea materiali atque sensibili distributione deduces, ipso duntaxat nomine paulisper immutato, vt si pro instrumentis ipsis instrumentorum viæ vel ordines referantur, vt si in figura nuper depicta, quæ materiem penes ternarij symmetriam caussis finalibus atque effectricibus adaptabat, sit longitudo A. B. C. atque A. quidem discursionis metaphysicæ ordinem monstret, C. Physicæ, B. medium rationalis, pari analogia particularis ordinis distributionem prosequens in latitudinem D. E. F. pro instrumentorum differentijs, & demum in altitudinem G. H. I. pro comparatione instrumentaria, penes magis minusúe commune, K. L. M. penes maiorum minorumúe partium rationem. Habes demum constituendæ Methodi Catholicæ siue artis Cyclognomicæ caussas 4. quarum consensus fermè eiusmodi est, vt potestatem vnius in natura alterius facilè contemplemur; vtque vna non probè percepta non secus quàm chordæ cuiusque disphonia obrepente (cæteris vel maximè concinentibus) pereat quamprimum totius Musicæ tenor. Atqui hunc concentum ineffa-

Forma Methodica altera partitio ad symmetriam ternarij spectans cum caussis cæteris.

Longitudo sectionis.

Latitudo.
Altitudo.

Caput 5. de cõsensu caussarum quæ hactenus ad constitutioné Methodi sunt enarratæ.

ineffabilem pulchrè quidem ex multis ordinibus ipsa opifex rerum Natura temperans, pulchri totius momentum præcipuum in ijsdem collocauit. Et nos proinde tum corpus, tum animam musicam nacti, Naturæ architectricis simiæ sumus, secuti quidem huius vestigia quantum sors tulit, sed ne vmbræ quidem partem millesimam consecuti. Sed satis sit nobis perculsis desiderio pulchri, vt quod non potuerimus publico Bono, voluisse tamen quiuis intelligat. Sunt enim, sunt fœcunda ætatis huius ingenia, qui vbi hæc nostra artis tam claræ tantùm primordia prægustarint, eiusdem quoque fructum plenius discant, accensique laudis cupidine studioue communis Boni rudem hanc penitus & impolitam machinam vel denuò struant, vel accuratiùs elaborent. Nunc vt caussarum omnium consensum obiter vna in tabella compendiò lustres, isthuc respice.

Pulchritudo vniuersi in ordinū partiumque ordinatarū consensu maximè reperitur.

Natura in rebus omnibus, scientiis & actionibus tanquam dux & imago certissima.

Con-

CONCENTVS CAVSSARVM OMNIVM AD CONSTITVTIONEM ARTIS CYCLOGNOMICAE CONCVRRENTIVM.

		SVPREMA QVAE ad ascensum trahant	MEDIA QVAE AD circuitum ducant	INFIMA QVAE AD descensus animos vellunt
EFFICIENS DISCVRSI	Primariae	ESSENTIA	AMOR	PVLCHRITVDO
		INTELLECTVS	RATIO	PHANTASIA
		Lux & formarum origo	Spiritus nodus & vinculum vniuersi	Caligo & materies
		Virtus caelestis	Aetherea vis	elementaris vis
ONIS METHODICAE CAVSSA	sequestres	Notiones cōceptusq; primi Classes metaphys.	Discursuum prima seminaria, omnisque cōpositionis & diuisionis rudimenta Classes Rationales	Obiecta sensibilia seu spectra in phantasiam delata Classes Physicae
FINALES	Habitus	Habitus intellectus { Intellectus scientificus. / Intellectio propriè dicta. / Intellectus practicus.	Habitus Rationales { Prudentia / Scientia / Ars	Habitus Phātasiae { Opinio. / Peritia. / Empiriae. / Habitus
METHODI CAVSSAE	Ordines scibilium	Mathematica Metaphysica	Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Cyclognomica	Physica Medicina, &c.
MATERIES METHODI		Instrum. fabrica ex relatione ad idem principium, vel effectum, Metaphysica in quaestione { Simplici / Problemat. / Practica	Instrumentorum fabrica penes relationem circa idem. Logica. in quęst. { Simpl. / Probl. / Pract.	Instrumentorum fabrica relationis secundum idem Physica in quaest. { Simpl. / Problemat. / Practica.
RATIO FORMALIS METHODI		Ordo determinans quo ad naturam Synthesis	Ordo definiēs res quo ad nos pariter & naturam Ordo circularis	Ordo determinans res quo ad nos duntaxat Analysis
EFFECTVS SSV TOTIVS CONSTITVTI PARTES		Discursus in lōgitudinem lineae comparabilis { Maioris circuit⁹ in quaest. pract. / Minoris in Problematica / Minimi in simpl.	Discursus in altitudinem sphaerae solidiori comparabilis. circuitus { Maioris / Minoris / Minimi	Discursus in latitudinem superficiei comparabilis circuitus { Maioris / Minoris / Minimi
SECTARVM DIFFERENTIAE		Methodica	Dogmatica & Rationalis	Empirica
AVTHORES PRAECIPVI		Themison Proclus Pythagoras Thessal⁹ Laodiceus Mercurius	Hippocrates Galenus Plato Aristoteles	Gorgias Sostratus Hammonius Acron Philinus Serapio Philoxenus Epicurus

FINIS LIBRI SECVNDI.

ARTIS CYCLOGNOMICAE LIBER TERTIVS,

METHODI CATHOLICÆ CONSTITVTIONEM ABSOLVENS EX ANTE TRADITIS CAVSSIS PER CANONES IX.

POSTQVAM DISCVRSIONIS SPHÆRICÆ CARceres primos, caussas quoque constituendæ arti tum remotiores, tum proximas omnes, cunctarumque consensus abundè & pro virili recēsuerimus, restat demum industria pari vt & constitutionem ipsam vnà cum praxi eiusdem quàm fieri possit breuissimè perstringamus. Est igitur Methodus, vt ante diximus, inuestigandi veri via compendiaria, cuius vis omnis potissimum tum in instrumentorum, tum in rerum ipsarum ordinibus collocatur. Diuiditur eadem duplici ratione, primò vt genus in species, vel vt communior potiùs in minus communes methodos, idque vel à fine, vel forma eiusdem, vel materie, vel caussæ effectricis analogia. Possunt harū tabulæ disiunctim statui, possunt & in formam vnius syntagmatis comparari, sic tamen vt præcipuæ differentiæ sint à forma, deinde & à materie dependentes. Secunda diuisionis species est, vt totius methodi in partes integritatem continentes, hanc eius anatomen veriùs quàm diuisionem Logicam paulò post referemus.

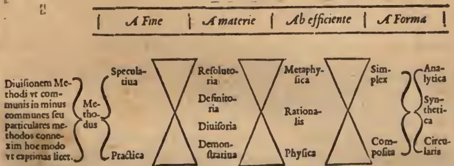
Digressio ad constitutionem artis Cyclognomicæ à caussis atque principijs.

Repetitur Methodi definitio.

Eiusdem diuisio obiter repetita.

1 Diuisio Methodi vt generis in species.

2 Diuisio Methodi vt totius in partes.

Vel dispersim atq; expressius paulò Methodorum alia est.

- Ratione finis
  - Speculatiua methodus cognitioni inseruiens
    - Præteritorum
    - Præsentium
    - Futurorum
      - Rerum simpliciter apprehensarum
      - Propositionum & demonstrationum.
  - Practica inseruiens vel
    - Orationi
    - Actioni
    - Effectioni
      - id- que vel
        - Eorum quæ non sunt
          - Productioni per similia.
          - Prohibitioni per contraria.
        - Circa ea quæ facta sunt
          - Conseruationi per similia
          - Demolitioni per contraria.
- Ratione efficientis principij.
  - Methodus intellectualis, vt in longitudinem potißimum, & ad idem referens cuncta.
  - Methodus rationalis in altitudinem circa idem potissimum ducta.
  - Methodus Physica & potentiæ imaginatricis, secundum idem referens cuncta in altitudinem ferè.
- Ratione materiæ
  - Resolutoria
  - Diuisiua
  - Definitiua
  - Demonstratiua
    - Relatione
      - Ad idem
      - Circa idem
      - Secundum idem
        - Comparationis rursum
          - Diuersorum instrumentorum inter se.
          - Magis communium ad minus communia instrumenta.
          - Totius instrumenti ad partes, vel maiorum ad minores partes.
- Ratione formæ
  - Simplex
    - Recta
      - Analytica quo ad nos.
      - Synthetica quo ad naturam.
  - Composita
    - Circularis
      - Absoluta & solida
      - Imperfecta
        - Maioris circuli
        - Minoris

Diuisio Methodi totius in partes.

Vides quopacto immensam partitionis seriem variè & confuse à cæteris traditam in pauca contraxerim, cui nunc subiungimus alteram totius methodi videlicet in suas partes integrales, prout nimirū in artium quarumcunque inuentione, constitutione, traditione, etiam in propositionum rerumque simpliciter occurrentium inuestiganda natura omnes & circuli & circulorum partes ordine consequantur. Hæc autem anatome totius in partes eò quod circa quæstionum vicissitudinem, circa finem, atque materiem potissimùm occupetur, eorundem sanè vestigia passibus quoque proprioribus legit. Quemadmodum verò in explicanda humani corporis fabrica, vel in cuiusque compagis anatome rudis primùm & cōfusanea totius imago ante oculos subit, quàm in ma-

Anatomica diuisionis ratio.

in maiora ſtatim ſegmenta diſtractam, caput, thoracem, pedes, brachia, minorum paulatim partium numero, vt muſculorum, oſſium, vaſorum, viſcerum, tunicarum, vel vſque ad ſcrupula diſſeramus: ita ſi ſimplex petatur primùm vniuerſæ methodi conſtitutio, dicam in hac totius ideam verſari potiſſimùm ſub facultate ætiologiſtica, ea nimirum quæ circa rei cuiuſque cauſſas occupata, vel in animo vel in natura ſubſiſtentis, inuentionis omnis, traditionis atque iudicij viam penitus elaborat.

Communiſſima totius comprehẽſio in vnitate.

Aetiologiſmus.

Eius formalis ratio ac velut forma quędam intrinſeca magis eſt ipſa ἔνδειξις vel Indicatio, quę nihil ſit aliud, quàm proportionis mediæ atque analogiæ ſignificatio, inter extrema affinia vel repugnantia, vti latiùs paulò poſt deducemus.

Indicatio ætiologiſmi velut intrinſeca forma.

Nũc ſi totius Methodi catholicæ Endeicticæ ſiue ætiologiſticæ (non refert vt voces) rudior quædam ſit facienda diuiſio, ponam ſyntagmatis analytici partem primam, quæ circa quæſtiones practicas occupetur: ſecundam quæ circa problematicas: tertiam atque poſtremam circa quæſtiones de rebus abſtractim conſideratis. Syntagma ſyntheticum habebit ſe prorſus oppoſita via.

Methodi totius ſectio cõmuniſſima iuxta triplicium quæſtionũ ſeriem.

Analyticum ſyntagma.

Syntheticum.

Rurſus ſi totam conſideres methodum, aſcenſus, deſcẽnſus, & conuerſionis orbitæ longè erunt abſolutiſſimæ: ſin partes eiuſdem, erunt & particulatim ſingulis ſui aſcenſus per analyſim, deſcenſusque per ſyntheſim, minoresque circuli, vt ãnte monſtratum eſt.

Conuerſiones orbitæ pleniores.

Orbes particulares.

Propoſita etenim quæſtione quæ de rebus duntaxat abſtractim eloquitur, vt de eſſentia hominis, quantitate, qualitate, vel, vt verbo dicam, de natũra illius vniuerſa per cauſſas atque principia; huius ſoluendæ gratia ipſum reſoluimus in formas duplices, ſyndromen ſcilicet materialem loco materiæ, & formam intrinſecam in materiæ ſinu deliteſcentem, Materiem rurſus duplicem circa quam, ex qua, diuerſas lineas in diſcurrentis longitudine poſituram, reſoluimus in continentes, præcedentes, atque extrinſecas, vnde & à materiali cauſſa paulatim ad effectrices deuenitur. Formalem reſoluimus denuò ad materialis ſimilitudinem, quando & huius occultum numen quod non tam oculis quàm animo concipi potis eſt, in eius vultu ſenſibili protinus eluceſcat.

Idea breuiſſima totius Methodicæ diſcurſionis.

1 Quæſtionis ſimplicis reſolutio.

Diſcurſuũ ſpecies 3. in quæſtione ſimpliciſſima.

1 Diſcurſus in longit.

Pro diſcurſus latitudine ſignorum ſeriem per interpuncta ſingula contemplamur, ſcala velut tranſuerſim altera ad partes prioris ſcalæ ſingulas fabricata, in quarum decuſſatione velut pro totius diſcurſionis altitudine tertiam rationi ſphæricæ propius accedentem propter latè patentes inſtrumentorum circulos exaramus.

2 Diſcurſus in latitudinem.

3 Diſcurſus in altitudinem.

In hoc ſimpliciſſimo quæſtionis genere proportionis indicatio planè ſimplex exiſtit penes habitudinem ſcilicet prioris ad poſterius alterum. Procedit analyſis paſſim ab effectu ad cauſſas atque principia, ſeruatque eidem ſyntheſis ſemper oppoſitam viam.

Proportionis indicatio pro quæſtione ſimpliciſſima.

Analyſis paſſim in quæſt. ſimpl.

Syntheſis.

Sed compoſitior ratio eſt, ſi problematicam quæſtionem libeat expedire: vertitur hæc enim omnis vel circa inſtrumentorum fabricam atque contextus varios, vel circa propoſitionum veritatem deſudaſcit. Reſoluitur propoſitio in terminos ſubiectum ſcilicet & prædicatum, quorum analogia ab ipſo medio deriuatur; extrema rurſus ſoluuntur vlterius, vti & res propoſitæ ſimpliciter extrà alterius termini ſyngamiam.

2 Problematicæ quæſtionis expeditio.

Reſolutio.

 Reſol-

Resoluuntur instrumenta vel vt tota in partes, vel eorum ordo siue contextus in ea quæ mutuo comparantur. Nam si eiusdem generis iuxta analysim præcedent minus communes instrumentorum formulæ magis communes cæteras, iuxta synthesim è conuerso. Si diuersorum generum collatio fiat, ibis analyticè à demonstratione ad definitionem atque axiomaton constitutionem, & hinc ad resolutionem diuisionemque, de quibus singulis particulatim paulò post mentio fiet.

Synthesis & compositio.

Est & huic quæstioni problematicæ sua discursus altera distributio in longitudinem, latitudinem, altitudinem, in simplicissimis singulis propositionum partibus conspicua toties quot ipsæ numero deprehenduntur. Est & vbique analogia consimilis, sed compositior tanto quanto & propositionum termini plures, & terminorum complexus magis est intricatus. Nam tunc non tantum simpliciter quærimus, Quid ipsa sit virtus; sed an verum quod aiunt, summam in virtute felicitatem collocari. Vnde mox virtutem resoluimus in suas caussas atque principia, deinde & felicitatem simili modo, quibus demum mutuò collatis apparet ἀπάθειαν virtutis effectum esse, caussam vero solidæ felicitatis seu summi boni. Hoc igitur velut medio analogiam extremorum continente probamus virtutis & summi boni copulam, dicentes quicquid hominem omni affectus tyrannide quàm liberrimum facit, fons est & cumulus summi boni, Virtus id facit, ergo in virtute summum bonum spectatur. Itaque primùm analogia simplex in singulis terminis caussæ ad effectum scilicet, mox terminorum ad terminos, prædicati ad subiectum in propositione propter caussarum effectuumúe consensionem, idque rursus vel sub nominibus effectus atque principij, vel generis, speciei, differentiæ atque entium rationis.

Discursus triplices etiam in problematica quæstione emergentes.
In longitudinem
In latitudinem
In altitudinem
Maiorum minorumque conuersionum ratio in quæstione problematica.
Exemplum problematicè discursionis.
Iudicatio problematica quæstionis.

De rebus agendis quæstio longè est compositissima: non enim res modò simpliciter spectat, sed & propositionum siue axiomaton ad artem necessariorum compositionem resolutionemque variam, postremò & sympatheian vel antipatheian mutuam inter agens & patiens, inter subiectum actioni subditum, & subiectum alterum quod actioni præficere meditamur. Vnde sanitatem medici finem in agendarum rerum rationes 4. seu formas quadruplices rectè dissoluimus. Primùm, à parte obiecti pathetici in sanitatem, quæ vt præsens adest, tueri debet per agentis formam consimilem, quæque rursus vt absens vel amissa recuperari debeat expulsione affectus contrarij, per agentis formam contrariam, vnde & mox vel pugnæ vel similitudinis primæ & simplicissimæ indicationes oriuntur. Secundò, à parte obiecti principis vel actiui fit altera resolutio in formam seruatricem vnam, similis per similia; & profligatricem alteram, contrarij per contraria, idq; vbiq; penes analogiam non tantum substantiæ, sed, vt dixi sæpius, ipsorum accidentium quoque, quantitatis scilicet, qualitatis, ordinis, loci, temporis. Hæ formæ 4. seu potius finium conceptus rudiusculi in duos ordines rursus secundum longitudinem dirimuntur, formarum materialium vnum, essentialium alterum. Materies duplex vti in quæstione simplicissima resolutionis progressu ad effecti-

3 Quæstionis practica Methodica expeditio.
Quæstionis practica ratio compositissima.
Exemplũ breue discursionis Methodicũ in arte Medica.
Resolutio à parte subiecti passibilis.
Resolutio à parte obiecti passibilis.
1 Discursus prior in longitudinem ab intellectu.

effectricium causarum rationem vsque conscendit, vt non sit necessarium ponere ordines plures, quando & fines habeant interdum effectus speciem, interdum materiæ quoque vel formæ posterioris. Vbi discursum perfeceris per formarum ordines singulos in longitudine ex solo respectu ad idem, ratione scilicet dependentiæ Metaphysicæ, ratione continuitatis in loco, tempore, & similitudine confusanea; mox interpunctis singulis trāsuersim denuò scalam Physicam adaptabis ex signorum intuitu & relatione, quæ secundum idem est maximè dependentem. Postremò πρὸς τὸν χίασμον vtriusque rationalis orbis assurgat instrumentorum agitatione indefinita vtrinque extrema determinans. Vbique sit igitur discursus in triplicem dimensionem, vbique sua synthesis, sua analysis, vbique demum analogia extremorum in medio, tanto sanè perfectior in quæstione practica, quanto hæc cæteras tum structuræ totius ambitu, tum circulorum multitudine supereminеat. Verùm vt demus prolixioris negotij summam, sic ante dicta recolliges.

2 Discursus alter in latitudinē Physicā ab imaginatrice potentia & sensibilibus signis.

3 Discursus logicus ordine tertius à ratione velut in altitudinem serpens. Conclusio.

Summa distributionis ante dicta

SYNTAGMATIS METHODICI DIVISIO PRIOR
ex quæstionum vicißitudine tripartita.

- Methodi vniuersæ ratio ætiologistica, iuxta quæstionum seriem diuiditur vt totū in partes integrales 3.
  - Prima, circa quæstionē de rebus abstractim consideratis. Ea resoluitur in rei examinādæ formas duplices
    - Materiales
      - Ex qua
        - Propiores vt in corpore nostro partes similares.
        - Remotiores vt in corpore humano humores
        - Extrinsecas, vt nobis sunt cibi
        - Remotiss. & effectrices vt elementa & stellarum influxus.
      - Circa quam
        - Partes maiores vt caput
        - Partes mediæ vt oculus
        - Partes minores vt oculi venæ aut tunicæ.
      - Huic discursui in lōgitudinem excurrenti aptantur et reliqui in latitudinē altitudinēque, quorū singulis suus est circulus, sua synthesis & analysis.
    - Formantes atq; intrinsecas
      - Materiei ex qua
      - Materiei circa quā
      - Ex quibus tota forma resultat, ita partibilis ratione, vti materies secundum sensum.

    Ad hanc potissimum indicatio spectat ex collatione prioris duntaxat ad id quod sequitur in rei natura, penes caussalis dependentiæ modum.
  - Secunda circa quæstionem problematicam, quęque res in propositione cōponit. Estque hic duplex resolutio
    - Propositionū, vel axiomaton in
      - Subiectum
      - Prædicatum
      - Quorum vlterior resolutio, vti supra.
    - Instrumentorum dialecticorum
      - Resolutionis
      - Diuisionis
      - Definitionis
      - Demōstrationis
      - Idq; vel
        - Totius instrumenti in partes
          - Demōstrationis in præmissis & conclusione.
          - Definitionis in genus & differentiam.
          - Diuisionis resolut. in genera, species & different.
        - Totius syntaxeos instrumentariæ
          - Instrumentorum eiusdem generis à minus communibus ad cōmuniora.
          - Diuersi generis instrumentorum, vt à demonstratione ad definitionem & diuisionem

    Huc Indicatio spectat ex ipso medio subiecti & prædicati, priorem quoque alteram tacite includens.
  - Tertia circa quæstionem practicā, vbi & resolutio est maximè intricata, finis propositi in rerū agendarum rationes siue conceptus primos
    - Formas à parte obiecti passibilis
      - Formam quæ seruari debet per similia
      - Formā quę propelli debet per contraria
    - Formas à parte obiecti actiui
      - Formam quæ seruare possit vt similis
      - Formāque propellere possit vt oppositionis noīe.
    - Singulę resoluūtur vt prius in ordines duos secundū longitudinem
      - Materiem
        - Ex qua
        - Circa q̄
      - Formam
        - Materiæ ex qua
        - Circa quam

    Huc refer Indicationem analogiæ inter agens & patiens, quæ & priores cæteras comprehendit.

Iudicij vis potissimum in ordinis vtriusque complexio ne consistit.

METHODI CATHOLICAE EX SPECIEBVS antedictis omnibus velut partibus in vnius effigiem comparatæ Syntagma Analyticum.

Ordo Syntheticus ad traditionem accommodatior à principiis ad propositum finem.

Ordo Analyticus ad inuentionem accommodatior à fine vltimo ad prima vsque principia.

Ordo Syntheticus	Ordo Analyticus	
14	1	¶ Effectio vel praxis quælibet. { Conseruatio per caussæ fomiti consimilia. / Impugnatio per morbificæ caussæ contraria.
		Animorũ conuersio ad naturæ archytectricis exemplar.
13	2	¶ Subiecti agentis inuentio similis aut contrarij per caussas.
		Caussarum indagatio in subiecto agente { Via Rationali. / Via Physica. / Via Metaphysica.
12	3	¶ Inuentio proportionis siue analogiæ mediæ inter subiectum agens & patiens.
		Indagatio indicationum ex signis { Subst. / Accid. { Quant. / Qual. / Loco. / Tempore.
11	4	¶ Subiecti passibilis cognitio per suas caussas
		Caussarum inuestigatio in sub. passib. via { Rat. / Phys. / Met.
10	5	¶ Subiecti vtriusque & medij paragogi resolutio in formarum ordines duplices { Materialium / Essentialium { Continentium. / Præcedent. / Extrinsec.
9	6	¶ Finis practici resolutio in terminos 3. { Obiectum agens. / Obiectum passib. / Medium paragogon.
8	7	¶ Finis practici in conceptus varios rerumque agendarum rationes resolutio prima.
7	8	¶ Finis practici conceptus simplicior.
6	9	¶ Axiomaton cognitio per inuent. Med ij.
5	10	¶ Propositionum resolutio in suos terminos { Subiect. / Prædic.
4	11	¶ Scientia rei abstrctim consyderatæ & vt cognoscibilis tantum.
3	12	¶ Caussarum rei abstractim propositæ determinatio { Materialium / Formãtium } proxumarũ. / præcedentiũ. / externarum.
2	13	¶ Discursus circa res abstractim consideratas. { Sub formæ determinatione vel caussæ { Essentialis vt differentiæ proprij generis { quid homo / qualis sit / cur sit. — Accidentalis vt quid sit virtus in homine, quæ magnitudo } — Absque formæ determinatione } vt { an sit } Via vel { Rationali in altit. ope { Demonstr. / Definition. / Diuisionis / Cõpositio. } Relatione circa idem. — Physica in latitudinem ope potiss. { Epilogismi / Empeiriæ } Relatione secũdum idẽ — Metaphysica in lõgit. ope potiss. { Analogismi / Notionũ habitus } Relatione ad idẽ facta.
1	14	¶ Finis conceptus simplicior, rei nimirum vt cognoscibilis tantum.

A B C

A Arcus Discursionis Practicæ cæteros comprehendens.
B Arcus discursionis problematicæ.
C Arcus discursionis realis

Communia partibus singulis in discursione Methodica.

1. Commune est itaque partibus singulis, vsque ad minima scrupula dari quandam ascensus speciem, descensus alterā, peripheriç tertiam: dari inquā analysim, synthesin, & ex vtrisq; conflatū circulum. 2. Cōmune est iterū mēbris præsertim maioribus, vt discurrentis animum trahant quodāmodo in triplicē dimensionem sphæricam, ab intellectu in longitudinem: à sensu & phantasia in longitudinem & latitudinem: à ratione in longum, latum, atque profundum. 3. Commune postremò est omnibus, vt extremorum facta collatione ad inuicem proportionem mediam quærant, & ex causarum cognitione scientiā ex earundem analogia actionis quoque vel effectionis cuiuslibet modum inuestigent. *Digressio ad constitutionem artis vniuersam per Canones 9.* Doctrinam hanc vniuersam digessi in Canones 9. quos quisq; vt semper ante oculos gerat, etiam sculpat in pectore, & pro thesauro circūferat operæprettium duco, posteaquam in illis ante dictorum vltimus scopus & discursionis Cyclognomicæ praxis tota consistat.

ARTIS CYCLOGNOMICAE CANON PRIMVS, DE *finium resolutione in practica quæstione.*

Finium resolutio in diuersissimas conceptiuum rationes.

PRIMVS illorum est, vti conceptum finem qui sese vt simplicem primò, vt vnum atque indiuisum offeret intellectui nostro, ceu formam totius ordinis gubernatricem in particulares alios quàm possit fieri maximè dirigamus, iuxta diuersas idæas in idem vltimum conspirantes. *Axioma ad artē analyticā præcipuè spectans.* Nam quo magis membratim fines singuli in alios discerpuntur, eo & indicationum ordo futurus est explicatior.

Exempli gratia.

Ita in medicina finis simplicissimus est sanitas, cujus vlterior resolutio in respect⁹ animi plures seu diuersas rerū agendarum rationes. Proponitur autē sanitas vel vt

- Tuenda duntaxat, vt in exactæ salubri. Huic assistit indicatio similium per quæ conseruetur.
- Tuenda vna cum præcautione maiori, vt in corporibus neutris. Huic assistit indicatio composita similiū, & contrariorū, magis tamen magisq; declinans ad aliā speciem pro latitudine intēperiei vel sanitatis.
- Tuenda vna cum vt in salubribus.
  - Præcautione ab ingruentis mali noxa.
  - Propulsione intemperiei vel vitij iam præsentis.

  Huic assistit indicatio composita, magis tamen ad contrariorum necessitatem aspirans.

Hic

Hic locus ἐναντιώματα plurima Hipp. & Galeni rectè componit, dum passim asserit, sanos seruari per similia; nonnullibi tamen vt Gal. lib. de Arte, de temp. de sanit. tuenda, sanos foueri contrariis censet. Hippo. lib. de Locis expresse etiam morbos similes curari remediis similibus demonstrauit.

CANON SECVNDVS DE FINIS CVIVSQVE RESOLVTIONE *in terminos tres, Agens, Patiens, & mediam analogiam.*

PRæceptum alterum diremptis finibus in particulares maximè docet vbique proponere obiecti triplicis mutuam necessitudinem. Cùm enim tueri sanitatem & morbos propellere sint actionum species, sitque in singulis necessario quiddam quod agat, quiddam quod patiatur, & tertium vtriusque medium proportionem extremorum in sese complexum; idcirco in quæstione practica faciunda vlterius est resolutio talis.

Obiectorum triplicium comparatio mutua.
Agens
Patiens
Medium

Exempli gratia pro scopo particulari altero:

Vt sanitatem tueamur spectáda sunt obiecta triplicia.
- Obiectum patheticum actioni subditum, in quo seruanda sanitas.
  - Corpus humanum
  - Pars aliqua
- Medium paragogon Proportio materiei actiuę ad passibilem in custodienda sanitate.
  - Hæc est indicationum parens.
- Obiectum ἀρχηγὸν princeps atque actiuum cuius subsidio sanitas tueri possit.
  - Aër
  - Motus quies
  - Affectus animi
  - Repletio, inanitio
  - Cibus, potus
  - Et id genus alia.

Eodem modo in reparanda sanitate & finis alterius cuiusque resolutione procede.

CANON TERTIVS, DE VLTERIORE ANALYSI PRINCIPII *passiui in caussas, & elementa iuxta ordinem discursus in longit. ab intellectu.*

SEquitur hunc tertius Canon ad rationem ætiologisticen magis magisque contendens: primum sanè discursu in longitudinem facto soluit subiectum patheticum, vt corpus humanum, si ars communis inquiritur; vel eius portionem aliquam, vbi de particulari affectione sit disputandum: Soluit, inquam, id omne in caussas atque principia.

3 *Resolutio subiecti passibilis in caussas suas principia & elementa discursu primũ in longitudinẽ facto per intellectum.*

Caussae quadruplices.
Resolutionis in vnoquoque obiecto ordines 4. qui tamen ad duos optumè reducuntur.

Caussæ rei cuiusque sunt 4. Materies, forma intrinsecè magis, extrinsecè verò finis atque efficiens. Sunt igitur istius resolutionis ordines 4. quos tamen in duos contrahimus sub formæ atque materiæ nominibus optime comprehensos: ratio ex ante demonstratis liquidò constat; ipsa enim principia interna maximè & proxima habent & rationem finis progressu quoque resolutorio, ab his paulatim ferimur ad efficientes atque extrinsecas, cùm & omnis efficiens per formam quandam agat, perque materiem.

Materiei indagatio à sensu procinus, sed Formæ inuestigatio ex materie potissimum.

Vnde formarum sint ordines duo, Materialium vnus, qui cum sensui pateat, in essentialium abditarumque cognitionem nos perducit, quarum sanè & ordo & sygygia mutua materiei nuper dissectæ vestigijs semper insistit.

Materies resolutio.

Materies iterum soluitur in eam ex qua componitur quippiam, & alteram circa quam velut locum potissimùm forma commoratur.

Materies circa quam.
Materies organica propior alia, alia remotior.

Materies circa quam heterogenea magis atque instrumentaria est, particulares differentias obtinens primo maiorum partium, inde mediocrium, & tertio minimarum: in singulis rursus quædam ipsius sunt organi velut continentes caussæ & per se, quædam alterius loci, cuius tamen consensu affici possit velut per caussam extrinsecam: quædam postremò proximioris loci extrema inuicem copulantis, tanquam per caussam proximè præcedentem.

Materies ex qua
Materies similares in continentem & remotiores ordine vt resoluantur.

Materies ex qua magis est similaris, minusque cum loci ratione coniuncta, sed ex diuisione temporis particulares differentias sæpius trahit. Primum etenim more caussarum omnium in continentem soluitur ceu materiem proximam, deinde in præcedentem atque remotiorem paululò, internam tamen, postremò in effectricem materiem semotam maximè siue extrinsecam.

Loci & temporis ratio in discursu intellectuali seu Metaphysico præcipuè obseruatur.
Discursus Metaphysici energia.

In singulis denuò ratione temporis ea quandoque distinctio subit, vt alia iam actu incumbant affecto loco, alia remotiora rursus etsi nondum incumbant, immineant tamen. Sed valde cognata est loci & temporis ratio, quandoquidem pari vt plurimum proportione ferantur: vbique verò expendi vtramque plurimi refert, quando illarum intuitu intellectus humanus Metaphysicè, & ad idem facta relatione, primam ferè perficiat rudis suæ discursionis lineam, iuxta partes continuitatis scilicet, & dependentiā rudem, cōfusaneam ratione loci ac temporis. Itaque præbet ille discursus nihil ferè quàm longitudinis indeterminatam viam, velut communes locos & interpuncta, quibus quæcunque scrutari altiùs voles, sisti ac definiri per sensus ac rationis subsidia postulent, simulatq; nimirum sensus phantasmata confusis obuia notionibus ab intellectu media ratio per orbem instrumentarium longè plenissimum in examen prouocarit. Huius Canonis tale Paradeigma damus.

Sit

Discursus primi scalæ velut in longitudinem Epicycli.

Sit nimirū humani capitis totāda salubris cōstitutio, istic à parte obiecti passibilis humani capitis scilicet paulatim resolutio fiet in formarum ordines 2.

1 Formas materiales siue syndromin accidentariam, hæc resoluitur deinceps in
- Materiem ex qua
- Materiem circa quam.

In his omnibus venamur postea formas accidentarias, reperiemus magis in similaribus, figuram & cōpositionem in instrumētariis.

2 Formas essentiales principes atq; formātes. Harum ratio conformis est quoque cum materie, vtque illic per sensum formæ sensibilis, ita hic per totius abditæ formæ per intellectum faciunda partitio est.
- Forma materiei ex qua
- Forma essentialis materiei circa quam

1 CAVSSARVM SYNECTICARVM CLASSIS			2 CAVSSARVM PRAECEDENTIVM CLASSIS		
Continentium Homog. distributio			Contentorum similarium distrib.		
1	2	3	1	2	3
Loci affecti primario partes similares vt capitis caro, os, &c.	Partium copulantium substantia similaris.	Partium connexarū substantia similaris.	Humores actu in loco affecto existentes.	Humores influentes.	Humores influxuri.
Partium maioris compositionis			Partiū minoris cōp. vsq; ad minima		
1	2	3	1	2	3
Partium quæ sunt in ipso capite, vt musculorum, vasorū, viscerum, tunicarum, &c.	Partium quæ connectunt caput cū cæteris, vt venarum, arteriarum, neruorū, tunicarū, deferētiū, &c.	Partiū quæ cōsentiunt capiti, vt hæpatis, cordis, ventriculi, &c.	Partium in ipso affecto loco, vt musculorū partes qui sunt in capite.	Partiū connectētium, vt vasorum copulantium portiones.	Partiū connexarum, vt os ventriculi, &c.
Formæ continentium similarium			Formæ contentorum similarium		
1	2	3	1	2	3
Loci affecti forma similaris.	Partium copulantium.	Partium connexarum.	Humorum actu obsidentium forma.	Humorū influētium forma.	Humorum qui influēt serius.
Formæ particulares partiū inst. mai. comp.			Formæ part. instr. minoris comp.		
1	2	3	1	2	3
Partium loci affecti forma.	Partium copulantium.	Partium connexarum.	Partium in affecto loco particulares formæ.	Copulantium formæ amplius dissectæ.	Connexarum formæ particulares.

3 CAVSSARVM EXTRINSECARUM & EFFICIENTIUM CLASSIS.		
1	2	3
Primi ordinis	Secundi ordinis	Extremi ordinis
Formæ alteratrices, semen parentū, cibi, potus, &c.	Formæ alteratrices elementorum exteriorum.	Celorū influx', vt magnitudo luminis, substantia, qualitas, situs.

Vbique & in his pro resolutione perfecta quærenda erit postea particularis cuiusque substantia, quantitas, qualitas, locus, tempus, &c.

Caussarũ distributio in continentes praecedentes atque extrinsecas ex ante dictis colligitur. Axiomata primaria anologica disciplina.

Sunt igitur tum in materialium ordine, tum formarũ essentialium caussæ quædam continentes & proximæ, aliæ præcedentes internæ, aliæ rursus effectrices extrinsecæ. Continentes caussæ vix aliter ab ipso composito differunt, quàm vt elementum ab eo quod ex elementis constituitur. Vbiq; autem attestantur orta suis principijs,& caussæ effectus indolem præ se ferunt. Vbique rursus sublata caussa proxima & necessaria, effectus tollitur, eadem posita cum necessarijs cæteris poni & effectum ratio dictitabit.

Digressio ad sphaeræ cõpositionem in anima rationali; sumpto initio à Circulis quæstionũ compositissimarum practica & problematica, quos deferentium nomine comprehẽdemus. Rerum etiã simplicissimarum occulta maximè multiplicitas. Pluralitas ordinũ in rer simplicũ resolutione ex occulta illarum multiplicitate effloresceit. Omnes quæstiones ad simplicissimam reducendas. Simplicitas propositarum rerum multiplicitas quo pacto examinetur. Simplex & cõpositum natura quid dicatur. Simplex & cõpositum penes conceptũ animi.

Sed ne vlterius progressuri in ipsum vestibulum impingamus, discutiẽdum est aliud quiddam cuius vt plurimum confusa apprehensio inexercitatos animos ad rerum resolutionem accinctos à primo quoque discursionis stadio remoratur. Nam quòd quæstio practica, iuxta actiuæ formæ atq; passibilis multiplicitatem, plurium quoq; resolutione indigeat, similiter & propositio quælibet iuxta terminorum differentias, notum satis ex antè traditis puto: sed nunc & in rerum quæ considerantur abstractim resolutione simplicissima (sic enim respectu compositiorum cæterarum appellatur) etsi res ipsæ natura sint simplices; iuxta tamen varietatem conceptus in animis nostris, iuxtaq; respectus oppidò differentes, nescio quid sibi occultę propemodum compositionis asciscunt; vnde & eius analysis vel synthesis, cui canones reliqui sint seruituri, non solum ordinès plures, sed & multiplicem faciem nasci oporteat, quæ tamen omnes ad communissimam vnam paucis hisce axiomatibus comprehensam optimè reducuntur.

Siue igitur nudæ res primum, siue connexim in propositione qualibet, eáque vel speculatrice tantum vel practica proponantur; vbique ad simplicissimos tandem terminos, iuxta doctrinam Canonis antecedentis, labi est necessarium. Hic simulatque constiteris, expendendum altiùs, num illud, cuius natura vel ratio vestigatur, simplex sit penes essentiam suam, vel compositum. Num absolutè spectetur penes apprehensionem animi discurrentis, num respectiuè ad alia. natura etenim simplex quæque vel composita res est iuxta varietatem partium, quibus eius imago sensibilis vel species est temperata: sic homo compositum quiddam ex anima & corpore. Iuxta conceptum similiter est & simplicitas & compositio; partim, vt penes ideam vniuersalem pluribus vel paucioribus se communicant; partim, vt formæ quædam in lubrico positæ, ad plura subiecta vel pauciora vel actu, vel potestate denuo referuntur.

Generalis diuisio Rationum qua rerum simplicitas vel multiplicitas obseruatur.

Quin, vt apertiùs loquar, omni simplicissimæ quæstioni subiecta materies consideratur, vel vt particulare quoddam, vel vniuersale. Vtrobique rursus, vt substantia, vel accidens. In singulis demum, vt ad maioris rursum minorisúe compositionis ambitus religatur, quod colligemus in particularibus quidem iuxta sensibilem partium diuersitatem: in communioribus iuxta naturæ vim vniuersalem in plura diffusam, quæ à sensu quidem dispersim tradita, in vnitatem trahitur per rationem.

Præcipuus labor ante resolutionẽ in vestigande rerum occulta multiplicitate.

Erit itaque ante resolutionem vltimam atque præcipuam ille præcipuus labor (cui nunquam exhausti

satis

satis est) vti rem omnem à sensu vel intellectu examines, expressæ an tacitæ quicquam multiplicitatis obtineat; cuius nimirum nomine & resolutionũ series futura sit multiplicior. Facillimè etenim de homine percunctati dictitat sensus; ex anima conflari & corpore: rursum ex plurimis instrumentis corpus. de animali quoque dictat intellectus ipsum ad hominem & bruta promiscuũ; à plãtarum vero vel lapidum commercijs alienum. Similiter de colore docet experientia, multis illum subiectis esse communem, albedinem paucioribus, & quo ad partium compositionẽ compositius est corpus humanum, vel animalis alterius quàm plantæ: structura quoque difformior plantis quàm sit lapidibus atque metallis; & horum rursus non æquè cõpago simplex quàm simplicis elemẽti. [a] Prolixior ergo erit & resolutio hominis, quàm plãtæ secundum partes; multiplicior coloris quàm albedinis; simplicior verò sanitatis quę concernit corpus humanum tantum, quàm quæ & hominẽ promiscuè, & animalia cætera. [b] Videtur itaque ante extremas illas rerum syntheses siue analyses, trina dimensione perficiundas, confusæ quædam aliæ discursuum species partim analyticæ, partim syntheticę; vel circulares etiam incipientibus obuersari; quarum vna sit rudis maximè & omnium prima [1] propter ordinẽ quæstionum; vbi ex quæstione practica in problematicam fit dissolutio; ex hac in simplicissimas alias, vti superius est demonstratum. [2] Posterior propter immersam rebus multiplicitatem sit instituta in quæstione simplici, eò potissimum spectans, vti sciamus de rebus singulis, quàm sæpe pro harum vestiganda natura, fieri debeat discursus ille postremus & perfectissimus in triplicem dimensionem, scilicet cum nexu triplicis scalæ, quarum tractationem omnem à sequenti canone protinus ordiemur: nam hic postremus animorum est ille circuitus inter reliquos antesignanus. Quare & priores hosce circuitus rudes tãtum & confusaneos rectè ministros vel progymnasmaticos distinctionis gratia, vt appelles licet. Sunt enim in istis obscuri tantum ascensus, descensusque characterismi, vias quodammodo ad gubernatricem alteram discursionem præparantes, vnde & suam accipiunt à sensu, suã ab intellectu portionẽ, nonnihil etiam fortassis à Ratione. Sed quicquid per hasce rudes cõuersiones est inchoatum, id sequẽs [3] postrema & princeps excipit, progressuque triplici in longit. latitu. & altitudinem funditus elaborat; sic omnia penetrãs atq; collustrans, vt huic tanquam Phœbeæ lampadi in finitorem altius sublatæ nihil effugiat, nihil istius oculis tectum, nihil in hac natura inferiore dici fingiue imperuium meritò possit. [c] Verũ si fortè dictum obscurius viua tabella melius assequaris, licet tibi velut erraticæ stellæ tres orbes ita connexos depingas in animo tuo, vt sit exterior, velut deferẽs [1] augem primæ & rudi maximè conuersioni adæquata; Interior [2] medius pro secundo circuitu sit, vti excentricus lunæ, vel vt deferens medius, qualis in Homocẽtrepicyclo Solis: Postremus & [3] minimus instar Epicycli corpus erronum maximè determinato circuitu in longitudinem, latitudinẽ, & altitudinem promouebit, vbi tamen nihilominus sui adhuc sunt particulares orbes & circuli. Habet enim vnaquæque conuersio plena suos ascen-

a Quæ quicquã est cõpositius, eo & eius resolutio compositior.

b Conclusio.

Ante discursiones determinatas triplices in longit. lati. & altitudinem confusiores alias præmittendas: quarum hæ quidẽ ad deferentes circulos: illa ad Epicyclũ pertinebunt.

1. Prior circulus cæteris maior seu deferens augis.

2. Circulus eccentrico comparabilis circa rerum simpliciter propositarum occultam multiplicitatem.

Priores orbes in sphæra animi rudes & confusanei.

3. Circulus Epicyclo comparabilis circa determinationes ascẽsus, descẽsusque, & circuitus in quæstione simplicissima.

c Sphæra animi rationalis compositio.

1. Deferens absidem.

2. Deferens epicycli siue eccentricus.

3. Epicyclus.

Partes cõuersionis vniuscuiusque.

Epicycli particulares orbes, de quibus supra obiter dicti est, fusius vero in sequentibus demõstratur

sus atque descensus velut partes & Hemisphæria axe medio interstincta. Habet & orbis minimus particulares alios penes ordinis resolutionem ac compositionem, qualis in illo instrumentorum syntagmate à nobis quoque depicta est supra in calce secundi libri.

PRIMA ET ANTIQVISSIMA CIRCVLORVM COMPOSITIO in Sphæra Planetæ sublunaris seu rationalis animæ.

2. 164. ubi explicatur circuli interni epicycli.

A Ascensus.
A Ascensus.

B Descensus.
B Descensus.

DEFERENS MAIOR EXTERNVS ATQVE CONCENTRICVS.

Similitudinis ratio in Sphæra animi cum planetarum sphæris.

Atque vt demum externus ille & alter interior deferens, ambo vnius Epicycli gratia destinantur; Epicyclo tamen potissimum stella velut carpento insidet: ita & rationalis animus circa priores tantum circuitus hærẽs, nihil adhuc determinatum videt, sed vastam duntaxat machinam internæ alteri minori quidem, sed inter cæteras absolutissimæ conferentem: cum huius tandem solius prҫsidio ex opinionum tenebris, ceu crepusculo matutino in pleną scientiæ lucem sublimis ascendat. De prima igitur & rudi maximè conuersione dictum est fusius sub prima auspicia tertij libri, nunc, vt de succenturiata altera atque ministra interiore doctrinam similiter compendio demus; hæc per tabellam fortassis altius insidebunt.

Prima & cõfusissima cõuersionis ratio primo capite tertij lib. Secunda conuersionis ratio per eccentricum.

Exte-

1. *Exterioris Deferentis Circuitus.*

2. *Circuitus atque extensio deferentis interni siue Eccentrici* 33

3. *Extrema huius circuli excipiunt orbẽ tertium vel Epicyclum trina dimensione plenius distinctum, vt in sequentibus demõstratur.*

Proponitur mundi res vnaquæque per quæstionem

- Practicam & compositissimam, quæ resoluitur in
  - Agens
  - Patiens
- Problematicã quæ resoluitur in terminos duos potissimum
  - Subiectũ
  - Prædicatũ
- Simplicissimã quę res à nexu propositionis paulisper abstractas nonnihil primum vt simplices apprehendit, sed tamen priusquã resoluat plenius, aut cõponat, ascensus quosdam descensusq; medios prærequitat, vt resoluẽdorum ordinũ multiplicitatem in limine deprehendat.
  - Ea res itaque se ingerit primum vel vt
    - Quiddam particulatius: hoc iterũ vel vt
      - Substantia
        - Vt ens rationis merum
        - Vt existens quid in natura
          - Vt pars cõpositi naturalis. vt
            - Materies. 1/2/3/
            - Forma
              - Abstracta /1/2/3/
              - Corpori alligata. /1/2/3/
          - Vt totum compositũ ex materia & forma
            - Similare
              - Minoris cõpositionis /1/2/3/ 1 2 3 / / / /
              - Maioris cõpositionis /1/2/3/
            - Organicũ
              - Minoris cõpositionis /1/2/3/ 1 2 3 / / / /
              - Maioris cõpositionis /1/2/3/
      - Accidens
        - Quantitas
        - Qualitas
        - Relatio
          - Rursus vt
            - Ens rationis.
            - Res in natura existẽs
              - 1 Cum restrictione ad subiectũ determinatum à natura, vt cum de loquendi potestate disseritur soli homini propria
              - 2 Cum restrictione ad subiectũ determinatum dũtaxat vi intellectus nostri qui in arte qualibet vel subiecta cõmunia vi formæ restringit, vel hanc viciffim ratione subiecti. Sic Medicus de sanitate vt homini cõpetit, item de corpore humano vt morbis vel sanitati obnoxium.
                - Minoris cõpositionis
                - Maioris compositionis.
    - Quiddam vniuersalius iterũq; hoc rursus vel vt
      - Substantia
        - Vt ens rationis merum, vt cum de corpore animato disputatur, non vt ad plantas vel animalia pertinet, sed vti genus est subalternum in classe substantiæ.
        - Vti ad res refertur in natura existentes
          - Minoris compositionis, vt cum de animali quæstio fit.
          - Maioris compositionis, vt cum de corpore.
      - Accidens
        - Quantitas
        - Qualitas
        - Relatio sub qua &
          - Actio
          - Passio
          - Situs
          - Habitus
            - Rursus vt
              - Ens rationis merum
              - Vti ad res refertur in natura existentes.
                - 1. Cum expansione ad subiecta plura intercedente exceptione per intellectum.
                - 2. Cũ expãsione ad subiecta plura prout natura permittit
                  - Minoris compositionis rursum.
                  - Maioris compositionis

Circum-

Circumfer nunc oculos animumque in partes singulas à primis ordinibus vsque ad postremos; sic enim ista digessimus, vt quæ sint minùs cōposita, quæque ex resolutione in longitudinem pauciores ordines trahant, eadem huic tabulæ sint & secundum naturæ ordinem prima. Nam etsi alioqui posterior sit forma suo subiecto, illam tamen hic proponimus non absolutè, sed cum respectu ad subiectum cui inhæret; vnde & eius consideratio respectu præcedentium quiddam est compositius naturæ posterius, etsi fortasse prius quo ad nos, notitiamque confusam. Simplicioris itaque resolutionis est omne particulare quàm vniuersale, simplicior substantiæ resolutio quàm accidentis, simplicior in parte quàm toto; & inter res integras, quicquid structuræ minùs cōpositæ est, illo quod plures obtinet partes integrales. Rursus in accidentium genere simplicior ad resolutionem quantitas qualitate, & relatione qualitas; quodq; à natura restrictum est ad particulare quippiam, quàm quod ab intellectu nostro. Ergo vt particularem in singulis methodum assequare, (cuiusmodi verę illius atque postremæ velut vmbræ sunt quædam siue pręludia) in naturis particularibus primū, quod ad indiuidua spectat, isthæc doctrinæ nullius vt subiecta sunt æstimanda propter infinitudinem, quæ omnis in speciem est contrahenda, priusquam de illis ex arte quippiam statuere valeamus. Nam etsi de illis maximè intercidat quæstio, scito hanc omnem fieri ex duplici causa, vel nimirum, vti omnis sunt inquisitionis exordia: (iuxta sententiam summi Philosophi, qui rectè idcirco doctrinam quamlibet à sensu vult auspicari, tāquam qui prior sit multò & familiarior nobis quàm intellectus; etsi in illa cōuersione vltima propter theatri fabricam, prior quodammodo futura sit tempore, operatio mentis quàm sensus aut phantasmâton) vel spectantur res singulæ, vti illarum gratia tanquam vltimi finis doctrina vniuersalium inuēta sit primum tradita, & constituta. Contemplatio enim quælibet circa communia est, actio circa singula; & vt ab vniuersali idea procedens traditio in particularia terminatur, ita & à particularibus ad communissima primum catholicæ methodi solidęque inuentionis auspicium aduersam orbitam rapit. Sed vti nec pūctus lineæ pars est, vel superficiei linea: (cùm sint principia tantum vel fines) ita nec communissimum genus, nec singulare quippiam in arte nostra, vt discursionum pars est (quanquam illius ambitus omnis his velut columnis vltimis atque limitibus comprehendatur.) Mirandum est attamen quopacto in ipsis quoque discursionum exordiis diuersa isthæc principia ludant, varientq; vices sensus & intellectus, hic rerum communium magis & abditarum, ille sensibilium prius & singularium. Proinde conandum est ante omnia, siue scientiam tradere, siue inuenire sit animus, vt sensus habeamus instructos vsu rerum & experientia: intellectum verò principiis tum à natura insitis, tum studio multo atque exercitatione sedula comparatis; his enim velut pedibus nixa est omnis doctrina & institutio; quorū si alterū demas, totius syntagma ruere protinus velliq; à fundamento sit necessariū. Quare & vias regias appellat Galenus non malè, etsi vt diximus, non tam sint viæ quàm viarum limites siue au-

spicia

Præcepta secundæ conuersionis per Eccentricū orbem ex antecedente tabula.
Forma.
Materies.
Particulare.
Vniuersale.
Substantia.
Accidens.
Pars. Totum.
Quantitas.
Qualitas.
Relatio.
A natura restrictum.
Restrictū ab intellectu.
Particularis omnium Methodus circa discursionē in orbe Eccent.
Circa indiuidua Quæstiones de singularibus maxime & indiuiduis duplici ratione suscipiuntur.
1. Quo pacto omnis doctrina à sensu exordiū trahat.
Quopacto in Epicyclo prima discursionis momēta ab intellectu trahantur.
2. Singulariū cōsideratio finis est vniuersaliū, & particularis Methodus Methodi communioris.
In singulis primorū orbiū tertiæ animæ partes vicissim quod sui est muneris exhibere.
Quid ante discursum omnem maximè sit faciendum.
Sensus instituendus sensibilibus simulachris.
Intellectus principiis confirmandus.
Ratio in discursibus exercitanda.
Viæ Galeni regiæ.

ſpicia prima;quibus ſi noſtra acceſſerit facultas Cyclognomica,ad veritatis inuentionem nihil quod deſideres vltra eſt. Scandẽdum eſt itaque à multis particularibus paulatim ad vniuerſalem ſpeciem,priuſquam vlla cognitio in animis ſtatuatur. Nam cùm Platonem videris ſanum,& Socratem ſanum;idẽque de pluribus aliis eiuſdem ſpeciei,mox ſanitatem quandam communiorem in animo fabricamus, cuius ſit ſpecies in apta partium cõſtitutione in actionum integritate collocata;ad quam denuo cùm intuemur tectè per deſcenſum ad ſpeciei eiuſdem particularia cætera,colligimus,velut per ſyntheſim;quãdo ſit ſanitas in Achille,& Hectore,& Vlyſſe. Similiter cùm hominem ſanum videris,& equum,& canem,ordine reſolutorio ad ſanitatem communiorem incedimus;quatenus ſcilicet animali competit: conuerſimque per ſyntheſim ex ſanitatis intuitu,quæ cunctis animalibus tanquam communis inuenta eſt, iudicamus de aſini ſanitate,leonis,aut vrſi. Vides hic ilicò obſcuram quãdam in foribus ſyntheſim,obſcuram analyſim,& vtriuſque conuerſionem mutuam. Vides & miſturam ſenſus,rationis,& intellectus, vnà cum orbis inſtrumentarij velut ſubnaſcente typo. procedit enim à ſenſu potiſſimum imperfecta quædam deſcriptio cum reſolutione & epilogiſmo;ab intellectu notionum expreſſio rudis cum diuiſione & analogiſmo;à ratione denique epilogiſmi & analogiſmi in vicem adhuc turbara conuerſio. Hæc ſi probè perceperis,parua in ſequentibus eſt difficultas. Nam vt ſubſtantiarum genera percurramus: quod ſi proponitur ens rationis merum,nulla fit reſolutio: vt cùm de homine quæritur vti quid ſpecialiſſimum. Non enim tunc eius ſunt veſtigandæ cauſæ, vt eſt in natura,ſed vt habet in ſubſtantia locum;vnde & rationalis tantum eius fit diſſolutio,vel compoſitio iuxta reſpectum ad inferiora indiuidua vel genera ſuperiora. Idem de communioribus eſto iudicium;ſiue de accidentibus rurſum, ſiue rebus per ſe ſubſiſtentibus mentio fiat. Pars compoſiti naturalis,ſi materies tantum eſt,reſoluitur ſolum in magnitudinis partes, quibus continua eſt, & ab intellectu concipitur. Formæ quoque ſimpliciſſima eſt reſolutio in partes quaſi extenſas iuxta ſubiecti materialis quantitatem: nam etſi propriè ſit indiuiſa,ſic tamẽ velimus nolimus imaginatione cõcipitur; vt queãdmodum totius organi ratio ex multis partibus probè coagmentatis inſiſtit;ita & forma vnica ex particularium formis innumeris abſoluta;atque vt ex potẽtia materiæ perfectio naſcitur (quam iuxta Phyſicos actus totius ſiue ἐντελέχεια concomitatur: ita ad notionem ſyndromis materialis ex reſolutione deprehenſam) vis quoque formæ interioris extenſione in plura diuiſibilis elucceſcit. Habet & præter hanc,diſſolutionem alteram in cauſas priores & elementa; cuiuſmodi facilè ex illo aceruo primarũ claſſiũ 3. potiſſimũ verò ex metaphyſicis eruetur. Totum compoſitum ex forma atque materie, ſi heterogeneum eſt,ſolui in diuerſa primum organa debet;& horum rurſus vnumquodque in ſimilaria. Si, quod inquiritur,ſimilare tantum eſt,maiores duntaxat partes in minores ſoluuntur,vel vſque ad externa principia & cauſas omnium primas, annectitur rebus inſtrumentariis ſubdiuiſio quædam ſecundum differentias loci,ſed ho-

Confuſa aliis diſcuſſionis circulus à particularibus ad vniuerſalia, & ab his rurſum ad particularia.

Vbique characteſ aſcẽſus deſcẽſus atque circuitus, vbique Analyſis ſyntheſis per intellectum ſenſum & rationẽ.
Epilogiſmus.
Analogiſmus.
Diſcuſſionis per Eccentrici vtetiis exegeſis.

1. Ens rationis quo modo inquiratur.

quid sit considerare sub nom̄ entis rōis 1.40

2. Materiei nuda reſolutio.

3. Formæ reſolutio iuxta materia extrinſecã facilis.

ἐντελέχεια.

4. Totius compoſiti reſolutio.
5. Organicarũ partiũ reſolutio.
6. Similarium reſolutio.
Locus & tẽpus.

mogeneis ſecundum tēporis interualla,de quibus poſtea. Omnis itaq; ſpecierū analyſis vel eſt vti totius in partes & elemēta , vel vti effectus in cauſas ſiue principia.

7 Formarū accidentalium reſolutio.

Formarum accidentalium reſolutio propter reſpectum quē ad ſubiecta reſidem ſeruant,magis quoque cōpoſita requirit,& ordines plures, ſubiecti ſcilicet primum,quando nimirum iuxta illius extenſionem hæc omnis ſit diſtributa,nec contēplari quantitatem vllā abſque materie , neque figuram aut qualitatē abſque ſubiecto poſſis;niſi vim feceris rationi per intellectū.

8 Quantitatis reſolutio.

Quantitas omnis in magnitudinis partes eſt diuiſibilis,numerus in diſcontinuas, in continuas linea,corpus in ſuperficies.

9 Qualitatis reſolutio. Qualitatis à natura reſtricta.

Qualitas quod ſi à natura ad vnam ſit ſpeciem inter ſubſtantias determinata,iuxta illius imaginem diuidi variéque componi debet,vt cum loquendi ridēdíue facultatem excutimus , quò huius reperias cauſam,diſſolue humanam ſpeciem,ac deinde perluſtra partes ſingulas,iuxta diſcurſum dimenſionis triplicis quam mox trademus. Nec defuturum puto vnde & cauſam rei & veritatem methodo conſequaris.

Qualitatis reſtricta per intellectum.

Quod ſi tute ipſe formam reuinxeris,vt fere in artibus ſolet,ſoluenda eſt forma pro eius ſubiecti natura,cui hanc alligaris; vt cum ſanitatem retuleris ad corpus humanum,non eſt quod brutorum corpora ſeces , niſi quatenus ſimilitudinem mutuam vſus in vtriſque docuerit.

10 Relationum Analyſis compoſitiſsima.

In relationum indole veſtiganda non tenuis labor , oportet enim reſolui & id quod eſt,& alterum cuius id eſſe dicatur. Hæc rurſus ſi ſolum ſint entia rationis , vt patris ratio vel filij , in res rationis quoque diſſoluitur : ſin ita concipitur vt in natura ſubſiſtat , quemadmodum actio omnis vel paſſio,tum quia actio fit ex agēte in paſſum, eademque vel in contiguum,vel medio diſtans,hic ſtatim paſſibilis rei faciunda eſt reſolutio,mox & ipſius agentis,ſæpe adeò ipſius medij; quod vtrumque cum diſſidet , intercedit. In ſingulis ſpectāda eſt propter dimanationem quadruplicem,primò formarum vis quæ actioni præſidet,deinde ſpirituum quorum vehiculo ducitur,propter vtrumque ſyndromis materialis totiuſque ſubiecti ſenſibilis, ex cuius φαινομένοις ſcilicet interior illa ſe manifeſtet.

Exemplū reſolutionis in viſionis veſtigandis cauſis.

Vt cum de cauſis viſionis & rebus opticis diſputatur , reſoluendus eſt oculus in partes ſimiles atque diſſimiles;ſimiliter & lucidū omne vel coloratum in differētias ſuas, poſtremò & elementum intermedium vt aër vel aqua. Vbique ferè illa concurrent quatuor expendenda in agente colorato vel lucido : primum vis diſperſiua radij viſus,vel eundem recolligens;deinde & ſpiritalis quædam aura pertenuis;poſtremo & denſitas vel raritas,quædā æquabilitas vel inæqualitas, cum ſubiectæ ſubſtantiæ materiali effluuio , quale tamen in omnibus Phyſici non admittunt. In oculo quatenus patitur ſpectanda eſt viſus potentia , ſpiritus quoque ab organo ſuo ad analogiam immutatus,qualitas organi & ſtructura vniuerſa. In aëre ſimiliter ſpectanda vis inſita primum , deinde & aſcititia,motuſque & poſitiones atomorum ad explendum vacuum ; quorum omnium proportionibus adinuentis natura totius actionis confeſtim & paſſionis emerget. hæc de rebus hactenus ſub nomine minùs communi.

11 Vniuerſaliū reſolutio.

Lōge iſtarum methodus eſt intricatior,quando vniuerſalis propoſita quæſtio eſt,& iam non de ho-

de hominis natura solius sed animalis,aut corporis; non de sanitate solius capitis vel lateris,sed totius molis: vel etiā nō hominis tantū, sed & animaliū cæterorū. Nā prout vnumquodq; cōmunius in animum subit,eò in plura est dissoluendū,iuxta nimirū particulares ambitus in toto genere cōprehensos. Sit enim qui medicinā struere vel à fundamēto velit,finis illi est sanitas, prout illam in humano duntaxat corpore tueatur: id corpus quia vnius in sing ulis est speciei,vna tantum resolutione indiget,totius in partes atq; principia; ad cuius symmetriā postmodo & formę extēsio sit aucupāda,tā quæ naturę indigena est,quàm qualis iuxta finiū diuersitatē à discurrente artifice inter aduenas assignatur. Interim quia in specie vnaquaque propter structurā sensibilē cōpositio reperitur,ideo & species respectu partiū vt quiddā cōmunius se repræsentat: quare & de sanitate vel morbis humani corporis cōmunis est cōsideratio, particulares alias ad inuentionē sui prærequirens,primū in partibus cōpositionis,deinde & in pluribus indiuiduis. Itaq; minoris resolutionis est quæstio de morbo capitis,vētris,aut splenis,quā si totius corporis affectiones recensere sit libitū;hic enim cunctarum partiū resolutiones sunt faciundæ, illic paucarum vel vnius tantū. Similiter in Ethica disciplina,si quis de sola fortitudine disputarit,virtutem hanc vnicam in membra diducet: sin totam eius philosophiæ partem velit absoluere,non de vna fortitudine tantum , sed & de temperantia , æquitate contendens,tot resolutionum ordines voluet,quot sunt virtutis illius species de qua suscepta est disputatio. his enim à sensu collectis accedit rudis descriptio cum epilogismo , quibus obuius intellectus ex axiomatibus paucis per diuisionem & analogismum totius negotij subobscuros circuitus ducet,vt & particularis doctrinæ & vniuersalis idea crassiuscula protinus efflorescat. Cuius illa potissimum amussis & regula est. Quod si ex particularibus aliquot in vnitatem collectis imago quædam doctrinæ siue naturæ communioris exurgat,quæ deinceps reuulsa ad res inferiores cæteras vultum non immutet,ea constans est,legitima,& à veritate indiuidua hāc tuto amplectimur. Quod de substantiis communibus dictum est , eadem serie ad accidentia referatur. Aptandi sunt enim tot resolutionum ordines passim, quot subiecta sunt numero, quibus proposita forma vel per naturam , vel per intellectus arbitrium alligatur. Omnium itaque quæstionū illa est simplicissima,quę pro infima specie substātiæ cuiusque suscipitur;præsertim si de parte eiusdem vel principio solo. Compositior est è diuerso de accidentalibus rebus, præsertim propositis sub notione cōmuni. Sed longè cōpositissima etiam inter quæstiones de rebus nudis,quæ relationē euidentē sibimet implicarunt , quarūq; natura nō absq; extremorum differētium cōparatione perdisci solet. Quod si doctrinæ iam traditæ,exēplum viuidius voles,huius paulisper nostræ inuētionis primordia contēplare;quia etenim pro doctrina ordinum resoluere potissimum atque componere doceamus , vtrumque hoc genus scrutamur ilico tanquam ex materiæ sinu; quare & hoc capite is fuit præcipuus scopus , vti

Medicinā à fundamento quopacto per methodū extruamus ipsa se primū per circulos ampliores.

Moralis doctrina inuentio per eandem methodum paret ideam rudem adhuc & vniuersalem.

Amussis inuentionū præcipua.

Conclusio summaria ad quā spectat potissimū totius Eccentrici resolutio

1. Simplicitatis & multiplicitatis ordines inter quæstiones de rebus abstractis dandos.

2.

3.

Probātur eadem per huius artis Cyclognomica inuentionem.

demonstraremus quàm multæ eorũ sint differẽtię,quæ vel analysi,vel synthesi sese obnoxia fateantur. Illis repertis ascensu descẽsuque confusaneo primum, deinde magis magisque determinato, per plenioris Methodi triplicem viam, iuuantibus sensu, ratione, & intellectu. Dedimus & modos particulares singulis, numerumque & ordinem, quibus pro naturæ vultibus variis variè resolui & colligi possint.

CANON QVARTVS, DOCENS EXPLORARE IDEM SVBIE-*ctum paßibile, iuxta discursum Physicum, in latitudinem magis ab imaginatrice potentia profluentem.*

Discursus Physici ratio in latitudinem Epicycli, virtute potentiæ imaginatricis potissimũ, per sensibilia simulachra Classes prædicamẽtales vel categoricas discursus physico maximè conuenire; vel classes entiũ Metaphysicas discursus ab intellectu.

NVNC vt à duobus orbibus, quos tantum velut ministros ac deferentes fecimus, ad integritatem principis sphæræ vel epicycli vlterius procedamus; pro Canone quarto prædictis ille subiungitur; vt omnẽ discursus in longitudinẽ exporrectã scalã, transuersa quadam altera velut in latitudinẽ, interstinguamus; viãq; signatam cõceptu metaphysico per signa fulcemus sensui manifesta: horũ collectio est omnis ex illo aceruo Generum decẽ, Græci Categorias vocãt. Est ergo & hæc discursio prorsus ætiologistica, quando ad causæ effectusq; notitiã feratur omnis, velut vltimũ scopum. Eius coordinatio nihil est aliud, quàm similiũ ac dissimilium signorum ad causæ abditæ notitiã bellè instructus exercitus. [a]Vis formæ interioris sola ratiocinatione colligitur, ducta quãdoq; à formis insensibilibus, cæteris nunc remotis, nunc propioribus: quarũ tamen omnis prior inuẽtio ex sensibilibus formis elicitur. [b]Formæ materialis examẽ à sensu fermè depẽdet, nisi cùm à posteriori ducere argumentum voles, ex formæ scilicet intrinsecæ necessitudine. [c] Sũmatim verò materies materiẽ indicat, forma formam: forma materiẽ; materies formã; facta relatione potissimùm secundum idem genus, speciẽ: effectum, causam: subiectũ, accidẽs: nã & quãtitas prioris, qualitatẽ posterioris insinuat, vel è cõtrà: similiter & qualitatẽ qualitas, locum locus, & sic de cæteris. contraria passim cõtrariorum siue pugnãtium, similia similium sunt argumẽta. Ostẽdit vbique vel causa effectum, vt pater filium: vel effectus causam, vt filius patrem: vel causa eiusdem effectus causam, vt materies formam; parentis qualitas, seminis qualitatẽ; vel effectus effectum eiusdem causę, vt fratrem fratrẽ inducat; vt principum dissidia, per parelios; seditiones populares, per terræmotus, & inundãtum fluminum impetus portẽduntur. Omne itaque signum vel à causa est, vel ab effectu; à cõcausa vel effectu eiusdẽ causæ: à causa rursus vel propinqua vel remotiore; similiter ab effectu vel proximo vel posteriore; in singulis ducitur similitudinis dissimilitudinis ratio ex aliquo generũ decem, substantia, quantit. qualitate, &c. Similiter & signatorũ aliud est causa vel effectus; cõcausa vel effectus eiusdẽ caussæ; & horum effectus cùm significatur, vel formalis vel materialis existit: causa quoque significata per effectum vel aliam causam vel forma est, vel ipsa materies.

a Forma indagatio Physica.

b Materialis formæ examen Physicum.

c Sũmaria ratio discursus Physici. Signorum signatorumque rerum variæ partitiones.

Signorũ genera.

Signatorum genera.

Signa

1 Signa sunt
- Caussae
  - Caussarum
  - effectuum
- Effectus
  - Caussarum
  - effectuum

eiusdem ordinis
diuersorum ordinum

2 Signorum igitur aliud est
- A prioribus quo ad naturam ferè. Hinc indagatio alia est
  - Effectus per caussam coniunctam
  - Caussae antecedentis, siue sensibilis magis per caussam coniunctam, aut magis intrinsecam
- A prioribus quo ad nos, siue à sensibilibus ad illa magis occulta. Hinc indagationum alia est
  - A caussis praecedentibus significe praeteritis.
  - Ab effectibus

- Ex habitudine rerum priorũ & extrinsecarũ maximè.
  - Parentum
    - Natiuitatis
    - Educationis
  - Patriae & loci
    - Natalis
    - Educationis
  - Temporis
    - Aetatis
    - Anni partium.
    - Constitutionis praesentis
- Ex habitudine proxima quae & ex antecedente colligitur velut signo, estque vel
  - Insita
  - Acquisita
- Concurrentibus & magis complicatis, praesertim quo ad tẽpus.
  - In eodem ordine tẽporis
  - In naturae ordine
  - In ordine vtriusque
  - Propriis & pathognomicis Vt sunt
    - Facultates
    - Proprietates
    - Actiones
    - Substantiae rudimenta
  - Cõmunibus Vt sunt
    - Quantitas,
    - Qualitas,
    - &c.
- Concomitantibus tempore vel natura.

Vbique spectatur analogia
- Substantiarũ
  - Differentiarũ
  - Proprietatum
- Accidentium
  - Quantitatis
  - Qualitatis
  - Ordinis
  - Loci
  - Temporis

Hinc indicatio simplicissima

In hac tabella totam vides latenter inclusam caussarum omnium atque effectuum seriem, sub nominibus signi atque signatae rei: quam rectè Galenus pro morborum indole perscrutanda, ad ternarium visus est redegisse; dum ait, signorum seriem, partim ab excrementis trahi, siue substantiarum rudimẽtis, (quorum rursus quantitatem, qualitatem, tempus, & habitum contemplamur) partim ab actionibus, partim denique à passione vel passibili qualitate. Sed loquitur potissimùm de significatione ab effectu & symptomatibus: Nos verò transuersam scalam totius ordinis interdum sic exarauimus.

Signorum partitio per Galenum in ternarium redacta.

A { Forma / Propr.
B { Magn. / Num. / Ordo, &c.
C { Nat.pot. / Habitus, &c.
D { Magn. / Num. / Locus, &c.
E { Hab.Disp. / Nat.pot.Im. / Pass.pass.qu.figura.

1 Subst. { I { Differ. / propriet.
2 Quātit. { H { Magn. / Num. / Locus situs / Tempus
3 Qualit. { 1 / 2 / 3
4 Substantialis dimanatio.

2 Quāt. { G { Magn. / Num. / Ordo locus / tempus
3 Qualit. { F { Hab.Disp. / Nat pot. / passib qu. / Figura.
K A formis accidentariis principiorum præcedentium.
{ 2 Similarium / Instrumentariorum
{ 2 Similarium / Instrument.

Circa tabulæ centrum illorum series statuatur quæ vel concaussæ in eodem ordine videbuntur; vel effectus eiusdem caussæ.

Ascensus, descensus atque conversio in scala physica. Alia signorum deductio circulare primo magis effusa.

Vbique est rursus quidam circulus, quædam synthesis, quædam analysis, quæ cuncta ex ante demonstratis facilè colliguntur. Vel si eiusdem scalæ physicæ figuram magis explicatam voles, formam essentialem, cui vestigandæ potissimum labor omnis incumbit, signorum medio tanquam centrum collocabis; cui sanè signorum ordines ductos à circumferentia vndique sic explicabis.

Ordines

Ordines signorũ ad res significatas gemini referuntur.

Priores & manifestæ in sinu materiæ à sensu magis

1. Primum effectuum concomitantium.
   - Vt extremẽtorũ & substantialium defluuiorũ: Quãtitas, Qualitas, Modus, Locus, Tempus, &c.

2. Affectionum complicatarum series.
   - Vt rerũ: Continentiũ, Contentarum, Impetum faciẽtium — Quant., Qualit., Locus, Tẽpus, &c.

3. Signorum præcedẽtium vel à rebus extrinsecis desumptorum.
   - Vt rerũ alterantium: Naturalium, Præter naturã, Neutrarum — Subst., Quãt., Qual., Locus, Tempus.

Occultiores in sinu formæ substantialis per rationẽ magis innotescunt.

1. Effectionum ordo ex essentia defluẽtium vt facultates, proprietates & actiones: videntur & figuræ nõ procul hoc ordine semouendæ.
   - In his spectamus et: Quantitatẽ., Qualit., Ordinem., Modum., Tẽpus, &c.

2. Formæ intrinsecæ essentiam maximè constituentes. Ad has tanquam ad centrum signa vndique referuntur, quanquam & à prioribus naturæ potest hæc esse effectibus cæteris vel signi loco.

3. Formæ symmetricæ principiorum præcedentium & extrinsecorum, essentiales tamen, quæ vti in materialibus formis extrinsecis tanquam in gremio resident, ita & ab illis insinuantur proximè.

Hæc rursus in arte nostra vel sunt: Salubria, Insalubria, Neutra — vel — Necessaria, Pathognomica, Non necessaria.

CANON

CANON QVINTVS, CIRCA IDEM PRINCIPIVM PASSIVVM *diſcurrere in altitudinem docens filo magis logico, & à rationali facultate deprompto.*

Diſcurſus tertius & rationalis à rationali vi potiſſimum in altitudinem Epicycli propagandus per rationales claſſes atque diſcurſuũ ſeminaria prima

SEd cùm ab intellectu ſubobſcuræ ſint notiones, ſenſus quoque ipſius & phantaſiæ ſpectra fugacia; idcirco ab illorum ſæpius perſonata ſpecie, nunc à vero diſtrahi mentem, nunc in errores præcipitem labi, eſt neceſſarium: quandoquidem omnes in eo potiſſimùm peccant, dum ea quæ præcedunt, & quæ conſequuntur, facilè vident; poſtea & à ſucceſſione ſecundum locum, vel tempus, vel formę fallacem ſimilitudinem, dependentiæ quoque neceſſitudinem ilicet augurantur: proinde & effectum reijciunt in non cauſſam velut cauſſam. Quare diſcurſionibus antedictis ſuccedens ratio, infida phantaſmata ſenſus componit notionibus illis infuſis ab intellectu; & inſtrumentorum circulo, tanquam dimenſione tertia in altitudinem prorogata, Methodicam ſphæram luculenter abſoluit. Circumuoluantur inuicem & promiſcuè ſeſe contingant orbes 4. Primus exterior quadruplicia confetat, vt ſunt diuerſi generis inſtrumenta, reſolutionem, diuiſionem, definitionem, demonſtrationem: Sub hoc inferior circulus eiuſdem generis inſtrumenta componat differentia penes magis minuſúe commune: Interior tertius eorundem partes maiores minoreſque diducat: Quartus & intimus compoſitionem variam, quæ vel ab intellectu in ſingulis eſt ſub principij ſcilicet atque effectus habitudine, euidenter expreſſa vel à phantaſia ſub nominibus ſigni atque ſignatæ rei, vel demum à ratione media ſub nominibus entium rationis, generis ſcilicet, ſpeciei, differentiæ. Horum origo particularis atque ſublimior paulò ex antecedentibus liquet; quare nec amplius immorabor. Cogitabis interim in circulis ſingulis ſuam rurſus conuerſionem, ſuam ſyntheſim atque analyſim; quorum differentias facilè ſcies, ſi illa quæ de notioribus quo ad nos, quoque ad naturam ſint tradita, plenius addidiceris.

Indeterminatas diſcurſuum rationes in Epicyclo per intellectũ factas, & vim phantaſticam abſoluit Logicus hic diſcurſus in altitudinem. 1 Diſcurſus Logici ratio & eiuſdẽ orbes 2 3 4 particulares 4.

Vide claſſium primam conſtitutionem, deinde & Tractatum de Relatione Methodica.

Aſcenſus deſcenſusque & circuitus norma in ſcala rationali.

SCALA

SCALA ITAQVE RATIONALIS IN EPI-
cycli altitudinem fabricanda sculpi hoc modo potest.

1 Resolutionis. Diuisionis. Definit. Demonstr.

2 Resolutionis. Diuisionis. Definitionis. Demonstrat.

3 Resolut. Diuisionis. Definit. Demonstr.

4 Resolut. Diuisionis. Defiait. Demonstr.

5 Resol. Diuisionis. Definit. Demonstr.

6 Composit. Diuisionis. Defin. Demonstr.

7 Resol. Diuisio. Defin. Demonst.

8 Compos. Diuisio. Definitio. Demonst.

9 Comp. Diuisio. Defin. Demonst.

De particularibus instrumenti cuiusque Methodis dicere hoc loco vel superuacuum est, abundant enim his ipsis Dialecticorum scholę, pleni sunt omnes libri, plenę doctrinarum leges atque artificum monumenta, & nos de demonstratione nonnulla adiecimus in fronte secundi libri. Vt tamen excipiam quantum sit pro compēdio satis, breue hoc diagramma pro instrumenti cuiusque caussis lustrare non dedignaberis.

Instrumentis singulis sua particulares methodi à dialecticis magis sunt accipienda.

TABVLÆ PARTICVLARIS METHODI PRO INSTRVMENTIS SINGVLIS.

2; 21.

- Instrumētis singulis non minus quam cōpositis naturalib' sunt suæ constitutrices caussæ 5.
  - Resolutionis, quæ ab aliis compositio certius appellatur
    - Finis
      - naturam dispersam atque ex diuisione multiplicem in vnitatem colligere, vnde & categoriæ huius & classes discursionum cæteræ inuentionis suæ momentum primum obtinuerunt.
    - Materies seu partes
      - Genus in quo colligitur
        - Generalissimum.
        - Subalternum.
      - Species quæ colligitur
        - Infima.
        - Subalterna.
      - Differentia vel forma essentialis, per quam collectio fit.
    - Forma
      - Modus
        - 1. Ascēsus à particularibus dispersis ad vniuersitatem.
        - 2. Collatio subalternorum in superius
        - 3. Status in communissimo genere vel principio.
      - Lex diuisionum legibus opposita passim.
    - Efficiens
      - Intellectus
        - hinc collectio metaphysica effectuum plurium in idem principium, sub nominibus principij & principium habentis.
      - Ratio
        - hinc compositio vera vel resolutio rationalis, specierum in genus, indiuiduorum in speciem sub nominibus scilicet entium rationis.
      - Phantasia
        - hinc collectio accidentaria plurium vel subiectorum vel accidentium in idem commune, sub signi & rei signatæ nomine.
    - Exēplaria
      - Metaphysicum
      - Rationale
      - Physicum
      - Quæ & cæteris instrumentis & earundem collationibus mutuis communium promptuariorum instar inseruiunt. — et a ... et seq. 27. 5
  - Diuisionis, quā rectiùs dissolutionem cōmuniore vocabulo dices
    - Finis
      - naturam in vnitate multiplicē (est enim multiplicitas duplex continens & contēta) membratim discerpere tum innotescat.
    - Materies
      - Genus quod diuiditur, & magis commune.
      - Species vel minus commune in quod dissolutio fiet.
      - Differentiæ per quas fit diuisio
        - Diuisiuæ generum.
        - Constitutrices specierum.
    - Forma
      - Modus
        - 1. Descensus à genere ad speciem per differentiam diuisiuam.
        - 2. Constitutio specierum per differentiam constitutricem.
        - 3. Diuisio rursus inferiorū vsque ad statum in specialissimis.
      - Leges ex Platone
        - 1. Pro vitando excessu, ne quid nimirum sub membrorum aliquo lateat extra generis rationē huius gratia curandum
          - Vt differētiæ sint oppositæ, ac proinde duæ, vel ad binarium faciles vt reducātur.
          - Vt vltra specialissimam speciem minimē proueharis.
        - 2. Pro vitando defectu, ne quid sub generis ambitu sit sub membrorū aliquo nō cōprehēsum. cuius gratia.
          - Non cessandū quandiu in naturis cōmunioribus formarū dissimilitudines pcipi possint.
          - Non labendū ilico à communioribus ad particularia, maxime priusquam ordines intermedios peragraris.
    - Efficiens, sed per resolutioni oppositam viam
      - Intellectus, hinc diuisio metaph. principij in effectus.
      - Ratio, hinc rationalis & logica, generis in species.
      - Imaginatio, hinc diuisio Physica & accidentalis.
    - Exēplaria vt supra triplicia
      - Metaphysica classis.
      - Rationalis classis.
      - Physica classis.

- Caussæ constitutrices
  - Definitionis
    - Finis
      - Vt res obscuras determinet.
      - Vt veræ demonstrationi medium subministret.
    - Materies seu partes
      - Genus vt materies rei definitæ
      - Differentia vt rei definitæ forma.
      - Definitum ex vtrisq; vt compositum naturale, quanquam hæ partes varient pro caussę efficientis ratione, nam metaphysicę definitionis partes sunt caussa vel effectus; Physicæ signū vel signatum, subiectum vel accidēs. Idem & in instrumentorū cęteris generibus vsuuenit.
    - Forma
      - Modus in def. legitima
        - Vt genus sumatur proximum.
        - Vt addatur constitutrix differentia.
      - Leges
        - Vt omnibus conueniat nec quid contineat superfluum.
        - Vt non pluribus definitio competat quam sese extendit natura definiti, id est, si nihil ad plenitudinem desit.
        - Vt non fit per æquè ignotum, ne definitionum ineptus circulus fiat.
    - Efficiens
      - Intellectus hinc definitio metaphys. sub habitudine expressa caussę atq; effectus.
      - Ratio hinc logica differentia sub nominibus entium rationis, generis, differentiæ.
      - Phantasia hinc descriptio sub nominibus signi atque signati.
    - Exemplaria vel classes triplices
      - Metaphysica.
      - Logica.
      - Physica.
  - Demonstrationis
    - Finis vt verum à falso discernat connexusque in propositionibus subiecti & prædicati rationem assequatur.
    - Materies
      - Vnde desumatur vt loci
        - Axiomata
        - Sedes argumenti à classibus nō nisi ratione distinctæ
          - Probabiles.
          - Necessariæ.
            - Logicæ.
            - Metaphysicæ.
          - Sophisticæ.
      - Ex qua componitur, velut integrum ex partibus
        - Antecedens
          - Maior vel assumptum.
          - Minor vel subsumptum.
        - Consequens.
    - Forma omnis in applicatione medij ad extrema consistit.
      - Modo
      - Figura
      - De quibus Dialectici plus satis.
    - Efficientiæ diuersitas
      - Ab intellectu metaphys. / A ratione logica — Vt sunt legitimę demonstrat.
        - τὸ ὅτι
        - διότι
        - oīs vel
          - Analogistica ab vniuers. ad particul. à caussis ad effectus traditioni commodior.
            - Syllogistica.
            - Enthymematica.
          - Epilogistica priori opposita ad inuentionem aptior
            - Inductiua.
            - Exemplaris.
      - A sensu & phantasia vt sunt magna ex parte probabiles demonstrationes.
    - Classes & exemplaria
      - 1.
      - 2.
      - 3.
      - vt supra.

In quo potissimùm vis discursio logici statuatur.

Sed quia vis omnis axiomatis quinti non tam ſpectetur in inſtrumentis ſingulis, quam in eorundem collatione mutua, conandum eſt maximè vt hiſce perceptis primum velut diſcurſionis logicæ elementis primis, paulatim in orbis totius aſcenſu deſcenſuque & peripheria teipſum exerceas. Quod vt quã

Methodi communis siue Erotematica ratio per quæstiones instituta.

dexterrimè conſequaris, Primum Erotematicam methodum ſemper ante oculos habe. illam plerique ſic diuidunt, vt primum inquirant an ſit, deinde quid ſit, quæ cauſſæ, qui effectus rei, quæ partes vel ſpecies; hæc omnia ad ſubſtantiam propius ſpectant: vt iſthæc ad naturam magis accidentariam, quantum, quale, quomodo, quando, vbi ambigui generis videntur proprietates, co-

Prima 6. quæstionum genera.

gnata, & repugnantia. Nos hæc vniuerſim ad 6. redegimus, ſunt enim duo quæſtionum genera de rebus abſtractim & per ſe ſumptis, An ſit, Quid ſit: 2. rurſus de rebus in oratione complexim ſumptis, An conueniat, Cur conueniat: 2. poſtremò de rebus ad actionem inſtitutis, vel de his quæ actionis nomine copulantur, An fieri poſſit, & Quo modo. Ad hunc ſenarium pulchrè feruntur quæſtionum ſpecies omnes, quanquam ſint aliæ quæ ad accidentariam magis pertineant tradendi formam, quàm eſſentialem ac principem, vt

In operis cuiusque auspicio quæ primum sint vestiganda.

cùm in operis cuiuſque auſpicio primum de nomine & ſubiecto negotij diſputatur, de ordine partium, operis vtilitate, &c. Vnde ſic luſimus:

Membra decem ſubeant animo tradenda docentis,
Subiectum, ſeries, nomen, finitio, cauſſa,
Effectus, ſpecies, partes, cognata, remota.

Erotematicæ methodi curſus ad illam diſcurſionis Phyſicæ officinam propius ſpectat, paulatim tamen ad rationalem & metaphyſicam vſque proroga-

Discursus Logici præceptum ante signandum.

tur, vnde & illam hoc potius loco breuiſſimè comprehendi, quod & ratio facultates cæteras in ſe quodammodo referat atque contineat: illud verò huc propius ſpectat, vt cùm ſcientiam tibi ex demonſtratione peperiſſe videaris, pedem non ilico figas, ſed progreſſu in ſyntheſim vel analyſim vlterius facto, effectus effectuum, principiorum principia, rationum rationes altius inueſtiges, dum ad extrema ferè pertigeris. Iſtic quoque fiat ſubinde regreſſus & di-

Præceptum alterum.

greſſio frequens, vt liquido conſtet num ordinis vniuerſi œconomia ſit optima, & in ſymphoniam inconcuſſam cuncta conſentiant, nec tali vel tali poſito alterum ſequatur inconueniens vel impoſſibile, quod pluribus ad pauca reſpicientibus vſuuenit, dum rudiuſculæ rerum ſpecies ſub alia ſæpe, atque alia

Proteus rerũ natura cuius allegoria perpulchra ratio vberrimè post explanatur.

figura ſe repreſentat: non minus quàm ille marinus Proteus vinclis capiẽdus, vt omnem expediat morbi cauſſam. Eius allegoriam longè pulcherrimam vberius alibi proſecuti ſumus, & ſi nuſquam non præterire commodè poſſim, cùm locus patitur, quod huius ſub inuolucro doctrina ferme hæc vniuerſa claudatur. Non enim ceſſandum, prius quàm ficta hæc ſimulachra deponat, vultumque naturæ proprium abſque vlla metamorphoſeōs lubricitate commonſtret. Multum huic rei artis præcepta conferent, magis tamen vt vſus & innatus animo vigor, qui ſæpe percurrit citius, quàm ipſa currentis veſtigia vel ſummus artifex deprehendat. Pro ſcalæ iſtius ſoliditate cogitabis inſuper occurrere

curtere passim breuissimum quẽdam, sed summè admirandum noti cuiusq; & ignoti, prioris & posterioris circulum, quem nisi natura reperisset, discurrẽti animo passim progressus in infinitum foret. Cùm enim semper à notiori sit auspicandum, quæretur sæpius vtrum prior sit conceptus animi quàm simulachrum sensibile, vtrum resolutio diuisionem præcedat, an hæc illam rectius: Iterũ nũ definitio sit diuisione prior, num definitione diuisio. Apparet enim nihil rectè subdiuidi posse, nisi definitum prius: nec rursum definiri cõmodè absque diuisionis præuiæ adminiculo. Idem hic vsuuenit quod fabricando malleo solet, primum enim procuditur malleus rudis, inde elaborarior alter, cuius subsidio rudiusculus prior denuo ad incudem reuocatur. sed intelligẽti pauca. Postremò id quemque in istis monitum volo, ne logicorum horrescant peruulgatas voces, sunt enim arti cuique sua vocabula, vtque in prouerbio est, loquendum vt plurimi, sapiendum vt quàm paucissimi. Idcirco in omni compositione, diuisione, cautè circumspice quid per se, quid per accidens; directè, obliquè; abstractim, concretim; primariò, per consensum; positiuè, priuatiuè; in esse dicatur, in fieri; actu, vel potentia, necessariò, contingenter; sub huius, illius, vel alterius ratione; quæ voce in quantum, eatenus, quatenus, proferuntur. Sunt enim hæc ipsa quibus non modo rebus vel summè dubiis, sed & earum obscurę periphrasi quàm facillimè medearis. Nunc postquam discursus triplicem scalam iuxta animorum partitionem instituimus, contextus omnium optimè sic assequeris.

Prioris & posterioris circuli admirandus in collatione instrumentorum mutuo occurrentes.

Solutio difficultatis per similitudinem.

Limitationes logicæ plurimum obseruandæ.

COMPLEXVS PARTICVLARIVM ORBIVM TRIVM IN VNO EPICYCLO RATIONALIS ANIMAE

1 A Caussarum proximarum examen Logicum.
2 B Caussarum præcedentium examen Logicum.
3 C Caussarum extrinsecarum examen Logicum.
4 D Instrumentorum fabrica.
5 E Instrumentorum mutua collatio.
6 F Conuersio totius Analogismi & epilog. circa idem.

Partium collatio in Epicycl. Longit. Scala Vnicuique dimẽsioni suus ascensus, suus descensus, & sua peripheria, sed longitudinis scala simplicior cæteris, atq; epilogismo sępius fulta facit circuitum lineæ circumductæ, vel circumferentiæ circuli comparabilem. *Latitudinis scala.* Discursus in latitudinem areę circuli magis vel superficiei orbiculari quadrat, vnde & compositior paulo est huius conuersio, alteram pręrequirens vt superficies lineam.

Discur-

Diſcurſus tertij ſcala inter reliquas abſolutiſſima in longum, latum, ac profundum ductilis figurâ corporis ſphærici plenius repræſentat. Quod ſi diuulſa iſtius triplicis ſcalæ extrema reduxeris, vt quæ ſpectaculi commodioris gratia in planum ſunt exporrecta, ad ſphæræ natiuæ effigiem denuò innectantur, habebis animi rationalis circuitum plenum,

Altitudinis ſcala.

Scala triplicis coaptatio in orbes vnius effigiē qua Epicyclum præ ſe ferat.

Qui patet in præceps tantum, tenditque ſub vmbras,
Quantus ad æthereum cæli ſuſpectus Olympum.

Sed vt in cœpta ſemel ſimilitudine perſiſtamus, quandoquidem in orbe hoc ſublunari animam ſtatuimus velut erraticam ſtellam, imò velut orbis totius præſidem, qui res in multitudinem lapſas ad naturæ ſimplicioris ideas ſumma pernicitate componeret, interque tot fluctus, tam varios fortunæ lubricos flatus,

Anima velut erratica ſtella.

Qui fœdere certo
Et premere, & laxas ſciret dare iuſſus habenas
Ni faciat maria ac terras, cælumque profundum
Quippe ferant rapidi ſecum, verrantque per auras.

Proinde & Mathematicos imitati pro motuum diuerſiſſimorum ratione diuerſos orbes affinximus, qui tamen omnes ſic coaptantur, vt ſphæram Epicycli vnius integram repræſentent implexam circulis tribus ὥσπερ καθ' ὀρθόγωνον ſeſe interſecantibus, qui tamen rurſus orbes particulares tum intra ſe continent, tum (vti monſtrauimus nuper) ad normam exterioris ſeu deferentis duplicis attolluntur, ſic vt hi communes duntaxat orbitas & confuſaneas prodant, paulatim altius exarandas per Epicyclum. Verùm age præcedentis ſchematis extremæ Coronides mutuò ſic inſerantur.

Epicycli ſumma sua compoſitio.

Tres itaque ſint Epicycli motus, prior per deferentes externos, alter proprius tota in long. lat. et alt. poſtremus planè intrinſecus qui propriâ quæque longit. ſibi et latit. & altitudinem vendicet iuxta collationis instrumentaria ſeriem lib. 2. capite 3. demonſtratam.

SPHÆ-

Sphærarum omnium et circulorum extrema ΣΥΜΠΛΟΚΗ.

Tollimur in cœlum curuato gurgite, & ijdem
Subducta ad manes imos descendimus vnda

Huius sphæræ encomium. Mirum adeò tot extitisse hactenus præclaras ingenij faces, quæ non abyssos tantum maris & terræ, sed & cælorum infandos aditus perrumpere potuerũt, quæque tot pinxerint arcus & gnomones, tot spiras & circulos, pro inextricabili motionum percipienda diuersitate: Orbes autem pulcherrimos in animo suo anfractusque difficiles, mundo tamen huic exteriori conformes vel animaduerterint nunquã, vel supini prçterierint: nisi quæ fortè repererint, mortalibus cæteris inuiderunt. Quid autem hoc aliud est, quàm foras prospicere, circa seipsum maximè cæcutire; videre quæ supra nos posita sunt, nescire quæ ante pedes: ponderare velle res exteras, ipsis ponderibus ante non exploratis. Absit inuidia verbis, Ego me absque huius cognitionis præsidio prçclari nihil vel discere vel vnquam efficere posse semel sic mihi persuasi, vt inde nũquam ab eius inuestigatione destiterim, quam vt prosequerer, principia quidẽ auxilio ex veterum monumentis habuisse non nego: artem tamẽ & compositionem nulli vnquam nisi Naturç opifici acceptam fero, cuius imitatrices animas *Deserta per ardua dulcis*

Raptat amor, iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Castaliam molli diuertitur orbita cliuo.

Ne verò futilior quisquam ad huius doctrinç integritatem frustra tot ante prçmissas tabulas, rerumque classes & schemata suspicetur, quasi nimiũ vel adau-

adaugendæ moli vel exornandæ maiorem quàm perficiundæ operam demus: oportunum hic ideo duxi ad hosce extremos discursionum quarumcumque circuitus tres, trium illarum classium iuxtaque relationis triplicis vsum velut exemplo breuissimo commonstrare, sermonem alioqui de singulis vberiorem differens in operis istius alterum tomum. Propone tibi curãdam phrenitidem vel inflammationem cerebri in particulari homine quouis, sitque imperfecta phrenitidis ratio in causarum necessitudine posita, actionem sanè in singulis absque vniuersali methodo non assequeris. Partimur ilico propositam quæstionem in suos fines siue conceptus, quibus se ingerit animis nostris: nam quia hæc omnis ad actionem pertinet, sintque actionum differentiæ duæ, id quod in cerebro sanum est conseruare, morbum sanitati infestum profligare. Idcirco actionis vtriusque non modo subiectum inferius, sed & instrumentum agens, mediumque, siue proportio inter agens & patiens ordine sunt vestiganda. Erit itaque & duplex forma passibilis, & actiua duplex, inuentionis gratia per analysim examini subiiciẽda, Cerebri sanitas scilicet, & morbus eiusdem sanitati contrarius à parte passibilis rei: conseruatrix cerebri virtus, & profligatrix altera à parte obiecti principis vel actiui. Et hic quidem ascensus seu resolutio quæstionis ad illum spectat deferentem circulum primum, cui iam secundus alter siue eccentricus succenturiatus accedit, qui quoniam à quæstionum ordinibus ad res paulatim trahitur, rectè vt centri alterius in animo fulget, eò contendens, vt simplicissimos resolutionis prioris terminos paulò excutiat altius, rerumque examinandarum simplicitatem vel multiplicitatem, etsi adhuc rudi dũtaxat spectaculo prodat, quale fortassis sufficiat ad vlterioris excursus constituendos carceres primos ceu signa in littoribus posita, vnde proretæ excussas naues rectà transuersim, sæpe & in circulos agant. Hæc signa tot numero fecimus, quot fermè sint rerũ partes vel species, aut subiecta denique specie differentia, sub compositioris illius (quod resoluendum proponitur) ambitu comprehensa. Eius itaque subiecti rudem imaginem ante discursus determinatiores vt assequamur, sumendum est aliquid à sensu protinus, aliquid à ratione, & intellectu, confusum id tamen omne, suamq; limam siue incudem denuo poscens. Cum de humano tantum cerebro malè affecto sit quæstio, cuius affectionis interdum ne nomina quidẽ sunt manifesta, cõstituam primo humanum cerebrum velut subiectum sanitatis aut morbi, cuius scilicet affecta portio morbo contrarium postulet, sana verò altera simile sibi quo conseruetur. Idem itaque fermè subiectum est cõtrariorum, si genus consideres vel totum aliquod, vt medicamentum, cerebrum humanum: sed differunt eadem subiecta secundum speciem vel partem, vt tale medicamentum vel tale, hæc vel illa cerebri portio. Quare cum prior sit quo ad nos cognitio rudis & confusanea, à genere ad speciẽ, à toto ad partes: conuersus iterum ad illas quadruplices formas ex prima resolutione propositas pro morbo & sanitate cerebri, statuam promiscuè subiectum vnicum resoluendum, quod sit humanum cerebrũ, vel caput, si maior de loco affecto sit dubitatio. hæc stabunt

Totius discursionis cyclognomica exemplum in Phrenitide vel inflammatione cerebri.

Quæstio agẽdarũ sciũ proponitur vti primarius finis.

Finis resolutio in conceptus multiplices procurãda phrenitide.

Curationis obiecta triplicia.

Duplex passibilis forma, et actiua duplex per resolutionem subiecti cuiusq; emergens.

1. Motus per deferentem circulum in vestiganda curatione phrenitidis.

2. Motus per eccentricum.

Exẽplaris deductio per Eccentricum.

Idem subiectum contrariorũ si genus consideres.

In curatione phrenitidis à parte passibilis rei quid statuatur.

A parte agentis obiecti quid statuatur.

à parte paſſibilis rei. Similiter pro forma conſeruatrice partis ſanæ, & profligatrice contrarij, ad reſolutionem ſtatuemus medicamentum in communi vel purgans vel diuertens, vel excalfacta refrigerans, vel aliud præſtans pro indicationis ratione, ex analogia ſubiecti tum reſoluti, ad illud obiectū actiuum, quod actionis gratia priori ſit committendum. Prior ergo ſit reſolutio humani capitis, quod quia ſecundem ſpeciem ſimplex in ſubſtantiarum ordine collocatur, ſui quoque analyſin ſimpliciorem præbet, quàm ſi de toto agas humano corpore, vel inflammatione, vt pluribus æquè conueniat. Sed rurſum

Humani capitis reſolutio multiplex.

quanquam humanum caput nō minus quam homo ſit ſpecialiſſimum quiddam, & eadem ratione in inferiora ſpecie differentia non dirimatur, multiplex eſt tamen propter ſtructuram, & quatenus eius communis imago in partes integrales plurimas eſt diuiſibilis. Video enim tum ſenſu, tum ratione, &

1 Diſſolutio capitis humani in ſua principia prima.

2 In partes heterogeneas & ſimilares.

Formarum materialium ordines 2.

intellectu hoc ipſum dirimi primum in formam atque materiem velut principia, deinde in partes heterogeneas, homogeneas, vſque ad elementa. Faciundi ſunt igitur reſolutionum ordines plures, iuxta conſpicuam primò & virtute Eccentrici motus in rebus occurrentem multiplicitatem. Ante formarum ſeriem inſenſibilem euidentis materiæ figuram in membra diducam, ponens formarum accidentalium ordines duos, totidemq́ue formantium ſiue eſſentialium, quarum vnaquæque ſcilicet in ſua qualibet parte ſenſibiliū partium ſingulis correſpondeat, ſic tamen vt omnes ad vnā ſimpliciſſimam natu

3. Progreſſus per Epicyclum in cauda Eccentricitate.

raq; indiuiduam referantur. In hoc Eccentrici puncto defixus Epicyclus diſcurſionis reliquum peragit, paulatim à rudi & indeterminata analyſi magis magiſq; ad accuratiorē alteram verſabundus. Quin & huius motus auſpiciū

1. Epicycli raptus in longitudinem.

ab intellectu occultam orbitam pro longitudine ſignans ex motus prioris velut confinio in rectum atque continuum exporrigitur. Nā ſimulac ſubiectum paſſibile in formam atq; materiem ſeparaueris, vtrâque deinceps adhuc ſub multa caligine in quoſdam continuos cauſarum ordines duci conueniet,

Penituſque neceſſe eſt,

Multa diu concreta modis inoleſcere miris.

Obſerua primarum claſſium 3. vſus præcipuos in particulari negotio velatum praxi.

Craſſa nobis eſt ratiocinatio per claſſem metaphyſicam ſolam abſque aliarum adminiculo.

Nam licet totius ſcalæ protenſę in lōgitudinem ductus ab intellectu profluēs ab eodem maximè dirigatur, hic tamen immerſus corpori facit hæc omnia quodam corporeo modo, per ſigna videlicet externo quidem ſenſui manifeſta, ſed minùs certa, quàm quibus Phyſici in ſuis diſcurſibus vti conſueuerunt. hi etenim & à ſubſtantia ſæpe argumentum trahunt, à quantitate, qualitate, & generibus cæteris; cum Metaphyſicus ex claſſe ſua duntaxat tres habeat communes ſedes, quibus res referat ad vnum eundemq́ue finem ſiue principium. Sunt autē eiuſmodi ſigna, quæ partim à quantitate, partim ab illa æquiuoca ſimilitudine depromūtur, quorum hæc ſublimior paulò ad primæ illius

Locus & tempus rebus intelligibilibus perpetuo cōplicata.

ideæ Metaphyſicæ priorē typum propius ſpectat, reliqua verò indicia cum à quātitate, vel penes loci, vel tēporis mutuā neceſſitudinē ad idē ferme ſimiliter trahant, relationis ſpeciē intellectui debent, examē preſſius phantaſiæ, quæ rebus vel ſummè intelligibilibus (nedum materiei) locum perpetuo obtrudit

& tem-

& tẽpus. Videmus hoc ipsum vel à natura insitũ nobis, vt ante indicij firmamenta sic sæpe de rerum causis vel effectibus sententiam crassiusculè proferamus: Sumpsit æger hoc medicamẽtum, deinde desiit febris, ergo febris ex eo medicamẽto est profligata; vel, Caput alligatum est vasis, vasa ex corde & hępate proficiscuntur, ergo vel cor, vel hæpar afficit caput. Crassa est omnis eiusmodi demonstratio ad errorem facile ducens, nisi penitius per sensum & rationẽ illustretur; Sit tamen crassa vt volet, nobis certè discentibus primum est necessaria, cum illa per notiones quasdã infusas ab intellectu discursionis ceu longitudinem prętter, quæ progressa paulatim in latitudinẽ, vt linea in circulum; & hinc in altitudinem, vt circulus in solidam sphęram, totius tandẽ scientiæ caput absoluet. Quare ab intellectu phrenitidis causas si vestigare propositum est, prius vt dixi ex metaphysica classe signandus est ordo, totam distribuens obiecti passibilis rationem in dependentiæ continuæ gradus partim ab ipsa æquiuoca similitudine, partim à loco & tempore consignandas. Quare in particularibus multis eiusdem speciei dissecto humano capite, partes primum instrumentarias contemplabere, maiores, medias, vsq; ad munitissimas; vbi statim occurrent connexus secundũ locum, dũ aliæ sint afficiendæ primario, vt cerebrum ipsum, aliæ afficiant per consensum vt mẽbranæ, vt sensuum circunfusorum organa, aliæ demũ extrema connectãt, vt venæ, arteriæ, nerui. Posteà cum instrumentarias partes absolueris, rapit te altius sensus cum intellectu, sensus quidem vt partes illis priores & similares inuenias continentes primum, inde contentas, vel si mauis compositiores primum, inde paulatim & simpliciores vsque ad simplicissimas: per intellectum verò in illis quæ continentur maximè (vt sunt humores & spiritus, seu impetum facientia quælibet) occurrunt nexus perpetui, iuxta tres temporũ differentias, dum alia quidem sunt in affecto loco & actu iã influxerũt, alia influũt quidẽ, actu nõ obsidẽt tamẽ; alia influxũ eminus atq; expeditionẽ parãt. Postremo cũ depẽdentiæ gradus ex quantitate deduxeris, restat ab intellectu superior inquisitio tertia, per æquiuocam similitudinem in causis extrinsecis magis conspicua, vt cũ humorum perturbationem in cerebro ab elementis sublunaribus quis velit deducere, & horum rursus ab illis æthereis atq; cælestibus, dum ad Mathemata ferè & formas incorporeas vsque conscenderit, idq; penes apparentẽ velut in superficie formarũ similitudinẽ, lucis scilicet, abyssi, atq; proportionis medię, vel penes participationẽ vnius, veri, boni, pulchri, ex radij illius cõtinuo ductu ab ente principe ad non ens siue materiem. Peregrina nõnihil hæc tebus medicis ratio est, & quasi supra facultatis limites cõstituta, illis tamẽ nõ omittẽda, quot quot scientiã solidã quærunt, & nõ duntaxat rerũ proximas rationes, sed & rationũ rationes vsq; ad extrema principia, quotum gratia discẽda est & Medico, non tantum facultas rationalis cũ Physica, sed & Geometrica elementa cũ Astronomicis rebus, cum ipsa denique Philosophia prima, vt plenũ ingressus scientiæ circulum (Græcis ἐγκυκλοπαιδείαν. Homericum illud epithetum mereatur ἀνδρῶν ἀντάξιος ἄλλων. Illis ergo Metaphysicis signis paulisper

Vulgaris hæc ferme discurrẽdi ratio est, vnde tũ nisi penitius errorũ atque opinionũ scena.

Rudis hæc argumentatio quid Methodo cõferat

Summaria ratio discursus Metaphysici ad vestigandã phrenitidis curationem.

Expressius multo hæc per discursus Metaphysici adhibitã scalam intelligũtur. Vide principiũ Canonis 1.

Partiũ instrumẽtariarum contẽplatio & connexus secundũ differentias loci.

Partiũ similariũ resolutio vt sunt similares tantũ.

Nexus in singulis ratione temporis.

Nexus tertij consyderatio propter æquiuocam similitudinem.

Vsus mathematũ & Metaphysicę in medicina & particulari scientia quauis.

adhuc in lubrico positis, statim congenitas notiones, primorumque conceptuum auxiliares copias mens adiungit, perque analogismum rudiusculam in communi statuit, quæ tandem à quibus in humano capite affici queant, formam quoque affectionis variæ in iisdem deprehendens iuxta materiæ sensibilem extensionem, vtpote quia cerebrum videt connexũ organis sensuũ externorum per venas, neruos, & arterias, ratiocinatur more quàprimum suo externa hæc instrumenta à cerebro affici posse, & hæc vicissim ab illis. Ratiocinatur influxum fieri posse vel ab hæpate ad cerebrum, feruentis sanguinis & crassi, qui inflammationi gignendæ sit habilis, similiter defluxum humoris pituitosi à cerebro per neruos ad oculos, aures, ventriculum, omnesque subiectas capiti partes, vbi per neruorum sympatheiam sint colligatæ. Hactenus ferc procedit vis intellectus, cuius confusa dimanatio magis profecto in vniuersalibus pollet per propositionem disiunctiuam (vt sic loquar) quàm vbi suscipitur de particularibus sermo, vbi & inter disiũctiuæ partes quæritur exceptio definita. Proinde mens ipsa diuisionis instrumentum sibi familiarius habet, quemadmodum cõpositio facultati est imaginatrici, cuius proinde influxus etsi cum priori altero in idem continuum fermè æqualiter extendatur, fertur tamen opposita via. Cumque sit vnum vtrisque spacium, motus tamen ordinibus & terminorum ratione assiduè velitantur: cumq; suas particulatim habeant scalas & dimensiones singuli, miscent se tamen in singulis variè, alterq; in alterius ditionem tacitè repens, serit ceu falcem in alienam messem, sic tamen vt penes illum possessio maneat & principatus, qui discurrenti peculiarem relationis speciem subministrat. Postremò quantumuis sensus potissimum cum phantasia in particularibus, intellectus robur in vniuersalibus eluceseat: sunt tamen & in vniuersali methodo & particulari qualibet necessaria semper vtriusque subsidia, vt se mutuò elaborent. Nam vbi de re communi quæstio est, mox & notiones vniuersales suggerit intellectus, quibus tamen & à sensu quippiam inoleuit. Partitur deinde idipsum ratio, & rursum sensus auxilio per diuisionis membra se singula confert, & ab eodem accepta primum per eundem rursus examinat. Vbi de singulis quæstio est, similitudinem sensus per indiuidua plurima lustrat, hæc operationis & intellectus in vnitatem colligit, vnde cum rursus doctrina emerserit vniuersalis, redit ad singularia cætera, quodque ex particularibus ante composuit, particularium denuò velut amussim facit. Vides vbique potentiæ triplicis conuersionem mutuam, & circulos admirandos.

Exemplũ discursus per intellectũ solum in plenitude.

Intellectus magis circa vniuersalia viget.

Diuisio intellectui familiarius instrumentum.

Compositio familiarior virtuti imaginatrici.

Cõplexus occursusque mutuus extremorum sensuum in anima rationali.

Extremorũ sensuum vbiq; mutua necessitudo vt se mutuò elaborent.

Docetur idem exemplo.

Sic tota passim regione vagantur
Aëris in campis latis, atque omnia lustrant.

2\. Progressus animæ secundus per Epicyclum in latitudinẽ excurrẽs per scalam Physicam.

Epilogus discursionis prioris factæ per intellectũ

Progredere demum ad classes Physicas, & relationem à facultate imaginatrice præstitam, videbis quid animæ hæc quoque singula conferant in Epicycli latitudinem excurrenti. Quandoquidem scilicet naturam obiecti propositi soluere in partes continuas primum, deinde & in externos alios dependentiæ gradus, quorum censuræ ab intellectu suffecerat loci & tẽporis notio

Diſcurſus Phyſici ratio in plenitudo per potentiam imaginatricem.

Comparatio relationis Phyſicæ et Metaphyſicæ.

Latitudinis Epicycli particularis ſubdiuiſio cum totum idea obique conſentiens.

Cōnexio 1. penes naturæ ſubſtantialis communionem. 2. penes idem ſubiectum. 3 ſecundum accidens.

Secundum communem ſubſtantiam.

notio cum analoga quadam ſimilitudine referente cuncta ad idem indefinito modo, ſuccedit altera mox diſcurſio à phantaſmatibus orianda, quæ ſcalam tranſuerſim ſubrigit rebus conſideratis ſecundùm idem, vt ſignum, vel ſignatum ſcilicet. Vtque in ſcala Metaphyſica, totius relationis tres erant communes loci, quorum ſublimior vnus huic facultati familiarior, reliqui cum ſenſu magis vel imaginatione communicent: ita & in diſcurſu Phyſico vna eſt relatio ſecundum idem, vnà tranſuerſi circuli latitudo, diuiſibilis tamen in partes euſdem rationis, vt & harum prior ſiue ſublimior rationi fortaſſe plus debeat quàm phantaſmatibus ipſis, dum penes naturæ ſubſtantialis com munionem expreſſam ſæpius ſub nomine generis, ſpeciei, proprij, vel differentiæ, rerum ſpectandarum tranſuerſos ordines ducit, earundem captans indicia paſſim nunc obliquè paululum ex apparēte communi ſimilitudine, (quam ex affinitate vnius ſpeciei vel generis trahunt) nunc ex communione cauſſarum, effectuum, accidentium, ſubiectorumúe cōſideratorum ſemper ſub ſigni nomine vel rei ſignificatæ. Sunt itaque triplices ferè relationum differentię ſecundum idem, vti ad idem in Metaphyſicis, atque harum prior rationis vt plurimum ſemine fermentata vix inde diuellitur, ad phautaſiā nihilominus ſpectat, tum quia res refert vt dixi., tum quòd ſcalam optimè in latitudine ſtruat, cuius intuitu ſi reſolutionis pattes ſingulas ante in lōgitudine factas rurſus examines, omnemq; ſignorum exercitum voces inter ſubſtantias & accidentia, futurum eſt nihil effugiat, ſed rerum immenſam ſeriem ſpatio quàm breuiſſimo comprehendas. Earundem relationum ſecundum idem poſterior altera eſt ſecundum idem ſubiectum: poſtrema ſecundum accidens, quæ quidem vniuerſim effectus atque principij rationem in Metaphyſicis obtinent, hic verò vt ſigni vel rei ſignatæ. Et harum vtraque rurſus diſcurſui Phyſico magis ſunt propria, magis determinata propter maius commercium ſenſus, ſed lubrica tamē atque nonnihil æquiuoca, niſi intra prioris illius relationis, quæ ſecundum idem eſſentiale ſit, ambitum refrenentur, quæ firmius paulò (vtpote ſub nominibus entium rationis) & ſcalæ tranſuerſæ continuitatem efficit, & naturæ res ante diſperſas in vnitatem vocat atq; coërcet, non minus quàm in intellectus ſcala loci & temporis continuitas quiddam magis inſtabile præ ſe ferebât, quod ad ſublimiorem continuitatem alteram rectiùs referatur: quæ quamuis cōfuſior, multò tamen auguſtior cæteris, habet per ſe quippiam quo cauſſæ effectuſque neceſſitudinem mutuam monſtrat, habet & cōmune alterum, quo locis atque temporibus continuitatē in longitudinē præſtet, totamq; ſeſe vt gubernatrix pet tota diffundat. Ergo cùm iuxta confuſas & loci & temporis differentias, iuxtaque continuam ſeriem analogæ ſimilitudinis humanum caput reſolueris, formamq; affectuū à limine videris multa adhuc indagine circumſeptam, Mox hominum genus in claſſe ſubſtantię conſtitutum ita proponito, vt ſub ſe habeat plurima, ſed duntaxat numero differentia, ad quę ſola huius ſcalæ pręſidio deſcēſus patet. Suprà ſe poſitum animal habet, deinde & corpus animatum, poſtremò corpus atq; ſubſtantiam. Quo magis à ſpecie ſurſum conſcenditur,

Secundum ſubiectum.

Secundum accidens.

Collatio mutua nexuum ſingulorum in ſcala Phyſica.

Exemplum diſcurſionis Phyſica in latitudinē raptu Epicycli.

1 Secundum communem ſubſtantiam.

ditur, ſigna magis indefinita ſenſui ſunt æſtimanda: vigor enim phantaſiæ (vt diximus nuper) magis eſt circa particularia tanquam ſuæ cognitionis exordia, quorum compoſitione vſque ad ideam communiorem facilè ſcandit. Quin ſi de valdè communibus quæſtio eſt, vt de morborum cura in vniuerſali, tum magis iſtorum omnium ratio per aſcenſum ex morbis particularibus innoteſcet, quàm ſi deſcendens quiſpiam ex natura affectionis de morbo volet diſſerere. Operæpretium tamen exiſtimo, ſcalam totius generis ſemper ante oculos ſtatui, ne quid effugiat, quemadmodum quoque in Metaphyſica ſcala nobis eſt inſtitutum. Neque enim vbique examen ſcrupuloſum eſt neceſſarium, præſertim quando præceps vrget occaſio, quæ citiùs interdum diffluat, quàm plenos hoſce circuitus omnes animæ ratiocinantis admittat. Verùm etſi res penè ſit inimitabilis, nec ipſe vt velim perpetuò conſequi poſſim, ad perfectionis tamen imaginem vel exemplar optimi aſpirare quis prohibebit? Nec dubium, quin fuci plurimi hæc velut petita longius & extra Methodi ſepta reijcient procul, quando nimirum ad comparandas opes non tam hodie referat quid quiſque ſciat, quàm ſcire vt videatur; quibus ſanè vel lingua venalis ſufficit, vel aſſentandi ſola peritia. verùm aliud eſt ſophiſtam vel paraſitum agere: aliud ſanè artificem vel philoſophum: aliud lucri compendium quęrere, quod norunt vel improbiſſimi: aliud viam ad bene beateque viuendi ſtudia, ad ipſum inconcuſſæ felicitatis cumulum affectare. Sed ne digrediar longiùs. Curandum eſt Phyſicè diſcurrenti, primùm vt rei propoſitæ in quæſtionem habitudo ſpectetur, nunc ſecundum idem commune genus ſupra ſe poſitum, nunc (quod ipſi familiarius multò eſt) ſecundum particularia plurima ſubter degentia, ſiue ſint ſpecies, ſiue eiuſdem ſpeciei indiuidua. à ſuperiori genere nonnulla pro ſignis inueniet, quæ tamen ad rationem propius attinebunt quàm ad facultatem imaginatricem, etſi iuxta figuras ſecundi libri, altera in alterius ditionem quandoque tranſcendat. Sic enim natura inflammationis confuſe apprehēſa à cæterorum corporum ſimilitudine, quæ inflammantur, formalem quoque inflammationis cauſſam in humano cerebro craſſiuſculè nobis inſinuat, docens confeſtim quæcunque ſint pinguia, quę obſtructa, quæ putrefacta faciliùs inflammari ex ignis afflatu, qui ſibi materiem prædiſpoſitam faciliùs apprehendit. Ab inferiori ſpecie vel ſingularibus multis multò faciliùs infert imaginatio velut per Epilogiſmum, aſſumptis ſimul partitionibus factis per intellectum, vt ad colligendam ideam phrenitidis vniuerſalem ſic primò incedimus: Diuiſum eſt humanum caput in oſſa, muſculos, cutem, membranas, cerebrum, neruos, venas, arterias. ſunt autem in ſingulis ſui ſpiritus, ſui humores velut contentæ ſubſtantiæ: Rurſus, connexum eſt cerebrum per venas hæpati, per arterias cordi, per neruos partibus ferè corporis vniuerſi. Ergo & per ſe laborare poteſt pro partium ſimilarium diuerſis locis, naturaque humorum qui actu poſſint incumbere. Horum pituita pigrior minus inflammari potis eſt, calidior ſanguis, calidiſſima bilis, præſertim ſi craſſiori ſanguini complicetur, vnde & in vaſis obſtrui queat, paulatimque putreſcere,

Idea perfecti artificis.

Exemplum quomodo ſecundum commune genus ratiocinemur in diſcurſu Phyſico.

Quomodo per ſpecies in idē genus contendentes ratiocinemur.

Rurſus aſſumpti prius exempli vberior illuſtratio à diſcurſu Metaphyſico initiū trahens.

trescere, & inde calorem inducere peregrinum: per consensum similiter affici potest facta euaporatione à corde, hæpate, ventriculo, cæterisque partibus simili modo colligatis. Hæc ab intellectu ferè sunt singula, qui disiunctiuè labitur vsque ad rationem, notiones quidem à seipso possidens vnà cùm relationis specie, sed limam à facultate media poscit, à sensu & phantasmatibus, vt experrectus eorum quæ nouit in patria reminiscatur. Transuersim denuo tendens imaginatio per huius discursus se confert singulas partes, simulque naturæ vniuersitatem relatione vniuoca in concilium vocat, expendit & genera & species cuiusque, & indiuidua, cernit in Achille, Hectore, Aiace, Paride syndromen Physicam non admodum differentem: læsa etenim sit eadem actio mentis, vt Ratiocinatio, Memoria: præcedat in singulis animorum intentio vehemens, labor, vigilia, & quæ vehementer excalfaciunt: coniuncta sint alia signa innumera, vt oculorum fulgor, præposteræ voces, sudor in vultu frigidus, maxillarum rubor, insomnia turbida, & clamitet æger ignem sese videre sæpius, pugnas, laruas, aut dæmones: postremò inter concomitantia per crisim erumpat sanguis è naribus biliosus, vel pus per os & aures, vt sæpè à nobis est obseruatum. Nónne his omnibus per imaginationem à sensu ritè collectis inter particularia plurima, succurrit protinus & resolutio prior ab intellectu, quando nimirum mox propioris caussæ ideam in animo fabricamus? Quia etenim dictat id intellectus, similia facilè similibus affici, præsertim quæ sibi consentiant affinitate loci, temporis: rursus si quid posito altero quouis sic ponatur, vt eo sublato vnà tolli sit necessarium; conijciam ilicò argumentatione adhuc inæquabili satis, intraque discursus dimensionem duntaxat duplicem constituta, ex illis infusis notionibus partim, partim ex sensibilibus signis, morbi iam obseruati materiem proximam esse feruētem sanguinem crassum, atque inflammationibus opportunum: Colligam & locum in ventriculis cerebri vel in membranis proximis, vel in ipsa substantia. Quod si materiem ex qua cum loco affecto iunxeris, patet obscurè & morbi formalis ratio, cerebri nimirum vel membranarum eiusdem inflammatio à sanguine calido seu bilioso altiùs ingruente, & ibidem vehementer obstructo: Non enim hoc aliter melius, quàm per caussarum concursus exprimi potest, à quibus nimirum sit comprehensa. Docet has caussas Epilogismus à sensu, Analogismus ab intellectu: visum est enim in pluribus euacuato pure, vel sanguine calido siue per artem, siue naturæ beneficium, continuo & morbum desijsse: illis autem perseuerantibus ægros vitam morte commutasse. Accedit illis indicijs quod colores efflorescunt similes suis humoribus, vnde cum in pluribus similiter affectis oculi & maxillæ rubeant, lingua sæpius sit biliosa, vix dubium quin de materie firma vtcunque sit demonstratio, nisi fortè quid aliud nobis imponat determinandum altiùs modo per orbem scilicet absolutissimum mediæ rationis. Ita profectò ad normam discursus gemini indeterminatam morbi cōmunis rationem inuenisti, cui vel à symptomate vel caussarum aliqua, vel extrinseca quadam similitudine iam nomen imponas licet, Græci ab

Discursus Physicus secundum communem substantiam.

Signorum exaggeratio in Phrenitide secundum commune subiectum vel accidens.

Caussarū adhuc indeterminata collectio in Phrenitide.

Materies morbi quomodo inuestigetur.

Locus affectus vt colligatur.

Morbi formalis ratio quomodo sit colligenda.

Forma quo pacto optimè exprimatur.

Morbis nomina vt imponantur.

Præceptũ aureũ eo ſpectans, vt pauciores diſcurſuum circuli nobis ſint peragrandi.

Experientia rerũ ante omnia veneretur.

Priuata experientiæ defectum ſupplet auctorũ expertiſsimorum lectio.

ab affecto loco Phrenitidem appellarunt. Meminiſſe verò in harum diſcurſionum ſingulis operæpretium eius quod dictũ eſt ſuprà, quo pauciores vbique circuitus fiant, nec toties alternandæ aſcenſuum deſcenſuumque viciſſitudines, vnum id eſſe ad veri compendia velut momentum præcipuum, & Mercurialis digiti loco, Vt cuncta quæ poſſumus in omni quæſtionum genere primum ſenſibus ipſimet exploremus; quòd ſi id non datur, ab alijs omne id accipi debet, cum delectu tamen, ne quibuſuis temere, ſed exercitatis maximè, maturoque iudicio præditis aſſentiamur præcipuè poſtquàm & tempore & doctorum plurium iudicio ſint approbata. Sed nunquam ex alijs proficitur melius quàm ſi instructis Methodo ſua nobis exempla ſiue hiſtorias prodant, deinde & breues ſententias, atque ex diuturna obſeruatione collecta apoteleſmata, vt in re medica ſummus Hippocrates fecit. Quanquam & hæc, & quicquid conſiderationis reliquum eſt, ſuopte ingenio quiuis, & abſque labore inquirere per Methodum poſſit: Quòd eò dico, ne ſemper aliena induſtria freti velut inter edentulos veſcamur, ſolido nunquam niſi præmanſo cibo.

Ex vniuerſali Methodo, quomodo ad ſingularia proficiſcendum.

Axioma Methodicum maximè obſeruandum.

Quare cum ideam morbi cuiuſque vel alterius rei repereris vniuerſalem, ſi nunc de ſingulari quopiam ſit ineunda ratio, hic ſanè oportet & ante diſcurſum particularem Methodus communior illa præcedat, tanquam amuſſis optima ex vſu multo & axiomatibus ante iam confirmata, quę cùm tibi cauſſarum ſeriem atque effectuum omnium inuentam analyticos per ſyntheſim ob oculos conſtituerit, vt perſtes in illam defixis oculis vide. Nam diſiunctiuè tradita ab intellectu, per ſubſumptionem denuò imaginatrix virtus excipiet, ſic tamen vt in particulari hoc phrenitico ita diſpoſitas cerebri partes, omnemque capitis reſolutionem intelligat, atque in multis hominibus ante per experientiam eſt definitum. Excipiet mox omnis generis ſigna, quæ ſi collecta cum vniuerſali Phrenitidis deſcriptione conſenſerint, nihil aliud ſupereſt, quàm circumſpicere ne quà imponat falſitas perſonata ſub ſpecie veri, cuius gratia ad rationis vrnam pluſquam Minoïam aut Rhadamantinam, ad orbem inſtrumentarium tu te conuertes, incipiens primo accuratiùs componere ſingula, diuidere, definire, eiuſque quod præcedit ad id quod ſequitur neceſſitudinem altiùs explorare per demonſtrationis ſolidæ vim, quæ nos à vulgi errore fœdiſſimo vindicabit, ne temerè ſemper ex continuitate fluxili, ex conſequentia prorſus inſtabili; & vanioribus ſpectris eluſi iudicium proferamus, vt viles duntaxat animæ ſolent, effectum continuò reijcientes in non cauſſam velut cauſſam,

3 Digreſsio ad Epicycli tertium ductũ in altitudinem, qui propter vim rationis præſidem rationalis eſt appellatus.

Vſus diſcurſus Rationalis.

Longum hic maris æquor arandum,
Longa procul longis via diuidit inuia terris.

Orbis rationalis totius ſphæra ideam omnem in ſe complectitur, vt ſupra eſt demonſtratum.

Diſcurſus Logici norma.

vt cum poëta loquar, nam qualis in toto fuit circuitu triplex dimenſio, eadem fermè vniuerſa vel in vna hac animi parte principe deſignatur. Perrumpenda tamen eſt acies, & cùm pro quæſtionum varietate de rebus varijs vbique noua ſit difficultas, omnis vel ſub ignoti ſimpliciter, vel ſub multiplicis nomine, vel analogiæ mutuæ inueſtiganda ratione, aptanda ſunt ſingulis inuentionis,

a tque

atque iudicij instrumenta necessaria, ac resoluendum insuper toties quot sunt cuiusque intercidētis quęstionis obiecta, vt in Phrenitide cum difficultas suboritur an cerebri substātia sit pinguis propriè, discenda est ilico natura pinguedinis accuratè per resolutionem nouam, deinde & cum natura cerebri penitius vniuersim hæc definita atque distincta est conferenda, spectandumq; sedulò num tali vel tali hypothesi data absurdum aliquod vel impossibile consequatur. Vides vt quæstio quæque quæstionem alteram trahat progressu vel in infinitum, vtque vno dissecto velut hydræ capite, septena regerminent, quę tamen ex illis ordinibus antè signatis intra vnius orbis instrumentarij machinam, si probè nectantur, tantum ex illa infinitudine præsecabitur, vt confectis velut præcipuis, reliqua emoriantur, patteque victoriæ inuictus animus vt acquiescat. Quare hic tibi circuitus solidus cuncta in altitudinem rapiens, magnam à seipso vim possidet, magnam quoque & à sensu, & intellectu; vnde non sua duntaxat instrumenta explorat ratio, illa nimirum circa eandē conclusionem seu veritatem voluens velut sphæræ totius vnicum centrum, sed & alas sursum deorsum explicans, ad simulacra sensuum sese demittit, iterumque ad notiones infusas vsque sublimis assurgit, *Et tantum vertice ad auras*

Aethereas, quantum radice ad tartara tendit.
Ergo non hyemes illam, non flabra, nec imbres
Conuellunt, inuicta manet, multosque per annos
Multa virum voluens durando secula vincit:
Tum fortes latè ramos & brachia tendens
Huc illuc media ipsa ingentem sustinet vmbram.

Exemplū discussionis logica inuestigāda phrenitidis natura.

Rationalis virtutis imperium varij et potestas admiranda.

Itaque cum morbo correptū delirare quis viderit, non ilico inflammationē esse fatebitur, si probè examinet per distinctionē accuratā affectus, qui per se sint, quique per consensum, quare ad partes cōsentientes cerebro quamprimū se transferet, expendēs sedulo num ab hepate, num à corde per exhalationē & sympathiam, nexusq; venarū, arteriarū, idē quandoq; accidere rationi sit consentaneū. Conferet deinceps instrumēta diuersi generis, postea & instrumēti easdē species, inter se; postremò & instrumētorū singulas partes quæstioni subiiciet, dum totū cōpleat orbem. Sed velle hęc demōstrare in partibus singulis, negotij prorsus est infiniti, nedum superuacaneū, pręsertim cum paucis probè cōceptis reliquū multo celerius mēs absoluat quàm vel doceri exēplis, quàm scribi calamo, aut voce exprimi possit. Illa modo dūtaxat adiicimus, diuersam esse longitudinis, latitudinis, & profunditatis rationē in Epicyclo, si ratio à facultatibus cæteris separetur, vti nūc facimus: tūc enim penes illarū differētias tres, tria quoq; dimensionū genera definiuimus. Alia rursus est harū acceptio cum vis rationalis ita concipitur, vt potestate sit totum quiddā, & aliarū vires in se contineat; tunc enim vel ipsi soli sua est longitudo, latitudo, atque profunditas ex instrumentariæ collationis diuersitate, vt & superiore libro, capite de materie methodi satis est demonstratū. Nos vt dispersa quàm maximè trahemus in vnitatē, vtrasq; dimensionum effigies, simulq; ipsius rationalis animę

Exempli superioris illustratio.

Instrumentarij circuli ratio.

Dimensionum Epicycli orbis duplex consyderatio.

1 Rationis potentia à cæteris distincta.

2 Rationis potentia sic concepta, vt intellectum et phantasiam in se complectatur.

motus omnes & circulos vno exprimere præcedenti ſchemate conabamur, vt & ſuperius tradita nequaquam temere quis exiſtimet, ſed cuncta in ſcopum vnicum & ſphæræ vnius fabricam optimè conſentire. Accedit alterũ dignum vt obſeruetur, quemadmodum ſcilicet in relationibus cæteris tres erant tanquam cõmunes ſedes totius ordinis architectrices; ita & hic cum inſtrumentorum diuerſæ ſpecies inuicem comparantur, quiddam eſt magis rationale. Ad Phyſicum magis deuergit, cum eiuſdem ſpeciei ſunt inſtrumenta, quippe accidentaliter tantum ſubiectiq́ue communioris aut minus cõmunis nomine differentia: ſed & illa quid Metaphyſicum redolent, quæ inſtrumẽtum quodlibet ſoluunt, vt totum in partes integritatem conſtituentes. Itaque vt & facultatum animæ trium miſturas ſiue occurſus mutuos paſſim, & ſedes particulatim ſingulas in ſingulis ſcalis ſiue dimenſionibus animaduertas; idcirco & hanc figuram nolui præterire: ita enim paulatim ſphæræ vniuerſæ & operis noſtri ſtructura membratim vſque ad minutiſſima ſcrupula dirimi debet.

In ſingulis diſcurſibus tribus tres eſſe totius nexus vel ordinis velut cõmunes locos.

Oſtenduntur idem in orbe rationali.

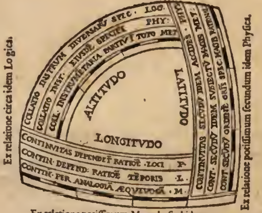
1 Sub diuerſarũ ſpecierũ notione.

2 Sub magis minusq́ue communis notione.

3 Sub partis atque totius habitudine mutua.

Diſtinctio ſingulorum orbiũ velut in gradus atque minuta.

QVADRANS SVPERIORIS SPHÆRÆ PER OMNES *ſui dimenſiones 3. in minora ſegmenta diuiſæ.*

Ex relatione potiſſimum Metaphyſ. ad idem.

6

CANON SEXTVS, DE INDICATIONVM SIVE ἐνδείξεως *claßibus conſtituendis, & mediæ proportionis characteriſmo.*

Medij conſyderãdi ratio, in quo nimirũ figenda ſit acies animi ad veſtigandas Endeixes proportionesq́ue rerum agẽtium ad paſſibiles illas, circa quas hactenus dicta eſt ratiocinatio.

Medium Paragogon.

OMNI itaque in Dimenſionem triplicem pro veſtigandis obiecti Pathetici cauſſis animi diſcurſione perfecta, ſuccedent leges axiomatis ſexti, cuius potiſſimum virtus circa mediũ Paragogon, & in eodem circa ἐνδείξεως ſiue Indicationis ordinem occupatur. At quodnam eſt medium hoc Paragogon, in quo duorum ſit extremorum ſcrutanda proportio? Myſterium ſanè pluſquam magicũ in naturæ abdito

abdito sinu delitescens, infandum stupido vulgo fucisque ignauissimis pro ventre atque libidine prius quàm veritate rerum aut pulchritudine contendentibus prorsus imperscrutabile. est enim totius occultæ proprietatis virtutisque specificæ fomes & index longè certissimus, qui tamē sub primos intuitus non extra essentiam terminorum videtur subsistere, sed in vtriusque congressu positus nobis vix aliter quàm cogitatione deprehendi potest. Signandæ sunt igitur pro resolutione quædam occultæ viæ, ductusque discursuum triplices, eodem penitus numero partiumque concentu, atque in obiecto pathetico fieri decreuisti. Quare & interordiniis singulis communem adiicies nominum rationem, vt sint futuri conciliabuli velut vmbratiles sedes, quarum theatro amplissimo Natura passibilis rei iuxta & agētis ingenium ad lancem pendeat, ad amussim solidam exploretur. Sed quid verbis opus est? metemur rursus hoc modo proportionis ex parte formarum duplicium ordines duos, & horum singuli in particulares alios continuè dirimentur.

Medij considerādi vsus vbertimus et in omni negotio maximè necessarius.

Medij delineādi ratio.

Ff 2

Pro Reſolutione medij Paragogi, formẽtur ſic loci cõmunes & Indicationũ Characteriſmi.

1 Analogiæ formarum materialium in agẽte ſubiecto conceptarũ per hypotheſim ad formas materiales rei paſſibilis ante determinatas, Vt exempli gratia ad formã capitis ſalubrem tuendam, cuius ſimile quæritur in materie Medica.

- Similarium analogia ſecundum formas materiales.
- Inſtrumentariarũ partiũ analogia mutua ſecundũ materiẽ magis vel formas accidẽt.

2 Analogiæ formarum eſſentialium in obiecto agente conceptarum ad formas eſſentiales rei paſſibilis ante repertas & ſolidè definitas.

- Similarium proportio eſſentialis mutua.
- Inſtrumẽtorum proportio eſſentialis mutua.

	1 Analogiæ princip. proximorum.	2 Analogiæ princip. præced.
Similarium analogia ſecundum formas materiales.	Partium communium compoſitiorum. 1 | 2 | 3	Part. communium ſimplic. humorumque. 1 | 2 | 3
Inſtrumentariarũ partiũ analogia mutua ſecundũ materiẽ magis vel formas accidẽt.	Partium organicarum Maioris compoſ. 1 | 2 | 3	Partium organ. minoris vel mediæ compoſitionis. 1 | 2 | 3
Similarium proportio eſſentialis mutua.	Partium commun. compoſitiorum. 1 | 2 | 3	Partium communiũ minoris cõp. & humorum. 1 | 2 | 3
Inſtrumẽtorum proportio eſſentialis mutua.	Partium organicarũ mai. comp. 1 | 2 | 3	Partium inſtrum. min. compoſit. 1 | 2 | 3

In his quæritur frequentius Tẽporis Proport.

In his ſpe- ctanda magis Loci atque figuræ Proportio. & Temperam.

3 Analogiæ principiorum externorũ & remotiorum à natura ſubiecti.

1	2	3
Vt naturæ inferioris	Vt cęleſtis influuij	Vt rerũ quę ſupra naturam,

Quod ad naturam ἐνδείξεως eiusque ditionem longè vastissimam spectat, ne plura consectèr quæ penè sunt innumerabilia, isthæc pro tanto aceruo cōprǣhendimus breui: Primum Indicationis vocabulo paulo aliter vsos veteres, & eorundem asseclas Neotericos, quàm vsi nos hodie sumus. Est enim ἔνδειξις propriè dicta (quo potissimum nomine acceptam Galeno atque Hippocrati reor) similitudinis quædam vel dissimilitudinis notio inter subiectum actiuū, subiectumque patheticum, vim nobis futuræ actionis insinuans ex analogia siue proportione vnius ad alterum. Vt cùm naturam partis affectæ, cùm vires ęgroti ac morbi indolem vniuersam in caussas suas siue principia resolutam, ad cibi vel medicaminis in sua similiter membra dissecti seriem comparamus, isthic secundum substantiam formasque accidentarias spectata proportio rationis endeicticæ nomen optimè prometetur. Hanc eius acceptionem vti legitimam & quæstionibus practicis familiarē laudamus oppido, sed nolim perpetuò his solis limitibus coërceri, quando & ἐπίδειξις Ciceroni dicta, omnisq; adeo vel de duorū in propositione copula, vel de rei abstractim cōsideratę natura per extremorum analogiam in ipso medio suscepta demonstratio ab huius ambitu remoueri non citra iniuriam facilè possit. Cedendum est itaque subinde paulisper ab illa nominum (ne dicam & rerum, cum vsus postulat) peruulgata consuetudine, etsi hodie scriptorum plurimi in veterum verba iurantes, de se sic planè desperent, vt omni iam velut natura prorsus effœta nihil inuentis adiiciant nouum, sed cuncta concedi velint absque vlla in posterum priuati iudicij ac studiorum spe. Sed tardi ingenij est (vt ait Cicero) sectari riuulos, fontes rerū non videre, & iam ętatis est vsusque nostri à capite quod velimus arcessere, & vnde omnia manent videre. Equidem in hoc negotio meo auctoritatem cuiusuis nec suscipiendam leuiter, nec cauillādam temere duxi, quin prius naturæ viuum vbique exemplar intuitus rationum mearum vim vniuersam, opes, & copias (quantum in me fuit) ex legum consensu, ipsisq; ordinibus partium & totius harmonico filo infractam aduersariis struere meditabar, non tamen vbique tam ea quæ vellē perficiundi spe, quàm experiundi voluntate: sed prima conantem honestum est in secūdis tertiisque consistere. Nos itaque priores indicationum differentias penes materiem fecimus circa quam occupentur: succedent istis posteriores aliæ penes naturæ diuersitatē, cuius esse dicuntur: postremò subiungi & tertia potest ab ipsa signorum varietate sumpta distinctio, quanquam eiusdem sint rationis fermè quæ indicantur, & illa à quibus sumi indicatio solet. Quare & indicatarum & indicātium rerum fieri communes locos iuxta ordinem scilicet classium 3. sed præcipuè Categoriarum decem.

Endeixis vel Indicatio in medio contemplanda. Nominum acceptio.

Indicatio quid Galeno & Hippocrati.

Epideixis Ciceroni.

Indicatio nobis quàm latissimè accipitur pro omni propositionis demonstratione inter extrema vt & ad quæstiones simplices et problematicas tum vis extendatur.

Non semper ab auctoritate pendendum.

Quod optima probationis ratio in operis totius ordinibus ordinatimque consensu tacitè includatur.

Indicationū distinctio triplex.

1 Penes materiem et quæstionis differentiã.

2 Penes naturã eorum quorum esse dicatur.

3 Penes signorum differentias per quæ fit indicatio.

Indicantium & indicatarū rerū ferè communes loci.

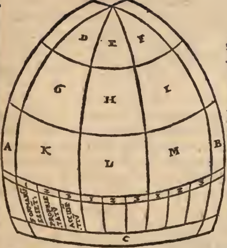
1 — 2 — 3

- Hinc Indicationũ alia est.
  - Quæstionis simplicissimæ de rebus abstractim propositæ inter effectũ & principium
  - Quæstionis problematicæ inter subiectum & prædicatum, quę priorē includit.
  - Quæstionis de rebus agendis institutæ inter agēs & passum scilicet. Vnde & hæc sæpe priores includit duas, primam semper.
- Eadem rursus vel est
  - Similiũ
    - Substantiarum,
      - Totius ad tota cōparati
      - Partis ad partem
        - Caussæ ad effectum
        - Caussæ ad caussam
        - Effectus ad effectum
          - In genere
            - Materiæ
            - Formæ
            - Effectricis caussæ
    - Accidentium,
      - Quantit.
      - Qualit.
      - Loci
      - Tēporis
      - Situs
      - Habitus
        - Petitur eorundē indicatio à prioris semp quęstionis endeixi, idque vel discursu
          - Ab intellectu per signa Metaph.
            - A quātitatis affinitate
              - Numeri
              - Magnitudinis
            - A loci continuitate
            - A temporis continuitate
            - A similitudine Analoga confusè & ad idē relatione facta
          - A ratione per instrumenta Logica
          - A phantasia per signa sensibilia
            - Præcedētia
            - Cōcurrentia
            - Concomitātia
              - Substātia
              - Quantitat.
              - Qualit.
              - Loco
              - Temp.
              - Situ.
              - Habit.

            De his vide signorum distributionem superius traditam.
  - Dissimilium
    - Substantiarum
    - Accidentium.
      - Subdiuiditur vt supra

Vniuersum verò Indicationis systema, vt formam solidam spectāti melius præ se ferat, ita depinximus.

Cum

A Endeixis Practica. End. Problematica. End. Prima & simp.

B Endeixeos vel Indicationis theatrum vniuersum.

C Loci communes rerum, de quibus & ex quibus sumitur Indicatio.

D Natura effectus inter res abstractim consideratas.

E Proportio simplicissima principij ad effectum naturalem.

F Natura principij vel caussę inter res abstractim cōsideratas.

G Subiectum Propositionum.

H Medium extremorū in propositione.

I Prædicatum vel extremum masculum propositionis.

K Natura termini vel subiecti passibilis.

L Proportio agentis obiecti ad passum.

M Natura termini agentis vel masculi.

Cum ergo omnis Indicationum ratio in Analogia vel proportione cōsistat, *Indicationū ratio in quo potissimum consistat.* est enim iuxta appellationem communissimam Indicatio proportionum demonstratio inter extrema duo; quotcunque fuerint sanè proportionum differentiæ, totidē & ἐνδείξεως statuantur, sed proportionū differentiæ tot sunt quot *Indicationis summaria definitio.* comparationes inter extrema, tres scilicet iuxta quæstiones nuper diuisæ seriem primam. Erunt ergo & Indicationū species tres, quarum & ordo & compositio cum antè dictis seruat vbique progressum parem. *Indicationū prima species 3.* Primò etenim iuxta *1 Quæstionis practica Indicatio quomodo sit instituenda.* Analysim in quæstione practica proportio quæritur inter agens & patiens, fitque in horum examine continua quædam collatio materiæ ad materiam, formæ ad formam, efficientis ad effectricem caussam; rursusque in singularū ordinibus proximioribus caussis proximæ, mediis mediæ, & remotiores quæque remotioribus in arenam committuntur, postremò & pro minutissimis scrupulis spectabis tum loci in singulis, tum temporis adæquatas analogias, vbique consensus dissensusúe necessitudinem quærens, identitatis vel diuersitatis nomine inter substantias, æqualitatis inæqualitatis in quantitatis genere, similitudinis vel dissimilitudinis in qualitate, cōformis difformisúe naturę in generibus cæteris. Et quāquam non omnibus sint omnis generis caussæ vel in caussarum resolutione progressus pares, eò quod aliis rebus alia principia desint, vt *Resolutiones aliæ aliis sunt perfectiores.* materies, finis, atque in plerisque ad illa externa vsque principia productæ ana lyses sint superuacuæ, vt sæpe in ipsa materia rei medicę, vbi vel effectrices proximas velle inquirere minus emolumēti quàm negotij parit: Conandum est *Resolutionis exēplar optimum semper præ oculis statuendum.* attamen

1
2
3
4

attamen, vt resolutionis passim & compositionis optimæ, qualis potissimum in Medicinæ subiectis vsu venire solet, præ oculis habeamus, non secus quàm Iouis pictor aut Mineruæ contemplatus alterum, è cuius vultu similirudinem duceret. Insidet enim in animis nostris interdum species optimi, in quam defixi licet inimitabilem ferè, ad eius tamē similitudinem artem & manum dexterè dirigamus. Quin ipsa formæ essentialis resolutio (si amputari negotium magis & circumcidi voles) non tam vbique ad discursionis circularis necessitatem, quàm pulchritudinem confert, cum passim licuerit formæ rationem in ipso constrictam materiæ sinu tacitis præterire, eiusq; tum synthesim tum analysim vniuersam vna discursus linea simplicissima (à materiæ scilicet ad effectrices vltimas caussas) penes syndromis accidentalis seriem inclusam imaginari, vel ex hac ipsa colligendam cæteris dare. Nam licèt propter essentiales formas syndrome accidentaria resoluatur, ex huius ramen conspicuo vultu interna illa & abdita cognoscetur, ad cuius vnius & indiuisæ nutum auscultant velut pedissequç cæteræ. Has enim ipsas concipiens sensus partibili modo diuisas & multiformes transmittit ad intellectum, qui proinde formam ersi simplicissimam necessario vt diuisibilem cernit, cum omnia sint in ipso recipienre per recipientis modum, vt habet axioma Metaphysicum. At vt vnde digressa est reuertatur oratio, Inter Endeixes omnes illa compositissima est & veræ Indicationis nomen maximè promeretur, quæ pro agendarum rerum quæstione suscipitur, caussas actiuas rerum passibilium caussis ordine & veluti in aciem instructas pulcherrimè comparans. Illi succedit altera multo simplicior, ad rationem propius spectans, quàm animi cæteras faculrates in propositionum terminis, in subiecti & prædicati comparatione conspicua, quæ tamen Endeixeos species non necessario semper priorem hanc compositissimā & simplicissimam alteram intercedit, vtpote cum nulla problematum resolutio vel compositio mediam se repræsentat: Vnde sæpissimè à quæstione practica statim ad rerum simpliciter vel abstractim cōsideratarum synthesim vel analysim, ætiologismum & indicationem properamus. Sed in hac simplicissima fit rursus vel duorum diuersorum ordinum collatio mutua, vt formarum materialium ad accidentarias, vt singulis respondeant singulæ catenatim, vel vnius ordinis partium inter se, vt cum mareriales proximas seu continentes remotioribus aliis, effectrices interiores extrinsecis cæteris ordine comparamus; sic vt omnes licet caussarum nomine ad vnum effectum referantur, eædem tamen effectus particulatim atque principij rationem obtineant inter se.

Resolutio essentialis ordinis pulchra magis quā necessaria, vbi materies satis continua est & ordinata.

Propter formam materies potissimū fit resolutio.

Forma rei indiuisibilis propter intellectū tamen sensibus alligatum quodāmodo fit diuisibilis.

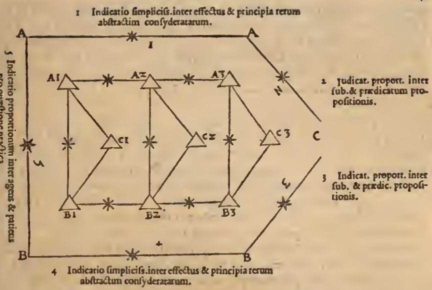
1 *Endeixis practica.*

2 *Endeixis problematica.*

3 *Endeixis simplicissima.*

Endeixeos simplicissima comparatio maximè composita.

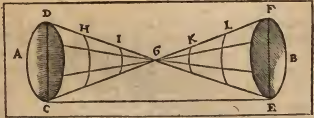
Sint

Sint itaque coordinati trianguli plures A. B. C. in quibus collatio ab A.ad B. analogiam agentis ad passum repræsentet; A. verò ad C. vel B.ad C. subiectiad prædicatum in axiomatibus artium quarumcunque: postremò A.$^{1.}$ ad A.$^{2.}$ vel B.$^{1.}$ ad B.$^{2.}$ effectus cuiusque ad causam rei abstractim in animum subeuntis. Isthic quadratum A.$^{1.}$ A.$^{2.}$ B.$^{1.}$ B.$^{2.}$ continebit omnes triangulos A. D. & B. D. proportiones quoque A.$^{1.}$ ad A.$^{2.}$ item B.$^{1.}$ ad B.$^{2.}$ Quadrato simplicior trigonus A. C. vel B. C. continebit tamen proportiones A.$^{1.}$ ad A.$^{2.}$ item B.$^{1.}$ ad B.$^{2.}$ Similiter concurrant inuicem pyramides 2. vna ex parte agentis, altera passibilis rei, erit proportio compositissima totius pyramidis A.G. ad pyramidem B. G. cuius indicatio per omnem C.E. lineam est comprehensa: continet enim hæc ipsa proportionem C.G. ad D. G. item E. G. ad F. G. lineam: C. D. basis ad basim E. F: segmentorum D. H. ad H. I. & I. G: rursum I. G. ad G. K. & H. I. ad K. L. postremò D. H. ad L. F. Secundò sit illa simplicior proportio C. G. ad D. G. lineã, vel E. G. ad F. G. terminorũ in propositione analogiam repræsentans, continet hæc tamen proportiones priores alias atq; omnium simplicissimas D.H. ad H.I: rursus H.I. ad I.G. indicationibus illis optimè com-

Demõstratio per triangulos.

Altera illustratio per pyramides.

mè comparabiles, quæ rebus in naturæ efficientia nudis inter effectū & caussam scilicet, vel inter prius principium atque posterius adhibentur. Huius indagationis vlterior via est per illum discursum triplicem, cuius iam frequēs à nobis facta est mentio. Discursionum verò carceres primi sunt sensus experientia notiones ab intellectu (quo non ineptè autorum receptæ sententiæ & artium quarūq; axiomata communissima referuntur) & in ratione positi cō-

Quæstionum cō positissimarum analysis fit dissolutione corporū vbique in partes analogas est quàm simillima.

positionis diuisionisque rudes characterismi. Atqui vt doctrinæ totius summam expedias breui, eiusdem negotij dicam collatis duobus corporibus ad mutuæ proportionis examen soluere in partes suas proportionales, inq; principia, dum ad puncta perueneris, atque fit resolutio in agentis cuiusuis & passi comparatione vsque ad rerum ipsarum caussas extremas & elementa. Nam in corporibus comparatis soluitur altitudo in partes corporeas primum, mox & in principia proxima, vt superficies: comparantur deinde partes corporeæ partibus, superficies superficiebus: soluitur iterum superficies in partes minores latitudinis totius, in principia quoque eiusdem dimensionis, vt lineas: conferuntur tertiò superficiei partes partibus consimilibus, & lineæ quoque lineis: resoluitur postremò linea in partes longitudinis & in puncta velut principia vlterius indiuisa: comparantur partes partibus lineæ, fiuntq; excur-

Applicatio similitudinis.

1. Si rerum duntaxat quæstio fiat.

sus varij vel à primò puncto ad postremum, vel hinc ad primum, vel à medio quouis ad extremorum alterum. Eadem prorsus ratione si rerum duntaxat analysim spectes, confertur agens passo, vtrumque dirimitur in formarum ordinem duplicem, comparantur deinde ordines maiores agentis maioribus passi, forma agentis formæ passi, materies materiei. Soluitur rursus materies in similarem instrumentariam, forma consimili modo; spectatur ilicet & instrumentorum habitudo mutua & similarium inter se. Posterior sectio est maiorum partium instrumentariarum in minores similarium, proximarum in extrinsecas & remotas. conferuntur postremò proximiores agentis caussæ proximioribus passi, præcedentes præcedétibus, extremæ extrinsecis, & tandem quoque inter eiusdem longitudinis partes caussæ proximæ agentis rei eiusdem pręcedentibus caussis, præcedentes extrinsecis. Similiter & in excursu passibilis rei, cuius suprema inquisitio in illa consistit mentis agitatione triplici, à sensu, ratione, & intellectu. Quod si magis ad artium con-

2. Si magis ad artium cōstitutionem rationalem quæstio referatur

stitutionem aptanda sit huius similitudinis ratio, videbis non alio ductu suscepti negotij summam in duas primum partes distribui, vt tertiam assequatur, quarum prior circa materiem passibilem, circa actiuam posterior nos exerceat; soluitur itaque in suas demonstrationes & comparantur singulæ singulis; soluitur denuo demonstratio in sua principia, & hęc in propositiones,

3 Si permisti de rebus vt sunt in animo atque in natura quæstio fiat.

quæ rursus in terminos, dum hi postremò in suas dissiliant caussas & elementa; est & vbique collationum æqualis norma. Nec magni artificis duco, eidem similitudini systema alterum applicare, mistum videlicet ex rerum & instrumentorum dissolutione, cuius proinde ideam (ne nimis prolixi simus) ex an-

ex antedictis videre qui volet potest. Vis itaque Indicationum vniuersa in hoc *Conclusio summaria de indicationis vi.* consistit ex parte rerum, vt rei actiuæ ratio ex passibili colligatur, formalis ordinis ex materiali, & postremò in singulis lineis Maiorum partium ex minoribus, proximarum ex præcedentibus, præcedentium caussarum ex caussis extrinsecis. *1. Ex parte rerum.* Vbique sit vestiganda proportio sympathiæ vel antipathiæ secundum substantiam vel accidens, indagationis loci ab iisdem ferè sumantur, quibus ipsa rerum natura dispescitur, & resoluta in cogitationem cadit. Huius demum velut antes extremi in animorum seminio triplici in trina discursione figuntur. Ex parte instrumentorum similiter compositionis cuiusque notio quò ad nos ab alterius simplicioris notitia pendet, *2. Ex parte instrumentorum.* magis communis ex minus communi, interim vt communissimorum finium communes sunt indicationes passim, ita & membratim discerptorum discerptæ magis ac definitæ; vtque actionum nostrarum naturalis actio velut amussis & regula, *Axioma ad indicationem pertinens.* ita & in resoluendis affectibus præter naturam naturæ congruus status vbique proderit exemplaris loco. Transirem ad canones ceteros, nisi me ingens hic scrupulus occuparet de differentiis rationum scilicet, quæ tum res indicatas, tum indicantia loca disterminant. *Quæstiones difficiles de differentiis rationũ in disterminandis rebus indicatis & indicantibus.* quorum omnium, vti diximus, prima sunt genera duo, substantia nimirum vel accidens. In accidentium genere ordo potissimum & quantitas difficultatem hactenus pepererunt & pariunt nobis. Quod ad substantiam, illa me fatigauit plurimum Medici ac philosophi ætate nostra clarissimi sententia, quæ in tractatu de abditis caussis, rei cuique genitæ alias à materie, alias à qualitatum temperamento, alias à forma vires inesse definit. *1. An alia à forma alia à materie vel qualitate vires totius compositi esse dicantur.* Nolim hic ego Fernelij placita argumentis multis incessere, quæ ille forsitan etsi prolixè tradita vel non explicuit satis, vel alio quouis acceperit sensu, quam vt à nobis percipi queat, mihi tamen magis fit verisimile, vim prorsus eandem & vnicam ab accidentariis formis connexis *Authoris opinio.* inuicem atque ab ipsa substantia proficisci (nisi per rationem dirimi voles) Deinde & illud violentius iusto est, vt qualitatum temperamentum quò ad actionis ἐνέργειαν à nuda materie separemus, vel (vt ipse constituit) qualitates actiuas calorem frigus, ad nomen qualitatis solius, passibiles cæteras alijs à passibilibus ortas ad vnam materiem relegemus. Nam *Ratio.* vti ex classe Metaphysica satis ostensum est, diuisa est quidem à forma materies, & ab vtrisque qualitas: is tamen est omnium in natura connexus mutuus, vt quamuis supra materiem magnitudini iunctam syndrome sit accidentaria, supra qualitatem spiritus, superior spiritu forma vel anima, possitque forma quid agere interdum absque commercio corporum vel qualitatum, quoties inuicem actu sunt separatæ, sic tamen quoties natura inuicem complicantur, actiones suas coniunctim produnt, vt omnium vnica vis, scopus vnus, atque consensio videatur. Ac ne in verbo sit difficultas, diuersis partibus vnius

compositi diuersa quidem munia viresque contrarias inesse vel sensus docet: nam & qualitatũ in singulis quædam est oppositio, & actionum opposita ratio quamdiu inter se mutuo conferantur; non tamen si vires formæ superioris cũ inferiorum viribus compares actiones diuersas diuersis principiis fluere rectè colligimus, quando nimirum vbicunque miscẽtur tota principia totis eorum & vires implicitas nunquam se mutuo deserere sit necessarium. Nam quod à forma & spiritu defluere quicquam in continuũ velint absq; hoc vt de subiecta substantia quippiam defluat vnaque sit resolutum, id ne in sole quidẽ concesserim corporibusque cælestibus cæteris summa virtute concietis. Quod cum sit παραδοξότατον libro sequenti vberius demõstrabitur. Nunc profer si placet ipsius Fernelij ab artificialibus rebus sumptã similitudinem, vbi aliam ait fabro, aliam securi vim inesse (quanquam non sit eadem vbique ratio formæ ad materiem, cui semel immersa est, quæ fabri ad securim, cui totus ipse toti non complicatur, sed vt gubernator assistit solum..) Potest quidem faber extra securis præsentiam struere quodcunque in animo velit, actu tamen efficere nunquam potest, quin & ideã actionis institutæ absque instrumentorum conceptu vix communissimam assequatur. Pro particulari negotio sanè nõ securis tantum figuram vt meditetur, sed & quantitatem, qualitatem oportet, atque vtendi modum: quin si viuidius instituenda sit comparatio rei factitiæ, scilicet cum naturali, formam securis vniuersam potius ad particulares compara, totius enim id ratio postulat, vt aptè diffindat, penetret, quanquã sit particularis à forma manubrio vis vt ab agente regatur, fronti securis acutissimæ vt dexterè secet, dorso eiusdem crassiusculo vt obnitenti solido cõtra insistat, nec ad singulos ictus facilè diffringatur. Omnes hæ vires priuatæ atque oppidò differentes secundum figuram particularem distinctis partibus tribui solent, ad communissimam tamen atque ante dictam vnicam velut multarum præsidem, velut quę cunctas ambitu in se contineat, appositissimè referuntur. Sic sanè inest & animali toti, imo & partibus singulis sua quædam communis ratio, formaque cæteris eò latius patens, quantò pars vnaquæq; in plures alias membratim dirimi possit: insunt & singulis vti sunt partes distinctæ quædam seu propriæ vires particulatim rursus formarum accidentaliũ nomine discrepantes, quæ tamen si cogitatione iungantur, vnam totius actionẽ semper absoluunt, quemadmodum & qualitates ipsæ dum coëunt, syndromen materialem vnicam reddunt, & temperamentum eiusmodi quod ab informi materie si quis abstrahere per intellectum volet, nihil reliquerit præter non ens merum, ens in potentia tantum per se rebus gerendis inefficax. A forma totius itaque actio est generalis, vt à securis forma incisio, sed actionis eiusdẽ pugnantes inuicem sunt differentiæ plurimæ, quarum essentiales quidem ceu penetrans, resistensque facultas à partium diuersitate resultant: Accidentales autem, vt penetrandi celeritas, robur, commoditas, ordo, à partium quoq; quantitate dependent, ab ordine, situ, figura, & modo. Quemadmodum itaque magis commune quodlibet minùs cõmunium rationem in se complectitur, actu

Tota totis misceri in compositione natura.

Contra Fernelij rationes obiter.

A simili in rebus artificialibus.

Particulares figura vires particulares obtinẽt, quæ tamen in forma vnam virtutem vnicam planè consentiunt.

Similitudinis applicatio ad naturalia.

Syndrome materialis seu qualitas.

1. Qualis sit vis tota à forma potissimum.

2. Qualis à partiũ differentia sit actionum diuersitas.

3. Qualis ab accidentium differẽtia actionũ diuersitas in partibus singulis elucescat

Axioma per conclusionis modum ex antedictis

actu tamen ad hoc vel illud ſit indefinitum: ita & forma communis ſiue eſſentia rei cuiuſlibet formarum particularium & actionum ideas optimè nouit, particulatim differentes tamen penes eſſentiam abſque partium diuerſitate non exequitur, vti nec accidentariam in iiſdem actionibus differentiam explet abſque illa quæ ſit in ſingulis accidentium quoque natura diuerſa. Quid igitur dicent ſi alias à forma, alias à qualitatibus vires ineſſe conſtituant? Nam quod à forma præcipua ſit actionis eſſentia, quodque à qualitate qualitas, à quantitate robur, rationi eſt conſentaneum, vnde & totæ ſubſtantiæ totas tribuunt vires, partes & accidētia magis determinant, enimuero pugnant in motus genere extenſio, contractio: item vtriuſque celeritas, tarditas, ſunt & ſua cuique particulatim organa & organorum propriæ formæ, non tamen idcirco aliud eſt inter principia quod membrum extendat vel cōtrahat, aliud quod moueri hominem facit, aliud quod ſeſe mouere celeriter, licet de partibus ſingulis vel qualitatibus collatis mutuò dici id merito poſſit. Nec aliud rurſus in animalibus eſt vegetatrix anima, aliud quæ chylum aut ſanguinem coquit. Nec in cerebro diuerſa eſt cognoſcendi virtus, & quæ imaginatur, cum ſic ſe habeant tantum, vt magis minuſúe commune, nec quicquam poſſit communior virtus extra particularium opem ſiue ſubſidium, niſi vnum excipias hominem, cui quædam eſt anima immerſa corpori, quam & brutis ſanè communem volunt: quædam ab hoc diuidua, eique ſolummodo vt clauo gubernator aſſiſtens. Iſti (me H[illegible]) illud conceſſerim lubens, quod vires ſuppeditet homini inter cōpoſita naturalia ſoli, ſolas à ſola forma meritò nuncupandas ab omni commercio corporis aliénas. Sunt huius generis vt intellectio, diuinatio, quæ tamen præſtat ſic rationalis anima, vt forma ſeparata nequaquam in corpus demerſa, quemadmodum & corporeas actiones cæteras ſubit, vt & corporeis organis alligatur. Nam inter formas ſemper abſtractas, vt Angelorum, dæmonū, proportionis ratio eſt ſimpliciſſima, quanquam & has ſe mutuò trahere vix aliter ſenſerit Plato, quàm magnes ferrum, vnde huius nomine videntur ad plenam orbis totius Muſicam ita illarū ſubſtātias effinxiſſe, vt quamuis reſpectu noſtrum omnis ſint compoſitionis expertes, reſpectu tamen ſuperioris opificis penitus indiuiſi, tanquam in plura principia diuidantur, vt ſit in ſingulis ſua quædam cunctis ſuperior forma, ſua deinde ſpiritalis eſſentia, ſua poſtremò qualitas atque materia, quorum proportio vniuerſim infandam illius ordinis hierarchiam pro captu humanæ mentis abſoluit. Cùm enim à Deo per Angelos animaſque gradatim inferiores idæarum omnium & rationum ſeminalium ſit vnus continuus ductus, in quo nimirū & formę & ſpiritus & corporeæ qualitates, & ſingularum denique proportiones ordine depingantur, eundem ſanè nec abrumpi in Angelis ipſis, ſed cohærere perpetim (ſuo tamen & inexplicabili modo) rationi eſt conſentaneum. Quanquam iſta licentius forte quam par ſit, iuxtaque veterem magis Theologiam, à qua ſi vſpiam fides Chriſtiana diſſenſerit, flectendum ocyus moneo, ne argumētis lubricis freti imponere Pelio Oſſam, & more Gigātum bella

Redit ad quæſtionē ante propoſitam cū illuſtratione vberiore.

Exempla.

Exceptio in hominis cōpoſitione.

Solus homo vires à forma profert, quæ materiæ non debeantur.

Proportionis ratio inter formas abſtractas.

Formis abſtractis ſua tamē eſt compoſitio iuxta Platonicos.

Idearū continuus ductus à Deo ad res inferiores.

Non temere cum ethnicis philoſo[illegible]

bella cum diis getere videamur. Eſt tamen & inter compoſita naturalia magnum aliquid prorſus & admirandum, cuius occulta ratio vix habet quo referatur, niſi iuxta opinionem vulgatam maximè id formæ principi ſoli virtutique ſpecificæ tribuamus: Etenim animalibus cæteris terribilis leo ad cantum gallinacei pulli protinus expauelcit. Infinita ſunt animalibus odiorum vel amicitiarum ſemina, paruus piſciculus Echeneis pulſa vi venti nauigia ſiſtit vel medio mari, trahit ferrum herculeus lapis, interdum abigit, trahunt feſtucas & ſurculos electrum, adamas, quodque nec aquæ nec olei capax eſt aurum argento viuo inebriatur. Taceo ſanè marini torpedinis tactum, venenatorum morſuum plagas, vim fulminis admirandam, vim tot liquorum, gemmarum, & ſtirpium; ſtupenda penitus eſt faſcini ratio, ipſarumque imaginum, quæ prolem in vtero matris ſæpe transformant. Quid autem de Catablepha animali conſtituas, deque tot facultatum internarum externarumque conſenſibus, quos antequam numeres, prior deficiat dies?

Obiectio aduerſus ea quæ hactenus ſunt tradita de forma & atq; materia.

Occultæ proprietatis exempla infinita.

Tractantur doctiſſimè & ex profeſſo infinita pene exempla eiuſmodi, tum à Fernelio ipſo & Fracaſtorio, tum à pluribus alijs illuſtribus viris, quos inter amicitia coniūctiſſimum mihi præterire non poſſum Antonium Mizaldum, qui præter alia præclara maximè in omni philoſophia præſtita, hanc partem vel ſolus abſoluit libris Arcanorum pluribus, lib. de ſimpathiis & antipathiis rerum. Effectus eiuſmodi velut naturæ ſublimioris oracula videmus oculis, haurimus auribus paſſim, effectionis principium tamen vix cogitatione conſequimur. nam quod virtutē vulgo dicant à ſpecie proficiſci, dicere id cuiuis & ſemper licet, quodque ſit forma quędam occulta interior virtus & abdita, ne hoc quidem malè, præſertim ſi referatur ad ſenſus. Verùm quid aliud nobis reſponſa eiuſmodi, quàm ignorantiæ meræ, ineptarumque deſcriptionum circulos nectunt, atque in ſcientiæ profeſſione de rebus nil ſciri poſſe demonſtrant: vnde non alios tantum à veri ſedula inquiſitione deterrent, verùm & ſupinos ſtruunt ignauiæ pontes, omnique his veſtigandis methodo intercluſa, nos in æternum chaos noctemque præcipitant. Sed cum diuinæ Methodi vis circa proprietates occultas non ſecus ac fuluū ſpectetur in ignibus aurum; deducam hæc latius ſequenti tomo, quo cuncti tantorum operum fructus nunc affatim guſtent, ſimulque comprehendant præcipuum totius negotij caput, vt demum allecti diſcurſus iſtius ſimilitudine velut exemplo imitentur idem in particularibus cæteris. Nunc autem id agimus tantū, vt omnem abſtruſæ ſcientiæ vim in ætiologiſmo atque indicatione poſitam ſcias, vtriuſque columen rurſus in analogia rerum ad inuicem in proportione mutua contineri, quam quia plurimi vel inter claſſicos (fortaſſe animorum modeſtia magis quam torpore vel hebetudine) non tantum ſenſibus, ſed & humanis mentibus inacceſſam, linguæ inexplicabilem dicunt, conandum amplius duxi, num ope diuinę methodi, velut alis ſublati Platonis atq; Hippocratis, mortales oculos iſtos in tantam lucem figere valeamus, alioqui periculum rati, ne maior pereat noſtræ cognitionis & felicitatis portio, eiuſque ſimpli-

Authores varij de proprietate rerum abdita pertractantes.

Quam ſit inepta neotericorū pluriū ratio de rerū abditis cauſis.

Methodi vis præcipuè in rerū abditis cauſis apparet.

simplicioris ætheræ, quam cauæ inclusam ferulæ clam Ioue sustulit illa mens opifex προμήθευς ἀγκυλομήτης, deductamque cælitus terræ penetralibus impertiuit. Omissis itaque hoc loco prolixioribus argumentis, statuam liberè & vnius tantùm demonstrationis subsidio fretus, quod omnis & virtus occulta & manifesta à toto composito proficiscatur: nihil autem à qualitate sola, nihil à spiritu solo, nihil à sola forma; cum nulla fiat extẽsio in rebus compositis, nullaque ab interiore principio fit dimanatio, quæ accidentalis siue extrinsecæ formæ multiplici vultu non obruatur, vnaque (si compares ad actionem occurrentibus rebus) non spiritalis effluuij simul corporumque minutissimorum proportiones efficiat. Vis enim à forma quidem præcipuè in spiritum transit, ab eodem in qualitatem atque materiem; in forma quidem vt simplex, communis, & indiuisa: In materiali gremio vt multiplex, singularis atque dispersa, non minus quam vna sit luminis virtus in ipso vt calefaciat sole, quæ tamen progressu in multitudinem effectrix est sæpe contrarij, dum hæc indurat, ea liquat & fundit; alia viuificat, alia rursus exhaurit & labefacit, eiusdem vbiq; caloris influxu. Quod si has actiones ratione materiæ contrarias esse contendis, non repugno: attamen hæc contrarietas ipsa non tam spectanda est inter principia ordine copulata secundum lineam rectam, quantum inter principiorum singulas partes partiumque oppositas qualitates velut in latitudinem exporrectas. Quare & inter agens passumque quodlibet formarum, spirituum, totius denique syndromis accidẽtariæ vna est & indiuisa proportio: si ductus longitudinem spectes. eadem rursus diuersa & multiplex, si partium quarumcunque figuras singulas, & in his nonnihil diuisam totius syndromis effigiẽ, vnaque & spiritalis vehiculi partes velut pro latitudine contempleris, vti in subnexis triangulis liquet. Sit enim superior agẽs quodlibet, inferior autem rei passibilis loco, A. quidem vtrobiq; supremus apex, & angulus formæ sit indiuisæ, quæ tamẽ progressu fit diuisibilis, primò secundũ lõgitudinis radiũ, in B. spiritibus sese communicat, In C. syndromi accidẽtariæ, In D, corporeæ moli siue materiæ. Ita enim & B. spiritus trãsit in C. &. D. vti C. dũtaxat in D. iuxtaq; hanc habitudinem proportio simplex est penitus, A. superioris ad A. inferius, similiter B. ad B. & C. ad C. & D. ad D. totius deniq; triãguli vnius ad alterũ totũ. Sed si nũc & latitudinem seces E. I. in partes proportionales vtrimq; E. F. G. H. I. vt E. quidẽ sit & F. à dextris cuiusque principij: H. & I. sint à sinistris positæ; G. autem in medio, mox & totius syndromis, totius spiritus, atq; materiæ distinctæ formæ distin-

Breuis demõstratio eius sententiæ quæ statuit vim omnẽ à toto composito proficisci: siue sit manifesta siue occulta.

Nihil à forma sola vel qualitate proficisci.

Virtutũ insitam vbique à forma per spiritum ordine & qualitatum in materiẽ vsque.

Virtus omnis in forma vnitur, in materiæ gremio dispersa conspicitur.

Simile.

Obiectionis solutio.

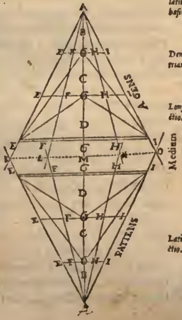
Virtutũ progressus in longitudinem triangulorum est indiuisus.

Virtutũ progressus multiplex in latitudinem seu basim trianguli.

Demõstratio per triangulos.

Longitudinis sectio.

Latitudinis sectio.

distinctas efficient proportionum species in K.L.M. N. & O. iuxta radiorum occursus ab vno in multitudinem dissectam ordine confluentium. Vnde si A. angulo prioris trigoni æqualis fuerit A. postremi,& lineæ continentes angulum A. erunt æquales iuxta doctrinam theorematis tertij, primi lib. Eucl. Conuersim si partes E. F. & F. G. quæque deinceps fuerint mutuo correspódeant,correspondebit & tota basis E. I. vnius trianguli,cum E.I. alterius,quare si vtrinq; accesserit ęqualitas A.E.lateris vnius ad A.E.alterius,& A.I.vnius, ad A.I. alterius trigoni latus, confestim per propositioné octauam primi Eucl. respondebit & A. angulus superioris trigoni cum A. secundi. Vides vbique vt forma sequatur materié, & è conuerso materies formam, proportioque vnius proportionem alterius principij,vt si materies tota vnius alterius toti respondent,non sit necesse aliam à forma analogiá quærere, vel ab ipso spiritu,quod fuerat demonstrandum.Solus enim trigonus A.E.I. continet cæteros omnes, & non continetur ab alio: contrà triangulus I. D. E. situs est intra priores omnes,alium non comprehendit. Horum medij sunt B. E. I. superior & sequens,inferior C.E.I.qui tum subiectos trigonos continét,tum à supernis cóprehenduntur,interim licet superioris anguli sit illa potestas,vt inferiores quilibet suam vim omnem velut ex vnitate collectam habeant, est tamen & inferioris cuiusque trigoni ea potestas conuersim indita, vt propter augustioré basim superiorum ideas in se recipiant prompté, nihilq; possit superius quodlibet absque eo,vt per proportionales partes infernæ basis siue trianguli non transfundatur. Vnde neque ab A. dimanat quippiam quod fugiat lineá E. I. nec in E. I facultas est aliqua ab A.non comprehensa. Si quis morosior rerum analogias inepté nos putet per trigonos ostendisse, illud cogitet moneo, figuram quamlibet recti lineam resolui in triangulos,vt prima quædam omnium principia vel elementa. Quin si & arcus circuli lineæ rectæ commensurabilis sit,vt in doctrina sinuum liquet, possintque mathemata assignare quadratum vel trigonum æqualem circulo dato, (licet eiusdem nulli,quod sciam, hactenus inuenta sit demonstratio) constabit sané & rerum proportiones omnium figuris trilateris primario demonstrari. Nunc vt à Geometricis denuo ad naturalia reuertamur, dicam ex ante traditis esse & in Magnete vim vnicá,quæ ferrum mouet, quæ partus accelerat, quæ amorem ferat atque concordiam (si fide res digna est) quæ crassos humores educat,quæque (vt hæmathites) ex vlla corporis parte ruenté sanguinem sistat, quin etsi in eiusdem partibus vna sit quæ ferrum abigat,& quæ trahat altera, concludam sané pugnantium maximé facultatum eandem esse & vnicam formam,quæ per spiritum agat, & qualitatem,vt instrumenta coacta inuicem in vnitatem virtute principis formęac velut in longitudine solum,dispersa denuo in latitudine propter materiem velut externam atque sensibilem totius trianguli basim. Nam vt alia virtus à forma,alia sit à materie,necesse foret vnius rationem intra alterius nó contineri,& per consequens non vnum esse compositum naturale,sed diuersorum laterum & angulorum quasi triangulos plures. Loquor autem nó semper

Forma vis atq; materia se mutuo consequũtur.

Superioris anguli vis magis in actione.

Inferioris cuiusque anguli vis magis in paßione posita.

Rerũ analogias optimè per triãgulos demonstrari.

Quadratura circuli nondum demonstrata.

Geometricæ demonstrationis explicatio in naturalibus.

Vires Magnetis.

Angulus quid sit,et quãuplices esse dicantur.

per

per de angulo, vt ipsum partibilem docet Euclides; sed pro contactu sæpius puncti indiuisibilis cum indiuisibili altero: alia enim in definitionibus ferè, alia in theorematibus eiusdem acceptio est; illic nimirū vt punctus planè insectilis est, hic vt infinitum penes spatium, scilicet quod à lateribus angulum cōprehendentibus est interseptum. Esto nunc idem iudicium in rebus naturalibus cæteris, vt in lactuca, quæ eadem menses mouet & sistit; in plantaginis radice quæ eadem refrigerat & calefacit, aperit, astringit, densat & rarefacit. Vbique sanè ex rerum sensibili basi nata est multiplicitas primum eò cōfusior scilicet, quantò ab angulo magis & vnitate recesserit, idque ita natura rectè est comparatum, vt mundi res omnes hac ratione simplices simul atque multiplices orirentur: simplices quidem propter actionis robur atque essentiam; multiplices magis propter passibilem vim ac pulchritudinē, quæ tamen ceu medium in vnitatis & multitudinis compositione magis apparet velut dispersorū antè concentus multorumque reductio in vnitatem. Sed vt omnes enumerem breuiter caussas, propter quas vnumquodq; natura vel multiplex fiat vel propter analogiam exteram quasi multiplex videatur.

Lactuca vires.

Multiplicitas rerū & pulchritudo ex basi, vnitas antē atque essentia robur ex angulo magis dependet.

Mundi res omnes simplices simul atque multiplices.

Caussæ diuersæ penes quas res omnis vel multiplex sit vel esse dicatur.

Hh Statuam

- Statuam multiplicitatis caussas & actionũ inuicem dissidentium ex eodẽ agẽte naturali aliàs
  - Ipsi agẽti intrinsecas per se & absolutè sic æstimandas
    - Propter structuræ diuersitatem in rebus instrumẽtariis maximè cõspicuã. Hęc deprę hensa magis est ratione situs & loci, quẽ sępè ordo temporis cõcomitatur.
      - In similaribus siue homogeneis
        - Sic genus est magnetis quod vna parte abigit ferrum, altera prolicit.
        - Ita & vngulæ alcis certa portio attactu curat comitialem morbum.
      - In heterogeneis seu dissimilaribus
        - In homine alia vis
          - Hæpatis
          - Cordis
          - Cerebri
          - (Omnium ab anima vnica)
        - In plantis vis alia
          - Radicum
          - Foliorum
            - Corticum
            - Medullæ
          - Florum
        - In cæteris mistis
    - Propter misturæ solius inęqualitatem in similaribus conspicuã, sub ratione qua sunt similares. Hæc temporum ratione magis est deprehensa.
      - In argento viuo
      - In plantagine
      - In opio & cicuta & id genus pluribus
      - Hæc vrunt & summè refrigerant tamen.
  - Agẽti extrinsecas quę respectiue dũtaxat tales occurrunt
    - Ex alteratione rei agentis ascititia.
      - Sic magnes cepa vel allio oblitus non trahit ferrum, recipit vires intinctus hircino sanguine.
      - Succinum perfrictum attrahit paleas, magis quàm si non perfricetur.
      - Corallum, aurum, à viris gestatum fit generosius, à mulieribus eneruatur.
    - Ex medio, Ita enim
      - Quædam contagio non afficit vel paululum distans.
      - Ignis elixat per aquam intermediam, & emollit maximè, per aërem medium exiccat, assat, atque indurat.
      - Sol idem incendit fortius, & amburit cutem, corpus nostrũ calore Martij mensis, quàm vel sub Cane vel ante Canem.
      - Præsentia adamantis ligat vim magnetis.
    - Ex natura passibilis rei
      - Ruta viris venerem reprimit, mulieribus auget.
      - Lactuca biliosis fœminis menses mouet, aliis reprimit.
      - Idem Sol limum indurat, emollit ceram.
    - Ex applicationis modo
      - Solis radij directi maximè & perpendiculares amburunt, obliqui minus sunt efficaces.
      - Piper comminutum inflammat, integrum vix excalefacit.

4.56.1

De caussis extrinsecis plena est vniuersa natura. propone tibi vel simplicissimum ignem,

Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis,
Siue inde occultas vires, & pabula terræ
Pinguia concipiant, siue illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exudat inutilis humor,
Seu plures calor ille vias & cæca relaxat
Spiramenta, nouas veniat qua succus in herbas,
Seu durat magis, & venas astringit hiantes,
Ne tenues pluuiæ, rapidiue potentia Solis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

1 De caussis extrinsecis.
Ignis actiones vtcunque diuersissimæ ratione materiæ.

Cælestium corporum diuersissimæ vires ratione materiæ.
Sublunarium item pugnantes vires ratione materiæ.
Optica doctrinæ fundamentum in analogia visus ad rem visibilem.

Confer te ad cælestia, ad stellæ eiusdem effectus propè infinitos, in sublunaribus ad energiam lapidum, herbarum, & metallorum, tota doctrina Optices sufficere potuit vnius exépli loco. Verùm inter multiplicitatis intrinsecas caussas, quod illa structuræ diuersitas ad actionis multiplicitaté plurimũ possit, rerum similiter vsu atq; exemplis assiduè demonstratur, quanquã in apertè dissimilaribus ea sint frequẽtissima, minus frequẽtia in similariũ genere, vbique tamẽ si multiplicitas distincta est ratione loci, necesse est tam in homogeneis quàm heterogeneis ipsis structurã esse organicã quandã hic sanè distinctam, & loco magis & qualitate conspicua vel ante effectionẽ; illic non prius quàm actione se manifestet. Spectandũ tamẽ in horũ singulis dexterum, & sinistrum aliud, anterius posterius, sursum deorsum, quæ oẽs positionũ differẽtię quantumuis promiscuè contento & cõtinenti cuilibet adaptentur, in rebus tamen instrumẽtariis vt sunt instrumẽta diuersarũ quoq; facultatũ ab vno principio dimanantiũ sedes multiplices docẽt. Sed difficultas maior in illa mistura substantiæ similaris occulitur, à qua sæpissimè mistorum corporum facultates & actiones contrariæ fluunt, situ non ita distinctæ, quo ad sensum: Ratione temporis distinctæ sæpius, sæpè & sic permistæ, vt quæ prius agat, quæúe posterius, ignoretur. Ita enim vis argenti viui sub occursus primos ea est, vt summè refrigeret; quod si altiùs insederit illius portio, aperiet se paulatim & virtus extremè ignea, qua partes corporis solidæ colliquescant, quæ neruos, ligamenta, & ossa exedat, atque conficiat. Idem & in Cicuta, Opio, vel gustantibus est manifestum. Acetum eodem ferè tempore incendit cutem atque refrigerat, quod & in flatu Boreæ patet, rebusque cæteris, quando particulis frigidis æquali proportione subtiles & calidæ sunt temperatæ. Istorum sublimis ratio est; ex illa mistionis natura imperscrutabili pendet, quam nos pro virili nostra inter exercitamenta Methodi ab origine deducemus, cum absque illius cognita forma actionum ratio nũquam percipitur, nec si actionis naturã prius examines de proportione loqui sit consentaneũ, quæ tamen vel sola est omnis endeixeos siue ætiologismi finis, & per consequens Methodi huius vniuersæ.

2 De intrinsecis caussis actionum pugnantium ab eodem composito naturali.
Etiam in similaribus structura quadã organica est, sed minus manifesta quo ad positionem ipsam, licet partium diuersitaté & loci tempus ostendat, et cum ipso actionum vicissitudo.
In heterogeneis.
In homogeneis partium diuersitas inuentione difficillima.
Argenti viui contrariæ facultates.
Etiam Galenus qualitatem aliã aut vim in superficie, aliã magis intercutaneã docet lib. Simpl. Medic.
Cicuta opij contrariæ facultates.
Boreæ venti effectus contrarij.
Parasceue ad quæstionem alteram difficillimã de mistionis natura.
De natura mistionis quàm sit medico necessaria quæstio.

Natura mixtionis obiter explicata.
Mistionem naturalẽ esse quandã appositionẽ cõtra neotericorũ ferè omnium & veterum plurium opinionem.
Tota totis ad minimas vsq; particulas cõplicari vel ipsi naturæ est impossibile.
Docetur idẽ exẽplis pluribus.

Nam omnis cognitio & actio nostra est circa id quod est per naturam, essentia autem rerum per actionem nata est, in eandem vt potest perpetuo tendit & terminatur. Nunc illud suffecerit quasi τὸ ὅ τι, vt corpus mistum ex pluribus vnum & potestate multiplex fiat, concurrere inuicem elementa partim contraria, partim conuenientia, vix aliter sanè quàm per appositionem quandam vnius substantiæ ad alteram, intercedente sectione mutua substantiarum simul & qualitatum, sæpè vsque ad particulas minimas secundum sensum, sæpè propter subiectæ materiæ contumaciam, diuisione tam inæquabili, vt in similaribus multis ipsas quoque substantiarum & qualitatum diuersas sedes vel sensus ostendat. Lac enim hoc nomine similare est, quod omnis fit eius diuisio in partes eiusdem rationis, videt tamen in illo sensus alibi serum, alibi butyrum, & caseum. Ligni pars quæuis lignum est, interius tamen in vno cortice mollius quiddam & rarius perstat; in exteriore superficie durius quid atque crustaceum. Similiter & in lapide, partes internæ subinde sunt rariores, extremæ densiores magisque compactæ, vna tamen dicetur lapidis forma, vnumque totius temperamentum, in quo neque materiæ, nec qualitatum adeò exacta commistio est, vt tota totis perfundi sit necessarium, licèt Plotinus misceri quoque substantias inuicem & corpora sit arbitratus: Fernelius & eius asseclæ dici id quidem de qualitatibus velit, de earundem substantiis non patiatur: Mihi vbique id absurdissimum est, vires aut qualitates latius propagare, quàm forma se possit extendere; formis autem extensionem tribuere vltra quàm sibi subiecta materies sinat. At neque de mistione hæc hodie vt demonstranda suscepimus, quippe quæ nunc ceu theses tantummodo sibi vt confirmentur proprium quendam & augustiorem postulent locum. Illud silere non possum, erroris occasionem pluribus extitisse, quod naturalis misturæ speciem ab artificiali nostra tantopere velint disiungere, vt appositionem dici in mistis naturaliter minimè ferant, cum tamen vtraque mistio perfectionis duntaxat maioris minorisúe nomine differant, possitque artificialis quælibet successu temporis in naturalem maximè terminari, cuius nimirum inchoamentum siue auspicium primum sit ab artifice, res diuersas rudi quadam appositione inuicem copulante, quam mox excipiẽs natura tum rebus mixtilibus insita, tum assistens extrinsecus vlteriore dissectione perficiat vsq; ad atomos seu partes insectiles quo ad sensum. Nã etsi vel ea sit vera sententia, Substantias non posse confundi qualitatibus inuicem tẽperatis, necesse est penitus vni substantiæ alium assignare locũ in corpore misto quàm alteri, vnde saltẽ substantiarũ naturalis est appositio, & non perfecta vnio, ad quam natura quidẽ assiduè contendit vt optimã, nunquam peruenit tamen propter materiæ inequabilitatẽ processusq; in infinitũ, dum citius in eodẽ cõposito vna substantia conficiat alterã, quam formæ contrariæ eidẽ insint secundũ eandẽ vltra indiuisibilem partem. Quare quęcunque formarum sit vnio perfectissima in orbe hoc sublunari, non tam videtur mixtio, quàm vnius in alterã transire volentis absumptio, quàm formæ potentioris victoria,

Plotini opinio de natura mistionis.
Fernelij opinio de nat. mistionis.
Auctoris opinio.
Erroris occasio circa naturam mistionis.
Artificialis mistio à naturali vix aliter differt quàm secundum maiorem minorémque perfectionem.
Artificialem misturam sæpè & naturalis perficit vbi ingenitum mutationis vlterioris principiũ minimè deest.
Natura quidem ad perfectam vnionẽ in mistilibus tẽdit, sed nunquam assequitur.
Ratio.
Formarum vnio perfectissima quid sit propriè.

ctoria, minus potentis ruina vel interitus. Omnis itaque & humana & naturalis mistio quamdiu substantię durant, cum qualitatibus est imperfecta, quippe ad vnionem perfectam semper aspirans, nunquam absoluens, mistiliũ altero per sectionem assiduam prius absumpto, quàm penetrare vniuersim se mutuo queant. Nunc vt eò te quò volui ducam, cum in perfecti cuiusque vel imperfecti genere sint plurimi gradus, necesse est penitus infinitam nasci mixturæ varietatem, quæ tamen omnis discursu facto per singula, ac velut per epilogismum ad communissima quædam capita reducuntur, hoc modo,

Conclusio summaria de natura mistionis naturalis & artificialis.

Infertur ex ante dictis mistura infinitam esse varietatem.

Misturæ multiplicis prima capita.

Misturæ inæqualitas rerũq; mistiliũ diuersa positio in eodẽ composito spectatur vel

- In corporibus ipsis
- In dimanationibus corporũ & facultatum

- In totis sæpè sensui manifesta
- In singulis partibus minimis sensui occulta

- Ex recessu à centro ad circũferentiam, vel à medio ad extrema
  - Calidi
  - Frigidi
  - Humidi
  - Sicci
- Ex recessu à circumferẽtia ad centrũ, vel ab extremis medium versus
  - Calidi
  - Frigidi
  - Humidi
  - Sicci

Omnis à corpore dimanatio eiusdem rationis à nobis est constituta, cuius est ipsum compositum, eò quòd forma quęlibet suo se semper vehiculo sistat, spiritus autem nec formam neque materiem deserat aut qualitatem, sed permistæ omnes seu connexæ maneant, seu resolutæ in continuum proferantur, quam resolutionẽ & formę extensio sequitur extra cõpositũ naturale, vt planè sit necessariũ eandẽ & mixtionis ideã persistere in toto effluuio, quæ intra fines ipsius cõpositi fuit. Similiter & in toto cõposito quæcunq; est inæqualitas siue occulta, siue sensui manifesta, eandẽ reperiri & in particulis minutissimis seminalium virtutũ cõmunis ratio cuncta permeans atque perrumpens facilè docet, quantumuis sensum id subterfugiat. Quod ad inæqualitatis modũ, omnis hæc demũ à mixtionis potissimũ effectrice caussa dependet: est autem duplex, primũ toti cõposito infusus spiritus, qui rebus intrinsecus earũdem velut portio est indiuidua, nouit hic rerũ agendarũ species omnes, fæcundus actionum ideis à superiore forma, fæcundus idẽ passionum quarumlibet speciebus à qualitate subiectaque materie. Sed quia vis propria cuique à mouente externo principioque communiore dependet, est & pro singulis cõmunior quidem spiritus siue mens opifex augustiore ambitu vel communissimas rerum

Dimanationes corporum eiusdẽ rationis cum ipsis compositis siue corporibus.

Eadẽ mistionis idea in effluuio cõpositi naturalis, quæ in ipso composito & econtrario.

Inæqualitatis ratio in omni mistura potissimum ab opifice spiritu proficiscitur.

Opifex spiritus duplex intra cõpositum et supra compositum naturale.

Infusi spiritus ἐνέργεια.

Externi & communioris spiritus vis.

 species

ſpecies in ſe complexus, pro cuius impulſu ſcilicet vel orbiculari penitus, vel à medio ad extrema, vel ab extremis ad medium ſpiritus ille ingenitus rapiatur, vnaque in naturalibus imago perſiſtat, molem primo vniuerſam exagitans ſemper, deinde & particulas ſingulas, dum quaſi ex diuturna ſectione inſectiles videantur. Petita ſunt iſthæc longè principia, quæque, qui non intelligunt, mox etiam pro abſurdiſſimis ſint habituri: quare quod reliquũ eſt, differam in alterum tomum, hiſce confirmandis ſingulis illuſtrandiſq; maximè dedicatum: tantum de triplici motionis ſpecie nunc illud compendio dicam, quod cum ille formator ſpiritus gradatim incipiat ab indeterminata principiorum compoſitione ad compoſitionem alteram magis magiſque abſolutã, noritque in omnibus ad quem potiſſimum finem mixturæ ratio debeat concinnari, habet idcirco ad ſimilitudinem animę noſtræ tres motionum ſpecies neceſſario cohærentes, iuxta conceptum & finis triplicis rationem, cui comparando illorum motuum vnuſquiſque vice ſit inſtrumenti. Nam quia omne quod eſt, motu indigeat, quo ſe cõſeruet, motu quo ſymmetriã foueat in ſuo toto, motu denique quo rebus externis vt agens ſeſe communicet. Priori quidem, motus ad medium à circumferentia magis eſt conſentaneus: ſecundo is qui in orbem trahitur: tertio qui quaſi à centro ad peripheriã explicatur. Hinc ſanè (vt ad innatos ſiue infuſos ſpiritus reuertamur) materialis ſpiritus lineæ cõparabilis per glutẽ materiale diffuſus motu ad extremorũ alterũ aſperitatis efficiens cauſſa, motu ad mediũ materiem æquabilẽ præſtat. Conuerſione ſimpliciſſima qualitatis materialis vtriuſq; vt ſymmetron facit, ita formalis ſpiritus ſuperficiei cõparabilis diffuſus per formæ aream indefinitã, qualem Phenomenon appellaui, motu quidem à medio ad extrema lucem procreat, vti & opacum Vbi in oppoſitũ fertur, vtriuſque ſymmetrum cum circulariter eſt agitatus. Poſtremò & tertij principij gubernator ſiue analogiæ ſpiritus, corporeę moli vt magis eſt comparabilis, ita & motu ad centrum proportionẽ maioris inæqualitatis extrudit, minoris cum fertur ad circumferentiam, æqualitatis exactæ cum ſphæræ totius plenum circuitum luſtrat. Tandem ab indeterminata principiorum compoſitione, vt ad definitam alterã ſe recipiat, poſteaquam ex antedictis motionibus mundi elementa prodierint, ex luce calidum, ex opaco frigidum, ex aſpero ſiccum, ex illo æquabili fluxum vel humidum: non ceſſat ſpiritus opifex, quin tandem ex elementis 4. compoſitiora quæuis efficiat, vbi rurſus pro ratione antedictorum finium trium vnius elementi molem maiorem quam alterius mouet, nec iam de qualitate aut quantitate duntaxat rerum miſtilium ſatagit, verùm & quis cuiq; conueniat ſitus, vt iam non tantum certa ſit actio vel actionis modus, ſed & agendarum rerum locus & tempus. Quare non temere in aliis ignem magis ſuperficiarium fecit, in aliis intercutaneum magis atque intrinſecum, nonnullis conuerſim frigent vehementer extrinſecæ partes, internæ magis inflammant, cui illud Maronis alludit:

Vrunt Lethœo perfuſa papauera ſomno.

Hæc

- Obſerua obſecro prima totius creationis elementa, ad cuius ideam ferme & Cyclognomici diſcurſus ratio ab auctore primum eſt inſtituta.
- Communis ſpiritus vel anima mũdi triplices motus.
- Ordo creationis per opificem illũ & communiſſimũ ſpiritum mũdi.
- Nota vbique et ternarij vim admirandã in conſtituendis ordinibus rerum.
- In communiſſ. ſpiritu motus tres differentes.
- 1
- 2
- 3
- Prioris ratio.
- Secundi.
- Tertij.
- Infuſi ſpiritus ſimiliter motuũ ſpecies. 3
- In trium principiorũ ſingulis tres Φαινομένων indefinitæ facies præſtant.
- 1 Materialis ſpiritus impetus 3.
- 2 Formalis ſpiritus impetus 3.
- 3 Proportionũ ſpiritus impetus 3.
- Progreſſus infuſi ſpiritus à creatione indeterminata ad definitã alterã.
- Elementorũ procreatio ex principiis primis.
- Spiritus opifex communis in productione cõpoſiti naturalis alterius formã atque neceſſitatẽ ſemper vt finem præ oculis habet, vnde illa demũ ſit diuerſitas etiã in ſubſtãtia maximè ſimilari.
- Concluſio ex antedictis.

Hæc motus communioris idea non ſolum in toto compoſito eſt, ſed vel in ſingulis partibus, licet quàm minutiſſimè confringantur. Quanquam illa exterior virtus aut ſuperficiaria, non ita ſincerè influat prius, quin de intercutanea qualitate paululum ſeſe inſinuet paſſim ſic ſui contrarij ſepta perrumpés, vt illi non tam obſtaculo, quàm adiumento ſæpius eſſe credatur, non enim cómodè vel Opij, vel Argenti viui ſuperficiarium frigus agit in corpus noſtrum, quin ille internus calor alas huic frigori ſubminiſtret, ante prolicitus & experrectus à calore noſtro, cuius nimirum ſimilitudine cum inuitatur ruptis carceribus, parat ſe iungere iners primum & inſenſibilis corpori noſtro, vnde & obiectam qualitatem frigidam altiùs promouens, eandem tamen paulo poſt incremento ſui euincens etiam atque conſumens. Similiter in ſulphure externæ partes meræ ſunt igneæ, internæ terreſtres & frigidæ, non defluit tamen à toto compoſito ignea portio, quæ eadem & terrenis particulis ad firmamentum ſui non miſceatur. In violis, roſis, atque plantagine humiditas quædam eſt ſuperficiaria, interior ſiccitas, ſed quæ humiditati frenum iniicit, nimiumque ne diffluat interdicit. Cóuerſim in Cinnamomo aut Garyophyllis, aut Citri cortice occurrunt ſiccæ particulæ prius, quibus ſuccedit occultius pingue ſeu ſubhumidum quiddam ne nimis friabile fiat, vicem coaguli ſupplens, etſi hanc qualitatem denuo ſequantur partes internæ magis multoque feruentiores cæteris, quas guſtus vix percipit, niſi attactu longiuſculo & diſſolutione pauliſper facta priores cum expirarint. Videtur & in ea radice Smilacis aſperæ, quàm hodie delatam ab Indis antidoto contra venena maximè & luem gallicam, vulgus Zarſam parillam vocant, videtur (inquam) & huic ſuperficiaria quædam ſiccitas cum tenuitate partium coniuncta, quam mox conſequitur lenis humiditas, emolliendi facultatem maximè ſeruans vſque in venas poſteriores, vbi denuo ſeſe aperit tertiò vis inciſoria quædam in extimis partibus tum ad mundificandum ſanguinem, tum ad ciendas vrinas atque ſudores oportuna. hos partium diuerſarum ſitus virtuteſque loco & tempore differentes oſtendit non tantum actionum ipſarum viciſſitudo, ſed & guſtus prodit ſaporum ſeries, ſi lingua ſenſus ſit exquiſiti, radix ſelectior, & diutius immoretur. Hæc habui quæ de rerum ſubſtantia dicerem, prout illius inter agens & patiens primo ſit veſtiganda proportio, quam quia ex Methodo poſſe per ſigna ſat manifeſta colligi demonſtratum eſt, conficiam paucis & difficultatem alteram, quæ pro rerum analogia in quantitate vertitur, quam & Neoterici omnes & ferè Galenus ipſe præ cæteris quaſi imperſcrutabilem cenſet. Certè ſi vſpiam in rebus medicis etiam inter peritos maximè ſibi fortuna quid arroget, quod verè ſit ſuum, id omne fortaſſis in numero & magnitudine non iniuria ſtatuetur, cuius illa potiſſimum ratio eſt, quod rerum quantitas licet formis quibuſlibet implicetur, earumque virtutes exaugeat, firmet ac ſæpè permutet, ſic tamen materiæ ſit coextenſa, ſimiliſque propter inefficaciam, quam ex ſe poſſidet, vt cum materie

Argenti viui miſtura admirabilis per naturam.

Sulphuris miſtura.

Violarũ, Roſarũ & plantaginis miſtura inæquabilis ratio

Cinamomi, Garyophyllorũ, Corticum Citri miſtura inæquabilis.

Smilacis aſperæ occulta vis per miſturã inæquabilem.

Zarſa parilla.

Summaria concluſio quæſtionis prioris de occulta proprietate an Methodo poſſit inueſtigari.

2. Quæſtio altera de quantitate rerum inueſtiganda per Methodum.

Quantitatis ratio difficillima.

Cur quantitas ægrè per Methodum explicetur.

ſenſum ſcilicet ac rationem. Vides vbique vt exquiſitum illud naturæ pondus ſupra captum humanæ mentis admittant, cum tamen (quoties ad prima venire non l:̈ceat nec ſit neceſſe) conandum moneant, vt proximis potiamur. Idem profectò ne quis negotio duntaxat Medici proprium putet, velim & in artibus ſcientijsque cæteris vſuuenire, vt cuncti intelligant cum in plęriſque ne ſenſibilium rerum magnitudinem iuſtam ſenſus exhibeat, vel in definiendis ſyderum locis cum horum Epochæ indefinitæ maximè breui annorum curriculo errores ſecum ſenſibiles trahant, quantum & in prædictionis tempore aberretur, nemo non videt, in gubernanda rep. in decernendis cauſſis iudicialibus domi, foris. Quis ita prudens aut perſpicax, vt cum equi ſpeciem viderit, menſuram tamen exactam vel plenitudinem aſſequatur? Manauit hinc illud (quò nihil verius) nihil nos ſcire firmius, quàm quod nihil ſcimus. Quòd cum reputo gnauiter cùm animo meo, tædet fermè laboris anteacti, ac pœnitet vehementer, optoq; ſæpius quod olim in votis Euripidi fuit, vt miſſis procul ſermonibus artificioſis, res ipſæ ſe quales ſint explicent, & cùm hominibus colloquantur. Ne tamen beneuolo deo. ſimus ingrati, maturè à quærimonijs abſtinendum, vt quod conceſſum eſt hactenus etiam ceu malè demeritis non auferatur. Ergo ſi quantitatem explorare ſit animus, eius conſiderationem ſic priùs diuidito.

Concluſio ex antedictis.

Quantitas rerũ non Medicinam modo, ſed & artes ferè cæteras atque ſcientias conectuales facit.

Nihil nos verè ſcire propter vel ſolam quantitatem rerũ incomprehenſibilem.

Quantitatis inueſtigandæ Methodus.

- Quātitas cōſideratur vel magis
  - Circa rerum extrinſecos vultus
    - Cum diſcretione partium inuicem coordinatarum
      - Numerus
      - Ordo inter diſcreta
      - Horum principium vnitas.
    - Cum partiū continuitate quadam
      - Abſq; materię neceſſitudine, vt
        - Linea ſeu longitudo.
        - Superficies ſeu latit.
        - Corporeitas ſeu altitudo
        - Horum principia
          - Punctus lineæ.
          - Linea ſi[illegible] perfici[illegible]
          - Super[illegible]s corp[illegible].
      - Cum materiæ neceſſitudine
        - Tempus
        - Locus
        - Ordo inter continua
        - Quorum principia
          - Inſtans
          - Termini
            - A quo
            - Ad quem
          - Vnitas
  - Circa internam & ſenſibus abditam rei faciē
    - Sub quantitate diſcreta maximè deliteſcens
      - Diſperſio ſeu multiplicitas
      - Plurium diſperſorum in multitudinem concentus harmonicus.
    - Sub quantitate cōtinua magis
      - Primario
        - Sub magnitudine
          - Robur
          - Celeritas
          - Frequentia
        - Sub paruitate
          - Imbecillitas
          - Tarditas
          - Raritas
      - Secundario
        - Sub figura magnitudinis
          - Robur
          - Celeritas
          - Frequentia
          - & horum contraria
        - Sub cōtinuitatis modo per coactionē & extenſionem
          - Roboris extenſio & energia.
          - Roboris duratio & reſiſtentia.

Locum

Locum, tẽpus, & ordinem, sub quãtitate reuinximus; non quòd secundum hęc propriè res quãta dicatur, verùm quòd numero aut magnitudine definitã mẽsuram aliò transferant, sibiq; res subditas quãtitate, quam possidẽt, ad sensum optimè circumscribant. Cùm enim essentiam tria potissimùm comitentur, motus, status & copula, rerum magis mobilium tempus existit, stabilium locus, prout nimirum sunt stabiles; ordo stabilium pariter atq; mobilium, discreti atque continui, sub ratione qua iunctis singulis propter concentus harmonicos explet mensuræ vicem. Est itaque quantitas omnis vel in materie, vt forma indefinita, connectens cuncta vel copulans. In formis est eadem tum substantialibus siue intrinsecis, tum externis vel accidentarijs cæteris, partim vt roboret, partim vt cogat easdem atque protendat. Formarum exterarum ordo, discretio, & continuitas, externis sat sensibus sunt manifesta: Materialis connexio partim à sensu est propter coextensionem sensibilis formæ, partim quoque à ratione, quæ res latentes sub mole conspicua ex apparente foris magnitudine deprehendit. Magis multò vis formæ intrinsecæ latet sub sensibilibus signis & vestiganda methodo est, quòd per hanc, ex hac, propter hanc vnam ferè sint omnia; sed colle tam arduo sita est, vt, nisi superatis gradibus multis, eò pertingere nobis sit impossibile. Nam, vt rerum quælibet genera ad vnum quiddam in suo genere indiuisibile tendant, cuius simplicitate consistant, vtpote motus tempusque ad momentum, figuræ inæquales omnes ad æqualem vndique circularem, circularis ad indiuisibile centrum totius æqualitatis initium, figuræ rursus polymorphæ ac multilateræ ad trigonum simplicissimum, corpus ad superficiem, superficies ad lineam, linea ad punctum, numeri omnes ad vnitatem vltra insectilem referuntur. Ita & mens humana quotidie à particularibus formis ad vniuersales absolutasque se confert; ita formæ accidentariæ diuisibilesque ad substantialem ac diuisibilem formam, forma rursus eiusmodi ad substantialem & indiuisibilem reducatur. Ita demum supra naturales formas certis astrictas materijs per mathematicas (quibus incerta materies subdita est) ad metaphysicas planè subuehimur, quæ neque certæ neque incertæ materiæ desponsantur. Quare, vt robur intimæ formæ vigorem & impetum promptè perspicias, ad illa te rursus externa conuertito, quæ pro ascensu eiusmodi,

Locus, tẽpus & ordo quomodo sub quantitatis genere comprehendantur.

Rerum mobiliũ mensura, tẽpus.

Rerum stabiliũ mensura locus.

Ordo rerum mobilium simul atq; stabilium.

Quantitas in materie quid sit.

Quantitas in forma quid præstet.

Formarũ exteriorũ quãtitas sensui manifesta.

Materialis quantitas vnde spectetur.

Formæ interioris quantitas, quo modo sit vestiganda.

Formarũ essentialiũ dignitas.

Formarum quantitas & robur inuentione difficillimum.

Infinitum omne potentia ad infinitum actu reducitur, dispersumque omne ad vnitatem simplicissimam.

Animorum ascensus.

Conclusio ex antedictis de formarum indaganda quantitate.

> *Dent manibus virgam, & pedibus talaria nectant,*
> *Aurea, quæ sublimem alis, siue æquora supra,*
> *Seu terram rapido pariter cum flamine portent.*

Formarũ itaq; essentialiũ gratia materiem contẽplamur, propter materiem syndromen sensibilem ac manifestam, vt huius mensura exterior internam il- 1
lam atq; abditam reprę̃sentet; cui certè non aliter q̃ lux perspicuo, quàm vmbrę suis corporibus adhęrescit. Inuestigandi ratio partim in cõstitutione medij 2
posita est, quo propter adhibito, velut amussi aut regula, recessus defectusúe ordines expẽdantur; partim in ipsa signorum specie, quis rerum substantiæ vel 3
caussæ à nobis antea sunt deprę̃hensæ. Quod ad medium spectat, vti in rebus

Præcepta.

caducis,

Medij considerandi ratio in omni genere quantitatis. Medium quantitatis. triplici relatione distinguitur.

Excessus defectusque gradus vel 4. vel 8. vel 7.

Septenarium graduum numerus in definienda quantitate in primis commodus.

Medij consideratio.

1 Medij consyderatio ad idem numero relatione facta.

Temperatum maximè in rebus accidentaliter tantum à semet ipsis differentibus.

Forma princeps nec intensionem neque remissionem suscipit.

Virtus formarum augescere atque diminui potest.

Spiritus mediæ rationis inter corpus & animam.

caducis, nihil absolutè bonum malum, magnum paruũ, paucum vel multum dicitur, ita nec moderatum nisi sub relatione definies, quæ ferè sit triplex: vel enim ad res eiusdem generis specie differentes : vel res eiusdem speciei numero diuersas: vel ad idem numero, quod à seipso ratione differat accidentali. 1 Statuantur excessus defectusue gradus vel octo, vel quatuor, vtcunque lu- 2 bitum erit, mihi satisfactum existimo, si cum in ordines septem virtutis lati- 3 tudinem distribueris, vno ad medium, tribus ad latus vtrinq; constitutis, iuxta istorum imaginem rerum quoque magnitudines vel veras vel veris proximas æstimare possumus. Nunc cum definienda sit quantitas respectu medij ceu cuiusdam symmetri, eius quoq; naturam ante omnia non minus quàm Polycleti Canonem explorasse conueniet. In vno quidem particulari homine vel indiuiduo (vt cum Logicis λογικῶς loquar) sic aptè fit comparatio, vt tẽpus obserues, quo actiones necessarias pro modo, quem illi peculiaris natura tribuit, dexterrimè visus est absoluisse. Sit enim adolescens vel biliosus maximè respectu hominum aliorum, dicetur illi quidẽ maior bilis copia in iuuentute, quàm adolescentia; fieri tamen poterit vt iuuentus ipsa sibi sit maximè temperata, quod actiones & animi, & corporis tũc multò dexterius præstet, ætate interim adolescente, quæ cæteris ferè sit temperata ipse propter adhuc oppressam spiritus vim, quam ab initio traxit, eadem naturæ munia nõ æqua facilitate commõstret. Forma enim interior sata cælesti semine in seipsa profectò nunquam neque augescere, nec decrescere potis est, sed magnitudinem habet respectu aliorum inter res naturales; respectu eiusdem compositi nullam intensionem vel remissionem suscipit, nisi quo ad virtutem vel à forma dimanantem radium, qui pro subiecti sui alteratione vel aduentitijs formis nunc magis comprimitur, nunc latiùs propagatur. Idem penè censendum de spiritu inter formam & qualitatem medio, qui quatenus cæli est particeps, diuinus quoque est ab origine, & iuxta ideam formæ communissimam, idem & æqualis sibi toto vitæ curriculo perseuerat; quatenus verò ad corpus est inclinatior, animæ velut aura simplicior nutritur, augescit, atque decrescit, iuxtaque imagines plures partium singularum formarumque accidentalium multitudinem infinitam sit ipse partibilis, numerique, magnitudinis, temporis, ordinis, loci, vel mille discriminibus implicatur. Ita [illegible] cum victum febricitantibus humidum conuenire statuisset Hippocrates, præsertim pueris, ait, ijsque qui tali victu vti consueuerunt. Nam si iuuenis maximè sit calidus siccus, febris similiter affectio maximè siccans & excalfaciens, nónne hic diceret quispiam, vel duplici nomine conueniet victus humidus frigidus? nequaquam, nam etsi tangentibus cæteris febris in iuuene sit fortè feruentior quàm febris in puero, non tamen eadem febris tam feruens est ipsi iuueni, quàm olim puero fuit, cùm esset vel toto genere præter naturam. Quòd si iam comparatio fiat inter ea quæ numero differunt, pro medio quærendus est ille inter tot singulares sub eadem specie comprehensos, qui actiones speciei toti necessarias quam dexterrimè possit absoluere, etsi fere hoc ita natura

Victus febricitanti puero qualis debeas exhiberi.

2 Medii consyderatio relatione facta ad ea quæ numero differũt. Quis temperatum maximè in sua specie.

tura

tura sit constitutum, vt qui in vno genere sit pręclarus, in alio claudicet, quantumque accesserit animi viribus interdū corpori detrahatur, vel è conuerso, vt habeant singula manes suos, suamque felicitatem, nec sub sole sit vspiam omni ex parte beatum. Idcirco inter res omnes eiusdem speciei vel cogitatione potius tale quid statui debet, vel definiri temperatum, non quod in vna facultate vel altera cæteris præstet, verùm quod iuxta facultatum sygygiam siue concentum sit optimum, quo scilicet totius ordinis atque misturæ ratio æqualitatem maximam præ se ferat, ab hoc velut medio infra supraque siqua recesserint intemperata meritò nuncupentur per plurimos gradus, prout syntagmatis vniuersi vel minor vel maior ęquabilitas apparuerit. Verùm quod & in respectibus cæteris vsuueniet, siue res conferantur eiusdē generis, seu idem ad seipsum accidentaliter differens, vbique licet excipere totius indiuidui scilicet speciei vel generis partē peculiarem aliquā, cuius faciunda sit cōparatio, licet postremo partis qualitatē & quātitatis speciē, qua gradus inuicē dissidere velimus: ita enim in eodem homine confertur stomachus hæpati, cerebrum cordi, vtrum sit firmius scilicet vel infirmius. Confertur deinde vtraq; pars secundum certam qualitatem, vtpote vtra calidior frigidiorúe, siccior aut humidior sit æstimāda. Postremò secundum certam mensuræ rationem, vt cum pulsus pulsui nunc in magnitudine, nūc numero, rhithmo, & tempore comparantur; vbique enim est suum medium, suus à medio excessus atque defectus. Quare cum hominem vniuersum homini comparas, non nisi de rota humana specie quæstio est, in quo nimirum vt symmetro eius idea maximè efflorescat. Quod si pro accidentariis differentiis quantitatum sit ineunda ratio, vnam vel alteram semper excipimus, deinde non tam in toto quàm partibus, non tam indefinitæ quantitatis nomine, quàm penes certæ mensuræ speciem, numeri, magnitudinis, ordinis, loci, temporis. Sic cū in Socrate quęstio est quantum habeat innati calidi, spectamus eiusdem speciei indiuidua non tam vti sub homine sunt comprehensa, quàm quatenus omnes humana specie natiuum calidum habent, cuius caloris mediocritas in illo appareat, qui aliorum respectu in functione calidi sit maximè temperatus. Nec valde dissimilis ratio, si quisquam comparet diuersas species sub eodem genere, vt canem homini, lupo, sub animalis idæa: cornicem psittaco sub auis ratione. Vbique spectabitur medium, vel in toto systemate quod generis conuenit rationi, vel particulatim rursus cum exceptione secundum partem, formæ speciem, atque mensuræ. Verùm euitandæ confusionis gratia sic ante dicta recolliges.

Eiusdem tēperati definitio explicatur.

Intemperata.

Eiusdem singularis vel cōmunis rei rursum relatio multiplex vel partiū exceptiōe vel mēsura specie vel forma quā metiemur.
1 Partium exceptio.
2 Forma aut actionis.
3 Mensura.
Conclusio cū demonstratione exemplari.

3 Comparatio Medij inter res eiusdem generis specie differētes.

In comparatione tertia similiter exceptio triplex.

 Quanti-

- Quantitatis comparatio fit vbiq; ad mediū inter res
  - Easdem numero à seipsis accidentaliter differētes
  - Easdē specie numero distinctas
  - Easdem genere specie diuersas
- Eademque omnis vel est
  - Vniuersalis totius systematis specifici
  - Particularis cū exceptione
- Partis vel actionis
  - Communioris.
  - Minus cōmunis.
- Qualitatis aut formæ accidentariæ
- Mensuræ
  - Numeri.
  - Magnitudinis
  - Loci.
  - Tēporis.
  - Ordinis.

Digressio à medii contēplatiōe ad signorum speciem pro vestigāda quantitate.

Et hæc de medio satis, in quo constituendo labor primarius fuit, cui fecimus secundum alterum in illa signorum specie infinitaque diuersitate ponendum, sed vestigandi ratio ab ea non differt, quæ nobis naturam per

Axioma. 1. causas ex indicationum methodo demonstrauit: sequitur enim formarum robur materiei quantitas, sicut ad vtriusque magnitudinem vis spiritus &

2. qualitatis assurgit, potissimum tamen exterior multitudo ceu pondus virtutum interiorum robur & copiam monstrat, inopiam paucitas molisque

3. defectio. At diffusio molis non semper virtutis magnitudinem monstrat, sed diffusionem consimilem, vti & contractio eiusdem compressionem.

4. Quare si cum pondere iuncta est contractio, maius ad vires momentum

5. afferet, iuxta communem versiculum, *Maiore in exiguo regnabit corpore virtus:* sin cum extensione lenitas sit, virtutis quidem protensio, sed minus

6. efficax sæpissimè demonstratur, similiter temporis interualla raritatem actionum atque frequentiam metiuntur, ordo consensus atque dissensus ἐπίρ-

7. γιαν. Sed conferenda sunt varia variè, ne ad pauca respicientem contingat facilè παραλογίσασθαι. nam quod ad signorum speciem pertinet, nō æquè singula ab externis rebus ad intimas formas necessariam consequentiam trahunt: aliæ enim qualitates aliis sunt magis intrinsecæ, sed & ipsa qualitate interius quiddam est actio naturæque proprietas formam principem velut è

Actionū consyderatio pro quantitate formæ & facultatis definienda.

vestigio consecuta. Ergo vti ex actionibus proximè naturas partium indagamus, ita & ex earum robore, intensione, remissione, formarum quoque & ipsorum spirituum quantitatem rectè coniicimus, potissimum verò ex communibus actionibus cōmunium robur & copiam ex propriis instrumētorum.

Figurarū consyderatio & sensibilis qualitatis

Quod si actiones sese cum velis non exerant semper, figuram inspicimus cæterasque sensibiles qualitates. ita enim ex odoris acumine, saporum acrimonia

nia, colore splendidiusculo; calore ad tactum protinus occurente, de vi innati calidi, de spiritus magnitudine, formæque præstantia vaticinamur.

Inter signa certi incertique ordines multi.

Sed sunt inter hæc ipsa denuo ad significandam quantitatem certi incertique ordines plures. Quin vna forma accidentaria iuxta demensum suum alterius comitis suæ siue pedissequæ quantitatem ostendit, eò commodius sanè, quo sit externis sensibus obuia magis ac manifesta. Ita enim figura sæpius naturalem potentiam indicat, ita & sapor, & odor, color, sonus, atque tangibilis qualitas qualitatem primam; sic tamen vt propius hanc doceat sapor quàm color, aut sonus, prout nimirum signorum vnumquodque rem signatam penitius spectat, velut causam aut fomitem sui; nam quia saporum differentiæ ex analogia calidi in subiectum humidum paulo definitius fiunt absque intermediæ causæ cooperatione: proinde & Galenus exactius multò naturam simplicium gustu quàm alio sensu vult indagari. Color enim etsi fiat ratione lucis vel calidi in corpus opacum atque perspicuum; quia tamen causarum altera multiplicitas intercedit per transmutationes plurimas, idcirco & firmam inter extrema oppido dissidentia analogiam quærere non tantum inane & superuacuum duxit, sed & pro fidei lubricioris argumento à vera demonstratione reiecit, qualis fit maximè per causas proximas, nec adeò longè perita principia. Nam etsi calor in luce habitans nitatur omnia vertere in similitudinem sui, propter tamen subiecti multiplicis vel similaris vel dissimilaris immensam varietatem, necesse est vt modò ex adustione nigrescant corpora, modò ad splendorem atque albedinem magis deuergant. Vnde & idem ignis carbones adustione primo nigerrimos reddit, procedente magis actione eosdem conuertit in cinerem, donec albescant. Idem innatus corpori calor Æthiopum cutim facit nigrescere, dentes autem diuturniore incendio sic coquit, vt suo fulgore aciem pene perstringant. Itaque cum inter efficientem causam atque effectum vltimum sint actionis ordines plures, diiudicare difficile est, num abest agētis robore magis, num potius ex actionis diuturnitate eiusmodi proficiscatur.

Figura naturalē potentiam indicat.

Saporū ratio atque significatio.

Colorum ratio.

Colores agrè facultatem demonstrant.

Lux caloris sedes ad cuius impetum præcipuè colorū omnis fit transmutatio.

Effectus indicia lubrica ex ipsis remotioribus causis.

Atque cum tam longo spatio rei agentis cum passibili & medio concursus sit infinitus, quopacto (ni singula circumspexeris) vel prima ex vltimis vel ex primis vltima rectè coniicies? est tamē & huius methodus, sed valde in arduo sita, penes totius ordinis seriem inconcussam semper & stabilem, cuiusmodi & loco suo referetur à nobis, cum inter exercitamenta methodi de constituendis colorum causis & differentiis mentio fiet. Inter sensibiles qualitates ad quantitatem exprimendam quantitati affinis figura sedem non infimam tenet, nā vel hæc vnica & magnitudinē, & numerum, locū, & ordinem vnius formæ vultu cōmuniore in se complectitur; quare tum robur tum impotentiā primo significat, mox & celeritatem, tarditatē, frequētiam, raritatem, contractionē virtutis ad centrū, diffusionem ad circūferentiam, σύνταξιν καὶ ἀταξίαν, quæ non tam quātitates q̃ earundem passiones meritò nominentur.

Figurarū vis & consensio cū forma intrinseca. 125

Ex

Physiognomicæ doctrinæ fundamenta.

Ex digitorum concinna dispositione & horum agilitas patet, ex magnitudine vitus comprehédi, ex teli acumine motus celeritatem colligo, ex arteriarum densitate pulsus frequentiá, sæpe ex amplitudine earundem robur soliditas adest, diffusionem & imbecillitatem si vna substantia flaccida est nec tangenti admodum reluctetur. Quantum verò figuræ concinnitas ac pulchritudo ad formatoris spiritus monstrandam efficaciam præstet, tum ex Hippocrate, tum vsu quotidiano satis est manifestum: ita enim in Epidemicis virtutem cerebri ex ipsa palati concinna dispositione aptisque ordinibus dentium visus est æstimasse; propensionem quoque ad tabem ex scapularum structura πτερυγοειδῆ. Ita partus ærumnas miserrimas, eiusdemque facilitatem ex ossis sacri depressione, cõuexitate, ex ossium sedis structura vel amplitudine rectè prædicimus, si causæ signaque cætera ritè consenserint. Ex amplitudine pectoris cor quoq; calidius, ex quantitate capitis prudentiam quoque Galenus cõcludi, sed probabiliter voluit, eandemque certius, si magnitudini iuncta concinnitas erit. Scatet exẽplis eiusmodi liber de Arte parua, scatet & tota fere doctrina Physiognomicæ, cuius id veluti axioma precipuum est, Naturaliũ propensionum species & quantitates per figuram insinuari vel communissimam rebus, quæ specie aut genere dirimuntur. Ita cum suem videris immundam, fidelem canem, rapacem miluum, crudelem taurum & furibundum, concludes verisimiliter ex figurarum affinitate mores quoque consimiles, vt quibus sint nares simæ vna cum porci imagine secum & immunditiem trahant, nisi repugnent signa in diuersum vel plura vel firmiora, nisi & educatio, & parta de vitiis per consuetudinem victoria hariolantibus nobis imponat, quod olim de Socrate proditum fuit. Consimiliter iudicabis quibus vngues incurui, quantũ ad furta & latrocinia promptius ruant; cui frõs quadrata, taurini oculi, quam istis & truculentus animus insit: Fidelis cui mentum instar oblõgum. Quin & partis vnius robur & quantitas ex forma alterius etsi longiore circuitu sæpe colligitur, vt in illis vulgatis versiculis liquet: *Ex forma nasi. & cætera.*

Doctrinæ Physiognomicæ axioma præcipuum.

Exẽpla plurima.

Exceptio Physiognomicæ diuinationis.

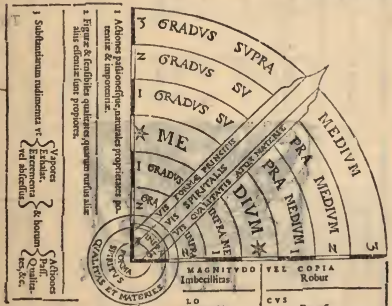
Sed sit ioco venia inter res serias. Interdum verò & ex particula totum, velut leonem ex vnguibus nosse prouerbio est. Ita & substantiarum rudimenta & excretiones morbi quantitatem nobis insinuant, vt in hemoptonis ex pure vel sanguine, quanta pulmonis sit noxa, aut venæ anastomosis. Vbique igitur non tam signorum multitudine niti conueniet, quàm specie & nobilitate, quæ in hoc consistit maximè, vti signa signatis rebus, effectusque singuli suis principiis figuræ aptitudinem necessariam semper, & in omnibus stabilem seruent, deinde curandum maximè, vt ea quæ actu dicuntur, ab his quæ potestate sunt talia, deinde & argumenta probabilia passim à demonstratiuis & necessariis, remotiora quæque à proximis in omni causarum, effectuum, signorum, signatorumque genere discernamus, quæ si præstiteris, iam non modo rei naturam vniuersam vt formam atque materiem cum quantitate te deprehendisse dicito per indicationis.

Physiologiæ alterum axioma.

Axioma postremum ad figurarũ distinctionẽ accuratam maximè pertinens.

cationis Methodum, sed & principia paulatim præcedentia vsque ad effe-ctrices extrinsecas causas, vel ipso à limine salutasse; donec progressu methodi ad pleniorem notitiam totius ordinis ordine transferaris. Ne quid verò ad lucem desideres, quæ dicta sunt hactenus ita depinximus.

QVADRANS DIMENSIONVM QVARVMCVNQVE
in discursu animæ rationalis.

MAGNITVDO	VEL COPIA
Imbecillitas.	Robur
LO Compreßio	CVS Extenſio
TEM Tarditas.	PVS Celeritas
NVME Raritas	RVS Frequentia
OR Inæquabilitas	DO Aequabilitas

Ita in dioptra A. B. ea spectamus primo, quorum quãtitas sit exploranda, hanc si statueris ad latus quadrantis A. C. mox in antedictis singulis substantiarum & accidentium conspicuam quantitatem elicies, quæ tibi ad inuentioné abditæ futura sit signi vel argumenti loco. Quare & ex A. C. linea impressi gradus excessus omnis atque defectus in lineam A. B. facta reuolutione videbis tum in formarum ordine atque spirituum, tum in earum qualitatum

Quadrantis Geometrici explicatio vna cum Praxi.

litatum, quæ tanquam ignotæ quo ad numerum aut magnitudinem proponuntur, indicari primo mensuræ speciem in inferiori quadrantis latere A. D. secundo excessus defectusque differentiam à medio, in circulis areæ totius A. C. D. Potest ad tabulæ vniuersalis exemplar in sensibilium qualitatum genere sic altera fabricari, quæ particularis præstet exempli vicem, vbi tamen non tam res ipsas ad amussim propositas scito, quàm propositionis modum siue imaginem rudiusculam, cui si vacat, maiorem elaborandæ operam dabis. Parit hanc difficultatem mixturæ varietas, quæ in vnoquoque genere reperitur.

Alterius tabulæ ratio in quãtitate cõsyderãda particularis exẽpli loco.

Tangi-

		3. GRA. Defectus	2. GRA. Defectus	1. GRA. Defectus	* MEDIVM	1. GRA. Excessus	2. GRA. Excessus	3. GRA. Excessus
Tangibiles qualitates	Primæ	Frigidissimum	Frigidius	Frigidum	Temperatum in calore.	Calidum	Calidius	Calidissimum
		Humidissimũ	Humidius	Humidum	Temperatum in humido sicco	Siccum	Siccius	Siccissimum
	Secundæ	Grauissimum	Grauius	Graue	Temperatum in graui & leui	Leue	Leuius	Leuissimum
	Tertię & quartæ	Densissimum	Densius	Densum	Temperatum in déso & raro	Rarum	Rarius	Rarissimum
		Mollissimum	Mollius	Molle	Tẽper. in molli duro	Durum	Durius	Durissimum
Sapores		Acerbi	Austeri	Acidi	Dulces	Amari	Salsi & aromatici	Acres
Odores		Inodori Soporiferi	Frigidi Graues	Subtiles paululum	Temperati	Amari & pontici	Aromatici	Acres
Colores		Opaci maximè vt niger	Opaco proximi vt liuidi	Subobscuri	Læti, vt viridis cæruleus	Fulgidi vt luteus croceus ruber	Fulgidiores vt argentei	Fulgidissimi vt albus color
Soni		Graues maxime	Grauiores	Graues	Lenes & temperati	Acuti	Acutiores soni	Acutissimi

Perga-

Progressus ad Canonem 7. Pergamus porrò ad Canones cæteros, octauum, & septimum scilicet: nam & in istis reliquum est quod ad doctrinæ Endeicticæ integritatem pro quæstione practica desideretur. Hactenus verò in simpliciore endeixi diutius immoramur, tum quod posterior illa & compositissima hanc prærequirat semper, tū quod totius ætiologismi ratio, quod omnis doctrina atque scientia rei per suas causas hinc velut perenni fonte scaturiat, & ad eandem ductu reciproco non minus quàm ad oceanum quendam infinita flumina referantur.

Cur de indicatione vberius sit scripta sit demonstratio.

Endeictica disciplina vsus atque præstantia.

7 CANON SEPTIMVS DISCVRSVS TRIPLICEM SPECIEM IN *vestiganda natura agentis principij similem docens cum ea quæ pro subiecto passibili ante est præfinita.*

De instituendo discursu triplici eiusdem Epicycli circa obiectū princeps, quod actioni præficiendum ante conceperis.

Cōsyderatio obiecti pathetici & actiui, in quo differāt in constituendo arte.

DISCVRSIONIS Methodicæ is erit septimus Canon, vt indicationum constitutis classibus factoque discursu triplici à primis carceribus medij (quod in actione paragogon fecimus) ad subiectum alterum conuertamur, cuius potissimum adminiculo ex quæstione practica prefixam nobis metam attingere cupiamus. Huius analysis facillima ratio est, si quæ tradidimus supra ventus non discerpserit, non enim differt ab ante dictis alio pacto, quàm quod passibilis subiecti resolutio rerum sit magis abstractim in quæstione positarum; illa autem à parte medij sit cum relatione quadam naturæ iam perspectæ, membratimq; diductæ, ad naturæ alterius nondum perspectam satis, perspiciendam tamē & ad examen prouocandam, vt præstituto à nobis actioni concentu prorsus harmonico quadret, iuxtaq; diuinam numeri rationē à Platone & Pythagoricis intellectam eidem præfici possit. Huius autem obiecti agentis apprehensio tota sub conditione vertitur, eodem posito velut eiusmodi quod formæ passibili per omnem causarum seriem resolutam secundum substantiam, quantitatem, qualitatem &c. vel simile sit, vel dissonans atque contrarium. Fluit hæc omnis interdum à ratione momentanea, interdum ab insufficiente experientia, ex authoritate denique vel improba, vel male intellecta. proinde instabilis est passim, totiesque reiicitur, dum prodeat agentis alterius forma, quæ toto hoc
1. analyseos filo cum re passibili analogiam optimam constanter obseruet. Duntaxat itaq; obiecti agentis effigies sub hypothesi in animum cadat, & tanquam
2. futurū idoneum operis caput quæstioni subiice; diduc rursus in formas dupli-
3. ces, materiales nimirū, & principes; easdē postremò resoluito, instrumentarias quidē vt supra à cōpositioribus ad minus compositas, communium classem à proximis paulatim ad remotiora principia, quanquā perpauca admodū reperi-
4. ri possint, quę scopis pluribus cōsequendis sola sufficiāt. Proinde cū intēperie simul & cōpositione vitiū est; plura interdum agentia sunt vestigāda, quorum scilicet alia peruersam tēperiem curent, alia instrumentorum vitiis medeantur, vbique per antipathię rationē. Mirum igitur non est, si in prima illa analysi obiectum vnicum sæpius resoluendum statuatur, hic verò vel vnum natura multipli-

Obiecti actiui prima conceptio planè hypothetica.

Confusa hypothesis confusa principia ante inuentionē obiecti actiui vel principis.

Theorema

In actione verò agentiū pluralitas sæpissimè necessaria, sic tamē vt in actionē & opū principem omnes cōsentiāt.

multiplicis vſus,vel plura numero & poteſtate differentia,vel denique conflatum ex pluribus vnicum pro diuerſarum intentionum ſpecie in obiecto paſſibili per medium repręſentata. Conſiſtit in hoc potiſſimùm ratio,quod pro- 1 *Ratio ex rei paſſibilis vnitate & multiplicitate.*
pter actionum diuerſiſſimarum neceſſitudinem ſtructura corporis noſtri ita ſit multiplex, vt non diſcurrentibus animis tantum faceſſat negotium, ſed & ſibi ipſi multis modis iniurium videatur, dum in miſturis oppidò differẽtibus *Sympathia partium in toto.*
in illa partium multitudine atque conſenſibus varijs vnà vix affici poſſit,quin compatiatur & altera, proinde nec alibi conſulas rectè, quin alibi rurſus impingas;vt,Cum refrigerare hepar quis inflammatum velit, quàm facilè offen- 1 *Exempla.*
dit neruoſas ſtomachi partes? Cùm vel in Cerebri meningen aliquam, vel 2
membranam pleuriticam cœpta eſt fluxio,quæ phlegmonem minitetur, materies partim influxit, partim in motu eſt parata,vt aliunde influat: nónne hic partim refrigerantibus opus quæ fluxum inhibeant,partim excalefacientibus ſeu diſcuſſorijs moderatis, quæ quod collectum eſt fundant, agitent, atque ſi fieri poſſit,per poros exterminent? Quis nobis hic vni ſcopo tam probè conſulet,vt conſecutionem alterius interdum non remoretur? aut quis ita repellet à capite bilis feruentis copiam ex venarum ambitu vndique profluentem, vt omnis quidem deorſum per exteriores propagines refluat, nec interim aliqua eiuſdem bilis portio per venas intimas caluæ eadem vi propulſorij medicaminis ad cerebri ſedem eiuſque membranas incumbat? Rurſus cum inflamma- 3
tio cerebrum actu iam obſidet, cui conſilium illud Barbaricum libeat experiri, vt Gallum recenter diſcerptum ſemianimem & palpitantem adhuc capiti imponamus, ſitque corpus quàm maximè purgatum antea,ſanguis ante ſubductus, vt vix aliud reſtet, quàm inflammationis materiem foras elicere vel expurgare: quis mihi promittet id ſeſe facturum,vt trahat quod ſedi affectæ proximum eſt,foras, ad ſedem affectam eadem vi attractrice fluxionem alteram non alliciat per venas arteriaſque confines, quarum ſcilicet ductus ab hepate,corde, nunquam ſinet, quin quicquid humoris propè vel longè diſſitum eſt, quicquid ferè partium eſt totius corporis in ſympathiam capitis quàm celerrimè concitetur. Quare cum pro ſubiecti multiplicitate in vnum conſen- *Concluſio, Multiplici malo multiplicia adhibẽda remedia.*
tiente ſint tam multiplices ſcopi, vt vno præſidio conſulere ſingulis ſubinde ſit impoſſibile, quærenda ſunt ſæpius & numero plura, vel vnum aliquod ex pluribus optimè concinnatum. Eſt & huius negotij neceſſitas altera, propter 2 *Ratio altera propter cauſſarũ ſympathiam.*
cauſſarum ſcilicet immenſam ſeriem & concatenatos ordines plures, quæ per diſcurſus totius longitudinem expanduntur. Etenim in curatione huma- *Exempla.*
ni corporis,vel etiam in conſeruanda æquitate Reip. cauſſarum ingens eſt ordo, ſi vel corpus noſtrum reſolueris,vel ciuitatem, in cauſſas,principia, & elementa.Eſt & in ſingulis quidam perpetuus ductus & nuſquàm interrupta co- *Bonũ in indiuiſibili poſitum.* *Mali ratio in infinita latitudine,vnde & malũ ex parte,Bonũ non niſi ex toto verè appellatur.*
gnatio, vtriuſque integritas ſumma velut in indiuiſibili poſita eſt, à quo cum receſſerit,labefactata continuò cenſeatur: Morbi autem & quicquid conſtitutionis aduerſæ eſt, ſimulatque vitiata ſit actio (more malorum omnium) vel in parte duntaxat vnica nomen obſeruat. Quare illud non modò vſuueniet *Concluſiones ex antedictis.*

paſſim,

1 In curandis malis etiam bonorum habendam rationem.
2 In curandis morbis nõ tantũ ad proximas collimãdum, sed & ad quasque remotiores ordine vsque ad extrinsecas.
Simile.
Malorũ radicem penitus extirpandam ne eundem circulus fiat.
Exẽplum circuli in Morbis non probè curatis.
Exẽplum simile in Reipub. negotijs vt seditione submouenda.

passim, vt dum ægrotis partibus operam damus, saniorum quoq; & connexarum ratio habeatur, vt dum præsenti incumbimus morbo, impẽdentes arcere simul atque auertere debeamus: Verùm & alter vrgebit plusquam herculeus labor, vt posita vel sublata caussa continente & proxima, præcedentes ordine moueamus. Quod nisi fecerimus, scito non aliter nobiscum agi, quàm si relicta radice truncum & ramos excindere meditemur: si cùm naufragium imminet, inundantem fluctibus nauem continuè quis exhauriat, rimis aut foraminibus tabularum anteà non obstructis. Quòd si enim catharro afflictam cerebri regionem exiccare quis volet, hepar autem neglexerit siue ventriculum, à quibus potissimum fit exhalatio, necesse est morbi fomes vt relinquatur, & quales caussarum circuli fiunt, illi similiter redeat labor actus in orbem. Sit in Rep. vel ciuitate ingens seditio ac tumultus popularis, sint & ibidem magistratus vel principum corruptelæ, regnet libido, fastus, & auaritia inter magnates, flaccescat mutuus amor, manca sit Deum fides, sit & conuulsa religio, ruptisque legum repagulis opprimantur pauperes, & quò quisque sublimior, tanto securius insolescat; quæ cùm vulgus videt, paulatim obmurmurat, fremit amens arma, fit ira læsa sæpius potentia,

Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat.

Palliata Curatio & minus firma.

Facilè est malo tam subito lenimen subitum dare.

Nam pietate grauem & meritis si fortè virum quem
Conspexere silent, (vt ille cecinit.)

Radicis relicta pericula.

Facile est & seditionis capita violenter opprimere: sed si præcedens illa malorum occasio non auferatur, quid aliud, quam ignem carbonibus occulunt, quos cùm perruperit, & summa & infima pariter in exitium trahat

Magno veluti cum flamma sonore
Virgea suggeritur costis vndantis aheni,
Exultantque æstu latices, furit intus aquaĩ
Fumidus atque altè spumis exuberat amnis,
Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Conclusio summaria.
Indicationum ordines vnde maximè sint intricati.

Cùm itaque partim ex scopi multiplicitate circa subiectum vnicum, partim ex infinita caussarum serie indicationum quoque infinitus ordo consurgat, cui & multa insunt persæpe pugnantia, & plura quæ propter occultas maximè caussas falsa pro veris obtrudant, propterque effectus & caussæ reciprocos orbes methodum vel non expectent, vel prorsus inuertant; idcircò fieri tam difficulter existimo, vt morbo instrumentario cuipiam vnius medicaminis forma sufficiat. nam etsi natura sæpius vnica diuersarum rationum partes includat, earum resolutio tamen vix eo se prorogat, vt per caussarum ordines omnes indicationis arbitrio æquabili ductu pariq́ue facilitate respondeat.

Canonis septimi præcipuum axioma.

Aptanda sunt igitur plura, & tantò sæpius, quantò subiecti passibilis ratio est compositior, eademq́ue hac lege contemperes æquum est, vt suum singula in actione obseruent tempus & locum, iuxta analogiam subiecti in medio definitam; deinde curandum, vt vni cum prosis, non obsis alteri scopo; neque quod

vna ex parte ædifices, ex alia diruas atque conuellas: sed vel se mutuò iuuent, vel defectus alterutris expleant, vel viam obstaculis intercludant.

Resolutionis ratio in obiecto principe siue actiuo.

1 Orbis excentricus motus circa obiectũ actiuũ.

Resolutionis norma omninò est eadem quæ in subiecto passibili fuit, primò etenim examine rudiusculo quale per orbem excentricum insigniui, spectamus in omnibus, quanti sit illa quæ vel intuentibus statim se prodit in agente compositio. nam si reipsa est multiplex, structuræ scilicet vel diuersissimarum partium ratione, multos quoque hoc nomine & resolutionis ordines obtinebit: sin tantùm in animo quædam est multiplicitas, vt cùm vniuersale proponitur, tum per præscriptam Methodum Canone quarto, ascendendum ac descendendum sæpius, sed oculorum acies maximè in singularia defigatur.

Exemplum.

Vt in Phrenitide si de exhibendo iure papaueris quæstio, ipsum resoluitur in formam suam atque materiem, forma per syndromen materialem inquiritur ex colore, odore, gustu, & cæteris sensibilibus signis, per quæ medicaminis totius essentia distribuatur in partes, virtute, qualitate, loco, & tempore differentes.

Exemplum alterum.

Si de venæ sectione simpliciter dubitabis, præstat commune genus ad particularia restringamus, idque peratur potiùs, num venæ cephalicæ sectio quæ loco affecto fit καθ' ἴξιν in inflammatione cerebri præsidium sit allatura. hanc sanè absque idea communi vix primum assequimur, quæ tamen conuersim (vt diximus nuper) à singularibus multis per obseruationem sedulam ante sit constituta.

Epicycli conuersio circa obiectũ actiuum per discursum triplicem antea demonstratum.

Postquàm de rei actiuæ multiplicitate obiter est constitutum, nil superest aliud, quam ipsam diducere rursus in formam atque materiem, ac si resolui vlterius possit aut debeat in caussas præcedentes externasque, deinceps & elementa, quærens in singulis sedulò naturam similarem omnem atque instrumentariam, vnde mox actiones tum communes tum propriæ & singularum modi, vires, ac magnitudines elucescant, per viam triplicem ante constitutam in Epicyclo, partim à sensu scilicet & phantasmatibus, partim à ratione & intellectu.

Quæstio de rei resolutione in formam atque materiem.

Quæstiones de natura actionis aut formæ alterius quomodo resoluatur in formam atque materiem.

Verùm de resolutione illa in formam atque materiem cùm de substantijs quæritur, nulla est difficultas, de formis tamen accidentalibus, actione, & passione qualiber dubitatur. Nam venæ Cephalicæ sectio quomodo in illa principia resoluemus, quibus non constituitur, sed occupatur tantum ceu circa subiecta.

Solutio.

Materiei consyderatio etiam rebus immaterialibus quodammodo inolescit.

Exemplum.

Certè omnis illatum ratio, etsi per se sit immaterialis, prout respectum tamen ad ipsam materiem semper obseruet, illi quoque vt coextensa diuiditur vt concreta vel per naturam vel animi discurrentis arbitrium. Ita cum venæ illius apertio loco præsidij loco materiei agentis est resoluenda, spectamus formam negotij in aliquo definitæ materiæ sinu, iuxta illius venæ exortum, progressus, & terminos, deinde vasorum substantiam, contentos humores inquirimus, aliarum partium copulam atque consensum; postremò in singulis substantiam, quantitatem, qualitatem, figuras omnes & numeros, proportionesque geometricas, vt recti obliqui ratio, æqualis inæqualis, vtilis inutilis, opportuni & importuni promptè se manifestet. In his enim consonantibus inuicem totius

negotij,

Exempli aliud à parte obiecti paßibilis.

negotij vnà quædam ſtabilis & vniuerſalis forma conſiſtit. Idem à parte ſubiecti paſſibilis vſuuenit, quoties de forma ſola aut qualitate mētio eſt, præſertim in morbis quibuſlibet, vt cum febrem reſoluimus vel inflammationem aliquam, affectionis etenim ratio vniuerſa abſq; ſubiecti cui ineſt imagine, nobis nec exprimi rectè nec intelligi poteſt.

Forma aduētitiæ reſolutio à forma ingenita reſolutione in quo differat.

Verùm hoc differt formæ aduentitiæ reſolutio (vt morbi aut vitij) ab illa ingenitæ formæ & naturalis (vt ſanitatis) quod huius cauſſæ cum ſubiecti cauſſis eædem ſint ferè, ſimiliq́ue tenore perpetuò fluant: illius contra analyſis partim ſe proroget iuxta amplitudinem loci, quem ſemel inuaſit, partim ex circunſtantijs varijs internarum cauſſarum & exteriorum particulares ordines trahat.

Exemplum.

Sic enim in cerebri ſana conſtitutione vnus eſt ordo totius fabricæ, vnus & ſanitatis: nam quæ compingũt ſeminales rationes, ſanitatem ſemper præ oculis habent, idcircò & ſanitatis forma in partium inſtrumentariarum compoſitione & cōmunium apta temperie poſita eſt, & per eandem optimè declaratur. In inflammatione cerebri pingenda eſt phlegmones ratio primum ratione loci, humorisq; proximi præcedentis & poſterioris. Deinde eſt & cauſſarum proprius ordo, cum inflammationem ex caloris incendio præter naturam, idemq́ue rurſus ex putredine natum aſſerimus, putredinis cauſſam deinceps in obſtructione collocamus, vbique tamen ſeſe materies implicat, cùm neque obſtructio, nec fluxio, neque incendium quomodo fiat commodè percipiatur, niſi & locum & tempus ſubſtratamq́ue materiem omnibus vna cernamus.

Præceptũ aliud circa rei actiuæ reſolutionem non tam materiei ordinem, quam actionis animaduertendũ, vt agens paſſo per indicationem correſpondeat.

Poſtremò id etiam atq; etiam monitos volo circa ſubiecti principis reſolutionem, ſiue ſit forma nuda, ſiue ſubſtantia, quæ in quæſtionem cadit, non tam curandum protinus vt reſoluamus ipſa præſidia, quàm actionis formam vniuerſam, quæ ita ſit vnica ex pluribus temperata, vti penes indicationis regulas paſſim cum illa ſubiecti paſſibilis vnitate ſimul & multiplicitate reſpondeat.

Exemplum.
Nota ſedulò.
Ex obiecti paßibilis cōſideratione indicatio ſurgit, ex indicatione actionis neceßitas, ex hac demũ rei actiuæ vel obiecti principis inuentio.

Non enim inquiram ilico, an rectè phreniticus decocto papaueris reſtituatur, ſed vniuerſam priùs phrenitidis formam animo comprehēdam, qua reſoluta per indicationes rerum quoque agendarum neceſſitas vnà & viciſſitudo ſe prodet. Indicationis ordo mox & actionis totius ideam præ oculis ponit ſibi ſimillimam, ſed in hoc maximè differentem, quòd indicatio ex materie quidem paſſibili ad actiuæ materiei inuentionem iudiciumq́ue deuergat, ſed actionis ordo etſi propter endeixeos neceſſitudinem ſit conſtans & ſtabilis per ſui curriculum vniũerſum; propter tamen materiei commercium propius, (cui actu iam ſcilicet ſparſimq; & indefinitè per partes ſui ſingulas complicatur) etiam inſtabilitatis eſt particeps, vbique incudem poſtulans, vt quæ principio lubrico ſint per hypotheſim data totius Methodi plena conuerſione definiantur.

Concluſio.
Rei actiuæ analyſim diuulſam & diſcōtinuam pro actionis propoſita formam continuã in vnitatem reuocari.

Habet ergo rei actiuæ analyſis ſupra eam quæ pro Indicationis ordine facta eſt, materiale quiddam confuſum atque diuulſum, ſic tamen, vt ex totius actionis forma & vnaquaque materiæ parte ad numerum proportionemq; debitam temperata, fiat quid vnicum, vni ſubiecti paſſibilis formæ tuendæ, comparandæ, profligandæ (vt lubet) maximè neceſſarium.

Exemplũ euſdem præcepti alpiùs repetitum.

Propone rurſus reſolutam ante phrenitidem penes

ſubiectam materiem lociq́ue totius affecti rationem, aperiet ſe mox rerum agendarum ſpecies & ordo per Indicationem in extremorum medio conſtitutam: quare (vt rem in pauca conferam) occurret primum faciunda diuerſio eius quod influxurum eſt, mox & concoctio illius quod influxit, eiuſdemq́ue rurſus euacuatio, cuius ante pars craſſior per vias craſſiores & proximas ſit educenda; tenuiores cæteræ vel altiùs immerſæ per vias inſenſiles magis latentemq́ue perſpiratum: poſtremò quæruntur & amiſſi roboris reſtauratio, ſomniq́ue conciliatio, & id genus alia. Neceſſe eſt igitur vt diuertentia primum aut repellentia medicamina ſeligantur, mox quæ euacuent, roborēt, firment, ſomnum concilient. Totus negotij cardo in ſola Phlegmones cerebri curatione verſatur, ſed partes ſunt plurimæ, quarum ſingulis cum certa præſidia conſtitueris, naſcitur & compoſitius quiddam, quod loco actiuæ materiæ reſoluatur. Incipiam itaque à diuertentibus, etſi per hypotheſim rudiuſculam, ſtatuta eſt venæ ſectio è regione ſedis affectæ, hanc ita reſoluam, vti monſtratum eſt ſupra, ſimiliter in his quæ purgant, quæ roborant tandem, ſomnumq́ue conciliant faciam, conſiderabo particulatim ſomni vigiliæq́ue cauſſas & rationem omnem per methodum ante monſtratam, inde & papaueris vires expendam, facta totius analyſi, ac videbo tandem quę ſit vtriuſque proportio, ratione ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis, temporis, loci &c.

CANON OCTAVVS, EX ANTEA CONSTITVTIS *docens inuenire analogiam, ſiue proportionem principij, quod actioni præficiendum eſt, ad illud quod eidem ſubijcitur.*

IAm neque in Octaua Regula ad difficultatem operis quicquam expectes noui: hæc enim, peracta in triplicibus terminis conſideratione triplici, iubent duntaxat extremorum ordines in medio cōparari. Quare totius doctrinæ Endeicticę non tam pars altera quàm ſcopus primarius ac finis exiſtit, quàm forma perfectior ex terminorum trium reſpectu mutuo & actuali collatione compoſita. Hanc ita per partes ſingulas exaratam ita exhibui, vt velle eandem repeti vel refingi denuo inane prorſus & ſuperuacuum putem. Pauca tantum è multis quæ ad totius integritatem ſolidam ſpectent, hæc mente memori condes. Spectanda imprimis eſt extremorum illa proportio, Communium quidem rationum communis, particulariū particularis magis & definita. Commune iam vnumquodque & ſingulare ſtatuimus vel propter naturam vniuerſalem particularem in animo comprehenſam, vel propter partium ſtructuram magis minuſue compoſitam.

> 8 Quo pacto poſt abſolutos ter diſcurſus triplices in ſubiecto ſcilicet paſsibili medio & actiuo extremorum in medio ſit facienda cōparatio vt plenam artis inuentionē aſſequamur.
>
> Præcepta particularia Canonis octaui. 1

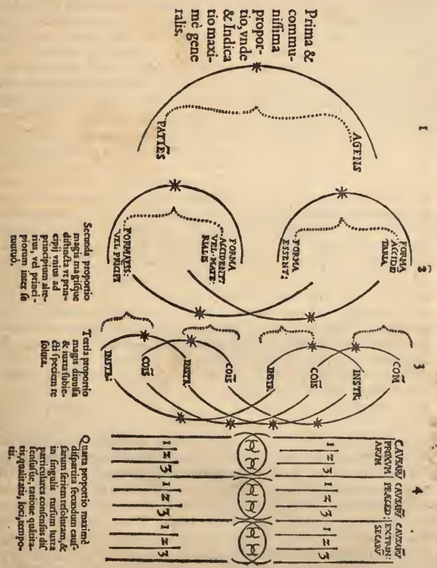
- Sit proposita sanitas humani capitis tanquam primus scop' & simplicissimus, ea sub duplici specie à practico intellectu concipitur. Vel enim
  - Vt conseruanda, si status naturæ cögruus proponatur, fiet illud per similia vti κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας est manifestum. — Occurrit hic
    - Obiectū patheticum passibile, seu terminus ad quē actio referatur. hoc dissoluimus in suas caussas.
      - Formas accidentarias in materiæ sinu collocatas.
        - Communes tum internas, tum extrinsecas.
        - Instrumentarias maiores minoresque ordine.
      - Formas principes & aliarū gubernatrices essentiam ipsam
        - Communes internas & extrinsecas.
        - Instrumentarias.
    - Medium seu prosagogon extremorum. huius resolutio est qualis in extremis.
    - Subiectum operi præficiēdum seu terminus à quo. Resoluitur idē rursus in
      - Formas accidentarias
        - Communes.
        - Instrumentarias
      - Formas principes
        - Communes.
        - Instrumentarias.
  - Vt reparanda si affectus occupat præter naturam. Præstatur idipsum affectus noxij profligatione per cōtrarium. — Occurrit & hic
    - Subiectum passibile resoluitur in
      - Formas accidentarias
        - Communes.
        - Instrumentarias.
      - Formas principes
        - Communes.
        - Instrumentarias.
    - Medium, resoluitur vt extrema
      - Communes.
      - Instrumentarias.
    - Subiectum operi præficiēdum resoluitur in
      - Formas accidentarias
        - Communes.
        - Instrumentarias.
      - Formas principes
        - Communes.
        - Instrumentarias.

In horum collatione mutua secundum substantiam scilicet, magnitudinem, numerum, ordinem, qualitatem, situm, connexum, locum, tempus, omnis agendi analogia consistit.

Quantò

Quantò autem vnaquæque indicatio sit altera prior, & quo pacto proportiones rerum à confusis incedant ad determinatas, maximè ex subiecto schemate faciliùs assequeris.

De indicationũ ordine circa proportiones agentis ad passum.

Cùm aptè ſingula ſingulis in ipſo medio compoſueris; quod ſi propoſito ſcopo ſic agens reſponderit, vt pro conſilij noſtri ratione ſimilis ſit vel contraria ſecundum ſubſtantiam ſcilicet, quantitatem, qualitatẽ, &c. ipſum amplectere, habes enim negotio tuo non tãtum commodas cauſſas & media, ſed & vtendi dexteritatem, occaſionem & modum. Quod ſi minus conforme fuerit, vel reiiciendum eſt ilico, vel adiectione, ſubtractione vnius, aut plurium corrigatur, donec ęquabile fiat. Erit autẽ eius hypotheſis bona iuxta rationem Regulæ falſi, quam Arithmetici tradunt, & inter cæteros diſertiſſimè meus P. M. parens Gemma Friſius: nos quoque idem inter diſcurſus logicos obſeruandum ante notauimus: cõſtabit inquam pro actionis ſucceſſu ſemel ſuſcepta ſententia, ſi membrum aliquod reſolutionis Endeicticę ſeriem non interturbet, nec vno vel altero poſito maius ſequatur abſurdum vel inconueniens, erit optima, ſi cauſſas cooperantes adiuuet, ſi tollat obſtacula, ſi rebus aduerſis vel procul impendentibus aditum intercludat. Quod ſi quid horũ deerit, legenda ſunt ſæpius veſtigia retro, ſudandumque paſſim in rebus obuiis, vti in diſcurſu rationali facere te docuimus, donec ad ſymphoniam quandam muſicam quàm proximè totum hoc ſyſtema reduxeris. Exempli gratia, quod multi virtutis occultæ putant, radix plantaginis curat quartanã febrem, præſertim ſi cum vſus poſtulat & venæ ſectio & atræ bilis concoctio vnà cùm euacuatione ante præceſſerit: cõſtabit methodo actionem hanc omnem non tantum à forma occulta proficiſci, quantum ex proportione mutua agentis ad paſſum ratione ſubſtantialis ſimul atque accidentariæ formæ, nec non ratione quantitatis, ordinis, temporis, loci. Reſolue affectum in cauſſas, in formam ſcilicet ſubiectamque materiem, atqui accidentia ipſa cum ſint immaterialia per ſe, idcirco in horum reſolutione ſubiecto vtimur vice materiæ: nã & accidentia ſæpius per ſubiectum definiuntur. Conſtat in febre eiuſmodi affectum ventriculum ſæpius humore bilioſo, acri, & ex aduſtione mordaci, ſimiliter & mezenterium. in cauſſa eſt hæpar obſtructum, atque idcirco amplius incaleſcens, vnde cum tanta humoris craſſiſſimi copia per hæpatis anguſtias non tranſmiſſa partim hæreat in propaginibus venæ portæ, partim in regionem proximi lienis impingat, vbi profecto & aduſtionis aſſiduitate in limum degenerat viſco quolibet tenaciorem, neceſſe eſt protinus dari medicamentum aliquod, cui non vna ſit virtus, ſed multiplex loci & temporis viciſſitudine cum locis affectis analogiam ſemper obſeruans. Oportet inquam labe factatum ventriculum modicè ſtringat, excalfactum temperet, fluxiones arceat, & quicquid affluxerit crudi ſimul exturbet. In hæpate & mezẽterio ſunt indicationum ferè iidem ſcopi, ſed quæritur iſtis maior inciſio, eademque potentior multò in remotiſſima ſplenis regione, vbi quædã vis diſcuſſoria primas obtineat. Omnes has actionum vires viceſque tum ex ſapore iuxta Galeni methodum, tum viua eiuſdem experientia in vna diuinæ plantaginis radice facillimè deprehendes: habet enim guſtãti primò inſipidum quiddam, vnde & propter aquei elementi dominium in ſuperficie poſitum ſub occur-

ſus

Regula falſi ab Arithmeticis ſumpta.

Examen Hypotheſis circa ſubiectum principes ſiue actiuum.

Tertij præcepti uberior explicatio.

Exemplũ in curanda febre quartana per plantaginem, cuius author eſt Dioſc.

Obſerua finium multiplicitatem in uno particulari negotio.

Plantaginis mira encomia.

ſus primos refrigerat, poſt aperit quidam ſe blandiuſculus calor concoctioni bilis inſeruiens, cui & amplius exiccatæ ſubtilior altera vis emergit in alto hactenus deliteſcens, quæ cùm in penitiores viſcerum partes vel in venas extimas ſeſe inſinuauerit, potenter incidat, frangat lentiſſimos ſuccos, atque diſcutiat. Huius curationis exemplum vidi in Iuriſconſulto celeberrimo & mihi amico ſummo D. Doctore Elberto Leonino, deinde & in vxore mihi chariſſima Margareta; huic enim cum menſes antè duraſſet 3. illi cùm ſeptimanas ſex, ſtatim ab aſſumpto iure plantaginis, quartana penitus expirauit. Sed morborum hiſtoriam & obſeruationes penitus admirandas in Therapeutice pariter atque Chirurgicis, in Epidemiis quoque & Anatomicis ſtatim poſt huius operis editionem, ſi [illegible] fauent[illegible], euulgabo. Quod ſi in facultate iuris exempla deſideras, etſi verear ne ſutor vltra crepidam non cuiuis palato faciam ſatis; cùm Iuriſprudentiæ domus ſit ciuitas pluriumque ſocietas (Cicerone teſte) excipiam ſanè illam ſocietatis ſpeciem, quæ natura inter humanas cæteras ſemper tum prior tum antiquior fuit. Vt ſi de conſeruanda coniugum tranquillitate ſit quæſtio, communis eſt ea & quàm latiſſimè patens, quippe quæ neque ad vllam perſonæ differentiam, nec loci, temporis, aut rerum aliarum circumſtantiam definitur. Imprimis ad conſtituendam iuris vniuerſalis formam, quæ in omnes matrimonij caſus ordine proferatur, opus eſt acri ſpiritu, vſu cõtinuo, & laboribus inexhauſtis. Nam licet quàm maximè ad perfectionis ſpeciem ea trahatur, ſitque talis in rerum natura, qualem velimus maximè; neceſſe eſt tamen illius inueſtigãdæ methodum diuulſam in animis noſtris magiſque confuſam multo quàm fuit in negotijs merè naturalibus, apparere; cuius ſanè nec ſimplex, nec nimis abſtruſa ratio eſt: oriuntur enim difficultates plurimæ tum ex parte legum ipſarum, tum ſubiectorum circa quæ verſantur. Subiecti diſtinctio pene eſt infinita, proinde & cauſſalis illa connexio modis efferri pluribus poteſt: nam quæ effectus eiuſdem ſunt cauſſæ, interdum & cauſſæ effectuſque ſpeciem inter ſe mutuo gerunt. Nam in coniugij ratione cum ſit ſocietas animorum, formæ, & corporis, hic ſocietas animi interdum eſt cauſſa ſocietatis corporeæ, vel è conuerſo, interdum vtrumque proficiſcitur ab alia quauis extrinſeca cauſſa, vt ex parentum impulſu, & amicorum, rebuſque fortuitis cæteris, vt longè ſit difficillimum certum in rebus ita diſperſis ordinem conſtituere. Quin quod grauius puto, videtur forma neceſſitudinum humanarum totiuſque contextus ſæpe ſe promptius aperire, quàm ipſe materialis ordo, cui ſit coextenſus: ita enim facilius dicimus ſocietatem animorum & corporum ex rerum proximarum occaſione diduci, vt per contractus mutuos, per parentes, affines, deinde & parẽtum rerumque proximarum motiones ſiue conſilia à cauſſis præcedentibus mutari. Videtur hic quidem promptiſſimè ductus cauſſarum ſimplex & interruptus, dum partes ſingulæ totius ordinis ſub vniuerſali quadam abſtractaque formarum aut finium imagine proferuntur: ſed ſi materiẽ ſimul velut formæ coalitam intueberis, vt in ipſo contractu cõiugẽs primum,

Obſeruatio authoris in Plantagine circa febrẽ quartanam.

Obſeruationum medicarum libri ab authore propediẽ euulgandi.

Exemplum alterum in iuris negotio.

Iuriſprudẽtiæ domus ciuitas.

Reſolutio cauſſæ matrimonialis.

In iuris negotijs ordo conſyderandarum rerum maximè diuulſus.

Ratio perturbati ordinis circa ciuilia negotia.

1. Ex parte ſubiecti.

Proinde & huic difficultati medeberis maximè per methodũ ſimpliciſſimam [illegible] poſteà nominabis

deinde parentes, dotem, atque affines proximos, postea & amicos externaque cætera, multa ex materiei ratione multiplicitas ilico, & totius caussalis ordinis perturbatio nascitur, quæ illud potissimum præstat, vt ex materie vel sensibilibus rebus de forma non facilè iudicemus, cuius contrarium in rebus mere

2. Ex parte formæ Iurisperitis quo pacto sæpe amethodi fiant. Mens legum sæpius occulta. Rebus etiã deesse nomina.

Physicis vsuvenit. Quod ad Iuris formam siue animam spectat, vel eo nomine necesse est prorsus amethodos fieri, quod legibus ipsis ex circunstantiarum multitudine plus sæpe authoritas atque fortuna quàm ratio contribuerit, & idcirco mens legum vel sit expressa rarius, vel si expressa est olim, nunc hominum incuria sæpe, vel vetustate abolita negligatur. Quin desunt plerisque nomina, vt necessario ad communissimum reducantur, quemadmodum in crimine doli mali, in crimine stellionatus: sed sapiunt pulchrè, mea quidem sen-

Cautela & medicis & Iurisperitis satè communis cùm verũ nomina vel rationes ignorantur.

tentia, vti & medici, cùm vel ad authoritatem, vel occultam aliquam proprietatem velut asylum sese recipiunt, vbi rationem rei non intellexerint, licet id faciundi Iurisperitis æqua sit magis occasio quàm Medicis in negotio suo. Sed præstat ignorantiam absque aliorum periculo profiteri, quàm se iactare temere, vel cum honoris vitæque discrimine inepta simul & falsa plurima comminisci. Est & difficultatis altera caussa non infima, potissimùm in illis principijs

3. Ex parte rerum extrinsecarum.

extrinsecis posita, quę tam sunt infinita supraque methodum caput attollũt, vt vel Oceanum lebete prius exhaurias, quàm species rerum & comprehẽdere nomina possis. Nam vti caussarum vna in alterius ditionem vndiquaque transcendit, ita & leges legibus permiscentur, fitq; hic merum chaos & indigesta confusio, vt cùm in matrimoniali caussa de hæreditate ac testamento quæstio est, quatenus contractus matrimonialis nomine delegatur. Item cùm in caussa testamenti quæstio criminalis exoritur, sua enim cuique ex priuata περιςάσει est & resolutio particularis: quarum, vt singulæ singulis complican-

Conclusio ex antedictis.

tur ratione partium, rerum, personarum, quantitatis, qualitatis, loci, tẽporis; ita & intricata maximè est Indicationum species vel ordo Endeicticus; quem tamen ita necesse est consentire passim, vt cùm vni quod suum est tribuis, suum alteri non auferatur. Hæc ego pro Iurisperitis non vt à methodo deterream,

Authoris excusatio circa exemplorum particularium considerationem.

sed difficultatis nomine magis impellam & incitem, cùm pulchri ratio sit in sublimi posita, nec sine labore transigi possit facinus magnum & memorabile. Neque verò exemplum eiusmodi à nobis suscipitur, vt cæteros doceã (sus Mineruam quod aiunt) in ea facultate præclaros, sed viam duntaxat digito monstrem: quam semel ingressi cùm simul negotio suo determinata principia addidicerint, eam perfectionis methodicæ speciem facilè consequãtur, quantam sperare humanis viribus licet. Age verò pro matrimonij resolutione ad

Resolutionis matrimonialis diagramma.

normam resolutionis Medicæ, diagramma eiusmodi statuatur.

Queri-

Quæritur conseruatio societatis matrimonialis: statuam

- A parte passibilis rei ipsũ matrimonium, cuius ratio vniuersim posita sit in firma illa atque diuina penitus vnione animorum, corporis, atque fortunæ, proinde ex definitione resoluam idipsum in
  - Materię quæ per partes discerpta est, sic tamẽ vt in vnitatem consentiant: harum alia Est
    - Anima. Resoluitur deinceps in sua principia, vt sunt
    - Corpus
    - Fortuna exterarũ rerũ, cuius interim sunt ordines plures

	1. PROXVMAS	2. PRAECEDENTES	3. EXTRINSECAS CAVSSAS.
Anima	Amor mutuus. Diuinus atque cælestis. Consensus mutuus per verba de præsenti	Virtutes & mores. Fides ac religio, Studia consimilia	Res petitæ longius, peregrinæ & numero infinitę, quæ tamen mouent, incitant, tardant, aut planè impediũt, vt consuetudines patriæ, edicta principum, & id genus alia.
Corpus	Forma. Valetudo. Liberorum procreatio & carnalis copula	Necessaria ad corporis sustentationẽ, vt dos & donatio	
Fortuna	Propinquior vt per Parentes & Affines proximos	Præcedens vt per cognatos atque amicos	

In singulis habenda ratio rerum & personarum primo, inde & Quantitatis, Qualitatis, Ordinis, Loci, Temporis.

- Medium in analogia similiter positũ, vt in negotio medico, quæriturque legum proportio ad necessitudinem rerum humanarũ ratione substantię, quantit. qual. loci, temporis. &c.
  - Formã quæ sit ipsa coniunctio, vt anima quædam totius cõtractus huius resolutio ad materiei instar incedit, sed vnita magis & stabilis
    - Rerum: Animi, Corporis, Fortunæ

1.	2.	3.
Consensio inter coniuges proximarũ caussarum, vt animi, corporis, parẽtum, &c.	Consensio principiorũ præcedentium, vt consensus morum, religionis, studiorũ, hæreditatis, dotis amicorum	Consensio rerum exterarum.

- A parte actiuæ rei sit ipsa Iustitia, vel æqui bonique administratio, matrimonij integritatem conseruans. Est & huic quodammodo sua
  - Materies, quæ pene est eadẽ cum illa quæ fuit à parte passibilis rei, nisi quod hic concipitur magis sub actiuæ nomine & quatenus similia similibus vel cõtraria contrariis adhibentur. idẽ enim subiectum est legi atque humanis negotiis, vnde & similis resolutio
  - Forma quæ per legum variarum monogrammata & titulos exprimi solet

1.	2.	3.
Res diuinæ vel humanæ quę matrimonij cõcernunt proximas caussas, possuntq; eędẽ similiter tribus generibus cõprehẽdi: Animo, corpore, fortuna	Res diuinæ vel humanæ pręcedentes ordine quæque secundas magis respiciũt matrimonij caussas, siue rursus sint: Animi, corporis, fortunæ	Res remotæ & extrinsecæ penitus diuinæ humanæq; quæ tamen ad matrimonij rationem adiumento vel obstaculo esse censentur.

Forma cõprehensa titulis proximioribus. Forma legum minus propriè spectantium matrimonij rationem.

1.	2.	3.
De Nuptiis. De desponsatione impuberum. De frigidis & maleficiatis. De caussis diuortij. De arrha sponsalitia	De dote & donationibus. De gradib. affinitatis. De cognatione spirit. De clandestinis desp. De incestis & nefariis nuptiis	De desponsatione principum. De voti redemptione. De authoritate principum, & parentum in liberos. De seruitute. &c.

Περιοχικὴ ad methodum Periscopicen.

Hæc omnis in Iuris negotio coacta nimium & violenta ratio eſt, cuius imitamentum non tam proinde vt neceſſarium, quàm pulchrum atque poſſibile demonſtraui. Coactam cenſeo, quod hic ſit forma propoſita ceu colligāda paſſim ex ipſo materiæ ſinu, cùm tamen in Iuriſprudentia aut non ſit ſemper annexa materies, (vnde & mens aliquid ſufficere debeat in illius locum, præſertim ſub conceptu vniuerſali) aut ſi materies adſit, diuulſa hæc penitus feratur & diſcontinua, niſi quatenus à forma totius negotij ordinata maxime atque continua ad illam perpetui nexus cathenam auream religatur, vt potius iſthic ex forma materiem, ex vnitate Idæarum vnionem vmbrarum atq; imaginum, quàm è diuerſo cernere ſoleamus.

Duplex quodāmodo Methodus in Iuris negotio, vna coacta ad naturalis doctrinæ imaginē, altera vero commodior & ipſi facultati iuris familiarior, per ſolam finium reſolutionem.

Quod & in artibus cæteris nō ſegnius obſeruato, quarum præcepta quæ καταλήπτας à Græcis dicuntur, circa res diſperſas & diſcontinuas occupantur. Sunt autem diſperſę eiuſmodi, quæ non perpetuam ſeruant inter ſe mutuo cauſſæ effectuſque neceſſitudinem; ſed nunc ſe habent vti effectus & cauſſa, nunc vti effectus eiuſdem cauſſæ, nunc demum vt circumſtantium rerum momento impulſa ſeni in partes varias inclinantur, cuiuſmodi ſunt ea quæ ἐπιφυκότα Ariſtoteli recenſentur. Verùm vt huic incommodo ſuccurramus, ſtatuenda eſt methodus peculiaris altera, non tamen re ipſa, ſed ſolo compendio à priore diuerſa, quam nos à reſolutione finium, ad quos tanquam ſcopulos cuncta dirigimus, περισκοπικὴν haud malè vocemus, vel finalem, ſi Latinis placet. Nā & ipſe Cicero ad Herennium, Omnem collocationem, inquit, ad finem accommodo. Quin & conſimilem methodum ſecutus eſt maxime Plato, taléq; ſubaudias paſſim, quoties diuiſoria Methodo potiſſimum vſus eſſe dicatur, non quę ſit ſimplex diuiſio, ſed miſta quædam diſcurſionis ſpecies ex diuiſione & reſolutione intermedia. Vt cùm proponitur beatitudo tanquam vltimus finis, diuiditur ea in felicitatem animi, corporis, atque fortunæ: Felicitas animorum reſoluitur in ſuas cauſſas proximas, vt virtutes; hæ diuiduntur rurſus in ſpecies ſuas, Iuſtitiam, Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam: quæruntur poſtremò ſingularum cauſſæ vel media, vt Iuſtitiæ ratio ſit tribuere cuique quod ſuum eſt, huius vlterior forma in legibus comprehenſa eſt, diuiduntur iterum leges in diuinas atque humanas. Procedes hoc modo vel in infinitum ſi libet, vt varient vices nunc diuiſio, nunc reſolutio, ſequeſtrata ſæpe materie, ſæpe & intertexta cum vſus poſtulabit. Hanc Methodi rationē ego in methodorum tabula velut diuerſam ſpeciem nolui recenſere, tū quod accidente duntaxat à cæteris differat in perfectione ſcilicet; tum quod ex infinita eiuſmodi varietate cōfuſus animus res, antequā probè guſtarit, ſæpe repudiet. Quin ſi benè conſideres, multum affinitatis hæc methodus obtinet cum illa catholicæ methodi parte, quæ ante diſcurſus triplices finē propoſitū ſoluit in diuerſorum conceptuum rationes, vt quæ ſanitatis curam in conſeruationē dirimit partis ſanæ, & profligationem affectus contrarij. Tantum in illo diſſidet, quod progreſſa vlterius nunc reſoluat, nunc reſoluta diuidat, formarumque ordines omnes ſub ipſo finium priorum poſteriorumque nomine com-

Artes diuulſæ materiei.

ἐπιφυκότα.

Methodus finalis vel περισκοπικὴ τῶν.

Diuiſiua Platonis Methodus quæ ſit.

Methodi Periſcopices idea breuiſſima.

Methodū Periſcopicen nihil eſſe quam partē catholicæ primo canone demonſtratam, niſi quod hic per totū curriculum in continuū profertur.

Forma rerum essentialis totius cuiusdam rationem in se comprehendit.

Methodi periscopicae vtilitas.

ne comprehendat. Nam vt verum ingenuè fateamur, essentialis rei cuiusli-
bet forma totum quiddam & omne potentia est, vnde nunc finis, nunc
effectricis caussæ rationem includit, interdum & vice materiæ, vice totius
compositi, quod ab eadem maximè definitur. Id commodi habet hęc Metho
dus, quòd materiem non necessariò semper innectat, nec aliàs fermè nisi cum
ea sponte se rebus consideratis agglutinat, vt ægrè diuelli possit. Accedit com 1
moditas maior, quòd discurrentis ordinem varie possit inuertere, modò ipsa 2
principia seu priores formæ ad finem ita cōsentiant, vt alibi mutuò non aduer-
sentur. Sunt ergo istius breuissimæ leges: Prior, vt finis simplicior in particula-
res ordine dirimatur, sic tamen vt ad bimembrem distinctionem, si fieri possit, 1
accedat quàm proximè. Secundò, Diuisæ in particulares maximè conceptuũ 2
rationes paulatim in caussas, media siue principia dirimantur, eademque rur-
sus diuisione noua nouos quoq; resolutionis vlterioris ordines trahant, donec
ad prima ferè totius discursus elemēta pertigeris. Tertiò, Sicubi sese offert ma- 3
teries licet abruptim, non tamen est negligenda, sed & vnà resolui debet, quo-
usque formarum essentialium termino sit exporrecta. Conspicitur ea potissi-
mùm in illis postremis resolutionis ac diuisionis partibus, vt in exemplo se-
quenti est manifestum. Quartò, Iidem fines diuersis aliquando medijs com- 4
parantur, ijdem medio subinde & fines maximè differentes, hinc tam diuersi
resolutionis ordines ex oppositis finibus per plura media, quæ tamen desinant
in vnum idemque principium. Quintò, Formarum ordini debetur examen 5
triplex, in longitudinem, latitudinem, & profunditatem. vbi tamen cùm sen-
sus obiecta propria non suppeditat, à quàm simillimis ratio sit ineunda. Sextò, 6
Formæ similiter ad formam per omnes dimanationum partes debet esse con-
sensus mutuus per 10. genera & Categorias ab Aristotele constitutas. Septi- 7
mò, Sæpè etiam dispersi fines opposito ductu denuò ad priorē simplicem re-
feruntur, qui duos tresúe fines in se sic comprehendat, vt diuisioni opposita
compositio in diuisionis locum ceu postliminio reuocetur, persistente ni-
hilominus discursus totius analytica forma. Verùm exemplo melius hæc in-
notescent.

Methodi periscopica leges.

Exemplum in vestiganda principii felicitate.

Mm Propo-

Proponatur exẽpli loco felicitas Principis tanquã scopum, quem placeat resoluere partim in species conceptus finalis, partim in singularum causas & elementa.

Prima positio & simplicissima in ratione Principatus posita — Id constat potissimũ

RESOLVTIO PRIOR ET SIMPLICISS. FINIS. Sub diuisione.

1 Vt gerat ea quæ Principe digna sunt.

2 Rempublicã foueat, cõseruet, atque adaugeat.

3 Deum et Naturã sibi proponat exemplaris loco.

PRIMA DIVISIO conceptus finalis.

Vt à bonis ametur — Constat id

RESOLVT. II. ET COMPOSITIOR. Sub diuis.

1 Vt virtutẽ in aliis colat.

2 Vt Philautiã deponat, spemque, metumque omnẽ vti in Rege nostro Philippo, symbolũ oppido consentiens cum ipsim virtute demonstret.

Vt à malis atque seditiosis metuatur — Constat id ipsum

RESOL. II. Sub diuisione.

1 Vitia aliorum detestetur.

2 Ponat amorem, odium, vindictæ studia spem, ipsum metumque velut orbis tyrannos maximos teste Luciano.

2 DIVISIO cõceptus finalis.

Bonorum remuneratione

RESOLVT. III.

1 Leges et magistratus

2 Philosophia

Bonorum defensione à nexis improborum

RESOLVT. III.

1 Leges et magistratus

2 Philosophia

Malorum castigatione

RESOLVT. III.

1 Leges et magistratus

2 Philosophia exemplis et ratione constans

Sui defensione

RESOLVT. III.

1 Maiestas auctoritasque

2 Prebeat et exẽpla boni

3 Philosophia

3 DIVISIO.

In Animo 1 2 3 — In Corpore 1 2 3 — In Fortuna 1 2 3

In Animo 1 2 3 — In Corpore 1 2 3 — In Fortuna 1 2 3

In Animo 1 2 3 — In Corpore 1 2 3 — In Fortuna 1 2 3

In Animo 1 2 3 — In Corpore 1 2 3 — In Fortuna 1 2 3

Reducũtur iterũquam maximè dispersi fines ad simpliciores ordines, per cõpositionẽ diuisioni oppositam, manẽte etiam per totum curriculũ resolutione à fine ad caussas siue principia, ut cuncta hæc absoluantur.

PRIMA compositio conceptus finalis.

Iustitia 1, Fortitudine 1, Prudentia 1, Temperãtia 1 — 1 Generis Virtute Politica

Iustitia 2, Fortitudine 2, Prudentia 2, Temperãtia 2 — 2 Generis Virtute Purgatoria

Iustitia 3, Fortitudine 3, Prudentia 3, Temperãtia 3 — 3 Generis Virtute animi iam purgati

Iustitia 4, Fortitudine 4, Prudentia 4, Temperãtia 4 — 4 Generis Virtute exemplari

Referuntur omnes per cõpositionẽ rursus ad 2. simpliciora genera, magisq; communia.

Vide Macrobium cap. 8. in Somniũ Scipionis, lib. 1. Vide & Plotinum lib. de Virtutibus.

SECVNDA finium compositio.

Contemplationem, qua resoluitur

RESOL. SVB COMPOSITIONE.

1 In veri, boni, pulchrique desideriũ.

2 Idem ipsum in abstractionẽ animi à rebus corporeis.

3 Præstat hæc vsu frequens lectio et denique philosophia ipsa.

Actionem, quam perficiet

RESOLVT. SVB COMPOSITIONE.

1 Si aliis feceris quod sibi factum velit.

2 Si contemplatione accendatur ad virtutis amorem, amicique cæteros plusquam seipsum, quæ verè doctrina est Christiana.

3 Si gratiam diuinam antè omnia imploret, seque exerceat in philosophia & vsu rerum.

TERTIA compositio.

Referantur postremò singula ad Iustitiam, deinde & ad Deũ ipsum fontẽ boni veriq; & vnionis, vnde fluxerũt.

Vides vt huius ſcopi Analyſis ſolius formalis ordinis diſtributione in conti- *Concluſio.*
nuum proferatur,ſic vt priores ſcopi ſub finium nomine, præcedentes autem
ſub efficientium cauſſarum ratione potiſſimum ſint comprehenſæ. Materies *Materiei occurſus in Methodo periſcopici diuulſa et multiplex.*
circa particulares maximè ſectiones emergit,diuulſa ferè minuſque cohęrens,
niſi vbi formarum virtute cõtinuatur tum in legiſlatoris animo,tum in men-
te naturæ opificis. Vides præterea quopacto totius ſcopi ſint diſtributiones *Finium diuiſio duplex in Methodo periſcopica.*
duplices,recto quidem inceſſu per diuiſionem magis Dialecticam , vel totius
finis in ſpecies,vel partes & rationes varias,ex quibus conſiſtit: Tranſuerſo rur-
ſus per reſolutionem magis cauſſalem rei conſtituendæ ſcilicet in ſua princi- 1
pia proximiora primo,inde & remotiſſima,ſic vt reſolutionis ordo hic vniuer- 2 *Definitio ſummaria Methodi finalis.*
ſus non tam ſit propriè diuiſio rerum ſub finis nomine contentarum,quàm fi-
nis ipſius diſſolutio & conſecutionis finalis Anatome , in qua tamen longè id
difficillimum eſt,diuiſionis logicæ partes à reſolutionis cauſſalis partibus aptè *Diuiſionis logicæ partes à cauſſalis analyſeos partibus ægre ſeiungi.*
ſeiungere,cum ipſa diuiſionis membra videantur non iniuria finis iam diuiſi
cauſſæ ſiue principia. Nam & collectio ſpecierum generis ipſius formalis ratio
eſt,vti & partes ſunt velut elementa totius integralis. Fiunt itaque pro eodem *Ratio.*
ſcopo diſſolutiones variæ, proque artificis arbitrio, & dexteritate vel numero
infinitæ , quæ tamen ad vnitatem quò propius ſpectant,eò ſint meliores mi- *Examen Methodi periſcopices.*
nuſque confuſæ. Interim & vniuerſalium finium Analyſes quoque ſunt vni- *Axioma Methodi finalis.*
uerſales,vti & minus communium particulares magis atque diſtinctæ. Ten-
tandum adeo ex diſſolutionis cuiuſque partibus ad normam ante præſcri- *Præceptum commune et periſcopice Methodo,et illi quæ ad naturalia maxime cum ſynthesi adaptatur.*
ptam,vt progreſſus fiant in Longitudinem,Latitudinem & Altitudinem,tam
pro parte paſſibilis ſubiecti,quàm eius quod actioni præficitur : In vtriuſque
analogia per Endeixim ſignificata vniuerſus rei cardo verſabitur. Poterat
enim in Actionis reſolutione illud ad eius integritatem conſtitui loco intrin- *Exemplum in examinãda Republica Platonis.*
ſecæ rationis cauſſæq; proximæ , vt neque faciamus aliis , neque fieri patia-
mur, quæ nolumus fieri nobis. Poterat deinceps ad huius ſcopi conſecu-
tionem ſtatui vlterior ratio & quodammodo natura prior ſiue antiquior ex
libris de Republica Platonis, vt iuxta primæuas leges omnia fiant commu- *An rectè in Republ. ſtatuat Plato vt ſint cuncta communia.*
nia,tollaturque Meum,& Tuum ex Ciuitate. Verùm etſi hæc ſit idea ciuita-
tis optimè conſtitutæ, quia tamen idipſum pro huius æui neceſſitate ratio-
nem Iuris Ciuilis obturbat , nec iam in iſthac hominum corruptela locum
naturæ ius habeat, cuius duntaxat impreſſa veſtigia manſerunt in animis
noſtris,idcirco ita id moderandum eſt,vt ſtudia quidem noſtra imprimis huc
vſque contendant , naturæ tamen iam labefactatæ atque præpoſteræ indul-
gendo tribuatur cuique quod verè ſit ſuum , ita vt ſuum illud quiſque ſuum *Quomodo ſuum tuum intellexerit Plato.*
ſic cogitet , vt natum commune pluribus non ignoret : quodque commune
ſit omnibus, ita commune, vt quiſque ex eo carpat ſibi quod ſatis & neceſ- *Magna Dei prouidentia in constituenda republica,ad cuius imaginẽ principis gubernatio omnis ſit diri-genda.*
ſarium, cuius moderatio ab ipſa natura eſt , à lege naturæ imitatrice deter-
minatur. O ingens cura & prouidentia Dei ...,quæ non in rebus creatis dun-
taxat omnibus,ſed & in creatorũ vſu,in actione mentis humanæ idẽ & vnum
& multiplex,idem cõmune & propriũ ſic eſſe voluerit, vt ex duobus ſummè

Mm 2 pugnan-

pugnantibus vna totius musica supra Orpheicam lyram atque Pindaricam longè tollatur. Nec satis mirari queo, vel doctissimos viros tantopere Platonis Rempublicam crimināces, quòd bona communia, quòd communes animos, communes quoque vxores & liberos esse voluerit, malè ipsius studiū mordax

Defensio Platonis in lib. de Republ.

ille & Epicureicus Lucianus excepit, malè quotquot ipsum de bruta illa & corporali communione locutum existimauerunt: etsi enim vel fortunarum, vel liberorum, & coniugum faciat mentionem, sic illas communes voluit, vt alter alterius satagens, nō minùs curaret publicum bonum quàm suum: vnde vt animus vel totius forma nobilior corporeas omnes in se comprehendit; ita

Contra Lucianū & Epicureos. Qualē communionem is rerum voluerit Plato.

& animorum coniunctio coniungit & curam exterarum rerum, vxorum, prolium, parentum, fortunæ, & corporeæ valetudinis. Quòd verò omnes æquales esse voluerit, non ideo sustulit ordinem ab vniuerso, cùm alibi contrariū potius attestetur; sed partim id voluit, vt in eodem ordine distincto, plurium sit summa æqualitas, partim vt ita minores maioribus seruiant, superiores vicissim inferioribus, vt mutua quædam necessitudo & fortunarum contemperatio videatur, iuxta illud Euangelicum: Qui maior est vestrum, sit quasi minimus. quod rectè obseruant & nostri Sancti Pontifices, dum sese gerunt vt seruos seruorum Dei. dum in Ecclesiastica hierarchia minores obediunt maioribus ordine, illi è diuerso his necessaria subministrant; vnde felicitatem communem omnibus voluit, non sic vt omnia omnibus communia statuantur, sed vt nullum Reipub. membrum vel penitus laboret, vel solum exuperet in felicitatis ratione. Quin sit communis in omnibus omnium sympatheia, sintque omnes eiusdem felicitatis consortes pro subiecti modulo, prout cuiusque natura capax existit.

Docet idipsum & Reipublicæ nomen.

Vbique in vnitate pluralitas & in pluralitate vnitas conseruanda.

Doctrina Euangelica summa principia.

Nam & naturæ constituit ordines 3. diuersos quidem in republica non minùs quàm in Musica quauis, in anima hominis & corpore, in mundo maiore atque intelligibili superiore; sed tamen ex symmetria omnium ad pulchri vnius æqualitatem optimè consonantes: Sic sanè officia eadem & viris & fœminis imperat, minoris ferme maiorisque ratione distincta, cùm eius vniuersa relatio sit penè analoga & ad idem vnum. Hanc mentem fuisse diuini Platonis, nemo inficiabitur, si quis contentum eorum omnium videat, quæ libris De regno, Deque republica, & toto ipsius philosophiæ syntagmate per colloquia celebrarit. Quanquam & alia ratione potuerit excusari, quòd ad illud respexerit ius primæuum & penitus naturale, cuius posterius alterum, imago solum, ac velut vmbra dicatur. Deus enim iustitiæ suæ imaginem pectoribus nostris insculpsit, per quam naturaliter inuitamur ad amorem iusti & æqui, deterremur ab iniquo & iniusto, quod sanè ideam appellant philosophi στοργὴν φυσικήν. Sed quia naturæ primæuę permutatio natiuum penè in animis plurium legis characterem aboleuit, sintque paulatim propensiores homines ad amorem sui effrenemque concupiscentiam; idcirco ne ad peccandi licentiam fenestra tot improbis relinquatur, si sola naturæ lex ab omnibus exigatur, necesse est alios legum carceres inueniri, quibus ad parendum publica necessitate cogantur, vt pulchrè Iurisconsulti in facultatis

Rerum omnium præcipui ordines 3.

Consensus ordinū in vniuerso.

Consensus similis ordinum in Repub. cum consensibus vniuersi.

Altera Platonis excusatio.

Ius primæuum.

Iuris secundarij necessitas.

suæ libris Iſagogicis demonſtrarunt. Sed refero gradũ, vnde digreſſus fui; illud etiam atque etiã moniturus, vt in ſcientiis iſtiuſmodi, quarũ ſubiecta magis à materie ſint ſequeſtrata, vel materiem diſcontinuam adipiſcuntur, hanc ſeruent præcipuè Methodi formam, & in diuiſione compoſitioneque ſeſe imprimis exerceant, præſertim cùm & in facultate noſtra ſæpius vſuueniat, vt forma ſe conſultantibus ingerat prius quàm formæ ſubſtrata materies. Ita enim in febri propter variarum rerum cõplexus infinitos, quoties vel temporis anguſtia, vel totius περιςάσεως multiplicitate fines diſſoluere accuratè nõ licet, ſic ferè procedimus vt febrem corpore liberemus. eſt opprimendum humoris huius vel illius incẽdium, incendij vis abſque ſublata putredine auferri non poteſt. Iterum vt putredo auferatur, tollendæ ſunt huius vel illius vaſis, aut viſceris obſtructiones, quæ putredinem pepererũt: Obſtructio nõ aufertur demum niſi medicamentis partim, partim & bona victus ratione; ac demum niſi mali fomes penitus extirpetur. Vtcumque tamen ita reſolutionem medicam præſtiteris, occurret paſſim implicata materiæ ratio, vnde & eiuſdem analyſes intermediæ requirentur, quas expedire fas eſt, cùm vſus maximè ſiue neceſſitas poſtulabit, in omnibus alioqui reſolutionum partibus prolixa ſæpe & ſuperuacua, etſi ad conſeruationẽ humani corporis nullus ſit nimium effuſus labor. Cõſtare iam ſatis exiſtimo Naturam ætiologiſmi vniuerſam in inuentione, traditione, atque iudicio poſitã, per indicationes maximè deſignari, ſubſtantiarum, quantitatis, formarumque materialium nexu perpetuo cohærentes.

Conclusio ſummaria de vſu Methodi periſcopices.

Applicatio Methodi periſcopica ad Medicinam & naturalem facultatem.

Exemplum.

Conclusio ſummaria totius Methodi per antecedentes canones demonſtrata.

Quis Deus hanc Muſæ, quis nobis extudit artem?
Vnde noua ingreſſus hominum experientia cœpit?
Paſtor Ariſtæus fugiens Penëia Tempe,
Amiſsis (vt fama) apibus, morboque, fameque
Triſtis ad extremi ſacrum caput aſtitit amnis,
Multa querens, atque hac effatus voce parentem:
Mater Cyrene, mater quæ gurgitis huius
Ima tenes, quid me, &c.

Totius Methodi Poetica comprehẽſio per Ariſtæi fabulam ex Georg. 4. circa finem.

Ariſtæus.

Cyrene.

Neceſſitas rerum humanarum, velut artium omnium & Methodorum inuentrix prima, à Poëta opt. max. celebratur: huius inuentionis negotiũ fabulę comparatur, cuius perſonæ principes ſenſus humanus per Ariſtæũ inſinuatur, virtus imaginatrix per Arethuſam, intellectus per Cyrenen matrem.

Arethuſa.

quæ ſonitum thalamo ſub fluminis alti
Senſit, eam circum Mileſia vellera nymphæ
Carpebant, hyali ſaturo fucata colore,
Drymoque Xanthoque, &c.

Infuſæ ſcilicet deſuper notiones ſimulachris nõnihil ſenſibilibus implicatæ.

Inter quas curam Clymene narrabat inanem,
Vulcani Martiſque dolos, & dulcia furta,
Aque Chao denſos Diuûm referebat amores.

Clymene.

 Nam

Nam per amorẽ illa diducitur maximè cõtinuitas,seu rerum dependentia mutua,cuius confusa notio ab intellectu primum in inferiores animæ partes est propagata.

Sed antè alias Arethusa sorores
Prospiciens summa flauum caput extulit vnda,
Et procul à gemitu non frustra exterrita tanto
Cyrene soror,&c.

Vides vt virtus imaginatrix à sensibus excita intellectus potentiam pro inuestiganda natura rerum in subsidium vocat.

Huic perculsa noua mentem formidine mater
Duc age,duc ad nos fas illi lumina diuum
Tangere ait,simul alta iubet discedere latè
Flumina,qua iuuenis gressus inferret,&c.

Ita quidẽ res primo sensibiles imaginatrix virtus corporib⁹ abstrahit,quibus lustratis amplius intellectus influit, atque in naturæ penetralia penitus ducit.

At illum
Curuata in montis faciem circumstetit vnda,
Accepitque sinu vasto,misitque sub amnem.

Hi sunt confusæ primum discursionis circuli,quales excentrici & deferentis nomine nuper sunt insigniti.

Iamque domum mirans genitricis & humida regna,
Speluncisque lacus clausos lucosque sonantes,
Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum
Omnia sub magna labentia flumina terra
Spectabat diuersa locis Phasimque Lycumque,
Et caput vnde altus primum se erumpit Enipeus,
Vnde pater Tyberinus,&c.

Hæc sunt nimirum primæ discursionis rudimenta,à sensu & intellectu obscura penitus, & secundum alteram partem indefinita , vt demonstratum est supra. Sequitur animi purificatio maior,

Manibus liquidos dant ordine fontes,
Germanæ,tonsisque ferunt mantilia villis

Et mox:

Oceano libemus,ait,simul ipsa precatur
Oceanus. *Oceanumque patrem rerum nymphasque sorores.*

Hic sanè inducit fabulæ personam principem vim Rationalem , scilicet sub Oceani nomine propter ipsius orbem latissimum, antrique totius marginibus exporrectam ditionem,propter æstus reciprocos,fluxus refluxusq; continuos,in cuius sinu tandem ille reconditus Proteus naturæ multiplicis vultus multa obrutus aquarum caligine delitescit.Tres itaque discursuum orbes istius gratia commonstrantur.

Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam,

Ter

Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit,
Omine quo firmans animum sic incipit ipsa.

Summam Inuentionis vim in ratione collocat.

Est in Carpathio Neptuni gurgite Vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor Proteus.
Et iuncto bipedum cursu metitur equorum.

Sunt hîc sensibiles species per Imaginationem transmissæ, & notiones per intellectum. Vide verò deinceps rationis infandum numen, naturæque vim à ratione comprehensæ.

Nouit namque omnia vates,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno visum est, immania cuius
Armenta & turpes pascit sub gurgite phocas.

Accedit demum ad Rationis Methodum, ipsiusque discursionis orbem absolutissimum.

Hic tibi nate prius vinclis capiendus, vt omnem
Expediat morbi caussam, euentusque secundet.

Quàm expresse verò ad Ætiologismum & Indicationem hæc visus est retulisse?

Nam sine vi non vlla dabit præcepta, neque illum
Orando flectes, vim duram & vincula rapto
Tende, doli circum hæc demum frangentur inanes.

Quanta verò sese aperiat rerum & circulorũ multiplicitas, & quanta imaginum indiscussa congeries nutantem animum à recta interdum semita trãsuorsum ferat, pulchrè in sequentibus docet.

Verùm vbi correptum manibus vinclisque tenebis,
Tum variæ illudent species atque ora ferarum.
Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
Squamosusque draco.

Quare nisi ad discretionem veri à falso incumbas gnauiter, periculũ fuerit, ne vel sero scientiam consequaris.

Atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit.

Quare totius Endeixeos & Methodi summam ita tandem complexus breuiter.

Sed quantò ille magis formas se vertet in omnes,
Tanto nate magis contende tenacia vincla,
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris incepto tegeret cum lumina somno.

Id est, donec totius resolutionis ordo constans quam maximè videatur, nec vno vel altero posito aliud sequatur absurdum.

Sequitur exercitatio.

Eſt ſpecus ingens
Exeſi latere in montis, quo plurima vento
Cogitur, inq́ue ſinu ſcindit ſeſe vnda reductos:
Deprenſis olim ſtatio tutiſsima nautis.

Multa hic rurſum de ſingulis παραφραςικῶς.

Intus ſe vaſti Proteus tegit obiice ſaxi:
Hic iuuenem in latebris &c.

Et paulo pòſt de naturæ occultioris imagine, diſcurſuumq́ue congenitis ſeminariis.

eum vaſti circum gens humida ponti
Exultans rorem latè diſpergit amarum.
Ipſe, velut ſtabuli cuſtos. &c.

Rurſus de Methodo & ratione inueniendi rerum abditas cauſſas:

Vix defeſſa ſenem paſſus componere membra,
Cum clamore ruit magno, manicisq́ue iacentem
Occupat. ille ſuæ contrà non immemor artis,
Omnia transformat ſeſe in miracula rerum,
Ignemq́ue, horribilemq́ue feram, fluuiumq́ue liquentem:
Verùm vbi nulla fugam reperit fallacia, victus
In ſeſe redit atque hominis tandem ore locutus:

Hæc

Hæc eſt fabulæ totius læta Cataſtrophe, huc omnes ingenij nerui & vires intentæ penitus aſpirabant. Aperit tandem Natura cauſſas, quibus inuentis, ad reparandas apes antè deperditas miſer Ariſtæus,

Haud mora, continuò matris præcepta faceſſit,
Ad delubra venit, monſtratas excitat aras,
Quatuor eximios, &c.

Ab ipſa Analyſi ad Syntheſim, à contemplatione ad actionem proficiſcitur. Hanc mentem tanti viri pluſquam Platonici, ac Philoſophicam allegoriam neſcio an quiſquam ante nos animaduerterit, cùm tamen ſi totum diſcurſum perlegas, eodem loco in vnum conſpirare ſenties vniuerſa. Adeò vel poëtis ipſis (quorum furorem Plato tantum in infimo ſtatuit gradu) diuinæ iſtius methodi diſcurſusque triplicis character inoleuit. Quin ipſam Platonis philoſophiam ex horum officina non aliter effluxiſſe, quàm ex Oceano Mæotis, ex Mæôtide Pontus, ex Ponto Helleſpôtus, ex Helleſponto Pelagus, teſtis eſt Max. Tyrius ſermone 16. cùm de Homeri myſtica Theologia præclarè diſſerens, eandem ab Academiæ iniuſtis legibus vindicaret. Authoris carmina eò prolixius enarraui, quò noſtra hæc accipi maiore cum voluptate voluerim, memorique menti (vt ex carminibus ſolet) firmius adhærere. Manifeſtum inſuper ex antè traditis puto, quæ ſit Endeixeos & ætiologiſmi mutua neceſſitudo: videtur enim ſubinde confundi vtriuſque ratio, ſubinde tanquam in vices partita ab animo comprehendi. Mihi profectò natura viſæ ſunt complicari, ſic tamen officiorum alternata viciſſitudine dirimi, vt vna alteri nunc effectus imaginem, nunc cauſſæ atque principij præ ſe ferat. Interdum enim ex cauſſarum tractatione, endeixis naſcitur; interdum ex endeixi rurſus cognitio cauſſæ, ſi tamen totius diſcurſionis extrema conſideres, vnaque & nominum vim, nobis quidem diſcurrentibus poſtremum quiddam eſt ætiologiſmus, cauſſæque cognitio: primùm verò ex claſſium genere triplici petita indicatio, ſic tamen vt per diſcurſionis curriculum reliquum & vices varient, & nominum appellationem.

Poetarum laus.

Poetices & Philoſophiæ comparatio.

Cur Methodi rationē ex poeta ſummo deduxerit.

Corollarium de comparatione ætiologiſmi & indicationis.

HÆC EST TOTIVS ÆTIOLOGISMI BREVISSIMA COMPREHENSIO.

ÆTIOLOGISMVS

A Inuentorum repoſitio.
B Iudicium determinatum quo ad naturam.

C Reminiſcentia inuentorum trad. pars.

2.149

Methodi Catholica vſus immenſus. Habes demum ex arte Medica cuiuſuis doctrinæ & cognitionis celeberrimos fontes, imò velut immenſi cuiuſdam Oceani caput, & ſeptemplicis oſtia Nili: quæ cùm repereris, illud quoque te cogniturum ſcito, in quo potiſſimum fortuna negotij tui, imò & artium quarumcunque & vitæ felicitas collocetur. *Vtilitatum Methodi Cyclognomica particularis demonſtratio. 1 In futurorum prædictione. Scientia Aſtrologica cõſtitutio.* Nam ſiue ſcientiam nudam, præſentiū ſcilicet, præteritorum, futurorum, ſeu rectè dicendi methodum, ſeu agendi dexterè cupiamus, vis omnis vbique in extremorū præcipuè analogia poſita eſt. Vt in prædictionibus Aſtrologicis, vbi ſimplicior reſolutio eſt, quia de mutationibus quæritur ſublimarum rerum. Vnde hæ cieantur inquirimus primùm: atqui elementa ſimplicia conſtat à ſupernorum corporum lationibus affici; hominem verò partim à concurſu fortuito, partim ab Aſtris, partim à Deo ſolo atque inſtrumentorum materie, aut etiam à libera voluntate, quæ cælos vltra cùm libet & aſtra tranſcendit. *In Aſtrologica prædictione quæ ſint ſpectanda præcipuè.* Spectantur itaque pro cuiuſq; euentus genere id quòd afficitur, quodque afficit, vtrumque reſolutum in cauſſas vel partes extremaq; ſcrupula, quorum medio proportiones efflorеſcunt, ſecundum ſubſtantiam, magnitudinem, numerum, *Aſtrologia facultas quouſq; ſeſe extendat.* qualitatem, locum, & tempus, vnde propemodum quid prædici debeat, & quouſq; hæc facultas progredi poſſit, abſq; negotio colligemus. Quòd ſi viderent cæteri, non ita vel tribuendo nimium artem hanc vltra quàm par ſit variјs

2.18

rijs ſuperſtitionibus infarcirent, vel derogando plus ſatis opificis noſtri largam benignitatem infringerent. vt Picus fecit, affectu magis quàm veri ſtudio in hanc ſcientiam concitatus.

In 1. Picum.

Quaſi non artibus ſingulis atque ſcientijs ſuæ ſint impoſturæ, ſua ſuperſtitio, & abuſus intolerabilis. Quaſi adeò quod imperiti ſint homines, quod cæcus animus vel ignorantiæ tenebris vel cupiditare præpeditus, quòd rerum principia difficillima, remota paulisper oculis, remota auribus noſtris, idcircò ſcientias earundem eſſe ſit inconueniens? Sed nos iſtius doctrinæ particularem Methodum & nunquam hactenus obſeruatos canones, nobis autem ratione firmiſſima atq; vſu aſſiduo comprobatos propediem in vulgus ſpargere meditamur.

2 Methodi demonſtratio exemplaris in Arte Oratoria.

Quòd ad orationis methodum ſpectat, nónne id ante omnia in Oratore præcepit M. Tullius, orationem non tantum conſtructione verborum & rerum multarum electione firmandam, ſed & omnes animorum motus, quos hominum generi natura contribuit penitus pernoſcendos, quod omnis dicendi virtus in eorum qui audiunt ſedandis mentibus aut concitandis ſit exprimenda.

Oratoria facultas in quibus conſiſtat.

Quare & diſertos plurimos καὶ λογοδαιδάλως, eloquentem neminem, niſi rerum cognitione imbutum, niſi perfectum philoſophum putat; & hunc quidem cernebat animo, re ipſa vidiſſe minimè, fatebatur.

Diſerti diſtinctio ab eloquēte.

Itaque cum pro rerum partim, partim pro perſonarum qualitate ſit temperanda oratio, ſintque iſtorum primæ differentiæ tres; idcircò & ſtyli differentiam triplicem adaptauit, duas quidem extremas vt grandiloquam vnam & grauem, alteram remiſſam & tenuem ſubtili quadam preſſaque oratione limatam, quarum ſit altera media temperata in neutro excellens vtriuſque particeps.

Oratoriæ facultatis Methodus. Orationum genera 3.

Harum ſingulas in ſua diducit principia, rurſus reſoluens vnamquamque in ſententiarum tropos & ſchæmata, hæc deinceps in verborum figuras vt elementa. Vbique autem ſicut reliquarum artium, ita & hic fundamentum eſt, videre quid deceat, πρέπον appellant Græci, decorum Cicero, qui proinde mouendorum affectuum duos ſtatuit velut cardines anteſignanos ἦθος καὶ πάθος, cuius rationem pulchra ſimilitudine à pictoribus ducit, quando ſanè nec ſartor veſtem, neque calceum ſutor, nec ædificium architectus probè niſi pro rerum quibus aptantur neceſſitudine comparabit.

Oratoriæ artis fundamētum in analogia orationis ad auditorē vel rem quæ tractatur.

Simile à Pictoribus & Mechanicis.

Vt itaque nullius eſt efficaciæ abſque anima corpus, ita nec abſque rerum cognitione pollet orator, qui non & humilia ſubtiliter, & magna grauiter, & mediocria temperate dicere poteſt, quem etſi inuenies nuſquam, quis vetat vt animo ſpeciem comprehendas?

Quod anima corpori, id Oratori Philoſophia rerumque cognitio.

Eatur demum ad actionis omnem effectionisque diſciplinam, iſthic non tantum rerum cognitio ſimplex, cauſſarum effectuumque proportio in naturæ efficientia, ſed & compoſiti naturalis vnius ad alterum, agentis ad paſſum committendorum inuicem pro intentione animi noſtri, quam nos imitatores opificis noſtri ad illum naturæ archetypum ceu Polycleti regulam iugiter applicamus.

3 Vtilitatis Methodi exemplum tertium in actione.

Vt ſi quis paleſtræ Methodum vel artis Athleticæ velit, ſpectandus eſt ille qui impugnat, & is qui oppugnatur primum. atqui in impugnante ſpectatur hoſtilis inuaſio, ſiue aggreſſus, & inferendæ plagæ dexteritas. Contra in defendente regreſſus, & aduenientis

In Gymnaſtica vel Athletica.

plagæ repulſio. Sunt itaque hæc artis illius principia 4. à parte quidem paſſibilis rei regreſſus, repulſio, à parte actiuæ rei inuaſio, vulneris illatio: ſed & hic vtrobique multiplices modi, penes omnes poſitiones corporis, penes inſtrumentorum variam rationem. Vnde priuſquam theſes vel antitheſes omnes expediant ordine reſolutorio ad elementa priora vel progymnaſmata deducuntur, quæ ſolent præfigere, vt & arma & manus & pedes & reliquum corpus hac ratione in omnem habitum atque occurſum quàm celetrimè aſſuefaciant. Ita & in arte Nautica (vt hæc ſit inter mechanicas exemplorum plurium loco) diſcēda eſt loci natura, & quā vela dare conſtituas; diſcendum anni tempus, & ſyderum conſtitutio præſens. Hæc à parte paſſibilis rei, cui oportet reſpondeat & nauis materia, & forma eiuſdem vniuerſa, ipſius quoque gubernatoris induſtria & fortitudo, qui ſcilicet ventis

1 In arte nautica.

Nec premat aduerſis nimium, laxetque ſecundis.

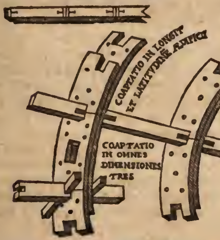
Mira profectò inuenta doctrinæ nauticæ, & circa hanc ipſam ingeniorũ ſtupenda miracula, vt patet ex monumentis clariſſ. viri Petri Nonij. Sed longè hanc artem exuperat Architectura, quæ propter vſum mortalibus neceſſariũ, propterq; principia Geometrica, à quibus aciem nunquã deflectit; propter denique effectus tam admirandos, vt omnem copiam laudis, omnemq; exuperent orationis vim, digna mehercule eſt, vt ſupra Nauticam & Pictoriam (etſi iſtarum quoque ratio, vt aliarum artium in Mathematica proportione conſiſtat) in artium maximarum & liberalium numerum referatur. Quod vti firmius credas, ſolum tibi vel Archimedem illum Syracuſanum præ oculis ſtatui velim, pugnaſq; omnes & machinas contra Metellum Romanum conſulem, cuius hiſtoriam diſertis admodum verbis inter illuſtrium vitas Plutarchus expreſſit. Vnum hic equidem ſilentio præterire non potui, cuius inuentum ſi probè examines, vel Archimedis inuentis hactenus vel Vitruuianis omnibus non paruam caliginem offudiſſe videbitur. Eius eſt author vir illuſtriſſimus Francorum Regi ab eleemoſynis atque à conſiliis, Abbas reuerendiſſ. S. Elyſij Philibertus de L'orme, in omni Philoſophiæ genere præclarus maximè, præſertim in Mathematicis & Architectura; cuius eam exiſtimationem eſſe Pariſiis audio, vt ædificia integra & turres vaſtiſſimas à fundamento facilè & paruo negotio transferre ad aliquot ſtadia poſſit. Nunc opus eiuſdem inſigne prodijt, eò reſpiciens, vt ſumptu exiguo vel ex lignorum fruſtulis paruis (cùm ſemper magnarum arborum non ſit vbique copia) compactis inuicem parare ingentes trabes, arcus, atque parietes poſſis, vel nullo adhibito ferro, cœmento, aut eius generis nobiliore materia. Atqui vt paucis eiuſdem negotij elementa longè pulcherrima poſſis concipere, aptantur partes in longitudinem primum proportione ſuperioris ad inferiorem, factoque ad commiſſuram vtriuſq; communi ſinu: quibus ita compoſitis, iunguntur in latitudinem aliæ eodem artificio fabricatæ, vt & lõgitudo & latitudo reſpondeat cum certa ſinuum analogia. Tranſuerſim denique & velut in altitudinem iunguntur velut principio maſculo columnæ vel arcus antedicti in eam effigiem totius operis

In Architectura.

Architecturæ mirabile quoddã inuentum.

operis,quam conceperis primò,intercedentibus clauis ligneis,qui cuncta copulent atque connectant.

Coagmentatio in longit.

Figuras ex illius opere in hunc decerpſi locũ,partim vt ſtudioſi ad vtiliſſimã ei⁹ lectioné inuitétur(etſi vino védibili ſuſpẽſa hedera non ſit opus) partĩ vt huius intuitu & in noſtra ſphæra compoſitionis imaginẽ, & in naturalibus cæteris ideã rudiuſculam apprehendãt, qua primùm ex rebus puſillis apta proportione coagmentatis inuicem,vel mũdus ſtruatur hic vniuerſus, quò forſan & illa eorum opinio ſpectat, qui cuncta non ineptè forſitan ex atomorum compoſitione & diuulſione fieri ſunt arbitrati. Eamus ad facultates ſuperiores. *Architectura ratio cum natura opificio comparatur.*

In Medicina quidnam eſt illa partitione prius,quæ ſanitatẽ humani corporis in formam atque materiem ſecat,vtramque in ſimilarium & inſtrumentariarum partium ſymmetriam,& huius gratia paulatim maiora inſtrumenta in minora,donec ad minima per anatomen deuenitur? Similares quoque continentes in contenta diuidit & impetum facientia,& hęc poſtremò in elementa prima,à quibus regreſſus per ſyntheſim fiat, ſi artis faciũda ſit conſtitutio. Eodem modo ſanitati contrarios morbos inquirit,primum à ſymptomatibus ad morbos ipſos naturę pugnãtes,ab his poſtremò ad morborum cauſſas, cauſſarumque principia,quæ penè tot numero patent,quot ſunt naturam quæ foueant atque conſeruent. Affectionum genera cuncta cũ veſtigaris, ad ea procedi volunt,quæ vice agentis aut inſtrumenti accommodi loco vel ſanitatem ſimilem ſeruent,vel morbum morbique effectus & cauſſas eiuſdem ſibi contrarias eradicent. Iam vtriuſque proportione deprehenſa,ad ipſam vltimò curationis conſeruationiſq; methodum peruenitur, inuentionis via per analyſim cœpta,traditionis per ſyntheſin abſoluta. Quid autem in iuriſprudentia? nonne ad tranquillitatis publicæ & iuſtitiæ conſeruationem operi materies velut ſubiecta ciuitas eſt,nexuſque diſperſæ multitudinis in vnitate ? legum verò conſtitutio velut anima reip. eiuſdemq; concordiæ velut efficiens cauſa. Dirimatur itaque & ciuitas & hominum contractus in cauſas ſuas vſque ad elementa, tribuantur & æqui leges & conſuetudines, vſque ad illas naturæ primæuæ ſubobſcuras notulas,legumque leges,quibus reſp. non ſecus quàm *2 In medicina.* *3 In iuriſprudentia.*

mundus hic vniuersus communi quadam anima gubernatur. Hæc vbi compleueris, mox partium quarumcunque dissensus consensus siue proportio institutionem tibi breuissimam alioqui infiniti iuris absoluet. Sed methodum iuris analyticam simul atque syntheticam paucis ita complexus est Maximus Tyrius sermone 6. Reipublicæ salutem intelligo consistere, non vt mænia habeat firmissima, vt integra naualia, vt fana, gymnasia, luces, & porticus, quæ vel hostilis iniuria vel ætas vel ignis absumit, sed omnem hanc statuo in composito more ciuitatis atque administratione decora, quæ quidem nequaquam aliter effici possunt, quàm optimarum legũ ministerio. Optimas leges custodit vtentium virtus, Vtentium virtus ab ratione exoritur, Ratio exercitatione cõualescit, Exercitationem perficit veritas, Veritas non nisi per ocium quod in ea assequenda ponatur, id est, per philosophicam contemplationem obtineri potest; qua fit vt accensus ea discat quæ nunquam alias viderit, quæ didicerit ea & fideliter custodiat, custoditis vtatur, vtens nunquam labatur. Hic est totius considerationis propositus fructus. Viden' vt tota deductio περιοδικὴ, vtque à fine proposito analytice primum feratur vsque ad philosophiam ceu primam & principẽ causam, inde reuersus in circulum via synthetica ab eodem principio tendit ad finem prius propositum, qui in ipsius ciuitatis salute consistit. Rectè igitur Plato tum demum beatas fore respublicas dixit, cum qui gubernant, philosophari inceperint; non quod velit philosophos in magistratum semper assumi, nam qui ex humili loco tolluntur altius, subinde & sui & philosophiæ prorsus obliti, nescio quid magis tyrannicum redolent, vt nihil hoc monstro sit insolentius. Verum reges vult ipsos, atque primates primatum genere natos aut philosophiæ operam dare, aut cum verè philosophis conuersari, & ab iisdem consilia capere omni & spe, & metu, & assentatione deposita. Iure itaque & nostræ ciuitati meoque natali solo sibi in quo gratuletur obtingit, postquam tot genere illustres viri omnes philosophiæ amatores, plærique etiam in hac versati plurimum Rempublicam sapienter hactenus administrant, vti rebus vel summe perturbatis vndique magna cum laude & gloria commonstrarunt, his annis præsertim superioribus 1566. 1567. & præcedentibus aliis, quibus & Ate & ipsa Pandoræ pixis, & omnes Diræ atque infernales Furię terris immissæ viderentur, impiaque æternam tripidarent sæcula noctem. In Theologicis rebus si praxim obserues, nonne propemodum & eadem ratio est, quæ medicinæ fuit? Nam vt hæc præcipuè affectus corporeos curat, ita & Theologia interdum affectus animæ ex vnitate in multitudinem deriuatæ. Discenda est igitur & hic affectuũ ratio ac multiformitas, proq; plagarum diuersitate, pro rerum & personarum circunstantiis variis versanda remedia variè, vt ad scopum vnicum æternam beatitudinem scilicet in vnione nostrûm cum Christo veterique ecclesia positam quàm celerrime contendamus. Pulchrè id diuinus ille Gregor. Nazianzenus in suo Apologetico tradidit, dum cicurandum animal ob oculos ponit, quod veluti ex multis animalibus constans pro capitum quoque multiplici genere & cicurandi poscat.

Iuris analysis & synthesis ex Max. Tyrio philosopho.

Digressio in Philosophiæ laudem & Principũ qui hanc amplectũtur.

In Theologia practica.

Gregorij Nazianzeni praeclara institutio à simili desumpta.

Dissensus / consensus / proportio 106.

poſcat multiplicem modum, quæ ſi relligionis antiſtites in caſtigandis ſubditis animaduertant (vt apud nos fore confido) futurum eſt maximè, vt neque iuſtitia Dei iam neque clementia terris exulet, nec vna ex parte dici poſſit in ſocordes nimium illud Ezech. 34. Quod confractum eſt nō colligaſtis, quodque abiectum non reduxiſtis, quod perierat non quæſiſtis, ſed cum auſteritate imperabatis ei & cum potentia. Nec alia ex parte in ſeueros ſupra modum ex Hier. 23. Væ paſtoribus qui diſperdunt & dilacerant oues paſcuæ meæ, ſed contra poſſint cum Pſalmiſta dicere, Domine non abſcondi miſericordiam tuam & veritatem tuam à conſilio multo, Domine ne longè facias miſericordias tuas à me. Qui enim aliorum non miſeretur, à Deo miſericordiam quo ore aut pectore implorabit? vnde & Chryſoſt. in Math. tribus nominibus paſtorem ita cum ſubditis agere docet, vt cum filijs pater .1. mali maioris vitādi gratia. 2. vt ſibi mitiget iudiciū Dei. 3. vt miſericordem Dominū veſtigiis proximis imitetur. Cum itaque ſit animarum omnium ſpecies vnica ad ſui artificis ſimilitudinem fabricata, quæ tamen propter commercia corporis & ſocietatem cum orbe hoc ſublunari ex loco & tempore ingenij ſæpe metamorphoſin variam ſubit; idcirco cōmunis quidem eſt omnibus vna quædā doctrina Chriſtiana, vna Eccleſia, vnū baptiſma, & fides in Chriſto Ieſu, à q̄ quiſquis receſſerit, pro transfuga merito & Apoſtata recenſetur. Eadem tamen particulares ſubinde cōſtitutiones variè temperat, rituſque accommodat tāquam particulatim incidentium apta repagula, quorum ſi detur communis ratio in vnitatem priſtinam conſpirare nemo qui ſanus eſt diffitebitur. In legis diuinæ reſolutione labor non tantum eſt arduus, ſed & extremum ſæpe periculum: multi enim ſe ſenſibus temere credunt, & corporis mancipati proluuio, obſeſſique vitiis agminatim pro ſuo modulo cuncta metiuntur. Tumidiores alij & ſemper cum Ethnicis ceſpitantes priuatam quoque rationem pro ſcriptu ratum interpretatione in ſubſidium vocant, id ſibi in ſacris licitum arbitrati, quod nobis circa Platonis decreta vel Ariſtotelis, fitque vt intelligentes omnia ſemper deſipiant, vt eruant modo ædificentque, aut murent quadrata rotundis. Maius igitur iſthic, maius diſcurſionis principium eſt ab intellectu ſtabili, qualis ſanè in noſtrum ſingulis haud reperitur, quippe terrenis ſordibus obſoletus, ſed in Deo ſolo eſt formiſque abſtractis, modo tamen multo inferiore nobis demum non niſi à ſancto ſpiritu per Eccleſiam communicatur. Illam ſanè cum multi diſcerpant, variè probant potiſſimum tria. 1. Robur & diuturnitas, 2. Conſentientium multitudo & vnitas. Poſtremò Ordinis perpetuitas & pulchritudo, qualis à Petri temporibus in Romana Eccleſia ad hæc vſque tempora iactata quidem procellis variis, ſed nunquam interrupta proceſſit, palmæ nimirum arboris inſtar, cuius ſe vertex perpetuo frondens in pondus attollit, premique virtus non opprimi poteſt. In hanc ſententiam ſic olim luſimus:

In eos qui ratione priuata res omnes fidei ac Dei magnalia ſe perſcrutari poſſe confidunt

Intellectus poteſtas in rebus fidei.

Intellectus nobis diſperſis à ſenſibus prepeditur, ſed in cōſentientiū vnitate confirmatur.

Eccleſia vera.

Si

Fundamentum omnis hæreseos subuertendæ.
Partitio.

Si quid in abstrusis, macerata indagine, rebus,
Vis hominum solidæ cognitionis habet,
Hanc omnem aut ratio, aut sensu simulachra fugaci,
Aut infusa sacræ semina mentis alunt.
Sensus hebes veri nunquam in penetrale subiuit,
Ambiguæ præceps est rationis iter.
Sola intellectus stabilis fax aurea, noctem
Instabilem misso cælitus igne fugat.
Nunc age diuino quoties vis abdita verbo est,
In fluctus animi quam rapit aura vagos.

Sensus & virtus imaginatrix quantum in rebus fidei possint.

Vnde tibi & methodum, & discendi exordia sumes?
A sensu? incipias, & modò fige pedem.
Actum est: Credideras secretum à corpore mundum
Scandere corporeo te potuisse modo?
Iam Christo Venus & bene lauto ventre sagina,
Iam potior gazæ est turgidioris honos.
Iam pereat strictum gens quæ petit ardua callem,
Iuremus leges ô Epicure tuas.
Non animum dolor, aut carnem ieiunia frangant,
Fide: Iouis larga est gratia, saluus eris.

Ratio in rebus fidei quantum possit.

At quoniam à sensu nimis est via lubrica, quis scit
Certius an docta sit rationis iter?
Ingrediar: quo me vitreo sub gurgite Proteus?
Quò rapis in varios terra reducta sinus?
Implexos video millenis orbibus orbes,
Qui dubium æterni turbinis axe rotant.
Iam neque seu vetus has profert Ecclesia leges,
Captiuamque animis mandat habere fidem:
Seu nouus ex alio aduersum tonat agmine cerdo,
Obsequar: ingenio non statuente meo.
Cur potius credam quicquid docet vnus & alter?
Si mihi discursus sit data vena paris.
Orphea iam Moysi anteferam, Christoque Platonem,
Quotquot & expressa plus ratione mouent.
Sed neque Mercurius bene, nec sibi constitit Orpheus,
Credamus nullos protinus esse Deos.

Conclusio à sufficienti diuisione.
Intellectus quid possit in rebus fidei.

Si fallax Ratio, si Sensus, quid modo possit
Ambrosia diuum mens saturata vides.
Hinc etenim *lucis vigor inconcussus, & ordo*
Vnus, & à primo Spiritus Ente fluit.

Intellectum tribus cardinibus verti circa sacrarum interpretationem.

Hinc dubiis fidei quicquid de rebus habetur,
Cardinibus punctum vertitur omne tribus.

VNIO *sola animat legem, nutritque* VETVSTAS,
Et longo exultans ORDINE *firmat Amor.*

Atque hæc idcircò lubentius retuli, vt plures intelligant subtiles hosce Mæandros Logicæ ac Cyclognomicæ facultatis in rebus Theologicis ad traditionem legum diuinarum, ad praxim atque prudentiam plurimum facere: ad inuentionem earundem vel interpretationem penitus nihil. Quanquam & ille sit vsus mihi longè vberrimus, vt de meipso circa negotium istiusmodi iam minus minusque existimem, & aliorum temerarios ausus facilè rideam, nihilque fretus ingenio meo vltra mortalem sortem, vltra fas ipsum affirmare contendam, quando nimirum discursionis huius principia prima ita nobis obseptis caliginoso carcere indefinitam faciem monstrent, vt veluti noctuarũ oculis ad Solem caligantibus nulla sit certitudo alia vel alius sensus, quàm quòd sentire hanc lucem immensam non valeamus. Quod & diuus Paulus testatur alibi cum Epiphonemate, O altitudo diuitiarum &c. Atqui olim adueniet tempus, cùm aliis oculis singuli quàm carneis istis Diuûm magnalia contemplemur. Nunc quod res poscit, omni deposito fastu atq; hæreseos fundamento, mentem captiuam Christo atque Ecclesiæ demus, vt quæ consensu vniuersali sint stabilita hactenus, ventorũ impulsu vario diuelli nobis, & subrui penitus non patiamur. Quin cùm in sacra Monade consistat Ecclesiæ vigor; & Carmen huic monosyllabicon vnanimi spiritu dedicemus.

In rebus Theologicis quousque Methodi facultas conferat.

Fastus omnium hæreseon radix.

Lux	*hominum salue ingenij quam nulla capit*	*Vis:*
Vis	*rapida exitio rerum quam nulla dedit*	*Sors:*
Sors	*medij maris ad fluctum inconcussa velut*	*Mons:*
Mons	*à quo cælis vigor est & terricolis*	*Spes:*
Spes	*vnde & venæ fluit vberis omnipotens*	*Pax:*
Pax	*radio plantis qualem influit æthereo*	*Sol:*
Sol	*ô iusticiæ & concordi lege Deûm*	*Mens:*
Mens	*qua nec virtus maior sata nec melior*	*Dos:*
Dos	*antiqua boni verique & lætitiæ*	*Fons:*
Fons	*gelida pariens à bruma frondiferum*	*Ver:*
Ver	*cui multiplices spinæ, sed perpetuus*	*Flos:*
Flos	*cui firma subest radix, semperque viret*	*Frons:*
Frons	*sacro saturam Christi quam rore rigat*	*Crux:*
Crux	*salue domitrix inferni, salue hominum*	*Lux:*

Nonvs Canon, totam hactenvs demonstratam *Analyticam viam pro rerum agendarum inuenienda ratione, docens retexere via Synthetica, quæ constituendis artibus imprimis est oportuna.*

9. De cōuersiōe ex analysi in synthesim instituenda.

SVCCEDIT iam nonus in arte nostra, atque vltimus Canon, ad quæstionis practicæ traditionē syntheticam præcipuè spectans. Postquam enim tot scopulos præruptos Methodo transilueris, en tibi portum in tranquillo positum, vt nihil supersit aliud, quàm auxiliares copias admouere. Habemus etenim in manu nostra duos potissimos

In Medicina 2. potissimi scopi. Prædictionis atque curationis promiscuè duo sunt capita prima, affectus ratio & ægri natura.

Prædictionis ratio in se medica Curationis Methodus summaria.

Synthefeos totius breuissima comprehensio.

Synthetica Methodi particulares canones.

scopos, Prædictionem scilicet, naturæq́; tractationem: quarum posterior rursus vel actione, vel sola doctrina, & traditione perficitur. Sed fines hos omnes rectè consequimur, ad duo duntaxat capita collimantes, ægroti scilicet indolem pro negotio medico, & affectus rationem. Sic sanè ab ægri viribus & morbi magnitudine, de salute deque interitu præsagium instituimus; sic rursus pro partis natura vel ægri totius, proque affectus noxij statu varias remediorum differentias adhibemus, consentientes passim formarum potissimum essentialium ratione, deinde & accidentium cæterorum, vt modi, magnitudinis, numeri, loci, & temporis. Quemadmodum verò Inuentionis gratia itum est analytica via, à fine scilicet ad caussas atque principia, nunc contra vbique ferè syntheticè progredi decet ab ipsis principiis ad effectus eorundem, cautione interim habita iuxta affectionum & rei affectæ postulata. Multi sunt huius loci merè practici & particulares canones vix à prædictis aliter quàm vsus ordine differentes, quorum tamen paucos & antesignanos repetā quàm
1 paucissimos. Primò vt hæc tibi per classes endeicticas & consultationis & praxeos collecta capita præ oculis statuas quæ sint agenda, qualia, quanta, vbi, quando, quomodo, & quo ordine; hæc enim sunt ferè quæ Galenus enume-
2 rat. Secundò, vt vel pugnante indicationum agmine vel effectuum & caussarum inter se circulo quodam eius quod violentius vrget, habeatur & ratio prior; reliquis interim, si fieri possit, non omnino neglectis: quod pulchrè Galenus exemplo in hydrope docuit, quoties hæc febribus complicatur.
3 Curandum est rursus, vt quæ afflictæ primariò fuerint, vel per se, prius tractentur illis quæ ex consensu, vel per accidens; nisi minus ex morbo quàm ipso
4 symptomate periculum videatur. Si qua propositam actionem aduersa obstacula remorentur, illa dimoueas priùs quàm ad rerum consecutionem
5 annitaris. Quod si vna eademque opera vel telo simplici victoriam duorum hostium vel plurium possis adipisci, idem præ cæteris magis est eligen-
6 dum. Si rursus currenti ad propositam metam ex eo quod primum cœperis, maius impendeat malum, relegendum potius est iter vniuersum, quàm vlterius absque spe fructus & gloriæ veliteris.
7 Notabis denique in omnibus malè affectæ particulæ curationem vnà cum bene

bene affectæ prophylactica permisceri, quod copiose Galenus in libris Therapeutices seu de medendi methodo demonstrauit, dum vlcus curandum ita proponit, vt omnes illius differentiæ exiccationem pro remedio postulent. Nam cùm alia aliis sint humidiora, partes quoque affectæ secundum humidi vel sicci gradus plurimum differant; idcirco & quatuor vniuersim coniugationes insinuat, vel vlceris siccioris cum partis natura sicca: vel siccioris vlceris cum parte humida: vel rursus humidioris vlceris cum parte sicca: vel humidi ad humidiorem quampiam. Erunt ergo & indicationum quadruplices syngamiæ; nam cùm affectus præter naturam contraria mandet; partis natura ad sui conseruationem similia: cùm vlcus humidum fuerit, pars autem sicca, iam duplici nomine vehementer est exiccandum. Contrà si pars est humida, vlcus vehementer siccum, in cæteris complexuum generibus mista est indicationum ratio, vnde & medicamenta mediocri modo se gerant in exiccando & molliendo est necessarium.

Vlceris curatio Methodica paucissimis capitibus cōprehensa.

8 Multa insuper alia in contemplationem cadunt, vt num morbus sit simplex an compositus, num affectus in esse, an in fieri tantùm, & si sub permanentium genere est, num caussa efficiens agere iam desierit. Ex horum intuitu curationum modos plurimos occasionesque poteris expiscari, quæ omnia ad analogiæ regulas potius sunt referenda. Potissimum verò in tribus versatur curationis gloria, siue dexteritas, vt via restituas tuta, vt breui, vtque iucunda. Quod si in inflammatione cerebri doceri denuo velut exemplo placet, cogita tibi effectus vltimos & maximè sensibus occurrentes facultatis cognitricis læsionem, vigilias, febres nunquam intermissuras: horum symptomatum causa est morbus ipse phlegmone cerebri scilicet, quandoque & membranarum vel partium eminus consentientium inflammatio. Vnde in formarum ordine inflammatio fit à putredine sæpe, putredo ab obstructione, hæc postremo à cibo potuque crassiore, & id genus causis extrinsecis. In materiei dissolutione cerebrum à membranis afficitur, membranæ à venis atque arteriis vndique circumfusis; hæ rursus ab hepate, corde, & ventriculi tunicis. Rursum in singulis substantia similaris continens à contentis afficitur, humor proximus ab influente, influens ab eo qui paratus est influere: humores interni omnes à cibo, potu, atque exterioribus elementis.

Curationis gloriā in tribus potissimum versi.

Exemplum rursus discursionis Methodicæ in phrenitide breuiter ex analysi in synthesim fiens.

Analysis.

Quare vt causa cuiusque effectus inuenta est ordine resolutorio, effectus sublatio per internecionem causæ ordine compositorio suscipi debet; non enim aufertur incendium, nisi oppressa putredine; nec putredo dimouetur, nisi aperiantur obstructa, quemadmodum facilè semper recurrit obstructioni cibus, vel potus obstruens interdicatur. Ita si capiti probè consultum voles, venis primum atque arteriis vt consulatur, vide; quin prius interdum & hepati, ventri, cordi; cæterisque partibus ordine colligatis: nequicquam adeò id quod influxit eruimus, nisi influentem simul ma-

Synthesis.

teriem refrenemus, nisi vel tempestatum semina, vel serò ventura fluxio caueatur. In hoc negotio difficultas ea præcipua est, quòd ordo syntheticus licet semper respuat causam vt prius quiddam, sæpe tamen non ab extremis vsque causis ad effectus vltimos proficiscatur, sed interdũ à causis proximis tantum, à continentibus, & maximè necessariis, interdum quoque inuersa penitus ratione ab effectu progredi videatur ad ipsam causam, quoties effectus vel grauioris causæ ad effectum alterum speciem repræsentat; vel cùm per circulum idem effectus alicuius causæ sit causa eiusdem, à quo primũ dimanarit, quemadmodum de glacie sub ænigmate fertur: *Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.* Ab istis scrupulis, vt te compendio liberem, inprimis aliã paulò in docendo, aliam in agendo synthesim in pluribus expectabis. Quod enim ad traditionem pertinet, ibi ordo syntheticus ferè semper est inconcussus, à primis per media vsque ad postrema, quemadmodum analytica series à compositissimis atque postremis per media, ad simplicissima rerum elemẽta processit. Vnde in Medicina ex actionibus inuentæ sunt facultates & actionum opifices formæ, ex instrumentorum sectione maiorum minores ordine, ex similarium substantia humorũ orta cognitio est, ex humoribus elementorum externorum. Sed in traditione artis medicæ contrà ab elementis ad humores; ab his paulatim ad naturam partium, facultatum, atque actionum descendimus. In actione tamen subinde occurrit quædam præpostera methodus, non tam in rei natura talis, quàm in artificis animo propter inuersam faciem, & nominis commutationem ex habitudine sola vel effectus, vel causæ. Ita in dolore Colico vel Nephritico, cùm dolor sit tantùm effectus morbi siue symptoma; dolori tamen interdum prius occurritur quàm morbo, propter inflammationis vel hypothymiæ pericula, quæ ex doloris acerbitate proficiscuntur, adeò vt & narcotica Galenus nõ semper dissuadeat in affectibus istiusmodi, licet hæc ipsa morbi quoque fomitem nonnihil adaugeãt; duum enim malorum cùm alterum euitari non possit, id eligendum sentiunt quod minus est malum. Quod si viuidius paulo in rebus Politicis dari exemplum velis, quo nostra hæc Cyclognomice non solùm ad artem quamlibet atq; scientiam, sed ad ipsius quoque prudentiæ & sapientiæ munia præ cæteris necessaria demonstretur. Sit rursus in regno aut ciuitate quapiam tumultus popularis, diuulsiq; sint omniũ animi, & dispartiti maximè in tres quatuorue factiones: sit & præfectus vel princeps aliquis optimè hactenus de regno, de subditis suis, de ciuibus, totaq; republica meritus, cõtingit vt deterioris sectæ multitudo, sẽtẽtia quoq; vel duas reliquas antecellat, quarũ vna sit optima ipsius principis animo & bono publico imprimis consentanea; sit medij generis & minùs laudabilis altera, cùm ad optimam comparatur; melior tamen cùm ad perniciosam maximè vel priorem illam deterrimam & viribus maximè præualentem. Hæc, inquam, factionis pessimæ cohors, suo iam numero freta, siue potẽtia, nec factionem mediam feret nec optimam: interim illa, quæ media est (cùm omnis pugna necessitate tandem in binarium redigatur) suo adhærens

principi

Doctrinæ syntheticæ præcipua difficultas nũ à remotioribus causis, nũ proximis statim curatio sit inchoanda.

Solutio per distinctionem.

In traditione rerum qualis sit ordo cõpositiuus

Exemplum.

In actione Methodus subinde præpostera.

Methodi præposteræ exemplum in curatione doloris colici vel nephritici.

Axioma Duorũ malorum eligendũ sæpius quod sit potissimum.

Exemplum præclarum in rebus politicis.

principi,eidem & offerat, & ab eodem ſubſidia poſtulet, vt peſſimorum ac iam velut communium hoſtium inſolentia reprimatur. Princeps quid agat in ſummo hoc rerum diſcrimine conſtitutus? Si deteriores negligat, iam & de capite ſuo,de bonis omnibus, de ciuitate, totaque republica actum exiſtimabit: Sin volet opprimere, vt tantùm cum optimis & ſibi conſentientibus pugnet, longè id optimum atque optatiſſimum foret. Sed neque pugnantum numerus,nec virtus ipſa fortaſſe ſuffecerit. Oritur & rationum in animo conflictus inenarrabilis, & ſummè intricata quæſtio,num velit à ſecta minùs laudabili, ſed tamen à meliori proxima oblatas copias recuſare.Si recuſet, iam illa ſe forſitan deterioribus iunget; iam turbæ peſſimæ auxilium ingens, bonorum exercitui præſens exitium feret. Si ſuſceperit,iam cum ſuſceptis copijs venturo non multò poſt tempore dimicabit, iam & fauiſſe minùs laudabili ſectæ ab imperitis iudicabitur, iam fides anceps & parum firma dicetur, vt quamuis pro melioribus arma ſuſceperit, ſe ſuaque omnia aduerſarijs oppoſuerit; propter ſuſpicionem attamen famæ,fortaſſe pericula fortunarumque omnium vnà cum exilio ſit ſubiturus. Neceſſe eſt ilicò rebus ſic exulceratis, ſic perturbatis vndique,virum imprimis ſe ſtrenuum monſtret, cùm nullibi magis,quàm in alternis æſtubus, in tempeſtate ancipiti, gubernatoris animus & virtus inclyta ſe manifeſtet. Facturus eſt igitur, vt Dij fecerunt, Platone teſte, priuſquàm homines formarentur: cùm enim & corporis robur, ſeu vitam tribui longam, ſimul & partis rationalis robur optaſſent omnes, nec iungi tamen vtrumque commodè poſſet; duorum malorum id elegerunt quod videbatur optimum. Quare & Princeps ſi minimè malus, contemptis vulgi varijs opinionibus, quin capite quoque & commodis ſuis pro ſalute publica ſectæ quidem meliori ſemper aſſiſtet, mediæ verò & minùs malignæ tantiſper ſeſe accommodans,dum pernicioſam maximè & prǫualentem optimæ profligarit, omnia priùs experiens,quàm armis & violentia, ſi fieri poſſit, vt quamuis & dictis placidis & promiſſis varijs paulò iniquiores ſibi deuinxerit,non tamen illorum pro factionis ſpecie continuò fautor exiſtat,ſed dii[illegible] neceſſitati & tempori duntaxat obſequens, dum liberandæ ciuitatis & expugnandæ tutior via ſe repræſentet. Nam, vt rectè poëta Æſchylus ἀπατῆς δικαίας ὐκ ἀποςατεῖ θεός,fraude etiam iuſta interdum non abſtinet Deus. Vides profectò quantum in rebus ſummis doctrina ordinum præſtet, quantumque in omni negotio vel intricato maximè noſtræ ſit methodi pondus atque momentum, vt non immeritò prudentes viros vulgus vulgato vocabulo,optimè reſolutos vocet. Quanquam illorum pluribus ingenij atque virtutis perpetua quædam ſit conflictatio cum Fortuna Dea; quæ ſi ſit vſpiam, à Deo quidem vero remota eſt oppidò,in ſublunaribus tamen ſæpiſſimè reſpectu ſcilicet humanæ propoſitionis apparet. Vnde & communis illa ſententia,Mortales proponere, Deū diſponere,non ineptè conſtituit. Nam præter hoc ipſum, quòd reſolutionis ſpecies & compoſitionis pro cuiuſque captu ad eundem vnicum finem ferè ſint infinitæ, accedit ſanè cauſſarum efficientium & peruertentium,

Dilemma varium.

Animi generoſi vis in tempeſtate ſpectatur.

Deorum conſultatio ex Timæo Platonis circa hominis fabricam.

Principis officiū in tam ancipiti rerum fluctu.

Concluſio.

Prudentiæ fontem in Methodo collocari.

Fortunæ atque prudentiæ crebra conflictatio.

Fortuna vbi maximè dominetur.

tium,totiusque periſtaſis ratio ita perplexa & multiplex,vt vel exercitatiſſimi quique in rerum vſu,cognitione,methodoq; quò tandem ſe vertant,neſciant.

Etiam ſummè Methodicos à fine aberrare propter fortunæ violentiam & rerum extrinſecus occurrentium ataxiam.

Fortunā minus in rebus medicis quàm negotijs ciuilibus dominari.

Vnde potiſſimū bene vel male meritorum iniquus arbiter populus.

Principum vita miſerrima.

Falluntur autem vel ſummè methodici inter exempla ſimilitudine, inter rationum anfractus electione potioris, quantitate boni, & demum extrinſecus incidentium aduerſa violentia vel occaſione inſperata, quæ neque in rei paſſibilis vi, neque agentis arbitrio, ſed incidentium infinita varietate collocetur. Quæ quidem in opere medico rarius vſuueniunt; at in ciuilibus quàm ſæpiſſime, propter cauſſarum, vt dixi, diuerſitatem, & materiei diſcontinuæ ataxian. Hinc ſanè meritorum omnium vel bene vel malè iniquus eſt arbiter populus, dum plagiarium ferè pro medico probo, præſtantem alterum pro tortore vel imperito ducit, dum reges ſuos pro tyrannis ilicò, mediatores palam pro perfidis iudicat, in ſecundis aſſentatur, in rebus afflictis accuſat temere, & criminibus grauat Chamelęontis ritu, virtutem denique abſentem quærat ſedulò, præſentem minimè ferat. O verè plebs bellua multiceps; verè illud Homericum apud ſe muſſitent reges:

Ζεύς με μέγα κρονίδης ἄτη ἐνέδησε βαρείη

Et illud è Tragico,

Humida vallis
Raros patitur
Fulminis ictus.
Tremuit telo
Iouis altiſono
Caucaſus ingens.

Hæc cùm mecum reputo, non poſſum illud non ſæpius vſurpare cum animo meo,

Sententia Epicurica ſatis.

Bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quiſque manere ſuam.

Etſi fortaſſis ea ſententia generoſis pectoribus minùs ſit inſerenda, idque ſit nobis curandum potiùs, vt pro periculis tantis regi & principibus viris grati perpetuò ſimus, bene geſtorum memores auræ fallaci fidem temerè non habeamus: quod ſanè futurum eſt optimè, ſi cogitemus illud perpetuo, quod viris indignè preſſis res afflictas ſæpius,

Virg. Aen. 11.

Multa dies variuſque labor mutabilis æui
Rettulit in melius, multos alterna reuiſens
Luſit, & in ſolido rurſus fortuna locauit. Redeamus vnde digreſſi.

Methodi præpoſteræ ratio duplex.

1 Ex artis natura.

Huius præpoſteræ methodi, quæ ex effectu ad cauſſam in actione proficiſcitur, quam & Græcè πρωθύστεραν liceat appellare, duplex potiſſimum eſt aſſignanda ratio, Prior ex artis natura, prout nimirum vel efficit quicquam, vel reparat; nam quæ efficiunt vt in architectura à ſimpliciſſimis ſtatim exorſi compoſitionem machinantur; ex terra enim lapides ſeliguntur atque cementum, ex hiſce compactis muri ſtruuntur, tecta, atque fundamina, ex omnibus vnica domus, ex ædificijs multis & mœnijs tádem ciuitas. At qui duntaxat reparant,

parant, vt cùm ruinam minitantes parietes citra orthogonũ inclinantur, non statim respiciunt ad remotissimas caussas, nec fundamenta de nouo struunt; sed vel calce fissuras opplent, vel incumbentes arcus & machinas adhibito fulcro ad tẽpus sustinent, ne priùs mole sua deorsum concidant, quàm ipsis principijs occurratur. Idem in rebus Medicis vsuuenire & similibus cæteris quàm sæpissimè cogitabis; sic enim se habet Medicus ad opificem Deum, vti sutor qui calceos reparat ad illum qui concinnat nouos. Posterior ratio ex rerum indole magis desumpta, cùm in multorum concomitantium ordine illud potissimùm præ oculis statuatur, quod vel grauius vrgeat, vel præsens magis periculum minitetur. Fitque id rursus dupliciter, vel ex progressu simplici ad inconueniens maius, vel conuersione in circulum quendam, vt diximus supra. Progressionem simplicem voco, vt si in Phrenitide obstructionem arteriarum venarumque voles auferre, inflammatione priùs non animaduersa; nam illa citiùs depascitur solidam visceris substantiam, quàm præcedentes caussæ & precedentium fomites opprimantur. Idem in ciuitate ac rebus publicis vsuuenit, si quis seditionũ antecedentes caussas studeat extirpare, legumq; & religionis labefactatam speciem resarcire, seditiosis viris & improbis nõ antè domitis vel oppressis. Hinc illud Ciceronis ad Herennium: (credo) Sempérne igitur ordinem collocandi quẽ volumus, tenere possumus? non sanè; nam auditorũ aures moderantur oratori prudenti & prouido, & quod respuunt immutandum est. Vides quantũ & in Oratoria facultate, quantumq; in actione qualibet inuersæ istius methodi ratio requiratur. Recursus in circulum patent, quoties effectus caussæ speciẽ suscipit ad caussam vnde diffluxit. Vt cùm ex libertate nimia seditiones oriuntur, ex seditionibus morũ & legũ reformatio; ex qua cùm malè suscipitur, seditiones iterum nouę atq; licẽtia maior inundat. Ita in Phrenitide ex inflammatione vigiliæ fiunt atq; deliria; ex ijsdẽ vigilijs denuò velut in fontem suũ conuerso flumine inflammationis vigor accrescit. Succurrendum igitur protinus est ipsis vigilijs, & prouocãdus somnus, vel antequàm phlegmonẽ extinguamus. Præclarum vidimus exemplum istius in casu clarissimi Domini Melchioris Schæti, cùm circa Augusti finem Anno 1567. multis studijs ærumnisq; anteactis in febrem cõtinuam incidit, cuius characterismus duarũ tertianarum assultus exactissimè referebat vsq; ad decimumquartũ diem. Huic primùm ex sanguinis adustione summa per caussas procatarcticas plures orta est vehemẽs obstructio, tum in hepate & mezeraicis venis, tũ in vena caua, & partibus quæ supra hepatis gibbum sunt constitutæ, quemadmodũ ex pathognomicis signis proprijs demonstratiuis facilè fuit colligere. Per obstructionẽ nata putredo est, & hepatis ingens incendiũ; hinc rursum sudores copiosi, & ventris perturbatio partim naturalis, partim symptomatica, à quibus tandẽ extrema siccitas neruosarum partiũ, stupor in extremitatibus digitorũ, affectus conuulsorius in larynge cum deglutiendi difficultate, vt sanè non leuis hic controuersia fuerit an concitato ventri magis sit promouendus, an diuertenda materies potiùs vniuersa per vrinas, an naturæ deniq; secundum ordinẽ & cum intellectu

2 Ex rerum natura.

Caussam vrgere grauius dupliciter.

1 Progressus ad inconueniens maius.

2 Malorum circulus.

1 Progressio simplex ad incõueniens maius.

In Phrenitide.

In ciuitate per seditionem concitata.

In oratione Rhetorica.

Conclusio de necessitate propositæ Methodi.

2 Recursus malorũ in circulũ.

In seditione ciuitatis.

In Phrenitide.

Exemplum circuli & casus particularis in febre continua.

Consultatio artificiosa.

tellectu agenti negotium in declinatione febri penitus committẽdum. Nam ſupereſſe materiem, quę purgamentis indigeat, ſatis eſt demonſtratum: ſed ex eo iam maius impendebat periculum, ſi per aluum duceretur, eò quòd venter antè in lubrico poſitus facilè incitetur, totamq́ue ſaburram à circumferentia trahat ad centrum ſucceſſu cõtinui ſcilicet ad impediendum vacuum. Vnde & neruoſarum partium ſiccitas maior, hepatis obſtructiones iterum nouæ, ex obſtructione febris, vel marcor, vel apoplexia deniq;, ad quam natura & mali ſpecie tum viſus eſt propendiſſe. *Conſilium.* Cunctandum itaque duximus natura iam occupata circa 14. diem (quo vocatus fui) donec criſem inceptam ſponte perficiat: *Euentum.* nec ſpes fefellit; nam poſt aſſultus cæteris grauiores, ſecutus eſt vehemens ſudor atque catholicus, mox & excrementorum alui permutatio in craſſius multò magiſque concoctum. Vrina quæ hactenus ruffa cum leni hypoſtaſi, ſed rara ſemper occurrit, in craſſam, turbidam, copioſam, & digeſtam optimè transformata eſt. Secutus eſt ſomnus vberior, à quo experrectus leuari ſe plurimum ſenſit: verùm reſtabat ariditas ingens, cui paulatim humectantibus ſimul ac refrigeratorijs medicamentis (vt ferè ſunt cibi medicinales) moderata ſimul inciſione præditis occurrendum duxi, ne ex hepatis ſiccitate morborum circulus fieret, qualem ab initio metuebamus. Sed & hoc conſilium vel ante acceſſum meũ præ oculis habuerunt doctiſſimi Medici Antuerpienſes tres, qui niſi cauiſſent ſingula eo quo diximus modo, non dubium quin æger vel vno ex morbo in alios infinitos, in ſcyllam ex charybdi deciſſet, vel quàm celerrimè vitam morte commutaſſet. Hunc caſum ex infinitis alijs, quos breui in lucem ſpargere conſtituimus, exceptum eò libentius huic ſubieci loco, quia cùm hæc tractarem, rei geſtæ nobis recentior eſſet memoria, & accurata diductio propter induſtriam medicorum, qui illi per totum ferè morbi curriculum ea aſtiterant ratione, vt methodi veræ nullum potuerit dari exemplum maius, quorũ præcipuè ſummi Philoſophi D. Bekanus medicus olim Reginæ Hungariæ, &c. & D. Aluarus Nonius, non poſſunt mihi non ſæpius iucundæ conſuetudinis atq; colloquij memoriam in animo refricare. Accedit & illud, quod in ea conſultatione noſtra ſic nobis vniuerſa Schœtorum familia ſemper aſtiterit, vt neſciam horúmne magis induſtria ac demonſtratione pluſquàm philoſophica, an noſtra particulatim arte medica vel methodo adiuti ſimus. Eſt enim in ſingulis eorum confratrum coniunctiſſimorum Gaſpare, Melchiore, Baltazare, atque Conrardo, non ſolùm hiſtoriæ linguarumq́ue, & Poëtices ſumma cognitio, verùm & ſcientiæ naturalis, logicæ, ac Metaphyſicæ, vti ex eorum ſermonibus cotàm præter omnem expectationem deprehendi. Mirabar enim in tantis negotijs rerum publicarum, in tanta rerum felicitate & affluentia locum permanere virtuti ſimul & cogitationibus Philoſophicis potuiſſe. Non potuit ſanè non facere iucunda illorum recordatio, quin pro ornamento methodi ſummè Methodicis viris artis huius noſtræ coronidem velut gemmis aut ſtellis fulgentioribus inſignitem. *Conclusio. Motus animæ velut erratica ſtella directus atq; retrogradus.* Sunt itaque in actione per ſyntheſim progreſſus ſępe directi, ſæpe retrogradi, quemadmodum

136

admodum & in aliorum planetarum motibus fieri solet, vtriusque generis: alij sunt rursus pleniores alijs, prout principiorum plurium vel pauciorum ordines lustrant. Verùm in traditione, vt dixi, progressus regressusque fieri necesse est quàm absolutissimos, aut absolutis propiores. Erunt autem eiusmodi in quæstione practica, si à simplicissimis terminis procedatur ad propositionum demonstrationem, & hinc ad constitutionem artis, scientiamque proportionis inter agens subiectum atque passibile. In quæstione problematica, processus est absolutior, ab inuentione medij ad nexum subiecti & prædicati. In examinanda demum natura rei, vt est vel simpliciter, vel tantum tale, vbi quando paulatim descensus fiat à simplicissimis principijs per media vsq; ad finem effectusque vltimos à materie ad formam ipsam, ab extrinsecis caussis ad præcedentes, mox & synecticas seu planè consubstantiales & rebus immersas. Similiter ab instrumentis minoribus ad maiora ordine ab elementis ad similares simplices, & hinc ad magis magisque compositas, tandem à consideratione effectus & caussæ ad analogiam vtriusque. In horum discursuum singulis partibus per synthesim explicatis transuersim fiunt ascensus descensusque varij per genera decem; mox & in orbem circuitus à compositione & diuisione ad definitiones atque vltimam demonstrationem siue scientiam. Hic ordo totius syntagmatis compositorij tanquam essentialis meritò nuncupetur, cui sese interserunt accidentales plurimi, non tam ad esse, quàm esse perfectius doctrinæ Methodicæ facientes pro natura vel docentis scilicet, vel discentis, vel rei quoque quæ traditur accidentaria ratione. De his vberius alibi disseruimus. Nunc illud adiũgere his operæpretium fuit, in isto canone omne artificium positum esse de rerum atque verborum copia; cuius methodi vice solent vel oratores celeberrimi, vel poëtæ sibi parare quosdam communes locos, quotum illa sit dispositio, vt in tabellæ quadratæ ordine superiori res sibi tractandas in sua digestas membra in laterali serie partes constituant Erotematicæ methodi. In cõcursu ordinum singulorum sedes figunt & promptuaria, quibus vel inuenta per ratiocinationem propriam, vel aliunde accepta collocant, memoriæ simul, iudicio, & traditioni maximè seruitura, vt si de caussis vicissitudinum humanarum tractare in animo constituerint.

In traditione rerum progressus synthetici maximè absoluti.

1 In Longitudinem.

In practica quæstione.

In Problematica.

In simplicissima quæstione.

2 In Latitudinem.

3 In Altitudinem.

Ordinis accidentarij mistura cũ essentiali.

Artificium comparandæ rerum atque verborum copiæ ex 9. Canone artis Cyclognomicæ pendet.

Tractandi thematis vulgaris ratio per communes locos.

HABES SYSTEMA LOCORVM COMMVNIVM, *cuiusmodi ferè vulgariter exarari solet.*

	DEFINITIO	DIVISIO	CAVSSÆ	EFFECTA	PARTES	COGNATA	REPVGNANTIA
	F	G	H	I	K	L Scalaria | Similitudina | Pronabia | Applicata, &c.	M
DEVS A	AF	AG	AH	AI	AK	AL	AM
NATVRA B	BF	BG	BH	BI	BK	BL	BM
RATIO C	CF	CG	CH	CI	CK	CL	CM
FATVM D	DF	DG	DH	DI	DK	DL	DM
FORTVNA E	EF	EG	EH	EI	EK	EL	EM

Nescio

Nescio certè an hoc sit artificium, quod longis ambagibus atque figuris in arte sua descripsit Lullius, huius enim principia etsi non satis intelligam, nec intelligere vacet aut libeat, quantum tamen à limine potui salutare, in eum spectasse finem mihi videntur, vt breui compẽdio quis in artificem summum possit euadere, & non solùm res mundi vniuersas copiosè tradere, sed & de singulis vel saltem probabiliter disputare. Hanc enim eius intentionem declarat obiter illud, quod de terminorum multiplicatione sermonem sæpius cædat, quanquam mihi non tam ad rerum scientias veras, quàm apparentes magis ipsamque sophisticen visus sit aspirasse. Sed aliorum id esto iudicium, quibus illa principia altiùs insiderunt, mihi vt examinem non est ocium: de non expensis censuram ferre, improbi hominis ac scelerati est. Atqui per synthesim vniuersam naturæ deductio, & terminorum multiplicatio quæuis nobis contextu hoc orbium trium absolutissimè designatur, sic vt interior sit artis ipsius vel quæstionis quam quisque examinandam proposuerit: Exterior secundus interiorem ambiens naturæ ipsius statuatur, mundi res omnes continens dupliciter distributas per dependentiæ gradus ab intellectu per genera decem ab imaginatrice facultate iuxta discursuum classes reales duas Physicas scilicet & Metaphysicas: Posterior orbis & extimus complexus interiores cæteros immenso ambitu suo Scientiæ dedicetur, vt quemadmodum in Analysi hæc centri obtinet vicem, nunc contra ad Peripheriam extimam relegetur. Huius molis externæ sunt alij particulares orbes duo, quorum interior sit instrumẽtorum Logicæ facultatis penè secundum distributionem, qualis tum in classe rationali, tum in præceptis atque principijs proximioribus methodi supra est exarata. Hæc demum exterior sit ipsa methodi sphæra, interiores reliquos omnes diuina maiestate atque potentia comprehendens. Licebit hos omnes pari proportione in semel præfixam ternionem conuocare, vel pro arbitrio tuo, quantitatis alterius numeris insignire. Quod si nunc ita coaptes singulos, vt contentorum partes minimè per continentium quaslibet classes & scrupula vniuersa circumducantur, eam probè concipies & rerum & terminorum propagationem quæ à natura duce per rationem optimè sit instituta, qualisque ad animæ rationalis habitum quemlibet, ad omnem inuentionem, traditionem, atque iudicium, ad ipsam instrumentorum rationalium fabricam imprimis est necessaria.

Ars Lulli.

Cõpositio mundi & resolutio & Terminorũ multiplicatio quocpacto per classes 3. primas inuicem coaptatas optimè commonstretur.

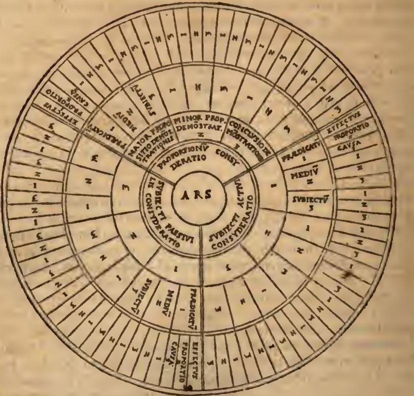
1 Orbis.
2 Orbis.
3 Orbis.

Orbis tertij partes duæ.
1 Interior.
2 Exterior.

Consensus omnium.

Vsus tabularum 3. doctrina synthetica sermonum.

Totivs raptvs syntheтici prior
atque interior orbis.

1 EFFECTVS
2 PROPORTIO } & sic per ordinem.
3 CAVSA

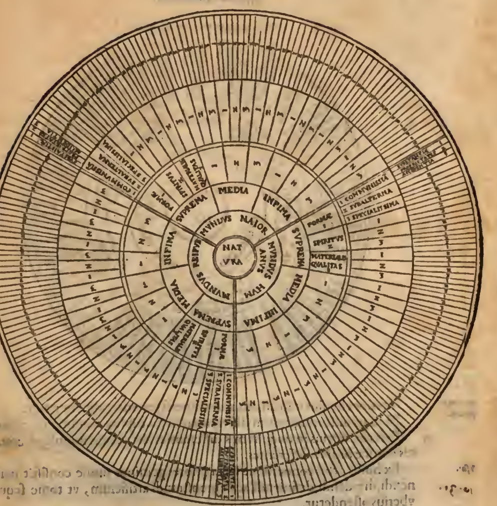
1 EFFECTVS
2 PROPORTIO } & sic per ordinem.
3 CAVSA

1 EFFECTVS
2 PROPORTIO } & sic per ordinem.
3 CAVSA

Partium explicatio. 1 Huius internæ partes ad quæſtionem practicam penitus ſpectant, mediæ ad 2 3 problematicam, extimæ ad ſimpliciſſimam. Quòd ſi te ſegmentorum perturbet multitudo, licebit trinam orbis cuiuſq; diſtinctionem ſimpliciſſimam ita concipere, vt & harum ſinguli circa ſe inuicem conuertantur, parteſq; con *Compoſitio.* tentorum quælibet per continentium partes ordine tranſigantur.

Orbes

ORBIS EXTERIOR ET SECVNDVS PRIOREM *proximè complexus.*

1 FORMAE
2 SPIRITVS
3 MATERIALIS QVALITAS. } & sic per ordinem.

1 SVBSTANTIAE.
2 PROPRIETATES.
3 ACCIDENTIA. } & sic per ordinem.

1 COMMVNISSIMA
2 SVBALTERNA
3 SPECIALISSIMA } & sic per ordinem.

Huius interior portio ad classem magis Metaphysicam spectat, & entium gradus, iuxta considerationem æquiuocam ab intellectu. 1 *Portiõ expli-catio.*

Orbis exterior portio ad classẽ Physicã, & Categorias 10. magis est referẽda. 2

M. 3 **ORBIS EXTIMVS AC TERTIVS ORDINE** *priores duos in se complexus, particulatim verò dissectus in alios duos.*

1 Orbis tertij pars prior atque interior.

Partium explicatio. 1 Interior circulus instrumentorum diuersi generis ordinem tradit.

2 Medius instrumentorum differentias iuxta triplicem animæ facultatem.

3 Exterior tertius in singulis tres differentias alias magis minusque communis naturæ ordine differentes.

Vsus. Ex huius orbis conuersione intra priores geminos omne consistit componendi, diuidendi, definiendi, ac demonstrandi artificium, vt tomo sequente
10. 31. vberius ostendetur.

ORBIS TERTII PARS ALTERA SIVE EXTERIOR
priores omnes in se complexa, vel iisdem tota totis vt coextensa.

Interior circulus primas totius Methodi differentias continet. 1 *Partium explicatio.*
Medius in singulis speciebus sphæræ totius orbes præcipuos tres. 2
Extremus omnium in orbibus particulatim singulis trinos tandem discursuum ductus à Phantasia, Ratione,& intellectu, qui omnes canonibus paucis à nobis sunt comprehensi. 3

Cooptatio. Aptentur autem hi orbes in vnum systema, vt circa artem & quæstiones naturæ ambitus circumducatur, circa naturam scientiarum circuli, & tandem circa hos omnes Methodus ipsa, cuius sphæra vel ita concipitur, vt cunctos interiores ambiat, vel tota totis æquâ proportione superincumbat, quò rectius intra ternarij limitem persistamus.

De Galeni Methodis. Instabat operi iam fermè suprema manus, cum alter non leuis huc properantem scrupulus occuparet; Equidem non defore scio qui sub Catholica Methodo nostra Galeni Methodos omnes vel antiquioris Hippocratis nequaquam commode comprehensos putent.

Nam

Nam in libello artis paruæ essentiales apertè insinuat species tres, quarum 1 prima ex notione finis per resolutionem esse dicatur, cuiusmodi totius sphæ- 2 ræ analysis est vberrimè à nobis hactenus explicata. Posterior ex compositione eorum quæ per resolutionem siue analysim sint inuēta, cuius doctrina sub 3 Syntheseos nomine postremo hoc canone demonstratur. Accedit his tertia quam definitoriam vocat, ex definitionis dissolutione in partes scilicet, quæ definitionem aptè constituant, totius autem artis capita prima quàm paucissimis complectatur, cuius exemplum sanè præclarum ibidem ipse huius definitoriæ Methodi præcipuus author Galenus in constitutione artis Medicæ luculenter ostendit. Verùm (inquies) vbi hic Methodus definitoria, siue ipsam quis synthesim, siue analysim spectet? Cui non infrugiferæ quæstioni, vt paucis respondeam, illud te imprimis admonitum volui, istis vocabulis definitoriæ Methodi, diuisiuæ, demonstratiuæ, resolutiuæ, scriptores veteres dupliciter vsos: primo sub ratione quæ instrumenta concernit singula, & eorundem compositionem absolutè: Ita enim definitoria Methodus, quæ breui negotio definiendi rationem & fabricam, & definitionis vsus ostendit. sub isthoc nomine apertè sunt omnes eiusmodi Methodi species velut totius 1 syntheticæ, aut analyticæ partes, ad rationalem orbem scilicet pertinentes, de 2 quibus peculiari capite abundè est enarratum. Sed est & acceptio altera sub ratione scilicet πρός τι & cum respectu ad quæstiones siue scientias, ad artium & facultatum traditionem ordinatam, vt sit definitiua Methodus, quæ totam artis vel quæstionis seriem ex definitionis dissolutione gubernat, vt si de homine disputaturus ipsum primò definias animal compositum ex corpore & anima rationali; animam diuidas in facultates tres; corpus in caput, ceruicem, thoracem, ventrem, manus, pedes, crura & brachia; postea particulatim de singulis voles disserere: Traditionis ratio erit partim definitoria, partim & diuisiua. Dicam [illegible] secundum quoque acceptionem eiusmodi definitoriam Methodum frustra vel à Catholicæ Methodi partibus, vel ab ipsis Methodi speciebus primariis separari. Cùm enim omnis essentialis istarũ ratio vel sit recta, vel circularis, & rectarũ alia vel synthetica, vel analytica, vel ex vtrisq; cōposita: obserua sedulo exēpla Methodi definitoriæ, ex quibus & eius indolem, siue naturam quàm facillimè compræhendes; est enim quodammodo mixta ex vtriusque ratione, prout illius progressus ordo à discurrente concipitur. Nam quia definitio interdum vt rei natura, interdum vt ens rationis dũtaxat in animum subit; idcirco progressus à definitione ad eiusdem partes ceu doctrinæ capita, erit syntheticus, si definitionem cogites, velut communem pluribus essentiæ rationem; tendit enim à forma sub differentiæ nomine, & materie sub nomine generis ad definiti species velut effectus ex causis eiusmodi constitutos. Apertius tamen ad analyticam seriem spectat: quod si concepta sit definitio, vt merum ens in ratione. cùm enim à definitione tota ad partes excurrat singulas, nōne velut ab effectu rursus ad causas atque principia ordo resolutorius esse dicetur? nemo dubitat; nam

An definitoria Method. sub Catholica sit cōprehensa.

Definitoria diuisiua vel demonstratiua vel Resolutiua Methodus dupliciter appellantur.

Solutio quæstionis.

Ratio.

nam & idcirco à definitionis dissolutione Galenus aptissimè nominauit. Vnde consequitur essentialiter hanc methodi speciem ab illa compositiua & resolutoria non differre. Quod autem accidentaliter differat, minimè nego; transfert enim violenter satis eam ordinis speciem, quæ vni tantum parti debetur rationali in catholica methodo, ad figuram vniuersalem vel artis totius constitutionem solidam, quæ semper à caussis ad effecta legitimè componentibus nobis institui solet. Cui accedit & altera ratio, quòd omnis definitiua methodus istiusmodi essentialem alteram præsupponat (vt logicè loquar) vel quasi præmissam tacitè semper includat; sic enim in definitiua methodo oportet medicum naturam omnium quæ ad medicinam spectent inuenire primum ab effectis ad caussas siue principia, & ab ijsdem exorsum cuncta componere, vt artis præcipua capita in traditione perstringat, priusquam ex capitibus illis definitionem communissimam elaboret, quæ summam totius negotij complectatur. Quin si consimiles methodi differentias ex instrumentorum diuersa ratione desumptas, ad artis totius traditionem vel inuentionem torquere quis volet, licebit & cæteras persequi sub eodem genere comprehensas, vt sint accidentariæ species methodi ex essentialibus profluentes 4. compositiua, diuisiua, definitiua, demonstratiua; non quidem absolute tantum vt ipsam met instrumentorum fabricam obseruemus, sed & respectiue, vti vel artes vel scientiæ singulæ harum præsidio reperiri aut in traditionis ordinem digeri possint. Atqui vt est & instrumenti cuiusque diuisio penes diuersam fabricæ rationem, erunt & rursum particulares cuique differentiæ tres, & tandem in tribus singulis sua vbique analysis, synthesis, atque conuersio. Vnde præter essentiales methodi species in accidentariis singulis comprehensas,

Plures esse methodos secundum accidentariã rationem ex essentiali profluentẽ, nimirum 4.

Diuiditur accidētaria methodi ratio ex essentiali profluens in
- Resolutoriam seu compositiuam
  - Cōpositionis metaphys.
  - Composit. physicæ.
  - Composit. logicæ
- Diuisiuam quę vere est resolutoria
  - Diuisionis metaphysicæ
  - Diuisionis physicæ
  - Diuisionis logicæ
- Definitiuam
  - Defin. metap.
  - Defin. phys.
  - Defin. logicæ
- Demonstratiuam
  - Demonstrat. metaph.
  - Demonstrat. physicę
  - Demonstrat. logicæ

In singulis essentialis ordo vel methodus
- Compositoria siue synthetica à caussis ad effecta traditioni commodior.
- Resolutoria siue Analytica ab effectis ad caussas inuentioni aptior.

Exempla definitoria Methodi.

Sed vt exemplo vniuscuiusque ratio commodius innotescat, ab illa Galeni definitoria methodo auspicemur. Quod si totius Philosophiæ traditio per definitionem sit gubernanda, dicam imprimis Philosophiam esse rerum & naturalium, & diuinarum earumque omnium quæ sunt in ratione complexum, sequetur ilico naturalium rerum diuisio in corpora & eorundem principia, materiem, formam atque proportionem. Rerum quæ in animo sunt, vt entia rationis, aliæ rursus cogitationis, aliæ in orationis opera dirimentur. Postremò rerum supranaturam aliæ sunt vel mera mathemata, & creandarum rerum ideæ simplices, aliæ verò vt formæ verissimæ subsistentes, & à corporibus separatæ. Rursum in arte medica quid illo præclarius: Medicina scientia est salubrium, insalubrium, & neutrorum; vnde talis deinde & artis dissolutio constituta est.

Medi-

Medicina Scientia

- Salubriũ vt
  - Suſceptiuũ. Corpus ſc.
    - Simpliciter / Vt nunc
      - vt ſemper / vt plurimum.
  - Effectiuum. Cauſſa ſc.
    - Simpliciter / Vt nunc
      - vt ſemper. / vt plurimum.
  - Indicatiuũ. Signũ ſc.
    - Simpliciter / Vt nunc
      - vt ſemper. / vt plurimum.
- Inſalubrium vt
  - Suſceptiuũ. Corpus ſc.
    - Simpliciter / Vt nunc
      - vt ſemper. / vt plurimum.
  - Indicatiuũ. Signũ ſc.
    - Simpliciter / Vt nunc
      - vt ſemper. / vt plurimum.
  - Effectiuũ. Cauſſa ſc.
    - Simpliciter / Vt nunc
      - vt ſemper. / vt plurimum.
- Neutrorum vel quia
  - neutrius contrariorum / Vtriuſq; / Modo vnius modo alterius
    - & horum ſingula rurſus velvt
      - ſuſceptiua corpus ſc.
        - Simpliciter / vt nunc
          - vt ſemper. / vt plurimũ.
      - indicatiua ſignũ ſc.
        - Simpliciter / vt nunc
          - vt ſemper. / vt plurimũ.
      - Effectiua cauſſa ſc.
        - Simpliciter / Vt nunc
          - vt ſemper. / vt plurimũ.

Progreditur enim deinceps à corporibus ad cauſſas & ſigna, horum vnumquodque ſubdiuidẽs,ac definiens iterum donec compendio breui & artificio penitus admirabili immenſam capitum ſeriem ad neceſſitatem Medici requiſitam perluſtrarit. Vides autem in hac quoque traditionis ſpecie æquabiliter prorſus & diuiſoriam permiſceri. nam etſi pręcipuè definitionem artis diſſoluat,vt inſtrumentum in partes integri conſtitutrices; ita tamen hanc definitionem compoſuit prius,vt ex diuiſione rerum quæ in arte tradũtur inuenta penitus videatur. Vnde à definitione ſtatim ad diſſolutionem eiuſdem proficiſcitur:ſed in conceptu hoc rationali tantum non perſeuerat, quin ſtatim

ad res delapſus in definitione contentas vlteriore diuiſione progreditur, mutatque quodammodo diſſolutionis ſpeciem ex merè mentali in realem ſcilicet, atque hic interdum ſubiectum reſoluit in accidentia, interdum accidens in ſubiecta, interdum & genus in ſpecies vel differentias, nonnunquam & horum ſingula in certos acceptionum modos vel nominis appellationes: quanquam in hiſce partitionibus accidentariis non ſemper tantopere referat quæ quibus præponi, quæque poſtponi diuiſionis membra conueniat, modò illius hic cæteras leges & neceſſarias magis obſerues. Huius interim definitiuæ neceſſitas minime dubium quin ad memoriam rerum potiſſimum conferat, vel Galeno teſte, cum paucis in arte totius infinitudinem cõplectatur. ſed & idcirco illius ratio non tam tyronibus primum eſt attentanda, quàm doctioribus cæteris vt pridem inuenta vel definita latiùs capitibus quam breuiſſimis in penum memoriæ redigantur. Quod ad Methodum diuiſiuam pertinet cùm primum propoſita generis ſectione in ſuas ſpecies, vel totius in partes, vel ſubiecti in differentias accidentales, vel accidentis in ſubiecta, vel denique accidentis in accidentia, paulatim ab vniuerſa in quæuis illius ſegmenta prouehimur; quis non animaduertit eandem penitus vel à priore non multum diſcedere, vel illi æterna quadam neceſſitudine complicari? Oportet enim probè docere volentibus, ſi ſint obſcura quæ proponuntur, definirier primum: ſi multiplicia, diuidi: Vnde & Cicero id maximè voluit, vt in omni quæſtione, vel ſermone philoſophico ante omnia conſtet, quid ſit id de quo diſputetur. ſed quale id cunque exordium ſtruas, in progreſſu tamen variant ſemper & definitionum & diuiſionum vires. nam cùm diſtinxeris virtutem animæ in naturalem, animalem, atque vitalem; definis primùm quid ſit animalis virtus, mox & potentias cæteras. deinde ſubdiuidis rectè animalem in ſenſum & motum, & rurſus vtrũque definis, idemque denuo dum ſenſum in extimos illos interioreſque diſiunxeris, externos in 5. particulares alios, internos in 3. vel 5. vel 4. pro diuidentis animi varia ratione. Hanc ferè Methodum ſecutus eſt Iuſtinianus imperator, dum ius partitur in naturale, gentium ac ciuile. Ac naturalis iuſtitiæ capita in libertates, ſeruitutes & id genus alia, ius gentium in omnes contractuum ſpecies, vt emptionem, venditionem, locationem, conductionem, ſocietatem, depoſitum, mutuum, & alios titulos innumerabiles: ius ciuile in id quod ex ſcripto conſtat & non ſcripto, vt conſuetudines: ſcriptum in legem & plebiſcitum, ſenatus conſulta, principum placita, magiſtratus edicta, & reſponſa ſapientum. Poſtremò iſtorum ſingula vel ad perſonas refert, vel ad res, vel actiones. Sequitur hanc diuiſionem perſonarum, rerum, actionumquè diſtinctio vbique definitionibus & axiomatibus intermedijs, donec in infinitam multitudinem proferatur. Vtiliſſima itaque eſt huius methodi ratio in particulari non tantum quæſtione qualibet, ſed & in artibus ſiue ſcientiis, quarum materies longè lateque diſperſa non facilè ad normam catholicæ perfectioriſque methodi ſpeciem reuocatur. Quanquam & iſta iuris conſtitutio aptari facillimè ad definitoriam poſſit, eoque

Vſus definitoriæ maximus.

De diuiſiua methodo.

Exemplum diuiſiuæ & definitoriæ in iurisprudentia.

eoque nonnihil spectate visi sint legum latores, dum primum definiunt iurisprudentiam, iusti iniustique scientiam. Sed huic oppositam methodum resolutoriam vel compositoriam potius ita concipies, vt primò particulare aliquod in quæstionem proferatur, idque collatum cùm cæteris eiusdem generis, mox in superioris vel vniuersalis naturæ vnitatem colligatur. Vt homine tibi proposito simul & bruta consyderes, mox inde ad animalis naturam vsque consurgas, deinde & animal cum planta compares, & vtriusque statim ideam vniuersalem in natura corporis animati, sed neque exempla istius, nec vsus insignes in tradendis artibus facilè est reperire, cùm ad inuentionem potiùs & resolutoriam methodi speciem referatur. Quare vt vltimam tibi ex eodem genere & longè pulcherrimam proferamus, Occurrit tandem & methodus demonstratiua, quæ à principijs conclusionum per propositiones medias vsque ad conclusionem proficiscitur, si traditionem vel synthesim spectes; è contrario autem, si resolutionem siue analysim. Habes istius exemplum in mathematicis opportunum. cùm enim in Geometricis elementis ad doctrinam de triangulis illa potissimum spectet aurea propositio (cuius inuentionem multi Pythagoræ tribuunt) in triangulis orthogonis quadratum quod à latere rectum angulum subtendente producitur, æquum esse quadratis quę ex lateribus fiunt rectum angulum continentibus. Si bene expenderis priorem omnem Euclidis librum, videbis ordine interrupto penitus ab ipsis principiis communissimis priora quidem ad mediarum propositionum demonstrationem maximè pertinere, sed catenatim sic omnes referri demum ad conclusionem vltimam atque præcipuam propositione 46. demonstratam, vt huius ferme vnius gratia susceptæ cæteræ videantur. Erit huic oppositus methodi analyticæ ductus, si quod probandum est maximè, in operis fronte constituas, & hinc à demonstratione proxima ad medias paulatim & remotiores ordine prouehatis. Licetque & in definitoria methodo & diuisiua & compositiua non valde dissimilem analysis speciem pro instrumenti primarij ratione constituas. Interim hæc demonstratiua traditionum methodus quiddam præ cæteris tribus magis essentiale redolet, vt ad Catholicam illam in rebus quæ sola ratione subsistunt (vti mathemata & quæstiones logicæ) quàm facillimè reducatur. An autem vlla traditio sit rectè per solam Analysim, non segniter obseruaui: atque illud occurrit summo cùm fructu, in artium quarumcunque vestibulo inuentionis seriem vel compendio protinus exhiberi; quod & Aristoteles egit libro vtriusque analyseos, & Galenus libro de Constitutione artis medicæ. Nos quoque in huius facultatis limine pro virili nostra imitari conati sumus. Vtinam verò & idipsum faciant cæteri, cùm huius ille sit fructus vberrimus, vt fine præcipuo statim præ oculis constituto gnauius incumbatur. Ad extremos etenim fines naturâ omnes maximè aspiramus, cùm præ ardenti eorum desyderio multi præposterè auspicati viam relegere sæpiùs, & more cancrorum sua se per vestigia

Methodus resolutoria.

geu compositiva, ... ascendit et seperat conuenientia et sic separat ... componit in ... et resolvit

Demonstratiua methodus.

Demonstratiuæ Methodi exemplum in mathematicis.

An vlla traditio rectè per analysim fiat.

Analysim confusam doctrinæ synthetica rectè præmitti in operis cuiuscunque vestibulo.

rursum inflectere, rerum ipsa & principiorum necessitas cogat. quod mihi *Exemplum praeclarum analytici ordinis in vniuersa ferè Encyclopaedia.* in rebus medicis & mathematicis olim vsu venisse non diffitebor. Cùm enim curationem morbi,& sanitatis tutelam mihi proponerem,velut studio- 2·114' rum primarios scopos, hic mihi in illo præcipuè gratulabar,quod arcanorum *Medicina.* medicaminum quandam farraginem,tum aliorum munere, tum à patre P. M. relictam reperissem. Verum simulatque in ipso vtendi modo difficultates innumeræ propter naturæ parum adhuc perspectæ abditissimas rationes animum sæpè in diuersa transferrent, coactus sum via resolutoria ad ipsam quæ de morbis,morborum caussis ac symptomatibus traditur doctrinam regredi; & cùm nec istam rectè perciperem,nisi pluribus antea prælibatis, paulatim ad ipsam humani corporis accuratam anatomen, ad singularium partium vsus quoque & facultates, ad simplicium medicaminum naturam vniuersalem,& singulorum per sensus examen,ac denique ad ipsa omnium elementa prima ipsorum ordinum necessitate deducor;nec prius fructum in arte solidum sensi,quàm planè conuersus ab elementis via compositoria, per caussas medias & scopo proxumas tandem perfectum circulum pro mei *Physica.* ingenij tenuitate lustrassem. Similiter cùm propter medicinam hanc vniuersam ipsius physicæ statim necessitas altius obuersaretur,hucquoque contendi, vt mundi totius consensum cum humano corpore perscrutarer. Sed *Astrologia.* aperit primum se fructus mathematum in astrologia potissimum iudiciaria constitutus: docet hæc enim superiorum corporum nexus cum elementis humanaque natura, quanquam ipsa elementorum externorum indoles *Astronomia.* magis à physicis est haurienda. Astrologiæ caussa continuo Astronomiam siue cælestium motuum theoriam mihi summopere necessariam vidi. Vnde ipsa astrologia tantum à limine salutata, ad Planetarios orbes & primi mobilis descriptionem ascendere meditabar; sed & isthic difficultas prior *Arithmetica & Geometria.* propter arithmeticæ ac Geometriæ imperitiam,cui cùm serius occurrissem, recepi me denuò ab hisce velut totius astrologiæ elementis primis, ad illam tantopere exoptatam metam, vbi (vt absit inuidia verbo) ita me profecisse intelligo vt quantum in facultate pulcherrima vel veritatis vel superstitionis lateat, aduersus vtriusque generis hostes me demonstrare posse confidam. Sed huic negotio (si vitam d[illegible] cum mente superstitem seruet) aliquando & suus dabitur locus. Postremò cùm ea quæ sunt in mundo singula ita connexa perspicerem,vt & eorundum scientiæ diuelli inuicem *Metaphysica.* non facilè possent,collegi sanè propter medicinam vnicam & physicen & mathematicam perdiscendam, & propter hæc ipsa metaphysicam ceu phylosophiam primam, dum plenus quodammodo scientiarum circulus foret. Verùm quandoquidem hic labor in infinitum vergeret, vitaque hominis quàm breuissima & propter mutuæ necessitudinis circulum nego- *Methodus.* tij moles inexhausta mentem nonnihil ab hoc feruore compescerent; tandem ad methodum me conuerti,cuius vsus inenarrabilis malo reipsa quam vel bis ex me prolixioribus expectetur.

Habes

Habes demum perfectam methodi Sphæram, artisque totius Cyclognomicæ circuitum plenum, cuius præcipuos Canones 9. si breui rursus epilogo tibi comprehensos voles, hos versus nouem singulos singulis ordine respondentes edisce. *Operis totius conclusio.*

Nouem Canonum breuis Epilogus.

Compendium canonum 9. totius methodi Cyclognomicæ, 9. carminibus comprehensum.

1. *Quam sit multa scopi facies circumspice primum.*
2. *Harum quamque in Agens, Patiens, mediumque resolue.*
3. *Mens trahat in longum caussas elementaque Passi.*
4. *Serpat & in latum signorum à sensibus ordo.*
5. *Perficies sphæræ media ex Ratione profundum.*
6. *Fiat vt in passo medij resolutio triplex.*
7. *Et totidem effusæ classes ab Agente ferantur.*
8. *E medio extremis petitur proportio rebus.*
9. *Componet resoluta via via versa priori.*

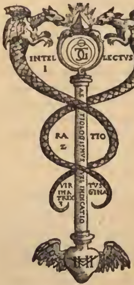
Præcepta hęc pauca numero, potestate infinita, si bene percepta discusseris, discussaque altiore animo recondideris, non erit deinceps quod in sermone philosophico, quod in arte quapiam siue scientia vel crassioris ignorantiæ tenebras, vel sophistarum scopulos & præcipitia amplius extimescas. Nulli enim te colubri, nec stelliones, nec archiplani versipelles; nulla argumenta ceratina vel crocodilita, sutelæ, strophi, hypostrophi, paraphoræ, paragogæ, paralogismi à veri ipsius compendiosa orbita dimouebunt. Nactus es etenim præter affixa plantis talaria, insignem illum Mercurij caduceum (quem & nos, si digni simus, pro symbolo circumferimus) contextum orbibus tribus vigilis draconis gemini circa eandem virgam endeicticam vel ætiologisticen mutuo se implicantium.

Methodi potissimus vsus contra sophistas, quorũ virulentia hodie quàm latissimè patet.

Caduceus mercurij.

Authoris symbolum.

1.	2.	3.
REI PASSIbilis conſideratio.	MEDII CONſideratio.	REI ACTIVÆ conſideratio.

Hac animas ille euocat orco
Pallentes, alias ſub triſtia tartara mittit. Virg. Aeneid. 4.
Dat ſomnos adimitque, & lumina morte reſignat.
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
Aequora, iamque volans apicem, & latera ardua cernit
Atlantis duri, cælum qui vertice fulcit.

Atqui vt inter cælum terraſque medius voles, nihil deinceps quàm ſola exercitatio ſupereſt, quæ illud præceptis accumulat, vt promptè ſuccurrant ſingula, vtque ex ſubſidiorum infinita congerie in vſum pauca dũtaxat ſtabilia maxime & neceſſaria colligamus. Sed de particularibus exercitamentis, deque ſubſumptionis forma vberius dicendum eſt proximo tomo, qui iuxta analyticam ſeriem ad præcedentium illuſtrationem doctrinæ methodicæ velut auctuarium tradet, vnaque pauciſſimis totius philoſophiæ, logicæ, phyſicæ, ac metaphyſicæ ſeminaria complectetur.

Exercitatio methodicæ quantũ conferat.

1 2 *Paraſceue ad ſequentem tomum cum eiuſdem argumento.*

Sed nos immenſum ſpatiis confecimus æquor,
Et iam tempus equûm ſumantia ſoluere colla.

ΤΕΛΟΣ.

TOTIVS OPERIS BREVIS EPILOGVS, ARTISQVE *Cyclognomicæ summa complexio.*

CVM ille sit artis nostræ primarius scopus, vt in omni negotio & quæstione, in facultate qualibet veritatem siue scientiam rerum compendio consequamur: Sciētia autem per rerum sit causas tum proximas, cum remotiores ordine vsque ad elementa: Res verò discendæ mortalibus cùm infinitæ numero, tum ita connexæ mutuo, vt earũdem sciētiæ (Cicerone teste pro Archia) omnes perpetua quadam necessitudine, & cognatione mutua inter se contineantur: Idcirco opus fuit compendio facili, quod nobis in hac breuissima vita, hoc terrenorũ sensuum lenocinio fascinatis scientiarum circulum infinitum sic comprehendat, vt actiones omnes & studia vel ad principem finem vnicum, vel artem bono publico necessariã (quam quisque sibi seu natura duce, siue fortunæ impulsu colendam proposuerit) filo perpetuo dirigantur: & circa finem primarium certe causas eiusdem proximas præ cæteris inuestiget, circa remotiores ordine facultates, minorique affinitate deuinctas non ita supinus dormiat; quin iuxta præceptum M. Tullij in Oratore, tantum ex illis sibi desumat, quantum ad inuentionem principis scopi, iudicium & actionem, traditionemúe necessarium æstimabit.

At cùm istius compendij ratio in animorum motu siue discursu maximè collocetur: ne ad præfixam metam à recta via deflexum aduersa vspiam obstacula remorentur, ideo & ad motus eiusmodi rationem aptanda sunt nobis principia propria & causæ & elementa, ad facilitatem viæ vel motus tria potissimum requiruntur. 1. Pernicitas animæ, vt rei mobilis, quæ partim à natura insita est, partim vsu & exercitatione comparatur. 2. Viarum simplicitas quæ maxime in extremorum nexu siue proportione cũ medio, in ipsis rerum aptis ordinibus collocatur. Postremò motus dexteritas & certa cōpositio, quæ sanè tum pro viarum seu perceptibilium rerum, tum pro natura mobilis & motoris primi, in sphæram vnicam tribus dimensionibus absolutam optimè reducatur. Omnis enim hic motus vt ex confusa multitudine per vnitatem stabilem perfici possit, ascensu descensuque vario ad plenam conuersionem vsque versatilis fluit.

Tria hæc igitur ad integritatem operis nostri, ceu prima capita requirũtur, viarum ratio, rei mobilis, atque ipsius motus, ac sanè de singulis permistim in opere hoc vniuerso pro loci multiplicis oportunitate à nobis est explanatum. Peculiariter tamen viarum ratio velut stabilioris principij speciem referens abundè monstrata est primo libro. Sed rei mobilis tum primo, tum secundo libro. Motus autē præcepta vel rationes partim secundo, partim in tertio libro.

Vbique cùm sint omnia in recipiente per recipientis modũ iuxta axioma Physicum, omnia sanè ex vnitate fecimus primo in ternarium fluere, & ex eodem (ceu multiplicatione quadrata rationi corporis cōsona) per nouenarium

protogari vſque ad 27. figuram abſolutiſſimam cubi. Mox & eandem ſeriem oppoſita via ex infinita multitudine reuolui denuò, ex 27. in. 9. ex nouenario iuſſimus in ternarium & hinc in vnitatem indiuiduam: vt conſtet vbique & ipſa eſſentiæ, & pulchritudinis ratio, quorum hæc in multiplicitate muſica vel vnita maximè, illa in vnitate multiplici optimè collocetur.

Itaque à primo motore naturarumque Architecto Deo, res omnes & mobiles & ſtabiles & vnas & triplices obiter demonſtraui, vt cuncta ſuum opificem, cuius characteriſmo ſunt inſignita, vndique colant, obſeruent, & admirentur. vt iuxta actionis & paſſionis communiſſimam rationem, artes omnes, & facultates, quæſtiones, actiones, & ſtudia ex trinitate atque vnitate perpetua gubernentur. Eſt enim hæc omnis inter extrema principia duo, actiuum & paſſiuum ſcilicet, ſeu res naturæ ſeu rationis examines, quæ tamen extrema in vnius medij ceu Proxenetæ tertij vel Paranymphi cuiuſdam ratione ſunt comprehenſa. In naturali quidem eſſentia & artificiali, inter agens & patiens quæ̃dã proportio in vtriuſque extremorum affinitate vel pugna. In rationali complexu ſeu Dianoitico inter ſubiectũ vt vocant & prædicatum, in communi medio quod argumentum à dialecticis appellatur.

Vnde eius ternarij progreſſus à Deo incipiens per medias claſſes ſingulas, præcipuè per animam rationalem ſeu mundum minorem vſque ad humanam rempublicam ſeu mundum μικρότατον prorogatur, vſque ad ſcientiæ vel artis cuiuſque inuentionem vel compoſitionem ſimilem tribus his motibus analyſi, ſyntheſi, & vtriuſque plena conuerſione perficiendam.

Vt enim in Deo mens eſt, quam patrem omnium vocant Pythagorici, & verbum filius ſeu patris ſapientia, & cuncta connectẽs ſpiritus: ita & res mũdi intelligibiles atq; ſenſibiles omnes catena quadã aurea in continuum ſunt diſtributæ. Ita & in anima rationali vigent hæ partes præcipuè. 3. intellectus ſuperior ſcilicet, & virtus inferior ſiue imaginatrix, extrema hæc denique copulans ratio, eademque ex parte confuſa definiens abſolutè. Ad normam omnium digeſta eſt ſphæræ methodicæ ratio vel artis cyclognomicæ noſtræ in orbes potiſſimos 3. & rurſum in ſingulis diſcurſionũ inuoluit orbitas totidem, velut in longitudinem, latitudinem, & altitudinem exporrectas. Longitudinis quidem Metaphyſicam ab intellectu ex relatione rerum ad idẽ principium: Latitudinis à phantaſia ceu Phyſicam viam ex relatione ſecundum idem potiſſimum: Altitudinis denique Logicam vel rationalem à ratione paſſibili oriundã, cum relatione potiſſimũ orbis totius circa idem velut cẽtrum.

Idcirco appoſitè (credo) animam rationalem velut ſtellã erraticã finximus, cui orbes inſeruiant cũ motus numero & vniuerſa ſpecie reſpondentes. Prior deferens augen, ſecundus Eccentricus Epicyclum deferens, & tertio cunctorum orbium abſolutiſſimus Epicyclus, intra quem orbes particulares alij; quibus omnibus inſidens anima ceu carpento vehitur ſurſum, deorſum, & in orbẽ mobilis, recta, trãſuerſim, motu directo, ſtationario atque retrogrado, quẽ-
admodum

admodum fieri & in stellis cæteris solet. Hæc verò de tota idea operis generatim dicta sufficiant.

Sed vt membratim eius compositionis segmenta singula persequamur: Libro quidem priore totius Methodi caussas remotas maximè, seu velut extrinsecas designaui, propiores ordine in secundo libro, sed constitutionem ipsam latissimè tertius comprehendit.

Rursus in primo Methodorum omnium exẽplar dedimus antesignanum tum in Deo opifice, tũ rebus creatis, in mundo ter triplici ratione distincto. Secundo hinc profluentẽ archetypã Methodũ, sed confusaneã in animis nostris omnẽ syntheseos, analyseos, atq; cõuersionis rudiusculæ tribus nominibus cõprehensam. Quę quia nobis confusa penitus & indeterminata semper assistat, nisi per obseruata sensuũ diuisionis quoq; & cõpositionis succinctas imagines excitetur; idcirco pro elemẽtis methodi, tres rerũ primas & viarũ omniũ classes ostendi, ea potissimum specie, vt duæ extremæ, nimirũ Physicæ, & Metaphysicæ ad rẽs naturæ propius spectent, media classis & rationalis ad entia rationis. hæ primæ discerptæ in nouẽ, & hinc, propter corporeas vbiq; dimẽsiones 3. in 27. ex iisdẽ denuò in 3. pracipuas, & tandẽ in scalã vnicã mundi pulcherrimã colliguntur. In secundo huius operis libro primùm de caussis in genere velut causarũ particulariũ methodo προλεγόμενα pauca descripsimus. hinc statim iuxta similitudinem discurrẽtis animi in tres præcipuas portiones distributi aptaui & methodi caussas cęteras, vt effectrices secũdarias siue ideas & fines, & causas proximas, formã videlicet atque materiem. Etenim rationalis anima discursus methodici, vt causa efficiens est definita, cuius partibus tribus intellectui rationi phantasię cõsentiunt & habitus totidẽ loco finis, sed triplex relatio vt materies, ordo triplex & discursuum via vt primaria forma. quãquam hæc rursus diuisione Analoga ex 3. in 9. & hinc in 27. facilè proferantur, vti ex iisdem quoque in concentum vnicum refluunt, ad normam totius vniuersi vndique temperatum.

Postremò pro argumento tertij libri id breuiter accipe. Anima rationalis & vna & triplex, ceu mundi minoris sol aut stella erratica, vt ciuitatem hanc sublunarem regat in terris posita, suis inhæret orbibus atque vehiculis certis pro motus necessarij ratione compositis, vt rerum veritate primò, dehinc & summo bono per eandem proxumè potiatur. Sunt orbes illius ab ipsa præfixi natura opifice, & in operibus eius euidenter expressi omnes difficiles quidem, scandentes altiùs quàm reliquorum syderum sphæræ, proinde & ab humanis ingeniis seriùs deprehensi, ex quæstionum & motuum varietate scilicet, mentisque reflexione quadam in seipsam, cum argumento perpetuò fere ex effectu ad causam, vt sunt inuentæ & Solis & Lunæ & cæterorũ cælestium orbium theoriæ.

Primò etenim pro indefinito & confusaneo maximè discursionis rudimento, proponitur orbis deferens, à quæstione Practica circulum trahens per problematicam vsquę ad simplicissimam, quæ de rebus abstra-

ctim consyderatis suscipi solet, in hoc est suus ascensus Analyticus, descensus syntheticus, & vtriusque conuersio, quorum prior motus ad inuentionem maximè, secundus ad traditionem, ad iudicium tertius religatur.

Hunc excipit alter Eccentricus Epicyclum deferens in rebus simpliciter vel abstractim consyderatis (cuiusmodi quæstionem omnes compositæ includunt sibi, quippe quæ in eandem vltimo resoluãtur) eo potissimum scopo vti occultã & confusaneam rebus immersam multiplicitatẽ eruat, pro inuenienda scilicet multiplicitate ordinum vel progressus resolutorij & compositorij, quæ ex considerandarum rerum multiplici ratione progerminat, siue sit multiplicitas Physica, qua sæpius totum in partes dirimi solet: vel Metaphysica, qua cuncta in formam atque subiectum, in agens & patiens, & extremorum mediũ: Siue demũ sit Rationalis, qua genus in species, aut vniuersale quodlibet in minùs communia tribuatur. Hic rursus & suus ascensus, suus descensus atque conuersio magis magisque iam definita.

Incumbit duobus circulis Epicyclus tertius maiori violentia & pernicitate cuncta in quæstione determinans pro inuentione similiter Analytica via ab effectu ad caussas, pro traditione per synthesin priori oppositam, pro iudicio tandem per conuersionem plenariam vtriusque.

Et in ipso quidem Epicyclo duplex est compositio, exterior vna secundum facultatum animi trium distinctam rationem: interior altera, quæ rationi soli sic tota respondet, vt ratio in anima, velut facultas vna & princeps cuncta in vnitatem referat, extremasque potentias ambitu suo & potestate contineat.

Sunt autem in singulis istis discursionum circulis sui rursus ascensus particulares, descensus atque circuitus, vt cuncta minora maiorum ideam assiduè repræsentent, donec per resolutionem ad minutissima scrupula proferamur. Est & in singulis discursus in longitudinẽ sub causæ effectusq; nuda relatione Metaphysica; in latitudinem sub habitudine signi reique signatæ Physica; in altitudinem, sub conceptu Logico, & orbis instrumentarij raptu, vel sub nominibus entium rationis.

Tractantur horum discursuum modi vel orbes idonei singulis, & eorundem arcus vsque ad scrupula ferè distincti per Canones 9. facto auspicio à quæstione practica per problematicam, vsque ad simplicissimam, in quam omnes necessario terminantur.

Vnde cùm in omni praxi, in propositione qualibet, etiam in quouis composito naturali sint semper extrema duo, & extremorum medium siue proportio: Docetur primum dissolutio finis propositi in suos conceptus pro rationis practicæ necessitudine differentes. Inde in conceptibus singulis sua statuuntur extrema siue principia duo, actiuum vnum, & passiuum alterũ; quorum Analogia per caussas vtriusque sit vestiganda. Tertiò ab extremorum singulis velut carceribus, discursus ante signati triplices proferuntur, vt à parte subiecti passibilis primum, mox & ab extremo agente vel masculo, tandem & à medio, in quo proportio collocatur, per proportionem indicatio, per indicationem

dicationem Ætiologiſmus abſoluitur, in quo ſcientia demum animæq́; ſumma perfectio reponatur, quo rerum veritas, ante naturæ demerſa penetralibus effloreſcit. eſtque hæc facultas ætiologiſtica, velut anima quædam totius Methodi, artisque Cyclognomicæ forma generalis, tota per totam æqualiter exporrecta.& in diſcurſu quidem Metaphyſico theatrum cauſſarum omnium atque effectuum inſtituitur ſecundum ordinem relationis ad idem æquiuocè, à primis principijs ſcilicet per cauſſas medias vel antecedentes vſq; ad extrinſecas vel elementa, quorum primo ſe conſequentia rudis oſtendit ratione loci vel temporis, vel apparentis ſimilitudinis. In diſcurſu Phyſico determinantur ſingula magis per ſigna propria atque communia ſub 10. primis generibus comprehenſa, & relatione ſecundum idem. Abſoluit indefinita vtrinque extrema ratio per orbem inſtrumentarium.

Quo mentem nunc huc celerem, nunc diuidit illuc,
In partesq́ue rapit varias, perq́ue omnia verſat.

Peracta circuitus parte pro inuẽtionis Methodo, docetur & Syntheſis Canone nono, Iudicij ratio pro ſui natura per vniuerſos promiſcuè prorogatur, vti circulus ex analyſeos atque Syntheſeos mutua conuerſione perficitur.

Hæc primùm ad vniuerſalem methodum penes ſyntheticam normam ſunt referenda; quam vbi repereris, facilè per ſubſumptionem quandam poteris & in ſingulorum conſyderatione particulares methodos inuenire, dum vniuerſalis ratio inuenta per orbem Cyclognomicum ſub diſiunctiuæ propoſitionis habitu conſtituitur, vt ſi dicam inflammatio poteſt fieri vel in neruis, vel in membranis, tunicis, corde, cerebro, hepate, coſtis, &c. fit rurſus vel à ſanguine ſimplici, vel flaua bili vel humore Melancholico, vel horum permiſtione, dum vel pluriũ, vti ex vſu aſſiduo & exercitatione per epilogiſmum in pluribus eſt obſeruatum. Hic ſi te ab vniuerſ. Method. ad Achillem aut Socratem cõferas, in quibus morbi confuſa notio ad inflammationis ſpeciem accedere videatur, procede per orbes ante ſignatos 3. diſcurre in longit. latit. & profunditatem: tandem tibi definiet ratio, num magis ſit affectum latus, num pulmonum exteriores muſculi; rurſus quo ad materiem, an magis ex bili, an ex ſanguine, an aliunde. quod ad efficientem cauſſam, an magis à læſione, an ab intemperie, an obſtructione potius. In forma quoq;, an tãtum obſtructio, an vnà ſit inflammatio: deinde ſi ſit; nũ incipiat, augeatur, cõſiſtat, an declinet potiùs; num ſtet victoria à parte ægri, num ipſius morbi; poſtremò pro ægri & morbi ratione, pro partis affectæ natura, & aliarũ circumſtantiarum vi, remediorũ quoq; ſubſtantia, quantitas, qualitas, locus, tempus & ordo per analogiam mutuam penitius innoteſcent, vnà cum vniuerſa prędictionis methodo, quæ cuncta ſi dextrè conſequimur, nos ſanè diuinis intelligentijs quàm ſimillimos reddent,

Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subÿcient pedibus, ſtrepitumq́ue Acherontis auari.

Vides verò & inter potentiarum habitus circulum, qualis in rebus eſt vniuerſi ſingulis. Nam ex particularium conſyderatione primum vniuerſalis rei

cuiusque Methodus exaratur, atq; ex eadem rursus particulares cæteræ, dum ex confusa notitia determinata nascitur, & ex eadem rursus probantur eadem vel hisce similia, per quæ prior facta est demonstratio. nec tamen idcircò progressus fiunt in infinitum, verùm ex circulorũ natura sæpe se mutuò vel æquè ignota definiunt: cognitionis autem extrema sunt intelligibiles notiones, sensibiles species, & nobis quoque congenita compositionis omnis ac diuisionis seminaria; quorum virtus in omnibus mundis, mundorumque particulis minimis est manifesta. Atqui, vt dies diem aperit, & clauus clauum pellit; sic vna propositio declarat alteram, ars arti lumen affert, experientiæ ratio, experientia rationi.

Equidem quo quisque immensum doctrinæ naturarumque theatrum hoc infinitum angusto pictum velut in clypeo secum circumferat; feci profectò, vt mathematici solẽt, dum cæli vel terræ circulos omnes, lateq; patẽtes ambitus virtute optices & radiorum visus, angulorumq; mutua proportione ad res visibiles in paruam contrahunt Astrolabij vel Planisphęrij formam; in quam defixus oculus, quæ propter infinitudinem in exemplari capere non potest, intuitu celeri in eiusdem imagine consequatur. Nos autem in hoc maiore volumine viam secuti ferè syntheticam sumus, ipsius interim Analyseos ratione non omnino neglecta; quin vt totius forma cum eiusdem materie cõsentiret, quandoquidem in naturæ rebus & rationis ad vnitatem maximè & ternionem & ex hac profluentem nouenarium vbique ferè respexerim. Opus quoq; hoc vnicũ de doctrina ordinũ digessi, primum in tres præcipuas partes, cuiq; assignando capita nouem, vt ad 27. excrescat, qui numerus eius est interualli, quo Luna Soli congressa iterum, & lucis & motus sui perfectum compleat orbem. Fateor tamen secutum me passim seriem satis tumultuariam, multaque sub finem tradidisse, quæ præmisisse forsitan satius fuit principij loco; plura quoq; vel omisisse, vel obscuriora iusto sæpius inculcasse, vt fert ipsorum partium affinitas summa, rerumque tractandarum difficultas vix vllis rationum limitibus circumscripta, vtque fert demum prima quæque inuentio; de qua non dubito quin vsuueniat mihi quod mille hominum solet, vt vsus, ætas, ratio scilicet semper aliquid apportent noui, sintque vulgato prouerbio δευτέραι φρόντιδες σοφώτεραι. Verùm vt verbo me absoluam;

Nunc te Marmoreum pro tempore fecimus: at tu
Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.

DIALO-

DIALOGVS HERCVLIS ET ATHLANTIS, IN QVO PROGNOSIS VENTVRÆ ÆTATIS,

vna cum circulorum vel circuituum caussis in rebus humanis ab eodem authore composita, Anno 1563. ex ea, quæ tum vigere cœpit, planetarum trium sygygia ♄ ♃ ♂ in ♌. dodecatemorio.

HERC.

Cedo humeros pater, adde manus & brachia moli
Ocius, adde latus lateri, fremit impete vasto
Iste (viden'?) polus alter, & illa Lycaonis Arctos.
Cedo humeros mecum, supremaque robora cedo.
Quid cessas? ruit Oceano grauis vmbra, Deosque
Nescio quam superos, terram, mare, tartara turbet.

ATHL.

Non cadit in superos pauor. heus absiste moueri
Tu quem nulla mali pauidum violentia fregit
Hactenus, assuetos mecum partire labores,
Et gemino serua nutantem cardine mundum.
Tu tergum Hesperijs, Septemque aduerte Trioni
Obnixus validè: mihi solis regna cadentis,
Et rutili incumbant face perlustrata Canopi.

HERC. Orbis totius tempestas insinuatur.

Sed quânam tanto prorumpens flamma fragore
Surgit? & aduersos Naturæ legibus orbes
Circumagit? videas toto palantia cælo
Sydera, non aliter quàm si ipso à vertice mundus
Ardeat, aut iterum auulsis Phaethonta quadrigis
Præcipitem velut ille Deûm pater, atque hominum rex.
Quò fragor hic? quò fumus abit, terramque, polumque,
Et freta terribili rapiens vertigine secum?
Pande oculos modò, iam tristi (circumspice) vultu
Erigone sæuo cessit sua sceptra Leoni,
Squallet & Arcturi facies, & clara Bootis,
Pleïadesque tuæ patrios sub mole lacertos
Defecisse putant, Titan perterritus ipse
Oceani citiùs vitreo se gurgite condit.
Quid referam quanto versis elementa figuris,

Turba-

Turbataque acies (etsi gestemus vterque)
Sæuius incumbant, obluctantesque fatigent?
Vix via spiritui facta est, mihi perforat artus
Sanguineus sudor, linguæque volumina fauces
Ægra trahunt, etiam hospitibus Iunonia restat
Inuidia, & sedes vrunt fera monstra quietas?

ATHL. *Pone modum Alcides, animo iam pone querelas.*
Fatorum noua lux cælo deducta sereno
Spargitur: illa prius nigranti turbine terras
Implicat, & cæca pingit res nube futuras.
Quotque nouæ facies Dijs consultantibus adsunt,
Tot species simul illa nouas, noua monstra figurat.
Perfer, & obdura Diuûm sate sanguine, felix Laudes Philippi Hisp. regis allegoricôs insinuantur.
Monstrorum domitor, breuis est, & rarius vrget
Difficilis labor, en labor hic solo Hercule dignus.

HERC. *Non Erymanthei rabies me perculit apri,*
Nec fera Geryonis, neque vis immanior hydræ,
Aut Acherontea tria Cerberus ora palude,
Ter triplici nexu intorquens sub luminis auras.
Nescio quid Tauro, Thressa quid Amazone maius
Hic Leo parturiat, dudum cui brachia Cancer Leonis dodecatomorion.
Contrahit, & cæli iusta plus parte reliquit.
Tu modo cùm recreet ratio percepta laborum,
Iapetionides edissere vera roganti,
Et caussas obiter, fatique arcana reclude.
Scis etenim, & multi dotem inuidere Deorum.

ATHL. *Rem petis obscuram, & longi sermonis egentem,*
Pauca tamen minimè verborum in nocte sepulta
Et quantum effari permisit Iupiter, audi.
Principio terram, & conceptos ætheris orbes,
Totque per innumeras distincta animalia classes
Cùm natura parens in mundi vnius honorem
Vi rapiat, flammaque potens correpta ligarit
Magnus AMOR, *dignum Pulchri, Verique, Bonique* Fines vniuersi.

Vnius

Vnius vt germen sit, & exemplaris imago,
Fit sanè vt gemino mundi res fine ferantur:
Quáque Bonum spectent, simplex sit in orbe figura: Vnitatis regula.
Qua Pulchrum, multiplicitas comitetur & Ordo. Multiplicitatis & ordinis.
Singula sub cælo, & subter labentia terras
Fata rotant, iactatæ animæ sursum atque deorsum
Circuitus complent varios, nascentibus ortum Circuitus necessitas in rebus singulis vniuersi.
Excipit occasus, odium pax, turba quietem.
Hinc gaudent metuuntqúe, humiles modò tollit in altum,
Præcipitémque trahit modò Fors sublata ruinam.
Has rerum Natura vices quo tempore primum
Brachia Telluri porrexerat Amphitrite Astrorũ circuitus vt signum conuersionis inferioris.
Signiferi iussit celatas margine, Septem
Erronum arbitrio numerúmque, modúmque tenerent.
Contemplare igitur, mentémque per omnia volue
Sedulus, exemplo ditiones, oppida, pagos Exemplo docentur circuitus rerum humanarum.
Agglomerans, casas tenues, amplósque Penates.
Nonne vides quantum quæ sint in honore deorsum
Inclinata ruant, & quæ cecidere, serenum
Protinus assumptis rapiantur in æthera pennis?
Scilicet vt plenum cuncti volitemus in orbem,
Angustis primum melior concordia rebus Conuersionũ gradus.
Pullulat, afflatu pacis simul agmen honorum,
Maiestas, & opum vena fluit vbere riuus, Ascensus.
Donec ad extremum saturato ventre petulcis
In luxum & fraudes mortalia corda fatiscant; Fastigium.
Donec & ambitio rebus malè vincta secundis
Audeat in cædes & aperta tumescere bella,
Vastet agros, hominésque: hinc se prius & sua perdit, Descensus.
Priuati statuens alienum iuris aceruum.
Iam sileo Thebas, excisáque Pergama Troiæ,
Pœnorum patriam, & te quondam maxima mundi
Roma caput. Heu quo Francorum gloria cessit?

Quóque ferox quondam tantis Germania bellis,
Tot spolia, & lætos celebrans à Marte triumphos?
Aspice & Anglorum quæ nunc Sors, quæ fuit olim.
Tum Flandros, Batauosqúe, & Belgarum inclyta regna.
Ut morum, sic & Fati quoque Circulus idem
Voluitur. Interea solio pater arduus alto

Cælestiū rerum analogia ad orbē sublunarem Poëticæ descripta, sic tamen vt istis mentem superiorem non dubitemus.

Tempora dinumerans, quoties in cardine res est,
Horribili faciem nymbo dextrámque trisulcis
Ignibus armatam quassat, nutúque potenti
Astriferas acies vocat, & genus omne Deorum:
Hæc series Fati terdenis circiter annis

Cęlestiū renolutionū species diuersæ.

Vertitur. Ante alios cæli in commune theatrum
Cum Ioue Mars sese, & Saturnia stella receptat,

☌ ♃ ♂ ♄ quid ferè portendat apud Astronomos

Próque nouis hominum tractant noua fœdera rebus.
Maiores alios rapida ex vertigine cæli
Circuitus dicant alij: maioribus illos
Auspicijs Deus ad centena aut millia ducit.
Nunc quia magnanimi spatiosam Teutonis oram

Humana scelera inter pręcipuas conuersionum caussas.

Laxatis Fortuna diu labefecit habenis,
Et luxum ingeminans, & apertis otia portis:
Hinc seges illa virum, & vitiorum fertilis ætas,
Cui cum terra parens toties alimonia frustra
Comparet, exhaustóque suis vix vbere natis
Sufficiat, supplex queritur Iouis ante supremi
Consilium, fremit ante pedes prostrata Deorum.

☌ ♄ ♃ ♂ in ♌ 1563. & 1564. cum horrēdis aliis schematismis.

Inter se coëunt Saturnus, Iupiter & Mars,
Vestibulum ingressi rutilantiáque ora Leonis.
Ponè gradum figunt reliqui longo ordine diui,

Homines Saturnini, vt auari, sordidi, truculēti, vt monopolæ, cęterīq; inuidia, muneribus aut ambitione corrupti.

Et fusi circum volucres ad murmura quæuis
Nequicquam casus versant in mente futuros.
Falcifer antiqua nihil ex feritate remittens,
Ut sobolem voret ipse suam, squallentia terris
Frigora, terribiléśque immittere fluctibus Orcas

Destinat:

Destinat: ille Famem Stygia ciet horridus vnda:
Ille focum Inuidiæ, & diro manantia tabo
Pectora, fecundámque malorum millibus Aten.
Hinc genus it terris, quo nec crudelius vllum,
Nec magis orbe facem diuini explodit Amoris.
Namqúe sua totum vt rapiat ditione, Senatus
Et Reges ficta sub Relligione potentes
Allicit, hinc plebis miseræ depascitur artus,
Excidióque domos, & cælum fulgure terret.
Contrà Mars iris acuens mortalia corda,
Tisyphonem media Dirarum ab sede sororum
Suscitat; hæc tumidas Belgarum incensa per vrbes
Bella manu, lethúmque serit, procul ære canoro
Increpitans: paßim vt rapidus volat æquore turbo,
Depexósqúe iacit nodosis crinibus angues.
Hinc alia exoritur toto gens impia mundo,
Quæ solam sese pietatis nomine iactans
Seruitij immeriti formidine crimen inumbrat:
Quæqúe rudes animos primum, atque ignobile vulgus
Arma iubet patria pro libertate capessant:
Proqúe Deum cultu, Iusti sub imagine, leges
Iustitiæ violent & relligionis honorem.
Scilicet vt discant direptis omnibus, omnes
Pauperiem, atque famem, & duros perferre labores,
Vt sileant leges, vt sit via libera vitæ,
Inferna vt superis si poßit, casta profanis
Quilibet, ac cælo terram, mare misceat orco.
At non hæc oculis frustra pater aspicit æquis,
Arripiens geminas accliui examine lances,
Vt capitum imponat molimina tanta duorum.
Nam quamuis glacie Saturni, & Martis ab igne,
Alternis mundi tepor in diuersa trahatur:
Vtraque supplicio tamen & moderamine iusto

Hominum aliud genus naturæ Martię, vt raptores, auctores seditionum, & violentiam publicam exercentes.

Mundus in extrema distractus ruinam minitatur.

 Indiguit,

(Oppositi quanquam furit vnda crepidine saxi,
Inque iugum fluctu maris attolluntur arenæ)
Attamen Euboico Baiarum in littore, moles
Inconcussa manet, flatus, & murmura ponti,
Et rapido ridens crepitantes grandine Fagos:
Sic Ioue nata cohors terræ, pelagique procellis,
Atque minis Erebi nunquam concessa moueri
Hactenus, aduerso insanum regit obice pontum,
Et fugat emissas hyemes, Solemque reducit.
Iamque nouam video Pacem frondente corona
Ire per Europam, & reuocatis legibus vltro
Aurea Iustitiam toti dare secula mundo.
Maumethen contrà victum longeque fugatum
Sauromatas vltra & glacialem cedere zonam.
SALVE *magna Deum soboles, salue inclyta bello* Apostrophe ad Sereniss. Regem.
Nobilitas, & tu medio velut agmine flammam
Stella vomens, humero sæuus quam torquet Orion,
Cunctorum columen, caput, & spes vna PHILIPPE,
Cedo humeros, agilesque toros, & brachia cedo.

FINIS.

Libri hi tres artis Cyclognomicæ, per Corneliũ Gemmam conscripti, nihil habẽt S. Romanæ Ecclesiæ fidei contrariũ, aut Reipub. offensiuum: quod attestor Sebastianus Baer Delphius, insignis colle. Eccle. S. Mariæ Hantuerpiensis plebanus.

SVMMA PRIVILEGIORVM.

REGIÆ *Maiestatis priuilegio cautum est, ne quis citra Christophori Plantini Typographi iurati Antuerpiensis voluntatē, hunc librum, cui titulus est*, Cornelij Gemmæ Louaniensis Medicinæ Professoris De arte Cyclognomica, Tom. III. *ante sexennium imprimat, aut alibi impressum importet venalemúe habeat, intra omnes eius ditionis fines. Qui secus faxit, confiscationis librorum, & pœna fisco regio exsoluenda mulctabitur, vt latiùs patet in ipso diplomate, dato Bruxellæ, Anno Domini* M. D. LXVII. XVII. *Martij. Stylo Brabantiæ.*

Subsignat.
Vander Aa.

Idem cautum est in Consilio Brabantiæ, ad totidem annos, & sub pœnis iisdem, vt in superiori Priuilegio; quemadmodum latiùs patet in litteris datis Bruxellæ XVIII. *Februarij, eiusdem anni.*

Subsignat.
I. de Witte.

PRIVILEGIVM CAESAREVM.

MAXIMILIANVS II. *Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus; Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, &* Wirtenberga*; Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis: inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse comperimus, vt ad Imperij Romani decus & dignitatem plurimum facere arbitrarentur, non minus rem litterariam, quàm militarem disciplinam propagare: quòd litterarum monumentis, quidquid fortiter & præclarè gestum esset, illustrari cognoscerent, & æterna memoriæ consecratum ad posteros ita transmitti, vt tam exteris quàm domesticis populis exemplo ad virtutem esse posset: quodq; optimarum artium studia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atque vtilitatem in quaque arte fuisset excogitatum, litteris & contineri, & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigijs insistere summo studio cupientes, dignum imprimis duximus, prudenter & accuratè cauere; vt si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis contulerit, ne huic fraudi beneficium publicum sit.* CVM *itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curarit; se veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea visos, & raros, vel emendatiores, aliaq; opera magni momenti; inprimis verò Biblia Hebraica, Nouum Testamētum, Eunapium de vitis Philosophorum, Illustrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentarijs illustratos: Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, L. Iulium Florum de Gestis Romanorum cum Commentario Ioānnis Stadl, & si qua huius generis alia, vel antea non edita, vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt, quacunque in lingua, imprimere constituisse: vereri autem, ne quod sæpenumero vsu venire consueuerit, alij nonnulli, qui alieno labore & industria partis, fucorum more inhiare, & frui soleant, ea quæ ille magnis sumptibus & impensis collegerit, & typis procuderit, mox ad suum compendium, minore sumptu & labore imitentur, atque effingant, illiq; labor omnis, sumptus & impensa, omne quoque lucrum & laboris præmium, atque adeò (quod dici solet) oleum & opera pereat: ideoq; suppliciter à nobis petierit, vt contra huiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua munire illū dignaremur.* NOS *huiusmodi illius precibus æquis & iustis benignè annuētes, & prædicti Christophori Plantini honestos conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maximè consultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & sancimus, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque sacri Romani Imperij & ditionis nostræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab alijs quidem impressa, nouis autem deinceps scholijs, annotationibus, aut cōmentarijs aucta & illustrata, præfatus Plantinus primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis editione vllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab alijs intra nostros & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco nostro Imperiali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum, sicut præmittitur, ad imitationem impressorum amissionem, quos idem Plantinus vbicumque locorum nactus fuerit per se, vel suos, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vendicare, inq; suam potestatem redigere potest. In cuius rei fidem præsenti edicto manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum apponi iussimus. Datum in ciuitate nostra Viennæ Austriæ, die* XXI. *mensis Februarij, Anno Domini* M. D. LXV. *Regnorum nostrorum, Romani.* III. *Hungarici,* II. *Bohemici verò* XVII.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum sacræ Cæs.
M. proprium.

Haller.

AD LECTOREM.

Paucis, te lector candide, istic admonitum velim, quia præ figurarum difficultate, quotquot suis locis, vel interordiniis adhiberi tituli non potuerunt, eos certis quibusdam characteribus insignitos, qui locis respondeant singulis iuxta collocari. Feceris tamen in rem tuam minorique molestia totius schematis artificium perlustrabis, si depictum alibi forma maiuscula suis passim nominibus ac diuisionum membris impleueris: ita enim & minor erit confusio, & totius ordinis ratio, non absque summo emolumento tuo, propius elucescet. Præterea propter exemplaris difficultatem illud caueri non potuit, quin imprimentibus quædam errata obreperent, quæ suo loco sic restituenda subiunximus:

Prior verò numerus paginam, alter lineam indicat.

LIB. I. folio 7. linea 18. pro *(sicut)* lege, *sunt*, fol. 8, 5. *intro*, ibidem 8. *intro* 13, 18. *genera* 16. in tabula pro [*subiecta dial.*] *subiecto dial.* 23, 40. *extremorum* 24, 12. *vel absque* 25, 32. *infusa semina* 40. in tabula *penes entia rationis* 45, 39. *voluntatis* 65. *Tu reseca testes, hic legat, ille votet.* 76. 2. passim leges *Phænomeno* fol. 78. figurę adscribes húc titulum pręter missum PYMANDRI SPECTACVLVM MVNDANÆ CREATIONIS SERIEM VNIVERSAM EX MERCVRIO VMBRATILI QVADAM RATIONE COMPLEXVM. fol. 80, 13. *induere* 48, 34. *discursionis* 96, 25. *indicant* 100. 10. *diua non initi &c.* 102. 14. *efferantur* 123. in carmine *vehit.* Ibidem *persiciundi* 139, 14. *vnice* 140, 36. *infestas* 145, 37. *densum.*

LIB. II. fol. 6. in tabula *materies loco intima* 10, 17. *ex isto* 29, 28. *in summe calidis* 33. in fine tabulæ *comprehensarũ* 41, 25. *à ratione non penitus* 75, 27. *cochleacea* 79, 10. *medius* 81, 15. *Lychnuchos* 115, 36. *vnitus* 116, 6. *intellectiuum* 131, 5. *marcescibilem* 137, 12. *repertis* 148. in tabula *anima nudi* 143, 20. *non amplius* 161, 5. *media.*

LIB. III. *fol.* 13, 9. *difformior* 16, 37. *instructos* 67, 31. *ad illa* 88, 11. *καταλήψεις*, 135, 4. *quianam.*

Cætera quæ sunt exigua, lector candide, tuapte industria deprehensa facile castigabis.